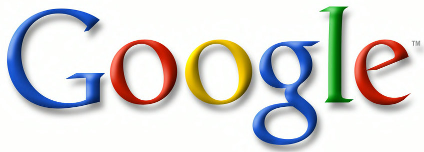
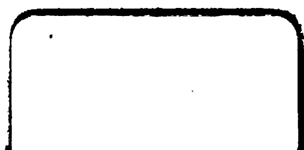

HANDELINGEN

VAN

DE REGERING

EN DE

STATEN-GENERAAL,

OVER

DE HERZIENING DER GRONDWET.

Vierde Deel.

TE 'SGRAVENHAGE,
BIJ J. BELINFANTE.
MDCCCXLII.

HET KONINKLIJK GEZAG EN DE NATIONALE VRIJHEID ZIJN GEVESTIGD DOOR DE GRONDWET.

G. K. GRAVE VAN HOGENDORP.
(*Bijdragen*).

VOORBERIGT.

Bij het voltooijen van dit werk, kunnen wij niet nalaten dank te zeggen aan allen, die ons, door mededeelingen en voorlichting, wel hebben willen schragen in het afwerken van de taak, die wij, ter liefde voor de geschiedenis van eene der belangrijkste Staatsregtelijke handelingen van den lateren tijd in Nederland, op ons genomen hadden.

Die taak had hare moeijelijkheden; want de redevoeringen en bijdragen, hier vereenigd, lagen niet alle voor de hand, ter overname en blooten overdruk. Vele redevoeringen zijn naar aanteekeningen geheel nieuw uitgewerkt, andere zijn daarnaar aangevuld; vele bijzonderheden, die in het werk zelve en in het aanhangsel voorkomen, zijn niet dan met veel moeite en na lang opsporens, kunnen vergaderd worden.

Ons het gewigt des werks voor oogen stellende, en ook zeer aangemoedigd door den bijval van vele geachte zijden, dien wij, zoo in bijzonderen als in openbaren geschrifte (1),

(1) Zie, onder anderen, *de Jaarboeken voor de Nederl. Regtsgeleerdheid*, de *Gids*, *Nieuwe Vaderlandsche Letteroefeningen* enz., voor 1841 en 1842.

hebben mogen ondervinden, hebben wij getracht door de meeste naauwkeurigheid en de vlijtigste zorg aan die welwillendheid en de beteekenis van den arbeid te beantwoorden.

Mogt de opname bij het publiek in 't algemeen hieraan voldoen, nu wij de eigenlijke taak ten deze hebben afgesponnen, — bestaande in het bijeenbrengen van al hetgeen officieel omtrent de Grondwet-herziening in 1840 is voorgevallen, en tevens van eenige herinneringen en bijdragen omtrent het vroeger en later deswege gebeurde, — zoo zouden wij ons aangespoord vinden de verhandelingen te verzamelen over meerdere gewigtige aangelegenheden, die buiten de gewone onderwerpen van wetgeving vallen, en de ontwikkeling van de Grondwet van den Staat uitmaken. Met name echter zoude alsdan bijeengebragt kunnen worden het gebeurde van 1830—1840, voor zoo veel de herziening der Grondwet aangaat; en hetgeen dus tot *inleiding* van het tegenwoordige werk zou strekken. De opprijsstelling van dit denkbeeld laten wij over aan het publiek en vooral aan hen, die reeds van de nu afgewerkte verzameling gebruik maken.

's Gravenhage, J. J. EN I. BELINFANTE.
15 December 1842.

INHOUD

VAN HET VIERDE DEEL.

BUITENGEWONE VERGADERING DER STATEN-GENERAAL, TWEEDE KAMER IN DUBBELEN GETALE.

EERSTE KAMER.

GRONDWET VAN 1840.

SLOTHERINNERINGEN.

HANDELINGEN

OVER DE

HERZIENING DER GRONDWET.

Vierde Deel.

VOORTZETTING DER ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN EN DIE OVER HET EERSTE ONTWERP IN HET BIJZONDER.

Zitting van Maandag den 31sten Augustus.

Tegenwoordig dezelfde leden en Ministers als in de vorige zittingen. — Lezing en goedkeuring van de notulen van het verhandelde in de vorige Vergadering.

XLVI. De Heer BORREL VAN HOGELANDEN

heeft groote bezwaren tegen de splitsing van Holland, die hij de slooping eener aloude instelling noemt.

De loop der beraadslagingen heeft hem echter overtuigd, dat de verwerping der wet voor de rust en de hoogste belangen des Vaderlands zeer nadeelige gevolgen zou kunnen na zich slepen. Hij zal dus, ofschoon zijns ondanks, aan die wet zijne stem geven. Hij ziet in de overige wetten belangrijke verbeteringen en waarborgen, al mogen zij niet alles bevatten wat men zou kunnen wenschen.

XLVII. De Heer VAN BOMMEL.

Ed. Mog. Heeren! Toen ik het antwoord las door de Regering gegeven op de aanmerkingen, door de afdeelingen op de dertien wets-ontwerpen gemaakt, deed het mij leed (ik moet dit openhartig erkennen), te zien, dat zij in het denk-

beeld van sommige leden dezer Kamer deelde, dat zij niet bij magte was eenige veranderingen in die ontwerpen te brengen. Het deed mij leed, niet zoo zeer omdat het met mijne inzigten streed, alsmede en vooral, omdat er anders welligt wijzigingen hadden plaats gegrepen, ten minste kunnen plaats grijpen; door welker daarstelling mogelijkheden waren voorkomen, die nu of in het vervolg, door het ontbreken derzelve, konden onstaan. Het is te betreuren, dat een artikel der Gwt. tot zulk eene veelzijdige uitlegging kan aanleiding geven. De hechtste steunpilaren van den Staat worden hierdoor zoo ligtelijk aan het wankelen gebragt, en waarlijk wij hadden het gewenscht dat bij de thans voorgestelde wijzigingen, onder meerderen, ook vooral eene verandering in, of liever eene duidelijker omschrijving van het bepaalde bij art. 229—232 ware voorgedragen, zoodat in deze gewigtige materie voor het vervolg geen verschil van gevoelen meer konde bestaan. Het maakt toch een zonderlingen indruk, Ed. Mog. Heeren! niet alleen in dezelfde vergadering zulk een belangrijk verschil te dezen opzigte te ontwaren; maar zelfs daadwerkelijk vijf en twintig jaren vroeger, onder eene grondwettelijke bepaling van geheel denzelfden inhoud, zoowel den Vorst als de Vertegenwoordigers der Natie op eene geheel andere, ja tegenstrijdige wijze te zien handelen. En in de daad, hoe meer ik dit artikel beschouw, hoe minder ik mij met het gevoelen der Regering kan vereenigen. Ik stem toe dat wij alleen over de voor ons liggende voorstellen tot wijziging der Gwt. kunnen en moeten oordeelen; maar die voorstellen of veranderingen (men leze slechts wat en hoe het er staat) waarvan de noodzakelijkheid bij eene wet wordt verklaard en die verder duidelijk moeten aangewezen en uitgedrukt worden, die voorstellen moeten ten eenemale op dezelfde wijze worden behandeld als anders omtrent het maken der wetten is vastgesteld. Ik zal deze stelling hier nu niet verder uitbreiden, daar dit in den loop der discussien reeds zoo dikwerf is gedaan, te meer daar het mij bewust is, dat de verdere verdediging van dit mijn gevoelen niets meer aan het bestaande kan veranderen; maar ik achtte mij gedrongen hier in het openbaar mijne inzigten mede te deelen; opdat men daaruit zoude kunnen opmaken wat ik gewenscht, wat ik zoo hartelijk verlangd had.

Evenwel niet alleen hierom, Ed. Mog. Heeren! heb ik het gewaagd, voor een oogenblik uwe aandacht te vragen. Ik heb

het voornamelijk gedaan om ook een enkel woord over het eerste wets-ontwerp en wel bepaaldelijk over de splitsing van Holland, in het midden te brengen. Niet met de vermetele gedachte iets nieuws te dezer zake te kunnen voordragen in eene vergadering waar dit ontwerp reeds vroeger en ook nu door zoo vele bekwame mannen is beschouwd en onderzocht, maar voornamelijk met het doel om ook mijne gevoelens over hetzelve aan het algemeen mede te deelen. Als Vertegenwoordiger uit de Provincie Holland, achtte ik mij verpligt niet geheel over dit wets-ontwerp te zwijgen.

Met naauwgezetheid, Ed. Mog. Heeren! heb ik het mij zelven afgevraagd, welke algemeene of bijzondere, welke Rijks- of Provinciale belangen deze splitsing zoo gebiedend vorderden, dat dezelve onder de voorstellen tot wijziging der Gwt. moest voorgedragen worden. Had ik dezulke kunnen opsporen of wel de bereids aangevoerde als afdoende voor een dezer beide belangen kunnen aannemen, ik zoude niet in mijnen tegenwoordigen moeijelijken twijfel verkeeren en geen oogenblik, ook met ter zijde stelling van mijne bijzondere gevoelens, geaarzeld hebben, mijne stem aan dit gedeelte van het wets-ontwerp te geven. Het belang toch des lieven Vaderlands moet altijd, maar vooral in de betrekking waarin wij hier gesteld zijn, de leuze zijn die ons geleidt. Met dien zin heb ik het voorstel, naar mijne krachten, gemoedelijk overwogen; maar mijne overdenkingen, zij hebben mij tot geene overtuiging van die noodzakelijkheid kunnen brengen; zij hebben mij geene overwegende redenen aangetoond, die zulk eenen gewigtigen maatregel genoegzaam wettigen: en waarlijk, Ed. Mog. Heeren! het schijnt mij toe dat, zoo immer, zij toch in dit belangrijk punt, niet mogten ontbreken.

Voorwaar! het is eene moeijelijke zaak de hand te slaan aan hetgeen door de eeuwen gevestigd en door zoo vele grootsche herinneringen geheiligd is. Het kan niet anders dan schokken, als men een der hechtste steunpilaren eens gebouws omverrukt. En dit toch in de daad is Holland steeds voor het Vaderland geweest. Sla de geschiedenis open en gij vindt Holland in den vroegeren dag als magtigen en krachtigen steun van den Staat, als bron waaruit tallooze stroomen van welvaart en Volksvoorspoed voortvloeijen, als heilrijke vereeniging voor het behoud en de aankweeking van al wat Land en Volk groot en gelukkig maakt. Later, ja, ging die

gezegende werking voor eenen tijd verloren, maar dat in eene geheele omkeering van zaken, in dagen, die wij ons, zelfs nog heden, niet dan met weemoed herinneren. Die dagen verdwenen, en bij de herstelling van het verbrokene, werd ook diezelfde Provincie, met geringe verandering, zonder den minsten tegenstand, onder algemeene goedkeuring, in deszelfs geheel hersteld en oefent sedert weder haren heilzamen invloed door handel en nijverheid en finantien, en wat niet al, met vernieuwde kracht op het geheele Vaderland uit. Of, waar is het voorbeeld dat hetzelve immer de belangen der overige Provincien heeft benadeeld? Waar, dat het door deszelfs invloed de voorregten of voordeelen der Natie heeft zoeken tegen te werken? Eenheid en magt heeft dat Holland vroeger en later bevorderd, en waar de dierbaarste regten des Vaderlands moesten verdedigd of deszelfs belangen ondersteund worden, daar heeft het door deszelfs vermogen, door de in elkander grijpende vereeniging der twee deelen, krachtdadig geholpen en medegewerkt. En die eenheid moet verbroken worden! Zoude dit wenschelijk zijn? Botsingen en onaangenaamheden zullen er geboren worden en moeijelijkheden zullen er ontstaan, die niet gunstig op de eensgezindheid, niet alleen van die twee deelen, maar ook op die der hooge staats-vergaderingen kunnen werken. De naijver der twee groote handelsteden wordt opgewekt; het zoo dikwerf gelaakte provincialismus wordt vermeerderd en het Vaderland, dat vroeger nimmer nadeel van Holland heeft ondervonden, maar zelfs in hetzelve steun en grootheid heeft gezien, wordt nu gewikkeld in bezwaren van moeijelijkheden, die zoo ligtelijk nadeelig op welvaart en rust kunnen werken. Waarlijk, wilde men het beginsel van verandering in de afdeelingen onzes rijks aannemen, men moest vergrooten in plaats van verkleinen, men moest vereenigen in plaats van scheiden, en men zoude, ja, eenen geweldigen schok aan dierbare herinneringen, zelfs aan onze tegenwoordige staats-inrigting toebrengen, maar men zoude ten minste één, en wel een belangrijk, voordeel kunnen berekenen, namelijk het tegenwoordig zoo groot en gewigtig doel voor onzen Staat — bezuiniging: doch ook dit zelfs wordt bij de splitsing van Holland niet bevorderd.

Maar dan toch (en het is eene tegenwerping die ik reeds meermalen heb hooren maken), maar dan toch is de vertegenwoordiging van het vereenigde Holland in deze vergade-

ring, het groot getal van deszelfs afgevaardigden, allen door hetzelfde collegie gekozen, allen als het ware met hetzelfde belang voor oogen, allen met dezelfde bedoelingen bezield, dit toch moet eenen nadeeligen invloed op de overige Provincien uitoefenen? Heeft het dit immer gedaan Ed. Mog. Heeren? De grootte van het aantal zelfs, zoowel als het boven door mij aangevoerde, wederspreekt deze zwarigheid. Doch, gesteld het ware mogelijk en gesteld het konde plaats grijpen, zal men zulks dan door eene scheiding voorkomen? Ja, men zal verschil van gevoelen, men zal welligt oneenigheid tusschen de beide deelen doen ontstaan, door de moeijelijkheden welke er noodzakelijk uit de vereffening van zoo vele en zoo lang verbondene provinciale belangen moeten ontspruiten; maar wanneer er bij de algemeene aangelegenheden immer sprake konde zijn van voordragten of bepalingen, waarbij het belang van één of meer der overige Provincien in strijd was met dat van Holland, — men zoude de eenheid zien herleven, en de beide deelen met hetzelfde doel werkzaam zijn. Want in de daad blijft dat Holland, ook gescheiden, hetzelfde belang behouden, en juist daarom wordt het oogmerk van velen met de voorgestelde splitsing niet bereikt. Koophandel toch is de bron van het welvaren, zoo wel van het Zuidelijk als Noordelijk gedeelte, en waar deze kon worden aangetast, of waar deze kon worden benadeeld, daar zoudt gij de Vertegenwoordigers van Zuid- en Noord, als één eenig man, met dezelfde kracht en met gelijken ijver voor de levensbelangen der dan gescheidene deelen zien optreden.

Doch mogelijk zijn er gronden aanwezig, die de scheiding wenschelijk maken voor de Provincie zelve? Ik kenne ze niet, Ed. Mog. Heeren! De aangevoerde zijn mij niet beslissend voorgekomen.

Nimmer toch is er te dezer zake eene enkele stem opgegaan uit den boezem dier vergadering, welke moet beschouwd worden, met de teederste belangen der Provincie bekend te zijn, en die (ik houde mij hiervan overtuigd), wanneer zij zulks in het waarachtig belang van dat gewest had noodig geacht, nimmer en vooral thans bij eene zeker aanstaande herziening van of wijziging in de Gwt., zoude geaarzeld hebben om, overeenkomstig de aan haar grondwettelijke verleende bevoegdheid, hare wenschen voor den troon van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning uit te storten. Maar, Ed. Mog.

Heeren! die Staten der Provincie hebben *niet* opgemerkt, dat de vereeniging aanleiding tot moeijelijkheden had gegeven; zij hebben niet gezien, dat eene scheiding het finantieel of materieel belang van één der deelen bevorderde; zij hebben geene bezwaren gezocht en geene bezwaren gevonden in instellingen en bepalingen, die door anderen, buiten hen, zijn opgemerkt en als belangrijke drangredenen voor het nut der splitsing zijn aangevoerd. Waren die Staten (het moge dan al niet *wettig* vereischt worden) over dit gewigtig onderwerp gehoord, gehoord, vóór dat de belangen der Provincie elders in het openbaar waren behandeld — ik twijfel geen oogenblik, of men had het aangevoerde meer dan bevestigd gezien. Want vooral trekt men, gelijk reeds is geschied, geene verkeerde gevolgen uit hetgeen onlangs bij de inzending der dertien wets-ontwerpen in die vergadering heeft plaats gehad; en men zegge niet dat zij hare belangen had *kunnen*, maar niet heeft *willen* verstaan. Alleen (en ik geloof dit met vertrouwen te kunnen zeggen), alleen kieschheid van gevoel (moge zij dan ook te ver zijn gedreven), van veel der leden, die toen reeds hun mandaat voor deze vergadering hadden ontvangen, is oorzaak geweest dat de Staten der Provincie hunne bezwaren en wenschen over dit gewigtig onderwerp niet bij een adres aan Z. M. den Koning of aan deze Kamer hebben kennelijk gemaakt. Ik beaam te dezer zake het gezegde van eenen vorigen spreker: wel het meer of minder voegzame en doelmatige van zulk een adres, maar geenszins het gevoelen der Staten over deze gewigtige aangelegenheden, is ter sprake geweest en beslist.

Doch, zoo heeft men aangevoerd, de scheiding bestaat reeds de facto. Er zijn twee Commissarissen des Konings, twee collegien van Gedeputeerde Staten, twee begrootingen. — Ed. Mog. Heeren! ik moet dit hier nogmaals herhalen, om U Ed. Mog. ook nogmaals te herinneren aan het afdoend geneesmiddel voor dit gebrek (indien dit dan in de daad een gebrek is), door eenen welsprekenden redenaar uit Gelderland aangegeven; men stelle namelijk, één Gouverneur en één collegie van Gedeputeerde Staten, en alle zwarigheden te dezen opzigte zijn uit den weg geruimd. Het vermogen hiertoe bestaat, want art. 153 der Gwt. heeft zulks ten eene male facultatief gelaten.

Maar (en ook dit heeft men gezegd) waarom niet volbragt wat reeds bij de daarstelling der tegenwoordige Gwt.,

blijkens art. 153, is voorbereid? Ik moet verklaren deze gevolgtrekking voor als nog niet te begrijpen. Waartoe moest het toen *voorbereid* en niet *uitgevoerd* worden? Was het nu voorgestelde, toen, bij de *vestiging* van ons Rijk, ondoenlijker dan nu, nu vijf en twintig jaren die hereeniging hebben bestendigd? En wanneer moest dan, volgens het denkbeeld van de opstellers, deze maatregel in werking worden gebragt? Bij eene herziening der Gwt.? Maar zoude deze, volgens hunne inzigten, zoo schielijk noodzakelijk worden gekeurd? En daarenboven, diezelfde commissie, verklaarde zij niet duidelijk, dat zij bij de verdeeling des Rijks voor de Noordelijke Provincien, met weinige veranderingen, de oude grenzen *die hun belang zelve kenschetsten*, had behouden? Neen! ik geloof mij te moeten vereenigen met hen die zich overtuigd houden, dat bij het daarstellen der Gwt. van 1814 en 1815, het denkbeeld op den voorgrond heeft gestaan, om de oude gesteldheid van Nederland zoo veel mogelijk te herstellen en te behouden, en dan zie ik dat art. 153 juist het doel uitdrukt, om de Provincie Holland, bij art. 1 in dezelfs geheel genoemd, meer en meer te bevestigen; dan zie ik daar juist een administratief middel om alle schokken en botsingen te voorkomen, welke anders mogelijk uit den ruimeren omvang der Provincie konden ontstaan; dan zie ik daar, in die bepaling, geene scheiding, maar een maatregel van voorziening in de noodzakelijk gekeurde vereeniging van de Provincie Holland. . . . .

En zoo, Ed. Mog. Heeren! is het ook altijd bij de Staten zelven begrepen. Getuige (ik beroep mij hier gerustelijk op zoo vele hier tegenwoordig, die eenmaal de eer en ik mag er wel bijvoegen, het genoegen hadden, in hun midden zitting te hebben) getuige de eenheid waarmede zij handelden, de ernst en welwillendheid waarmede zij de belangen, zoo van het Zuidelijk als Noordelijk gedeelte, behartigden en bevorderden; de goede en heilzame bepalingen en besluiten, zoo dikwijls door hen met eene overgroote meerderheid vastgesteld en genomen: bepalingen en besluiten, die ook zoo menigmaal en zoo heilzaam op den bloei van den Staat hebben teruggewerkt. En wat men nu ook moge zeggen van de scheuring, welke er door het gebeurde en gesprokene, thans reeds in die Vergadering zoude zijn geboren en blijven bestaan — ik vreeze die niet! Wordt Holland niet gesplitst,

dan blijft één belang ons weder verbinden; dan mogen de begrippen van deze of gene individueel zijn gekwetst; dan moge er zelfs in den beginne eenige spanning bestaan, — maar, Ed. Mog. Heeren! ik vertrouwe genoegzaam op die vroegere en niet zoo eensklaps te verbrekene overeenstemming; ik bouw ten vólle op het gevoel der verpligtingen die dan weder voor Zuid en Noord gelijkelijk en als te voren op elk der leden ligt, en ik laat met gerustheid de behandeling en behartiging van de belangen der beide deelen aan de vereenigde afgevaardigden over.

En wat nu verder het zoo dikwijls aangevoerde voordeel aangaat, dat er namelijk voor Noord-Holland in het verkrijgen van een Provinciaal Hof te Amsterdam, uit deze scheiding zoude voortvloeijen, — ik wil hierover niet vele woorden zeggen; doch, Ed. Mog. Heeren! het komt mij vooral zeer twijfelachtig voor, of Noord-Holland deze vestiging wel zoo wenschelijk keurt, dat het daarom de vaneenscheuring van het groote geheel zoude verlangen. De geschiedenis van den vroegeren dag heeft noch deze behoefte, noch dit verlangen doen kennen. Maar, aangenomen dat men, al ware het dan alleen om de hoofdplaats des Rijks, het plaatsen van een Geregtshof in haar midden noodzakelijk en billijk achtte, dan zouden wij toch nog altijd de vraag moeten doen, of dit *alleen* door de scheiding konde worden bewerkstelligd? Of men, zelfs buiten wijziging der Gwt., in deze behoeften niet had kunnen voorzien? Of wel, indien dit niet had kunnen plaats grijpen of mogelijk niet voldoende aan het geuit verlangen had beantwoord, of dan artikel 182 der Gwt. onveranderlijker was dan artikel 1.

Ware ik niet bevreesd uwe aandacht te lang over dit reeds zoo dikwerf besproken onderwerp bezig te houden, ik zoude deze beschouwingen zeer gemakkelijk verder kunnen uitbreiden. Ik zal dit echter niet doen, doch alleen de vrijheid nemen uwer aandacht te herinneren dat uit deze scheiding bijna onvermijdelijke verwikkelingen en bezwaren voor beide de deelen moeten ontstaan; verwikkelingen en bezwaren, waarvan nu reeds velen zijn aangewezen, maar waarvan er ook nog vele verborgen zullen liggen, die dan eerst, wanneer het beslissend woord is gesproken, zullen te voorschijn treden en aanleiding kunnen geven tot onaangenaamheden, tot oneenigheden tusschen de beide deelen van dat

schoon geheel, hetwelk sinds jaren en eeuwen, ook door eenheid in doel en handel, de krachtige steun van het lieve Vaderland is geweest.

Ed. Mog. Heeren! wanneer ik dit alles bedenk, dan betreur ik het te meer dat de Regering, alleen op de aanmerking van eenige leden der gewone Kamer, in de afdeelingen gemaakt, heeft kunnen besluiten dit ontwerp vóór te dragen! het was toch waarlijk wel vooraf een dadelijk onderzoek bij de betrokkene en zoo zeer belanghebbende partijen waardig geweest. Ik betreur het, want, gelijk ik heb trachten aan te toonen, de onderhavige voordragt druischt ten eene male aan tegen mijne overtuiging, en er bestaan, ten minste voor mij, geene genoegzame gronden om derzelver noodzakelijkheid en billijkheid te regtvaardigen. Moest dus mijn gevoelen over dit voorstel op zich zelven beschouwd, *alleen* mijne stem regelen, in de daad zij zoude niet twijfelachtig zijn. Maar (en ook dit heeft zwaar bij mij gewogen), wij zijn hier op een standpunt geplaatst, van waar het onze pligt is den blik verder te werpen, het eene belang tegen het ander over te stellen, deze allen met eenen onbevooroordeelden zin en een naauwgezet geweten te onderzoeken en daarnaar onze goed- of afkeuring te rigten, en dan, Ed. Mog. Heeren! heb ik met velen uwer gelet op de mogelijke gevolgen van de afstemming dezer wet; dan heb ik mijne aandacht gevestigd op de verwikkeling der tijdsomstandigheden; dan heb ik èn vooral gedacht aan den finantielen toestand van ons Vaderland èn aan de rust die de Regering en deze Vergadering behoeft, om de aandacht onverdeeld op die hooge en allergewigtigste aangelegenheid te kunnen vestigen — en (ik erken het openhartig), de vraag « wat is in dezen mijn pligt? » heb ik voor mij zelven nog niet voldoende kunnen beantwoorden. Stem ik tegen de wet, dan volg ik mijne eerste overtuiging. Neem ik dezelve aan, dan buk ik, gelijk meerderen, voor den drang der omstandigheden, dan breng ik mijn eigen gevoelen het Vaderland ten offer. Ik zal evenwel nog den verderen loop der deliberatien afwachten en mij daarnaar bepalen, doch hoedanig mijn besluit ook moge wezen, dit wensch ik, men miskenne mijne bedoelingen niet; want, Ed. Mog. Heeren! ik betuig plegtig dat ik door hetzelve eenig en alleen ten oogmerk heb, naar mijne inzigten, overeenkomstig eed en pligt, het alge-

meen welzijn en daardoor het heil van het dierbaar Vaderland te bevorderen.

XLVIII. De Heer Verwey Mejan

ziet voorloopig van het woord af.

XLIX. De Heer Beerelaer

heeft vroeger tegen de splitsing van Holland gestemd, doch is thans, na lange aarzeling, tot het besluit gekomen, dat het mindere voor het meerdere wijken moet. Hij zal de onderscheidene wetten aannemen, die, zijns inziens, belangrijke verbeteringen in de Gwt. behelzen, ofschoon hij er ook nog meerdere verlangd had., met name eene wijziging van art. 4 en de regeling der pensioenen bij de wet.

L. De Heer van Akerlaken:

Ed. Mog. Heeren! Als gewoon Lid der Kamer, heb ik van mijne denkwijze ten aanzien der dertien wets-ontwerpen doen blijken.

Het is dus genoeg thans alleen dit te herhalen, dat ik behoor tot hen, die meerdere verbeteringen en veranderingen hebben gewenscht, die de regeling van geheel het binnenlandsch bestuur, dat over de Provinciën daaronder begrepen, aan de wet wilden verlaten, om daardoor gelegenheid tot langzame verbetering, tot vereenvoudiging en bezuiniging te geven, en de aanmerking te voorkomen die wij nu niet zullen kunnen ontgaan, dat de herziening niet tot eenige vermindering, maar in tegendeel tot vermeerdering van uitgaven heeft gevoerd.

De groote meerderheid der gewone Kamer heeft dit echter niet goedgevonden. Sommigen vreesden, dat dit aanleiding zou kunnen geven tot verzwakking van den invloed en werking der Provinciale Staten; anderen voorzagen, dat er vele jaren zouden verloopen, voor die wetten in werking kwamen, en wilden daarom alle veranderingen dadelijk in de Gwt hebben opgenomen.

De gelegenheid tot vereenvoudiging van en bezuiniging in

het door allen als te kostbaar erkende binnenlandsch bestuur, is dus voor geruimen tijd voorbijgegaan.

De verbeteringen, die bij de aanneming van het meerendeel der wets-ontwerpen in de Gwt. zullen worden aangebragt, komen mij zeer belangrijk voor en ik zal, met uitzondering mitsdien van een enkel, mijne stem daaraan gaarne geven.

Een volmaakt werk zal ook daardoor de Gwt. niet worden, doch dit kan door niemand worden verlangd; wat nu ongedaan wordt gelaten, kan in het vervolg verbeterd worden; aan hen die na ons komen, kan niet worden betwist dat regt en die vrijheid, welke wij voor ons verlangen.

Bij voortgang van beschaving, uitbreiding van kunsten en wetenschappen, zullen zich nieuwe denkbeelden ontwikkelen en vestigen, welker werking wij noch mogen, noch kunnen verhinderen, en zoo zullen dan anderen, volgens hunne zienswijze, die veranderingen kunnen daarstellen, welke de omstandigheden vereischen, het zij het zijn die, waaromtrent nu nog groot verschil van gevoelen bestaat, het zij anderen, waaraan welligt nog niet wordt gedacht.

Het denkbeeld eener onveranderlijke Gwt. komt mij geheel onaannemelijk voor, althans wanneer men daarbij, gelijk bij de onze, in bijzonderheden afdaalt, en zich niet tot eenige weinige hoofdbeginselen bepaald.

Het eerste wets-ontwerp levert intusschen mij voortdurend gewigtige bezwaren.

De splitsing van Holland kan bij mij uit geen gunstig gezigtspunt worden beschouwd.

Ik heb het reeds vroeger gezegd — niet uit vrees voor de overmagt van Amsterdam — want de regtschapenheid der Amsterdamsche regering en haar belang, om zich den weg tot een ruimen morelen invloed niet te sluiten, waarborgen mij, dat zij den schijn zelfs niet kan toelaten het overige deel van Noord-Holland als een wingewest te beschouwen en te willen beheerschen.

Zullen toch de afgevaardigden van Amsterdam op hunne mede-leden den verlangden invloed uitoefenen, dan moet er vertrouwen, geen vrees, bestaan; en vertrouwen kan er niet bestaan, zoo lang men niet de verzekering heeft, dat men sterk genoeg is, om, bij miskenning van regten, die regten te doen elden.

Die zekerheid zal gegeven worden en bestaat nu reeds; de representatie der drie standen verhindert derzelver zamenstel-

ling in verhouding tot de bevolking; de landelijke stand, waarvan de vertegenwoordiging belangrijk zal worden vermeerderd, blijft geheel op zich-zelf; alleen met betrekking tot den stedelijken stand zal eene billijke regeling tusschen *Amsterdam* en de overige steden moeten worden daargesteld, en ik meen redenen te hebben, om te mogen vertrouwen, dat ook daaromtrent geene moeijelijkheden zullen plaats hebben.

Doch al miskende ook de regering van *Amsterdam en* billijkheid *en* eigenbelang, dan nog zou Zijne Majesteit, onze geërbiedigde Koning, door de talrijke aan Hoogstdenzelven aangeboden adressen ten aanzien der bezorgdheid van de ingezetenen van Noord-Holland genoegzaam ingelicht, niet gedoogen, dat zij door eene te geringe representatie buiten staat zouden geraken hunne regten te doen gelden en voor misbruik van magt en gezag zich te waarborgen.

Niet dus uit vrees voor de overmagt van *Amsterdam*, denk ik ongunstig over de splitsing van Holland, maar omdat ik die splitsing noch noodzakelijk, noch nuttig acht, om van de verdere door mij vroeger aangevoerde redenen thans niet te spreken.

Niets van hetgeen voor de splitsing, gedurende deze langdurige beraadslaging is aangevoerd, heeft mijne overtuiging eenigzins kunnen wijzigen.

Met uitzondering van exceptionele regtsbedeeling, waaromtrent bij de Gwt., en van het geringe getal Leden, om als kiescollegie voor de Stat.-Gen. te fungeren, waaromtrent bij het reglement van zamenstelling kan worden voorzien, heb ik geen afdoend argument ten bewijze der noodzakelijkheid hooren bijbrengen; — geene andere redenen, dan die van convenientie heb ik vernomen, en deze toch zijn niet genoegzaam om verandering in de Gwt. daar te stellen; en wat mij het meest ter harte gaat, men huldigt, zoo ik mij niet vergis, in de splitsing van Holland, een destructief beginsel opzigtens het aanwezen der provinciën, en stelt dezelver voortdurend bestaan op losse schroeven.

Ware dus de vraag hier alleen: zal Holland *al* of *niet* worden gesplitst? — was daarover een afzonderlijk wets-ontwerp voorgedragen, en behoefde de regering bij de afstemming daarop niet weder terug te komen, — de splitsing van Holland, of liever het ontwerp, waarbij de splitsing van Holland wordt voorgedragen, zou mijne goedkeuring nooit verwerven. Maar de splitsing van Holland is niet

in een afzonderlijk wets-ontwerp opgenomen; van de aanneming of afstemming hangt ook het lot van Limburg, de geheele territoriale regeling van het Rijk af.

De regering schijnt daardoor ook op het vraagpunt der *al* of *niet* splitsing van Holland te zullen moeten terugkomen.

De vraag, die ik alzoo mij zelf moet doen, is deze: zal ik, door het wets-ontwerp goed te keuren, het werk der herziening helpen beëindigen, of zal ik dit door eenen doelloozen tegenstand helpen vertragen?

Ik zeg, Ed. Mog. Heeren! doelloozen tegenstand; want het afstemmen der wet zal de eindelijke splitsing van Holland niet verhinderen, en dit te verhinderen is ons eenig doel; daarom alleen zoude ik, zouden eenige mijner medeleden, tegen de wet stemmen.

Ik dacht vroeger, even als mijn geëerd ambtgenoot uit Haarlem, dat de splitsing eenmaal afgestemd, en daardoor gebleken zijnde dat men geene splitsing wilde, de zaak moest blijven, zoo als die volgens de Gwt. is; dat mitsdien daardoor de eenheid van Holland verzekerd was, zonder dat men daarop kon terug komen, en alle verdere bemoeijingen zich alleen behooren te bepalen bij de verdere wijzigingen, welke in het art. der Gwt. moesten worden daargesteld.

Blijkens de memorie van antwoord, gaat de regering van een tegenovergesteld denkbeeld uit, en evenzeer als ik het betreur, dat zij het denkbeeld der splitsing, in de sectiën geopperd, zoo gereedelijk heeft aangenomen, evenzeer betreur ik het, dat de regering nu weder eene denkwijze aankleeft, die mij voorkomt niet juist te wezen, doch die mij ten eenemale de hoop ontneemt, om de splitsing van Holland te voorkomen.

Wordt toch een nader ontwerp voorgedragen, op een tegenovergesteld beginsel berustende, en dus de eenheid van Holland tot grondslag hebbende, dan voorzie ik dat dit wetsontwerp de goedkeuring van de meerderheid der Tweede Kamer niet zal erlangen, vooral niet nadat de tegenstanders der eenheid, door hetgeen bij de memorie van antwoord is gezegd, tot volharding zijn aangemoedigd, en ik niet durf verwachten, dat een genoegzaam aantal andere Leden, van derzelver eenmaal geuit gevoelen zullen terugkomen om voor het vervolg, *voor* de eenheid en *tegen* de splitsing te stemmen.

Vooral durf ik niet hopen, nu van de dertien Leden van de gewone Kamer die vroeger met mij tegen de splitsing stem-

den, slechts drie zijn overgebleven, die niet reeds openlijk of vertrouwelijk aan mij hebben verklaard, dat zij, om voor hen gewigtige redenen, geene vrijheid hebben, alsnog tegen de wet te stemmen, en dus voornemens zijn dezelve aan te nemen; terwijl het aantal buitengewone leden, dat *alleen ten gevolge der voorgestelde splitsing van Holland, tegen* de wet is gestemd, zoo gering is, dat door de vereenigde medewerking van gewone en buitengewone Leden het ter afstemming vereischte getal op verre na niet kan worden verkregen.

En hoe anders dan doelloos kan men een tegenstand noemen, die onder zulke omstandigheden wordt volgehouden?

Ik althans vermeen dien als zoodanig te moesten beschouwen, en ik heb geene vrijheid mij daaraan schuldig te maken, vooral niet, wanneer het de heiligste belangen van het vaderland geldt.

Dat het hier de heiligste belangen van het vaderland geldt, is door onderscheiden sprekers zoo duidelijk en onwederlegbaar betoogd, dat alle ontwikkeling dienaangaande overbodig is, en niet anders wezen zou dan eene herhaling van hetgeen door hen veel beter is gezegd geworden; maar dat mag ik niet verbergen, dat ik gedurende deze belangrijke discussie eene en andere omstandigheid heb opgemerkt, die mij heeft verbaasd; dat ik gevoelens heb gehoord, die ik niet deel; en dat ook ik bedoelingen meen te hebben waargenomen, die ik niet wensch te begunstigen. — Doelloos meen ik verderen tegenstand te mogen noemen, want al kon ik ook, door de medewerking van bij mij hoog geachte medeleden, die uit andere inzigten handelen, de wet doen afstemmen, dan zou ik in de gegevene omstandigheden daartoe geene vrijheid hebben, omdat er onder die Leden zijn, welke ik als ijverige voorstanders der splitsing vermeen te moeten beschouwen, zoo als mij dit ten aanzien van eenigen reeds vroeger is gebleken, en die Leden dus bij de hernieuwde vraag over het *al* of *niet* splitsen van Holland, zich hoogst vermoedelijk onder de banier van de voorstanders der splitsing zouden scharen, en het doel om de eenheid van Holland te bewaren, ook dan zou worden gemist.

Vergeeft mij, Ed. Mog. Heeren! dat ik u eenige oogenblikken voor mij zelven heb bezig gehouden.

De achting der ingezetenen van het oord mijner woning mij tot dus verre ten deel gevallen, strekte mij steeds tot de vervolste en mij aangenaamste belooning op mijne openlijke en

bijzondere werkzaamheden: — ik stel er den hoogsten prijs op, die te behouden.

De splitsing van Holland is een voorwerp hunner vurigste en teederste belangstelling; mijne handelwijze te dezen aanzien wordt met oplettendheid gadegeslagen.

Vroeger tegen de wet gesproken en gestemd hebbende, was is verpligt de redenen open te leggen van hetgeen ik nu zal doen.

Deze taak heb ik volbragt — voor vooroordeel en vooringenomenheid ben ik nooit teruggedeinsd — van het onbevangen oordeel durf ik de goedkeuring mijner handelwijze verwachten, wanneer ik, *wel met een pijnlijk gevoel*, doch ook *wèlberaden*, mijne eigene overtuiging nopens de voorgestelde splitsing van Holland ten offer breng aan het heil van het ons allen dierbare Vaderland.

LI. De Heer van Wickevoort Crommelin:

Ed. Mog. Heeren! Overeenkomstig met den vorigen geëerden spreker, word ook ik gedrongen mijne stem te wijzigen. Ik kan hierin des te korter zijn, wijl de argumenten, daartoe gebezigd, met de mijne ineensmelten. De scheiding van Holland is zoo menigvuldige malen in deze Vergadering ter sprake gebragt, verdedigd en bestreden, dat deze materie als uitgeput mag beschouwd worden; ik zal hierop niet terug komen en alleen hierover zeggen dat ik mij buig onder de wet der noodzakelijkheid, en wel omdat niet meer het beginsel bestaat waarom wij weigerden onzen bijval aan dit wetsontwerp te geven: de toenmalige stand van zaken is geheel veranderd, en uit zijn verband gerukt; het is niet meer de scheiding van Holland of de bepalingen van Limburg die hier beslissend zijn; wij zien andere verschijnselen te voorschijn treden; de magt, die ons thans beheerscht, is sterker dan onze wil en wij zwichten om de gevolgen. Waarschuwende wordt mij geleerd, dat er van den eenen kant de geest bestaat, om alle opvolgende wetten van deze eerste wet afhankelijk te maken en de verwerping van deze, de verwerping van allen voorbereidt; aan de keerzijde ontwaart men de meening, dat de 13 voorgestelde wetten moeten worden afgestemd om het Gouvernement te noodzaken meerdere uitbreiding aan de wijziging der Gwt. voor te stellen, of wel beter gezegd, de geheele Gwt. te doen herzien; ik deel geenszins in beide deze tegenstrijdige

gevoelens; zij bieden het vereenigingspunt aan, dat de wetten vallen, en ik houde het daarvoor, dat, bij de onderscheidene redenen en gronden tot afstemming, deze eenmaal plaats gevonden hebbende, wij ons op den rand van een vulkaan terug vinden, in welks onpeilbare krater niet alleen verwikkeling, maar ontbinding verborgen ligt.

Ik zal daartoe nimmer geacht kunnen worden de hand te hebben geleend, en het is tot voorkoming daarvan, en daarom alleen, beseft dit wel, Ed. Mog. Heeren, dat ik mijne bijzondere opinien over deze wet, in verband met de belangen van een respectabel gedeelte der bevolking van Noord-Holland, ten offer brenge aan de belangen en het welzijn van het gemeenschappelijk Vaderland; ik wil trachten hierdoor te behouden, wat men, door zoo menigvuldige inspanning als nuttig beschouwd, verkregen heeft, en om niet door mijne afkeurende stem die Natie in den draaikolk van overdrijving te helpen nederploffen, van dewelke ik het vereerend mandaat om hare belangen voor te staan, verkreeg, en, met den eed op de Gwt. gezworen, bevestigend heb toegestemd die te zullen handhaven.

Misleiden wij ons niet, Mijne Heeren, het oogenblik is daartoe te plegtig; de zwijmeldrank der eeuw, verbijsterende theorien, doen menschen en menschelijke handelingen gelijk stellen, als of deze aarde door hoogere wezens bevolkt wierd, waarvan de regering uit hemelsche afgezanten en onderdanen uit engelen bestonden; laat ons de practische ondervinding van het onvolmaakte te baat nemen, en deze wereld beschouwen gelijk zij is, niet zoo als zij zijn moest.

LII. De Heer van Leeuwen:

Ed. Mog. Heeren! Wanneer ik het woord vraag over de aanhangige wets-ontwerpen, — zoo is het niet om de redenen te herhalen of uit te breiden, welke *voor* en *tegen* zoo vele belangrijke vraagstukken zijn geopperd. Zij zijn in het breede te vinden in de verbalen der sectien, welke wij onderling hebben gewisseld; zij zijn met bekwaamheid voorgedragen door de sprekers, die mij zijn voorgegaan.

Alleen wilde ik hier ten aanzien van het eerste ontwerp verklaren, hoe ik herwaarts gekomen ben, *zoo zeer* als iemand ingenomen *tegen* de daarbij voorgestelde splitsing van Holland, die naar mijn inzien een beginsel bevatte, gevaarlijk voor de

zelfstandigheid van alle gewesten, gevaarlijk voor die van Holland zelf, en van Noord-Holland in het bijzonder; — maar ook, hoe ik gedurende mijn verblijf alhier, door de discussiën in mijne sectie en vooral in deze *openbare zitting*, in verband gebragt met den *bewegelijken toestand van Europa*, allengs overgebragt ben op een' anderen grond.

Ik ontwaar toch, dat een overgroot getal van afgevaardigden uit *andere* gewesten (wier beslissing ik evenwel in den stand der zake nog uitdrukkelijk blijf *wraken*) — dat gevaar, *of* niet aannemen *of* daarvoor de oogen sluiten, om bij deze zoo schoone gelegenheid het overwigt te verzwakken, dat aan Holland regtmatig toekomt, niet alleen naar evenredigheid zijner bevolking, maar ook zijner uitgebreide middelen, zijner quota in de algemeene lasten en van zijn contingent ter wapening en verdediging des Vaderlands.

Ik ontdek hier buitendien, ik die vreemd was aan de bijzonderheden, welke ter gelegenheid van het voorgestelde bewuste adres in de Vergadering van Hollands Staten waren voorgevallen, hoe in deze Vergadering zelve groot verschil van gevoelen in een zoo aangelegen punt bestond, ja ik ontwaar eindelijk daarbij, dat nu reeds van de dertien Leden, welke in de *gewone* Kamer tegen de wet gesproken hebben, tien gedurende deze discussie van gevoelen veranderd zijn. En wat zal dan daarvan anders het gevolg zijn, dan dat de tegenstand van mij en mijne gewestgenooten, hoe gegrond, hoe regtmatig ook, voor mijne Provincie nutteloos en voor het Vaderland gevaarlijk wezen zal? Ik zeg *nutteloos*, en moet hierbij al dadelijk aanmerken, dat ook ik aanvankelijk van gevoelen was, dat art. 1 der Gwt., als behelzende eene loutere optelling van gewesten, een zuiver verhaal van *facta*, zeer wel gemist konde worden, als geen invloed hebbende op de regten, pligten en betrekkingen, welke daarna worden voorgeschreven en verklaard, en als geheel afhankelijk van den wil der gecontracteerd hebbende mogendheden, en niet onderworpen aan onze goed- of afkeuring; maar dat ik dra van die dwaling ben teruggekomen door de bedenking, dat deze verklaring van de integrerende deelen des rijks noodzakelijk was in een' Staat, waar, gelijk in den onzen, de Provinciale representatie zulk een gewigtige schakel is in het verkiezingsstelsel.

Ik vind mij hier verpligt eene tegenwerping te beantwoorden van een mijner ambtgenooten uit Gelderland, welke ze-

kere antinomie zag tusschen art. 1, 229 en art. 58 der Gwt. Het laaste art. toch behelst eene negative derogatie, eene uitzondering op den algemeenen regel; eene uitzondering, die aan het Hoofd van den Staat de magt geeft om aan den *oorlog* des noodig een eind te maken door een kort besluit, en niet door de langwijlige redevoeringen eener wetgevende Kamer, die, gelijk deze, aan vormen gebonden, bijna veertien dagen behoeft heeft, om hare discussiën te openen.

Wanneer men nu aanneemt dat art. 1, bij eene eventuele verwerping der onderhavige voordragt, weder met het integraal behoud van HOLLAND zal voorgesteld, en door de zoo stellige meerderheid der gewone Kamer afgewezen worden, dan zal ook eindelijk de hooge regering worden gedwongen, om deze in onze staatswet onbestaanbare gaping aan te vullen, en *de splitsing van Holland* voor te dragen, geheel *alleen* en ontdaan van alle andere daaraan *vreemde* vraagstukken, waarvan het onvermijdelijk gevolg zal wezen, dat op dat tijdstip ik en de mijnen verlaten zullen worden van alle dezoodanigen, die nu, *niet om ons*, maar uit ANDEREN HOOFDE met ons éene lijn trekken.

Maar, Ed. Mog. Heeren! ik noemde dien tegenstand niet alleen vruchteloos, maar ook *gevaarlijk*. En hier beroep ik mij op u allen die met aandacht den loop dezer openbare discussie hebt bijgewoond, en vraag: « wat moet er toch worden van al dat *drijven en dreigen*, op eenen tijd, waarin onze kleine Staat hijgend naar de zoo lang gewenschte rust verlangt, om met bedaardheid zijne verwarde Finantiën te herzien, 's lands crediet te ondersteunen, zijne ontvangsten en uitgaven te regelen, en zoo mogelijk zijne *lasten* te verminderen? » *dit* is het, wat men verlangt, wat men vraagt; en geene *uitgewerkte theorien*, geene *staatkundige spitsvindigheden*; — en ik zelf, die met duizenden van burgers van allerlei rang en stand in velerlei en onmiddellijke betrekkingen sta, ik verklaar hier op mijne eer, dat ik, onder die mij omringende bevolking, nimmer een enkelen keer den wensch naar eene directe volkskeuze heb hooren uiten; en die soort van denkbeelden, als eene ontbindbare Kamer, een verantwoordelijk Ministerie, enz., enz., voor hen ten eenenmale onverschillig is, mits men slechts de gelegenheid behoude, om zijne bedrijvigheid *vrijelijk* en met eenig *voordeel* te laten werken.

Wat *Limburg* betreft en *Luxemburg*, zoo moet ik bekennen dat Z. M. de Koning het laatste, ter beëindiging van den

tienjarigen krijg, even wetsmatig *kunnen afstaan*, als het eerste in deze Kamer onmogelijk grondwettig heeft kunnen doen vertegenwoordigen. Wij toch kennen op *deze* plaats voor het trouw gebleven of gehouden Maastricht, geene *stadsgewijze* representatie, en de *provincie zelve* had daarvoor alle gewestelijke elementen vernietigd. Ja ik kan mij zelfs moeijelijk de vergelijking opdringen, welke men tusschen *Limburg* in 1839 en de drie overheerde gewesten in 1672 gemaakt heeft; deze toch waren *tegen hun wil en wensch* door den gehaten Lodewijk *met kracht van wapenen vermeesterd*, — en nu *Limburg?* Ed. Mog. Heeren! — Het antwoord zal daarop niet twijfelachtig vallen, maar *dit* weet ik, dat, al wilde men het *jus post liminii* op het *volken*regt toepassen, reeds de Romeinsche regtsdoctoren en daarna onze onsterfelijke DE GROOT, leerde, »dat zij op het regt geene aanspraak hadden, die zich vrijwillig aan den vijand hadden overgegeven.»

Hier, Ed. Mog. Heeren! zoude ik kunnen eindigen, hadde ik niet onder al den drom van geëischte veranderingen twee punten hooren aanvoeren, die mijne tegenspraak uitlokken. Ik bedoel *vrijheid van onderwijs* en *vrijheid van Godsdienst*. Ik bezweer daartegen met grond en met overtuiging, uit de geschiedenis van alle volken, dat zij *grondwettig* nergens *in die mate* als in ons goede land wordt genoten: behoudens, *let wel*, *die bepalingen* die de uitoefening van alle natuurlijke regten in de burgermaatschappij uit haren aard moeten beperken.

Ik zeg *grondwettig*, en sluit daarmede uit alle maatregelen van gezag, hier of daar uit overijling, misverstand of heethoofdigheid geboren, of uitgelokt door halsstarrige weigering der anders-denkenden, om zich aan de voorwaarden der regering te onderwerpen; voorwaarden, die deze uit den aard en de uitgebreidheid harer pligten op den voorgrond behoorde te stellen.

Ik zeg *grondwettig*, omdat er meer is, dan de Gwt., immers ten aanzien van het *onderwijs*, voorschrijft. Men verlangt toch dat het onderwijs *bij de wet geregeld* en niet bij Zijner Majesteits *besluiten* verzorgd worde; wel nu de *wetten* van April 1806 en van Mei 1830 zijn daar. — Men verlangt, dat, zoo al niet het *openbare*, dan immers het *huisselijke* onderwijs vrij zij; — *wel aan*, geen Gouverneurs of Gouvernantes, of hoe men mindere huisselijke onderwijzers ook benoemen moge, zijn bij die wetten aan eenig voorafgaand onderzoek, aan eenige generale of speciale admissie, dat is gewestelijke of plaatselijke

toelating, gebonden, en men zal toch in *elke* gemeente onzes Vaderlands voor *elke* godsdienstige gezindheid geen afzonderlijken onderwijzer verlangen: in *grootere* gemeenten is dit doenlijk en worden zij gevonden, in *kleinere* gemeenten verbieden dit de plaatselijke geldmiddelen, de behoeften der onderwijzers en die der ouderen.— Men verlangt *godsdienstig* onderrigt. Welaan, geene school, hoe klein, geen kinderboekje, hoe onbeduidend bijna,— waar niet het bestaan en bestuur van het Opperwezen, de regten en pligten jegens God, ons zelven en anderen geleerd worden; en het ware juist *aanranding der Gwt.* en der daarbij gewaarborgde gewetensvrijheid, indien men verder ging en tot het *leerstellige*, ik zeg het met overtuiging, *nederdaalde.*

Neen, men late toch die zaak aan de bij de Gwt. aanbevolen zorg der regering en wachte van haar allengs die verbeteringen, welke alleen eene overtuigende ondervinding, op haar hooger standpunt geplaatst, voor het algemeen noodzakelijk zal keuren in een stelsel, dat immers bij *ons* onder alle standen der maatschappij gezegende vruchten geleverd, en bij alle *vreemden* regtmatige bewondering heeft weggedragen.

Dit, Ed. Mog. Heeren! is mijn gevoelen.

LIII. De Heer Warin:

Indien ik niet van den aanvang af, dat ik de eer heb gehad lid van deze Kamer te zijn, ware overtuigd geweest, dat er geen vak van Staatsregt of van Staatshuishoudkunde is, omtrent hetwelk ik hier niet mijnen meester vinden zoude, dan voorwaar zou ik hiervan overtuigd zijn door de belangrijke raadplegingen, welke wij, in deze dubbele Vergadering, nu reeds den vierden dag, voeren. Ik onderneem derhalve niet U inlichtingen voor te dragen nopens eenig der in raadpleging zijnde onderwerpen; maar ik verzoek U Ed. Mog. mij te willen vergunnen, reden te geven waarom ik *voor* het eerste der ontwerpen van wet zal stemmen, terwijl ik nog weinige dagen geleden aan verscheiden van U Ed. Mog. gezegd heb, dat ik tegen hetzelve stemmen zoude.

Ik had het voornemen opgevat, tegen deze eerste wet te stemmen, omdat hier weder, gelijk zulks zoo dikwijls heeft plaats gehad, verschillende onderwerpen in ééne wet zijn te samen gevoegd, die met elkander in geen het minste verband staan, en omdat ik van gevoelen ben, dat wij niet over

Limburg behooren te beschikken, zonder Limburgers over hunne eigen belangen te hooren; doch, gedurende de thans plaats gehad hebbende raadpleging, zijn zoo vele opmerkenswaardige bedenkingen geopperd, nopens de moeijelijkheden, welke er zouden mede verbonden zijn, om nu reeds in deze Vergadering leden uit het Hertogdom Limburg aanwezig te zien, dat ik minder vasthoudend op dit punt ben geworden. Ook heeft eergisteren een gezegde van een onzer ambtgenooten uit *Overijssel* indruk op mij gemaakt, mij tot zeker nadenken gebragt, en mij doen besluiten *voor* deze wet te stemmen. Deze spreker namelijk, die in de kracht van zijn leven geen werk zal schuwen, meende dat de werkzaamheden van deze Kamer te veel zouden worden belemmerd in het behandelen van de gewigtige zaken betreffende 's lands finantien, die, van den aanvang af van de eerstkomende zitting, een gewigtig onderwerp onzer raadplegingen moeten uitmaken, dat deze werkzaamheden, zeide hij, te veel zouden worden belemmerd, indien daarenboven nog moest worden geraadpleegd over wijzigingen in de Gwt. Dit gezegde heeft bij mij de gedachte doen opkomen, dat, alsdan nog noodzakelijke wijzigingen in de Gwt., ligt tot voorwendsel zouden kunnen dienen, tot het nemen van uitstel nopens het leveren van de zoo herhaaldelijk gevraagde rekeningen. Indien het eene *zoo moeijelijke zaak!* is, ons behoorlijke rekeningen vóór te leggen, wil ik althans zoo weinig als immer mogelijk is bijdragen, om, in het minste en geringste, deze, *zoo groote!* moeijelijkheden te vermeerderen.

Nog verlang ik mij te regtvaardigen tegen den schijn van tegenstrijdigheid, welke daarin zoude kunnen gevonden worden, dat ik het vóórnemen had opgevat tegen deze wet te stemmen, terwijl ik in Junij voor dezelve heb gestemd. Doch toen waren de omstandigheden geheel anders dan tegenwoordig; indien toen de eerste wet gevallen ware, zoude welligt het geheele werk der herziening op de lange baan geschoven zijn, en dat wenschte ik te vóórkomen; ik wenschte voortgang in de zaak; thans zijn wij zoo ver dat die voortgang door het vallen van eene wet niet meer kan worden gestuit, wij zouden altoos blijven die getrouw gebleven provinciën die sedert tien jaar, ook zonder herziene Gwt., wel en wettig door de Stat.-Gen. zijn vertegenwoordigd geworden; wij zouden derhalve,

zonder deze wet, bevoegd zijn voor ons zelve zoodanige wijzigingen in de Gwt. aan te nemen, als wij geraden mogten oordeelen. Maar, gelijk ik reeds gezegd heb, ik zal nu *voor* deze wet stemmen.

Er is nog eene bepaling in deze wet vervat, welke bij velen zwaar weegt, doch welke bij mij slechts op den achtergrond stond, bij vergelijk met de Limburgsche quaestie, namelijk de scheiding van Holland. Velen hebben die beschouwd als eene quaestie van eigenbelang der stad Amsterdam; ik zelf ben één van degenen geweest die deze scheiding gevraagd hebben, maar het denkbeeld van eigenbelang is daarbij niet bij mij opgekomen. Men moet mij al zeer weinig kennen, indien men denkt dat ooit eigenbelang bij mij kan opwegen tegen algemeen belang; en die mij tot zijnen vertegenwoordiger benoemt in de verwachting, dat ik bijzonder belang boven algemeen belang zal voorstaan, die vergist zich. Maar nu ik zoo ver gekomen ben dit te zeggen, Ed. Mog. Heeren, nu kan ik niet ontwijken de ware reden op te geven waarom ik de scheiding gevraagd heb: het was, omdat ik de Provincie te uitgestrekt beschouwde om mogelijk te maken, dat de Leden der Staten van Holland, van het eene einde tot het andere, genoeg konden bekend zijn met de personen die zij tot Leden van de Stat.-Gen. verkozen. Denkt daarom niet, Ed. Mog. Heeren, dat ik een voorstander zoude zijn van die soort van regtstreeksche verkiezingen, van welke hedendaags zoo veel ophef gemaakt wordt; deze houde ik voor bespottelijk; ik geloof niet dat een schoenmaker of een kleermaker, hoe bekwaam ook in zijn bedrijf en hoe achtingwaardig overigens, in staat is te oordeelen over de vereischten noodig om een goed Lid van de Stat.-Generaal te zijn; ik weet te wel, uit eigen ondervinding, hoe moeijelijk het is personen te beoordeelen en goede keuzen te doen; wie van ons allen heeft dit niet ondervonden, al ware het slechts dat wij herdenken de moeite onze huisgenooten te kiezen. Doch ik keer terug tot Holland. Ik kan niet ontveinzen dat sommige keuzen mij zijn voorgekomen verwondering te moeten baren wegens den geringen publieken geest, die bij de Staten heerscht. Ik zal u een enkel voorbeeld noemen. Het betreft mij zelf en één van mijne ambtgenooten, wien ik hooge achting toedraag, maar met wien ik zoo hemelbreed van gevoelen verschil, dat wij schier nooit eene gelijke stem hebben uitgebragt; het is een man nevens welken ik mij eene eer reken

genoemd te worden, een die, zoo ik durf vertrouwen, de parallel tusschen hem en mij ook niet van de hand zal wijzen: het is mijn collega BEELAERTS, met wien ik, sedert de verkiezingen van het jaar, 1823, telkens, ten zelfden jare, door dezelfde Vergadering ben herkozen. Het is toch blijkbaar dat, wanneer wij ieder eene meerderheid van stemmen vereenigen, er een aantal Leden in de Vergadering zijn moet die voor beide gestemd hebben, en die derhalve geheel onverschillig moeten zijn omtrent de strekking van den gang der publieke zaken; — men herkieze mij liever niet, dat zoude mij leed doen, maar dan had ik ten minste het genoegen te zien, dat er bij de Staten van Holland eene bepaalde publieke opinie bestaat.

Wat betreft de andere in overweging zijnde wetten, wensch ik dengenen daarmede veel genoegen die er veel waarde aan hechten; in mijn oog zijn de meeste vrij onbeduidend, zelfs die betreffende het *contre-seing* der Ministers, zoolang hetzelve met geene andere bepalingen vergezeld gaat dan de thans voorgedragene.

LIV. De Heer VAN LIJNDEN TOT HEMMEN.

acht de kans, om bij eene verwerping van al de behandelde wetten iets beters te verwerven, gering. Hij zal desniettemin zich tegen het eerste wets-ontwerp verklaren, omdat hij de scheiding van Holland onregtvaardig keurt. Hij beroept zich daartoe op het werkje van den Heer VAN HOGENDORP. (1) Indien de gevaren, waarvan men gesproken heeft, werkelijk bestaan, dan zullen deze door zulk eene afdoening, als men thans aan het herzieningswerk wil geven, niet bezworen worden. Die gevaren kunnen hem in allen gevalle niet tot een besluit brengen, dat met regt en billijkheid strijdt.

LV. De Heer VAN SYTZAMA:

Ed. Mog. Heeren! De redenen welke, naar mijn gevoelen, voor de aanneming der wet pleiten, zijn met zoo veel welsprekendheid door velen ontwikkeld, dat ik mij niet zal onderwinden daarop in het breede terug te komen.

Vergunt mij evenwel, Ed. Mog. Heeren! slechts voor korte oogenblikken uwe genegene aandacht.

Ik heb hooren aanvoeren, dat onze Gwt. niet zoo

(1) Achter deze algemeene beraadslaging opgenomen.

slecht was, niet zoo vele verandering behoefde, maar dat de daaraan gegevene verkeerde en niet volledige uitvoering, de groote oorzaak zoude zijn van de begeerte tot verandering, tot meerdere wijziging.

Ik heb in eenen adem, en tot verwondering toe, daar hooren bijvoegen, dat de Gwt. beginselloos was, of dat dezelve rustte op revolutionnaire beginselen. Is dit consequent geredeneerd, Ed. Mog. Heeren! of begrijp ik het niet! De Gwt. is goed, maar het hapert aan de uitvoering; de Gwt. is niet goed, want dezelve heeft geene beginselen, of rust op de slechtste van alle revolutionnaire, en moet alzoo worden gewijzigd in Nederlandschen zin, naar een historisch Staatsregt in Christelijken zin: of dit het Staatsregt zal moeten zijn, eenmaal door de Dordsche Synode, ongelukkiger gedachtenis, ontwikkeld, ik weet het niet, en zal dit niet onderzoeken, maar dit weet ik, dat ik geene revisie verlang van de artikelen der Gwt. welke over de Godsdienst handelen, omdat ik ze beschouw te zijn gesteld met wijsheid, in echt vrijgevigen zin, voor een land als het onze, waar zoo vele onderscheidene Godsdienstige gezindheden bestaan, die allen, ik erkenne het gaarne, gelijke aanspraak hebben en mogen maken op dezelfde bescherming, dezelfde voorregten. Ik wensch mijnen God te dienen op mijne wijs, en meen de leer van den grooten stichter onzer verhevene Christelijke Godsdienst te volgen, door aan ieder mijner landgenooten gaarne te gunnen, hetgeen ik wil dat aan mij zal geschieden; maar dan verlang ik vrijheid voor allen, algeheele vrijheid, overeenkomstig de artikelen 190, 192 en 193 der Gwt. voor alle de in het Koningrijk bestaande Godsdienstige gezindheden, zoo lang die de openbare orde of veiligheid niet storen, zoo lang die zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de Wetten van den Staat. Maar wil ik bescherming voor allen, in den ruimsten zin, wil ik dat, zonder uitzondering, iedere gezindheid in burgerlijke regten zal gelijk zijn, zal ik nooit dulden dat met mijne toestemming iemand gewetensdwang worde aangedaan; het minst van allen wil ik dit hebben aangedaan aan mijnen Koning; ook hem komt die vrijheid van geweten toe gelijk den geringste zijner landgenooten. Maar behalve dat, zoude ik in het belang van den Staat niet willen, dat de Koning eene zekere Godsdienst zoude moeten belijden, omdat later daaruit, met de spitsvindigheid die sommigen eigen is, ligt zoude worden afgeleid, dat er eene heer-

schende Godsdienst, eene Godsdienst van Staat, en dus eene gepriviligieerde Godsdienst bestond, strijdig met het welbegrepen belang van den Staat, strijdig met de beginselen van regt en vrijheid, voor allen thans door de Gwt. vooruitgezet; en zeker staat het bij mij, dat hij die dit zoude willen, revolutionnaire beginselen in de Gwt. zoude daarstellen, die ligt tot revolutie in den Staat zouden kunnen leiden.

Moet ik nu met dien spreker, tot mijn leedwezen, betreuren het gebruik hetwelk er ten deze in de Provinciën, het zij uit onkunde aan de wezenlijke toedragt der zaak, het zij uit overdrevene en angstvallige vrees voor de storing van orde en rust, wel eens van de militaire magt gemaakt is, thans gelukkig en te regt sedert lang niet meer gebezigd, dan kan ik daarom niet toegeven, dat aan iedere Godsdienstige gezindheid, die tijdens het daarstellen der Gwt. in dit Koningrijk nog niet bestond, onverlet zoude moeten worden gelaten, zich daar te vestigen en ongelimiteerd aanspraak zoude maken op de bescherming, in het zesde hoofdstuk der Gwt. vermeld, maar geloof ik daarentegen, dat het de pligt der regering is, om toe te zien, dat er zich geene vestigen, welke met de openbare orde, met de zedelijkheid, met de veiligheid van den Staat, met de vrijheid van andere bestaande gezindheden, strijdige gevoelens belijden; en dat de regering, in dien geest handelende, voldoet aan de op haar rustende verpligting, van te waken voor de veiligheid van den Staat, voor de vrijheid van andere gezindheden, waarin ook die bescherming gelegen is, die de Gwt. aan de bestaande gezindheden toezegt.

Met deze denkbeelden bezield, heeft het mij dan ook leed gedaan, dat een geschrift, waarvan gewaagd is, door zoo vele achtenswaardige mannen geteekend, voor de meesten waarvan ik, zoo wegens hunnen stand als wandel, den diepsten eerbied voede, het licht heeft gezien, en dat zij zich op deze wijze opnieuw mengen in staats-aangelegenheden, minder voor hunnen stand geschikt en waaraan de herinnering uit vroegere tijden ook bij sommigen hunner niet geheel zal zijn uitgewischt.

Over de splitsing van Holland, waar voor en tegen reeds zoo veel is aangevoerd, zal ik alleen zeggen dat ik van gevoelen ben, dat het voor Holland op zich-zelf niet nadeelig kan zijn, wanneer hetzelve ook in naam verkrijgt; hetgeen nu reeds daadwerkelijk plaats heeft, met dit voorregt nogtans, dat Noord-Holland door de legaal uitgesprokene splitsing nog zal

verkrijgen een Hof, en de exceptionele toestand, met betrekking tot de Criminele Regtbank aldaar; zal ophouden te bestaan, en bovenal, dat niemand daaraan vreemd over hare uitgaven, over hare belastingen, over hare instellingen meer zal oordeelen, maar dat oordeel zal worden overgelaten aan met zaken en personen bekenden en daarbij belanghebbenden zelve, aan wie de Gwt. wil dat de behandeling der belangen zal zijn opgedragen. Maar nog een hooger belang dan het provinciale, hetwelk ons bovendien bij onzen eed verboden wordt te volgen, wanneer er sprake is van het algemeen Staats-belang, nog een hooger en algemeen belang, zeg ik, staat hier op den voorgrond, dat is, dat in eenen constitutionelen Staat alle magten zich zoo veel mogelijk behooren op te wegen en dat de kolossale magt, welke Holland in zijn geheel door hare 22 vertegenwoordigers, die bovendien, gelijk het nu is, alleen uit het Zuiden kunnen worden gekozen, een overwigt kan daarstellen, gevaarlijk voor de regering, gevaarlijk voor andere Provinciën en daarom gevaarlijk voor het geheel, want het gevoelen dat de souvereiniteit, welke iedere Provincie in vroegere dagen bezat, aan het tegenwoordig hoofd van den Staat door ieder der tegenwoordige Provinciën als zoodanig in 1813 zoude zijn opgedragen, mag ik niet deelen, zoo om de voorgisteren door een spreker uit *Amsterdam* zoo juist en te regt aangevoerde redenen, als omdat aan die provinciale souvereiniteit reeds tijdens de Republiek was gerenuntieerd en door opvolgende regeringen, men denke slechts aan die van Napoleon, zoodanig uit het geheugen gewischt, dat het zeker in 1813 niemand in het hoofd kwam iets te geven dat men niet bezat, waaraan men zelfs niet meer dacht, dat men ook niet geven kon, omdat de vorm niet meer bestond, en er was geene overeenkomst gesloten om, in geval men de toen bestaande indeeling niet wilde behouden, tot welke der vroegere men dan zoude terug keeren; maar behalve dat, het geciteerde feit is niet juist; er heeft wel eene uitroeping te *Amsterdam* plaats gevonden, eene adhesie daaraan door alle gemeente-besturen van dien tijd plaats gehad, waarbij, in tegenstelling van Napoleon, alstoen het algemeen gezag in handen gesteld is van onzen Willem van Oranje, maar nimmer provincialiter, nimmer heeft eene afzonderlijke Provincie, op dat tijdstip, eene magt aangeboden welke zij als Provincie niet bezat.

Ik heb ook hooren aanvoeren, dat de Staten der Provincie

Holland vooraf hadden moeten worden gehoord; maar ook dit argument heeft bij mij niets gewogen, omdat die Staten door het ontvangen van de wet A officieel, en terwijl zij te zamen waren, van de zaak zijn onderrigt geworden, en zij dus bij magte waren om, overeenkomstig art. 151 der Gwt., de belangen hunner Provincie en ingezetenen te kunnen voorstaan, hetgeen zij, niettegenstaande de deliberatiën, welke deswege in de Provinciale Staten hebben plaats gehad, niet hebben gedaan; waaruit minstens is af te leiden, dat over de scheiding in die Vergadering geene bepaalde meening heeft bestaan.

Maar, heeft men nog gezegd, als men nu toelaat dat Holland gescheiden wordt, wat zal dan het lot van de overige Provinciën kunnen worden? zal men die ook niet kunnen scheiden of zamenvoegen? Neen, Ed. Mog. Heeren! neen, voor andere Provinciën bestaan geene redenen daartoe, en naar mijn inzien zal men daartoe weinige geneigdheid vinden. Zamenvoegen, vergrooten dus, zoude juist in tegenspraak zijn met hetgeen hier bedoeld wordt, en tot scheiden, bestaan in andere Provinciën, zeide ik, geene redenen; *Holland* alleen verkeert deswege in een' volkomen exceptionelen toestand; Holland, als ééne Provincie beschouwd, heeft twee Gouverneurs, twee Collegiën van Gedeputeerde Staten; twee begrootingen, uiteenloopende belastingen, en waarom? namelijk: omdat het te groot is om als één geheel te worden beheerd, omdat de bestanddeelen te onderscheiden zijn om onder dezelfde huishoudelijke begrootingen, onder dezelfde belastingswetten te leven; zelfs betaalt het eene deel meerdere opcenten dan het andere, en wanneer de eene ingezeten der Provincie nu klaagt over het ongelijk dragen van belastingen met een ander in dezelfde Provincie, wat zal hem worden tegengeworpen, hoe zal hem regt wedervaren? Maar wat daarvan zij, dit alles levert het bewijs dat Holland niet één kan, niet eene Provincie behoort te zijn, en dat van zoo vele motieven voor de scheiding van Holland, geen enkele voor de scheiding van andere Provinciën zoude kunnen worden aangevoerd, noch in het algemeen noch in het bijzonder belang.

Maar, heb ik hooren zeggen, en dit beaam ik ten volle, wanneer Holland in zijn geheel moet blijven, dan moet in die Provincie ook alles gelijk in de anderen één zijn; dan moet een Gouverneur, een Collegie van Gedeputeerde Staten, eene begrooting en dezelfde belastingen aan Holland ten deele vallen, hetwelk van de zijde der bezuiniging zeer is aan te raden; maar dan ook heeft *Amsterdam*, als hoofdplaats, het volkdomste regt om alle die instellingen welke

nu dubbel bestaan en op andere plaatsen gevestigd zijn, binnen hare muren te bezitten, en nimmer zal er door de regering een voorstel kunnen worden gedaan, dan vergezeld van het doel, om de hier door mij aangestipte gelijkheid met andere Provinciën daar te stellen, en op die wijze door vereenvoudiging en bezuiniging aannemelijk te maken voor de anderen, het voorstel van Holland te laten blijven ééne Provincie.

Maar, Ed. Mog. Heeren! welke redenen zouden de regering anders kunnen bewegen om zoodanig voorstel te doen? zoude het zijn het groot getal tegenstrevers der wet A, die op zich-zelve tegen de splitsing zijn? ik geloove het niet, want, naar de processen-verbaal en de gehouden redevoeringen te oordeelen, is dit getal bij de vergelijking verbazend gering, en de regering weet te wel dat, is er nu 1/4 der Vergadering tegen, dan zullen tegen een ander voorstel omtrent Holland in het geheel zich 3/4 en meer verklaren, vooral wanneer de zwarigheid dergenen, welke op zich-zelve voor de splitsing van Holland zijn, zullen kunnen worden weggenomen; want men ontveinze het zich niet, de vereeniging der onderscheidene en hemelsbreed uiteen loopende kleuren alleen kan tot de verwerping dezer wet leiden. Maar, mag ik vragen, zullen *dan* de wenschen van allen bevredigd, het doel, door allen beoogd, bereikt zijn? Vergunt mij zulks te betwijfelen.

Hij die eene Godsdienst van Staat bedoelt, zal die niet verkrijgen; het grooter deel der Natie en van U Ed. Mog., is te helderziend, om zulks niet, als strijdig met het belang van den Staat, af te weren.

Zullen de belijders der onderscheidene Godsdiensten meerdere verzekering omtrent hunne politieke en burgerlijke regten in de Gwt. kunnen verkrijgen, wat zeg ik, verlangen? Ook dit geloof ik niet.

Art. 192 zegt immers in de meest ronde en directe bewoordingen:

« De belijders der onderscheiden Godsdiensten genieten allen dezelfde burgerlijke en politieke voorregten; en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen. »

Kan men aantoonen dat die regtsbedeeling, die ieder toekomt, niet naar de Gwt. wordt uitgevoerd, terwijl de gelegenheid daartoe wel bestond; dan zal dit aanleiding kunnen en ook behooren te geven tot eene geheele en volledige executie van dat art., maar geenszins tot verbetering van dat art. zelf, dat op zich-zelven een der meest volledige en vrijgevige der geheele Gwt. is.

Zullen degenen die, door de afstemming van deze wet, eene algeheele en nieuwe revisie beoogen, die verkrijgen? Ook hierop is mijn antwoord negatief, want is hunne vooronderstelling juist, dat de regering anders geene verdere herziening zal willen, dan zouden zij, of de Eerste Kamer, bij dien verouderden onwil, ook bij het afstemmen dezer wet, en, bij het doen eener nieuwe voordragt, evenzeer alle verdere herziening kunnen afwijzen.

Maar zullen dan eindelijk de wezenlijk tegen de splitsing van Holland ingenomen leden hun doel bereiken? Even weinig, want de regering, kan, om alle aangevoerde redenen, geen ander voorstel doen, of zal, dit doende, ook alle de door mij opgenoemde gevolgen aan die Provincie moeten doen ondergaan, strijdig, naar mijn inzien, met de belangen van Holland en op verre na is het ook dan nog niet zeker dat het zal worden aangenomen. Niemand dergenen alzoo, die, wegens de door mij opgegevene redenen, tegen deze wet hunne stem zullen uitbrengen, voor zoo ver ik dat nu kan beoordeelen, zal een duim breed door deze afstemming aan zijn doel zijn genaderd, en ik moet dus bejammeren, Ed. Mog. Heeren, dat men van dat magtige Holland, dat zoo vele schoone bladen onzer geschiedenis heeft gevuld, eenmaal zal vinden opgeteekend, dat het tijdens de voorgestelde splitsing heeft gediend tot banier, waaronder de meest uiteenloopende gevoelens, zelfs dergenen die op zich-zelven voor die splitsing waren, zich hebben ontmoet, en die op deze wijze gezamenlijk hebben medegewerkt tot eene uitkomst die zij niet bedoelden, of met andere woorden, waardoor ieder zijn afzonderlijk doel niet zal hebben bereikt.

Maar ik verwacht, en met reden, van diegenen welke alle wetten willen afstemmen, om mogelijk nog meerdere wijzigingen te verkrijgen, de vraag: Hebt gij ook geene meerdere veranderingen verlangd, zoo wel bij de processen-verbaal in de afdeelingen, als in uwe laatstgehoudene rede in de Tweede Kamer? en welken beteren weg zult gij ons aanwijzen, om tot die veranderingen te geraken, dan eene afstemming dezer wet, die noodwendig tot eene nadere herziening moet leiden?

Ik zoude die vraag kunnen beantwoorden door eene andere; meent gij dat, na al het geschrevene, na al het gesprokene, na al het gebeurde, er geene redenen van hoog belang zich aan uw verstand, uwe rede, zouden kunnen voordoen, waardoor gij met de hand op het hart zoudt moeten zeggen, mijne wenschen tot meerdere veranderingen zijn bij vergelijking van zulk een ondergeschikt belang, dat ik dezelve in de gegevene omstandigheid meen ten

offer te moeten brengen aan het hooger belang des lands? dat is, om paal en perk te stellen aan woelingen en driften, die gelijk in 1829 in Belgie reeds veel te ver zijn gegaan.

Maar ik zal dit niet doen, ik neem niets terug, Ed. Mog. Heeren, van al hetgeèn ik daaromtrent gezegd en voorgestaan heb; ik zoude meenen dat die veranderingen, en misschien nog meerdere, wenschelijk waren, maar wanneer ik in gemeen overleg met anderen moet treden, kan *ik alleen* de wet niet voorschrijven; ik zoude ook, al konde ik het in het belang des lands, mijne krachten wantrouwen, maar dat gemeen overleg moet dienen om te overtuigen of overtuigd te worden, en eindelijk beslist de meerderheid, waaraan men verpligt is zich te gedragen. Zoo heb ik b. v. in mijne afdeeling voorgestaan het afschaffen der ridderschappen als kiescollegiën, en zoo ik meende op daarbij aangevoerde goede gronden; slechts een Lid deelde mijn gevoelen; maar zoude ik daarom nu al het goede, dat in andere wets-ontwerpen gelegen is, moeten afstemmen en aan mijn Vaderland onthouden die verbeteringen, welke dezelve zullen aanbrengen? Ik heb mij mijnen weg ten deze niet zoo afgebakend, en de betere weg, welken ik meen dat men in het belang des lands zal behooren te bewandelen, is die door de Gwt. en mijnen eed mij voorgeschreven, dat is om ten deze te verwerpen wat mij op zich-zelven nadeelig, om aan te nemen wat mij goed schijnt, en dan, indien ik mogt blijven gelooven dat de eenmaal door mij voorgestane veranderingen noodzakelijk bleven, of zelfs wanneer de ondervinding mij leerde dat nog meerdere noodzakelijk waren, die dan vervolgens op den grondwettigen weg te bevorderen; maar ik meen het te zijn strijdig met het belang des lands, strijdig dus met mijnen eed, om eenen onzekeren stand van zaken langer te doen voortduren dan volstrekt noodig is; ik deins terug voor het denkbeeld, dat ik zoude medewerken, door het afstemmen dezer eerste wet, tot het schorsen althans voor een jaar, van alle die heilzame bepalingen, welke ik ook in de andere wets-ontwerpen meen aan te treffen.

Ik deins terug voor het denkbeeld dat ik de verantwoordelijkheid der Ministers, het stemmen bij hoofdstukken der begrooting, de volledige contrôle onzer Finantiën, door eene verbeterde Rekenkamer, mede door mijne schuld zoude hebben opgeheven of verschoven, en dat in een oogenblik, dat de algeheele openlegging onzer Finantiën als voor de deur staat; in een oogenblik dat die Finantiën zelve zullen worden geregeld en eene herziening onzer Finantiële wetten zal moeten plaats hebben; in een oogenblik, dat

ten gevolge der omstandigheden, mede overeenkomstig sommige dezer dertien wetten, eene reorganisatie in uitgebreiden zin zal moeten plaats hebben. In zulk een oogenblik, Ed. Mog. Heeren! dat wij een geheel nieuw tijdperk zullen intreden, wensch ik te hebben instellingen en middelen, welke bij de intrede van en bij het voortgaan op den nieuwen weg tot veilig geleide kunnen strekken, en tot meer zekere uitkomsten zullen kunnen leiden, en alzoo medewerken tot het verkrijgen van die belangrijke waarborgen, welke mij nu zijn aangeboden, onder welker bescherming ik verlang, dat iedere reorganisatie zal plaats hebben, en waarvan ik meen het Vaderland niet te mogen versteken, door de begeerte, om nog geheel onzekere te verkrijgen.

Door een mijner geachte medeleden uit Gelderland, heb ik in de laatste avondzitting onder anderen hooren aanvoeren, dat eene verantwoordelijkheid van Ministers, zoo als die nu is voorgedragen, weinig te beteekenen had, dat, wanneer de Kamer haar pligt deed, dezelve zelfs overbodig zoude zijn. Ja, Ed. Mog. Heeren! indien in elk geval ieder zijn pligt deed en wist te doen, zijn alle meer bijzondere bepalingen overbodig, mogelijk zelfs schadelijk. Maar ik geloof niet dat die verantwoordelijkheid der Ministers zoo weinig beteekent; ik geloof dat, in een land als het onze, waar gelukkig het eergevoel nog in eene hooge mate bestaat, deze verantwoordelijkheid meer beteekent dan het verantwoordelijk Ministerie in elk ander land, welks voorschriften, hoe naauwkeurig en gestreng ook, toch nimmer tot eene goede uitkomst schijnen te kunnen leiden. — Ik hecht alzoo meer aan die meer zedelijke verantwoordelijkheid, aan dat eergevoel, dat den Nederlander Goddank nog niet verlaat omdat hij Minister is geworden; maar dat niet duldt dat eenige vlek daaraan zoude kleven en openlijk als voor het oog der Natie te regt zoude kunnen worden aangewezen: ik hecht aan het contreseing, omdat dit de onschendbaarheid des Konings zal medebrengen, en zal toelaten dat de naam van het geëerbiedigd hoofd van den Staat gelukkig niet meer in onze discussien zal gemengd worden, en wij daardoor tevens zullen weten wie de Minister is, die dezen of genen maatregel heeft geprovoceerd of daargesteld, en daardoor de verantwoording van een door hem geteekend stuk op zich heeft genomen. Maar, behalve dat ik deze verantwoordelijkheid beter keure, bestaat er in ons klein land, naar mijne wijze van zien, eene physieke, eene materiële onmogelijkheid, om, bij gedurig aftreden van een geheel Ministerie, steeds nieuwe personen in den verlangden geest daartoe te vinden: men herinnere

zich slechts aan de moeijelijkheden welke er soms schijnen te bestaan, om er slechts één te vinden.

Dit lid, hetwelk ik thans beantwoord, heeft op meerdere veranderingen in de Gwt. aangedrongen, door te wijzen op onze benarde Finantiën en de zware taak welke op de gewone Kamer deswege bleef rusten; maar die benarde Finantiën zullen mijns inziens niet worden verbeterd, die taak niet verligt door deze 13 wetten af te stemmen; maar die taak zal worden verligt door den man, welke ons nieuwe maatregelen zal voorstellen, ons zal raden, nu vooraf voor die maatregelen, voor dien raad verantwoordelijk te stellen; die taak zal worden verligt door eerst te bepalen dat de begrooting bij hoofdstukken zal worden gestemd; die taak zal worden verligt door den meer zekeren waarborg dat ook 's lands gelden tot de toegestane einden zullen zijn gebruikt; en die waarborg zullen wij, bij het nu aannemen ook van die wet, verkrijgen in eene verbeterde Rekenkamer.

Eindelijk, Ed. Mog. Heeren! heeft die spreker geklaagd dat zijne vrienden, met welke hij het gewoonlijk pleeg eens te zijn, hem nu zouden hebben verlaten; terwijl hij had gehoopt dat onze geëerbiedigde Vorst bij het klimmen zijner jaren over een gelukkig volk zoude hebben geregeerd, en waartoe de weg, welken wij inslaan, hem niet schijnt te leiden.

Het voorregt genietende, tot de vrienden van dien spreker te behooren, meen ik te mogen antwoorden dat wij hem geenszins verlaten, maar dat het ons onmogelijk is, hem in zijne hooge vlugt te volgen, en zijne illusiën te deelen.

Neen, wij verlaten u niet, maar hopen u weldra, bij de behandeling der meer materiële belangen des lands, op onzen weg te ontmoeten, om daar gezamenlijk mede te werken tot heeling der wonden, welke geslagen zijn, tot verbetering en vereenvoudiging van vele onzer instellingen, waardoor het wezenlijk geluk des Volks, dat thans in zijne materiële belangen niet gezegd mag worden ongelukkig te zijn, nog meer kan worden bevorderd, waardoor tijdgenoot en nakomelingschap nog gelukkige dagen zullen beleven en alzoo ook onze hartelijke wensch zal kunnen worden vervuld, dat Neêrlands eerbiedwaardige Vorst, in den avond van zijn leven, de voldoening zal genieten van te regeren over een gelukkig en dankbaar Volk.

Ik zal voor de wet stemmen.

LVI. De Heer van Bleiswijk:

Bij het onderzoek der aan deze Kamer voorgestelde wets-ontwerpen, tot wijziging van eenige artikelen der Gwt., is het mij voorgekomen, dat meer afdoende veranderingen hadden kunnen voorgedragen worden. En is bij mij de wensch ontstaan, dat, nu men eenmaal die gewigtige taak had opgevat, men dezelve geheel voleind had, en een werk daargesteld dat zoo volmaakt mogelijk was. Doch de bezwaren deelende, welke er in gelegen zijn om te groote veranderingen te maken, en het gevaar gevoelende om de zuilen van den Staat aan te tasten en dezelve op geheel nieuwe grondslagen te vestigen, wil ik wel aannemen, dat het voorgedragene voor het tegenwoordige voldoende kan zijn, daar, door het bestaande goed toe te passen, eerder aan den algemeenen wensch voldaan zal worden, dan door alles van gedaante te doen veranderen, hetgeen met als het verlangen der Natie wil doen voorkomen, doch welk verlangen, ik mij overtuigd houde, alleen door verbetering van den finantiëlen toestand, door vereenvoudiging, bezuiniging en vermindering van lasten, bevredigd te kunnen worden; maar niet gelegen te zijn in het maken van nieuwe verordeningen, of het daarstellen van eene geheel andere wijze van zijn.

Ik moet echter mijne bevreemding te kennen geven dat, terwijl de wijzigingen zoo spaarzaam mogelijk aan ons zijn voorgelegd, daarbij een voorstel gedaan wordt, waartoe volstrekt geene noodzakelijkheid bestaat, en waaraan ik mijne goedkeurende stem niet kan geven, daar ik hetzelve, zoo wel voor den Staat, als voor hen die er bij betrokken zijn, onheilzaam acht. Ik bedoel de splitsing der Provincie Holland, bij ontwerp N.° 1; en acht mij verpligt de redenen op te geven, waarom ik mij met dit voorstel niet kan vereenigen.

Daar echter hieromtrent reeds zoo veel is in het midden gebragt, zal ik, om geen relaas van het vroeger verhandelde te geven, of in herhaling te treden van hetgeen, bij deze gelegenheid, door andere leden gezegd is geworden, mijne gedachten ten deze slechts kortelijk aan U Ed. Mog. mededeelen en mij geene uitbreidingen veroorloven, welke uit al het ten deze verhandelde U Ed. Mog. hierbij van zelve weder voor den geest zullen komen.

1.° Om in bestaande zaken eene verandering te brengen, moet er aanleiding of reden bestaan. Vooral behoort die er te zijn, wanneer men in gewigtige zaken wijzigingen wil daarstellen.

Dit zal wel niemand ontkennen.

En hoe zal er dan voor eene zoo belangrijke zaak als de onder-

havige, de scheiding van eene Provincie in twee deelen, geen gewigtige aanleiding of gegronde reden moeten gevonden worden. Mij echter is dezelve niet gebleken; men moge zeggen de Provincie is te groot in vergelijking van anderen, zij had toch dezelfde uitgestrektheid toen zij, bij vorige staatsregelingen, zoo wel als bij de Gwt. van 1815, ééne Provincie uitmaakte. En hebben er dan geene goede gronden bestaan om, die Provincie zoo groot als zij dan zijn moge, in haar geheel in de reeks der Provincien op te nemen. En zijn die dan nu allen vervallen? Mij is het onbekend.

Sommigen mogen beweren dat die splitsing noodzakelijk is, tot het daarstellen van een Provinciaal Hof in het Noordelijk gedeelte dier Provincie, waartoe algemeen uit dat gedeelte de wensch geuit wordt, en waarvan ik, de doelmatigheid inziende, gaarne dien wensch deel, omdat kleinere gedeelten van het Rijk daarmede begiftigd, Hollands Noordelijk gedeelte, ook in dat genot konden deelen, hoewel ik anders veeleer voor de vermindering van het getal geregtshoven zoude stemmen; maar zou dan enkel tot het daarstellen van een regterlijk collegie, of om aan een bestaand een ander doel te geven, juist eene Provincie moeten gesplitst worden? Kan niet, gelijk als in art. 153 der Gwt. betrekkelijk de collegien van Gedeputeerde Staten, er ook eene exceptie gemaakt worden aangaande de geregtshoven (welk artikel ik ook heb hooren aanvoeren als een motief voor de scheiding, maar men bedenke dat dit enkel vrijgelaten wordt, en geen vereischte is), of zoude het niet gemakkelijker zijn, een geregtshof te splitsen dan eene geheele Provincie?

En zoo zouden er vele andere middelen te vinden zijn, om datgene te verkrijgen, hetwelk men thans vermeent niet dan door splitsing der Provincie te kunnen daarstellen.

2.° Door splitsing eener Provincie die in zijn geheel immer met het beste gevolg bestaan heeft. Door splitsing dier Provincie in twee deelen, waarvan de vereeniging in de tijden onzer grootste bloei en magt wel tot voordeel gestrekt heeft, maar nooit tot schade geweest is.

En zal men dan nu voordeel vinden met te scheiden dat toen vereenigd was?

Men zal mij tegenwerpen dat het bestaan eener zoo groote Provincie niet meer vereischt wordt, gelijk toen!

Hiermede stem ik gaarne in; maar derzelver bestaan, dat nooit geschaad heeft, zal ook nu niet schaden, maar de vrees alleen, dat er uit de splitsing schade zou kunnen voortvloeijen, maakt dezelve gevaarlijk.

Moet men niet bij het daarstellen van veranderingen de gevol-

gen bescheiden welke die veranderingen na zich kunnen slepen?

En is het dus niet gevaarlijk *deze* verandering te maken zonder de gevolgen te kennen, of te kunnen overzien?

Daar nu ten deze de goede gevolgen niet algemeen bekend zijn, noch erkend worden, zoo is, in het onderhavige hoogst belangrijke geval, verandering immers als hoogst gevaarlijk te beschouwen; vooral daar ongunstige gevolgen *wel* te duchten zijn.

3.° Want de splitsing is strijdig met de belangen dier Provincie; banden, welke eeuwen bestaan hebben, zullen daardoor verbroken worden; omtrent de behandeling van gemeenschappelijke belangen zal men vele bezwaren erlangen. Vele, aan beide deelen gemeen zijnde, zaken zullen niet te scheiden zijn.

En vele aangelegenheden zullen gevonden worden, welke blijken zouden, bij een naauwkeurig onderzoek, de voorgestelde wijziging in de Provincie Holland in den weg te staan; Rijnland en het Haarlemmermeer zijn reeds meermalen genoemd; ook is de betrekking tusschen de koopsteden aangevoerd geworden. De onevenredigheid in de Provinciale Vertegenwoordiging, wil ik, als een teeder punt, niet aanroeren, veel min beschouwen; als of elkander vijandige personen in ééne vergadering zitting zouden hebben; neen, men is daar dan voor één belang, en wij mogen niet twijfelen of dat belang zal behartigd worden; maar daar, waar zekerheid bestaat, mag geen twijfel in plaats gesteld worden.

En is dan de splitsing nadeelig voor de Provincie, dan is zij het ook voor het Rijk, waarvan die Provincie een deel uitmaakt; daar het vast staat dat, wanneer een deel lijdt, het geheel ook wordt aangedaan; en daar het hier een deel geldt, dat tot twee deelen gemaakt wordt, zoo zoude er tusschen die beide deelen eene verdeeldheid kunnen ontstaan die op het geheel een' ongunstigen invloed uitoefent; en alzoo is de splitsing onstaatkundig.

4.° En al kon nu al het nadeelige, dat er voor den Staat in gelegen is, worden weggenomen, zoude het dan eerst niet hebben moeten blijken of het waarlijk den Staat voordeel zou hebben aangebragt, en of dat voordeel opwoog tegen het nadeel dat de Provincie zou lijden; maar zoo lang hieromtrent geene meerdere zekerheid bestaat, en men het als gunstig voor de Provincie zelve wil beschouwen, dan had het voorstel daartoe uit de Provincie zelve moeten komen, of door de Provincie den wensch meer algemeen moeten zijn geuit.

5.° Of indien men, de splitsing in het belang van het Rijk oordeelende, het voorstel buiten de Provincie had willen doen, dan

ware het niet alleen billijk geweest dat de Provincie daarover gehoord ware geworden (gelijk dit geschiedt over de geringste verandering in eene gemeente of het voornemen om twee gemeenten te vereenigen), want anders staat elke Provincie er aan bloot om gescheiden of bij eene andere gevoegd te worden; maar het was in het belang der zaak geweest; want wie kan toch beter oordeelen over hetgeen voor-dan nadeelig voor een gewest is, dan zij die het besturen, die het vertegenwoordigen. En zoo hadden de Provinciale Staten alsdan de bezwaren op kunnen geven, welke er tegen eene splitsing bestonden, om daarna te overwegen, of het voordeel dat het Rijk uit die splitsing zoude genieten, tegen de nadeelen opwoog die de Provincie daarbij zoude lijden; maar, hoor ik zeggen, waarom zijn de Provinciale Staten dan tegen dit voorstel niet opgekomen? De wensch daartoe bestond bij vele leden, het plan is ontworpen, maar de kieschheid van eenigen, die als leden der Dubbele Kamer benoemd waren, deed hetzelve niet doorgaan, gelijk dit door vorige sprekers reeds is aangetoond, terwijl velen meenden, dat de behandeling dezer zaak aan de voor deze Kamer benoemde Leden moest blijven opgedragen.

Terwijl, wanneer de vraag niet geweest ware over het aanbieden van een adres, maar over het goed-of afkeuren der splitsing, de afkeuring wel de overhand zou hebben behouden. Ik heb wel hooren aanmerken dat die kieschheid te ver was getrokken; dit stem ik toe (want ik heb ze zelve zoo ver niet getrokken, dewijl ik begreep dat dit in het nadeel der zaak zou zijn geweest;) maar daarin is dan toch wel geen bewijs te vinden, dat men voor de splitsing gezind was.

6.° En dan moet ik vragen, waarom zulk eene verandering in het gewestelijk bestaan gemaakt alleen opzigtens Holland?

Komt dit voort uit de wijzigingen, die in de Gwt. noodzakelijk waren geworden? — Neen! die hadden daarmede niets gemeens; door de splitsing van het Rijk was er met Holland niets voorgevallen dat tot splitsing ook van de Provincie konde voeren, gelijk er door de afscheuring van een gedeelte van het Rijk wijzigingen omtrent die gedeelten noodzakelijk waren geworden, die bij die afscheuring waren betrokken geweest.

En wilde men al tot eene verandering in de verdeeling der gewesten besluiten, op grond van meerdere gelijkmatigheid, dan was eene vereeniging der kleinere Provincien wenschelijker, als tot vereenvoudiging en bezuiniging kunnende leiden, in plaats van eene splitsing, die tot het tegenovergestelde voert, terwijl daar-

uit geen erkend nut voortvloeit, en over welke belangrijke onderneming men het op verre na niet eens is, en waartoe wel eene overgroote meerderheid vereischt wordt.

Daar ik dan in de voorgestelde splitsing vele ongelegenheden en geen heil voor den Staat zie, en door de tegenwoordige wijzigingen in de Gwt. voor dezelve noch aanleiding noch gegronde reden gevonden wordt, zoo kan ik aan dat ontwerp mijne goedkeuring niet hechten, en stem alzoo tegen de wet N.° 1 en het daarmede in verband staande ontwerp.

LVII. De Heer DE LA COURT:

Ed. Mog. Heeren! Ik had het voornemen opgevat om, na zoo wijdloopige discussiën en beweegredenen, voor en tegen de dertien ontwerpen ter herziening van de Gwt. noodzakelijk gekeurd, en als zoodanig voorgedragen, het alleen bij het uitbrengen van mijne stem te laten; maar Ed. Mog. Heeren! de Provincie van Limburg ligt mij te zeer ter harte; zij is, in en tusschen Noord-Braband dermate ingevlochten, dat beiden elkander onmisbaar zijn, en zoo Limburg niet als Provincie wordt opgenomen, dat dan hare toekomende en dierbaarste belangen in rook zouden verdwijnen; met een woord, de eene kan zonder de andere niet bestaan; immers hare onderlinge, zoo heilzame vooruitzigten zouden daardoor vervallen, en dit voor te komen achtte ik van mijnen pligt te zijn; want, Ed. Mog. Heeren, waar is toch de waarborg, *casu quo*, tegen de welligt eigendunkelijke magt van een Hertog, en van de rigting van een Douanen-stelsel? Dat Limburg belangrijk is voor den Staat, heeft Zijne Excellentie de Heer Minister van Buitenlandschen zaken, in de vergadering van den 3 Junij jl., welsprekend betoogd en verdedigd; er zijn echter nog andere gewigtige middelen, die daar voor pleiten, en welke ik mij in gemoede verpligt achte er bij te voegen.

Het wordt toch meer en meer bewaarheid, dat Noord-Braband, uit het middelpunt van het schoonste Rijk van Europa gerukt, en op de grens van dat verscheurde Rijk gesmeten, al dadelijk daarvan nog wrangere vruchten zal moeten verduren dan voorheen het geval was, toen het op de grens van Oostenrijksch Braband lag; toen, immers, waren wij goede eenvoudige naburen; maar reeds gedurende den basterd-vrede of oorlog, zou men ons de aanfokking van het jonge, maar magere vee, de eenige vrucht van onze afzigtelijke heide-bodems, door het *laissez faire* van Hun Hoog Mog. gelegateerd, ontwrongen hebben, zoo de ligging van

hunne gronden dit niet had belet; maar, bovendien, heeft men niet opgehouden, na den gesloten vrede dat verderf door een verdrukkend inkomend regt te behouden; en wat, Ed. Mog. Heeren, is er verrigt, om ook dit euvel te verzachten? Niets, Ed. Mog. Heeren!

Het is bovendien niet te veel gezegd, dat door den ijzeren spoorweg, die, in vier uren tijds niet alleen personen maar ook handelsvoorwerpen van Antwerpen naar Luik overvoert, en welke weg in het aanstaande jaar tot Keulen toe zal zijn voltooid, de handel van de stad 's Hertogenbosch nu reeds met eenen verderfelijken slag bedreigd wordt: en wij zouden, door het niet opnemen van Limburg als Provincie, bijdragen, om onze zoo naijverige geburen in de hand te werken! Neen, Ed. Mog. Heeren, wij moeten trachten te behouden, wat wij nog hebben, en dat zelve niet bezwaarlijker, of nog moeijelijker maken.

Wij hebben gezegd, dat Limburg en Noord-Braband in elkaâr zijn gevlochten; dit is zoo, Noord-Braband wordt van de Mooksche bergen af op den regter oever van de Maas tot *Venlo*, *Ruremonde* en *Zittard* door Limburg ingesloten; en hierdoor loopen wij gevaar van te ondervinden, dat de zoo gewigtige handel in granen met het Land van Cleef bezwarender zal worden, en dat diezelfde handel over de Stad Ruremonde met het zoo vruchtbare Gulikerland zal lijden; behalve nog die handel, welke met het Oud-Pruissisch Gelderland, en de Landen tusschen Maas en Rijn gedreven wordt; van al het voorschrevene zijn wij thans nog in het bezit, — en waarom zouden wij dit, door het afwijzen van Limburg, moeijelijker maken?

Een ander argument, dat, ja wel op tijd werkt, maar toch in de toekomst aan Limburg en Noord-Braband zoo vele heilzame vooruitzigten belooft, doch waarvan het redmiddel op den bodem en den grond van Limburg berust, zal zoodoende niet uitvoerlijk zijn.

Wij bedoelen, Ed. Mog. Heeren! een onderwerp van de verregaandste uitzigten voor de beide Provinciën, te weten het volgende:

De rivier de Maas, die sedert welligt twee eeuwen onder het beheer van vier à vijf verschillende Souvereinen stond — staat nu, van de stad Grave tot tegen over Ruremonde en verder, onder het beheer van dezen *Staat;* en nu is de gelegenheid geboren, om door den invloed van het grasverwekkend water van die rivier den zoogenoemden *Peel*, waarvan Noord-Braband honderd duizend bunders en Limburg zestig duizend bunders bezit, en die eens

lengte heeft van elf uren gaans, voor den Landbouw voor te bereiden, en om daarvan zonder andere mestspeciën eenige duizend bunders weiden te maken!! (1)

Men moge, Ed. Mog. Heeren! dit reusachtig plan als hersenschimmig beschouwen; wij houden ons, des niet te min, van het gunstigste gevolg verzekerd; — daarvoor zullen althans geene handen ontbreken; want eene populatie van honderd en twintig duizend zielen heeft er belang bij: en men zou nu van zich afstooten een redmiddel, dat sedert twee eeuwen onuitvoerlijk geweest is, en hetgeen zich nu zoo gunstig aanbiedt!! Neen, Ed. Mog. Heeren! dit zal niemand van U Ed. Mog. willen; — en, daar de voorbereidende middelen op het Limburgsch territoir moeten plaats hebben, zoo dringen mij zulke materiële belangen mijne stem aan de voordragt nopens Limburg te geven.

LVIII. De Heer van Stirum

kan zich niet onder degenen rangschikken die hun gevoelen tegen de wet opofferen aan den drang der omstandigheden. Zoo er spanning bestaat, is deze niet het gevolg aan de herziening der Gwt., maar van den slechten toestand van 's lands finantien.

LIX. De Heer Groen van Prinsterer :

Het doet mij leed dat ik, door vele welsprekende en hooggeachte redenaars aangevallen, na deze langdurige beraadslaging, Uwe aandacht nog een geruimen tijd ter wederlegging en zelfverdediging behoef. Bij de meeste beknoptheid, zal ik evenwel niet kort kunnen zijn. Vergeeft het mij, om het belang der zaak. Al wat mijne eigenliefde mogt hebben getroffen, zal ik laten liggen; ik zal opnemen wat, naar mij voorkomt, in het belang der waarheid, tegenspraak en ontzenuwing verdient.

Ik begin met hetgeen ten aanzien van het *Onderwijs* gezegd is.

Een lid uit Gelderland (de heer van Rappard), die in zijne rede dikwerf op de mijne heeft gedoeld en wien ik voornemens ben thans ook meermalen een tegenbezoek te brengen, acht de bezwaren zonder genoegzamen grond, dewijl er in Nederland toch vrijheid van

(1) Later heeft de Heer de la Court dit denkbeeld ontwikkeld in eene afzonderlijke brochure, over de ontginning van de Peel, uitgekomen te 's Gravenhage, in 1841.

huisselijk onderwijs bestaat. Gelooft Z. Ed. Mog. welligt dat de landbouwer, de handwerksman, die naauwelijks in het zweet zijns aanschijns zich het sober levensonderhoud verschaft, van die vergunning veel genot zal kunnen hebben? Ik ben zeer voor het onderscheid der standen; maar, ten aanzien der gewetensvrijheid, wensch ik alle standen gelijk. En, is alleen het huisselijk Onderwijs vrij, dan is even daarom het onderwijs voor de negen tienden der Natie niet vrij.

Een lid uit Holland (de heer GEVERS) heeft ons den schrikverwekkenden toestand van het Onderwijs in Belgie, ten gevolge der *liberté illimitée*, in een welsprekend betoog met levendige verwen gemaald. Maar is het zoodanige vrijheid die ik verlang? Kan dergelijk tafereel iets afdoen tegen het betoog dat het Onderwijs geregeld behoort te worden bij de wet? — De Regering legt, zeide hij, veeleer zwakheid aan den dag tegenover de Catholijken. Ik geloof het ook, ik beaam volkomen hetgeen daaromtrent gezegd is; maar zou het niet mogelijk zijn dat men doorgaans toegeeft waar men weigeren, en echter somwijlen ook weigert waar men toegeven moest; zoodat men door zwakheid aanmoedigt, en desniettemin door onbillijkheid reden of voorwendsel tot eenige verbittering geeft. Ik vind de meeste klagten der R. Catholijken overdreven, sommige ten eenemale ongegrond; doch men vergete niet dat de voortduring van slechts één regtmatig bezwaar, het middel wordt om aan een aantal vermeende en ongerijmde bezwaren een' schijn van regtmatigheid te verschaffen.

Voorts ben ik, Ed. Mog. Heeren! in de handen, indien ik wel heb geteld, van drie Schoolopzieners gevallen; waarvan twee (de heeren VAN DAM en VAN LEEUWEN) mij met verschoonende zachtheid behandeld, maar de derde (de heer SLOET TOT OLDHUIS) mij zoo geweldig aangetast heeft, dat ik nog, bij het herdenken, eene soort van huivering gevoel.

Z. Ed. Mog. heeft mij, met ernst, met gemoedelijkheid, verweten dat ik het Onderwijs hier te lande onchristelijk, anti-christelijk heb genoemd. Ik zou bijna stellig durven beweren deze uitdrukkingen, als resultaat mijner eigen opinie, alhier niet gebezigd te hebben: want het is mijn voornemen geweest niet, zonder noodzaak, in deze Vergadering eenigen twistappel te werpen. Het komt mij voor, dat Z. Ed. Mog. de gelegenheid te baat genomen heeft om mij, wegens hetgeen ik in geschrifte verklaard heb, voor zijne regtbank te roepen. Ik schroom echter niet rekenschap te geven mijner overtuiging. Ja, het Onderwijs in Nederland is onchristelijk. Niet als of dit verwijt elke school zou moeten tref-

ook bij de algemeenheid van het stelsel;
uitzondering en inconsequentie dank-
is onchristelijk, omdat de wet van
Gezindheden, een beginsel inge-
de Bijbel, óf niet, óf enkel
C. Geestelijke, gelezen mag
nen, door de afscheiding
de leer des Bijbels ter
Bijbels van ziel en
istelijk, want ook
wijl het leerstellig
inderdaad een ander
ristelijk, omdat men er,
Middelaar, een Opperwezen,
de zonde daargesteld heeft, een
nen, verkondigt; het is anti-christe-
n het jeugdig gemoed een' God predikt
uiging en velen zijn er met mij van over-
beeld is van menschelijke wijsheid, een afgod,
ochening van den levenden God der Openbaring,
ordt. Gij ziet, wij hoorden het U zeggen, de kinderen,
onderscheid van Gezindheden, zoo lief en eendragtig bijeen;
ar hebt gij ze ook in hun verder leven gevolgd? hebt gij veel vrucht van Uwe zoogenaamde algemeen Christelijke zedekunde gezien? ik vraag het aan allen, die met den toestand van het Volk eenigzins van nabij bekend zijn, of die toestand zeer ten voordeele der verbeterde scholen getuigt? Men heeft mij uitgetart één schoolboek aan te wijzen, hetwelk niet Christelijk is. Ik zou bijna, althans wat de meest in zwang zijnde schoolboeken betreft, bijna zeg ik, de vraag, omgekeerd, tot hem die ze mij deed, kunnen rigten. Maar wat zou het ons baten, al bragten wij hier alle schoolboeken bijeen, wij zouden ons immers ten aanzien der beteekenis van het woord *Christelijk* niet verstaan. Wanneer ik de rede van Z. Ed. Mog. ontdoe van haar dichterlijke tooi en zwier, dan leer ik er dit alleen uit, dat de redenaar, van wiens ijver voor volksverlichting en volksgeluk ik ten volle overtuigd ben, even als zoo menig Schoolopziener hier te lande, ter goeder trouw, in het dwaalbegrip verkeert, dat er Bijbelsche geschiedenis kan zijn zonder Bijbelsche leer, en Christelijke zedekunde zonder Christelijk geloof; dat het voor de opvoeding der kinderen genoeg is, wanneer zij eenige voorschriften van het Evangelie leeren kennen,

huisselijk onderwijs bestaat. Gelooft Z. Ed. Mog. welligt dat de landbouwer, de handwerksman, die naauwelijks in het zweet zijns aanschijns zich het sober levensonderhoud verschaft, van die vergunning veel genot zal kunnen hebben? Ik ben zeer voor het onderscheid der standen; maar, ten aanzien der gewetensvrijheid, wensch ik alle standen gelijk. En, is alleen het huisselijk Onderwijs vrij, dan is even daarom het onderwijs voor de negen tienden der Natie niet vrij.

Een lid uit Holland (de heer GEVERS) heeft ons den schrikverwekkenden toestand van het Onderwijs in Belgie, ten gevolge der *liberté illimitée*, in een welsprekend betoog met levendige verwen gemaald. Maar is het zoodanige vrijheid die ik verlang? Kan dergelijk tafereel iets afdoen tegen het betoog dat het Onderwijs geregeld behoort te worden bij de wet? — De Regering legt, zeide hij, veeleer zwakheid aan den dag tegenover de Catholijken. Ik geloof het ook, ik beaam volkomen hetgeen daaromtrent gezegd is; maar zou het niet mogelijk zijn dat men doorgaans toegeeft waar men weigeren, en echter somwijlen ook weigert waar men toegeven moest; zoodat men door zwakheid aanmoedigt, en desniettemin door onbillijkheid reden of voorwendsel tot eenige verbittering geeft. Ik vind de meeste klagten der R. Catholijken overdreven, sommige ten eenemale ongegrond; doch men vergete niet dat de voortduring van slechts één regtmatig bezwaar, het middel wordt om aan een aantal vermeende en ongerijmde bezwaren een' schijn van regtmatigheid te verschaffen.

Voorts ben ik, Ed. Mog. Heeren! in de handen, indien ik wel heb geteld, van drie Schoolopzieners gevallen; waarvan twee (de heeren VAN DAM en VAN LEEUWEN) mij met verschoonende zachtheid behandeld, maar de derde (de heer SLOET TOT OLDHUIS) mij zoo geweldig aangetast heeft, dat ik nog, bij het herdenken, eene soort van huivering gevoel.

Z. Ed. Mog. heeft mij, met ernst, met gemoedelijkheid, verweten dat ik het Onderwijs hier te lande onchristelijk, anti-christelijk heb genoemd. Ik zou bijna stellig durven beweren deze uitdrukkingen, als resultaat mijner eigen opinie, alhier niet gebezigd te hebben: want het is mijn voornemen geweest niet, zonder noodzaak, in deze Vergadering eenigen twistappel te werpen. Het komt mij voor, dat Z. Ed. Mog. de gelegenheid te baat genomen heeft om mij, wegens hetgeen ik in geschrifte verklaard heb, voor zijne regtbank te roepen. Ik schroom echter niet rekenschap te geven mijner overtuiging. Ja, het Onderwijs in Nederland is onchristelijk. Niet als of dit verwijt elke school zou moeten tref-

len; geenszins; er is, ook bij de algemeenheid van het stelsel; overvloedig reden om over uitzondering en inconsequentie dankbaar te zijn. Het Onderwijs is onchristelijk, omdat de wet van 1806, door de vereeniging der Gezindheden, een beginsel ingevoerd heeft, ten gevolge waarvan de Bijbel, óf niet, óf enkel behoudens goedvinden van den R. C. Geestelijke, gelezen mag worden. Het is onchristelijk, omdat men, door de afscheiding van hetgeen onafscheidelijk is, niet slechts de leer des Bijbels ter zijde gesteld, maar ook de geschiedenis des Bijbels van ziel en leven en waarheid heeft beroofd. Het is anti-christelijk, want ook deze uitdrukking neem ik niet terug, omdat, terwijl het leerstellig onderwijs in schijn uitgesloten wordt, men inderdaad een ander leerstellig Onderwijs geeft; het is anti-christelijk, omdat men er, met voorbijzage van den eenigen Middelaar, een Opperwezen, met voorbijzage der klove, die de zonde daargesteld heeft, een algemeenen Vader der menschen, verkondigt; het is anti-christelijk, omdat men aldus aan het jeugdig gemoed een' God predikt die (dit is mijne overtuiging en velen zijn er met mij van overtuigd) een droombeeld is van menschelijke wijsheid, een afgod, die, met verloochening van den levenden God der Openbaring, opgerigt wordt. Gij ziet, wij hoorden het U zeggen, de kinderen, zonder onderscheid van Gezindheden, zoo lief en eendragtig bijeen; maar hebt gij ze ook in hun verder leven gevolgd? hebt gij veel vrucht van Uwe zoogenaamde algemeen Christelijke zedekunde gezien? ik vraag het aan allen, die met den toestand van het Volk eenigzins van nabij bekend zijn, of die toestand zeer ten voordeele der verbeterde scholen getuigt? Men heeft mij uitgetart één schoolboek aan te wijzen, hetwelk niet Christelijk is. Ik zou bijna, althans wat de meest in zwang zijnde schoolboeken betreft, bijna zeg ik, de vraag, omgekeerd, tot hem die ze mij deed, kunnen rigten. Maar wat zou het ons baten, al bragten wij hier alle schoolboeken bijeen, wij zouden ons immers ten aanzien der beteekenis van het woord *Christelijk* niet verstaan. Wanneer ik de rede van Z. Ed. Mog. ontdoe van haar dichterlijke tooi en zwier, dan leer ik er dit alleen uit, dat de redenaar, van wiens ijver voor volksverlichting en volksgeluk ik ten volle overtuigd ben, even als zoo menig Schoolopziener hier te lande, ter goeder trouw, in het dwaalbegrip verkeert, dat er Bijbelsche geschiedenis kan zijn zonder Bijbelsche leer, en Christelijke zedekunde zonder Christelijk geloof; dat het voor de opvoeding der kinderen genoeg is, wanneer zij eenige voorschriften van het Evangelie leeren kennen,

zonder iets te weten van het gezag waarop zij rusten, van het beginsel waaruit ze zijn ontleend, van het doel naar hetwelk zij wijzen, en van de kracht waardoor ze ten uitvoer kunnen worden gelegd; dat ieder schoolboek, waarin de naam van Christus aangetroffen wordt, Christelijk is; dat, vermits er, gelijk men te regt aangemerkt heeft, geen verband tusschen aritmethische tafels, of tusschen de vormleer en het Evangelie bestaat, het onverschillig is naar welke beginsels de kinderen in de school opgeleid en door welke drijfveren zij worden bestuurd; dat, in elk geval, het onderrigt van Predikant en Catechizeermeester tegen den gestadigen invloed van een tegenovergesteld school-onderwijs en opvoedingstelsel opwegen kan. Velen, de redenaar weet het, velen voor wie hij, ik ben er van verzekerd, achting gevoelt, deelen niet in zijne overtuiging; en, ik mag het vragen, indien zij zich den aard van het geschil met juistheid had herinnerd, zou hij dan reden gevonden hebben om mij, die alhier, ook in hun naam, het woord gevoerd heb, met nadruk te verwijten dat ik mij van onchristelijke uitdrukkingen bediend en de Ouders, door mijn invloed, heb verleid om hun kroost in de armen van den Vorst der duisternis te werpen?

Het spijt mij, dat ik gedwongen ben denzelfden redenaar nog op een ander punt lastig te vallen; doch ik mag niet zwijgen, waar hij een blaam geworpen heeft op iemand voor wien ik eerbied gevoel. Hij heeft gesproken van «brutalen invloed van een' Hassenpflug,» den man die, in naam des Konings, het bewind in het Groot-Hertogdom Luxemburg voert. Ik wil niet vooruitloopen op hetgeen door den Minister ter verdediging van dezen hoogen ambtenaar zal worden gezegd. Ik bepaal mij bij de vraag; is Hassenpflug U bekend? Uit een of ander dagblad welligt, toen hij door Staatkundige partijschap voor een vijand van zijn' Vorst en van zijn Vaderland uitgekreten werd. Ik heb dien Staatsman in zijne Ministeriële grootheid en te gelijk in zijne nederigheid en eenvoudigheid gezien. Ik heb mij overtuigd dat er, bij verschil van politieke meening, algemeene achting voor zijne talenten, zijne regtschapenheid, zijn onbaatzuchtig, standvastig, en edel karakter bestond. Ik zelf zou, geloof ik, indien de kieschheid het niet verbood, in de gelegenheid zijn om te doen zien dat hij, vroeger door velen tegengewerkt, thans door menigen voormaligen tegenstander beter gewaardeerd en welligt teruggewenscht wordt. — «De brutale invloed van eenen Hassenpflug.» Wij hebben de magt, Ed. Mog. Heeren!, maar hebben wij ook het regt om op zoodani-

gen toon te spreken over een' man, dien de Koning met zijn vertrouwen vereert en die onder de meest verdienstelijke Staatslieden van Duitschland mag worden geteld?

Ik ga over, Ed. Mog. Heeren! tot de *Godsdienst-Vrijheid.*

Hetzelfde Lid uit Gelderland, hetwelk over de vrijheid van huisselijk Onderwijs eene, naar mijn inzien, overmatige vreugde heeft betoond, heeft zich insgelijks over de vrijgevige bepalingen van art. 190 tot 196 verheugd. Ik zal die bepalingen hier niet analyseren; doch mij dunkt, dat het hem niet kan bevreemden, indien in zijne opgetogenheid niet wordt gedeeld door hen, die in deze artikelen geen waarborg hunner vrije Godsdienst-oefening gehad hebben.

Zijn Ed. Mog. heeft over de Separatisten het stilzwijgen bewaard. Een Lid uit Holland (de heer Gevers) heeft er van gezegd dat zij wel ligt onhandig, onstaatkundig waren behandeld; onregtmatig evenwel niet. En welk bewijs heeft hij bijgebragt voor deze assertie? De regterlijke veroordeelingen. Maar, daargelaten dat deze niets gemeen hebben met het groote bezwaar der inlegering, heeft hij zich dan niet herinnerd dat de Afgescheidenen ook door onderscheidene regtbanken vrijgesproken zijn? Ik plaats dus vonnis tegen vonnis, opinie tegen opinie; en ik herhaal, hetgeen ik meen elders aangetoond te hebben: de strafwet is verkeerdelijk op hen toegepast, en zij zijn in hunne grondwettige regten verkort.

Ten aanzien der suprematie van den Staat over de Hervormde Kerk is door een Lid uit Holland (de heer Beelaerts van Blokland) aangemerkt dat er in 1816 slechts eene verandering in den Kerkvorm plaats gehad heeft. Maar hierdoor wordt niets weggenomen van de gronden onzer klagt. Wij beklagen ons, vooreerst, dat dit bij Koninklijk Besluit is geschied; ten andere, en vooral, dat men dien Kerkvorm met het wezen der Gezindheid heeft verward, zoodat, terwijl uiterlijke deelneming aan het Kerkgenootschap, ook bij de verloochening der belijdenis, zelfs voor Leeraar en Kerkelijke Overheid, als genoegzaam aangemerkt wordt, de Regering daarentegen den meest getrouwen aanklever van het Gereformeerde geloof, waarneer hij bezwaar tegen de nieuwe Kerkelijke Organisatie heeft, als van de aloude historische Gezindheid afgevallen beschouwt.

Hetzelfde Lid heeft mij overdrijving toegeschreven van Christelijke beginsels; vooral omdat ik, naar zijne meening, de Christelijke strekking der Gwt. heb miskend.

Hij heeft van die strekking drie bewijzen ontdekt.

Vóoreerst: de eed in art. 53 en 54. Ik treed hier geenszins in de beoordeeling van het eeds-formulier; maar, hoe goed het ook moge zijn, dat de heiligheid van den eed als een waarborg en pligtvervulling wordt gewaardeerd, het is mij niet duidelijk dat een eed, die ook door een Israëliet of Mahomedaan kan worden afgelegd, een bewijs van Christelijkheid geeft.

Ten andere: de volkomene gelijkstelling der Godsdiensten in art. 190 en 196. Maar, ofschoon verdraagzaamheid onder de Christelijke pligten behoort, zoo geloof ik niet dat eene gelijkstelling van dien aard juist het kenmerk eener Evangelische Staatsregeling is.

Laatstelijk (Art. 226 en 228), dewijl daarbij voor het onderwijs en voor de armen wordt gezorgd. Doch er zijn uitmuntende voorschriften hieromtrent in de leer van Mahomet en van Confucius, en echter zal het, hoop ik, geene overdrijving zijn als men beweert dat de wetgeving van Turk en Chinees niet op Christelijke beginselen rust.

Ed. Mog. Heeren! Dit betoog is niet doeltreffend geweest; want, indien, na een opzettelijk onderzoek, niets anders ten bewijze der Christelijke strekking van de Gwt. bijgebragt is dan hetgeen ook bij Mahomedaan en Heiden aangetroffen wordt, dan mag ik, heelaas! het besluit er uit afleiden, dat het pleit niet ten voordeele der Christelijke strekking is beslecht.

Een Lid uit Gelderland (de heer Schimmelpenninck) heeft gevraagd of ik een Godsdienst van Staat, of ik eene heerschende Kerk verlang; een Lid uit Holland (de heer van Bruggen) heeft gemeend, dat ik door de herinnering aan vroegere suprematie word geleid. Men vergeet dat ik, in de tegenwoordige omstandigheden, zelfs van de zóó billijke, zóó natuurlijke herleving van art. 133, zelfs van dien eenvoudigen, onschadelijken, waarlijk niet te veel beduidenden voorrang, afgezien heb; en ik voeg er bij; de vraag is, niet wat ik betreur, niet wat ik in een' normalen toestand wenschelijk zou achten; maar wat in de nu bestaande gesteldheid der maatschappij mogelijk en pligtelijk is; ik heb het gezegd en aangedrongen: gelijkmatige toepassing van de Gwt. voor allen. Aangenaam zal het mij zijn over de vereischten eener Christelijke Staatsregeling met mijne hooggeachte medeleden in het boekvertrek of aan den gezelligen haard te mogen kouten; maar hier, ik erken het, had ik, bij minder angstvalligheid ten aanzien mijner beginsels, op meer ondersteuning voor mijne billijke wenschen; bij minder vrees voor eene heerschende Kerk, op meer deelneming

voor eene onderdrukte Gezindheid en voor vervolgde landgenooten, rekening gemaakt.

Laat ons nu zien wat in tegenspraak der *ongenoegzaamheid van de herzieningswetten* is gezegd.

Vooreerst, heeft men beweerd dat meerdere wijziging moeijelijk, ja onmogelijk was. Verscheidene redenaars hebben zich, ter staving van deze onmogelijkheid, op het menigvuldige en tegenstrijdige der meeningen en wenschen beroepen. Maar deze gansche redenering vervalt, voor zoo ver men geene doordrijving van een bijzonder gevoelen, doch enkel en alleen de toekenning van datgene verlangt, waaromtrent bij alle partijen overeenstemming en, ook bij het Gouvernement geene, althans geenerlei gemotiveerde, tegenkanting bestaat.

Ten andere, heeft men de deugdelijkheid der Gwt. beweerd. Zelfs de hoofden der Belgische oppositie, zeide men, hebben niet anders dan hare ten uitvoerlgging verlangd. Dit is zoo; doch men heeft niet opgemerkt dat zij een ander doel hadden dan het verbeteren van de Gwt.; en dat zij met *l'exécution franche et loyale* tevreden konden zijn; dewijl zij door de toepassing in hun' zin zeker waren het Monarchaal gezag te verdringen en den Staat ten onderste te boven te werpen. Het verlangen naar wijzigingen heeft in dit opzigt eene geruststellende zijde; wie verbetering wil, die wil ook behoud.

De Gwt. is, zeide men, goed genoeg; mijne eigene uitdrukkingen heeft men mij tegengeworpen. Ik neem ze in geenen deele terug. Bij de erkentenis dat zij, vooral om eene nationale Constitutie te worden, groote veranderingen zou behoeven, heb ik tevens gezegd, en ik zeg het nog, dat aan de niet-handhaving onzer Gwt., in 't bijzonder door hen die als wachters daarover waren gesteld, een groot deel van ons ongeluk is te wijten. Doch nu men, in plaats eener naauwkeurige naleving in haar geest en strekking, van haar dubbelzinnigheid, onvolledigheden, van hare algemeene uitdrukkingen partij getrokken, nu men aldus vele waarborgen krachteloos gemaakt en over menige gewigtige bepaling een valsch licht verspreid heeft; nu zou het, daar wij toch eene herziening moesten hebben, voegzaam en noodig zijn geweest tegen de voortduring eener verkeerde interpretatie, door aanvulling en verduidelijking, te zorgen. Het is tegen de inconstitutionele ketterijen dat onze politieke belijdenis bijvoeging en wijziging behoeft.

Dit een en ander was ook reeds meermalen uitdrukkelijk, door mij en anderen, op den voorgrond gesteld. Doch ook deze beraadslaging is, gelijk een geestig Fransch Schrijver het uitgedrukt

heeft, niet ongelijk geweest aan de zonderlinge handelwijs van twee legerkorpsen, die, gescheiden door een stroom, altijd elk aan den eenen oever heen en weder trekken; en, wel verre van elkander te zoeken en te bevechten, nauwelijks naar des anderen bewegingen zien.

Ik moet twee gezegden beantwoorden van een spreker uit Groningen (den heer SPANDAW), dien ik als sieraad van den Nederlandschen zangberg vereer.

Zijn Ed. Mog. heeft verklaard uit de ondervinding te hebben geleerd dat vele beginsels, in het afgetrokkene gegrond, gevaarlijk in de toepassing zijn. — Ik ken dit onderscheid, deze tegenstelling niet tusschen theorie en praktijk. Was Uwe theorie deugdelijk geweest, Uwe praktijk zou niet heilloos zijn geworden. Al te dikwerf hoort men uitlatingen van dien aard (zonder persoonlijke toepassing wil ik het zeggen) in den mond der verdienstelijke mannen die, gevorderd in jaren, een werkzaam deel in de lotwisselingen van het Vaderland gehad hebben: zij sluiten het oog niet, hoe zouden zij het kunnen? voor de ellende waarin de verwezenlijking der droombeelden hunner jeugd het Vaderland heeft gestort, maar, in plaats van den wortel van het kwaad te erkennen, betreuren zij slechts dat er overdrijving is geweest, dat de Volken niet genoeg voorbereid waren; hunne beginsels verloochenen zij niet, die waren goed; daarvan (ofschoon wij, arme tijdgenooten, er niet rijp voor zijn, ofschoon wij ons de provisionele ter zijdestelling moeten laten welgevallen) verwachten zij het heil der nakomelingschap. Ik duid het hun niet ten kwade. Ik begrijp, hetgeen wij op onze beurt zullen ondervinden, dat men zich aan de vooroordeelen van vroegeren leeftijd in den ouderdom met moeite ontscheurt. Maar ik mag het niet verzwijgen, dewijl deze opmerking, naar mij voorkomt, licht over onze latere geschiedenis verspreidt, dat de oorzaak van den voortdurenden invloed der verkeerde begrippen gedeeltelijk, ja voornamelijk, ook hierin is gelegen, dat mannen, voor wier grijze haren niet alleen, maar voor wier uitnemende talenten en wezenlijke verdiensten ik den eerbied koester, die mij in alle opzigten voegt, ondanks de lessen der ervaring, ondanks het veelsoortige leed dat de ontwikkeling hunner met geestdrift verkondigde leerstelsels aangebragt heeft, nooit evenwel uit de rampzaligheden der praktijk tot het ongerijmde der theorie het besluit hebben getrokken, dat zij aldus zich-zelven en anderen op een dwaalweg gehouden, het terugkeeren tot betere begrippen onmogelijk gemaakt, en, om het rond uit te zeggen, de zwaarte van vroeger vergrijp door deze noodlottige volharding nog hebben verdubbeld.

Dezelfde spreker begreep niet, zeide hij, wat ik door stelselmatige oppositie bedoel. Ik zal mij welligt duidelijker uitdrukken door mij te plaatsen op een negatief terrein. Ik verzoek vooraf, indien het noodig is (en wat is er al niet noodig om, in eene talrijke Vergadering en bij een onderwerp dat tot ligtgeraaktheid aanleiding geeft, niet misverstaan te worden!), ik verzoek, stellig en met ernst, dat er in mijne woorden géène persoonlijke toepassing worde gezocht. Eene niet-stelselmatige oppositie is van tweederlei soort; de eene (die ik, zoodra zij gemoedelijk is, veel meer beklaag dan ik haar veroordeelen durf) neemt aan of verwerpt, naar den luim van het oogenblik, naar den drang der omstandigheden, naar den voorbijgaanden indruk van eene redevoering, van een gesprek; zij is wisselbaar, zonder het regelmatige en periodieke der beweging nogtans, als eb en vloed. De andere, aan welke ik wel eens, ik erken het, (in het belang des Vaderlands, in het belang eener onbaatzuchtige pligtbetrachting) eene scherpe hekelroe toegewenscht heb, is die welke het Gouvernement hardnekkig bestrijdt of gedienstig ondersteunt, naarmate zij de Volksgunst of de gunst der Regering bejaagt; wier Vaderlandlievend misnoegen in zeer naauw verband met persoonlijke behandeling staat; voor wie onverzadelijkheid dikwerf de eenige oorzaak van onverzettelijkheid is; en, bij wier contrasterende handelwijs, men telkens geneigd is de eene of de andere dezer twee vragen te doen; wat wil hij toch hebben, of, wat heeft hij gehad? En nu, geloof ik, zal het niet zeer moeijelijk zijn, bij tegenstelling, te begrijpen wat ik door stelselmatige oppositie aangeduid heb. De zoodanige die naar beginselen te werk gaat en die onafhankelijk is van alles, omdat zij van die beginselen afhankelijk is. Men heeft gezegd dat er vóór zoodanige oppositie een verantwoordelijk Ministerie zou moeten zijn; naar mijn inzien, wordt er niet anders dan vastheid van overtuiging en naauwgezetheid van geweten vereischt. In die stelselmatige oppositie alleen is kracht. Niet in het zwakke individu, wat zou dit vermogen? maar in het beginsel dat hij vertegenwoordigt. Wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid. En, zoo het waarheid is hetgeen wij verdedigen, dan zal, vroeg of laat, door ons of door anderen na ons, de zege worden behaald.

Indien ik wel heb gehoord, en ik geloof maar al te wel gehoord te hebben, dan heeft dezelfde redenaar uit Gelderland die mij dikwerf aangevallen heeft, zich veroorloofd te zeggen dat in deze Vergadering het Ultra-Catholicismus de hand aan het Ultra-Protestantismus en aan het Ultra-Liberalismus heeft gereikt.

Wie gaf dien Afgevaardigde het regt om dergelijke hatelijke uitdrukking te gebruiken? Zal hij welligt den grenspaal aanwijzen waar dat *Ultra* ophoudt en begint? Gelooft hij dat de aanwijzing ook van een ander soort van Ultra's moeijelijk zou zijn? Is het wenschelijk dat wij, op zoodanigen toon, in categoriën worden verdeeld? — Zoo zou ik kunnen vragen; doch ik ben geneigd aan het onvoegzame van dezen drieledigen aanval minder te hechten, daar ik persoonlijk den redenaar dankbaar moet zijn dat hij mij de ongezochte gelegenheid verschaft om mij te zuiveren van den blaam eener vereeniging, die tegen mijne beginselen aandruisschen zou.

Van mijn standpunt, en zonder daarvan een duim breed te wijken, weiger ik de hand, noch aan Liberalen, noch aan Catholijken. Aan velen hunner weiger ik mijne ongeveinsde hoogachting niet. Ik acht het geene verzaking, geene wijziging mijner begrippen, wanneer ik, zonder aanneming des persoons, overal en altijd, voorsta hetgeen ik geloof regt en waarheid te zijn. Maar met het Catholicismus, met het Liberalismus, vereenig ik mij nimmer. Zou ik mij vereenigen met het Catholicismus; ik die deze leer (zoolang ik Protestant ben, spreekt dit immers van zelf) als een gevaarlijk bijgeloof beschouw, en die, bij mijne inachtneming van onpartijdigheid, toch ook de waarschuwing gevoegd heb om niet door actie, reactie te provoceren en om niet te vergeten dat, al kon het wezen dat wij door onze instellingen eene deïstische, atheïstische Natie zijn geworden, wij, nog eene Protestantsche Natie zijn gebleven door Vaderlandsche herinneringen en anti-Catholijken zin? Zal ik mij vereenigen met het Liberalismus dat, naar mijn inzien, Staat en Kerk heeft ten verderve gebragt, en hetwelk, als men opklimt tot het beginsel (ik spreek van de leer: ik weet dat er vele Godsdienstige, Christelijke, al is het dan ook, naar mijne overtuiging, inconsequente liberalen zijn), mijn eenige troost in leven en in sterven als het droombeeld eener opgewondene verbeelding beschouwt? Zal ik mij daarmede vereenigen, ik, die het Gouvernement, enkel omdat het eene liberale politiek gevolgd heeft, in sommige opzigten bestrijd? Zoodanige Unie is, ik mag geen zachter uitdrukking gebruiken, in mijn oog een gruwel. Mijne verhouding tegenover de beginsels, die men mij als bondgenooten opdringt, kan in twee woorden uitgedrukt worden: ik zal die leerstellingen, naar mijn gering vermogen, met alle wettige middelen bestrijden; maar nimmer zal ik ze bestrijden door opoffering van waarheid en regt.

Ik beroep mij op Uw billijk oordeel, Ed. Mog. Heeren! Het

wordt mij ten kwade geduid dat ik somtijds dezelfde zaak wensch, denzelfden maatregel verwerp, als anderen van wier denkwijs ik verschil. Maar hoe! Wanneer ik overtuigd ben dat het regt van opvoeding aan de Ouders toebehoort, zal ik die overtuiging verzaken of verbloemen, zoodra dit regt ingeroepen wordt door een Catholijk? Wanneer ik overtuigd ben dat de niet-openbaarheid der finantiën noodlottig voor het Vaderland is, moet ik, ondanks die bewustheid, de geheimhouding voorstaan, omdat een Liberaal op de noodzakelijkheid eener meerdere publiciteit aangedrongen heeft? Ik wil mijne onderstelling nemen tot aan den uitersten grenspaal der mogelijkheid. Verbeeldt U dat ik, ooit of immer, zitting in eene Vergadering had met personen wier bedoelingen ik zou mistrouwen, wier triomf mij schrik inboezemen zou; gelooft gij dan, Ed. Mog. Heeren! dat ik, enkel en alleen om van hen te verschillen, mijne stem zou moeten geven aan eene, ook in mijn oog, nadeelige wet? Noemt, zoo gij wilt, die personen vijanden van het Gouvernement; maar ik vraag, wordt het Gouvernement gediend, wanneer men aan zijne vijanden alleen de eer van een' regtmatigen tegenstand gunt?

Men heeft zich ook niet ontzien ons, met zekeren nadruk, te wijzen op de gebeurtenissen van 1830. Ik wijs, op mijne beurt, op de gevolgen die toenmaals het gebrek aan zelfstandigheid en veerkracht bij het Noord-Nederlandsche deel der vertegenwoordiging, ter versterking eener veldwinnende factie, gehad heeft. Voorts moet ik doen opmerken dat die gestadige vergelijking met Belgie wel eens, niet hatelijk slechts, maar ook nadeelig zou kunnen worden. Veel heeft Nederland ten gevolge dier rampzalige vereeniging te lijden gehad, maar bij die onheilen zal een nieuw onheil worden gevoegd, indien het Gouvernement (aan den handelaar gelijk, die een' sedert lang onvermijdelijken val op rekening van de eene of andere onvoorziene gebeurtenis stelt) onder het misdadige van den opstand, eene reeks van eigene feilen verbergt; indien zij die aan de Staatkunde der Regering deel gehad hebben, zich door dien kunstgreep van alle verantwoordelijkheid ontheffen, zich door de begoocheling der eigenliefde bedriegen, zich aangemoedigd vinden om voort te gaan op den weg waardoor zij ons naar het ongeluk hebben geleid; en indien zelfs de meest billijke klagt, omdat ze eenmaal ook in Belgie aangeheven werd, zonder eenig verder onderzoek, door hen als oproerkreet aangemerkt wordt.

Ik eindig met nog een woord over het Eerste Ontwerp. Men heeft aangedrongen op de verpligting door Art. 84 der Gwt. op

ons gelegd. Verscheidene sprekers hebben beweerd dat wij, tot opoffering van Provinciaal belang aan Algemeen belang, door onzen eed zijn gehouden.

Deze aanmaning kan invloed hebben op degenen, in wier schatting hier quaestie is, enkel over *belang*. Wij daarentegen spreken van de *regten*, die elke Provincie op het behoud van historische en aloude zelfstandigheid heeft. Zou de eed ook deze beteekenis kunnen hebben, dat men aan het algemeen belang de regten der Gewesten, der Gemeenten, en der ingezetenen prijs geven moet? Wat mij betreft, ik zou mij liever de eer van het lidmaatschap dezer Vergadering hebben ontzegd, dan dat ik zoodanigen eed zou gedaan hebben. — Laat ons behoedzaam wezen, Ed. Mog. Heeren! het is hier niet ijdele hersenschim, loutere onderstelling. Het revolutionair systema kent aan den Staat de bevoegdheid toe om zich, in het algemeen belang, boven alle belangen niet slechts, maar boven alle regten te stellen. Dat is niet de spreuk « salus publica suprema lex, » gelijk zij, in een' gezonden zin, nuttigheid heeft; het is de leer van het *salut public*, gelijk ze in Frankrijk en elders zich ontwikkeld heeft in de vernietiging van elk zelfstandig aanwezen en in de daarstelling eener centralisatie die alles in zich opneemt en verslindt. Het is de toepassing van die leer welke ik, door de verwerping van het eerste Ontwerp, in het belang eener Provincie en tevens in het belang van het geheele Vaderland, bestrijd.

En nu het groote argument, het schrikbeeld, op welks gezigt het *neen* der overtuiging voor het *ja* der berekening plaats maken zal: de omstandigheden, de gevolgen!

Ik kan welligt toegeven dat men, om zoodanige reden, ook eene min goede wet aannemelijk acht, maar ik mag die toegeeflijkheid niet uitstrekken tot eene wet waarbij een regt miskend, waarbij een regtsbeginsel wordt verkracht. Dan toch zouden wij vervallen in die *omnipotence parlementaire*, in die willekeur van Vergaderingen, welke van lieverlede tot de ergste soort van despotieken regeringsvorm voert. Bij mijne beschouwing der zaak, kunnen de gevolgen niet in aanmerking komen, want, ook als medewetgever, heb ik de beschikking over het regt van anderen niet.

Men bezweert ons op plegtigen toon het Vaderland te redden. Men vergeve het ons, zoo wij voor dergelijke oproeping eenigzins hardhoorig, eenigzins ongevoelig zijn geworden. De wanden dezer zaal hebben er, jaren achtereen, in de laatste dagen van December, vrij regelmatig van weêrgalmd. De redding van het

Vaderland verlangen ook wij. Maar wij herinneren ons dat de Tweede Kamer reeds meermalen, door het aannemen van betreurenswaardige maatregelen, om de omstandigheden, het Vaderland heeft gered; wij meenen opgemerkt te hebben dat, na elke redding de toestand bedenkelijker werd; en wij vreezen het Vaderland op die wijs zoo dikwerf te zien redden, dat het reddeloos worden en, zonderling genoeg! door overmaat van redding, verloren zou gaan. — Ik zeg dit, Ed. Mog. Heeren! niet omdat ik er genoegen in vind aan de Tweede Kamer bij elke gelegenheid haar, ik geloof niet voorbeeldige, maar ik geloof wel voorbeeldelooze volgzaamheid te verwijten; maar dewijl ik wat in mijn vermogen is, wil doen om het voortwandelen op dien weg des verderfs te beletten. De gewone Tweede Kamer zal spoedig weder op de proef worden gesteld; het is te hopen dat ook zij eenmaal zal inzien wat een groot deel van het Nederlandsche Volk nu ingezien heeft, dat de Vertegenwoordiging der Natie, om een steunsel voor het Gouvernement te worden, evenmin alles om der gevolgen wille, goedkeuren moet, als de Regering overstelpen met bezwaren en met aanvragen tot herziening, zonder eenheid en zonder verband.

Het is dus niet vreemd, indien bij ons de woorden *omstandigheden en gevolgen* op de lijst der suspecte uitdrukkingen staan; indien zij, in den tegenovergestelden zin dan waarin men het bedoelt, huivering verwekken, en wij omtrent den aard der schrikbarende gesteldheid, waarvan met zóó grooten ophef gewag wordt gemaakt, nader en meer bepaaldelijk wenschen te worden onderrigt.

Men wijst ons op den onzekeren toestand van Europa; op de doldriftigheid van een, zal ik zeggen, beroemden of beruchten, Staatsdienaar in een naburig Rijk, op de halsstarrigheid van een overmoedigen Pacha, op Frankrijk, op Syrie, op Egypte, op het eerste kanonschot in de Middellandsche zee. — Ed. Mog. Heeren! om wapenen tegen het arme Holland te zoeken, heeft men drie werelddeelen omreisd.

En nog, het moge tot een bewijs onzer onvertsaagdheid verstrekken! nog zijn wij er niet door verschrikt!

Vooreerst, is de behoefte aan vrede, de neiging tot vrede zoo groot, dat de uitbarsting van een algemeenen krijg voor het minst als zeer onwaarschijnlijk kan worden beschouwd.

Ten andere, ben ik niet verzekerd dat de herziening in een' tijd van volkomene rust gemakkelijker is dan als er eenige spanning van buiten bestaat; en ik geloof integendeel dat zij, indien

de Regering zich een goed plan omtrent de wenschelijke verbeteringen had gevormd, in 1831 beter en met minder zwarigheden dan in 1840 plaats had kunnen hebben.

Eindelijk, er zal vermoedelijk wel altijd ergens oorlog of vrees voor oorlog bestaan. Is het dan raadzaam met eene afdoende herziening onzer instellingen tot aan de verkrijging van het, in de tegenwoordige wereld-orde, onverkrijgbare te wachten?

Doch, na aldus de gesteldheid van elk Land met angstigen blik opgenomen te hebben, keert men in het Vaderland terug en wijst ons verder op de spanning der gemoederen die, door de herziening te weeg gebragt, door de herziening levendig wordt gehouden. Aan die spanning moet, zegt men, hoe eer hoe liever, en op welke wijs ook, een einde worden gemaakt, of zij zou ons spoedig in groote ongelegenheid kunnen brengen.

Ik ontveins mij het gewigt dezer opmerking niet. Vroeger heb ik de verwerping der Eerste Wet niet enkel pligtmatig, maar, zelfs om der gevolgen wil, zeer wenschelijk geacht; en wel om het Gouvernement tot aanvulling van het jammerlijke herzieningwerk in de gelegenheid te stellen. Doch, na hetgeen ik in deze beraadslaging heb gehoord, is mijn gevoelen gewijzigd. Ik zal de wet verwerpen; *enkel en alleen dewijl ik haar, wegens miskenning van verkregene regten, wegens overtreding der beginselen van ons Staatsregt, in 't bijzonder door de splitsing van Holland, niet aannemen mag.*

Niet als of ik die spanning, waarvan men zoo veel, somtijds zóó belagchelijken ophef maakt, zou vreezen op haar zelf. Ik vrees haar, in verband met de houding der partijen en vooral ook met de houding van het Gouvernement.

Ik betreur dat in deze beraadslaging sommigen die veel ruimer herziening wenschen, in plaats van zich thans te bepalen bij die punten wier noodzakelijkheid algemeen gevoeld en vrij algemeen wordt erkend, in plaats van de doordrijving hunner bijzondere gevoelens voor als nog ter zijde te stellen, zoodanig aangedrongen hebben op de spoedige verwezenlijking hunner eigene opinie, dat zij hierdoor regtmatige bekommernis opgewekt hebben.

Ik betreur niet minder dat velen, hoewel van de ongenoegzaamheid der herzieningswetten ten volle overtuigd, niet slechts alle denkbeeld eener nadere herziening verwerpen, maar ook, wanneer zij aan orde, rust, en vrede wenschen bevorderlijk te zijn, openlijk er voor uitkomen zulks te wenschen, opdat de Regering zich uitsluitend aan de behartiging der *finantiële* aange-

legenheden zou kunnen wijden. Dit is orde, rust, en vrede willen, zonder de voorwaarden waarop men ze verkrijgt; voldoening namelijk ook aan de hoogere behoefte van het Volk. Ik betreur dat die sprekers niet, tevens en vooral, aangedrongen hebben op de handhaving der Gwt., in alle opzigten; eene handhaving waardoor vele bezwaren zouden komen te vervallen. Degenen die men Ultra-Protestanten noemt en die, in elk geval, zoolang zij getrouw aan hunne belijdenis zijn, het « Vreest God, eert » den Koning, » in gedachtenis zullen houden, zullen zich aan eene ruimer herziening minder gelegen laten liggen, zoo men het oprigten van Christelijke scholen niet bemoeijelijkt en Christelijke Godsdienstoefening nergens belemmert. En eveneens zal het met de wenschen van anderen ook gaan. Maar, wanneer men de aanneming der wet verlangt en op alle wijs doordrijft, enkel en alleen opdat de Regering spoedig, ten aanzien der belangrijkste aangelegenheden van het Vaderland, het ingeslagen spoor van onverschilligheid of willekeur zorgenvrij zou kunnen volgen; wanneer men aldus nu reeds de ijdelheid der verwijzing naar de gewone wetgeving verraadt, dan zal het nog de vraag zijn wat het meest strekken zal om de spanning te verhoogen; als de Regering het uitzigt op regelmatige voldoening aan billijke wenschen geopend laat, of als zij dat uitzigt, zonder te gemoetkoming op andere wijs, plotseling sluit.

Ik wensch, op dit oogenblik, geene verdere herziening; en wel omdat ik, noch bij het Gouvernement, noch bij de partijen die het meest in de mogelijkheid zijn om zich, door uitgebreidheid en veerkracht, te doen gelden, noch bij die talrijke partij, welke zich verbeeldt het Gouvernement te ondersteunen, eenigen waarborg heb dat die herziening in een' wenschelijken zin plaats hebben zou.

Ik bid U Ed. Mog., U vooral die Leden zijt der gewone Kamer, en ik bid het Gouvernement, ook wanneer de wet aangenomen wordt, zich de wezenlijkheid der gevaren niet te ontveinzen, waardoor het welzijn en de rust des Lands worden bedreigd. Het gevaar ligt niet enkel of vooral in de verwerping eener wet, maar in de geheele gesteldheid van den Staat. En evenzeer wensch en bid ik dat men, bij het inzien van dit gevaar, den aard en de genoegzaamheid der redmiddelen niet vergete, welke ons nog overgebleven zijn.

Allereerst zorge men dat het Koninklijk gezag op de Tweede Kamer die soort van invloed verkrijge, welke alleen wenschelijk en welke tevens volstrekt noodzakelijk is; den invloed dien ge-

trouwheid aan eigene overtuiging verleent. Doch, om getrouw aan eigen overtuiging te zijn, moet men vooraf eene overtuiging bezitten. Van wat is de Regering overtuigd? Welk is haar beginsel, haar rigtsnoer, haar doel? Wij behooren, Ed. Mog. Heeren! ook ten aanzien van de Kamer, een Gouvernement te hebben. Wij hebben eene administratie en geen Gouvernement. Is er iemand onder U die deze treurige waarheid, bij een vlugtigen blik op de geschiedenis van het Rijk der Nederlanden, in twijfel zou kunnen trekken? Wel nu! ik zal hem een bewijs geven uit hetgeen straks plaats hebben zal. Gedurende dezen onzen vierdaagschen strijd zijn allerlei politieke leerstellingen, daaronder de meest gevaarlijke begrippen, te berde gebragt. Wat zou meer natuurlijk, meer noodzakelijk zijn dan dat, van de zijde der Regering, hier door hunne Excellentiën de Ministers vertegenwoordigd, de dwaling opgenomen en wederlegd, en, bij tegenoverstelling, aangewezen wierd welke beginsels het Gouvernement als de zijne erkent? — Vleit gij U hiermede, Ed. Mog. Heeren? Ik niet. Men zal zich van hetgeen buiten de herzienings-wetten ligt, al heeft het ook nog regtstreeks tot het herzieningswerk, tot het welzijn en de behoefte des Vaderlands betrekking, als van noodeloozen omslag, op de meest beknopte wijze ontdoen; voorts over Limburg, Luxemburg, en Holland eenige inlichting geven, maar ook daarover alleen. Het kan niet anders. Elk der bekwame Staatslieden aan wie het bestuur van een Departement is opgedragen, zou, ook wanneer hij met openhartigheid rekenschap zijner eigene denkwijs zou willen geven, verlegen zijn, zoodra hem de denkwijs van het ministerie wierd gevraagd. Natuurlijk; want elk dezer Staatslieden is op zichzelf. Geen band eener op den voorgrond geplaatste opinie; geen andere band dan gezamelijke ongeschiktheid aan den Monarch. Wij hebben Ministers en geen Ministerie. En echter, ik zeg niet een verantwoordelijk Ministerie, hierover kan worden getwist, maar een Ministerie: dat is, eene vereeniging van eensgezinde personen die, onmiddellijk onder den Koning werkzaam en door hem geleid, zijne handelwijs toelichten, en ontvouwen met de kracht die alleen innige overtuiging verleent; zoodanig Ministerie is, in zoodanigen Staat als waarin wij thans zijn geplaatst, onmisbaar, bovenal in het belang van den Troon. Ik ben geen ultra-voorstander van een nieuwerwetsch Constitutioneel Gouvernement; doch, wanneer het daargesteld is, wensch ik het te hebben met die inrigtingen en waarborgen waardoor het eenigzins dragelijk wordt. Men leere toch eindelijk, eer het te laat is, inzien wat men nu reeds ondervindt: wanneer de Koning enkel opper-administrateur en niet het

hoofd eener naar bepaalde beginsels werkzame Regering wil zijn, dan komt, zoodra de Nationale Vertegenwoordiging eenige veerkracht verkrijgt, het Koninklijk gezag in eene ondergeschikte houding die aan hetzelve niet voegt. De aandacht kan er niet te veel op worden gevestigd; nu, naar men zegt, de Tweede Kamer uit hare langdurige sluimering is ontwaakt, en nu de ongenoegzaamheid en het volslagen gemis aan zamenhang in deze herzieningswetten zoo duidelijk heeft getoond hoe weinig, hoe weinig goeds vooral, ook van de opgewekte Tweede Kamer is te wachten, zoolang zij, noch uit haar eigen boezem, noch van wege het Gouvernement, leiding en rigting ontvangt. Dat er in ons Vaderland strijdige beginselen zijn, dat er reeds aanvankelijk een strijd van beginselen is, zal, geloof ik, door niemand in twijfel worden getrokken: hier, in de Tweede Kamer, is het terrein waarop alleen, naar den geest onzer instellingen, die strijd op regelmatige en wettige wijs kan worden beslist. Hier moet de zege door het Gouvernement, niet door overmagt van stemmen – die zege bedriegt! – maar door overmagt van beginsels worden behaald. Maar dan moet ook hier door het Gouvernement eene banier hoog opgerigt worden, die door de Nederlandsche Vertegenwoordiging en door de Nederlandsche Natie kan worden gevolgd.

En welke banier? De banier waarop geschreven staat: « voor » God, voor Nederland, en Oranje; » de banier der Nederlandsche beginsels. Men heeft, half glimlagchend, gevraagd welke dan toch die nooit volprezene Nederlandsche beginselen zijn. Hoe! zijn wij dan inderdaad zoo vreemd geworden aan ons eigen Land dat wij niet meer weten wat de Nederl.ᵉ Natie onder de Volken met eer heeft gekenmerkt? Gehechtheid aan een Evangelie dat thans geen' invloed op Staat of wetgeving mag hebben. Voorkeur voor eene getemperde Monarchie, die men thans waant in een' revolutionair oppergezag verkregen te hebben. Liefde tot het Huis van Oranje, eene liefde die thans, alleen door den Nationalen zin en door de persoonlijke hoedanigheden van den Vorst, maar geenszins voorwaar door de wrijving en botsing van het Constitutioneel systema, onderhouden en aangekweekt wordt. Liefde voor orde, voor Christelijke verdraagzaamheid, voor vrijheid van allen, voor regten waarop onze Vaderen met reden trotsch zijn geweest en die de meerdere verlichting hunner, zal ik zeggen overwijze of waanwijze? nakomelingschap tegen constitutionele fictiën, die in den volsten zin een fictief eigendom zijn, met zelfvoldoening en zelftoejuiching ingeruild heeft. Men heeft gevraagd waar die beginsels geschreven zijn? In het hart van het nog onverbasterd deel der bevolking. —

Waar men ze moest zoeken, en of men reeds met den heiligen Willebrord moest beginnen? Zoekt ze op elke bladzijde Uwer historie, en gij zult ze overal terugvinden waar de Natie eenige veerkracht aan den dag gelegd, eenige grootheid van karakter getoond, eenigen invloed tot heil van andere Volken gehad, overal waar Nederland den Nederlandschen naam onbesmet aan een volgend geslacht overgeleverd heeft.

Men heeft eindelijk meermalen gesproken van de onbestemdheid mijner Christelijke beginsels. Men deed er hulde aan; doch men had eene meer bepaalde aanwijzing hunner toepasselijkheid verlangd.

Maar wat heb ik zelf op den voorgrond gesteld? de verwezenlijking van hetgeen door die beginsels voorgeschreven wordt, in haar geheelen omvang, voor als nog, niet wegens den aard van een Christelijk Staatsregt, maar om de algemeenheid van den tegenstand, onmogelijk is.

Wat verwachtte men dan? Dat ik met eene Christelijkhistorische Staatsregeling, met een ontwerp van Constitutie, in hoofdstukken en artikels verdeeld, optreden zou? Gelooft men dan in ernst dat, na vijftigjarige overheersching der liberale politiek, nadat zij Kerk, Staat, en zamenleving heeft aangetast, doordrongen, en verwoest, het plotseling daarstellen eener orde op tegenovergestelde beginsels zonder onzinnigheid zou worden beproefd?

Neen! de tijd schijnt nog niet gekomen om de hand te kunnen slaan aan eene geheele reorganisatie der maatschappij. De nietigheid van hetgeen men vergood heeft, ontdekken, de voortreffelijklijkheid aanwijzen van hetgeen men heeft versmaad, ziedaar wat ons voornamelijk, in dezen tijd, opgelegd is. Wij kunnen in 't algemeen zeggen (en het geldt hier Catholijken zoowel als Protestanten, de Europesche wereld zoo wel als het Vaderland); men heeft het ongeloof toegepast op den Staat, men heeft een Staatsregt naar de dwaalbegrippen der ongeloovige wijsgeerte gevormd, of, laat ik beter zeggen, verzonnen; men is, door de worsteling tegen natuur en regt, in een maalstroom van omwentelingen vervallen; men is thans in een toestand van ellende, afmatting, ontzenuwing, hopeloosheid geraakt. Ik zou de gansche wereldgeschiedenis der laatste tijden, als getuige dezer ontwikkeling van het kwaad, kunnen oproepen; thans bepaal ik mij met U op het tegenwoordig oogenblik en op ons zelven te wijzen; op onze zwakheid en magteloosheid, op de siddering die ons aangegrepen heeft zoodra wij, met het uiterste onzer ultra-voorzigtige hand, de verbetering onzer Staats-machine hebben gewenscht te beginnen.

Van waar die vrees, Ed. Mog. Heeren? Van waar anders dan uit de bewustheid dat onze instellingen op een' zandgrond zijn gebouwd.

Ik mag er bijvoegen: dan is het hoog tijd, niet door overhaaste herziening, die ik althans nooit heb gewenscht, maar door het leggen van een beter fondament, de bevestiging van den wankelbaren en reeds bijna wankelenden Staat te beproeven. Omdat niet alles kan worden gedaan, behoeft niet alles te worden verzuimd. Erkentenis der waarheid, met verstand en hart, zou reeds terstond middelen aan de hand geven om invloed daaraan te verschaffen in grooteren of kleineren kring. Er was tot dus ver in geheel Europa een strijd, uitsluitend bijna tusschen de veelsoortige Secten die het Liberalismus heeft gevormd; thans wordt het Liberalismus door een vijand van buiten bedreigd. Bij de berekening der kansen die voor een' spoedigen triomf nog overgebleven zijn, vergete men niet dat er overal bij sommigen, dat er hier en daar bij velen, eene terugkeering tot betere begrippen opgemerkt wordt; dat wij in een tijdperk van overgang leven, en dat wij niet behoeven te wonhopen aan een Vaderland hetwelk Gods liefde en zegen, zoo dikwerf het tot Hem wedergekeerd is, ondervond.

Doch, zoo die hoop wordt verijdeld, zoo Europa, zoo het Vaderland zich nog langer tegen de lessen der ervaring en de stem der Voorzienigheid verhardt, dan zal Europa en Nederland nog verder, onder de geesselroë des Almagtigen, genoodzaakt zijn te voelen, hetgeen nu reeds door de jammeren eener halve eeuw aangetoond werd, dat een Staatsregt hetwelk geen rigtsnoer buiten menschelijk goedvinden erkent, slechts wisseling van onrust en willekeur te weeg brengt, dat Gods zegen niet op de toepassing van Godverloochenende beginselen rust, en dat de begrippen waarbij God niet meer wordt geëerbiedigd, een bedriegelijke grondslag voor Staatsregelingen, voor Stamhuizen, en voor het geluk der Volkeren zijn.

LX. De Heer Luijben:

Ed. Mog. Heeren! Het doet mij leed, dat de rede van een geacht ambtgenoot uit *Noord-Braband*, voor eenige geachte leden, uit andere gewesten ter dezer Vergadering afgevaardigd, den schijn heeft gehad, als of mijne geloofsgenooten in *Nederland* onrustige denkbeelden zouden koesteren. Mijn geacht ambtgenoot heeft dit zeer zeker niet bedoeld, toen hij van het millioen Katholijken gewaagde, dat de vrije uitoefening

zijner grondwettige regten inroept. Hij heeft geen onrust willen aankweeken, toen hij die Katholijken tot getuigen riep, dat zij geene genoegzame vrijheid van godsdienst, geene genoegzame vrijheid van onderwijs genieten. Intusschen heeft dit op eenen spreker uit Holland zoo veel invloed gehad, dat hij, op het vernemen, dat de Katholijken de algeheelheid hunner staatkundige regten verlangen, de voorgedragen wetten zal aannemen, van welke hij voornemens was eenige te verwerpen. Een ander spreker uit dezelfde Provincie vreest ook die houding der Katholijken, en heeft willen betoogen, dat de Regering eene te laffe toegeefelijkheid ten aanzien der Nederlanders, tot die geloofsbelijdenis behoorende, heeft getoond. Een derde spreker gewaagt van de wandrogtelijke unie van 1829, en vreest deze ook in 1840. Men schept zich een schrikbeeld van de Katholijken en voorspelt, door zulke liefdelooze denkbeelden in deze Vergadering te uiten, niets minder of meer, dan dat de Katholijken onrust en beroerten in den Staat willen verwekken.

Ik protesteer, in naam van mijne geloofsgenooten in *Nederland*, tegen deze ongegronde en lasterlijke verdenking. Neen, Ed. Mog. Heeren! de Katholijken willen geene onrust in hun dierbaar Vaderland. Onze kerkleer legt ons den pligt op van gehoorzaamheid aan den Koning, van onderwerping aan de wet. Onze leer ademt liefde voor den evenmensch, liefde tot het Vaderland. Die heilrijke leer zijn wij met hart en ziel toegedaan. Wij Katholijken beminnen dat Vaderland opregt, en geven in die liefde niets toe aan onze Protestantsche medeburgers. Wanneer de Katholijk dezelfde regten, dezelfde aanspraak op eer en voordeelige ambten doet gelden als de Protestant, is hij dan oproerzuchtig? Verspreidt hij dan het verderfelijke zaad van tweedragt? Ik weet het, dit poogt men in afgelegene Gewesten tegen hem in omspraak te brengen, om hem te doen zwijgen, zoodra hij klagten aanheft over de ongelijkmatige begunstiging van de Protestanten. Indien de Katholijk gedwee en lijdzàam alle lasten draagt; indien hij zwijgt, wanneer hij ziet, dat de belijders eener andere leer bijna alom en vooral in het gewest waar zij naauwelijks een *achtste* der bevolking uitmaken, op eene in het oog loopende wijze worden voorgetrokken; indien hij dan zwijgt, roept men hem uit voor een braaf en vreedzaam burger. Maar naauwlijks verheft hij zijne stem tot handhaving zijner staatkundige regten, of hij wordt onrustig; wat zeg ik? oproerig. Zoo schreeuwt men in de land-

Provincien. Dan, het was mij tot heden toe onbekend, dat dit weêrklank vond in het verlichte Holland; ja zelfs in deze achtbare Vergadering. Dit zal den Katholijk echter niet wederhouden om, met een vreedzaam en bedaard gemoed, maar met een ernstig gevoel van zijn regt, langs den grondwettigen weg, altijd en overal zijne aanspraak op gelijkheid voor de wet te doen gelden. Dat dit U Ed. Mog. evenwel geene vrees aanjage! De Katholijk zal, tot bereiking van zijn doel, geene andere dan grondwettige middelen bezigen. Hij zal spreken; hij zal zelfs krachtig, met klem, met ernst spreken, maar zijne ernst zal steeds eerbiedig zijn, verzekerd daar hij is, dat de Regering hem eindelijk zal hooren en aan zijn billijk verlangen regt doen wedervaren, omdat dit verlangen, men moge daarvan zeggen wat men wil, *niet overdreven* is.

Dezelfde spreker heeft gezegd, dat het aanzijn van minder Katholijken in de ambten en bedieningen is toe te schrijven aan derzelver minderheid in getal. O! ware slechts het getal der Roomsch-Katholijke ambtenaren geëvenredigd aan de verhouding van derzelver getal in de geheele bevolking van *Nederland*, dan voorzeker zouden zij geene klaagstem laten hooren! Dan was art. 192 der Gwt. uitgevoerd, zoo als de Katholijken dit verlangen! Dan was, om van boven af te beginnen, de Katholijk niet geheel uitgesloten van het getal der hoofden van de Ministeriële Departementen; dan had men meer, dan één Katholijk in den Raad van State; dan zoude de Eerste Kamer der Stat.-Gen., zoo als deze thans in getal bestaat, in plaats van *twee*, minstens *acht* Katholijken tellen; dan zouden de overige Gewesten des Rijks, buiten *Noord-Braband*, verscheiden Katholijken in de gewone Tweede Kamer der Stat.-Gen. afvaardigen; dan telde de Hooge Raad gewis meer dan een Katholijk in zijn midden; dan ware, om alles in ééns te omvatten, die geloofsbelijdenis in de hooge kollegien van het Rijk en van de Provincien op eene veel ruimere schaal vertegenwoordigd. Ja maar, beweert men, de Katholijken zijn in kunde en beschaafdheid in betrekkelijk minder aantal, dan de volgers van andere Godsdienstbelijdenissen. Dit is een hard woord, en herinnert mij met droefheid aan hetgeen, wat hier vroeger bestond, namelijk de Godsdienstige prædominantie, die den Katholijk van alle openbare ambten en bedieningen uitsloot. Daarvan was het gevolg, dat, toen de Katholijk zich minder op het Staatsregt en de wetenschappen, welke den Staatsman vormen, toelegde, omdat hij

geene hoop had, immer aan het bestuur van zijn Vaderland te kunnen deel nemen. Dan ik durf betwijfelen, of sedert de 45 jaren, dat de Katholijk hier is geëmancipeerd, de stelling van dien spreker wel meer juist is. Ik durf er bij voegen, dat in *Nederland* oneindig veel meer *bruikbare* Katholijken, zoo als die redenaar ze noemt, zijn, dan de Regering er voor ambten en bedieningen *gebruikt*. De Regering is niet tot lafheid toe voor de Roomsch-Katholijken toegeeflijk geweest. Of zoude die lafheid, die toegeeflijkheid bestaan in het verleenen van geldelijke hulpmiddelen tot het opbouwen van kerken, in plaats van de ellendige stallen en schuren, waarin wij Katholijken vroeger onze Godsdienstoefeningen moesten bijwonen? Onder eene vroegere verdrukking hebben wij ons met die stallen en schuren, even als de eerste Christenen te *Rome* met de *catacomben*, uit gehechtheid aan de heilige Godsdienst onzer vaderen, vergenoegd. Doch thans hebben wij gelijke regten als de Protestanten, en mogen ook wel eene kerk optrekken nevens die, in welke onze vaderen vroeger denzelfde Godsdienst als wij uitoefenden, waarin op dit oogenblik de Protestanten hunne leerredenen aanhooren. Wij mogen dit met te meer regt doen, omdat, gelijk die spreker heeft erkend, de bijdragen van de Regering genomen worden uit jaarwedden voor de Katholijke Priesters bestemd, doch door deze geweigerd; geweigerd, omdat zij onafhankelijk moesten blijven en niet verkozen, beschouwd te worden als ambtenaren van den Staat. De spreker kan ook niet onbekend zijn met de omstandigheid, dat *de vier ton*, op de begrooting des Rijks aan de Roomsch-Katholijke eeredienst toegestaan, niet eens *geheel* worden uitgegevèn en daarvan een gedeelte in 's Rijks kas terugkomt of blijft nedergelegd.

Het heeft mij leed gedaan, dat deze teedere snaar alhier is aangeroerd. Dan de handschoen was geworpen. Ik moest denzelven oprapen, om te wederleggen wat mij onnaauwkeurig is toegeschenen. Ik heb dit te gereeder gedaan, om U Ed. Mog. te betoogen, dat de Katholijk geene onrust, geen tweespalt in den Staat verlangt; maar deze vreest en verfoeit. Ik hoop, dat mijne ronde verklaring van onze wenschen, mijne onbewimpelde blootlegging onzer verlangens, de geachte Protestantsche medeleden dezer Vergadering van den *goeden*, maar al te dikwerf *miskenden* geest der Katholijken zal hebben overtuigd. Mijne rede had geen ander doel.

Over het schrikbeeld van die wandrochtelijke unie, waarvan

een redenaar uit *Gelderland* zoo hoog aanhief, zal ik het stilzwijgen bewaren. Een hooggeacht ambtgenoot uit diezelfde Provincie heeft die schrikbarende unie in welsprekende taal reeds in haar niet doen wegzinken. Die taal heeft den indruk van de woorden des redenaars, die deze afschuwelijke unie droomde, verplet en voor immer gedood.

Ik heb met smart mijne Godsdienst als *bijgeloof* hooren uitkrijten. Ik protesteer ook daartegen openlijk; en de zucht, om de kiem van tweedragt, welke dit gezegde heeft gelegd, niet te doen ontluiken en aangroeijen, wederhoudt mijn gevoel van verontwaardiging!

Maar de vrijheid van onderwijs beweren wij ten onregte, zegt de redenaar uit *Holland*, dien ik hiervoor vermeende te mogen wederspreken, dat te beperkt is. Hij voegt er bij, dat in gemeenten, waar de meerderheid der ingezetenen de R. K. Kerkleer is toegedaan, bij voorkeur onderwijzers van die geloofsbelijdenis worden toegelaten. Het is mogelijk, ofschoon ik het mag betwijfelen, dat zulks elders in het Vaderland het geval is; maar in het Gewest, waaruit ik ter dezer Vergadering ben afgevaardigd, bestaat op vele plaatsen het tegendeel. Ik kan groote gemeenten aanwijzen, in welke *geen dertig* Protestanten wonen, waar men, tegen den wil van den geheelen gemeenteraad in, ook tegen het gevoelen van den Protestantschen burgemeester in eene van die gemeenten, Protestantsche onderwijzers heeft aangesteld. Het was dáár geene quaestie van dispensatie van examen; maar de Katholijke Kandidaten boden zich voor het vergelijkend examen aan en legden zoo vele bekwaamheid en geschiktheid aan den dag, als de eenige Protestant, die naar de onderwijzersplaats mededong. Mag dat plaatsen van Katholijke onderwijzers *bij voorkeur* heeten? Indien de Staats-Courant van 30 Augustus de rede van dien spreker naauwkeurig heeft geanaliseerd, dan vind ik daarin eene misstelling van niet onverschillig belang. *Vier* van de *zeven* schoolopzieners in *Noord-Braband*, wordt dáár gezegd, belijden de R. K. Godsdienst, *Noord-Braband* telt *negen* schooldistricten en *elf* schoolopzieners. Van deze *elf* zijn *zeven* de Protestantsche Kerkleer toegedaan. De *eerste* en *derde* schooldistricten zijn elk in twee afdeelingen onderverdeeld; en hoewel die districten minstens *twintig* Katholijke tegen *één* Protestantschen inwoner tellen, hebben dezelve *twee Katholijke* en *twee Protestantsche* schoolopzieners. Het 5de schooldistrict is bijna geheel door Roomsch-Katholijken

bewoond, en heeft eenen Protestantschen schoolopziener. Ik kan niet bewijzen en ik wil het ook niet beweren, dat die schoolopzieners eene Protestantsche *propaganda* zouden in de hand werken; maar ik wil hiermede slechts aantoonen, dat de spreker, die vroeger aan het hoofd des Bestuurs van het onderwijs stond, zich heeft vergist in zijn opgegeven getal.

Zijn Ed. Mog. noemt het *monopolie* in het lager onderwijs *weldadig*. Ook tegen die *weldadigheid* protesteer ik. En, al was het weldadig, dan mag men in eenen Constitutionelen Staat zulke weldaad aan hem, die dezelve niet verlangt, niet opdringen. In den Constitutionelen Staat moet de vader de magt en de gelegenheid hebben, om zijn kind te laten opvoeden in die Godsdienstige begrippen, waarin hij oordeelt, dat zijn kroost tijdelijk en eeuwig gelukkig kan worden. Te dien einde is het voor hem van het uiterste belang, dat hij eenen onderwijzer van zijne geloofsbelijdenis uitkieze en daaraan ook de burgerlijke opvoeding van zijn kind toevertrouwe. Die magt heeft hij uit kracht van het natuurregt. Die magt en de uitoefening van dat regt mogen in eene *despotieke* Regering in eene *autocratie*, in eene *absolute monarchie* aan hem worden ontzegd. In eene *getemperde monarchie*, is dit onbestaanbaar. Ik verzaak in naam van mijne geloofsgenooten alle *monopolie* in het onderwijs, hoe weldadig ook, en weer het met afschuw van mij af. Ja maar, dat *monopolie* heeft dan toch de weldadige strekking, dat *hier* niet, gelijk in *Belgie*, waar het onderwijs vrij is, de scholen verminderen en even als in eene Gemeente bij *Gend*, welke 4000 inwoners telt, een onderwijzer wordt gevonden, die tevens *slagter* en *kroeghouder* is. Over den staat van zaken in *Belgie* hebben wij ons niet te bekreunen. Mij althans is het onverschillig hoe het däár ga. Edoch, dit weet ik dan ook, dat ja in *Belgie* de scholen verminderen, maar welke scholen? Juist de Gouvernementsscholen; terwijl de vrije scholen in hooge mate toenemen, en het onderwijs er met reuzenschreden voorwaarts gaat. Van het ongelukkig gekozen en opgehangen tafereel van den onderwijzer, tevens *slagter* en *kroeghouder*, zoude ik een tegenhanger in *Noord-Braband* kunnen geven. Ook däár ken ik er een die eene kleine herberg (ik zal het woord *kroeg* niet gebruiken) ophoudt. Naburen van dien onderwijzer hebben daarover bij de competente autoriteit geklaagd; en het is mij tot heden toe niet gebleken, dat op de klagte is regt gedaan. Zij is evenwel reeds *twee jaren* oud. Ik houd mij voorts nog aan alles, wat ik

vroeger in eene nota, en bij de beraadslaging van 26 dezer, over de vrijheid van onderwijs heb in het midden gebragt. Ik zal mij over de rede van een spreker uit *Alkmaar* de aanmerking veroorloven, dat, wel is waar, men voor het bijzonder onderwijs, Gouverneurs en Gouvernantes *vrijelijk* kan aannemen en door deze zijne kinderen doen onderwijzen. Maar Z. E. M. zal mij toegeven, dat dan toch de landbouwer, de werkman, van de vrijheid van het onderwijs worden verstoken, omdat deze 'dit niet kunnen bekostigen. Die redenaar heeft ook gezegd, dat in zijn district in eene openbare school, *met toestemming van den R. K. Pastoor*, de bijbel aan de kinderen wordt voorgelezen. Ik moet het gelooven, omdat Z. E. M. het stellig verklaart. Ik moet er echter bijvoegen, dat ik het niet begrijp, omdat het niet roekeloos is te zeggen, dat in dat geval die Pastoor zijnen pligt heeft verzaakt.

Ik herhaal, dat ik over dit onderwerp niet meer zoude hebben gesproken; edoch ik moest eenen spreker, wiens woorden ik beschouw dat weêrklank naar buiten kunnen hebben, omdat Z. E. M. bij het Departement van Binnenlandsche Zaken eens aan het hoofd van het schoolbestuur stond, wederleggen. Ik heb getracht, dit met bedaardheid te doen. Ik hoop dat ik daarbij duidelijk geweest ben. Ik heb den spreker, dien ik wederspreek, niet willen stooten. Heb ik iets te nadrukkelijk gezegd, hij duide het mij ten goede. Ik beaamde ernst, maar geene onbeleefdheid. Ik wilde wederleggen, niet beleedigen.

LXI. De Heer Copes van Cattenburch:

Toen ik de eer had, Ed. Mog. Heeren! na mijnen hoog geëerden ambtgenoot van Amsterdam, de discussien over het zoo aangelegen onderwerp der scheiding van Holland te mogen openen met een declinatoir advies, doch tevens met het besluit, om mij daaromtrent mijne stem voor te behouden naar gelang ik zoude worden ingelicht, zoo heb ik sedert aandachtig, doch in eene pijnlijke onzekerheid, alles gadegeslagen wat voor en tegen de quaestie nopens eene zieltoogende Provincie is aangevoerd.

Met genoegen en dankbaarheid, heb ik de liefde en hoogachting, ja de gehechtheid waargenomen, die men allerwege dit met den dood bedreigde Gewest toedroeg; maar door niemand dergenen die begrepen den laatsten slag te moeten helpen toebrengen, de bevoegdheid hooren betoogen, dat men

hiertoe geregtigd was. Het algemeen welzijn, de vrees voor eene onzekere toekomst doen, naar mijn inzien, een zekeren, een *stelligen* mispas begaan.

Toen wij, leden der Dubbele Kamer, in de Vergadering der Staten van Holland, onze stem tegen eene dusdanige conclusie, eene gevolgtrekking van dien ernstigen aard, verhieven, voegde men ons aldaar toe: « Het is hier de plaats niet, » 't is ook *te laat*, om bij den Koning of de verdere takken der » wetgeving te gaan, want het besluit ligt er toe; en het is bij » de Dubbele Kamer, alwaar het voorstel in wet moet veranderen, dat gij uwe en onze bezwaren kunt inbrengen: aldaar » vindt gij er velen, die met welbespraaktheid, met klem van » redenen, Hollands belang hebben voorgestaan. »

Met blijdschap en volijverig gingen wij aldaar onze edele taak vervullen: maar ook hier, in deze aanzienlijke Vergadering, hebben wij die begaafde en edele mannen, met welke wij ons wenschen te vereenigen, verloren, en men voegt ons, met het leedwezen uit de boven vermelde affectie of gehechtheid aan Holland geboren, ook alhier toe: « *het is te laat;* nu de » drie takken der wetgeving zich te zamen verstaan hebben, » om het voorstel te doen, vinden wij geen reden voor een » verder verzet! »

Maar, Ed. Mog. Heeren! stelt u, mag ik u bidden, in onze plaats en zoudt gij alsdan ook niet met nadruk de vraag in het midden brengen: waartoe gij dan in deze zaal gekomen waart? Allen schijn heeft het, dat het antwoord daarop zoude wezen: « Wel, om als naaste bloedverwanten de plegtigheid » der begrafenis te helpen vermeerderen. »

Het motief om deze zaak te verwezenlijken en den laatsten slag toe te brengen, kan door geen één beginsel van regt goedgemaakt, — alleen bemanteld of bewimpeld worden met het algemeen gebezigde denkbeeld dat er eene klove ligt, die niet spoedig genoeg gedempt kan worden, en welke spoed aangebonden wordt door het niet geheel ongelukkig tusschenbeiden komen van den Pacha van Egypte.

Nimmer had ik gedacht dat Mehemed-Ali een bondgenoot tegen Holland zoude zijn geworden: maar, zoo er dan al termen zijn om een kolk te dempen, waarvan *ik* althans in geenen deele de voortduring kan verlangen, hebben dan de verdere Gewesten, geholpen door een zij-belang van Amsterdam, de bevoegdheid en het regt om er de geheele Provincie Holland in te werpen.

« Ik meen van neen, en zoo dan al de meerderheid dezer Vergadering zich laat wegslepen door het denkbeeld van de wet der noodzakelijkheid, kan ik, ondanks al de regtschapenheid, die ik volgaarne aan ieder mijner medeleden, even zoo zeer als aan mij zelven, toekenne, bij het gezigt van het onregt dat Holland wedervaart, de gedachte niet onderdrukken en de herinnering mij niet van voor den geest weren, dat men eenmaal uitriep: « Het is nut dat er één man sterve voor het volk. »

Maar, Mijne Heeren! zal dit oogmerk met eene dergelijke daad van willekeur of oppermagt wel kunnen bereikt worden?

Een bekwaam redenaar uit Overijssel heeft jongstleden Zaturdag avond gemeend dat, met een scherp gehoor, men de oude burgemeesters van Amsterdam zich in hun graf konde hooren omkeeren bij het ter tafel brengen der quaestie wegens de verbrokkeling van hun Gewest: maar ik ga met een scherpziend oog nog verder en voorzie de dampen, die uit den, mijnes inziens, met den ouden Hollandschen Leeuw niet doelmatig gedempten kolk, ter onverhoopter gelegenheid zullen opstijgen.

Een mijner geëerde medeleden dezer Vergadering heeft, zoo ik vertrouw, niet geheel ter regter plaatse, beweerd, dat Holland toch nimmer zoo geheel gescheiden zoude worden, en dat zulks onder anderen gebleken was bij onze staatkundige herstelling, toen Amsterdam, Rotterdam en Dordrecht als zusters in elkanders armen vlogen: dit zoude, bij het gevoel van gemis of hinder en van eene te leur gestelde verwachting, wel eens weder kunnen gebeuren, wanneer de gelegenheid gunstiger was voor hen dan voor het gouvernement.

Maar vergunt mij, ten slotte, eene waarschuwende vraag, waarop uw aller aandacht, vóór het kiezen eener partij ten aanzien van Holland, wel eens mag gevestigd zijn.

Naar het begrip van zoo velen in uwe Vergadering, heeft dezelve de magt of bevoegdheid, om, bij meerderheid van stemmen, te beslissen over het aanzijn eener geheele Provincie; te beschikken over hare eigendommen, deze te splitsen en naar Uwer Ed. Mog. oordeel aan dezen en genen toe te voegen! Wel als deze magt zoo verre gaat, waar zijn dan hare perken? Wij hebben nu onlangs eenen nieuwen, met blakenden ijver toegerusten Minister van Finantien bekomen; wel dan zal hij, vermoedelijk, meer op zich-zelven staan en de verantwoordelijkheid op hem zien rusten. Vreemd genoeg heb ik in deze Vergadering, tot bepleiting van den spoed

dien de zaak der splitsing vorderde, gewag hooren maken van het gevaar dat men liep om, bijaldien men niet tijdig genoeg toesloeg, de verligtingen en de verbeteringen te zullen missen, die anders nog dit jaar in het finantiële vak aan te brengen zouden zijn. Veel verwachting heb ik ook van de bekwaamheden van den mij zeer speciaal bekenden Minister; maar, of hij het voorloopig en bereids dit jaar van verbeteringen tot verligtingen zal kunnen brengen, hieraan geloof ik te mogen twijfelen.

Inmiddels moet Zijne Excellentie bij de taak, die hij op zich genomen heeft, geld hebben. Wel, wat zoude de gewone Tweede Kamer doen, bijaldien derzelver door ons geconsacreerde oppermagt, van wege het Departement van Finantien werd ingeroepen, om in den nood des Vaderlands van de zijden der Gewesten, Steden en Gemeenten, te helpen voorzien: en, bij voorbeeld, door den nieuwen Minister van Finantien aldus werd aangesproken: « De stad Kampen is rijk; dezelve heeft al dat inkomen niet noodig, hetwelk zij aan eene casualiteit, het aanslikken harer gronden, het bedijken van hare aanwassen, te danken heeft: laat die stad ons het Kamper-eiland afstaan, wij zullen haar later andere voordeelen verzekeren. » Of wel in dier voege: « Die dorpen en vlekken in Overijssel en Drenthe hebben, ondanks de maatregelen dienaangaande genomen, nog zooveel Gemeente-gronden die zij niet genoegzaam benuttigen en wij zoo uitstekend zouden kunnen gebruiken en te gelde maken; laat eene wet ons hiertoe de bevoegdheid geven, » en wat dies meer is.

Gij deinst terug op dit denkbeeld van misbruikt gezag, en ik gelóóf intusschen niet dat dit voorbeeld zoo geheel ongelijksoòrtig zoude zijn met de zaken, als waarvan thans de rede is. En hoe zouden dan de twee en twintig leden juichen, die dan het te hunnen opzigte misbruikt gezag eene terugwerkende kracht zouden kunnen geven.

Ik bid u nogmaals, Ed. Mog. Heeren! overweegt de zaak met rijp beraad, alvorens gij eenen, op zijn zachtst genomen, gewaagden stap, door eene, in geenen deele bewezene, noodzakelijkheid wilt goedmaken. De terugwerking kunt noch gij noch ik berekenen, maar voor het Vaderland en het Huis dat ons regeert, zal dezelve immer schadelijk zijn: en ik ben dan ook gedrongen en bepaald, om mijne stem aan de wet van scheiding te weigeren.

LXII. De Heer Rau:

Ed. Mog. Heeren! Het aangebodene eerste wets-ontwerp, dat op dezen oogenblik het onderwerp der beraadslagingen dezer Vagadering uitmaakt, bevat drie hoofdpunten in zich, die, elk afzonderlijk, aanmerkingen van verschillenden aard hebben uitgelokt en opgeleverd, te weten:

1.° uit hoofde in hetzelve geene vermelding van het Groot-Hertogdom Luxemburg wordt aangetroffen;

2.° omdat het nieuw opgerigte Hertogdom Limburg, en dat gedeelte van de gewezen Provincie Limburg, hetwelk gedurende den opstand der Zuidelijke Gewesten, van het Koningrijk der Nederlanden niet is afgescheiden geweest, bij het vaststellen van veranderingen in de Gwt., waaronder laatstgemeld gedeelte, steeds is blijven voortleven, geen van beiden zijn vertegenwoordigd; en eindelijk

3.° ten aanzien van de splitsing van de Provincie Holland in twee deelen.

Wat het eerste punt, de niet-vermelding van het Groot-Hertogdom Luxemburg betreft, zoo dient daaromtrent te worden opgemerkt, dat vermits aan den Koning bij art. 58 der Gwt. de magt is opgedragen, om in tijden van oorlog een gedeelte van het grondgebied des Rijks af te staan of te ruilen, Hoogstdezelve allezins bevoegd en geregtigd was, om bij traktaat, ter beëindiging van den staat van oorlog waarin dit Rijk met Belgie verkeerde, en tot verwezenlijking van den algemeenen wensch naar vrede, den band, die het Groot-Hertogdom Luxemburg met het Koningrijk der Nederlanden vereenigde, te verbreken, alsmede om een gedeelte van dit gewest aan eene vreemde Mogendheid af te staan; zoodat de afstand van het ééne gedeelte, en het behoud van het andere voor zich-zelven als Groothertog, met verbreking van den band, die vóór het uitbarsten der onlusten hetzelve met het Koningrijk der Nederlanden vereenigde, als daden en gevolgen van het grondwettig gezag des Konings moeten worden beschouwd, waarvan de beoordeeling buiten de bevoegdheid dezer Kamer is gelegen. De niet-vermelding derhalve van het Groot-Hertogdom Luxemburg in het aangeboden ontwerp, wordt door art. 58 der Gwt. geregtvaardigd.

Het tweede punt, de zoogenaamde Limburgsche quæstie, hetwelk als bezwaar tegen de aanneming van dit artikel

wordt aangevoerd, is door de bondige redevoering van een lid dezer Kamer, in de afgeloopene gewone zitting der Stat.-Gen., zoo naauwkeurig en uitvoerig behandeld, dat daaromtrent weinig of niets meer in het midden te brengen is. Geene oproeping toch van Vertegenwoordigers is denkbaar, bevorens op eene grondwettige wijze de kies-kollegien, de verkiezing der Vertegenwoordigers regelende, zijn ingevoerd en in werking gebragt. En op welke wijze, Ed. Mog. Heeren! zoude onder de bestaande omstandigheden eene *grondwettige* Vertegenwoordiging van Limburg in de Kamer plaats hebben kunnen vinden? Zij was, ik zeg dit met vertrouwen, *onmogelijk*. Voorzeker is op dit vraagstuk in den ruimsten zin het gezegde van eenen Minister in de Kamer van gedeputeerden in Frankrijk van toepassing: « *La plus forte des lois est celle de la nécessité.* » Grondwettig kan, mijns inziens, dàn alleen de invoering der kies-kollegien plaats vinden, wanneer, na de aanneming dezer grondwettige veranderde bepalingen, de wetten op het kies- en stemregt voor elke Provincie zullen zijn vastgesteld en afgekondigd.

Met betrekking zoo wel van de Luxemburgsche als van de Limburgsche quæstie, gelieve men niet uit het oog te verliezen, dat noch de inwoner van het eene, noch van het andere Hertogdom, het zij bij verzoekschrift, het zij bij wijze van protest tegen de reeds voor langen tijd ontworpene, en alomme bekend gemaakte wijzigingen der Gwt., zonder hunne oproeping en medewerking daar te stellen, zijn opgekomen, waardoor allezins aannemelijk wordt, dat zij zich zelve als zonder belang zijnde hebben beschouwd; mijnes inziens derhalve kan geen dezer beide punten eenen grond tot verwerping van dit eerste wets-ontwerp opleveren.

Maar het derde punt, de splitsing der Provincie Holland in twee deelen, levert, om meer dan eene reden, onoverkomelijke zwarigheden op; al dadelijk toch kan de onbevoegdheid dezer Kamer tot vaststelling dezer splitsing, op goede gronden worden beweerd; want naar de beginselen van het Nederlandsche staatsregt, bezitten, noch de Koning, noch de Stat.-Gen., noch beide gezamenlijk, de grondwettige bevoegdheid, om, zonder den uitgedrukten wil der Provincie zelve, eene Provincie van het Koningrijk der Nederlanden in onderdeelen te splitsen. Toen in November 1813 de souvereiniteit der Vereenigde Nederlanden aan den Prins van Oranje-Nassau, onder den titel van Souverein Vorst, werd opgedragen, en op dat

tijdstip, ten gevolge van het verlaten of verdrijven der Franschen van onzen Vaderlandschen bodem, de souvereiniteit in den boezem der voormalige, door de Unie van Utrecht vereenigde Provincien was terug gevallen, is echter bij die opdragt der souvereiniteit hun zelfstandig aanwezen als afzonderlijke Provincien bewaard gebleven, al ware het ook, dat men de Unie van Utrecht, door de zich opgevolgd hebbende constitutien sedert 1798 tot 1810, als vervangen, en de verdeeling van het Koningrijk der Nederlanden in Provincien door de Grondwetten van 1814 en 1815, als eene wederopstanding wilde beschouwen.

Zulks is duidelijk te lezen in het rapport der Commissie tot herziening der laatstgemelde Gwt. uitgebragt, en daar te boven door den inhoud dier Grondwetten zelven ontegenzeggelijk bewezen, doordien elke Provincie afzonderlijk in die Gwt. wordt opgesomd; — de Vertegenwoordiging van elke Provincie afzonderlijk wordt geregeld; — de huishoudelijke toestand van elke Provincie, zoo met betrekking tot het regts- als finantie-wezen is geëerbiedigd en verzekerd: — in één woord, naar de beginselen van het Nederlandsche Staatsregt, is het Koningrijk der Nederlanden uit meerdere Provincien te samen gesteld, waarvan de Souvereiniteits-regten op een eminent hoofd van Staat zijn overgegaan, met voorbehoud van hun afzonderlijk bestaan en der vrije regeling hunner inwendige huishouding, voor zoo verre die met de inrigting van den Staat in overeenstemming konden worden gebragt; en dit beginsel is bij de vervaardiging der voormelde Grondwetten zoo angstvallig in het oog gehouden, dat volgens art. 3 der thans bestaande, de minst beduidende verandering van grenzen tusschen Provincien onderling, bij eene wet moet worden geregeld.

Hieruit volgt dat de splitsing of ineensmelting van Provincien niet kan plaats hebben dan ten gevolge van een gemeenschappelijk overleg met de Vertegenwoordigers van het Gewest, waarvan de splitsing of ineensmelting noodzakelijk is bevonden. — Van dit overleg, van het bewijs dier dringende behoefte, van dat alles is niets voorafgegaan aan den wensch door eenige Hollandsche leden der Stat.-Gen. geuit, om de Provincie Holland in twee deelen grondwettig gesplitst te zien; die wensch echter had, bevorens te worden verwezenlijkt, door veel, zeer veel, moeten zijn voorafgegaan; en het is zoo verre, dat dit gemeenschappelijk overleg ten gevolge

eener zoo gewilde noodzakelijkheid heeft plaats gevonden, dat de Provinciale Staten van Holland in hunne laatste Vergadering een request, *tegen* de splitsing ter tafel hebben gebragt, doch uit een gevoel van kieschheid jegens hunne gecommitteerden niet hebben ingezonden, en wordt mitsdien ten opzigte dier splitsing zoo wel het gemeenschappelijk overleg, als het bewijs der noodzakelijkheid ten eenemale gemist: dien ten gevolge, ik herhaal zulks met vertrouwen, is, zonder de toestemming der Provinciale Staten en zonder eenig ander blijk van het algemeen verlangen ten aanzien der voorgedragen plitsing, de Kamer vooralsnog onbevoegd om deze uitspraak te doen.

Zonder in het onderzoek te willen treden of de voorgestelde splitsing in het voor- of nadeel van de Provincie Holland zoude werken, wil ik mij bij de opmerkingen bepalen, dat de miskenning van het aangehaalde beginsel van Nederlandsch Staatsregt, om der gevolgen wille van het hoogst gewigt is. Welken waarborg zouden wij, bewoners en ingezetenen der verschillende Provincien van dit Rijk, bij miskenning van dat beginsel, bezitten, dat niet om deze of gene staatkundige reden het Gewest, dat wij bewonen, bij meerderheid van de leden der vertegenwoordiging uit andere Provincien, niet in twee, welligt in meerdere onderdeelen zal worden gesplitst of bij andere Provincien ingedeeld: het is dus zaak te waken, dat dergelijke miskenning van beginselen nadrukkelijk worde tegengegaan: het behoud der Provincien en van derzelver regten is de zekerste waarborg tegen elk despotismus, hoedanig deszelfs aard en vorm ook moge wezen; het was eerst na de vernietiging der wingewesten in Frankrijk, alsmede van derzelver parlementen en vrijheden, dat het volksdespotismus, door gelijkmaking van alle regten, het regt zelf vernietigde en den bijl vermogt te zwaaijen, die later in den schepter van Napoleon herschapen werd. Provinciale regten zijn de sterkste waarborg tegen willekeur; zij zijn het zekerste plechtanker van ware vrijheid en volksbestaan.

Indien dit wets-ontwerp, om deze of andere redenen, mogt worden verworpen, zoude hetzelve geheel uit de Gwt. kunnen worden weggelaten. De territoriale omschrijving toch is een onderwerp van volkenregt (*jus gentium*), maar kan nimmer als tot het Staatsregt (*jus publicum*) behoorende, worden beschouwd. Ten aanzien van naburige Rijken is die omschrijving noodig, opdat men wete, dat deze of gene Provincie een

gedeelte van het Koningrijk der Nederlanden en niet van een naburig Rijk uitmaakt; maar tot regeling der regten en verpligtingen tusschen Vorst en Volk, is de territoriale omschrijving geheel overbodig, daar *alle* ingezetenen des Rijks, zonder onderscheid van Provincie, tot handhaving van het Staatsverdrag te zamen werken, en uit hetzelve hunne wederkeerige regten en verpligtingen ontleenen. Deze mijne stelling, dat eene territoriale omschrijving in eene Gwt. als overtollig kan worden beschouwd, wordt bevestigd, doordien in geene Gwt. van andere Rijken, voor zoo verre mij bekend is, eene dergelijke bepaling gevonden wordt; alleen eerst dan is de vermelding van de onderdeelen des Rijks onmisbaar, wanneer de vertegenwoordiging, naar gelang dezer onderdeelen, wordt bepaald of geregeld, gelijk dit ter zijner plaatse in art. 79 onzer Gwt. is geschied.

Doch buiten en behalve dit alles, is art. 1 en 2 in tweestrijd met art. 58 der Gwt., waarbij aan den Koning de magt wordt opgedragen, om bij het sluiten van tractaten in tijden van oorlog, afstand van grondgebied te doen. Na elken afstand dus van grondgebied zoude Hoogstdezelve verpligt zijn om eene dubbele Kamer der Stat.-Gen. bijeen te roepen, om de nieuwe, noodzakelijk gewordene, territoriale omschrijving des Rijks goed te keuren, en het des overeenkomstig 1ste en 2de veranderde artikel te bekrachtigen. Wil men nu, bij het bestaan van dergelijke omstandigheid, de dubbele Kamer tot geen bloot werktuig vernederen, slechts geroepen om het voorgestelde goed te keuren, dan moet men het geval veronderstellen, dat zij bij magte is de bekrachtiging van het voorgestelde ontwerp te verwerpen; in welk geval noodwendig het eerste en tweede artikel met art. 58 in tweestrijd zullen zijn. Door het weglaten derhalve dezer beide artikelen zoude, mijns inziens, eene bestaande antinomie worden weggenomen.

Deze bezwaren tegen de splitsing van Holland, hebben mij genoopt om mijne gedachten eenigzins breedvoerig tegen dit wets-ontwerp uiteen te zetten, en ik achte mij bovendien verpligt, om aan hen die mij met een aandeel in de gewigtige taak vereerden, die ons thans bezig houdt, rekenschap te geven der redenen, die, hoe ongaarne ook, mij welligt zullen nopen, om eene afkeurende stem aan dit wets-ontwerp te geven. Mogt ik door dit weinige iets hebben bijgebragt om een beginsel van

Nederlandsch Staatsregt bij deze plegtige gelegenheid te voor het vervolg te behouden en te handhaven.

LXIII. De Heer VAN DAM VAN ISSELT zegt, dat hij andermaal het woord heeft opgevat, om van het heilig regt van defensie gebruik te maken. Bij zijne rede, in de laatste avondzitting gehouden, heeft hij getracht met de verschuldigde bescheidenheid en beleefdheid te spreken. Hij moet dus zijn leedwezen betuigen, dat vele leden sedert, menigwerf uitdrukkingen hebben gebezigd, welke hoogst onwelluidend zijn. Allen beziet dezelfde Vaderlandsliefde; ieder heeft hetzelfde regt, 's Lands belang naar zijne meening te bevorderen.

Het moet dus grieven, dat een redenaar de vrijheid genomen heeft, te zeggen, dat hij die zich tegen de wetten verklaart, tegen zijn Vaderland zou handelen.

De redenaar, integendeel, houdt het daarvoor, dat de angstvalligheid van velen in deze oogenblikken noodlottig is, juist den weg tot verdeeldheid opent. Hij werpt alle beschuldiging van kwade bedoelingen van zich af, doch zal, wegens de onvolledigheid der wetten, tegen alle stemmen.

LXIV. De Heer GEVERS.

Ed. Mog. Heeren! Indien geen redenaars na mij, uwe aandacht langer bezig houden dan ik wensch te doen, zal onze beraadslaging spoedig ten einde kunnen loopen. — Van het aangevoerde door een geacht spreker uit Noord-Braband, zal ik, zoo mogelijk even bescheiden als hij, slechts 2 punten opnemen. — Zijn Ed. Mog. heeft gezegd: dat indien de Staats-Courant mijne redevoering goed *geanaliseerd* heeft, ik verkeerdelijk heb aangevoerd, dat 4 van de 11 schoolopzieners in Noord-Braband Katholijk zouden zijn, want dat er 4 van de 11 (niet 4 van de 7) tot die geloofsbelijdenis behooren. Het was mij zeer wel bewust dat er 11 schoolopzieners zijn. — Ik meen niet anders te hebben gezegd, en indien de Staats-Courant, hetgeen mij niet is opgevallen, het cijfer van 7 in plaats van dat van 11 heeft genoemd, dan heeft dat blad mij verkeerd *geanaliseerd*. — Diezelfde spreker heeft mij tegengeworpen, dat ook in Noord-Braband een onderwijzer tevens *herberghouder* was geweest en dat het twee jaren had geduurd, eer men het kwaad had kunnen weren; — dit erken ik vol-

gaarne, — maar op één punt lette men wel — het is, dat de aandrang tot wering van het misbruik kwam van de zijde der Regering, en dat het wederstreven aan de zijde der Provincie lag.

Wat betreft twee buitengewone leden uit Noord-Holland; de eerste dier sprekers meende, dat ik de Katholijken als *ongeschikt* of *onbeschaafd* zou hebben afgeschilderd; de andere, dat ik aan eenige *suprematie over hen* zou hebben gedacht.

Ed. Mog. Heeren! noch het eene, noch het andere heb ik willen beweren — en ten einde bij het spreken uit het hoofd thans geene woorden te bezigen, welke mijne bedoeling niet met juistheid zouden uitdrukken, zie hier mijne bedoeling schriftelijk ter neder gesteld. — « Ik wilde in mijn advies » betoogen, dat er natuurlijke redenen zijn, waarom de Katho» lijken niet in gelijken getale als de niet-Katholijken in ambten » en bedieningen deelen. Tot betoog hiervan bezigde ik *onder » anderen* dit argument, — *dat onze vroegere instellingen » hebben ten gevolge gehad, dat de Katholijken in ons Land » (Noord-Braband uitgezonderd) buiten evenredigheid behooren » tot de mindere klasse der maatschappij.* — Ik heb geene ge» dachte gehad aan eenige suprematië over de Katholijken, en » heb het woord zelfs niet genoemd. — Ik heb geenszins wil» len beweren, dat de Katholijken van aanzienlijken stand of » betrekking minder geschikt zouden zijn dan anderen. »

Ik ga verder, Ed. Mog. Heeren! ik verheug mij in tegendeel veel verlichte mannen onder hen in allerlei aanzienlijke bedieningen te zien; — waarlijk ik heb niemand harde of onaangename woorden willen doen hooren, niemand willen misprijzen; — zulk een beweren van suprematie aan de eene zijde of van ongeschiktheid aan de andere, had mij niet gevoegd tegenover de leden van die geloofsbelijdenis, tot deze Vergadering behoorende, en waaronder de twee sprekers uit Noord-Holland zoo even bedoeld. — Ik heb niet vergeten dat de eene onder dezen, juist de man is die, als wethouder der hoofdstad, het onderwijs ook van wie zijne geloofsgenooten niet zijn, met den meesten ijver en de meeste naauwgezetheid voorbeeldig bestuurt — en dat de andere is de eigen zoon van hem, die, als opregt burgervader van Amsterdam, in de hagchelijkste oogenblikken van den Franschen tijd, aan zijne medeburgers uitstekende diensten heeft bewezen, en op wiens naauwelijks gesloten graf, men den Protestant zoo wel als den Katholijk tranen van dankbare droefheid heeft zien plengen.

LV. De Heer DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND (spreekt voor de vuist, zoo ver wij hebben kunnen volgen, in de hoofdtrekken aldus:)

Ik vrees te zeer, dat men mij het: *Quousque abutere patientiâ nostrâ?* tegenwerpen zal, dan dat ik, na eene zoo lang gerekte beraadslaging, die zoo veel afwijkingen en uitwassen heeft gehad, thans niet de meest mogelijke kortheid in acht zou nemen. De tegenstand, dien het tegenwoordig wets-ontwerp ontmoet, heeft zich op onderscheidene wijze geschakeerd. Daar zijn geachte leden, die zich onbevoegd hebben verklaard, om voor de wet te stemmen, omdat geene afgevaardigden uit Limburg aan onze beraadslagingen deel nemen. Zij hebben het *jus postliminii* ingeroepen, hetwelk echter, mijnes inziens, slechts eenigermate hier te pas kon komen, als de Provincie, die het geldt, in haar geheel gebleven ware. Weder andere leden hebben, om het regt der Vergadering op het vorderen van nog andere veranderingen in de aangebodene wetten te bewijzen, zich op den Franschen tekst der Gwt. beroepen, die toch hier niet geldig is of wezen kan. Zij hebben gezegd, dat er in 1815 meer is gebeurd, dan thans wettig gerekend wordt; maar zij hebben uit het oog verloren, dat er toen geene sprake was van het brengen van eenige noodzakelijk geworden veranderingen in de Gwt., maar van de vestiging van een nieuw Rijk; dat de Dubbele Kamer toen bijeen was geroepen, zonder dat er nog eene Eerste Kamer bestond. Nog andere bestrijders, en deze blijven in hun stelsel ongetwijfeld het meest consequent, verzetten zich tegen alle de voorgedragene wetten, omdat zij het Staatsgebouw op geheel nieuwe grondslagen gevestigd willen zien, een nieuw stelsel van verkiezingen willen hebben ingevoerd, en door het weglaten of bijvoegen van ik weet niet welke bepalingen, een nieuw Peru tot stijving onzer geldmiddelen meenen te vinden. Voor mij en anderen, die zulk eene algeheele omverwerping niet willen, die meenen, dat een bouwmeester, als hij aan het aan zijne zorg toevertrouwde gebouw hier of daar een gebrek ontdekt, zich met de herstelling daarvan moet bezig houden, zonder de fondamenten uit te graven en dus het geheel aan gevaar van instorten bloot te stellen, kan geene reden zijn van zulk eene algemeene verwerping. Ik durf aan de beschouwing van de genoemde leden met bescheidenheid de vraag aanbevelen, of zij eenig uitzigt hebben, om door de

algeheele verwerping, hunne wenschen vervuld te zien? Minder consequent sprak, naar mijn gevoelen, een geacht redenaar, die beweerde dat het kwaad niet lag in de Gwt., maar in hare uitvoering, en die toch in éénen adem er bijvoegde, dat hij tegen de wetten zou stemmen, omdat hij meerdere verbeteringen wenschte, omdat hij andere, Christelijke beginselen in de Gwt. verlangde, omdat de vaan van Oranje niet langer mogt staan naast de banier der Omwenteling. Ik moet gelooven, dat er in zulke gezegden een diepe zin heerscht, maar die zin is niet bereikbaar voor mijnen beperkten geest. Het woord »historische school,» dat de bedoelde spreker altijd in den mond heeft, gaf mij overigens van zijne begrippen geen gunstig gevoelen. De school van dien naam in Duitschland heeft zich in de wetenschap der regtsgeleerdheid, waaraan ik mijn leven heb gewijd, door niets meer gekenmerkt, dan door de wegcijfering van al wat geschreven staat, en, zoo veel zij vermogt, het geheele *corpus juris* weggeredeneerd. De geëerde spreker houde het mij ten goede, indien ik, ofschoon hij het niet gezegd hebbe, het vermoeden niet heb kunnen afweren, dat zijn stelsel tot niets minder zou kunnen leiden, dan om uit onze Gwt. de zuil van haar bestaan, het vertegenwoordigend stelsel en al wat de monarchie tempert, weg te nemen, om naast de vrijheid van denken den dwang van het geweten te doen heerschen. Hij heeft trouwens telkens opgehouden in zijne rede, waar de theorie ophield en de practische toepassing aanving. Indien hij op de verspreiding van zijn stelsel zoo veel prijs stelde, had hij het ook voor eenvoudigen, voor mij en voor anderen, vatbaar moeten maken, en zich niet telkens in een ondoordringbaar duister hullen.

Het wezenlijk practische in zijne redeneringen betrof twee allerteederste punten, en wel in de eerste plaats de vrijheid van Godsdienst. Ik stel er eene eer in, hier te erkennen, dat ik hoogen prijs stel op de godsdienst. Gave God, dat ik mij in al mijne handelingen door hare heilige lessen liet leiden! Maar hier moet ik spreken als Staatsman. Hier moet ik letten op het onderscheid in de geloofsleer mijner landgenooten, en b. v. van hen geene eeden vorderen, die door den een in gemoede kunnen worden afgelegd, door den anderen niet. Ik stel hoogen prijs op ijver voor de godsdienst, maar gelukkig hij, die daarbij en in alle andere zaken den lof verdient, eens door Tacitus aan Agricola gegeven: *retinuit, quod est difficillimum, ex sapientia modum*. Niets is gevaarlijker voor den Staatsman,

dan deze lijn te overschrijden, die hij zich-zelven altijd stellen moet. Aan den spreker, van wien ik gewaag, is een woord ontvallen, dat getroffen en beleedigd heeft; een woord, hij vergunne het mij te zeggen, deze beraadslaging niet waardig. Maar dit alles is buiten de Gwt. Zij waarborgt, bij hare artikels 190 en volgende, volkomene vrijheid van gevoelen, gelijke bescherming door de Regering voor alle godsdienstige gezindheden. Dat zijn de schoonste paarlen van onze Staatsregeling, die haar tot een voorbeeld voor andere Volken doen strekken, en die wij ons nu of nooit moeten laten ontrukken. Al ware er ook ten aanzien der afgescheidenen tegen die bepalingen gehandeld, het zou te bejammeren zijn, maar het is te herstellen. Ik wil verder gaan: ik wil bekennen, dat er, naar mijne wijze van zien, op dit punt is gezondigd, of dat ik ten minste niet al wat er gedaan is voor mijne rekening zou willen nemen. Ik bid en smeek zelfs de Regering om behoedzaam te zijn waar het maatregelen geldt, die zoo ligt tot uitersten kunnen leiden. Maar..... om de vrijheid van godsdienst in den meest uitgestrekten zin te erlangen, is geene verandering in de Gwt. noodzakelijk.

Het tweede der aangegevene punten betreft de zoogenaamde vrijheid van Onderwijs. Als ik hieromtrent onze Gwt. raadpleeg, dan vind ik daarin volstrekt niets anders bepaald, dan dat het onderwijs zijn moet een voorwerp van teedere zorg voor de Regering. Al het verdere, al wat omtrent het schoolwezen in ons Vaderland bestaat, komt voort uit eene wet, die reeds in 1806 is vastgesteld. Wat eens door eene wet is geregeld, kan en behoort alleen door de gewone wetgeving te worden veranderd, en ook dit onderwerp ligt dus niet binnen den eigenlijken kring van onze tegenwoordige beraadslaging. Vraagt men mij echter naar mijn persoonlijk gevoelen, omtrent het wenschelijke van het vervangen der wet op het onderwijs door eene andere, dan erken ik te vreezen, dat voor het goede, door de ondervinding beproefde, dat wij bezitten, niet ligt iets beters in de plaats zou komen; want ook ons lager onderwijs is een parel aan de kroon van Nederland. Slaat de oogen rondom u, Ed. Mog. Heeren! ziet op Frankrijk, op Engeland, anders zoo trotsch op hunne beschaving, maar waar alle deskundigen erkennen, dat men in dit opzigt voor ons moet onderdoen! Ziet op Belgie, waar de omwenteling heeft omvergeworpen wat met zoo veel moeite was opgebouwd! Leest een hoogst belangrijk werk,

eerst dezer dagen uitgekomen en hetwelk men aan de pen van het verdienstelijk hoofd van een onzer beste opvoedings-gestichten, aan een man, die bij uitgebreide kennis en begaafdheden een edel hart bezit, aan den Heer P. DE RAADT, verschuldigd is; en gij zult met mij huiverig worden, om den tot nu toe omtrent het onderwijs betreden weg te verlaten! Nogtans ontken ik niet, dat ook hier enkele verbeteringen denkbaar en mogelijk zijn. Er kunnen misschien middelen worden uitgedacht, om, zonder aanstoot of onderlinge verwijdering te verwekken, aan de kinderen van elke gezindte meer leerstellig godsdienstig onderwijs op de scholen te doen geven. Maar wat daaromtrent met behoedzaamheid is vast te stellen, ligt almede buiten de Gwt., en het te willen afdwingen door eene verwerping der tegenwoordige wetten, men vergeve mij dat ik het zeg, maar ik kan het niet anders dan ongerijmd keuren.

Die wetten ontmoeten tegenstand van eene andere zijde, waar men ze gezamenlijk verwerpen wil, omdat nog zoo vele andere artikelen onzer Gwt. verbetering of verduidelijking zouden vorderen. Ik moet bekennen, dat het aan die zijde genomen besluit mij verwonderd heeft. Als ik toch het met zoo veel kennis van zaken en ijver geschreven werk over onze Gwt. van een geacht hoogleeraar aan onze eerste hoogeschool, herlees, de veranderingen naga, die hij als volstrekt gevorderd voorstelde, en die dan met het werkelijk verkregene vergelijk; als ik na dit onderzoek mij-zelven in geweten afvraag: is hetgeen, na de aanneming der dertien wetten, volgens het oordeel van dien schrijver, nog te behandelen overblijft, van zoo overwegend gewigt, van zoo alomvattend belang, dat daardoor alleen eene verwerping geregtvaardigd wordt? Dan kan ik daarop niet toestemmend antwoorden; dan kom ik, mijns ondanks, tot het vermoeden, dat het besluit van dien schrijver, thans ons geacht medelid, tot algeheele verwerping, later is geboren. De hoogleeraar zelf zou aan hetgeen hij vroeger heeft betoogd, ontrouw worden, indien hij niet erkende, dat het aangebodene wezenlijk veel goeds bevat. En zullen wij dan dat goede van ons stooten, omdat niet al wat wij verlangden verworven is? — Zoo kom ik eindelijk tot eene laatste beweegreden tot tegenstand, tot het ware punt, dat ons hier op dit oogenblik te beslissen staat: de splitsing van Holland. Ook ik zou het eene groote onvoorzigtigheid van de Regering noemen, indien zij uit eigene beweging die splitsing had voorgedragen. Maar het voorstel

daartoe is niet het eerst van hare zijde; het is uit den boezem der gewone Tweede Kamer gekomen; waar men dien maatregel met zooveel aandrang gevraagd heeft, dat de Regering wel heeft moeten vermoeden, dat daardoor aan eenen schier algemeenen wensch zou worden voldaan. Indien dus hier eene onvoorzigtigheid heeft plaats gehad, zij is niet aan de Regering te wijten. Verwacht intusschen niet van mij, dat ik hier de voor- of nadeelen der plitsing uit een zal zetten. Aanvankelijk ben ik daarvan geen bewonderaar geweest, en toen deze zaak in de gewone Tweede Kamer behandeld werd, was ik de eenige in mijne afdeeling die daarin bezwaar vond. Veel van hetgeen daartegen thans is aangevoerd, komt mij intusschen overdreven voor, of betreft meer den naam dan het wezen der zaak. Het verlangen naar een afzonderlijk Hof in Noord-Holland, waaruit alles is voortgesproten, zal thans wel niet meer onvervuld kunnen blijven. Redenen staan tegen redenen, belangen tegen belangen over. Daarom ook komt het mij bedenkelijk voor, thans te dier zake de wet te verwerpen, en de moeijelijkheden te voorschijn te roepen, die uit de afstemming kunnen voortvloeijen. Zoo zeer, ik wil het gaarne erkennen, hecht ik niet aan mijn eerste denkbeeld. Anders zou mijn besluit zijn, als ik de splitsing voor onwettig hield: want tot het medewerken aan eene onwettige handeling mag het *tempori cedere* der ouden niet gaan.

Maar wat is er van die onwettigheid? Waar staat het geschreven, dat deze Vergadering het regt niet heeft, om deze verandering in de Gwt. even goed als elke andere tot stand te helpen brengen? Zullen wij dan op de fictie afgaan, dat de Nederlandsche Provincien, na lange onderdrukking, in 1813 derzelver oorspronkelijke souvereiniteit terug erlangd, en deze aan onzen tegenwoordigen Koning opgedragen hebben, doch zonder dat zij afstand deden van hare zelfstandigheid. Men heeft op die wijze van hetgeen in het merkwaardige jaar 1813 zonder systhema geschied is, een kunstig stelsel gevormd. Anders luiden echter mijne herinneringen omtrent de herstelling onzer onafhankelijkheid. Nederlands eerste redenaar, die thans in eenen lijdenden toestand verkeert en misschien zijn einde nabij is, maar zeker onsterfelijk zijn zal, heeft in zijn geschiedkundig gedenkstuk die gebeurtenis op eene andere wijze geboekt. Ook bij hem kan men het lezen, hoe onze Natie, na eene overheersching van vreemden, zoo vernederend, dat men daarvan, met een geschiedschrijver der oudheid, zou

kunnen zeggen, dat zij het geheugen zouden hebben onderdrukt, als dit even gemakkelijk ware geweest, als het onderdrukken van de stem en den arm, is opgestaan als een enkel man; om het dwangjuk te verbreken; hoe uit een huis te dezer stede, dat de nakomeling steeds met eerbied zal aanschouwen, de eerste lont in de brandbare stof is geworpen: hoe een edel driemanschap zich aan het hoofd van den heiligen opstand geplaatst en dien ten einde gebragt heeft in geen anderen naam, dan in dien van Vaderland en Oranje. Van wie had dat driemanschap den last ontvangen, om zoo te handelen? Van de omstandigheden, van den wensch der Natie. Welk Nederlander heeft het hun ooit gevraagd: met welk regt hebt gij ons vrij gemaakt? Heeft men ooit, in die onvergetelijke dagen, van Provinciale Staten, van overdragt, van souvereiniteit, van voorbehoud hooren spreken? Waar blijft men in het stelsel, dat ik bestrijd, met Noord-Braband, hetwelk nooit eene Provincie is geweest? Men is in 1813 niet tot 1795 terug willen keeren; men heeft toen geen tijdvak van bijna twintig jaren willen overspringen en daardoor voor een aantal waardige mannen de gelegenheid sluiten, om hun land te dienen. Het zal door alle volgende eeuwen een lauwer te meer aan de eerekroon van den Koning zijn, dat hij zulk eene wijze van zien nooit heeft gehuldigd, en daardoor het Vaderland heeft bewaard voor nieuwe partijschappen, nieuwe beroerten, voor den dood. Maar is er dan geene vrees, dat men het thans voor Holland gegeven voorbeeld zal te baat nemen, om ook de zelfstandigheid van andere Provincien aan te tasten? Ik zal een practisch antwoord geven: Neen, het gebeurde is eene les voor de Regering, die zij niet ligt zal vergeten. Aan eenen redenaar uit Holland, die zeer voor de zelfstandigheid der Provincien heeft geijverd, moet ik herinneren, dat hij op bladz. 108 van een in dit jaar uitgegeven en veel gelezen geschrift, het als eene behartenswaardige wijziging in de Gwt. heeft voorgesteld, « dat de miniatuur-Provincie Drenthe, in afwachting van toenemenden groei en bloei, gezamenlijk met een reeds volwassen Gewest bestuurd mogt kunnen worden. » — Doch ik moet eindigen, Ed. Mog. Heeren! Ik heb mij zelven de vraag voorgesteld: is het dan van zoo veel belang, dat deze eerste wet worde aangenomen? en het antwoord is volkomen toestemmend geweest. Het stelsel om alles te verwerpen, ten einde iets beters in de plaats te erlangen, wordt niet door de meerderheid dezer Vergadering, zelfs niet door de hier gevorderde

meerderheid, omhelsd. Eene opnoeming der Provinciën aan het hoofd onzer Gwt. kan niet worden vermeden, en men verkeert in eene dwaling, zoo men meent, dat deze wet, na hare verwerping, niet weder op nieuw zou moeten worden voorgesteld. Zonder dat, kan de representatie der Provinciën en het lot van het Hertogdom Limburg niet worden geregeld. Maar wat mij vooral beweegt, om voor deze wet te stemmen, is dat hare verwerping tot een uitstel in de afdoening van het herzienings-werk onzer Gwt. zou kunnen leiden, het zij dan voor een jaar, het zij voor korteren of langeren tijd. En wie waarborgt ons, dat wij als dat uitstel verstreken is, een tijdperk van rust zullen genieten, voor een arbeid als deze zoo volstrekt noodzakelijk? Wie waarborgt ons, dat wij dan hier met dezelfde kalmte als op dit oogenblik zullen kunnen beraadslagen? Er bestaan in den tegenwoordigen toestand der maatschappij werktuigen en hefboomen, die het bloed kunnen doen gisten, ontevredenheid doen binnensluipen, opgewondenheid doen ontstaan, ook daar, waar men onze beraadslagingen niet verstaat. Indien deze voordragt in eene volgende buitengewone zitting der wetgeving op nieuw moest worden behandeld, zouden inmiddels twisten kunnen zijn opgerezen, die welligt bijna onoplosbaar zouden zijn. En als dan, gelijk te vermoeden valt, het geheele herzienings-werk door de meerderheid in geen anderen geest dan thans ten einde wierd gebragt, moet dan het uitstel niet doelloos, zou het tevens niet gevaarlijk kunnen worden geacht? Ik wil niet overdrijven. Ik wil niet in den algemeenen staat der zaken in of buiten 's lands drangredenen voor de aanneming trachten te vinden. Mijne krachten zijn niet toereikend, om zulke teedere onderwerpen naar waarde te behandelen. Slechts dit wil ik vragen, of wij voor eene onzekere toekomst, die niet in onze hand is, het tegenwoordige mogen opofferen; of een locaal belang niet moet onderdoen voor het algemeen welzijn des Vaderlands; of er niet meer dan ooit behoefte bestaat aan volkomene rust en orde, ten einde der wetgeving gelegenheid te verschaffen, om het onderzoek der groote financiële aangelegenheden, dat voor de deur staat, met kalme beradenheid voort te zetten? Met vaste hand, onbelemmerd door quaestien van anderen aard, die de gemoederen in beweging brengen, moet de wonde gepeild, moeten de middelen tot herstel opgespoord kunnen worden. Ik eerbiedig het gevoelen van andersdenkenden, maar vooral als ik den geldelijken toestand des Vader-

ands en wat daarmede in verband staat, mij voor den geest brenge, voel ik mij gedrongen, om mijne medeleden tot het opofferen van eigene denkbeelden, van locale denkbeelden aan hoogere belangen aan te sporen. Vooral mag ik dit, met bescheidenheid, maar welmeenend hun doen, die tot de voordragt dier thans tot een twistappel gewordene splitsing van Holland aanleiding hebben gegeven. — Ed. Mog. Heeren! Meermalen in deze laatste dagen heb ik den wensch hooren uiten: Was KEMPER nog hier! En als ik dien wensch hoorde, was het, als of ik den grooten man, in wiens vriendschap ik mij heb verheugd, wiens talenten ik steeds heb bewonderd, daar voor mij op zijne gewone zitplaats aanschouwde, met dat opene gelaat, dat zooveel vertrouwen inboezemde, omdat het de uitdrukking was van een opregt oud-Nederlandsch hart. Wanneer KEMPER nog hier ware, hij, Hollander, maar vreemd aan bekrompen Provincialismus, hij, gehecht aan het oude, maar niet blindelings of met achterstelling van hoogere belangen, ik ben er zeker van, dat hij met indrukwekkende kracht u zou hebben toegeroepen, wat ik hem slechts kan nastamelen: ik offer het geringe aan het groote; laat u niet afleiden door bespiegeling of plaatselijk belang! En ik zou mij grootelijks bedriegen, zoo dan deze achtbare Vergadering door eene schier eenstemmige aanneming dezer wet, hare hulde niet zou hebben toegebragt aan Nederlands eerlijksten Staatsman.

LXVI. De Heer THORBECKE:

Met groote belangstelling heb ik de sprekers gehoord, die de door mij voorgestelde conclusien hebben bestreden. Ik wachtte mijne redenen te hooren wederleggen. Ik wenschte te worden wederlegd. Ik wenschte dat ik mijn land, bij deze gelegenheid vooral, anders, dan met neen te zeggen, kon dienen.

Ik zal drie punten opnemen.

Vooreerst: het niet oproepen der afgevaardigden van Limburg en Luxemburg. Men heeft gezegd, dat de door mij, ten aanzien van Limburg, geopperde vraag was geprejudicieerd door de handelwijze der Gewone Kamer. Ik kan het niet toegeven, Ed. Mog. Heeren! De handelwijze der gewone wetgevende magt kan ons op dit punt geenszins binden. Hetgeen zij heeft voorbereid kan eerst hier tot een eindbesluit worden gebragt. Het is de vraag, of dat eindbesluit zonder oproeping van Limburg kan worden genomen.

Mijn hooggeachte vriend uit Leyden, dien ik hier voor mij zie

zitten, heeft gevraagd, waarom de Limburgers of Luxemburgers niet, bij eenig verzoekschrift, hunne regten hadden doen gelden. Ik antwoord: ik weet het niet. Zij kunnen er, door ons onbekende omstandigheden, in zijn verhinderd. Maar het geldt hier niet een particulier, het geldt een publiek, een grondwettig regt; het niet eischen van hunne zijde kan aan eene bevoegdheid *d'ordre public* niet schaden. Het niet eischen van hunne zijde vermindert onzen pligt niet, hun regt te doen, de Gwt. te handhaven, naar onzen eed.

Mijn edele vriend heeft ook gevraagd, of zij, die deze Vergadering tot een besluit van herziening onbevoegd achten zonder vertegenwoordiging van Limburg en Luxemburg, de exceptie niet dadelijk bij de eerste verrigtingen der Kamer, ja reeds bij de discussie van het adres, hadden moeten opperen; of zij zich niet, zoo er geen regt aan wierd gedaan, aan de volgende werkzaamheden hadden behooren te onttrekken. Ik antwoord: de Vergadering zou dit hebben moeten doen, nadat zij formeel had besloten, dat zonder oproeping van Limburg en Luxemburg, de herziening niet wettig kon plaats hebben. Maar de bijzondere leden konden, daar de vraag van wege de Vergadering noch was gesteld, noch afgedaan, de exceptie eerst doen gelden, nadat de herzienings-ontwerpen in behandeling bij de volle Kamer waren gebragt. En nadat dit is geschied, nadat de Vergadering reeds in de discussie der herziening is getreden, moeten de bijzondere leden de handhaving van hetgeen hun regt voorkomt, geenszins verlaten. Zij moeten blijven om neen te zeggen, om de bekrachtiging der ontwerpen, om hetgeen hun onregt toeschijnt, zooveel in hen is, te beletten.

Inderdaad is het regt der Nederlandsche Provincie, voor welke ik spreek, naauwelijks betwist. Dan men heeft de onmogelijkheid der verwezenlijking op nieuw beweerd. Een geacht spreker uit Utrecht meent haar te hebben betoogd. Hij vraagt, dat men de mogelijkheid bewijze. De geachte spreker twijfelt gewis niet, of Limburg zal, na de aanneming dezer ontwerpen, op den grondwettigen voet worden hersteld. Welnu, ten aanzien van geheel het Provinciaal en Gemeentelijk huishouden, de stemgeregtigden, de ridderschap, de kiescollegien in de steden en ten platten lande, de stedelijke raadscollegien en de zamenstelling der Provinciale Staten, behoefde niets anders te gebeuren, dan hetgeen na de aanneming van dit ontwerp toch zal geschieden. Deze ontwerpen hebben daarop niet den minsten invloed. Wat dus na hunne aanneming mogelijk zal zijn, waarom zou het dit niet evenzeer *vóór* hunne aanneming wezen?

Maar, zegt men, één punt was nog niet geregeld; het wordt eerst geregeld door de voorgelegde ontwerpen. Het is het getal van afgevaardigden in de Tweede Kamer, door de Provinciale Staten te kiezen. Welk getal zoude dus, hebben een spreker uit Gelderland en die uit Utrecht gevraagd, de Provinciale Staten van Limburg moeten kiezen, eer dit ontwerp kracht van wet verkreeg?

Ik zou het gewigt dezer tegenwerping gevoelen, zoo Limburg eene nieuwe Provincie ware, en de Gwt. geenerlei bepaling van dat getal bevatte. Nu is het antwoord zeer eenvoudig. Zij zouden het getal, dat de Gwt. tot dus verre aan de Provincie Limburg toekent, moeten kiezen, namelijk vier. De *Provincie* Limburg is gebleven; er is slechts een deel van afgestaan. Het overige deel behoudt zijne grondwettige regten, tot dat er anders over beschikt zij. Stel, van ieder der Provincien Gelderland, Overijssel en Noord-Braband, is een deel afgestaan. De Gwt. moet, na zulk eene gebeurtenis, worden veranderd. Zullen nu, ten behoeve dezer verandering, de overige Provincien alleen de Tweede Kamer der Stat.-Gen. zamenstellen, onder voorwendsel, dat het aantal van afgevaardigden, door Gelderland, Overijssel en Noord-Braband te zenden, eerst bij de verandering zelve kan worden bepaald? Er komt, in het voorhanden geval, bij, dat, naar de bevolking en den gemeenen maatstaf van het Rijk, de tegenwoordige Provincie Limburg ook vier afgevaardigden moet hebben.

Ik heb een geacht spreker uit Gelderland, wiens advijs van eergisteren heeft aangetoond, hoe vrij men in deze Kamer ook van eigen antecedenten, wanneer de overtuiging is veranderd, kan en moet zijn, de tegenwoordige behandeling van Limburg hooren voordragen als eene billijke straf van den opstand en afval, waaraan de Limburgers zich zouden hebben schuldig gemaakt. Een redenaar uit Overijssel is den Gelderschen spreker op dat terrein gevolgd. De *Provincie* zou dus moeten worden gestraft waar de individus hebben misdaan. Wij hebben daartoe een nieuw, tot dusverre onbekend, stelsel van strafwetgeving noodig; maar ook de schuld der individus is gedekt door de amnestie, die art. 20 van het traktaat van 19 April 1839 waarborgt. Ik meen, dat die, in deze hoogste Vergadering van het Land bovenal, behoort te worden geëerbiedigd; dat door niemand hier op dat beding, zelfs met woorden, inbreuk mag worden gedaan.

Ten aanzien van Luxemburg in het bijzonder heeft men zich op de wet der noodzakelijkheid, *la loi de la nécessité*, beroepen. Ik meen, Ed. Mog. Heeren! dat die zoogenaamde wet een' feitelijken toestand, doch niet het regt, kan veranderen.

Ik hoorde een geacht spreker uit Gelderland beweren, dat de Koning uit art. 58 der Gwt., hetwelk van afstand of ruiling spreekt, bevoegd zou zijn, het verband tusschen eene Provincie en het Rijk, ook zonder vervreemding, op te heffen. De Koning zou dus de Provincie Gelderland buiten de grondwettige gemeenschap kunnen stellen, om die Provincie, bij voorbeeld onder den titel van Hertog, te beheeren? Ik kan dit, Ed. Mog. Heeren! niet aannemen.

De geachte spreker uit Utrecht, dien ik de eer had zoo even te antwoorden, heeft gezegd, dat Luxemburg nooit eene Nederlandsche Provincie, nooit een deel van het Rijk was geweest. De geëerde afgevaardigde heeft zich op dat oogenblik de beslissende feiten niet herinnerd. Toen de Koning bij besluit van 22 April 1815 de commissie benoemde tot formatie van een gewijzigd ontwerp van Gwt., gaf Z. M. haar, bij de instructie zelve, het voorschrift, dat het Groot-Hertogdom van Luxemburg, *wat de vertegenwoordiging en verdere wettelijke instellingen betrof, als een integrerend deel van den Staat moest worden beschouwd.* De commissie handelde in dien zin, en noemde bij haar rapport, het Groot-Hertogdom Luxemburg eene *Provincie, een gedeelte van het Koningrijk.* De Gwt. zelve neemt allen twijfel weg. Art. 79 stelt de Tweede Kamer der Stat.-Gen., vertegenwoordigende het *Nederlandsche* volk, zamen uit leden, benoemd door de Staten der Provincien, waaronder die van Luxemburg vier te benoemen hebben, ingezetenen der Provincie Luxemburg. En volgens art. 8 der Gwt. kunnen tot leden der Stat.-Gen. alleenlijk worden benoemd Nederlandsche ingezetenen, geboren binnen het Rijk of deszelfs overzeesche bezittingen, uit ouders aldaar gevestigd. De Luxemburgers, die het verkleinde Groot-Hertogdom, het door den Koning niet afgestane deel, bewonen, zijn dus, volgens de Gwt., met hetzelfde regt Nederlanders, als de Utrechtenaar, of de Hollander.

II. Het tweede punt betreft *de afstemming van wege de ongenoegzaamheid* der voorgedragen herziening. Wanneer ik deze ontwerpen afstem, stem ik ze geenszins af om der Regering dwang aan te doen. Ik stem ook niet af, dewijl ik in de afstemming een zeker middel zou zien om meer te verkrijgen. Afstemming is in mijn zin geene kansrekening. Ik stem ze af om dezelfde reden, waarom ik eene geheele Gwt., die mij onvoldoende voorkwam, zou afwijzen. Wat de Regering na de afstemming wil of kan doen, dit zal zij beter weten dan ik; dit is hare zaak. Mogt de Regering zich in verlegenheid vinden, die ik geenszins zie, ik kan, om haar die te sparen, niet aannemen wat mij onaannemelijk voorkomt. Ik verlang de Regering vrij te laten naar hare overtuiging te handelen;

ik verlang slechts, binnen den kring mijner bevoegdheid, dezelfde vrijheid voor mij.

Ik laat aan anderen over, de voorgedragene herziening, onvoldoende in hun eigen oog, van wege de *omstandigheden*, het zij van het Land, het zij van Europa, of uit hoofde der *gevolgen*, die zij van eene verwerping vreezen, aan te nemen. Ik kan echter tweederlei aanmerking niet onderdrukken.

Eene leer, die ik door zeer velen hoorde voordragen, trekt een engen cirkel om ons heen. Men zou ons willen beletten, ons oordeel over de bijzondere herzienings-ontwerpen te laten afhangen van ons oordeel over het herzienings-werk in het algemeen. Men wil ons met de eene hand verbieden, de herziening, bevat in de dertien ontwerpen, met de geheele Gwt., die er de eenheid van uitmaakt, te vergelijken; buiten de letter dier ontwerpen, elk op zich-zelf beschouwd, te gaan; en met de andere hand wijst men ons op de omstandigheden van dit Land of zelfs van Europa, en vermaant ons, onze overtuiging van het gebrekkige dier ontwerpen zelve aan de omstandigheden op te offeren. Wie verwijdert zich verder van de Gwt., die het rigtsnoer zijner handelingen als vertegenwoordiger in haar, of die het buiten haar, bij het kanon zoekt, dat, zoo als men ons zegt, morgen op de Middellandsche zee kan worden gehoord? Wie gaat buiten den kring van het onderwerp onzer raadpleging, hij die de voorgestelde nieuwe uitgave der Gwt. in haar geheel beschouwt, of die zijn oordeel gevangen geeft aan omstandigheden en zoogenaamde *hoogere consideratiën*?

Ik heb hier leden de krachtigste adviezen hooren uitspreken tegen de splitsing van Holland, die hooren bestrijden met een heirleger van redenen, waarvan ééne genoeg ware om het schadelijke van dat plan voor het Land en de Provincie te doen gevoelen. Ik heb vervolgens diezelfde leden hooren verklaren, dat zij om *hoogere consideratiën* voor het ontwerp zouden stemmen. Die hoogte, Ed. Mog. Heeren! waarop men consideratien gewaar wordt, die eene voor het Land, men erkent het, men zegt het zelfs, noodlottige instelling gebieden te bekrachtigen, is mij te hoog. Ik kan haar niet beklimmen.

Men mogt zich vleijen, dat, na de bijlegging onzer geschillen met de groote Mogendheden en Belgie, het, zoo mij voorkomt, even ongrondwettig als verderfelijk stelsel, zijn inzigt van het regt en de waarheid veil te hebben voor de omstandigheden, zijne stem te laten afhangen van de gevolgen welke men zich van eene afstemming voorspiegelde, voor goed een eind zou hebben. En nu ziet men dat stelsel, nu eindelijk die dwang van buiten had opgehou-

den, herleven, verdedigen, op nieuw als de hoogste Staatswijsheid, als de echte Vaderlandsliefde aanprijzen, niet bij de discussie van gewone wetten, die telken jare kunnen worden herdaan, maar bij eene herziening der Gwt.

Mijn geachte vriend uit Leyden heeft gevraagd, of ten aanzien eener afkeuring van wege ongenoegzaamheid, de leden der gewone Kamer, die een voorstel van ruimere herziening hadden kunnen doen, zoo vrij waren als de andere leden dezer Dubbele Kamer? Ik vraag mijn hooggeachten vriend, of hier onderscheid tusschen gewone en buitengewone leden, ten aanzien der vrijheid om volgens eene nu verkregen overtuiging te stemmen, kan worden aangenomen? Mijn edele vriend heeft zich-zelven verweten, uit moedeloosheid geen ruimer voorstel te hebben gedaan. Ik vraag, of men niet veeleer zou kunnen zeggen, dat hij het naliet, omdat hij de groote meerderheid der Kamer voor het initiatief, altoos begeerende dat dit door de Kroon zou worden genomen, zag terugdeinzen?

Onderscheidene sprekers hebben gezegd, dat, ten aanzien van zoovele verbeteringen, die door velen noodzakelijk worden gekeurd, geene meerderheid zou te verkrijgen zijn. Ed. Mog. Heeren! ik meen, dat niets onzekerder is dan zulk eene verzekering, zoolang het formele voorstel tot andere verbetering niet is gedaan. Doch daarenboven en *vooral*: wanneer een ontwerp van Gwt. de inrigtingen, welke ik voor het heil van het Land noodig keur, niet behelst, moet ik het, omdat de meerderheid mijne overtuiging niet deelt, aannemen? Wat men van mij kan vorderen is, dat ik mij aan eene Gwt. die ik afkeur, onderwerp, wanneer zij aangenomen is, niet, dat ik, van te voren, mijne meening naar die der vermoedelijke meerderheid schik.

Men kan, heeft een geacht spreker uit Holland, die aan de overzijde pleegt te zitten, gezegd, met af te stemmen geene toejuiching verwachten. Ed. Mog. Heeren! ik denk niet, dat zoodanige toejuiching, gemist of verkregen, op de stem in deze Kamer den minsten invloed zal hebben.

III. *De ongenoegzaamheid zelve.* Ik zal een spreker uit Gelderland niet volgen in het loflied, dat hij over onze Gwt. heeft aangeheven. Hij heeft zich van de getuigenis van vreemdelingen, van Duitschers, die ik niet ken, bediend, om onze Gwt. aan de Stat.-Gen. aan te bevelen. Men heeft gezegd, dat de gewone wet kon aanvullen wat aan de Gwt. ontbrak. Het is, Ed. Mog. Heeren! merkwaardig. Wanneer men voorheen van de gewone wetgeving meer, dan zij ons gaf, verlangde, wees men ons op de gebreken der Gwt., en troostte ons met het uitzigt op hare verbetering. Nu men niet

genoeg vindt in de Gwt., wijst men ons naar de gewone wet.

Ik denk, zoo min als een der vorige sprekers, gering van de Gwt. Ik meen, daarvan bewijzen te hebben gegeven. Maar ik houde de Gwt. voor onvolmaakt. Ik geloof, dat tastbare, dat drukkende onvolmaaktheden der Gwt. eene herziening niet behooren te overleven. Er is geen hoofdstuk der Gwt., of er worden zulke grove gebreken in aangetroffen, die niet dan door eene verandering der Gwt. kunnen worden verholpen. Ik tel die gebreken nu niet op; ik zou geheel de Gwt. moeten doorloopen.

Andere deelen der Gwt. zijn wezenlijk goed. Doch ook in zoo verre de Gwt. wezenlijk goed is, was zij voor ons weinig, althans op verre na niet wat zij behoorde te zijn. Waarom niet?

Wat de praktijk voor de ontwikkeling van de beginselen der Gwt. had moeten doen, dat heeft zij niet gedaan; zij heeft het omgekeerde gedaan; zij heeft ze niet alleen ter zijde gelaten, zij is er mede in strijd gekomen. Er heeft zich, door een zamenloop van ongelukkige omstandigheden, een Staatsbeleid gevormd, dat niets minder dan een grondwettig Staatsbeleid is. Met de Gwt. is tot dus verre gehandeld, niet als of zij de eerste regeling van het gebruik onzer Staatskrachten, maar als of zij eene belemmering ware.

Men zegt: dat is afwijking van de Gwt.; men keere tot de Gwt. terug.

Ik vrees, Ed. Mog. Heeren! dat men alzoo een raad geeft zonder geneesmiddel. Het is, als of men den zieke zeide, keer weder tot gezondheid. Wanneer de wetgevende en besturende magten jaren lang een plooi hebben aangenomen, ongunstig aan, ja strijdig met de Gwt., is het tijd, op deze, op de Constitutie zelve, te werken.

De Kamer vergunne mij drie voorbeelden: de ministeriële verantwoordelijkheid; de taak der wetgevende magt ten aanzien der kolonien; en het stelsel eener wettelijke en volledige regeling der finantien in het algemeen en der rekenpligtigheid in het bijzonder. Zoo er instellingen zijn, die eene juiste ontwikkeling der Gwt. ons had moeten en kunnen geven, het zijn deze instellingen. Maar de Ministers hebben zich met den heiligen naam des Konings gedekt; de Wetgevende magt heeft niet gewaagd zich de kolonien aan te trekken: de Finantien zijn voor het licht gesloten, en laten geen helder oordeel meer toe.

Is het nu genoeg te zeggen: bekeer u; doe wat de Gwt. wil? Neen, Ed. Mog. Heeren! de Gwt. zelve moet worden aangevuld, om de verwezenlijking harer beginselen te erlangen, en eene praktijk, die haar in den weg was, die *zoo min mogelijk* deed, te breken.

Er zijn vijftig andere punten, waarop de Gwt. desgelijks, bij

onbruik of bij misbruik, krachteloos werd: waarop zij eene haar vreemde uitlegging of uitvoering kreeg; waarop zij dus eene nieuwe, versterkte, haren geest verlevendigende, uitdrukking behoeft. . . .

Ik besluit, Ed. Mog. Heeren! dat de Gwt. niet alleen in hare onvolmaaktheden, dat ook zoo vele deelen der Gwt., die op zichzelven goed zijn, eene herziening noodig hebben. Ik maak de woorden, die ons de geachte Utrechtsche afgevaardigde toeriep, tot de mijne: «Werkt zoo lang het dag is!» Daarom juist kan ik eene herziening niet helpen sluiten, die, in mijn oog, onze algemeene zwakheid, de eigenlijke gebreken onzer instellingen, laat bestaan.

Ten aanzien der splitsing van Holland hoorde ik geen enkele reden bijbrengen tot betoog van de noodzakelijkheid dier verandering. Ik ben dus in mijne overtuiging versterkt.

VOORSTEL TOT SLUITING DER BERAADSLAGINGEN.

LXVII. De Heer Schimmelpenninck

is aan het woord. Hij zegt dat hij zich voorbereid heeft om nog wel een uur de aandacht der Vergadering bezig te houden; maar dat hij van onderscheidene kanten is aangezocht om van het woord af te zien, daar de meerderheid het onderwerp genoegzaam toegelicht acht en de beraadslagingen dus wil gesloten hebben......

Verscheiden Leden vragen te gelijk het woord.

Er vormen zich eenige groepen voor den presidialen stoel.

LXVIII. De Heer van Sasse van Ysselt:

Men mag de discussie niet *etrangleren!*

Gedruisch in de Vergadering.

De *Voorzitter*: Het voorstel is gedaan, om de beraadslagingen, als genoegzaam toegelicht, te sluiten, behoudens het regt der Ministers om nog het woord te voeren.... Ik zal dit voorstel in omvraag brengen....

De *Voorzitter* gaat daartoe over. Met eene meerderheid van ruim 50 tegen 45 Leden wordt het voorstel aangenomen.

Tegen hebben gestemd de Heeren: de Man, de Wijs, Romme, van Nagell tot Wisch, Groen van Prinsterer, Sandberg, Cost Jordens, van Dam van Isselt, de Jonge van Campens-Nieuw-

land, Druivestein, Boeracker, van der Heim, van Leeuwen, Gouverneur, de Ranitz, van Lijnden van Sandenberg, Fridagh, van Limburg Stirum, Thorbecke, de Bruijn Kops, Verwey Mejan, Resel, Bruce, Weerts, Anemaet, Luijben, Sloet, Luzac, Warin, Gevers, van Tuijl van Heeze, Crommelin, van Stijrum, Spandaw, Röell, Repelaer, van Bommel, Kempenaer, Mees, Schooneveld, Storm, Mastboom, van Sasse van Ysselt, van Nes en van Swinderen.

(*De algemeene beraadslagingen, behoudens de antwoorden der Ministers, alsnu gesloten zijnde, gelooven wij, in het belang der zake, hier gevoegelijk te kunnen opnemen het gevoelen van* Mr. D. Grave van Hogendorp, *over de splitsing van Holland, door dien Heer uitgegeven* (1), *nadat die Kamer* (Zie *Handelingen* III, blz. 33 tot 44) *zijne niet-toelating had uitgesproken. Dat lid niet vervangen zijnde, is het voor den onpartijdige altoos van gewigt dat gevoelen te kennen, hetwelk het lid zou hebben uitgebragt, ingeval hij zitting had kunnen nemen. De genoemde Heer liet zich in geschrifte aldusuit:*)

Eén was het voormalig Graafschap van Holland in den opstand tegen Philips II, van den Briel af tot aan Enkhuizen toe. De diensten door de vereenigde krachten van dit belangrijk gewest destijds aan de later met hetzelve, door de Unie van Utrecht, vereenigde Provincien bewezen, heeft de geschiedenis met gulden letteren vermeld.

De Unie van Holland en Zeeland heeft de éénheid in den opstand versterkt, en gaf aanleiding tot de Pacificatie van Gend en de Unie te Utrecht. Eensgezindheid maakt achtbaar, eendragt maakt magt, splitsing verzwakt!

Welke band evenwel in de jaren 1576 en 1579 tusschen de provincien in het algemeen mogt worden aangeknoopt, Holland en Zeeland bleven op eene meer bijzondere wijze te zamen verbonden. De Hooge Raad van Holland en Zeeland, welke eerst na 1795 werd ontbonden, heeft daarvan steeds een onwedersprekelijk bewijs opgeleverd: dit achtbaar ligchaam is twee en eene halve eeuw in Zuidholland gevestigd geweest, heeft gedurende dien tijd de hoogste regtsmagt over Noordholland en Zeeland onafgebroken uitgeoefend, zonder dat immer beweerd is geworden, dat Zeeland ten opzigte der justitie aan Holland werd opgeofferd. Die klagte ware dan ook ongegrond geweest; want dit ligchaam, te zamengesteld uit Hollandsche en Zeeuwsche regtsgeleerden, oefende over de beide Provincien gelijke regtsmagt uit.

Toen in den jare 1672 de magtige Lodewijk XIV zijn hoofdkwartier te Utrecht had gevestigd, de meeste vereenigde provincien in de magt des vijands waren gevallen, en de rook, te Bodegraven en Zwammerdam ten Hemel opgestegen, verkondigde, dat de Franschen in het midden van Holland waren doorgedrongen, bewees het in vergelijking van andere provincien magtige Holland, de grootste diensten aan zijne verdrukte en grootendeels ten ondergebragte bondgenooten. Destijds werd over de magt van Holland niet geklaagd, de splitsing van Holland niet begeerd!

(1) Bij Gebroeders van Cleef, 1840.

toen in den jare 1813 de reuzenmagt van Napoleon begon te wankelen, werd het vaandel van den opstand in Holland ontrold. Welken gezegenden invloed de opstand van Amsterdam en de manmoedige houding van 's Gravenhage, op de latere bestemming der vereenigde provincien gehad heeft, heeft Lord CASTLEREAGH getuigd, en mag geenen Nederlander onbekend wezen. Waarom werd dit vaandel niet te Zwolle, Arnhem of Utrecht ontrold? Waarom moesten Overijssel, Gelderland en Utrecht door het Russische en Pruisische leger uit de magt van den dwingeland worden verlost? Omdat deze kleinere provincien niet konden beschikken over de hulpbronnen, welke in het grootere en rijkere Holland werden gevonden!

Toen in den jare 1814 de Gwt. voor de Vereenigde Provincien werd ontworpen, werd in art. 53 bepaald: « Het Nederlandsche volk BESTAAT » uit de ingezetenen der volgende negen provincien of landschappen, » welke te zamen het tegenwoordige grondgebied der *Vereenigde Neder-* » *landen* in *Europa* uitmaken: » En de oude grensscheidingen dier eertijds souvereine provincien werden, op zeer weinige wijzingen na, behouden.

Toen deze Gwt. in den jare 1815 werd herzien, werd in art. 1 geschreven: « Het Koningrijk der Nederlanden (zoo als hetzelve omschre- » ven is, bij het traktaat tusschen de Mogendheden van Europa, op het » Congres van Weenen vergaderd, gesloten en geteekend op den 9 den » Julij 1815), BESTAAT uit de volgende provincien: »

Noch in den jaren 1814, noch in den jare 1815, werden de Vereenigde Provincien, of het nieuwe Koningrijk der Nederlanden, in provincien of landschappen *verdeeld*. Beide grondwetten zeggen geheel geschiedkundig: *Zij* BESTAAN *uit de volgende provincien*. O! mogt men maar altijd overeenkomstig de geschiedenis van het Vaderland, uit vroegere dagen, handelen, de genadige leiding eener vaderlijke Voorzienigheid over ons schoon land volgen, de dierbare herinneringen van vorige tijden, de gewigtige lessen ons door onze voorvaderen gegeven, zouden minder vergeten, meerder betracht worden, en het nageslacht zoude worden opgeroepen, om het door zijne aderen vlietend bloed van vrome en gezegende voorvaderen getrouw te blijven!

De kracht, door mij in het woord *bestaat*, in de grondwetten van 1814 en 1815 gevonden, is niet uit de lucht gegrepen In het rapport van de Commissie tot herziening, in den jare 1815, lees ik: « Bij de verdeeling » van het Rijk hebben wij voor de Noordelijke provincien, die der eerste » Gwt. behouden, en alzoo aan elke provincie hare oude grenzen met » weinige veranderingen, die haar belang zelve kenschetst, terug gegeven. »

Één was Holland toen, van den jare 1816 tot 1830, sommige provincien van het nieuwe Koningrijk op eén den handel, de nijverheid en welvaart doodend verbodstelsel aandrongen. Ware ons handeldrijvend vaderland destijds door eenen koperen muur van tolbeambten omringd geworden, gelijk op vele plaatsen begeerd werd, het gras had op de straten en grachten van Amsterdam gegroeid. Maar één was Holland in den tegenstand tegen deze staatverdervende beginselen, en Amsterdam

herinnertzich de gewigtige redevoeringen in de Tweede Kamer der Stat.-Gen., door ingezetenen van 's Gravenhage en Leiden, en andere plaatsen in Zuidholland, door de Staten van Holland tot leden dier Kamer benoemd, tot verdediging van den haar dierbaren vrijen-handel uitgesproken.

Het worde niet vergeten, ook niet bij de wijzigingen, thans in de Gwt. van ons Vaderland te brengen, het Koningrijk der Nederlanden bestaat uit de negen oude provincien, wier grond aan de vredes-tractaten van Nijmegen, Rijswijk en Utrecht het aanzijn heeft gegeven, wier territoir zoo vaak het lot van Europa, naar menschelijke beschouwingen, heeft zien beslissen; wier legers Philips II en Lodewijk XIV hebben tegengestaan; wier krijgsbeleid de sterkste vestingen innam; wier vloten alle zeëen hebben doorkruist, de gewigtigste bezittingen voor den Staat in Oost- en West-Indiën hebben gewonnen, en éénmaal Frankrijk en Engeland gezamenlijk hebben beteugeld. En van deze provincien was het onverdeelde Holland het rijkste, het magtigste, ja! bij den naam van Holland, waren de Vereenigde Provincien in Europa bekend!

En dit schoone, dit belangrijke, dit betrekkelijk magtige, dit rijke Holland wil men nu splitsen, verdeelen, scheiden! Wat mag tot die voorgestelde splitsing aanleiding hebben gegeven, welke groote gebeurtenis heeft er plaats gehad, die deze splitsing regtvaardigt?

Hier blijft men ons het antwoord schuldig. Weinige jaren geleden dacht men in Holland aan geene splitsing, en in de andere Provincien durfde men dit woord zich niet te laten ontglippen. Geene groote gebeurtenis heeft er plaats gehad; nadeel van de, in de diepte der middeleeuwen zich verliezende, éénheid van Holland is er niet ondervonden; maar ééne wet op het beleid der justitie in de wereld gekomen, welke den naijver van Amsterdam tegen Zuidholland heeft ontstoken; en nu roept men in Amsterdam: Noordholland wordt ten aanzien der justitie aan Zuidholland opgeofferd; terwijl zich elders de stem verheft: Holland is te magtig tegenover de andere Provincien.

Beschouwen wij de voorgestelde splitsing uit deze twee oogpunten, aan anderen overlatende om dezelve uit andere oogpunten, als bijv. die van den waterstraat, handel enz. te behandelen.

1°. Holland is te magtig tegenover de andere Provincien. Holland is te groot, te rijk, te aanzienlijk; twee en twintig leden door de Staten van Holland benoemd, staan tegen over zes en dertig leden door de andere negen Provinciale Staten-Vergaderingen verkozen, om gezamenlijk de Tweede Kamer der Stat.-Gen. uit te maken.

Ja! Holland is grooter, rijker en aanzienlijker dan de overige gewesten op zich zelve, maar vooral met de door hetzelve medegebragte kolonien, en dien ten gevolge, maken twee en twintig leden, door de Staten van Holland benoemd, met de zes en dertig door de andere negen Provinciale Staten-Vergaderingen verkozen, de Tweede Kamer der Stat.-Gen. uit. Maar is dit eene bedenking, een bezwaar?

Met de geschiedenis, die goede leermeesteresse, beweer ik, dat het vooruitgezette geen bezwaar bevat. Was het opgeworpene een bezwaar,

het ware immers een bezwaar van drie eeuwen dagteekening, en nu eerst wordt over Hollands overmagt geklaagd en wel, niet als eenen drukkenden last van dezen tijd, maar als iets, dat in de wentelingen der eeuwen een last zoude kunnen worden. Welk kwaad heeft het betrekkelijk magtige Holland sinds drie maal honderd jaren aan de met hetzelve vereenigde Provincien gedaan; wat hebben deze ooit door Hollands overmagt geléden? En kan men geene drukkende sporen aanwijzen, die deze overmagt aan de overige Provincien deed ondergaan tijdens het bestaan der Republiek; wat kunnen de overige Provincien dan nu van Hollands magt vreezen, nu alle Provincien te zamen en vereenigd, door den Koninklijken schepter zijn beschermd?

De magt van Holland was voor de overige Provincien steeds een schild; het aanzien van Holland in de groote handelsteden van Europa, hun sieraad; terwijl Hollands rijkdom naar al de Provincien zegen en welvaart toestroomde. Hoe veel fortuinen, thans in de acht Provincien gevestigd, zijn in Holland vergaderd? Hoe vele industrie, in de acht Provincien begonnen, is aldaar met Hollandsche kapitalen opgezet? Hoe vele kasteelen en lusthoven in de acht Provincien gebouwd, aangelegd, verfraaid en uitgebreid, pronken aldaar met gelden door arbeid en spaarzaamheid in Holland gewonnen, en door aanhuwelijking derwaarts overgebragt? Gelderland en Utrecht geven hiervan inzonderheid de sprekendste getuigenissen!

De geschiedenis is dààr om aan te toonen, wat het onverdeelde, magtige en rijke Holland, voor de overige Provincien van dit Koningrijk geweest is. Wat het gesplitste Holland voor de overige Provincien wezen zal, weten wij niet. Men spaart zich de moeite om een lagchend verschiet van deze splitsing op te hangen, en de geslepenste pen van den bekwaamsten schrijver zoude daarbij ook gewisselijk te kort schieten. Welke de mogelijke, misschien waarschijnlijke gevolgen der splitsing wezen zullen, weten wij wel. Al te veel is maar ingezien, dat waar de éénheid verbroken wordt, de eensgezindheid mede werd verbroken. En wat zal het zijn zoo tusschen de deelen van het gesplitste Holland, naijver, met alle zijne gevolgen (ik durf de woorden hier niet uit te spreken) ontstaan zal? Men wil vernietigen, scheuren, verwoesten wat de ondervinding van drie eeuwen voor zich heeft, en dat bijkans zonder nadenken, met ééne pennestreek zonder noodzakelijkheid, zonder de gevolgen van zulk eene daad te bedenken.

Neen! wat in den loop van Gods voorzienigheid, door de gebeurtenissen in de geschiedenis vermeld, is daargesteld, zal nooit ongestraft worden omverre geworpen! Het wijde veld der bespiegelingen, in de vijftig laatste jaren zoo vaak betreden, kan het u leeren!

2°. Noordholland wordt ten aanzien der justitie aan Zuidholland opgeofferd!

Neen! geen offer, vooral niet ten aanzien der justitie! Kan deze opoffering van Noordholland niet worden voorkomen dan door de splitsing van Holland, dan zouden ook wij voor de splitsing zijn. Maar waar verheft zich die klagte? In West-Vriesland? In Kennemerland? Neen! Bijkans

geheel Noordholland is met de bedeeling des regts te vreden, alleen in Amsterdam wordt er geklaagd!

Dat de wet op de regtelijke organisatie en het beleid der justitie in Amsterdam de eerste begeerte tot de voorgestelde splitsing deed ontstaan, is onloochenbaar. Vóór de invoering dier wet werd in Amsterdam aan geene splitsing gedacht. Onderzoeken wij, in hoe verre Amsterdam in waarheid door deze wet is benadeeld, in hoe verre de opgeworpene klagten, òf als ongegrond, òf als geheel overdreven en nietig mogen worden beschouwd.

De Gwt., bepalende in art. 182, dat in elke Provincie een geregtshof zijn zoude, ten ware bij de wet een hof over meer dan eene Provincie mogt worden gesteld, droeg het beleid der criminele justitie bij art. 183, bij uitsluiting op aan de Provinciale hoven en regtbanken, welker oprigting daartoe noodig zoude worden bevonden, en liet bij art. 184, de uitoefening der civile justitie over aan de Provinciale geregtshoven en civile regtbanken. Dien ten gevolge werd in art. 60 der wet op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie, vastgesteld, dat in iedere Provincie een Provinciaal Geregtshof zoude bestaan, en in art. 74 en 78, dat in het gedeelte van Holland, binnen hetwelk het Provinciaal Hof niet gevestigd was, eene Criminele Regtbank zoude worden opgerigt.

Nader werd bepaald, dat het Provinciaal Geregtshof te 's Gravenhage en de Criminele Regtbank te Amsterdam, zitten zouden.

Ik wil voor een oogenblik aannemen, dat deze klagte gegrond is; maar doe dan tevens de vraag, of de splitsing noodig is om tot het herstel van de voorgedragene grief te komen, of zulke *martialia*, als eene splitsing, vereischt worden om eene kleine krankte te genezen. Mij dunkt het voorgestelde doel ware langs een' veel eenvoudiger en korter weg te bereiken. Zonder verandering van, of liever bijvoeging bij art. 182 der Gwt., is aan de instelling van twee Provinciale Geregtshoven in Holland niet te denken. Doch even als art. 153 der Gwt. besluit met deze woorden: « In de Provincie Holland vermogen, wegens derzelver » uitgestrektheid en bevolking, twee Collegien van Gedeputeerde Staten » te worden aangesteld, » zoo zoude achter art. 182 de slotbepaling kunnen worden gevoegd: In de Provincie Holland vermogen, wegens derzelver uitgestrektheid en bevolking, twee Geregtshoven te zijn. Mij dunkt het doel ware dan bereikt, zonder dat de banden, welke sinds vele eeuwen de beide deelen van Holland vereenigd houden, werden verscheurd en verbroken.

Ik ben er evenwel zeer verre van om de daarstelling van twee Provinciale Geregtshoven in Holland, voor eene wenschelijke zaak te achten. Ik geloof niet, dat art. 182 der Gwt. de vestiging van een Geregtshof in elke Provincie vordert, en zoude gaarne gezien hebben, dat het aantal Geregtshoven in ons Vaderland minder gesteld ware, dan het nu werkelijk gesteld is. Algemeen is dan ook in der tijd erkend, zelfs door hen die te dien aanzien in art. 182 der Gwt. een gebiedend voorschrift zagen, dat dit groot aantal hoven eene ramp voor de beoefening en bedeeling van het regt was. Vreemd mag het dan ook klinken, na alles

wat over deze zaak gezegd en geschreven is, dat de klagte nu van eene andere zijde opgaat en dat men het aantal Geregtshoven te klein gesteld oordeelt. Blijft in Holland slechts één Provinciaal Geregtshof bestaan, zoo is de civiele practijk voor hetzelve, nog genoegzaam om den hoogeren regter een schoon veld van beoefening der regtswetenschap te geven, en zal de practijk voor dat Hof voldoende wezen, om, te zamen met die voor den Hoogen Raad, eene vereeniging van kundige en ervarene pleitbezorgers te vormen, die de regtsstudie tot eer en Nederland tot zegen wezen zal. Gaat men intusschen voort op den weg van vermenigvuldiging der Geregtshoven, zoo zal de beoefening van het Burgerlijk regt steeds meerder vervallen, en de hoogere practijk in handen van min kundigen geraken, tot groot ongerief van den regter en bijzonder van elk ingezeten die regt zoekt, hij name van den handelaar.

Voor de eer van Noord-Holland beschouw ik de vestiging van een Provinciaal Geregtshof te Amsterdam volstrekt onnoodig. Holland is één, en dus is één Geregtshof, wat de eer der Provincie aangaat, genoegzaam. Was dit Provinciaal Geregtshof intusschen te Amsterdam gevestigd geworden, gelijk het nu te 's Gravenhage is gezeten, zouden de te Amsterdam opgeheven klagten spoedig bedaren. Maar de talrijke civiele processen van Amsterdam moeten nu in hooger beroep naar 's Gravenhage overgebragt, en ziedaar een tweede grond van klagte.

Zal in Holland slechts één Provinciaal Geregtshof zijn, zoo is het niet te verwonderen, dat hetzelve te 's Gravenhage is geplaatst. Onder de Graven, zoo wel als ten tijde der Republiek, was het Hof van Holland steeds in Zuidholland, en bij name te Delft of te 's Gravenhage gevestigd. Vele eeuwen heeft dit Hof in 's Gravenhage gezeten en toen hetzelve werd ontbonden, werd de zetel van het Keizerlijk Geregtshof in die zelfde Stad opgerigt, alwaar dit collegie dan ook onder den naam van Hoog Geregtshof, tot in den jare 1838 is verbleven. In 's Gravenhage woonden de meesten der in het Hof van Holland benoemde raden; aldaar waren de pleitbezorgers gevestigd, welke dusverre processen in hooger beroep gewoon waren te voeren; terwijl eindelijk de vereeniging van de practijk voor den Hoogen Raad met die van het Hof van Holland, als zeer wenschelijk mogt worden beschouwd.

Men geloove intusschen niet, dat de vestiging van den zetel van het Provinciaal Geregtshof in Holland te 's Gravenhage, zulk een groot voorregt is voor Zuidholland, als men in hoogdravende bewoordingen soms heeft opgegeven. Ik meen, dat voor het gemeenschappelijk voorregt om de bedeeling van het regt niet verder versnipperd te zien, door Noord- en Zuidholland wederzijds opofferingen gedaan worden en moeten worden. Wilde men het geroep, uit Amsterdam uitgegaan, te 's Gravenhage beantwoorden, het zoude zeer gemakkelijk vallen. Treedt slechts de criminele regtszaal te 's Gravenhage binnen, en onder de raden die in Zuidholland onteerende straffen opleggen, en in hooger beroep de correctionele vonnissen der Arrondissements-Regtbanken in Zuidholland beoordeelen, verbeteren, vernietigen, ziet gij eenen man, op wien Amsterdam vele jaren roem gedragen heeft, die zijne jaren aldaar bijkans

geheel doorbragt, en als een van de kundigste, werkzaamste en beroemdste advocaten werd beschouwd. Welk een schoon veld leverde dat niet op om uit te roepen: Zuidholland wordt ten aanzien der criminele justitie aan Noordholland opgeofferd! Zuidholland verkeert ten aanzien der justitie in eenen geheel exceptionelen staat; in elke Provincie, ook in Noordholland, staat men voor eigene Regters te regt; maar in Zuidholland komen de Amsterdammers regt spreken! Deze klaagstem heb ik intusschen in Zuidholland niet gehoord, en zij zoude ook even ongegrond zijn als het beweren, dat het Hof van Holland te Amsterdam had moeten gevestigd zijn. Holland is één, en een onderscheid tusschen Noord- en Zuidhollanders, ken ik ten aanzien der justitie niet. Ik ga zelfs verder, hoe teeder deze zaak ook voor mij ter behandeling is, en uit mijnen wensch, dat éénmaal meer Noordhollanders in het Provinciaal Geregtshof van Holland mogen gezeten zijn, dan er nu in worden gevonden, en voorzie dat dit ook binnen eenige jaren zal geschieden. Doch men bedenke nu in Noordholland, dat al de raden in het Provinciaal Geregtshof van Holland, welke geene Noordhollanders zijn, daarom nog niet als Zuidhollanders kunnen aangemerkt worden.

Het ontbonden Hoog Geregtshof heeft acht en twintig jaren bestaan. Uit den aard der zake als over vele Provincien regtsprekende, waren deszelfs leden uit vele Provincien te zamen gekomen; terwijl om dezelfde redenen advocaten, uit alle die Provinciën geboortig, zich te 's Gravenhage hebben gevestigd. Deze regtsgeleerden hebben door den loop des tijds hunne betrekkingen in de Provincien, waaruit zij afkomstig waren, verloren, en daarentegen betrekkingen van vriendschap of zwagerschap te 's Gravenhage gevestigd. Zouden zij nu na acht en twintig jaren of welligt iets minder te 's Gravenhage te hebben gewoond, naar hunne Provinciën worden terug gezonden, en aldaar in regterlijke betrekkingen geplaatst? Een ieder gevoelt de strengheid, ja bijkans de onmogelijkheid in de uitvoering, welke deze maatregel zoude gehad hebben. Van daar dan ook, dat wij in het Hof van Holland hebben zien gezeten een regtsgeleerde, wiens officiële benoeming tot voorzitter van het Provinciaal Hof van Overijssel, wij in de couranten vroeger gelezen hadden; doch die door Z. M. om de aangevoerden redenen daarna ontslagen werd van de verpligting, om den hem opgedragen post te aanvaarden. Één voorbeeld, hoe allen, die nu in het Hof van Holland zijn gezeten, daarom geene Hollanders van geboorte zijn, zij hier voldoende. De tijd zal komen, dat men in Holland ook in andere opzigten leeren zal, degenen welke zich ambtshalve uit andere Provincien in Holland, in het bijzonder in de Residentieplaats, nederzetten, niet te spoedig als Hollanders aan te merken, en daarin die naauwgezetheid te volgen, die ook in andere Provincien wordt betracht, en welke uit den aard der zaak volgt bij het aanwezen van Provincien, die in vroegere dagen even zoo vele souvereinen waren.

Men heeft zich te Amsterdam mede wel beklaagd, dat de civile arresten, te 's Gravenhage gewezen, de blijken droegen, dat men aldaar met den handel niet genoegzaam was bekend. Wanneer dit bezwaar gegrond was, diende men ook het ongelukkige Rotterdam, welke stad toch ook

eene handelstad mag genoemd worden, een Provinciaal Geregtshof te geven. Amsterdam toch te onttrekken aan een met den handel te weinig bekend hof, en er Rotterdam onder te laten berusten, ware onbillijk. Deze klagte is evenwel meerder gerigt geweest tegen het nu ontbonden Hoog Geregtshof, dan tegen het Hof van Holland, op wiens regtspraak in de twee jaren van deszelfs bestaan, zoo ik mij niet bedrieg, geene althans belangrijke aanmerkingen van dien aard zijn gevallen. Wat het nu ontbonden Hoog Geregtshof betreft, waarin ik nimmer heb gezeten, doch bij hetwelk ik vijf jaren, als substituut van den Prokureur-Gen., was geplaatst, meen ik te mogen zeggen, dat zelden een collegie schooner nagedachtenis achter heeft gelaten, en ik zal deszelfs verdediging dan ook zeker niet behoeven op te nemen.

Dat intusschen alle regterlijke uitspraken, in 's Gravenhage gedaan, onfeilbaar waren, zal door niemand worden beweerd en konde ook door niemand worden gevergd. Het *errare humanum est*, is ook van den regter waarheid, en mede door den Hoogen Raad der Nederlanden, in zijne tweejarige regtspraak, van de justitie te Amsterdam alzoo bevonden.

Daar blijft nu nog een bezwaar tegen de wet op de regterlijke organisatie te Amsterdam geopperd, te onderzoeken over, de benoeming namelijk der leden van de Criminele Regtbank, onmiddellijk door den Koning, buiten voordragt van de Provinciale Staten. Men zegt: dat Noordholland in eenen exceptionelen staat, ten opzigte van de criminele justitie verkeert, vermits de ingezetenen van dit gewest het voorregt missen, dat hunne regters in criminele zaken, uit een door de Provinciale Staten op te maken voordragt worden gekozen.

Daar het uit het gegeven grondwettig standpunt een voorregt is, dat de Regters in criminele zaken, door den Koning worden gekozen uit een door de Provinciale Staten op te maken voordragt, zoo is deze klagte ontwijfelbaar gegrond. Men schijnt, bij het redigeren en bediscutieren van de wet op de regterlijke organisatie, meer gelet te hebben op den naam van regtbank, dan op de werkzaamheden door die Criminele Regtbank te verrigten. Immers is er geen enkel art. in de Gwt., hetwelk belet, dat de leden van de Criminele Regtbank op dezelfde wijze worden gekozen als de raden in de Provinciale Geregtshoven. Onbegrijpelijk is het mij, dat deze zoo hoogst gewigtige zaak, bij de behandeling in de Stat.-Gen. onopgemerkt is gebleven, en de slotbepaling van art. 74 der wet op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie, levert dan ook een duidelijk bewijs op, hoe ook de Tweede Kamer der Stat.-Gen. niet onfeilbaar is, maar zich iets kan laten ontglippen, daar zij boven alles, tegen deze ongelijkheid in de bedeeling der criminele justitie, had behooren te waken.

Intusschen is deze misslag (zoo het mij toeschijnt, want eene reden kan ik er niet van vinden) nog voor herstel vatbaar, zonder tot eene wijziging in de Gwt., veel min tot eene splitsing der Provincie Holland, zijne toevlugt te nemen. Men bekenne slechts de feil in de wet ingeslopen, en het zij door het Gouvernement, het zij door de Tweede Kamer der Stat.-Gen.,

worde een voorstel van wet gedaan, volgens hetwelk de leden der Criminele Regtbank op dezelfde wijze benoemd worden, als de raden in de Provinciale Geregtshoven. Zulk een voorstel, waarvan de billijkheid in het oog loopt, zoude zeker algemeen bijval vinden.

Ik heb bij het beleid der justitie in de Provincie Holland met opzet eenigen tijd stil gestaan, omdat ik mij al te gelukkig rekenen zoude, zoo ik de inwoners van de Hoofdstad overtuigen konde, dat hunne klagten over het beleid der justitie in deze provincie, grootendeels geheel ongegrond, ten deele veel gemakkelijker voor herstel vatbaar zijn, dan door eene wijziging in de Gwt., en in allen gevalle, dan door de splitsing der Provincie.

Men lette in Holland, en ook in Amsterdam, op de gevolgen van de voorgestelde splitsing! Het Gouvernement begeerde dezelve niet, en is slechts tot deze voordragt gekomen, om te voldoen aan het verlangen van het meerendeel der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen. Welk eenen zegen de handel van Amsterdam over alle de Provincien moge verspreid hebben, zoo ziet men denzelven in sommige dier Provincien met geene gunstige oogen aan. De stem om verbodswetten, inzonderheid om koornwetten, tot vermeende ondersteuning van den landbouw, heeft zich bij name uit Gelderland meermalen doen hooren. De thans bestaande graanwet is daarvan een bewijs. Dus verre dacht men evenwel in Holland eenstemmig over den vrijen handel, en het verderf van den handel werd voorkomen; doch wat zal het zijn zoo de splitsing doorgaat, en ten gevolge van dezelve naijver, twist, wrok, vijandschap tusschen de twee deelen van deze nog onverdeelde Provincie ontstaat? De verwisseling van eene Criminele Regtbank in een Provinciaal Hof moge voor Amsterdam sierlijk zijn; maar zij is geene wenschelijke zaak en kan, zeker buiten tegenspraak, te duur worden gekocht. Vernieuwt zich immer het geroep om verbodswetten, zoude het Noordelijk deel van het nog onverdeelde Holland, de dan doorgedrevene splitsing lang kunnen betreuren. Zoo aan Amsterdam de keuze werd gelaten, tusschen een Provinciaal Geregtshof en den vrijen handel, zou de keuze twijfelachtig zijn? Eendragt maakt magt, is een oud en waarachtig Hollandsch spreekwoord. Een ander spreekwoord, van elders afkomstig, leert ons, dat zij die hunne gevoelens en begeerten willen doordrijven, vooraf zoeken te *splitsen*. Moge de waarheid van dit spreekwoord, noch op eene dadelijke, noch op eene lijdelijke wijze, immer in Holland worden ondervonden !]

LXIX. *Zijne Exc. de Minister van Buitenlandsche Zaken* (*Baron* VERSTOLK VAN SOELEN);

Ed. Mog. Heeren! Na hetgeen in de zittingen van de Tweede Kamer in enkel en in dubbel getal van wege de Stat.-Gen. en de Regering omtrent de vermelding in de aanhangige *wet van het Hertogdom Limburg* en omtrent de *weglating uit*

dezelve van het *Groot-Hertogdom Luxemburg*, is aangevoerd geworden, vermeen ik deze beide onderwerpen te kunnen houden voor voldongen en uitgeput; en mij te mogen overtuigen, dat, zoo er onverhooptelijk nog bedenkingen waren overgebleven, omtrent de gepastheid dier vermelding en dier weglating, dezelve geenszins kunnen voortvloeijen uit een gebrek aan genoegzame toelichting.

Ik zal mij dus geene herhaling veroorloven van hetgeen bereids van wege de Regering is gezegd, en zoo het mij voorkomt niet wederlegd geworden, en slechts een oogenblik blijven stilstaan bij enkele nader ter sprake gebragte punten.

Jaren achtereen kondigde het Duitsche Bondgenootschap door middel der Vergadering, die hetzelve vertegenwoordigt, openlijk voor geheel Europa aan, dat het in geenen afstand van een gedeelte van het *Groot-Hertogdom Luxemburg* kon toestemmen, zonder territoriale schadevergoeding, en deze werd eindelijk aan hetzelve, na langdurige onderhandelingen, in het *Hertogdom Limburg* aangewezen.

Gedurende die gerekte negotiatien, en in de veelvuldige bij die gelegenheid uitgevaardigde en gewisselde staatsstukken, waren de woorden: *afstand van grondgebied* en *territoriale schadevergoeding* sacramenteel, zonder dat iemand op het denkbeeld geraakte om er tegen op te komen; ook moest men denken, dat de Duitschers het best hun eigen staatsregt kenden. Voor de eerstemaal is in den loop der tegenwoordige beraadslagingen aan het Duitsche Bondgenootschap deszelfs grondgebied betwist geworden. Ware nu de stelling juist, dat een Bondgenootschap uit onderscheiden Staten zamengesteld geen grondgebied bezit, dan zoude Duitschland hebben toegestemd in den afstand van een gedeelte van het Luxemburgsche grondgebied, hetwelk het niet bezat, het Hertogdom Limburg zoude de territoriale schadevergoeding geworden zijn, ten behoeve van een Bondgenootschap zonder grondgebied, en dus een accessorium zonder principale; de republiek der Vereenigde Nederlanden zoude generaliteitslanden, maar geen eigen grondgebied gehad hebben; het Zwitsersche Bondgenootschap zoude handelstractaten sluiten zonder grondgebied, voor welk dezelve zoude bestemd zijn, en de noordelijke landstreken der Vereenigde Staten van Amerika zouden onlangs aan de wereld het vreemde schouwspel hebben aangeboden van eene arbitrale uitspraak, aan den Koning der Nederlanden opgedragen in een geschil over grenzen, achter welke geen grondgebied gelegen was. Na deze aanmerking zal het wel overbodig zijn te betoogen, dat, wanneer ver-

scheiden Staten zich tot een Bondgenootschap vereenigd hebben; hun gebied het gezamenlijk gebied uitmaakt van het Bondgenootschap.

De redactie der aanhangige wet is dan ook hoogst eenvoudig; en niet minder juist gekozen.

De Nederlandsche Provincien worden daarin opgeteld, en daaronder het Hertogdom Limburg, maar vermits een groot gedeelte van dat Hertogdom tevens behoort tot het grondgebied van het Duitsche verbond, even gelijk het Hertogdom Holstein, alhoewel te gelijk behoorende tot de Staten van den Koning van Denemarken, zoo moest deze exceptionele dubbele betrekking van het Limburgsche territoir worden uitgedrukt in het art., juist handelende van het grondgebied.

Luxemburg, heeft men gezegd, is gesteld geworden buiten de Gwt., zonder toestemming der Stat.-Gen., en zulks is gevaarlijk en strijdig met de Gwt. Dit bezwaar gaat uit van de veronderstelling, dat het staatsregt van Europa steeds overeenstemt met het staatsregt van elk volk, met andere woorden, dat de gebeurtenissen op het tooneel van Europa, zich bestendig regelen naar de instellingen van elken Staat, en dat de afval van Belgie, deszelfs loop en uitkomsten kunnen en moeten getoetst worden aan onze Gwt. Hoe ver deze hypothese afwijkt van den werkelijken gang der dingen, leert ons nagenoeg elke bladzijde der geschiedenis, en bijzonder van de laatste jaren. Het zijn dan ook de omstandigheden, niet de Regering, welke het *Groot-Hertogdom Luxemburg* op deszelfs tegenwoordig standpunt gebragt hebben, en de Regering was buiten magt om dat standpunt ondergeschikt te maken aan de Gwt. En welke toch zouden de gevolgen geweest zijn eener gevraagde toestemming van de Stat.-Gen.? Van die vraag was de bevoegdheid tot weigering onafscheidbaar, en wat zou er dan bij eene weigering hebben moeten gebeuren? Of de zaak zoude gebleven zijn, gelijk zij is, en een beginsel en de waardigheid der Stat.-Gen. zouden nutteloos zijn gecompromitteerd geworden, of de weigering had moeten worden gehandhaafd. Maar zoude er dan in het laatste geval een Nederlandsch leger over vreemd grondgebied naar het *Groot-Hertogdom Luxemburg* zijn opgetrokken, om voortdurende vereeniging van hetzelve met Nederland ter aller onheil door te zetten?

Op de almede verlangde verschijning van Luxemburgsche afgevaardigden, is dezelfde beschouwing insgelijks toepasselijk. Hoe, en in welk getal zouden die afgevaardigden zijn gekozen, hoe verpligt geworden, om zich herwaarts te begeven? Wat zou hunne bestemming geweest zijn in deze Kamer? Zouden zij tot afscheids-

groet hebben medegewerkt tot wijziging onzer Gwt.? Of zouden zij de overtollige reis naar 's Gravenhage enkel ondernomen hebben om van deze vergadering de vergunning te verkrijgen van terug te keeren naar hunne haardsteden? Wat zoude wijders hun lot geweest zijn, bij weigering dier vergunning? Moesten zij, gelijk mede is gezegd geworden, verschijnen om de voorwaarden der scheiding te helpen regelen. Maar hoe zoude eene dergelijke onderhandeling tusschen Luxemburgsche afgevaardigden, en die der Nederlandsche gewesten denkbaar zijn? Hoe zouden zij hebben kunnen worden overeengebragt met onze instellingen, en naar welke gronden van regt en billijkheid zouden twee of drie Luxemburgsche afgevaardigden overstemd zijn geworden, door meer dan vijftig of honderd Nederlandsche afgevaardigden, die als partij zouden zijn opgetreden? In zulke onoplosbare moeijelijkheden en tegenstrijdigheden raakt men gewikkeld, wanneer men het beproeft de Gwt. op daaraan vreemde elementen toe te passen.

Er zijn nog nadere inlichtingen verlangd ten aanzien der geldelijke aangelegenheden van *Luxemburg*. De specificatie, de aard en het materiele gedeelte dier aangelegenheden behooren tot den kring van het Ministerie van Finantien, en komen mij voor vreemd te zijn aan de raadplegingen over de wet, thans aan U Ed. Mog. onderworpen. Daarentegen was het eigenaardig van dezelve te gewagen uit het oogpunt der staatkunde. Hoedanig die aangelegenheden dan ook mogen zijn, en welke vereffening tusschen Nederland en Luxemburg zij ook mogen vereischen, te regt kon gevraagd worden, of de weglating van het *Groot-Hertogdom Luxemburg* uit het eerste artikel der Gwt. daarop geene inbreuk maakte? Deze vraag nu heeft de Regering op eene stellige wijze ontkennend beantwoord. Zij heeft verklaard, dat die weglating volstrekt niets gaf noch nam aan de vereffening, welke in den ruimsten zin blijft in haar geheel. Door de aanneming der wet zal mitsdien die vereffening op geen ander standpunt geraken dan bij hare verwerping, en denzelfden gang kunnen blijven gaan, als wanneer de omstandigheden gedoogd hadden die aangelegenheden reeds vroeger te regelen. Deze verklaring der Regering, Ed. Mog. Heeren! durve ik vertrouwen, dat bevonden zal worden den vereischten waarborg tot gerustatelling bij de stemming over de tegenwoordige wet op te leveren, en zij verkrijgt eene dubbele kracht door de omstandigheid, dat dezelfde Vorst de Nederlandsche en Luxemburgsche kroonen draagt, en dus de regeling der bedoelde aangelegenheden bij den Koning noodzakelijk geacht, en voor beide Landen wenschelijk, bij den Groot-Hertog geene zwarigheid ontmoeten kan.

De splitsing van Holland eindelijk is verschillend beoordeeld geworden. Ten aanzien der gewestelijke huishouding behoort zij niet tot den kring mijner ambtsbetrekkingen. Maar zij is overgebragt in eene hoogere spheer, en wanneer het de groote belangen geldt van het Vaderland, dan bestaat er eene algemeene solidariteit, dan is het geenen Minister geoorloofd zich af te zonderen; op hem is dan toepasselijk de wet der oudheid, welke de onzijdigheid in staatkundige geschillen verbood aan het volk van Athene. Eene enkele aanmerking zal echter in dit plegtig oogenblik voldoende zijn tot vervulling van mijnen pligt.

In eene eeuw door zelfvertrouwen, en door vaste gehechtheid aan opgevatte meeningen gekenmerkt, ontwassen aan de zedige bijvoeging « het schijnt » waarmede Romens grootste redenaar de uitdrukking van zijn gevoelen trachtte te temperen, staan de eenmaal omhelsde staatkundige begrippen pal; zij laten zich door geene wederlegging, zelfs niet door eene vierdaagsche met onmiskenbare bekwaamheid gevoerde beraadslaging, plotseling wijzigen. Hiertoe worden vereischt jaren, gebeurtenissen, uitkomsten, ervaring, teleurstelling, of wel een veranderd standpunt, alwaar men den nieuw aangekomene, uit het afgetrokken leven tot de behandeling van 's lands zaken geroepen, niet zelden den weg ziet inslaan van den afgetredene, tot hiertoe door hem berispt. Zoo lang niet eene of meerdere dezer omstandigheden werken, mogen hedendaags de staatkundige twistgedingen meer beschouwd worden als spiegelgevechten, bestemd om de wederzijdsche krachten te beproeven, te oefenen, en ten toon te spreiden, dan als middelen van overtuiging, en geschikt om eene afdoende zegepraal te behalen.

Het zal dan geene bevreemding kunnen verwekken, indien eenige van U Ed. Mog., die ten gevolge hunner beginselen van staatsregt den geheelen gang der Regering bij de herziening der Gwt. hebben afgekeurd, hunne stem ontzeggen aan de aanhangige wet.

Geheel anders is het gelegen met de bedenkingen ontleend uit de splitsing van Holland. Hier bestaat slechts het beletsel eener plaatselijke beschouwing. Verre zij van mij de aanmatiging om te beoordeelen of de bondigste redenen vóór of tegen de splitsing werden bijgebragt, maar niemand zal, geloove ik, ontkennen, dat er voor beide meeningen vele aannemelijke gronden zijn aangevoerd.

Op die wijze is het vraagstuk als het ware geraakt op een neutraal gebied, en wanneer al eens, volgens het gevoelen van de tegenstanders der splitsing, de argumenten vóór dezelve mogten geoordeeld worden ligter te wegen, dan toch valt het moeijelijk

te ontkennen, dat de overhelling van den evenaar naauwelijks zigtbaar is.

Het vraagstuk der splitsing is dus niet alleen als administratief ondergeschikt aan het hooger staatkundige standpunt, maar ook in het afgetrokkene is het gebragt op een ten uiterste beperkt veld. Bij dezen stand van zaken mag op goede gronden verwacht worden, dat geene stem om de splitsing aan de wet ontvallen zal, en dat geen Lid dezer vergadering haar zijne goedkeuring om die reden zal onthouden. Neen, Ed. Mog. Heeren! tijdgenooten en nakomelingen, het levend geslacht en de geschiedenis zullen — de hooge achting welke ik dezer vergadering toedrage, boezemt mij dit vertrouwen in — bij de beoordeeling der stemming, welke het lot dezer wet gaat beslissen, aan alle hare Leden het regt laten wedervaren van te getuigen, dat zij zich-zelve in dit gewigtig uur gelijk bleven; dat allen stelselmatig handelden en zich handhaafden in de gelederen hun door hunne begrippen omtrent het staatsregt aangewezen; dat niemand de wet afstemde, dan op grond zijner staatkundige beginselen, en dat, ofschoon er onder de aannemers derzelve Leden waren, die zich met de splitsing van Holland niet hadden kunnen vereenigen, ook zij echter tot die hoogte hadden weten op te klimmen, op welke men zich door niets anders dan door zijne staatkundige overtuiging laat leiden, en dat zij den moed hadden van hunne meening omtrent een huishoudelijk onderwerp op te offeren aan datgene, wat naar hunne inzigten gevorderd werd door de algemeene belangen van het Vaderland.

LXX. Zijne Excellentie de *Minister van Justitie*

zegt dat hij slechts een enkel punt toe zal lichten, namelijk de bedenking tegen de splitsing van Holland, op grond dat de Provincien als zoodanig in 1813 derzelver Souvereiniteit aan onzen geëerbiedigden Vorst zouden hebben overgedragen. De Minister moet zulks, op grond van zijne persoonlijke bekendheid met al het toen voorgevallene, ten stelligste tegenspreken; het is een dwaalbegrip, dat er in 1813 zoodanige opdragt zou hebben plaats gehad. De openbare Staatsstukken spreken het reeds van zelven tegen. De Minister herinnert aan de proclamatie tot aanvaarding van de Regering door Z. M. als Souverein Vorst enz.

De Heeren DE KEMPENAER en VAN NES willen nu nog spreken, om de Ministers te beantwoorden.

De Heer LUZAC beweert, dat zij daartoe het regt hebben; dat nimmer afstand is gedaan van het regt der leden om op de antwoorden der Ministers te repliceren.

De *Voorzitter* gedraagt zich aan het straks gevallen besluit (zie blz. 88 hiervoren).

Men gaat tot de stemming over. Het EERSTE ONTWERP tot herziening der Gwt. wordt daarbij aangenomen met 84 tegen 22 stemmen, en zal alzoo aan de Eerste Kamer worden verzonden.

Vóór hebben gestemd de Heeren: Jumius van Hemert, Hooft, Snouck Hurgronje, Hinlópen, Willink, de Man, Feith, Laan, van Sminia, Warin, Dijckmeester, Star Busmann, Smits, Boddaert, van Son, Cost Jordens, van de Poll, de Jonge van Campens Nieuwland, Rau, Druijvesteijn, van der Heim van Duivendijke, Knijphorst, van Beusechem van Harmelen, Albarda, Boreel van Hogelanden, de Ranitz, van Fridagh, Tromp, Corver Hooft, van Akerlaken, de Backer, de Wijs, Stinstra, Bruce, Sloet tot Oldhuis, van Brienen, Cramer, Schimmelpenninck van der Oije, Backer, van den Velden, van Loon, van Tuijll van Heeze, van de Mortel, Vos de Wael, van Rappard, Röell, Hoog, Frets, Collot d'Escury, Repelaer, Clifford, Wijnaendts, van Bommel, Schik, Vos, Mees, Wagtho, Sandberg, van Sytzama, van Leeuwen, van Lijnden tot Sandenburg, van Limburg Stirum, de Vries, de Bruyn Kops, van Welderen Rengers, Reael, van Hoorn van Burgh, Weerts, van der Gronden, de la Court, van Aylva van Pallandt, Bimkes, Bichon van IJsselmonde, Gevers, van Wickevoort Crommelin, Spandaw, van Asch van Wijck, Gockinga, van Meeuwen, van Nagell van Ampsen, van Tuyll van Coelhorst, Cats, Beelaerts van Blokland, en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de Heeren: van Lijnden tot Hemmen, Romme, Groen van Prinsterer, Gouverneur, Thorbecke, Verweij Mejan, van Berkel, Anemaet, van Styrum, de Kempenaer, Schooneveld, Storm, Mastboom, van Sasse van Ysselt, van Bleijswijk, van Nes, van Nagell van Wisch, van Dam van Isselt, Boeracker, Copes van Cattenburch, Luijben en Luzac.

De volgende zitting wordt bepaald op den volgenden dag, des voormiddags ten tien ure.

Zitting van Dingsdag 1 September.

Opening ten half elf ure. Tegenwoordig 106 leden en dezelfde Ministers als de vorige dagen.

VOORTZETTING DER BERAADSLAGINGEN.

Het TWEEDE ONTWERP, betreffende de verandering in het 52ste artikel der Gwt., nopens de INHULDIGING DES KONINGS, wordt aan de orde gesteld.

I. De heer VAN NES:

Ed. Mog. Heeren! Ik vind mij verpligt mijn diep leedwezen te betuigen over de wijze waarop de deliberatien over de eerste wet op gisteren, tegen het einde daarvan, bestuurd zijn geworden.

Het stond wel aan deze Vergadering vrij, bijaldien het haar verdroot eenen der meest begaafde sprekers uit ons midden te hooren, de deliberatien te sluiten; maar het verdiende waarlijk aanteekening in de notulen, dat aan denzelfden spreker, alsmede aan mij, de vrijheid geweigerd is om op de redevoeringen der Koninklijke Ministers te antwoorden! Zulk een gedrag is zonder voorbeeld in de parlementaire geschiedenis. Ik spaar alle verdere aanmerking, want het verdriet mij om telkens nutteloos aan deze Kamer te betoogen, hoe zij in de zaak hare roeping miskent, en in den vorm de regten van de nationale Vertegenwoordiging wegwerpt! Ziet daar een curieus antecedent, hetwelk wel meer kan te pas komen, wanneer in de Tweede Kamer verlangd mogt worden, dat de Ministers niet tegengesproken zullen worden, of wanneer het immer zoo ver komt, hetwelk God verhoede! dat de stem der nationale Vertegenwoordiging geheel moet worden gesmoord! Zulk een voorbeeld, in de eerste Vergadering van Nederland gegeven, verdient wel voor het nageslacht bewaard te worden.

Wat mij betreft, ik ben daardoor verhinderd geworden te zeggen, dat ik mij geenszins verklaard heb tegen alle de wetten te zullen stemmen, gelijk aan mij abusivelijk wordt toegeschreven. Ik ben warsch van alle onnoodige oppositie, en zoek geenszins aan 's Konings Ministers, bij een doelmatig oogmerk, het terrein voet voor voet te betwisten. In mijne

wijze van zien, reken ik het pligt, het goede aan te nemen, ook dan, wanneer het beter kon wezen, ja zelfs om toe te geven waar ik maar immer kan. Uit dit oogpunt zal ik niet alleen in deze tweede wet, maar ook in de derde en in de vierde, toestemmen; in de derde, omdat het beter is twaalf Staatsraden, dan vier en twintig te hebben, en in de vierde, omdat zoolang er eene Eerste Kamer bestaan zal, twintig leden minder aan den Staat zullen kosten, dan veertig. Eveneens zoude mijne toestemming in de eerste wet niet van de zaak van Limburg of Luxemburg afgehangen hebben, omdat ik de moeijelijkheid van elke andere meer grondwettige ontknooping van dat vraagstuk besefte; maar de splitsing van Holland was voor mij eene onoverkomelijke hinderpaal. Bij mijne voorgaande redevoering had ik, een nieuweling in de Provincie Holland, dit onderwerp geheel overgelaten aan de behandeling van andere Hollandsche afgevaardigden, meer van nabij met de aangelegenheden dier Provincie bekend; maar bij het einde der deliberatien vraagde ik vruchteloos het woord, om datgene, wat niemand gezegd had, en wat bij mij een' zeer voornamen grond tot afkeuring uitmaakte, aan het oordeel van deze Vergadering en bijzonder van de Hollandsche afgevaardigden te onderwerpen: dat namelijk het groot belang van den handel, hetwelk buiten Holland weinig verdedigers vindt, nu door de splitsing dier Provincie verachterd wordt; dat het magtig Amsterdam zich te laat dien wensch zal beklagen! dat zij de zusterhand van eene andere koopstad verliest, zoowel als de ondersteuning van ettelijke landsteden; dat elke koopstad nu voortaan alleenlijk die takken van handel, welke bij haar gevestigd zijn, zal willen beschermen, met achterstelling van het overige, en dat beide steden, zoowel als het gansche Vaderland, de bittere vruchten van die afscheiding zullen plukken! Maar de gelegenheid om dit punt te ontwikkelen is mij nu benomen, en het is tot mijn leedwezen gebleken, dat verscheiden Vertegenwoordigers van Holland hun eigen gevoelen hebben opgeofferd aan eene, mijns inziens, hersenschimmige vrees! Ik had nog gehoopt de ijdelheid van die vrees te doen zien, en het waar belang van Holland bij eene voortdurende vereeniging tot genoegzame overtuiging te betoogen. Ik was dit schuldig ook uit dankbaarheid voor de bijzondere onderscheiding aan mij te beurt gevallen; maar dit heeft niet mogen zijn, en mij schiet alleenlijk

over den zelfmoord van het aloude Holland te bereiden, met de betuiging, dat ik daarin tot geen prijs zoude hebben toegestemd!

II. De Heer Luzac:

"Van het lot, Ed. Mog. Heeren! hetwelk aan het eerste wets-ontwerp zoude te beurt vallen, heb ik mijne beschouwing over de volgende ontwerpen afhankelijk gemaakt.

Ware het eerste ontwerp niet aangenomen, en had ik daarin het bewijs mogen vinden, dat deze vergadering eenigzins genegen was, op eene vollediger herziening aan te dringen, ik zoude volgaarne verder hebben medegewerkt, om de deur zoo ruim mogelijk open te houden. Nu ik echter ten duidelijkste bemerk dat mijne hoop niet zal worden verwezenlijkt, en verdere tegenkanting nimmer het doel meer treffen kan, heb ik begrepen de diverse ontwerpen als geheel op zich zelve staande punten te moeten beschouwen, en te beoordeelen of ze wezenlijk goed en dus aanneembaar waren of daarentegen niet goed en verworpen moesten worden: ook of eene aanneming in vervolg van tijd eene algeheele revisie zal kunnen in den weg staan, of bij dezelve belemmerend worden.

Uit deze oogpunten dit eerste ontwerp beschouwende, heb ik opgelet, dat bij hetzelve twee zaken worden veranderd: 1°. dat de inhuldiging des Konings wel geschieden zal in eene openbare en vereenigde zitting der beide Kamers van de Stat. Gen., doch dat die zitting niet meer onder den blooten hemel zal gehouden worden; en 2°. dat die plegtigheid te Amsterdam, en niet meer in eene stad der Zuidelijke Provincien zal plaats hebben. — Bij het nazien der retroacta heb ik bevonden, dat de eerste verandering door de geheele gewone vergadering is gevraagd en verlangd geworden, om reden wij ons climaat voor dergelijke ceremonien in de open lucht zeer ongeschikt oordeelden, en het al aardig genoeg in de Gwt. van 1815 gekomen was, om de Belgen, die van openbare optogten liefhebbers zijn, te believen; in die van 1814 stond hiervan niets. De Regering heeft het gegeven, en alle de Leden der gewone Vergadering hebben hierin eenparig toegestemd. — Op de 2de verandering, welke de reis naar eene der steden van de oude Zuidelijke gewesten supprimeert, had ook bevorens niemand eenige aanmerking.

Nu is door mij de vraag onderzocht: kan er eenige zwarigheid zijn, dit onderwerp nu weder aan te nemen? Ik heb mij die vraag ontkennend moeten beantwoorden; volkomen overtuigd zijnde, dat niemand op die plegtigheid in de open lucht, of onder den blooten hemel, zoo als het artikel luidt, te Amsterdam, zal gesteld zijn; overtuigd zelfs, dat niemand der Limburgers het ons ooit ten kwade zal duiden, dat wij nu voor hunne en voor onze gezondheid gezorgd hebben; overtuigd, dat, al meenden zijlieden zich verongelijkt te mogen achten, door het aannemen van het 1ste ontwerp, niemand hunner ooit het regt betreuren zal, hun bij deze verandering nu ontnomen, van bij de inhuldiging des Konings groot gevaar te loopen, van nadeel aan hunne gezondheid te ondervinden.

Niettegenstaande mijne intime overtuiging dus van de onvolledigheid des geheelen werks, en mijn verlangen, dat het beter ware ineen gezet geworden, acht ik echter dit artikel zoo goed en zoo juist herzien, als de beste commissie dit ooit zal kunnen doen, en vinde ik dus geene zwarigheid het met mijn votum te helpen bekrachtigen; ook dan wanneer nog eens eene volledige revisie moge plaats hebben, zal dit artikel, als volkomen goed herzien, kunnen stand houden, en de aanneming des artikels onmogelijk ooit kunnen schaden.

Men gaat ter stemming over. De behandelde wet wordt daarbij aangenomen met 94 tegen 12 stemmen.

Voor hebben gestemd de Heeren: Hooft, van Lijnden tot Hemmen, Rau, de Man, Dijckmeester, Laan, van der Gronden, Cramer, Warin, Gockinga, Groen van Prinsterer, van Loon, de Backer, de Ranitz, Snouck Hurgronje, Hinlopen, Schik, van Sminia, Vos, Cost Jordens, Junius van Hemert, van Fridagh, Kniphorst, Star Busmann, Repelaer, Frets, van Beusichem van Harmelen, de Jonge van Campens Nieuwland, de Wijs, Druijvesteijn, Corver Hooft, Stinstra, van Nes, van der Heim van Duijvendijke, van de Poll, Backer, Wagtho, van Berkel, Willink, Schimmelpenninck van der Oije, van Rappard, Hoog, van Meeuwen, Collot d'Escury, Roëll, Smits, Spandaw, van Tuijll van Heeze en Leende, van Wickevoort Crommelin, Albarda, Feith, Copes van Cattenburch, Sandberg, Schooneveld, van Brienen van de Groote Lindt, van de Moesel, Binkes, van Son, Bichon van IJsselmonde,

Tromp, de Bruijn Kops, van Limburg Stirum, van Hoorn van Burgh, Boddaert, van Akerlaken, Beelaerts van Blokland, van Tuyll van Coelhorst, Vos de Wael, Luzac, de Vries, Wijnaendts, van Sytzama, van Styrum, Boreel van Hoogelanden, Cats, van Leeuwen, van den Velden, Gevers, De la Court, van Aylva van Pallandt, Weerts, Mees, van Welderen Rengers, Verweij Mejan, Reäel, Anemaet, van Bleijswijk, van Nagell van Ampsen, van Bommel, van Lijnden tot Sandenburg, Clifford, van Asch van Wijck, Bruce en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de Heeren: Thorbecke, Romme, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, Storm, Gouverneur, de Kempenaer, Boeracker, Sloet tot Oldhuis, van Nagell tot Wisch en van Sasse van Ysselt.

De beraadslagingen over het DERDE ONTWERP, houdende veranderingen in art. 71 der Gwt. betrekkelijk de benoeming der Leden van den Raad van State, worden geopend.

I. De Heer Groen van Prinsterer:

beklaagt zich dat een zoo geacht lid als dat uit Leijden, zijne vroegere gezegden eenigermate in een belagchelijk daglicht heeft gesteld. Na het lot, hetwelk tot wijziging van het reglement van orde heeft ondergaan, was de openbare beraadslaging de eenige gelegenheid, die voor ieder lid overbleef om te zeggen, wat hem voor het Vaderland wenschelijk scheen.

Tot de thans in behandeling zijnde voordragt komende, zegt spreker:

Ed. Mog. Heeren! Ik zal niet onderzoeken in hoe ver de Raad van State hier te lande zoodanig is georganiseerd dat dit ligchaam eenige wezenlijke diensten bewijst. Of het: *den Raad van State gehoord*, een genoegzame, een veelbeteekenende waarborg kan worden genoemd. Of de Leden van den Raad overtuigd zijn, dat zij een belangrijken invloed kunnen hebben

op de behandeling der aangelegenheden des Lands. — Dit ware, op dit oogenblik en in den stand waarin de zaken door het bekrachtigen der Eerste Wet gebragt zijn, welligt minder gepast. De Raad van State kan, ook door eene wet, ingerigt worden op meer doeltreffende wijs; wij zijn naar de gewone wetgeving verwezen; daarop blijft nu, ten aanzien der verbeteringen die, ook in vorming en werking van dit ligchaam plaats zouden kunnen hebben, bijna onze eenige hoop gevestigd. Doch het zij mij vergund den welsprekenden redenaar, (DE JONGE VAN CAMPENS NIEUWLAND) die met zoo veel nadruk dit uitzigt als veelbelovend voorgesteld en hierdoor tot de aanneming van het eerste ontwerp krachtig heeft medegewerkt, thans met den meesten ernst te verzoeken dat hij, gedachtig aan de zeer groote verantwoordelijkheid welke hij aldus op zich genomen heeft, bij de gewone wetgeving zijn invloed gebruike, opdat de hoop, die ook door hem opgewekt is, niet spoedig, gelijk zoo dikwerf te voren, evenzeer ook nu, eene teleurstelling zij.

Ik wil, met een enkel woord, de reden opgeven waarom ik de bepaling afkeur, dat de Leden gekozen zullen worden; *zoo veel mogelijk, uit alle de Provincien des Rijks*.

Vooreerst moet de Koning niet in de keus zijner raadslieden worden beperkt. Men zou evenzeer in de wet kunnen stellen: de Leden zullen mannen zijn van kunde, van talent, van karakter: zou dergelijke gedienstige raadgeving voegzaam worden geacht?

Ten andere, is de aanwijzing verkeerd.

Het is wenschelijk dat in den Raad van State zitting hebben personen die bekend zijn met de belangen, de regten en den aard der verschillende deelen van het Rijk: het is wenschelijk dat elk Gewest er, als 't ware, een Vertegenwoordiger hebbe. Maar die vertegenwoordiger behoeft juist niet uit de Provincie geboortig of daar sints lang woonachtig te zijn. Dit is geen waarborg dat hij de noodige kennis in meerdere mate bezit, dan iemand die er niet is geboren en er een minder aantal van jaren doorgebragt heeft.

Daarbij moeten in den Raad van State de belangen van het Rijk, in 't algemeen, doorgaans het onderwerp der beraadslagingen zijn. Nergens minder dan daar komt een overdreven Provincialismus te pas.

Ik meen getoond te hebben, dat ik geen vijand ben van de

Provinciale regten en van een' Provincialen geest; maar ik betreur het wanneer die geest zich tot een naijverig jegen naar ambten en bedieningen bepaalt. Het is die geest van bekrompen eigenbelang waaraan wij de wet op de regterlijke organisatie hebben te danken gehad. — Het is dat Provincialismus waaruit dezelfde bepaling die ik hier bestrijd, ook in de wet op de Algemeene Rekenkamer, voortgevloeid is: wat toch heeft het Provinciale regt en het Provinciale belang met het nazien van rekeningen gemeen? Erkennen wij niet, verkondigen wij niet, door bepalingen van dien aard, dat bij ons, niet de bekwaamheid, maar het voldoen aan Provinciale baatzucht op den voorgrond moet worden gesteld? — Waarom dan niet evenzeer bij de Gwt. gezorgd dat ook onze Generaals naar evenredigheid der bevolking, onze Ministers, wil men beurtelings of bij het lot? uit onderscheidene Provinciën zullen worden benoemd?

In elk geval, is de uitdrukking, *zoo veel mogelijk*, in eene wet, in eene Gwt. ongepast. De wet gebiedt. Eene bepaling als deze is, in den grond der zaak, niet meer dan eene magtgeving die, naar goedvinden, opgevolgd of over het hoofd gezien wordt. Wil men een waarborg, laat het dan een wezenlijke waarborg zijn.

Desniettemin zal ik *voor* dit Ontwerp stemmen, natuurlijk, dewijl het brengen van het getal der Leden op de helft, in de tegenwoordige omstandigheden en bij de tegenwoordige organisatie van den Raad, eene zeer wezenlijke verbetering is.

II. De heer Luzac

betuigt dat hij den meesten eerbied heeft voor de talenten des vorigen redenaars, en dat hij niets meer bedoeld heeft, dan dat eigenlijk theologische quaestien bij deze beraadslagingen moesten worden vermeden.

Bij de stemming wordt dit ontwerp aangenomen met 94 tegen 12 stemmen. Tegen hebben gestemd de heeren Thorbecke, Romme, Luijben, van Dam van Isselt, Mesdagh, Sturm, Gouverneur, de Kempenaer, Boerackér,

Sloet tot Oldhuis, van Nagell tot Wisch en van Sasse van Ysselt.

Het VIERDE ONTWERP, houdende veranderingen in de artt. 79 en 80, over de ZAMENSTELLING VAN DE BEIDE KAMERS DER STATEN-GENERAAL, wordt aan de orde gesteld.

I. De heer THORBECKE:

Ik heb vooral te spreken over een, zoo ik het dus mag noemen, persoonlijk feit. Een redenaar uit Holland, beroemd om zijne welsprekendheid, deed mij gisteren de eere, een mijner geschriften aantehalen. Ik spreek hoogst ongaarne van mij zelven; doch moet daarop een woord zeggen, en zou dit reeds gisteren hebben gedaan, zoo niet de haast, welke de Vergadering bezielde om te sluiten, mij had verhinderd. Het zijn niet mijne redenen, welke de spreker aantastte, maar mijn persoon. De spreker noemde dat boek gematigd; Z. Ed. kan zich dus, zeide hij, niet onthouden te gelooven, dat mijn besluit tot algemeene afkeuring der voorgedragen herzienings-ontwerpen eerst sedert de uitgave van dat boek bij mij was opgekomen. Wat wonder, Ed. Mog. Heeren? Het boek, dat men mij de eere deed aan te halen, is vier maanden voor de eerste, zes of negen maanden voor de overige herzienings-ontwerpen verschenen, en in Julij ll. tot lid dezer Kamer benoemd, had ik eerst van toen af mij met de redenen tot aanneming of afkeuring dier bepaalde ontwerpen bezig te houden. Ik houd staande, dat de redenen, die mijne, in deze Kamer verklaarde, overtuiging besturen, uit dat boek volledig kunnen worden afgeleid. Doch al ware dit anders, zoude men niet mijne vrijheid, volgens eene nu verkregene overtuiging te handelen, moeten eerbiedigen? Zoude het niet veeleer verwijt verdienen, wanneer iemand zich, bij het onderzoek dezer hooge aangelegenheid, door zijne vroegere woorden gebonden rekende? De Redenaar noemde het boek *gematigd*. Ik eisch ook nu niets wat eene zeer bescheidene maat te buiten gaat, wanneer ik weiger, eene nieuwe uitgaaf der Gwt., die mij onvolledig,

ongenoegzaam, gebrekkig schijnt, met mijne stem te bekrachtigen. Ik heb tegen dit ontwerp in het bijzonder ééne hoofdbedenking. Ik ga voorbij, dat, *benoemd door de Staten en Provinciën*, in art. 1, overtollig is van wege art. 144 der Gwt. Dan welk beginsel ligt bij de verdeeling van het aantal afgevaardigden over de Provinciën ten gronde? Berekend naar de bevolking, moet Noord-Braband hebben 8, Gelderland 7, Limburg, zoo ik mij niet bedrieg, 4. Dat de bevolking de constitutionele grondslag is der verdeeling, heeft men, dunkt mij erkend, door zoo ik meen dien grondslag wederom aan te nemen bij de voorgestelde verdeeling over Zuid- en Noord-Holland. Is de bevolking de maatstaf, of de eenige niet, men zegge welke die is? Want in geen geval kan, dunkt mij, het hooger constitutionele regt der Provinciale Staten naar een' onzekeren of willekeurigen maatstaf worden uitgedeeld.

II. De heer ALBARDA

helt in de hoofdzaak tot het gevoelen des laatsten sprekers over. Hij had gewenscht, dat in de Gwt. niets meer bepaald wierd, dan het aantal zielen, hetwelk aan eene Provincie regt geeft op het benoemen eens vertegenwoordigers. Hij ontwikkelt tevens de noodzakelijkheid, om eene betere evenredigheid in het aantal Leden der Provinciale Staten-Vergadering te brengen, hetgeen in gevallen als het tegenwoordige, de mogelijkheid toe zou laten, om die vergaderingen regtstreeks te raadplegen, waardoor men op eene eenvoudiger wijze met derzelver goed- of afkeuring van veranderingen in de Gwt. zou worden bekend gemaakt, en dus het opwekken van te groote verwachtingen en andere thans ondervondene moeijelijkheden, zouden worden afgesneden.

III. De heer VAN ASCH VAN WIJCK

betoogt, dat het stelsel, om de vertegenwoordiging naar de bevolking te regelen, niet behoort tot onze Gwt. die, als men het zoo mag uitdrukken, de vertegenwoordiging van kleinere maatschappijen, niet van individuen, wil. (Zie ook Hand. II, blz. 193.)

IV. De heer de Kempenaer

staaft door geschiedkundige herinneringen, aan eenen brief van Kemper aan den Souvereinen Vorst, de aanspraak van den Voorzitter van het Hooggeregtshof bij het aanbieden der Gwt. van 1814 en andere staatsstukken ontleend, zijn gevoelen, dat men te zeer afgeweken is van de ware beginselen, waarom in 1813 en 1814 gestreden en de onafhankelijkheid van Nederland weder gevestigd is. De revolutie van 1813 is gemaakt om in het leven weder te roepen echt Nederlandsche beginselen. Hij herinnert aan zijn vorig betoog omtrent het verkiezingstelsel hier te lande, welk stelsel hij steeds aanprijst, als op de geschiedenis berustende. Men heeft zulks maar al te zeer nagelaten, en het Keizerlijk Fransche stelsel behouden. Men vindt ook in de bepalingen der tegenwoordige Gwt. omtrent de keus der Leden van den Raad van State en van de Rekenkamer, duidelijke sporen van het bestaan van dit stelsel. Maar nu men, door het goedkeuren van de splitsing van Holland aan de wezenlijke bestanddeelen der Gwt. heeft geraakt, nu behoort men tot de goede beginselen terug te keeren en de bepaling van het aantal vertegenwoordigers enkel op de bevolking te gronden. Het tegenwoordig stelsel van verkiezingen is toch uiterst onvolledig, voldoet volstrekt niet aan de behoeften; de wezenlijke eendragt en magt kan er niet door bevorderd worden, en daarom is het zake van dat geschikte tijdstip gebruik te maken, om het te verbeteren. Neemt men dien maatstaf aan, dan behoort Noord-Holland een gelijk aantal vertegenwoordigers te bezitten als Zuid-Holland, en bij de deeling van het getal 22 niet, zoo als thans is voorgesteld, 10 Leden aan het eerste, 12 aan het tweede gewest te geven. Ook de Provinciën Noord-Braband en Gelderland en het Hertogdom Limburg behooren thans meerdere vertegenwoordigers te bezitten. De spreker gewaagt ten slotte van de moeijelijkheden, die het gering aantal Leden der Eerste Kamer kan doen ontstaan. Hij verlangde de openbaarheid daarvan. Thans wekt zij te gering belang bij de Natie.

V. De heer Schimmelpenninck van der Oije

zegt, dat hij geen ander Staatsregt erkent, dan het bij de Gwt. van 1815 vastgestelde; dat voor de bepaling van het aantal ver-

tegenwoordigers alle andere grondslagen onzeker zijn, uitgenomen de bevolking; dat men dit in 1815 reeds in zoo verre erkend heeft, dat men om de vertegenwoordiging tusschen het Noorden en Zuiden meer gelijk te stellen, men ook de bevolking van de Koloniën eenigermate heeft in aanmerking genomen; dat, indien men dus enkel op de billijkheid wil afgaan, het gewest, waaruit hij is afgevaardigd (Gelderland), twee Leden meer naar de Kamer moest zenden; dat hier echter een vraagstuk van nut, van hooger staatsbelang te pas komt, en hij het voorbeeld zal volgen der Leden uit Holland, die, omdat zij het werk der herziening gesloten willen hebben, ten einde de hartstogten niet nog meer op te wekken, hun persoonlijk gevoelen over de splitsing ten offer hebben gebragt. Geen Provinciaal belang zal hem ooit bewegen, om anders te handelen, dan hij voor het welzijn des Vaderlands wenschelijk keurt.

VI. De heer Spandaw

is mede van oordeel, dat bijzondere beschouwingen voor de zaak des algemeenen welzijns moeten wijken, en doet opmerken, dat de Vergadering thans niet beraadslaagt over de bepaling der evenredigheid in de vertegenwoordiging der Provinciën, die onveranderd is gebleven, maar alleen over de verdeeling van het aantal Leden, die tot nu toe Holland vertegenwoordigen, en over het aan Limburg toe te kennen getal, iets hetgeen een noodzakelijk gevolg is van de aanneming op gisteren van de voordragt tot splitsing van de Provincie Holland.

VII. De Heer Albarda

zegt, dat hij zijn vroeger ontwikkeld gevoelen over de Provinciale Staten blijft aankleven; maar dat de bedenking, dat het hier slechts de bepaling van het aantal vertegenwoordigers der beide deelen van Holland en Limburg geldt, hem voor de wet zal doen stemmen.

VIII. De heer Groen van Prinsterer

merkt aan, dat men voor of tegen deze wet moet stemmen, naar mate men al dan niet zijne stem aan de splitsing van Holland gegeven heeft. Geen besluit der meerderheid kan,

zoolang het door de Eerste Kamer en den Koning niet is bekrachtigd, verbindend voor de minderheid zijn.... Het was dus, na tegen de splitsing van Holland zich te hebben verklaard, zijns inziens, inconsequent niet ook dit middel te beproeven om een in zoo menig opzigt schadelijken maatregel te beletten.

Men gaat tot de stemming over. Daarbij wordt dit wetsontwerp aangenomen met 90 tegen 16 stemmen.

Tegen hebben gestemd: de heeren van Lijnden tot Hemmen, Groen van Prinsterer, Thorbecke, Romme, van Berkel, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, Storm, Gouverneur, Luzac, de Kempenaer, Boeracker, Sloet tot Oldhuis, van Nagell tot Wisch en van Sasse van Ysselt.

Het VIJFDE ONTWERP, houdende de vervallen-verklaring van het 98ste artikel der Gwt., volgens hetwelk de zittingen der Staten-Generaal om het andere jaar in eene Stad der Noordelijke en in eene der Zuidelijke Provinciën moest worden gehouden, wordt zonder beraadslaging met 95 tegen 11 stemmen aangenomen.

Tegen hebben gestemd de heeren: Thorbecke, Romme, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, Storm, Gouverneur, de Kempenaer, Boeracker, van Nagell tot Wisch en van Sasse van Ysselt.

De beraadslagingen worden geopend over het ZESDE der herzienings-ONTWERPEN, bepalende te brengen veranderingen in de artikelen 6, 11 en 134, betrekkelijk tot de uitoefening van het stemregt en de kiescollegien.

I. De heer Beelaerts van Blokland

zegt, dat de bedenkingen, in de gewone zitting van de Tweede Kamer tegen deze wet ontwikkeld, opgeheven zijn door de sedert gebragte veranderingen in art. 130 der Gwt., waardoor het onderling verband tusschen de verscheidene deelen dier Gwt. hersteld is. Men heeft deze gelegenheid te baat genomen, om hevig over de gebreken van ons verkiezingstelsel uit te varen en in tegenoverstelling daarvan regtstreeksche verkiezingen aan te prijzen. Men heeft met cijfers geschermd, en gezegd, dat er in Nederland slechts 481 kiezers waren. Maar zulk eene voorstelling berust op eene verkeerde opvatting, op eene vermenging en ineensmelting van stemregt en kiesregt. De ijverige tegenstanders van ons verkiezingstelsel willen geene eigenlijke Volks-verkiezingen; zij willen gepriviligieerde kiezers blijven behouden, en de invoering van hun stelsel zou, gelijk dikwijls als het theorien geldt, bedriegelijk zijn en tot eene wezenlijke vermindering van het aantal stemgeregtigden leiden. Hij voor zich wenscht ons tegenwoordig stelsel te behouden, maar daarin alle de door de ondervinding aangewezen verbeteringen gebragt te hebben. De gelegenheid wordt daartoe geopend bij de behandeling der wetten, die, volgens het thans in beraadslaging zijnde ontwerp, later moeten worden vastgesteld. Onder de verbeteringen, die hij verlangt, behoort de uitbreiding van stemregt. Het bedrag der belastingen, dat het stemregt verschaft, is eer te hoog, dan te laag. Het verdient allezins een punt van onderzoek uit te maken, of ook niet de patenten tot zekere hoogte in dezen in aanmerking moeten komen, ten einde de nijvere en eerlijke man niet langer van het stemregt blijve uitgesloten, alsmede om het stemregt toe te staan aan eenige gequalificeerde personen, die daarop, door het betalen van een gering aandeel in de belastingen, ten gevolge van hun ongehuwd leven of dergelijke redenen, tot nu toe geene aanspraak kunnen maken. De kiezers-collegien in de steden wil de spreker tot afzonderlijke ligchamen terug hebben gebragt; waarvan de leden der stedelijke raden geene leden kunnen wezen. Onder de wenschelijke verbeteringen telt hij, dat de stembiljetten in de steden in het openbaar op een vooraf aangekondigden dag geopend worden: dat zal het thans heerschend gebrek aan

belangstelling in de uitoefening van het stemregt doen ophouden en vertrouwen omtrent de geheele verkiezing inboezemen. Ten slotte beantwoordt de spreker de aanmerking van zijnen vriend Warin over de verkiezingen der Staten van Holland. Die Vergadering heeft, even als de Staten in de meeste andere Provinciën, blijkbaar steeds verlangd, dat alle meeningen in de Tweede Kamer vertegenwoordigd wierden, opdat uit de wrijving der gevoelens de waarheid aan het licht zou komen. Die Staten hebben in de mannen, die zij verkozen, de eerlijkheid verondersteld, om steeds naar hun beste weten te handelen. Het verwijt, dat de Staten geene publieke opinie bezaten, hebben zij niet verdiend.

II. De heer van Nes:

Ed. Mog. Heeren! De redevoering door mij, bij gelegenheid van de eerste wet, in deze Kamer gehouden, zal ligtelijk doen bevroeden, dat de inhoud van deze zesde wet geenszins met mijne denkbeelden over het kiesregt kan stroken.

Wel vereenig ik mij gaarne met de bepaling van het eerste artikel, waarbij de oefening van het stemregt en de bevoegdheid om deel te nemen aan de plaatselijke en provinciale besturen voortaan niet meer aan reglementaire beschikkingen onderhevig zullen wezen, maar, in plaats daarvan, bij de wet geregeld zullen worden; want nu is ten minste die gelegenheid, om het kiesregt door reglementaire bepalingen te verkorten, hierdoor geheel afgesneden.

Maar het 4de artikel dezer wet bevestigt het aanwezen van *vaste* kiezers-kollegien in de steden, waaraan, volgens het 133ste artikel der Gwt., geene andere bemoeijing vergund wordt, dan alleenlijk *om de opengevallen raadsplaatsen in de stedelijke regeringen te vervullen;* het zijn de stedelijke regeringen welke de leden der Provinciale Staten kiezen, en deze Provinciale Staten wederom op hunne beurt de leden der Staten-Generaal: zoo doende bestaan er voor de bewoners der steden drie trappen van kiezers-collegien tot de nationale vertegenwoordiging, terwijl het platte land, alwaar de kiezers directelijk de leden der Provinciale Staten benoemen, slechts twee trappen heeft; hier vindt men eene treffende ongelijkheid, even strijdig met het gezond verstand als met eene goede Staatkunde; want men kan veilig aanne-

men, dat de bewoners der steden over het algemeen verder gevorderd zijn in beschaving en verlichting dan de ingezetenen van de dorpen en het platte land, en evenwel wordt het aanzienlijkste, het rijkste en het meest verlichte gedeelte der Natie op die wijze ver beneden, — ver achter — de dorpelingen en de landlieden in de keuze tot de nationale vertegenwoordiging gesteld. Indien het in de daad ernst was, om aan het Volk van Nederland iets meer dan een hersenschimmig aandeel in de Volksvertegenwoordiging toe te kennen, dan behoorde in dit opzigt verandering gemaakt te zijn. En deze gebrekkige, deze ongerijmde instellingen, worden hier ten aanzien der steden nog verergerd, door die kiezerscollegien tot *blijvende* ligchamen te maken, zoodat de leden daarvan eens vooral het kiesregt van alle de stedelingen voor zich bezitten en behouden, even gelijk de vroedschappen der steden en de leden der Provinciale Staten. Maar nu heb ik reeds bij gelegenheid der eerste wet aangemerkt, « dat bij elk permanent kies-kollegie de gelegenheid openstaat tot kuiperij, in verband met de persoonlijke belangen van elken kiezer in het bijzonder; » en wat zal de Natie dan kunnen verwachten van een verkiezingstelsel, waarin de bijzondere, de persoonlijke belangen der kiezers op drie verschillende trappen eenen beslissenden invloed uitoefenen?

Naar mijn inzien behooren er geene *vaste* kies-collegien te bestaan. — In elke stad kan, even als op het platte land werkelijk plaats heeft, elk jaar een zeker aantal kiezers worden gekozen, om binnen veertien dagen de gevorderde keuze uit te brengen, en dadelijk daarna wederom uiteen te gaan; dit schijnt het eenig middel te zijn om allen ongeoorloofden invloed op de verkiezingen zoo veel mogelijk voor te komen, en aan deze kiezers behoorde dan de keus tot alle openvallende betrekkingen, zoowel in de Vergadering der Stat.-Gen. als in de Provinciale Staten en in de Plaatselijke Regeringen, opgedragen te worden. Ik zal derhalve aan deze wet mijne stem weigeren, want ik kan niet besluiten om het thans bestaande ongerijmde verkiezingstelsel te helpen bestendigen.

III. De heer van Lijnden tot Sandenburg:

Ed. Mog. Heeren! Bij de beraadslagingen over het eerste,

thans door ons aangenomen wets-ontwerp, heb ik gemeend mij alleen bij hetzelve te moeten bepalen en in geene beschouwing te moeten treden der overige aan ons voorgedragene wets-ontwerpen; omdat, volgens mijne wijze van zien, ieder dezer ontwerpen op zich-zelf staande, afzonderlijk behoorde te worden behandeld, maar ook omdat de aanneming of verwerping van dit eerste wets-ontwerp bij mij, ter beoordeeling der overige ontwerpen die aan onze beraadslagingen zijn onderworpen, op de daaromtrent door mij uit te brengen stem niet geheel zonder invloed konde zijn. Want, behalve het vierde wets-ontwerp, betrekkelijk de zamenstelling van de beide Kamers der Staten-Generaal, hetwelk, daarmede in een onmiddellijk verband staande, meer bepaaldelijk van het lot van het eerste ontwerp moet afhangen, zoude de afstemming daarvan en de daardoor te weeg gebragte noodzakelijkheid, om in de eerstvolgende gewone zitting der Stat.-Gen. een gewijzigd voorstel in deszelfs plaats ter tafel te brengen, ter bekrachtiging waarvan wederom eene vergadering der Tweede Kamer in dubbelen getale zoude zijn vereischt geworden, mij minder zwarigheid hebben doen vinden, om ook sommige der overige ontwerpen af te stemmen, om bij diezelfde gelegenheid nog eens te worden herzien.

Thans is door de aanneming van het eerste ontwerp in die afstemming meerdere zwarigheid gelegen, omdat er nu minder noodzakelijkheid zoude bestaan om, al werden de door mij bedoelde ontwerpen verworpen, andere in hunne plaats voor te dragen; terwijl het mij minder ook wenschelijk toeschijnt, om in dit oogenblik, bij de zoo zeer uiteenloopende gevoelens die er ten aanzien van de nog in de Gwt. te maken veranderingen en verbeteringen, zoo binnen als buiten deze kamer bestaan, dadelijk weder met eene nieuwe herziening onzer staatsregeling aan te vangen, waarvan ik geloof dat minder goede uitkomsten te verwachten zijn, dan wanneer aan die verschillende van elkander afwijkende gevoelens, eenige tijd zal worden gelaten, om zich met elkander te kunnen verstaan, waardoor welligt later, na bedaard overleg, zoodanige verbeteringen zullen kunnen worden tot stand gebragt, die aan de regtmatige wenschen van velen zullen voldoen; terwijl ik steeds van oordeel ben, dat eene meer vrijgevige en loyale uitvoering der bestaande grondwettige beginselen, veel zal kunnen bijdragen om de misschien hier en daar opgewekte ontevredenheid te doen ophouden, en ik voorts met hetgeen

daaromtrent reeds door eenige Leden dezer Kamer is gezegd, volkomen instem, dat door de gewone wetgeving vele der alsnog verlangde verbeteringen zullen kunnen worden daargesteld, waardoor inmiddels de algemeene tevredenheid grootelijks zal kunnen worden bevorderd.

Dan het zesde ontwerp, betrekkelijk een onzer belangrijkste constitutionele regten, *de oefening van het stemregt en de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en plaatselijke besturen*, schijnt mij toe aan te groote bezwaren onderhevig en al te onvolledig te zijn, om aan hetzelve mijne goedkeurende stem te kunnen geven.

De uitdrukking *oefening van Stemregt*, in het ontwerp even als ook in art. 6 der Gwt. voorkomende in den franschen tekst, vertaald door *droit de voter*, is mij toegeschenen van geene bepaalde beteekenis te zijn en in het onzekere te laten, of daarmede het eigenlijke *stemregt*, de *census* en de verdere vereischten om te mogen stemmen, dan wel *de wijze* waarop dit regt door de stemgeregtigden zoude moeten worden uitgeoefend, werd bedoeld; welke mij voorkomen twee afzonderlijke zaken te zijn. Op de deswege gevraagde inlichtingen is door de Regering geantwoord, dat in die woorden zoo wel de *vereischten*, welke men moet hebben om aan de stemming deel te nemen, als de *regeling der wijze* waarop het stemregt door de stemgeregtigden zal worden uitgeoefend, lag opgesloten. Hieruit zoude men de bedoeling moeten afleiden om het geheele verkiezingstelsel, zoo wel in de steden als ten platten lande, waaromtrent in art. 6 der Gwt. geen onderscheid wordt gemaakt, te herzien en hetzelve bij de wet te regelen, in voege als vroeger bij de provinciale en stedelijke reglementen is geschied, die volgens art. 7 grondwettige kracht hebben verkregen; doch dit is het geval niet. Alle de verordeningen der stedelijke reglementen omtrent de inrigting der kies-collegien en de wijze waarop door dezen de Leden van den stedelijken raad en door deze laatsten de Leden der Provinciale Staten, die ter benoeming van dien stand staan, zullen moeten worden gekozen, die ik steeds gemeend heb niet anders dan in verband te kunnen beschouwen met art. 6, waarbij de regeling van het stemregt en de oefening van hetzelve aan de stedelijke reglementen is overgelaten, doch die thans als geheel op zich-zelven staande en van de oefening van het stemregt afgezonderde belangen regelende, worden aangemerkt, zullen, blijkens de antwoorden der Regering,

blijven bestaan en deze geheele regeling der verkiezingen in de steden niet tot de bemoeijingen behooren, welke bij de voorgestelde veranderingen van art. 6 der Gwt., op de gewone wetgeving zullen overgaan, gelijk dit ook wordt gestaafd door het onveranderd blijven van de laatste alinea van art. 132. De regeling van de oefening van het stemregt bij de wet, zal dien ten gevolge in de steden, in de wijze waarop aldaar het stemregt wordt uitgeoefend, volstrekt geene verandering te weeg brengen, maar zich bepalen bij het vaststellen van den *census* en de verdere vereischten om stemgeregtigde te zijn, en om tot Lid van den Stedelijken Raad of van de Provinciale Staten te kunnen worden gekozen, en misschien ook, want dit is twijfelachtig, om tot kiezer te kunnen worden benoemd. Op het platte land daarentegen zal zich die regeling bij de wet verder moeten uitstrekken, want omtrent de wijze van verkiezing voor den landelijken stand, is in de Gwt. geene bepaling hoegenaamd te vinden, behalve in art. 135, houdende, dat tot het doen dier verkiezingen elke Provincie in districten zal worden verdeeld, en daar de bestaande reglementen mitsdien alleen een uitvloeisel zijn van de bepaling van art. 6, zoo volgt daaruit, dat die reglementen door eene wet wordende vervangen, deze wet, zoowel den *census* en de verdere vereischten om stemgeregtigde of kiezer, of Lid der Provinciale Staten te kunnen zijn, als de geheele regeling der wijze van verkiezing zal moeten inhouden, met volkomene vrijheid, om die verkiezingen der Leden van de Provinciale Staten, het zij regtstreeks door de stemgeregtigden of wel door tusschenkomst van kiezers-collegien, en al dan niet met geslotene stembilljetten, of wel op zoodanige andere wijze te doen plaats hebben, als geoordeeld zal worden te behooren.

Er zal alzoo door de voorgestelde verandering geene verbetering plaats hebben van datgene, hetwelk mij voorkomt allermeest eene verbetering te behoeven, namelijk de regeling der wijze van verkiezing in de steden. Want bij de thans bestaande wijze van verkiezing neemt, althans in de groote steden, de onverschilligheid der stemgeregtigden meer en meer toe, en het is bijna ongeloofelijk door welk een gering aantal stemmen aldaar somtijds de kiezers worden benoemd; waardoor het dan ook gemakkelijk valt aan dengenen die verlangt kiezer te worden, dit door de vereenigde stemmen van een betrekkelijk gering aantal stemgeregtigden te verkrijgen.

Ook ten aanzien der kies-collegiën in de steden, zijn vele verbeteringen wenschelijk; zoo zijn thans die kies-collegien, welke de Leden voor den Stedelijken Raad moeten kiezen, gedeeltelijk uit Leden van dien raad zamengesteld; hetgeen bijna overal het geval is, terwijl in vele steden personen gevonden worden die te gelijk kiezer, Lid van den Stedelijken Raad en Lid der Provinciale Staten voor den stedelijken stand zijn, en die zich-zelven dus in die opklimmende schakels der verkiezingen telkens mede helpen verkiezen. Het getal van de leden dier kies-collegien is ook veelal te gering, om voor eene geheel onpartijdige en niet geïnfluenceerde keuze genoegzamen waarborg te kunnen opleveren. Zoo kunnen, om dit met een voorbeeld aan te toonen, in de steden der Provincie Utrecht, de gevallen zich voordoen, dat de keuze van de Leden voor de stedelijke raden te Utrecht, door een getal van *elf*, te Amersfoort van *zeven* en in de vier kleine steden van *vijf* kiezers geschiedt, zoodat alsdan die keuze in de eerstgenoemde stad door een getal van *zes*, in de tweede door *vier* en in de vier overigen door *drie* kiezers wordt beslist; welker keuze men dan toch wel niet zal kunnen beweren de uitdrukking te zijn van het verlangen der burgerij.

En hoe zal het dan toch, bij het blijven bestaan dier wijze van verkiezing, in de steden eenig nut aanbrengen, om alleen den *census*, de bevoegdheid om stemgeregtigde of ook die om kiezer te kunnen zijn, bij de wet te bepalen; en zal die bepaling zelf niet veeleer nadeelig dan voordeelig wezen?

Zal dit geschieden door het vaststellen van een tarief, berekend naar de bevolking, even als dit voor de berekening der belasting op de deuren en vensters, of op het mobilair in evenredigheid der huurwaarde, plaats heeft? Maar het is immers genoeg bekend, dat de bevolking daartoe op zich zelve geen zekeren maatstaf kan opleveren, en dat daarbij vooral ook de meer of mindere middelen en gegoedheid der ingezetenen en andere locale omstandigheden behooren in aanmerking te worden genomen, waardoor veeltijds hij, die in de eene stad een welgezeten burger is, bij de betaling van dezelfde som in de belastingen, in eene andere stad van gelijke bevolking, niet onder de welgezeten burgers zoude kunnen worden gerangschikt: of zal de wet eene lijst inhouden van alle de steden voor het Koningrijk, welke door een

of meerdere leden in de Vergadering der Staten hunner provincie worden vertegenwoordigd, met de opgave van den *census* voor de stemgeregtigden en kiezers voor ieder derzelve vastgesteld? en zal dan door de Stat.-Gen. en de Regering niet getreden worden buiten de grenzen van hetgeen alleen tot de attributen van de algemeene wetgeving behoort, om over te gaan tot de beoordeeling en beslissing van geheel plaatselijke aangelegenheden en belangen van locale omstandigheden afhankelijk, waarmede zij niet kunnen geacht worden bekend te zijn, en die volgens de beginselen der Gwt. moeten geacht worden alleen een onderwerp van plaatselijke wetgeving te kunnen uitmaken?

Even zoo is het ook gelegen met de bepaling van den *census* voor de verkiezingen door den landelijken stand, welke ook thans in de onderscheidene provincien verschilt en naar de meer of mindere gegoedheid der ingezetenen eener provincie, hooger of lager behoort te worden gesteld; iets hetgeen, naar mijne meening, als zijnde een huishoudelijk provinciaal belang, eveneens een onderwerp der provinciale wetgeving behoort uit te maken.

Ik ben er verre van af, Ed. Mog. Heeren! om de bestaande reglementen op de wijze van verkiezing te willen verdedigen, en niet tot verbetering daarvan te willen medewerken. Hoezeer ik het verkieslijker zoude achten om de bepalingen omtrent de oefening van het kiesregt, als behoorende tot de staatkundige regten in de Gwt. zelve, te behouden en te verbeteren, wil ik echter, indien daartegen gegronde bezwaren bestaan, ook aan de gewone wetgeving geenszins het regt betwisten om daaromtrent algemeene beginselen en voorschriften vast te stellen, welke bij de regeling der vereischten om het stemregt te kunnen uitoefenen en der wijze van verkiezing in de steden en ten platten lande, zullen moeten worden opgevolgd; maar verder kunnen, naar mijn gevoelen, de bemoeijingen der algemeene wetgeving zich niet uitstrekken, zonder het bij de Gwt. aangenomen beginsel van eene van de algemeene wetgevende magt afgescheidene Provinciale en Plaatselijke wetgevende magt, betrekkelijk hunne bijzondere en huishoudelijke aangelegenheden, waaromtrent de Provinciale en Plaatselijke autoriteiten geacht moeten worden met meer kennis van zaken te kunnen oordeelen, omver te stooten, en eene nieuwe centralisatie ten aanzien der verkiezingen daar te stellen.

Het is alzoo niet omdat ik de thans bestaande regeling der oefening van het stem- of kiesregt wensch te behouden, maar omdat ik in de voorgestelde verandering geene, althans geene merkelijke verbetering zie van hetgeen bestaat en eene in sommige opzigten veeleer nadeelige, en met de locale belangen en regten strijdige bemoeijing der algemeene wetgevende magt, die zich volgens mijne meening, bij het vaststellen van algemeene regels behoort te bepalen, doch geenszins in de bijzondere toepassing derzelve op iedere Provincie of Stad kan indringen, dat ik mij verpligt acht tegen dit wets-ontwerp te moeten stemmen.

IV. De heer DE KEMPENAER

verklaart zich tegen de wet; zijns inziens mist zij de noodige volledigheid in het daarbij aangegeven stelsel. Men zegt wel, dat dit door de gewone wetgeving zal verholpen worden; doch zaken van zoo hoog aanbelang als het stem- en kiesregt behooren tot het Staatsregt, en moeten dus niet door de gewone wet, maar door de Gwt., worden geregeld. Hij wilde niet het geheele stelsel in de bijzonderheden, maar ten minste de hoofdbeginselen daarvan hebben vastgesteld, gelijk in de Staatsregelingen van 1798 en 1801 geschied is. De werkkring der buitengewone moet niet op de gewone wetgevende magt worden overgedragen.

V. De heer SCHOONEVELD

heeft juist om eene wet als deze betreurd, dat bij de herziening geen andere weg gevolgd is. Hij vindt in het ontwerp bijna niets goeds, dan de afschaffing van art. 7. Maar nu bevindt hij zich ook in het hoogst onaangenaam alternatief om òf door verwerping de bij genoemd artikel voor een integrerend deel der Gwt. verklaarde Provinciale reglementen in stand te houden, òf door aanneming wat hij onvolmaakt keurt te bestendigen. Hij kiest het laatste. Hij maant echter de gewone Tweede Kamer sterk aan, om, door krachtige verbetering van de gebrekkige reglementen en, in het algemeen, door aanhoudende en trapswijze verbetering, het verkiezingstelsel ter harte te nemen. Daardoor alleen

kan het verlangen naar regtstreeksche verkiezingen worden tegengegaan.

VI. De heer THORBECKE:

Ik heb hoofdzakelijk drie bedenkingen. Ik laat daar, dat men in art. 1 moest lezen *het stemregt*, niet *de oefening van het stemregt*. De bepaling van art. 1 is, dunkt mij, ten eenemale onvolledig, zoo niet tevens het kiesregt, of liever het geheele kiesstelsel, door de wet wordt bepaald. Ja ik zoude er de voorkeur aan geven, het stemregt door plaatselijke bepalingen te laten regelen, wanneer de wet niet tevens over de geheele kiesinstelling vrije hand heeft.

In art. 3 zijn de woorden: *behoudens hetgeen betrekkelijk de zamenstelling der Provinciale Staten bij het vierde hoofdstuk is bepaald;* onjuist. Er is bij het vierde hoofdstuk, « betrekkelijk de zamen» stelling der Provinciale Staten, » niets bepaald, waaruit kan worden opgemaakt, dat tot de verkiesbaarheid in dat collegie rang, of wat hier *geboorte* heet, wordt gevorderd. De woorden waren reeds niet juist in art. 11 der Gwt. van 1815. De onjuistheid springt nu vooral, na het wegvallen der woorden die men daar las: *bij de reglementen ingevolge*, in het gezigt.

Op art. 4 moet ik zeggen, dat ik mijne stem niet kan geven aan een artikel, waarbij de stedelijke kiezers-collegiën worden bevestigd.

De heer LUZAC verklaart zich mede tegen de voorgestelde bepalingen.

Bij de stemming verklaren zich 89 Leden voor en 17 tegen het ontwerp. TEGEN hebben gestemd de heeren: van Lijnden tot Hemmen, Thorbecke, Romme, van Nes, van Berkel, Luijben, van Dam van Ysselt, Mastboom, Storm, Gouverneur, Luzac, de Kempenaer, Beeracker, van Nagell tot Ampsen, van Nagell tot Wisch, van Sasse van Ysselt en van Lijnden tot Sandenburg.

Men gaat over tot de behandeling van het ZEVENDE WETS-ONTWERP, houdende veranderingen in art. 30 en 32 der Gwt., handelende over het INKOMEN DER KROON.

I. De heer SLOET TOT OLDHUIS:

Ik had het voornemen opgevat, Ed. Mog. Heeren! om eene lange rede tegen het onderhavig ontwerp van wet te houden, doch mijne parlementaire ondervinding van weinige dagen heeft mij geleerd, dat redevoeringen weinig tot overtuiging leiden. Daarom zal ik mij eenvoudig bepalen, om tegen het ontwerp mijne stem uit te brengen, op grond, dat het inkomen van de Kroon mij, bij den nijpenden toestand onzer Finantiën, te hoog, veel te hoog opgevoerd voorkomt.

Tegen de vorige wetten heb ik gemeend te moeten stemmen, omdat ik liever niet medepligtig wilde worden aan de reorganisatie van collegiën, waarvan mij het behoud, vooral uit een finantieel oogpunt, ongeraden voorkomt.

Ik moet hier nog verklaren, dat in mijne vorige redevoering door mij eene uitdrukking gebezigd is, welke in eenen anderen zin opgenomen is, dan ik met dezelve bedoelde. Welligt heb ik mij minder duidelijk uitgedrukt, doch dan geldt ook hier: *Quisque verborum suorum optimas interpres.* Men moet namelijk een degelijk onderscheid maken tusschen een *brutaal gezag*, in tegenoverstelling van een grondwettig gezag, daardoor verdrongen, — en het gezag van *een brutaal man!* Dit onderscheid is over het hoofd gezien. Vergeeft mij, Ed. Mog. Heeren! dat ik U Ed. Mog. deze weinige woorden van het papier voorlees; doch ik wilde mij niet door den stroom mijner gedachten laten wegslepen en in uitdrukkingen vervallen, welke welligt het gevoel van dezen of genen onzer medeleden zouden kunnen kwetsen, wat mij al altijd leed doet.

II. De heer VAN NAGELL TOT WISCH

zegt, dat, indien hij tegen deze wet stemt, zulks enkel en alleen het gevolg is van zijn aangenomen stelsel, om, wegens de onvolledigheid der herziening, tegen al de voorgedragene wetten te stemmen. Hij acht de som van *f* 1,500,000 anders niet te hoog voor het ophouden van de waardigheid der Kroon. Hij acht zich verpligt openlijk hulde te brengen aan de onbaatzuchtigheid des Konings, die, al werd hij dan ook door de omstandigheden daartoe genoopt, vrijwillig van een groot deel van zijn grondwettig inkomen heeft afgezien.

III. De heer van Sassen van Ysselt

ziet de zaak uit hetzelfde oogpunt als de vorige spreker.

IV. De heer van Lijnden tot Sandenburg

vindt geene zwarigheid tegen het wets-ontwerp en de hoogte der daarbij voorgestelde som, waarop de Kroon zelfs, daar men slechts tot den staat van zaken in 1814 terug keert, geacht kan worden zeker verkregen regt te bezitten; maar hij wenscht nadere inlichtingen te erlangen, wegens de *f* 500,000 die uit de opbrengst van vroeger afgestane domeinen door de maatschappij tot bevordering der volksvlijt moet worden verstrekt. Hij brengt hulde aan den persoon des Konings, wien het vaderland veel, zeer veel te danken heeft.

V. De heer Groen van Prinsterer

antwoordt op het gezegde des heeren Sloet tot Oldhuis, wegens den Duitschen staatsman von Hassenpflug, en meent dat die staatsman verkeerd beoordeeld wordt. — Hij vindt overigens de bepaling van het inkomen der Kroon niet te hoog naar evenredigheid van het Rijk.

VI. De heer van Dam van Isselt

wil gaarne aan den Koning een jaarlijksch inkomen van *f* 1,500,000 verzekerd hebben; maar zijn, reeds bij eene vorige gelegenheid ontwikkeld, bezwaar ligt daarin, wat er gebeuren zal, zoo eens in het jaar 1849 blijken mogt, dat de gecedeerde domeinen niet genoegzaam zijn geweest, om de maatschappij voor de Volksvlijt in het bezit te stellen der bepaalde som van 20 millioen gulden in contanten, zoo, met andere woorden, de zaken dier maatschappij op het genoemde tijdstip niet gunstig staan; hetgeen wel niemand onder de onmogelijkheden zal tellen. Hij vraagt, of iemand in zulk een geval zou durven weigeren, om zijne stem te geven aan het te gemoet komen der Kroon in het dan te ondervinden gemis? De vroeger door den Minister van Justitie over deze zaak gegevene verklaring heeft hem niet gerust gesteld. Hij vreest, dat de Kamer in wezenlijkheid twee millioen zal toestaan.

VII. De heer Kempenaer

acht het allezins wenschelijk, dat aan de Kroon de noodige luister worde bijgezet, en kan dus wel een inkomen van ƒ 1,500,000 toestemmen; maar ook hij vindt zwarigheden in de zaak der 5 tonnen gouds. Eene ministeriële uitlegging maakt geen gedeelte der Gwt. uit. Hij had ook de geheele weglating van art. 31 der Gwt. gewenscht. Dat artikel heeft zijne kracht verloren en eene Gwt. moet eene waarheid zijn.

VIII. De heer Warin

acht het bepaalde inkomen der Kroon, in verband met den staat van 's lands finantien, te hoog. Het is, zijns inziens, eene groote dwaling daartoe eene paralel tusschen den tegenwoordigen en voorgaanden tijd te trekken. Het inkomen der Kroon bedroeg, toen het in 1814 werd vastgesteld, 6 percent van hetgeen toen, na aftrek der rentebetaling, van de zuivere opbrengst der belastingen overschoot: thans daarentegen, nu de rente der Staatsschuld van ruim 14 millioen tot zeker 36 millioen, ja volgens de berekening van een schrijver, wiens werkje niet wederlegd is, tot 42 millioen is opgeklommen, kan men gemiddeld het inkomen der Kroon op 15 ten honderd schatten van hetgeen, na aftrek der rentebetaling, van de zuivere opbrengst der belastingen overschiet. Die belastingen zullen toch moeijelijk tot meer dan 48 millioen 's jaars kunnen worden opgevoerd.

IX. De heer Schimmelpenninck van der Oije

blijft steeds bij het gevoelen, dat het, om de gedurige verandering der geldswaarde als anderzins, wenschelijk ware, het inkomen der Kroon slechts voor den loop van eene regering vast te stellen. Hij zal echter voor de tegenwoordige wet stemmen, omdat hare verwerping den Koning zou laten in het bezit van een wettig inkomen van 24 tonnen gouds, en de bepaling daarvan op een minder bedrag zou blijven afhangen van Zijner Majesteits edelmoedigheid.

X. De heer VAN NAGELL TOT WISCH

zegt niet teruggehouden te worden door de consequentie, die, volgens den vorigen spreker, uit de afstemming dezer wet zou voortvloeijen, daar hij het volkomenste vertrouwen op Zijner Majesteits edelmoedigheid stelt.

XI. De heer VAN DER HEIM VAN DUIJVENDIJKE

wederlegt sommige tegen de wet ingebragte bedenkingen. Hij vraagt of wij thans kariger omtrent de Kroon mogen zijn, dan in 1814, toen alle bronnen van bestaan waren uitgedroogd, handel en scheepvaart te niet waren en de toekomst zoo geheel onzeker was. Het is waar, 's Rijks finantien zijn in geen gunstigen toestand, maar in 1814 lieten deze mede veel te wenschen over, en sedert dien tijd is het vermogen der Natie aanmerkelijk toegenomen. De spreker ontwikkelt verder de zwarigheden, die tegen het bepalen van het inkomen der Kroon enkel voor den loop eener Regering bestaan. In Engeland heeft zoo iets plaats, doch daar worden al de Vorsten van het Koninklijk Huis gedoteerd, hetgeen bij ons niet het geval is. In Frankrijk heeft het daar gevolgde stelsel omtrent de civile lijst tot aanvragen van eenen bruidschat en dergelijke geleid. Ook uit een ander oogpunt is de bedoelde verandering voor 's lands finantien niet voordeelig te achten. Hoe ligt zal men toch geneigd zijn, om aan een jong Vorst, die onder de schitterendste verwachtingen der Natie den troon beklimt, een hooger inkomen te verzekeren, dan aan zijnen voorganger!

XII. De heer BRUCE

zal voor deze wet stemmen, omdat, zoo als hij reeds vroeger heeft ontvouwd, hij het allezins wenschelijk acht, dat aan de herziening der Gwt. een einde worde gemaakt, en bij het bijeenroepen eener nieuwe dubbele Vergadering, waarin uitsluitend of vooral over het inkomen der Kroon zou worden geraadpleegd, noodlottig zou rekenen. Als lid der gewone Tweede Kamer zou hij nooit eene begrooting kunnen aannemen, waarop voor het inkomen der Kroon meer dan een millioen was uitgetrokken.

XIII. De *Minister van Justitie*

geeft, met verwijzing op de memorie van antwoord der Regering, te kennen, dat de vorige spreker uit Overijssel de zaak in het ware licht heeft gesteld. Zijne Exc. herinnert hetgeen de Minister van Finantien in 1829 op krachtige regtsbeginselen ten deze heeft aangewezen en betoogt dat er geene quaestie kan zijn, dat voor het tegenwoordige meer dan één millioen gulden uit 's Rijks schatkist voor het grondwettig inkomen der Kroon worde uitgetrokken. Op de geopperde bedenking wegens het niet weglaten bij de herziening der Gwt. van art. 31 derzelve, antwoordt de Minister met de aanhaling van het bij de herziening gevolgde beginsel, om volstrekt geene bepaling der Gwt. daaruit te ligten, welke gerekend kon worden reeds uitgevoerd te zijn, en derhalve tot verklaring of verduidelijking te strekken van éénmaal uit kracht dier Gwt. vastgestelde bepalingen.

Bij de stemming wordt dit ontwerp van wet aangenomen met 93 tegen 13 stemmen:

Tegen hebben gestemd de heeren: Warin, Thorbecke, Romme, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, Storm, Gouverneur, de Kempenaer, Boeracker, Sloet tot Oldhuis, van Nagell tot Wisch en van Sasse van Ysselt.

Hierna komt in beraadslaging het ACHTSTE ONTWERP, betrekkelijk de bijvoegingen tot art. 60, nopens de OVERZEESCHE bezittingen.

I. De heer Thorbecke

zegt, dat het hem gemakkelijker voorkomt, over dit ontwerp een halven dag, dan eenige minuten te spreken. Hij zal trachten het laatste te doen. Hij brengt zijne bedenkingen tot twee hoofdpunten:

1°. De bepaling, waarmede art. 60 wordt vermeerderd, is een zeer klein deel van de medewerking tot de regeling van het koloniewezen, die, zijns inziens, ook zonder die bepaling, aan de Stat.-Gen. grondwettig behoort. De bijzondere omschrijving van dat kleine deel in de Gwt. schijnt dus *beperking* eener veel ruimere bevoegdheid, die hij meent uit de Gwt. te mogen afleiden. Hij kan niet medewerken om zulk eene beperking, sehijnbaar of wezenlijk, te doen stand grijpen.

2°. De mededeeling *der laatst ingekomen staten* schijnt hem ten eenemale ongenoegzaam en nutteloos, zoo lang de Stat.-Gen. geen invloed oefenen op de regeling der ontvangsten en uitgaven zelve, en hun geene gesloten rekening wordt voorgelegd. Men zal uit die staten niet meer licht putten, dan men tot dus verre heeft geput uit de staten van de schatkist hier te lande, jaarlijks, tot tegemoetkoming aan art. 128, aan de Stat.-Gen. medegedeeld.

II. De heer DE RANITZ:

Ed. Mog. Heeren! De overtuiging, dat de aanneming van het wets-ontwerp, thans aan uwe beraadslagingen onderworpen, in het belang van een goed en geregeld Finantieel beheer wenschelijk is, geeft mij den moed om eene poging te wagen, en uwe aandacht te verzoeken, of het mij mogt gelukken eenige bedenkingen daartegen, vooral bij de raadplegingen in de gewone Tweede Kamer, en ook reeds bij de vroegere gelegenheden door sommige Leden in deze Kamer, ingebragt, op te lossen, en mijne overtuiging daaromtrent misschien aan iemand uwer mede te deelen.

De bedenkingen tegen het ontwerp aangevoerd zijn van tweederlei aard.

Eensdeels meent men door de aanneming van dit wets-ontwerp eene uitlegging van het eerste, thans nog het eenige lid van art. 60 der Gwt. te bevestigen, die tot dus verre door de Regering is gevolgd, maar die men acht de ware niet te zijn: de Gwt. kent aan den Koning toe bij uitsluiting het opperbestuur over de volkplantingen. Wat wordt, zoo vraagt men, wat wordt daaronder verstaan, de volheid van de oppermagt, zoodat alle gezag, hoe ook genaamd, aldaar door den Koning alleen wordt uitgeoefend, zonder dat aan eenige andere magt eenige kennisneming, eenige beoordeeling toekomt van den gang van het bestuur aldaar en van de resultaten, die daaruit voor 's lands belangen kunnen voortsprui-

ten? Men vreest door de aanneming van dit ontwerp een toestemmend antwoord op die vraag te geven.

Ik betwist niet, dat de toepassing aan art. 60 tot hiertoe door de Regering gegeven, en de uitlegging bevat in de antwoorden der Regering aan de gewone Tweede Kamer tot een bevestigend antwoord op de bedoelde vraag kunnen leiden, maar indien dit wetsontwerp afgestemd wordt, zal dan daardoor de zaak veranderen? Ik wil niet onderzoeken of de uitlegging van art. 60 naar de opvatting van de Regering, of naar die van sommige Leden van deze Kamer, de ware is, — maar ik wil het laatste aannemen, en waag dan de vraag: zal de afstemming van het ontwerp de uitlegging, door deze Leden gegeven, beslissen? zal dit genoeg zijn, om de Regering te doen terugkomen van de dwaling, waarin zij zich, volgens hun gevoelen, bevindt? Ik vrees het, Ed. Mog. Heeren! ik twijfel er aan. De zaak zal blijven, zoo als zij is; er is geen regter die uitspraak kan doen, en de Regering zal voortgaan, zich te beschouwen als met de volstrekte oppermagt over de koloniën bekleed, en zij zal, zonder eenige de minste inzage van de Stat.-Gen., van de baten der koloniën zoo veel en zoo weinig op de Staatsbegrooting brengen als zij zal dienstig achten.

Zoude het daarom niet beter zijn, de uitlegging van het eerste lid van art. 60, als thans niet aan de raadpleging van deze Kamer onderworpen, ter zijde te stellen? — het bijvoegsel als nuttig en heilzaam aan te nemen, zonder daaruit eenig gevolg omtrent den zin van het eerste lid te willen afleiden? — Mij dunkt, dat die vraag mag worden toegestemd; — en die aanneming kan aldus zonder gevolgtrekking geschieden: want uit de raadpleging der afdeelingen van de gewone Kamer op de antwoorden der Regering kan en mag niet worden afgeleid, dat de Stat.-Gen. alle daarin vervatte stellingen als waar en gegrond hebben aangenomen en erkend; in tegendeel zijn in onderscheidene afdeelingen daartegen bedenkingen gemaakt, en heeft zelfs eene afdeeling met zoo vele woorden verklaard: « de bedoelde quaestie, noch door de bijvoeging aan art. 60 » te brengen, noch door de stellingen der memorie, in het minste » niet geprejudicëerd te achten. » En er is meer: bij de raadpleging over dit wets-ontwerp in de gewone Kamer heeft (blijkens de *Staats-Courant*), een hoog geacht redenaar uit Utrecht aangemerkt, dat niet beraadslaagd werd over de vraag, hoedanig de wetgevende magt ten aanzien der overzeesche bezittingen zal worden uitgeoefend, maar dat in tegendeel dit vraagstuk geheel onbeslist wordt gelaten. En Zijner Majesteits Minister van Justitie heeft (altijd volgens de *Staats-Courant*), op de vraag van een Lid uit Gelderland

om inlichting omtrent de inzigten der Regering deswege, geantwoord: «dat dit onderwerp is eene bepaling van bloot Finantielen »aard; de veel omvattende vraagstukken, door sommige der ge»ëerde sprekers opgeworpen, worden *door de Regering onaangeroerd »gelaten.*» Zoo heeft dan de Regering zelve erkend, verklaard, dat, in haar oog, door de bijvoeging bij art. 60 voorgesteld, de vraag over de uitlegging van art. 60, zoo als het nu is, in haar geheel blijft; zoude het dan niet wenschelijk zijn, dat de Kamer zich ook op dat standpunt plaatste, en de voorgestelde bijvoeging, als zoo lang gewenscht, en als heilzaam, aanname, latende de uitlegging van het 1e lid van art. 60, als aan haar oordeel niet onderworpen, in het midden? Ik geloof, dat dit mag worden toegestemd.

Maar is dan die voorgestelde bijvoeging zoo wenschelijk, zoo heilzaam? Die vraag leidt mij tot het onderzoek van eenige tegenwerpingen tegen het wets-ontwerp zelf voorgedragen.

Ik gevoel, dat ik, die al mijne wetenschap uit de processen-verbaal van de afdeelingen der gewone Kamer, uit de daarop gegeven antwoorden, en uit de over dit wets-ontwerp gehouden redevoeringen, heb moeten putten, mij op een onbekend gebied begeve, en gevaar loop van hier in dwalingen te vervallen: daarvoor, Ed. Mog. Heeren! reken ik op eene verschoonende beoordeeling.

Men zegt, dat de koloniale begrootingen (dat zijn de bij het wets-ontwerp genoemde staten van ontvangsten en uitgaven) alleen ter informatie zullen worden medegedeeld; dat het regt tot eenige kritiek en finale afkeuring wordt afgesneden; dat men niet mag klagen, indien door allerhande, misschien in sommiger oogen min noodige, uitgaven, het batig overschot zoo luttel is, dat men geene verandering in den gang der zaken mag vorderen. Ik erken, dat de overgelegde koloniale begrootingen alleen tot informatie worden medegedeeld, niet ter goed- of afkeuring, maar ik twijfel aan de daaruit afgeleide gevolgtrekking, dat dezelve eenvoudig voor notificatie zullen worden aangenomen; ik twijfel zeer, of de Tweede Kamer der Stat.-Gen. zich daarom de vrijheid niet zal veroorloven, om, indien zij meenen mogt op het beheer der geldmiddelen van de kolonien eenige gegronde aanmerkingen te hebben, die aanmerkingen in het midden te brengen; ik twijfel, of, indien op de begrootingen voor de kolonien overtollige, in sommiger oogen nutteloze, verspillende uitgaven voorkwamen, niemand van de Leden der Stat.-Gen. de vrijheid zoude nemen om daaromtrent eenige bedenking voor te dragen; en ik twijfel, of zoodanige aanmerkingen en bedenkingen dan wel buiten allen invloed op het beheer der koloniale geldmiddelen zouden blijven; ik twijfel daaraan te meer,

omdat ik vooronderstel, dat die mededeeling betreffende de koloniale geldmiddelen altijd zal moeten dienen als eene bijdrage tot vaststelling der algemeene staatsbegrootingen van uitgaven en middelen; en behoef ik dan aan deze Dubbele Kamer te doen opmerken, welk eene heerlijke gelegenheid de beoordeeling van eene begrooting aanbiedt, om, met geenen overleg met de Regering, den weg voor gewenschte verbeteringen te openen.

Er is aangevoerd, dat het van de Regering afhangt, die staten of begrootingen meer of min volledig te maken, zoodat de uitkomst alleen van de Regering afhangt, die beslissen kan of het dienstig is de Regering groot of klein, voor- of nadeelig te maken. De Regering heeft daaromtrent gezegd, dat de bedoelde staten zijn: «de eigen»lijke begrooting van Neêrlands Indie, omvattende *alle* ontvang»sten en uitgaven, zonder eenige uitzondering, waarop men in het »jaar, waarover de staat loopt, meent te kunnen rekenen; dezelve »worden bekrachtigd door den Gouverneur-Generaal van Neêr»lands Indie en van den Directeur-Generaal van Finantien; de af»schriften worden gewaarmerkt door den algemeenen secretaris »van het Gouvernement.» Die staten moeten derhalve uit den aard der zaak volledig zijn: zij zouden anders ophouden begrootingen te wezen. Bedoelt men nu — en het is te beklagen, dat het geheim, waarmede men 's lands geldmiddelen heeft bedekt, immer tot zoodanige vooronderstelling aanleiding heeft kunnen geven — bedoelt men dat de Regering opzettelijk, door van die Indische begrootingen posten weg te laten, anderen tot een min juist bedrag, te hoog of te laag, te stellen, den juisten staat van die begrooting aan de kennis van de Tweede Kamer zoude willen onttrekken: dan, ik geloof het, is zij daartoe bij magte — dat is te zeggen, met de daad — maar niet met behoud van eer en eerlijkheid; en wanneer wij die eer en eerlijkheid reeds vooraf ter zijde stellen, Ed. Mog. Heeren! dan vrees ik, dat wij veel tijds nutteloos in deze vergaderzaal hebben gekwist; dan behoeven wij ons ook niet te bekommeren over de woorden eener beschrevene wet, zij zullen een magtelooze dam zijn. Men moge dan al bepalen dat de Indische begrooting en rekeningen aan uwe beoordeeling, aan uwe goedkeuring, aan uwe bekrachtiging zullen worden onderworpen, het geschreven woord zal, vrees ik, tegen denkbaar misbruik weinig baten. Of, mag ik het bescheiden vragen: is de gewone Tweede Kamer dan thans met den toestand van 's lands Finantien bekend, omdat in de Gwt. geschreven staat, dat zulks plaats zal hebben? Ik geloof, dat het een gevolg is van eenen zeer beperkten kring van beschouwing, wanneer men zich inbeeldt eene wet te kunnen maken, die voor alle

misbruik beveiligd is; ik meen daarom, dat uit de vrees voor mogelijk — liever voor denkbaar, maar zedelijk onmogelijk — misbruik eene, anders goede, wet, niet moet worden verworpen.

Men heeft tegen dit wets-ontwerp opgemerkt, dat de mededeeling van de koloniale begrootingen over een aanstaand dienstjaar, zonder mededeeling van de afgeslotene rekeningen over vroegere jaren, niet volledig is, en geene de minste zekerheid aanbiedt, dat de saldo's van de rekeningen van vroegere jaren op de volgende begrootingen juist worden overgebragt en verantwoord. Ik moet de juistheid van die aanmerking toestemmen en weet op dezelve geen antwoord te geven; ik weet niet, waarom de Regering de mededeeling van die rekeningen zonder nut acht; wel is waar dat de laatst afgeslotene rekeningen, drie, vier, vijf jaren ouder zullen zijn dan de begrooting, waarover gehandeld wordt; maar wat doet dit ter zake? Is dit niet met de comptabiliteit in andere deelen van het bestuur even zoo gelegen? Wanneer op de begrooting van het loopend jaar telkens eene som voor de presumtive saldo's der rekeningen van vroegere jaren zoo lang ter goede rekening of voor memorie wordt gesteld, tot dat het juiste saldo door de afsluiting der rekening bekend is, en juist kan worden overgebragt, dan worden, na een zeker aantal jaren, eindelijk alle begrootingen en rekeningen in verband gebragt, en kunnen volledig worden overzien en beoordeeld. Het is dus, naar mijn inzien, te betreuren, dat de Regering, op den wensch van de Tweede Kamer om mededeeling te ontvangen van die afgeslotene rekeningen, de toezegging daartoe niet heeft gegeven. In die toezegging ware het bewijs gelegen van het voornemen der Regering om, zonder achterhoudendheid, eene volledige opening van de baten der Oost-Indische geldmiddelen aan de Stat.-Gen. te geven. Maar, Ed. Mog. Heeren! deze bedenking kan niet leiden om dit wets-ontwerp niet goed te keuren; de Gwt., zoo als zij door de aanneming van dit ontwerp zal worden, sluit immers de mogelijkheid van de mededeeling der Koloniale rekeningen aan de Stat.-Gen. nog niet uit, verbiedt die niet: en wat zal dan de Tweede Kamer weêrhouden kunnen om in het vervolg, bij de beoordeeling van eene begrooting, daartoe nog aanzoek bij de Regering te doen? Wat zal de Regering beletten om die mededeeling alsdan te doen? Dit wets-ontwerp verbiedt het niet; en wanneer daartoe dus de mogelijkheid blijft bestaan, waarom zouden wij dan deze wet verwerpen, en alzoo eene hoogst belangrijke, door de gewone Tweede Kamer met zoo veel aandrang en zoo lang gewenschte bijvoeging bij onze Gwt., verijdelen?

Ik noem die bijvoeging belangrijk, omdat daardoor alleen, naar

mijn inzien, eenige vastheid en regelmatigheid in de behandeling van 's Rijks geldmiddelen kan worden gebragt; want wat baat het der Vertegenwoordiging, op bezuinigingen aan te dringen, en die in de Staatsbegrootingen tot stand te brengen, wanneer de vrije beschikking over het overschot der baten van de kolonien aan de Regering de mogelijkheid overlaat, om al de uitgaven welke de Vertegenwoordiging niet noodig heeft geacht, desniettemin uit de koloniale middelen te bestrijden. Ik behoef dit niet uit te breiden; ieder gevoelt het, ieder ziet, in dat, indien aan de Regering de vrije beschikking over eenige millioenen uit de koloniale middelen staat, alle invloed van de Stat.-Gen. op 's Rijks uitgaven ten eenemale ijdel is. En wanneer deze wet verworpen wordt, wat zal daarvan het gevolg zijn? De Regering zal dezelve niet op nieuw voordragen; zij stelt in de aanneming geen belang; of zoude het misschien gewaagd zijn dit ook daaruit af te leiden, dat noch zijner Majesteits Minister van Kolonien, noch die van Finantien, tot wier departementen deze wet schijnt te behooren, zich in deze vergadering bevinden om dezelve te verdedigen? En wanneer dan in het vervolg de Regering op 's Rijks begrooting als batig slot van die koloniën eenige som, hoe groot of hoe gering ook, of zelfs wel niets plaatst, en de Tweede Kamer vraagt eenige opgave, eenige justificatie van dat bedrag, of van die weglating, dan zal de Regering haar beleefdelijk wijzen, althans kunnen wijzen, op het besluit van deze vergadering, en antwoorden, of kunnen antwoorden, dat deze Dubbele Kamer alle mededeeling, alle opgave, alle justificatie deswege aan die Stat.-Gen. heeft afgekeurd en ontzegd; en de Tweede Kamer zal moeten berusten in dat antwoord, als gegrond op de handelingen van de Dubbele Kamer; zij zal verlamd zijn in haren arbeid; zij zal moeten zwijgen. Ik zoude den eerbied, aan het doorzigt van deze vergadering verschuldigd, uit het oog verliezen, indien ik het denkbeeld wilde uitbreiden; uwe beschouwingen, Ed. Mog. Heeren! zullen dit beter kunnen aanvullen, dan door mij met noodeloozen omhaal van woorden zoude kunnen geschieden; ik geloof, dat de voorgedragene overwegingen genoegzaam belangrijk zijn om de aanneming van dit wets-ontwerp wenschelijk te mogen achten.

III. De heer Röell van Hazerswoude:

Ik houde het er voor, Ed. Mog. Heeren! dat, in elke Vergadering de minderheid door het besluit der meerderheid wordt gebonden, en nu deze Dubbele Kamer eene praejudiciele vraag van het uiterste belang, in eene zitting waaraan het mij leed was

geen deel te kunnen nemen, tegen mijne eigene overtuiging beslissende, begrepen heeft dat de kring van hare werkzaamheden al zeer naauw is beperkt, en de grenzen binnen welke zij hare bemoeijingen mag uitstrekken, al zeer duidelijk zijn afgebakend, zoude ik vermeenen de palen der parlementaire welvoegelijkheid te overschrijden, bijaldien ik mogt kunnen goedvinden mij te verdiepen in theoretische bespiegelingen, waarvan de practische bruikbaarheid voor het minst twijfelachtig moet geoordeeld worden, of vraagstukken op te werpen waarvan de oplossing niet meer binnen ons bereik ligt.

Aan ons Staatsgebouw zijn eenige herstellingen noodzakelijk geoordeeld; het ontwerp, het bestek, de voorwaarden daarvan moet ik helpen beoordeelen, en nu spreekt het bij mij wel van zelf, dat ik mijne beoordeeling, zal zij juist zijn, op geene andere gronden mag vestigen dan op die, welke uit de beschouwing van die herstellingen zelve of van hare omschrijving, ontleend kunnen worden, zonder die te zoeken in omstandigheden welke daarmede òf niet, òf in geen onmiddellijk verband staan.

Ik moet helpen beslissen of eenige bepaald noodzakelijk gekeurde wijzigingen, even zoo vele bestanddeelen der Gwt. zullen zijn, *ja* dan *neen*: ik heb geen lust gevoeld, en gevoel dien ook nog niet, dezelve te verdedigen of te bestrijden, maar bij het besef der verpligting, thans op mij rustende, wil ik te kennen geven waarom ik aan het 8ste wets-ontwerp mijne goedkeuring zal weigeren.

De bijvoeging bij art. 60 vind ik zeer bedenkelijk, omdat ik er de strekking niet van begrijp, en de verduidelijking, daaromtrent van Regeringswege gegeven, mij toeschijnt de toepassing van het duidelijk verband tusschen twee zeer heldere grondwettige bepalingen zeer te moeten bemoeijelijken.

Eene bijvoeging van soortgelijken aard, door vier afdeelingen in de maand October ll., bij de behandeling der leeningswet van 56 millioen, bijna eensluidend voorgedragen, zoude ik gaarne hebben toegegeven.

Ik noemde heldere grondwettige beginselen, en in de daad, tusschen dat van *bezittingen aan de zijde van het Rijk*, en van *opperbestuur aan de zijde van den Koning*, is geen ander verband denkbaar, dan het niet minder helder begrip, dat de eigenaar de vrije beschikking heeft over de inkomsten zijner bezittingen, na geslotene rekening.

Bijaldien dit wets-ontwerp niet mogt worden aangenomen, blijft art. 60 ongeschonden, en ik wanhoop er niet aan, mijne

geachte medeleden van de gewone Tweede Kamer, de overtuiging met mij te zullen zien deelen, dat elke begrooting van Staatsinkomsten, waarbij de toepassing van dit beginsel niet op den voorgrond mogt staan, reeds daardoor onaannemelijk zal moeten worden geacht.

Aan de verdere wets-ontwerpen zal ik, even als aan de vorige, mijne goedkeuring geven; eene volledige herziening toch der Gwt., al mogt ik dezelve wenschelijk achten, is, na de wending welke onze beraadslagingen hebben genomen, vooreerst niet meer denkbaar, en ik ben overtuigd dat de bevestiging van het onderhavige wijzigingswerk gevorderd wordt, door aanneming van hetgeen daarin bruikbaar kan worden geoordeeld.

IV. De heer LUZAC:

(voor de vuist uitgesproken, hoofdzakelijk en voor zoo ver men die later in schrift heeft kunnen brengen.)

Ed. Mog. Heeren! Tegen dit wets-ontwerp heb ik mij bij de vroegere beraadslagingen in deze Kamer, met den meesten ijver verzet (*Handelingen*, II[e] Deel, blz. 227) en het kan U Ed. Mog. niet bevreemden, dat ik steeds met dezelfde denkbeelden over art. 60 onzer Gwt., welke ik toen meer omstandig uiteenzette, bezield, geene gelegenheid mag laten voorbijgaan, zonder te beproeven, om mijne overtuiging ook bij U Ed. Mog. te vestigen, en daardoor de aanneming van dit ontwerp te voorkomen.

Ik beschouw de voorgestelde bijvoeging aan dit artikel gevaarlijk of noodeloos, en blijf het gevoelen aankleven, dat het oneindig beter is, het bestaande art. 60 te laten zoo als het is, dan het met deze nieuw periode te verlengen.

Het gevaarlijke hetwelk, naar mijn oordeel, in de bijvoeging gelegen is, spruit niet zoo zeer voort uit de woorden welke men aan het originele artikel toevoegen wil, uit de toezegging welke bij dezelve gegeven wordt, maar uit hetgeen de voorstelling van deze bijvoeging is vorafgegaan en uit de beslissing welke geacht kan worden hiermede gegeven te zijn aan eenen twist, — het woord is misschien wat hard — aan een verschil van opinie zeker, hetwelk jaren lang tusschen de Tweede Kamer der Stat.-Gen. en de Regering, omtrent den zin en de kracht van art. 60 bestaan heeft.

Om mijn gevoelen voor U Ed. Mog. eenigzins duidelijker te maken, moet ik de zaak een weinig hooger opvatten en tot het gebeurde in vroegere jaren voor een oogenblik terugkeeren.

Toen de zaken op Java gedurende den laatsten tijd onzer vereeniging met Belgie, in de ongelukkige gesteldheid waren, dat wij aanhoudend deze bezittingen door subsidien uit het moederland moesten ondersteunen, en wij vele millioenen schats voor dezelve onder de garantie van den Staat moesten opnemen, was het niet te verwonderen, dat de Zuidelijke vertegenwoordiging met een ongevallig oog deze bezittingen begon aan te zien, en zich, niet dan met veel moeite, liet overhalen met eenen waarborg voor de interessen der geleende gelden tusschen beiden te komen. Het heugt mij nog, hoe, ter gelegenheid der laatste leenings-wet, in de zitting van 1828 tot 1829, ten behoeve der overzeesche bezittingen voorgesteld, vele onzer Zuidelijke broeders zich geheel ongenegen betoonden om tot meerdere opofferingen te besluiten en het denkbeeld al eens werd opgeworpen, of het niet beter en raadzamer ware, onze finantien niet verder voor Java te bezwaren, en die bezittingen aan derzelver lot over te laten! — Gelukkiglijk vond deze moedelooze gedachte geen bijval, en besloot de Tweede Kamer andermaal tot het waarborgen eener geldleening, welke de middelen moest schragen waardoor Java voor Nederland niet alleen behouden is, maar onder een ijverig en voorzigtig opperbestuur allezins vruchtbaar en heilrijk voor het geteisterd moederland is geworden.

Die ongelukkige tijden hadden nu veroorzaakt, dat de Stat.-Gen. als ongemerkt, aan dat opperbestuur geheel alles hadden overgelaten, — dat hun omtrent het beheer dier overzeesche bezittingen, en derzelver geldelijke aangelegenheden, omtrent alles wat die gewesten, zoo wel in het judiciele, administrative, als in het finantiële, betrof, nimmer iets meer werd medegedeeld dan de Regering goed vond bekend te maken. — Men vreesde bij de Stat.-Gen. niet veel anders dan slechte tijdingen, en de noodzakelijkheid van meerdere leeningen te vernemen, en liet aan het opperbestuur alles over.

Toen nu echter, bij het herstel van rust en orde op Java, en bij het aanwakkeren der gunstige resultaten van het ingevoerde systema van cultuur, de staat van zaken aldaar eene geheele omkeering ondervond, en het moederland op zijne beurt door de kolonie krachtig begon ondersteund te worden, is de Regering in het oude voetspoor blijven wandelen. Zij heeft begrepen voortdurend alles aan zich te moeten houden en het *opperbestuur* van art. 60 in dien zin te blijven opvatten, dat het haar vrij stond over de gunstige opkomsten der Oost-Indische bezittingen naar welgevallen te beschikken, en daarvan slechts zoo veel aan de Stat.-Gen.

bekend te maken, en ter dispositie der geldmiddelen van het moederland te stellen, als haar zoude goeddunken.

Zij is meer en meer in haar systema van algeheel en oppermagtig beheer in en over alles de overzeesche bezittingen betreffende, voortgegaan, en heeft hare pogingen, om de Stat.-Gen., zoo veel maar doenlijk was, buiten eenige bemoeijing met deze zaken te houden, zoo verre gedreven, dat zij in zeker jaar eene Staatsbegrooting heeft gereed gemaakt en aan de Tweede Kamer doen voorleggen, op welke het geheele Departement van Kolonien was weggelaten: dit is, zoo ik mij niet bedrieg, in 1833 of 1834 geschied.

Het sprak wel van zelf, dat deze onbewimpelde poging, om de Stat.-Gen. verder buiten alle directe kennis omtrent de overzeesche bezittingen te houden, en alles bij de executive magt over te brengen, niet onopgemerkt kon blijven. — Zeer algemeen werd hierover bij onze processen-verbaal geklaagd; doch zonder gewenscht effect, tot dat ons eindelijk, bij de bedreigde verwerping eener begrooting welke aan een zoo groot gebrek mank ging, zeer kort voor de stemming, een enkel vel druks in de Vergadering werd rondgedeeld, waarop het Departement van Kolonien, bij wijze van *erratum*, met zeer korte trekken weder op de Staatsbegrooting hersteld werd.

Wij beschouwden dit toen als eene belangrijke overwinning, en ten gevolge dezer toenadering van de Regering werd de door mij bedoelde begrooting met eene zeer aanzienlijke meerderheid van stemmen aangenomen.

Sedert dien tijd is deze poging nimmermeer herhaald: het Departement van Kolonien heeft zijne plaats op de begrooting van uitgaven behouden, en jaarlijks is dáár door de Regering, bij de wet op de middelen, eene som door haar naar eigen goedvinden bepaald, onder de inkomsten van den Staat op- en aangenomen geworden; altoos echter met de uitdrukkelijke verklaring van vele leden der Vergadering, dat zij door de aanneming der bedoelde sommen niet wilden geacht worden van het principe eener verpligte en volledige openlegging en inzage der Oost-Indische zaken afstand te doen: — of de bij de middelen gebragte som nu wezenlijk de juiste was, of zij niet soms hooger of lager had behooren gesteld te zijn, bleef gevolgelijk buiten de cognitie der Stat.-Gen. — Ook te dezer zake verlangden wij zoo vuriglijk het beeindigen onzer geschillen met Belgie, vermits wij hoopten bij de alsdan onvermijdelijke herziening der Gwt. dit punt

ter sprake gebragt te zien, en op eene redelijke wijze duidelijk beslist. —

Toen nu op het einde van 1839, ter gelegenheid der leeningswet van 56 millioen, onder garantie van den Staat, ten laste der Oost-Indische bezittingen te sluiten, de aandacht der Tweede Kamer meer bijzonder op de Oost-Indische zaken is gevestigd gemaakt, en zij uit de van Regeringswege gedane mededeelingen beter inzigt in dezelve verkreeg, heeft zij zich volijverig getoond, om hare regten te dezen opzigte beter te doen gelden, en zoodanige waarborgen te erlangen, waardoor het bij de Gwt. verleende opperbestuur niet zóó omvattend en uitsluitend zoude blijven, dat het alle kennis en deelneming voor de Stat.-Gen. geheel moet wegcijferen.

De billijke pogingen der Kamer bleven ook niet zonder eenig goed gevolg, want de bewuste project-wet der 56 millioen werd reeds vermeerderd met eenige bepalingen welker opvolging aan de kennis van het geldelijk beheer der O. I. bezittingen, meerdere duidelijkheid en openheid voor de Stat.-Gen. zoude bijgezet hebben.

Door het verwerpen dezer wet en het hiermede wegvallen der bedoelde bepalingen, is de zaak noodwendig in den ouden staat gebleven, en is het nog niet voldoende uitgemaakt in hoeverre het gevoelen der Regering, uit hare daden vooral kenbaar, als het juiste moet aangenomen worden, dan of er geene verpligting voor haar bestaat, een gedeelte der magt welke zij zich vroeger aanmatigde, met de Stat.-Gen. te deelen.

In dezen stand der zaak zijn wij in Januarij jl. aan het herzien der Gwt. begonnen, en niets was natuurlijker, dan dat onze aandacht op het 60ste artikel spoedig en ernstig gevestigd werd.

Ik zal U Ed. Mog. niet vermoeijen met eene naauwkeurige vermelding der verschillende denkbeelden, te dier gelegenheid in de sectien geuit, noch van de redactien en bijvoegingen door eenige leden voorgesteld; doch ik mag niet verzwijgen, dat toen ook het denkbeeld om eenig deel in de wetgevende magt ten opzigte der overzeesche bezittingen, en de vaststelling van derzelver begrootingen voor de Vertegenwoordigers van hen, aan wie deze bezittingen toebehooren, te vindiceeren, is in het midden gebragt, en in bijna alle de sectien door eenige leden is vastgehouden.

En wat is hierop gevolgd? welk antwoord heeft de Regering hierop gegeven? heeft zij dit regt der Stat.-Gen. erkend, en de

ken bij de wet af te bakenen wat geheel aan het opperbestuur des Konings zal moeten overgelaten worden, en hoe verre de legislative bemoeijing der Stat.-Gen. zal kunnen worden uitgestrekt. — Zeker zijn wij thans in het algemeen weinig met de Oost-Indische aangelegenheden bekend, en zoude het ons veel studie en onderzoek kosten, om hierin goed te beslissen. — Maar waarom zouden wij, met ijverigen wil en door naauwkeurig aangewende pogingen, ons deze zaken niet spoedig eigen doen worden? waarom zouden wij niet een nuttig gebruik kunnen maken van de inlichtingen dier Nederlanders, welke nu reeds van daar met kunde en eer zijn teruggekeerd, en ons op deze wijze bekwamen om ook hierin de dierbare belangen des Vaderlands met getrouwheid en naauwkeurigheid te behartigen? Zijn dan allen, die nu in de zaken der kolonien werkzaam zijn, door een actief leven in onze overzeesche bezittingen hiertoe bekwaam geworden; moet de Regering ook niet op informatien en berigten van anderen afgaan? en waarom zouden de leden der Kamer zich niet evenzeer de kundigheden kunnen verwerven, welke hen thans nog ontbreken? Maar voor een oogenblik aangenomen (de zaak uit het gunstigste oogpunt beschouwende) dat het voornemen niet bestaat, door de voorgestelde bijvoeging, de bedoelde quaestie onzer bevoegdheid te prejudicieren, dan moet ik vragen, waarom de bewuste paragraphen in de Gwt. zullen gebragt worden, en wat de Regering beletten kan, ook zonder deze bijvoeging, jaarlijks datgene aan de Stat.-Gen. mede te deelen, wat hier nu wordt toegezegd? wat kan de Regering beletten het gebruik van het batig slot, voor het moederland beschikbaar, bij de wet te doen regelen? — Geene bepaling der Gwt. kan haar hierin immer hinderlijk zijn; en wat behoeven wij haar dan met bepalingen op te vullen, welke in eenen beperkenden zin kunnen uitgelegd worden, en mitsdien eene schadelijke strekking hebben? Vergeten wij toch nooit dat het hier de revisie eener Gwt. geldt, welke voor volgende Regeringen, voor vele volgende geslachten moet dienen, en het dus ook wel degelijk pligt is de aandacht te vestigen op het misbruik, hetwelk soms van eene bijvoeging of verandering zal kunnen gemaakt worden! — Deze bijvoeging is dus of gevaarlijk of noodeloos; daarentegen kan de afwijzing derzelve hoegenaamd geene nadeelige uitwerking hebben, vermits het art. 60 alsdan geheel blijft zoo als het te voren was, en het herzieningswerk hiermede hoegenaamd geene schade ondervindt of eenig gevaar loopt. Ja, Ed. Mog. Heeren! dit ontwerp kan zeer gemakkelijk en beter dan eenig ander uit de rij der veranderingen en verbeteringen weg-

vallen, zonder dat het gemis eenigzins zal opgelet of den Vaderlande schadelijk worden.

Gaarne erken ik, vuriglijk te hopen, dat het besluit van U Ed. Mog. met het mijne overeenkomen zal, en dat deze dubbele Vergadering niet zal medewerken, om aan de Stat.-Gen., de tegenwoordige lasthebbers der Nederlandsche Natie, als ik mij zoo mag uitdrukken, een brevet van onbekwaamheid ten opzigte der O. I. zaken te verzekeren. — Wanneer ik naga, dat in vroegere tijden en onder het bestaan der Oost-Indische Compagnie, onze voorouders zich in staat gekeurd hebben, deze belangrijke gewesten tot het direct onderwerp hunner zorgen in het Vaderland te stellen, en het hooge bewind over dezelve hier te voeren; — wanneer ik naga, dat bij alle de Grondwetten, geene uitgezonderd, welke Nederland sedert den jare 1795 heeft zien invoeren, steeds eene constitutionele afbakening is geweest, van hetgeen, betreffende die bezittingen, tot de wetgevende magt behoorde; — wanneer ik mij herinner, dat zelfs de constitutie, welke de Koning van Holland, Lodewijk Napoleon, met kennis en toestemming van zijnen Keizerlijken broeder, alhier, bij zijne komst uitvaardigde, aan de wetgevende magt bij art. 12, geheel de bepaling overliet, *der Regering van de Hollandsche kolonien*; — wanneer ik mij herinner, dat de *drie* jaren, gedurende welke onze gewesten in Frankrijk zijn ingelijfd geweest, het eenige tijdvak hebben uitgemaakt, waarin, ten gevolge der overheersching, een ander systema heeft kunnen gelden, en dat noch de Gwt. van 1814 noch die van 1815, de leer hebben verkondigd, naar welke de Regering is te werk gegaan, en die nu gevaar loopt bij de aanneming van dit ontwerp meer en meer bevestigd te zullen worden, — dan kan en mag ik niet medewerken om de Vertegenwoordiging van Nederland van een regt te berooven, hetwelk haar, naar mijne innige overtuiging, nog grondwettig toekomt, — dan kan en mag ik niet besluiten, mede het certificaat van onbekwaamheid en onbevoegdheid te onderteekenen, hetwelk in dit ontwerp ligt opgesloten; en moet ik verklaren, dat eenig en zuiver pligtgevoel mij gebiedt tegen deze voordragt te stemmen.

V. De heer van Nes:

Ed. Mog. Heeren! Ik vind mij verpligt om het gevoelen, door mijnen hooggeachten vriend uit Leyden, den voorgaanden spreker (den heer Luzac) zoo voortreffelijk uiteen gezet, te ondersteunen.

Deze voorgestelde bijvoeging aan den tekst van de Gwt. in het 60ste artikel, kan alleenlijk dienen om de beteekenis van dat artikel te verduisteren, en de toepassing daarvan te verlammen.

Volgens het artikel zelf, behoort aan den Koning het *opperbestuur* over de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen. *Opperbestuur* is geene *oppermagt;* geen taalkenner, geen staatkundige zal immer de beteekenis van die twee uitdrukkingen verwarren, of staande willen houden dat het opperbestuur de oppermagt insluit. — Opperbestuur geeft geene uitsluitende wetgevende magt, geene onbepaalde beschikking over de geldmiddelen, zonder de allerminste verantwoording. De oppermagt berust bij den Koning en de Stat.-Gen. gezamenlijk, en daaraan behoort ook gezamenlijk al wat niet onder het opperbestuur over de kolonien begrepen kan worden. — Die volkplantingen zijn bezittingen van het Rijk, de inkomsten behooren aan het moederland, derhalve bestaat ook de verpligting van het opperbestuur om deszelfs beheer van die inkomsten aan de wetgevende magt van het moederland te verantwoorden.

Maar nu strekt de alhier voorgestelde slotbepaling juist om het een en het ander aan de Stat.-Gen. te ontnemen (eene bedoeling, welke duidelijk doorstraalt in de memorie der hooge Regering, door den geachten spreker uit Leyden aangehaald); want deze slotbepaling belooft alleenlijk *mededeeling der laatst ingekomene staten van ontvangsten en uitgaven der volkplantingen*, en *beschikbaarheid over het batig slot ten behoeve van het moederland*, zonder meer; en men zal nu voortaan, *argumento a contrario sensu*, daaruit afleiden, dat al het overige deze Kamer niet aangaat, omdat de Gwt. niets verder voorschrijft.

Zoo strekt nu deze bijvoeging in de Gwt. tot verkorting van het regt, hetwelk de Stat.-Gen. tot hiertoe bezeten hebben, om rekenschap te vragen van het beheer over de bezittingen van den Staat, althans ten aanzien van de geldelijke inkomsten, een regt, op de Gwt. steunende, doch waarvan men tot hiertoe bij de Tweede Kamer, om staatkundige redenen, geen gebruik gemaakt heeft; maar een regt, evenwel van het alleruiterste belang; want het is thans, helaas! eene ontegensprekelijke zaak, dat onze Nederlandsche Staats-finantien moeten staan of vallen met den bloei en de geldelijke inkomsten van onze Oost-Indische bezittingen! Zulk een overwegend belang kan of mag niet uitsluitend aan de willekeur der uitvoerende magt opgedragen worden. De Tweede Kamer heeft reeds getoond datzelfde denkbeeld te koesteren, en hoe zoude dan

deze Dubbele Vergadering kunnen besluiten om dat vermogen te belemmeren of dat regt te beperken?

Laat ons zien welke de voorregten zijn, die alhier zoo schijnbaar vrijgevig beloofd worden: 1° de laatst ingekomene staten van ontvang en uitgave, en 2°. beschikbaarheid van het batig slot. — Maar die staten zullen dan eerst ingekomen zijn, wanneer het aan de Ministers gelegen komt dezelve mede te deelen, of wanneer daaraan niets meer ontbreekt, wat een voorwendsel geeft om de mededeeling te verschuiven; wat meer is, die staten kunnen naar goedvinden ingerigt worden, en het zal niet vrijstaan daarop eenige aanmerkingen te maken, want de mededeeling is alles wat hier beloofd wordt, maar geenszins *beoordeeling!* Het tweede punt, de beschikbaarheid van het batig slot, behoeft niet beloofd te worden, want het moederland heeft daar regt op; want dat batig slot behoort tot de inkomsten van den Staat. Het moederland heeft meer dan dit, het regt namelijk om, door middel der wetgevende magt, toe te zien dat dit batig slot niet willekeurig worde verminderd, ja het regt om, in zoodanig geval, de vereischte maatregelen tot stand te brengen, waardoor de verantwoording der koloniale inkomsten en uitgaven beter wordt geregeld.

Dergelijke maatregelen mogen dan voor het tegenwoordige niet te pas komen, gelijk de Tweede Kamer dan ook tot hiertoe daaraan niet gedacht heeft, omdat het bestuur der kolonien zich in goede handen bevindt, maar de Gwt. moet niet naar de omstandigheden van het tegenwoordig oogenblik alleen worden ingerigt: zij moet ook voor de toekomst kunnen dienen.

Men vraagt of het verwerpen dezer wet tot eene betere uitkomst zal leiden, indien de hooge Regering niet goedvindt een ander voorstel te doen? Ik antwoord, dat de Tweede Kamer in dat geval het regt behoudt, hetwelk de Gwt. haar thans nog vrijlaat, en dat zij dan slechts haren pligt behoeft te kennen. Deze Dubbele Kamer zoude zeer onstaatkundig handelen met dit vermogen aan de Stat.-Gen. voor het vervolg te benemen, en mijne toestemming althans kan ik daartoe niet geven.

VI. De heer SCHOONEVELD

zegt dat hij geen vriend van een votum van vertrouwen is; die edele deugd van vertrouwen komt in eene vergadering als deze minder te pas; deze vergadering moet toezien, en nooit bloot op vertrouwen te werk gaan.

Maar het is hier geene zake van vertrouwen te verleenen; in de

onderwerpelijke verandering is niets nadeeligs gelegen; er wordt geen geschil omtrent regten der Kamer beslist. Maar altoos wordt der Regering nu de verpligting opgelegd, die er voor haar tot dus verre niet bestond, of omtrent welke bij haar groote twijfel heerschte, zoodat het bekomen van ramingen en staten enz. steeds meer als eene gunst, dan wel als een regt werd beschouwd. Door de aanneming van het ontwerp zou niets verloren gaan omtrent het regt der Kamer, ten aanzien van het geschilpunt nopens de Oost. Het overleggen der staten en rekeningen, zou wel degelijk aanleiding kunnen geven, om daaromtrent te handelen. En altijd kan de Kamer, zoo zij daarover niet voldaan is, budjetten van ontvangsten en uitgaven verwerpen. Het ontwerp is dus zeker niet minder goed dan art. 60; het strekt niet ten praejudice van het regt der Kamer.

VII. De heer de Kempenaer

meent dat het geen vraag is of het ontwerp iets minder of meer goed is, dan het bestaande, maar of het beantwoordt aan de noodzakelijkheid, ter beslissing van een sinds lang hangend groot geschilpunt tusschen de Regering en de Kamer over de overzeesche bezittingen. Hij deelt de vrees, dat, op grond van de nu voorgedragene bepaling, de Regering in het vervolg alle andere mededeelingen, behalve de bij de Gwt. genoemde, zal weigeren te verstrekken, en zich het eigenmagtig bestuur over de Volkplantingen zal toekennen. In het gegeven geval, is het dan veel beter te achten het art. 60 der Gwt. onveranderd te laten.

VIII. De heer Groen van Prinsterer

verklaarde zich mede tegen de voordragt. Hij zou na de langdurige beraadslagingen kortelijk zeggen, dat hij, bij zijne geringe bekendheid met het onderwerp, voorzeker niet aanmatigend genoeg was, om bij het gezegde nog iets, ter inlichting, te willen voegen; maar dat hij ongaarne tegen eene wet zou stemmen, zonder reden zijner afkeuring gegeven te hebben, terwijl hij het een onheil voor het Vaderland zou achten, indien de regeling der belangen van de overzeesche bezittingen, tot in de minste bijzonderheden aan eene talrijke vergadering overgelaten wierd; maar evenmin kan hij zich vereenigen met eene uitlegging van art. 60, waardoor alle toezigt der Tweede Kamer onmogelijk of nietsbeteekenend wordt. Hij achtte de voorgestelde slotbepaling vooreerst overbodig, daar onge-

twijfeld de Regering ook zonder dit bijvoegsel, over het batig slot niet naar willekeur mogt beschikken en de *mededeeling* der staten van ontvangst en uitgaven geen waarborg hoegenaamd geeft. Bovendien zou zij, door min juiste opvatting van hetgeen in de Vergadering gezegd is, het noodlottig gevolg kunnen hebben om den nu reeds twaalfjarigen strijd over den zin van het artikel ten voordeele van het Gouvernement beslist te doen achten.

IX. De heer DE JONGE VAN CAMPENS NIEUWLAND

zegt dat de Regering met het voordragen van deze bijvoeging in art. 60 voldaan heeft aan de begeerte veler leden. Blijft art. 60 bestaan, dan blijft het punt in geschil ook onuitgemaakt. De redenaar vindt hier eene groote opoffering aan het verlangen der Kamer. Nu zal de verpligting aan de zijde der Regering bestaan tot het mededeelen van staten en rekeningen. Afstand van de regten aan deze zijde geschiedt niet. Hij ontveinst het niet, dat zijn gevoelen altijd is, dat men met het overbrengen van toezigt en bestuur der overzeesche bezittingen, die parel van Nederland, voorzigtig moet zijn; dat men de lessen der geschiedenis, van hetgeen men bij andere Volken heeft zien gebeuren, niet te veel kan in het oog houden. Voortaan zal men ten minste het batig overschot ter beschikking aan de Stat.-Gen. stellen; men zal staten en rekeningen overleggen, die, indien men ze niet op goed vertrouwen wil aannemen, met die van vorige diensten zullen kunnen vergeleken worden; en men zal kunnen toetsen of men geene fictie, dan wel eene wezenlijke administratie heeft. Wat zou nu eene verwerping van deze wijziging in de Gwt. zijn? Jaren lang heeft men er naar getracht, en thans, nu de Regering grondwettig verpligt wordt tot de bedoelde mededeelingen, nu zal men het gevraagde afstemmen! De redenaar zou in de verwerping van deze bijvoeging tot de Gwt. eenen tweeden misslag zien nopens de koloniën; hij zou dien te meer betreuren, op een oogenblik, dat alle aandacht gespannen is op de beste middelen tot het verbeteren van 's Lands Finantiën.

X. De heer SCHIMMELPENNINCK

deelt het gevoelen niet des vorigen sprekers. Hij vermeent dat men door het toevoegen der bepaling het beginsel verkracht dat de koloniën zijn bezittingen van den Staat. Getallen, cijfers, staten beteekenen op zich-zelve niets; waar is de toetssteen, dat de cijfers en

staten op waarheid berusten? Het bestuur over het uitsluitend toezigt op de overzeesche bezittingen blijft geheel in handen der Regering; liever is het art. 60 onveranderd te laten. Met dat art. kan de Kamer haar regt handhaven, door de verwerping van begrootingen. Nu snijdt men de pas af tot ruimer uitlegging van art. 60. De spreker zal dus tegen het ontwerp stemmen.

XI. De heer VAN HOORN VAN BURGH

keurt de bijvoeging loffelijk en goed. Zij zal aan het art. meerdere duidelijkheid bijzetten. Men heeft er eerst sterk op aangedrongen. Eene verwerping zou nu staatkundige onzekerheid doen geboren worden.

Hierna wordt het ontwerp aangenomen met 85 tegen 20 stemmen. TEGEN hebben zich verklaard de heeren: Warin, Groen van Prinsterer, Thorbecke, Romme, Stinstra, van Nes, Schimmelpenninck, Röell, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, Storm, Gouverneur, Luzac, de Kempenaer, Boreel van Hogelanden, Boeracker, van Nagell tot Wisch, van Sasse van Ysselt en Bruce.

Zitting van Woensdag, 2 September.

Tegenwoordig 103 leden en de Ministers lezing en goedkeuring der notulen.

De heer WARIN geeft berigt dat hij door ongesteldheid en de heer VAN LOON dat hij door een sterfgeval verhinderd is aan de beraadslagingen deel te nemen. De eerste verschijnt echter later ter vergadering.

De beraadslagingen worden geopend over het NEGENDE ONTWERP, verandering brengende in artt. 122—128, *handelende over de begrooting van* STAATS-UITGAVEN.

I. De heer THORBECKE:

Mijne eerste bedenking tegen dit ontwerp treft art. 2. Ik stel haar voor in de vraag: waarom niet voor één jaar?

Het stelsel eener dubbele, eener tien- *en* éénjarige begrooting heeft den natuurlijken grond, dat vele uitgaven althans zeer wel voor tien jaren kunnen worden bepaald, omdat zij hoogstwaarschijnlijk, gedurende de eerstvolgende tien jaren, telken jare even onmisbaar of onvermijdelijk zullen blijven. Dat stelsel heeft, bij eene juiste verdeeling tusschen de twee begrootingen, het voordeel, dat eene afstemming der jaarlijksche begrooting het noodzakelijk onderhoud van de dienst niet aanstonds belemmert. Eene vrijheid te hooger te schatten, waar op het voorstel der Regering enkel ja of neen kan worden gezegd.

Het onderzoek der begrooting is eene herziening der verschillende takken van het Staatshuishouden. Het is van groot belang, dat sulk eene herziening van de zijde der wetgevende magt jaarlijks plaats hebbe. Die jaarlijksche herziening vindt — altoos eene juiste verdeeling tusschen twee begrootingen aangenomen — plaats in het stelsel der Gwt. van 1815. Verlaat men dat, uit hoofde van de moeijelijkheid, het over de *verdeeling* eens te worden, dan is er, dunkt mij, geen redelijke keus meer, dan moeten de uitgaven en ontvangsten *jaarlijks* worden geregeld.

Het onderzoek der begrooting zal wel, in den regel, de voornaamste van de gewone bezigheden der Stat.-Gen. blijven. De Gwt. gebiedt, dat de Stat.-Gen. jaarlijks vergaderen. Zal de uitvoering van dat voorschrift, zal de jaarlijksche vergadering der Stat.-Gen. niet een noodelooze omslag schijnen, wanneer de hoofdtaak der vergadering om het andere jaar vervalt?

Het slot van art. 4. De *penningen* enz., is, zoo als nu reeds in de Gwt., geheel overbodig. Overschrijving, niet toegestemd door de Stat.-Gen., zal ook zonder die bepaling schennis zijn eener wet.

In art. 5 moest, dunkt mij, het woord «geldmiddelen» zijn herzien. Het beperkt. Waarom niet *middelen* of *goederen* en *geldmiddelen?* Het verslag toch behoort, geloof ik, zoowel de eerste, *les materiaux appartenant à l'état,* als de laatste te bevatten.

Ik vraag voorts, of de tweede zinsnede van dat artikel enkel verklaring is van de eerste? Zal het bevolen *verslag* bestaan in die *afgesloten rekening* zelve?

De *mededeeling*, bij het slot van het artikel geboden, schijnt mij enkel vorm, niets meer; zal de mededeeling iets beteekenen, dan moet, meen ik, de rekening door de Stat.-Gen. worden onderzocht en hunne goedkeuring behoeven.

II. De heer van Nes:

Ed. Mog. Heeren! De afschaffing der tienjarige begrooting is een maatregel, waardoor deze concept-wet zich in mijn oog bijzonder aanbeveelt.

Indien de voorschriften van het 123ste artikel der Gwt., hetwelk nu vervallen zal, door de Ministers in der tijd behoorlijk nagekomen waren, door *alle gewone*, *zekere*, *en steeds voortdurende uitgaven* daarin op te nemen, en zich dan ook alleenlijk daartoe te beperken, dan ware het wenschelijk geweest die instelling te behouden, ten einde den geregelden gang der finantiële zaken niet al te veel op losse schroeven te stellen, en dan kon ik mij ook nu met de eerste aanmerking van den laatsten spreker vereenigen; maar de ondervinding heeft geleerd, dat de voorgaande Ministers van finantien in der tijd telkens van dat stellig voorschrift zijn afgeweken, dat zij de gewone en de buitengewone uitgaven steeds voorbedachtelijk hebben verward, vele buitengewone uitgaven op de tienjarige begrooting plaatsende, en andere zekere, steeds voortdurende uitgaven in de eenjarige begrooting voordragende, met het tastbaar oogmerk om de Tweede Kamer tot de aanneming van alles te noodzaken, door de vrees voor stagnatie in de meest onvermijdelijke uitgaven. — Dit misbruik, deze overtreding der Gwt. wordt dan nu afgesneden, en voor zulk eene gewigtige verbetering kan ik wel toegeven dat de Staatsbegrooting voortaan voor den tijd van twéé jaren vastgesteld worde, mits een jaar vooraf aan de Stat.-Gen. aan te bieden.

De splitsing der uitgaven in afzonderlijke voordragten, naar gelang der hoofdstukken, zal zeker geene tegenspraak vinden bij mij, die reeds in het begin van het jaar 1833 datzelfde, in de Tweede Kamer voorgesteld en verdedigd heb; maar toen mogt dat voorstel geenszins de goedkeuring van de meerderheid der Kamer wegdragen. Thans, nu 's lands finantien, sedert dien tijd, wederom met zooveel millioenen verachterd zijn, thans nu het water aan de lippen was, nu is de Tweede Kamer eindelijk op het denkbeeld gekomen, om datzelfde aan de hooge Regering voor te slaan, en deze voorgedragene wet is het gevolg daarvan.

Bij deze gelegenheid moet ik evenwel aanmerken, dat deze voordragt niet genoegzaam voldoen zal aan het oogmerk, omdat elk departement van algemeen bestuur slechts tot een enkel hoofdstuk gebragt wordt, ofschoon verscheidene onderwerpen van

geheel uiteenloopenden aard bij hetzelfde departement vereenigd kunnen worden: bij voorbeeld de eeredienst met de posterijen, of de inlandsche nijverheid bij de buitenlandsche zaken! Eveneens kon wel het departement van oorlog bij dat van de marine gevoegd worden, en zoo doende moest dan het nut van deze bepaling grootendeels vervallen, want het oogmerk daarvan bestaat ongetwijfeld hierin, dat de Stat.-Gen. zullen beoordeelen, hoéveel gelds er voor elk onderwerp van uitgave noodig is; maar dit heilzaam doel wordt niet bereikt wanneer de weg openstaat, om allerlei verschillende onderwerpen van uitgaven onder hetzelfde departement van algemeen bestuur te vereenigen. — Wat meer is, elk zoodanig departement heeft uit den aard der zaak verscheidene zeer uiteenloopende vakken van bestuur en onderwerpen van uitgave: men denke slechts aan alle de verschillende aangelegenheden welke tot het departement van Binnenlandsche Zaken behooren! Uit deze bedenkingen vloeit voort, dat de splitsing der uitgaven in afzonderlijke voordragten geen genoegzaam nut stichten zal, zoo lang die splitsing niet tot elk *hoofdonderwerp* uitgestrekt wordt, opdat de Stat.-Gen. langs dien weg elk hoofdonderwerp in afzonderlijke overweging mogen nemen, en afzonderlijk beslissen, of de voor elk hoofdonderwerp gevraagde som doelmatig geraamd is geworden.

Gaarne wil ik bekennen dat mijn eigen voorstel in het jaar 1833 niet zoo ver strekte; maar, Ed. Mog. Heeren, de uitkomst heeft immers getoond dat ik toen nog te veel vraagde! te veel zelfs naar den zin van de meerderheid der Tweede Kamer! Toen vond de Tweede Kamer meer verkieslijk om aan dien ouden band te blijven liggen, om te volharden, ja in alles te blijven volharden, ook in sluimering bij onbepaald vertrouwen! En tot welk uiterste heeft dat systema van volharding ons thans gebragt? welk lot zoude te dier tijd aan eenig voorstel van mijne zijde, dat nog verder gereikt had, wedervaren zijn? Neen, Ed. Mog. Heeren! het scheen mij toen meer verkieslijk, niet veel te vragen, niet te veel voor te stellen, om ten minste iets te kunnen verkrijgen.

Thans was de tijd geboren, om in deze Dubbele Kamer meer voor te stellen, maar de loop van onze deliberatien heeft mij de treurige overtuiging gegeven, dat wij slechts weinig goeds tot stand zullen brengen, dat wij in verschillende opzigten te kort schieten in datgene, wat door de omstandigheden dringend gevorderd wierd, en wat thans in onze magt stond. Wanneer de finantien des lands op den rand des verderfs staan, dan is het geen tijd

om de oogen te sluiten voor onzen toestand, en ons met halve maatregelen te behelpen.

Ik eindig met de aanmerking op artikel 5 der voorgestelde wet, dat de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van elk afgeloopen dienstjaar door de Algemeene Rekenkamer afgesloten, niet slechts een voorwerp van enkele *mededeeling* aan de Stat.-Gen. behoorden uit te maken; dat het niet slechts een *verslag*, maar ook eene verantwoording, aan de goedkeuring der Stat.-Gen. onderhevig, behoorde te wezen, opdat ook de Rekenkamer in een verantwoordelijk ligchaam herschapen worde.

Ik zal voor deze wet stemmen.

III. De heer VAN RAPPARD

schetst de ongelegenheden, die uit het vroeger stelsel der tienjarige begrootingen voortvloeiden, en die door de tegenwoordige wet worden weggenomen. Deze wet biedt nog verscheidene andere voordeelen aan. De tweejarige begrootingen hebben boven de eenjarige dit voordeel, dat zij meerdere vastheid aan de Regering geven, en de Stat.-Gen. in de gelegenheid stellen, om tijd te besparen, dien zij aan andere gewigtige belangen des Vaderlands kunnen wijden. De aanmerking dat de Regering de splitsing der uitgaven illusoir zou kunnen maken, door departementen van algemeen bestuur met elkander te vereenigen, is daarom van minder gewigt, omdat de Kamer het regt heeft, de begrooting ook om den vorm te verwerpen. Wat aangaat de vaststelling van de afgesloten rekeningen voor de Kamers bij de wet, gelijk dit in Frankrijk plaats vindt, vermeent hij dat zulks daar in eene loutere formaliteit is ontaard.

IV. De heer DE KEMPENAER

verklaart zich voor eenjarige begrootingen, daar de Tweede Kamer als een verkregen regt heeft, om jaarlijks de finantiën te regelen. Het gevaar der tweejarige begrootingen is daarom te grooter, omdat ook wel begrootingen, in zich-zelve onaannemelijk, plegen aangenomen te worden, om de omstandigheden, als een offer op het altaar des Vaderlands. De splitsing der uitgaven acht hij minder gewigtig, omdat de hoofd-departementen van algemeen bestuur niet bij de wet zijn bepaald. Men moet niet vergeten, dat het verwerpen eener begrooting steeds is een buitengewoon mid-

del, waartoe zoo min mogelijk moet worden overgegaan, en hij is het dus met den vorigen spreker niet eens, dat de mogelijkheid van het gebruik maken van dit middel bij de beoordeeling dezer verandering in rekening moet worden gebragt. Zoo als het mededeelen der rekeningen thans is geregeld, acht hij dit een blooten vorm.

V. De heer LUZAC:

Ed. Mog. Heeren! Ik zal geenszins tegenspreken dat het onderhavige wets-ontwerp niet eenige bepalingen bevat, welke bij de regeling onzer finantiële aangelegenheden eenen gunstigen invloed zullen kunnen uitoefenen; — doch ik vermeen dat men eenige stappen verder had moeten gaan, en geloof dat, zoo als het ontwerp nu ligt, niet die wezenlijk goede waarborgen bij hetzelve worden vastgesteld, welke wij dringend noodig hebben.

Het verlaten van het systema eener *tienjarige begrooting* kan mijne goedkeuring wegdragen, omdat de ondervinding mij geleerd heeft hoe moeijelijk het is, met de Regering omtrent de juiste bepaling der *zekere en steeds voortdurende uitgaven, welke uit den gewonen loop der zaken voortvloeijen*, een en hetzelfde gevoelen te deelen. Indien men hierin meer den geest der Gwt. (art. 123) had willen volgen, zoude ik het denkbeeld eener onveranderlijkheid, gedurende vele jaren van zekere uitgaven, over welke bij de Vertegenwoordiging niet kan getwijfeld worden, als b. v. over het inkomen des Konings, de bezoldiging der regterlijke magt, de renten van de publieke schuld enz. enz., op zich-zelven niet afgekeurd hebben: de verkeerde applicatie van het principe heeft nu ook dit bedorven.

Voor de tienjarige eene *tweejarige begrooting* in de plaats gesteld te zien, schijnt eene toenadering, eene verbetering; — doch is dit wel hiervoor te houden, wanneer wij op de zaak een oogenblik bedaard nadenken? — Het komt mij zoo niet voor! — Bij de vastgestelde tienjarige begrooting behielden wij toch altoos nog *eene eenjarige*, die de buitengewone, onvoorziene en onzekere uitgaven moest bevatten, en was de Regering telken jare in de verpligting, de toestemming der Stat.-Gen. op deze te vragen: nu daarentegen, bij eene tweejarige begrooting, zal het der Regering, om het andere jaar, vrijstaan, zoodra voor eenen zoo langen tijd in de behoeften van den Staat behoorlijk is voorzien, de Stat.-Gen. niet langer bijeen te houden, dan de een en twintig dagen bij de Gwt., als het minimum van onzen vereenigingstijd, voorgeschreven, en zullen wij dus de gepaste gelegenheid kunnen ontberen, om over zoo vele

onderwerpen onzer gewone huishouding de noodige bedenkingen aan de Regering over te brengen, de noodige inlichtingen te vragen. — Hetgoen hierover door ons geacht medelid uit Leyden (de heer THORBECKE) zoo even is opgemerkt en door mij niet behoeft herhaald te worden, heeft mij getroffen: het doet mij nu in die bepaling eener tweejarige begrooting meer bedenking vinden dan vroeger hieromtrent bij mij was opgekomen.

Dat de begrootingen voortaan, een *jaar* vóór den afloop van den termijn door den Koning zullen moeten worden voorgedragen, is ongetwijfeld een zeer nuttig voorschrift, daar wij haar op deze wijze zonder overhaasting zullen kunnen onderzoeken, en ook verschoond blijven van die treurige tafereelen welke vroeger, bij de deliberatien over de begrootingen, gedurende de laatste dagen, ja soms in de laatste uren des jaars, gehouden door eenen wel besproken Minister van Finantiën, ons voorgeschilderd werden, en die, zoo dikwijls krachtig op de gemoedelijke gewaarwordingen van U Ed. Mog. werkende, de aanneming van hevig bestredene, en slecht gekeurde begrootingen, hebben bevorderd. Ik moet hierbij echter opmerken dat deze verbetering reeds lang, en zonder herziening der Gwt., had kunnen ingevoerd worden, en art. 126 zich geenszins verzette tegen de vrijwillige invoering van hetgeen nu bij art. 2 des ontwerps, als eene verpligting voor de Regering wordt bepaald. —

Met bevreemding heb ik door een geacht spreker uit Gelderland, hooren zeggen, dat de vaststelling der Staatsuitgaven voor *twee jaren* ook daarom zoo veel aanprijzing verdiende, omdat hierdoor èn meerdere vastheid aan de Regering gegeven werd èn een kostbare tijd, dien wij nu jaarlijks aan het onderzoek der begrootingswetten besteden, om het andere jaar zoude worden uitgespaard.

Ik moet dien geachten spreker hierop te gemoet voeren: dat de vastheid der Regering geenszins van de meerdere of mindere lengte des tijds, voor welken eene begrooting is aangenomen, behoort afhankelijk te zijn; dat, wanneer eene Regering gematigd, wijs, geheel in den geest der Natie voortgaat, in alles hare belangen bevordert, hare vrijheden ongeschonden bewaart, alsdan de wezenlijke vastheid voor haar uit de liefde en het welbegrepen eigenbelang des Volks zal ontspruiten, en bij eene eenjarige begrooting, even goed als bij eene tweejarige, zal gevestigd blijven. — Het uitwinnen van den kostbaren tijd is zeker altoos van veel belang; doch dien tijd te willen uitkoopen, door onze beraadslagingen over 's lands dierbaarste aangelegenheden, die der uitgaven, ontvangsten en geldmiddelen van den Staat, in te snoeijen, slechts om het andere

jaar te doen plaats hebben, dit mag ik niet prijzen; dit kan ik geenszins als eene aanbeveling voor het ontwerp beschouwen.

Tegen het derde artikel geldt hetzelfde bezwaar, hetwelk mij het nieuwe, achter art. 121 der Gwt. te plaatsen, doet afkeuren; de uitgaven slechts voor één jaar verlangende vast te stellen, behooren de Staatsinkomsten ook, naar mijn oordeel, slechts voor gelijken tijd bij de wet geregeld te blijven.

Met de nieuwe redactie van art. 127 (art. 4 des ontwerps), kon ik mij bevorens, en ook nu, niet vereenigen. — Dat de uitgaven voor ieder Departement van algemeen bestuur een afzonderlijk hoofdstuk der algemeene begrooting zullen uitmaken, en elk der hoofdstukken, bij eene afzonderlijke wet worden voorgedragen en vastgesteld, levert, bij hetgeen sedert de invoering der Gwt. door de Regering is gevolgd geworden, zeker eenige verbetering op: het is een stap ten goede. Doch, bij de allereerste beraadslagingen welke in de sectiën der gewone Kamer plaats hadden en nu nog weder bij de laatstgehoudene sectie-deliberatiën, is steeds opgemerkt, dat die splitsing en afzonderlijke stemming over de uitgaven, niet bij *departementen van algemeen bestuur*, maar over de diverse *hoofd-onderwerpen der uitgaven* moest geschieden. Wij haalden in de 1ste sectie, in welke ik de eer had voor te zitten, het voorbeeld aan van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, hetwelk zoo vele verschillende en uiteenloopende uitgaven in zich vereenigt, — als, bij voorbeeld: de kosten der provinciale besturen, — die der gevangenissen, — van den waterstaat, — van de rivier-, zee- en havenwerken, — van het lager onderwijs, — de hooge scholen; met nog vele anderen: en wij vroegen, dat ieder zoodanig *hoofd-onderwerp* in een afzonderlijk hoofdstuk zoude worden opgenomen, en bij eene afzonderlijke wet voorgedragen. Zoo als de bepaling nu in het artikel voorkomt, laat zij te veel ruimte over, en zal aan het beoogde doel — de ondervinding zal het spoedig leeren — niet beantwoorden.

Ten einde dit te bevorderen, had ik vroeger bij de eerste afdeeling het denkbeeld geopperd, om, in het ontwerp van wet zelf, waarin de uitgaven van een Departement van algemeen bestuur zullen bevat worden, en waarover wij zullen stemmen, de definitive sommen van ieder *hoofd-onderwerp* van uitgave bij elk Departement uit te drukken, in diervoege, dat men, bij voorbeeld, in het wets-ontwerp, houdende de uitgaven van het Departement van Binnenlandsche Zaken, zoude vermeld vinden, hoeveel voor het binnenlandsch bestuur; hoe veel voor de gevangenissen; hoe veel voor het lager, hoe veel voor het middelbaar en hooger onderwijs,

enz. enz. berekend werd, met eene optrekking ten slotte van de geheele som of het facit der uitgaven van het Departement. Op die wijze zoude er meerdere waarborg voor het afzonderlijk houden der subsidien voor iedere behoefte van den Staat toegestaan geweest zijn, en eenige verzekering hieromtrent door de Regering gegeven (daar het denkbeeld ook met behoud des artikels, zoo als het nu ligt, kan gevolgd worden), had het nieuwe art. 127 zeer veel aannemelijker gemaakt. — Op deze bedenking is ook nu niet eenig antwoord gegeven, en het onvoldoende des artikels is dus in volle kracht gebleven.

De aanmerking door een geacht spreker zoo even in het midden gebragt, omtrent het noodelooze van hetgeen hier in de laatste alinea van dit artikel gezegd wordt, beaam ik ten volle; en gevoel dat nu vooral, wanneer de uitgaven voor ieder Departement, bij eene *afzonderlijke wet* zullen zijn vastgesteld, het van zelf spreekt, dat er geene som kan worden overgeschreven van het eene hoofdstuk op het andere, dan met gemeen overleg der Stat.-Gen., nademaal het blijkbaar de schennis eener wet zoude daarstellen, indien de Regering eigendunkelijk en alleen de bij verschillende wetten gemaakte verdeeling der behoefte van den Staat veranderde en aan het ééne Departement van algemeen bestuur wat afnam, voor mij om dit aan een ander toe te voegen.

Doch hetgeen mij, Ed. Mog. Heeren! in dit ontwerp het meest gebrekkig voorkomt, is het gemis der bepaling, welke velen met mij aan het slot van art. 128 gewenscht hadden te lezen: «dat, na» melijk, de rekening der ontvangsten en uitgaven, van ieder afge» loopen dienstjaar, na door de algemeene Rekenkamer te zijn »afgesloten, en jaarlijks aan de Stat.-Gen. medegedeeld, door deze »*bij eene wet* zal worden bekrachtigd.»

Bij de eerste deliberatiën over de herziening der Gwt., drongen reeds vele Leden der gewone Kamer hierop aan, en nu laatstelijk werd dit verlangen in de eerste afdeeling weder door *zes* Leden geuit en vond in andere weêrklank; zij begrepen, en ik geloof zeer te regt, dat de algemeene rekening der ontvangsten en uitgaven, welke op de door de Stat.-Gen. toegestemde begrootingen moeten berusten, als het ware eene eindelijke sanctie behooren te verkrijgen door het aannemen eener wet hiertoe betrekkelijk, zoo als dit in andere landen plaats heeft: wij waren toen van oordeel, dat het finaal afsluiten van de zoo belangrijke rekening der uitgaven en ontvangsten van den Staat, billijkerwijze behoort bij hen die in die uitgaven voor de Natie toestemmen en er de middelen voor helpen aanwijzen en verstrekken. Dat dit op *eene loutere niets beduidende for-*

maliteit in andere landen, bepaaldelijk in het naburig Frankrijk, zoude neêrkomen, zoo als wij zoo even door een geacht medelid uit Gelderland (den heer VAN RAPPARD), hoorden beweren, moet ik ten stelligste tegenspreken. Indien Zijn Ed. Mog. waarlijk in dit denkbeeld verkeert, moet ik hem vragen, of hij dan nimmer in het Fransche officiele gouvernemets-blad, den *Moniteur*, de keurig uitgewerkte rapporten gevonden heeft, door de commissien, in wier handen de Kamer der Gedeputeerden deze rekeningen met de zoogenoemde *loi des comptes* stelt, aan haar uitgebragt? — Zoo neen, dan mag ik hem de lecture van een dier rapporten, als eene verpoozing te midden zijner veelvuldige en belangrijke bezigheden ten sterkste aanbevelen. Hij zal alsdan met mij de naauwkeurigheid bewonderen, waarmede alle de posten worden nagegaan en onderzocht; — het helder overzigt, hetwelk men uit die stukken van de Finantiën van het uitgestrekte Frankrijk verkrijgt, alwaar het onderzoek eener rekening, loopende over een budget hetwelk vaak meer dan duizend millioen franken groot is, nog wel iets meer moeite zal kosten, dan het examen van die van Nederland immer zoude vereischen. Indien daarentegen ons geacht medelid, uit het belangrijk en volledig magazijn van al wat bij de Fransche wetgevende vergaderingen gebeurt, de door mij bedoelde rapporten en de beraadslagingen welke op dezelve volgen, kent, dan is het mij onbegrijpelijk, hoe hij de behandeling dezer zaak aldaar, als onbeduidend konde doen voorkomen. Wanneer men nu soms mogt twijfelen of dit nazien der rekeningen immer eenig effect heeft en of de bemoeijing der Kamer zich ten slotte wel tot iets anders bepaalt, dan tot het goedkeuren *par la loi des comptes* van uitgaven, welke reeds gedaan zijn, zal ik kunnen verwijzen tot de bewuste rapporten en de deliberatiën over dezelve, ook in den *Moniteur* te vinden, welke niet zelden voorbeelden opleveren van uitgaven welke de definitive sanctie der wetgeving niet hebben kunnen deelachtig worden. Indien mijn geheugen mij in dezen niet ontrouw is, geloof ik hiertoe, b. v. te mogen brengen, de afwijking van eenen zeer aanzienlijken post, welke een der Ministers besteed had tot het prachtig inrigten eener receptie-zaal in het hôtel door hem als Minister bewoond, doch welke uitgave, door de Kamer der Gedeputeerden niet goedgekeurd, van de rekening afgelaten is.

Doch genoeg hiervan, zoo ik vertrouw, om U Ed. Mog. een gunstiger denkbeeld te geven, van hetgeen elders, ten opzigte der afsluiting van de rekening van den Staat geschiedt, en om U Ed. Mog. te doen gevoelen waarom ik het onderhavige wets-ontwerp

te onvolledig acht, om aan hetzelve mijne goedkeurende stem te geven.

VI. De heer LUIJBEN

zegt, dat, indien hij niet om andere redenen, vooral ook wegens het niet roepen van Limburgsche afgevaardigden, tegen deze wet moest stemmen, hij deze, als veel goeds behelzende, door zijn *votum* zou bekrachtigen.

Ter stemming overgegaan zijnde, wordt dit ontwerp aangenomen met 90 tegen 13 stemmen.

TEGEN hebben gestemd de heeren: Thorbecke, Romme, Gouverneur, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, Luzac, van Sasse van Ysselt, Boeracker, de Kempenaer, Storm, Beelaerts van Blokland en van Nagell tot Wisch.

De beraadslagingen over het TIENDE ONTWERP, betrekkelijk eene verandering in art. 133, over de STEDELIJKE KIEZERS-COLLEGIEN, worden geopend.

I. De heer FEITH:

Ed. Mog. Heeren! Bij het wets-ontwerp, hetwelk thans aan de orde der discussie is, wordt voorgesteld, om eene verandering te maken in art. 133 der Gwt., gewagende van de kiezerscollegien in de steden, welke eenmaal in het jaar worden bijeengeroepen, om de inmiddels opengevallene raadsplaatsen door bevoegde personen te vervullen. De voorgestelde verandering strekt tot de inlassching van eenige woorden, welke ten noodzakelijken gevolge moeten hebben het maken van eene wet, invoerende eene periodieke aftreding der raadsleden in de steden.

Waren er van den eenen kant in onze Gwt. nog verscheidene belangrijke en gewenschte verbeteringen, behalve de voorgestelde, bij deze gunstige gelegenheid en op dezen daartoe zoo geschikten tijd, te brengen geweest, en heeft de hooge Regering, met eene, ook naar mijn inzien, te spaarzame hand de punten

uitgezocht, welke eene verandering of verbetering behoefden, om onzekerheden uit den weg te ruimen en de huishouding van onzen kleinen en met schulden overladen Staat op eenen meer eenvoudigen, meer onkostbaren, en, indien ik mij zoo eens mag uitdrukken, meer nederigen voet te brengen, dan doet het mij van den anderen kant leed, dat zij te rade is geworden, om eene verandering voor te stellen, welke mij toeschijnt voor de belangen der steden hoogstnadeelig te zullen zijn.

Vergunt mij, Ed. Mog. Heeren! dat ik kortelijk de nadeelen aantoon van de voorgedragene periodieke aftreding der raadsleden, en tevens het onvoldoende der gronden, welke, door andersdenkenden, voor dezelve worden aangevoerd.

Een *eerste* nadeel is, naar mijn inzien, daarin gelegen, dat kundige en arbeidzame mannen weinig lust en tijd zullen hebben, om, bij eene periodieke aftreding, zich met de borst toe te leggen op de kennis van de ware belangen hunner stad. In de vergaderingen van den Stedelijken Raad, ik spreek in het algemeen, zijn doorgaans slechts eenige leden, in wier handen belangrijke zaken kunnen worden toevertrouwd, en die in zich vereenigen bekwaamheid, arbeidzaamheid, braafheid, en dien echt Nederlandschen burgerzin, die zijnen grondslag heeft in eene liefde tot de burgerij, welke aller vrijheid in het Godsdienstige en Burgerlijke, welke aller welvaart en geluk, boven eigene tijdelijke belangen, zoekt en voorstaat. Deze weinigen hebben, in groote en volkrijke steden, vele jaren noodig, om de ware grondzuilen van het welzijn hunner steden te leeren kennen; om de bronnen van hare welvaart, of de oorzaken van haren teruggang op te sporen; om, met hoop op eenen goeden uitslag, de middelen te vinden, welke, onder den Goddelijken zegen, kunnen strekken tot vermeerdering van de eersten, en tot wegneming van de laatsten, en om alzoo in der daad nuttig te zijn ter bevordering van den stedelijken bloei, en van de welvaart der burgerij. Onder onze Vaderlandsche Steden is *Groningen* mij natuurlijk het meest en het naauwkeurigst bekend, en ik wil daarom liefst deze stad als voorbeeld aanhalen. Hare bezittingen strekken zich, ten Zuid-Oosten, bijna van de poorten der stad, tot op eenen afstand van tien en twaalf uren, tot aan de Oostfriesche en Munstersche grenzen, uit. Op een groot gedeelte dier bezittingen vervolgt zij, sedert meer dan twee honderd jaren, met den besten uitslag, een voor het geheele Vaderland gunstig en voordeelig stelsel van landontginning, alsmede het aanleggen van bosschen, kanalen, sluizen en kolonien, waardoor reeds verscheidene volkrijke en bloeijende dorpen zijn

ontstaan. Zij bevordert den aanwas van hare gronden, aan den Dollard en elders gelegen, en bragt reeds menige indijking tot stand. Zij heeft, zoo door de ligging van hare goederen, als door de oude en nieuwe verdragen, met hare naburen ingegaan, belangen van eenen zeer teederen aard en van de verstuitziende gevolgen te verzorgen. Ik zwijg nu nog van haren gewigtigen handel, van hare scheepvaart en haren scheepsbouw, en van de onderscheidene takken van nijverheid, binnen hare muren gevestigd. Men achtte waarlijk deze kennis van zaken niet gering, en geve den voorspoed van deze stad en andere groote steden in ons Vaderland, die met haar in een gelijk geval verkeeren, niet prijs aan een stelsel, dat misschien met fraaiklinkende woorden kan worden opgetooid, maar door de ervaring niet wordt aanbevolen, en tegen de ontwikkelings-geschiedenis van waarschijnlijk de meeste dier steden aandruischt. Men bedenke daarbij, dat de raadsplaatsen, behalve een onbeduidend præsentiegeld, geheel onbezoldigde ambten zijn, welke alleen ten nutte van het algemeen worden waargenomen, en bijna altijd door mannen, die of voor hun bestaan een zeker vast beroep uitoefenen, of een ambt bekleeden, hetwelk hunnen meesten tijd wegneemt. Hierdoor hebben zij, tot het verkrijgen van de zoo noodige kennis der stedelijke belangen, meerdere jaren noodig.

Een *tweede* nadeel van de periodieke aftreding zie ik daarin, dat bekwame mannen, bij de wisselvalligheid der keus, somtijds vervangen zullen worden door mannen van mindere bekwaamheid, te meer, daar bij de verkiezingen zoo menigmalen, in vroegere jaren zoowel als in onze dagen, bijzondere drijfveren worden opgemerkt, welke, ontleend aan Godsdienstige of Staatkundige begrippen, de ware talenten doen voorbijzien. Men zal het daarbij, als eene geschiedkundige waarheid, niet kunnen ontkennen, dat er in vele steden, misschien in alle, tot het zamenstellen der kiescollegiën niet alleen, maar ook tot het vervullen der raadplaatsen, eene toenemende overhelling schijnt te komen, om daaruit de eerste klasse der ingezetenen te verdringen; hetgeen aanleiding geeft, dat niet zelden mannen van meerdere geschiktheid uit den Stedelijken Raad worden gehouden, en minder geschikten daarin, tot groot nadeel der burgerij, worden geplaatst. Ik spreek, Ed. Mog. Heeren! deze opmerking te ronder en vrijmoediger uit, omdat ik, gedurende mijn gansche leven, van dat ik de hoogeschool verliet, en den mannelijken leeftijd intrad, met de daad getoond heb, de belangen der burgerij mijner woonstad met geheel mijn hart genegen te zijn; omdat ik dáár steeds, naar

mijn gering vermogen, bevorderd heb alles, wat haar heilzaam of nuttig kon zijn; en omdat ik tot diegenen behoor, welke met groot en innig welgevallen aan het hoofd van onze Gwt. zien staan, dat ieder Nederlander, zonder onderscheid van rang of geboorte, tot alle ambten en bedieningen benoembaar is; ja, ik zou, voor al het goud der wereld, deze algemeene, echt Nederlandsche wet niet wenschen weggenomen of in het geringste beperkt te zien. Maar laat ons dan ook, op dat standpunt staande, der geheele waarheid onze hulde bieden, zonder voor de hevige afkeuring van velen terug te deinzen, die, meestal, het Volk slechts vleijen, om toejuiching of voordeel te behalen, maar zelden aan hetzelve eene ware hoogachting of liefde toedragen, noch zich langdurige opofferingen voor hetzelve, zonder loon zullen getroosten; laat ons dan ook onbeschroomd erkennen, dat de periodieke aftreding der Raadsleden een ruimer spel zal geven, niet alleen aan hen, die de kunst bezitten, om de groote menigte te leiden, maar ook aan die drijfveren en inzigten, welke de kiezerscollegiën zoo menigmalen besturen.

Men vatte mijne woorden, Ed. Mog. Heeren! niet verkeerdelijk op. Ik eerbiedig het gevoelen van andersdenkenden over dit onderwerp, en het zou waarlijk wel bekrompen zijn, indien men niet aan hen diezelfde welgezindheid en waarheidsliefde wilde toekennen, waarop ik meen, dat ook mijn gevoelen rust. Ik heb alleen hen op het oog, die, in de meeste landen van Europa, kenbaar zijn aan eenen overvloed van woorden, die, in den eersten opslag, eenen hoogen, edelen zin schijnen te verraden, maar in der daad, voor het echte Volksgeluk geenen zin hoegenaamd hebben; woorden, die tot ontevredenheid, wanorde en oproer in den Staat leiden, en de stem van bezadigde, waarheidzoekende, welmeenende mannen maar al te dikwerf verdooven of geheel onderdrukken.

Een *derde* nadeel zie ik daarin, dat de periodieke aftreding aanmerkelijk zal beperken, en zelfs hier of daar, bij dezen of genen, geheel zal wegnemen de vrijmoedigheid van spreken; de rondborstigh. d in het openbaren van zijne ware gevoelens; den moed, om, altijd en overal, de stem van waarheid en pligt te laten hooren, om alleen in de bres te staan ter verdediging en bevordering van de ware, duurzame belangen van onze medeburgers, zonder zich te schikken of te plooijen, noch naar de weldaden der hooge Regering, noch naar de loftuiging van eene menigte, die niet zelden de hechte zuilen van haar geluk miskent en naar een schaduwbeeld grijpt. Men moet de menschen niet nemen uit eene

ideale wereld, en hun eene grootheid leenen, die zelfs in de geschiedboeken zeldzaam is; maar zich de menschen voorstellen, zoo als zij werkelijk zijn en in elk tijdvak voorkomen; en dan durf ik aan iederen onpartijdige met vertrouwen vragen, welk Raadslid is onafhankelijker en vrijer, en daardoor krachtiger en zelfstandiger in zijnen werkkring, in zijn openbaar leven, in zijn spreken en handelen, hij, die voor zijn geheele leven wordt aangesteld en niets behoeft te ontzien, dan zijn geweten; of hij, die, om de drie of zes of meerdere jaren, moet aftreden, en op het kussen niet weder geplaatst wordt, zoo hij niet den geest des tijds is nagekropen, of de gunst des Volks heeft zoeken te verwerven, misschien met onderdrukking van eenen beteren wil, van een rein geweten?

Men zegge niet, dat de kiezers, naderhand inziende, dat zij eenen echten Aristides verdreven hebben, hem andermaal op den raadstoel kunnen plaatsen; want waarlijk het ligt voor de voeten, en de ervaring bevestigt het, dat de onafhankelijke man, die eens, in zijne handelingen en bedoelingen miskend, de Vergadering moest verlaten, en daarbij niet in den loop der bezigheden en der veranderingen gebleven is, tot dezelve noode terug keert. Het is doorgaans te vergeefs, dat de keus hem weder in de Vergadering terugroept.

Een *vierde* nadeel schijnt mij toe daarin te zijn gelegen, dat de Burgemeester en Wethouders door den Koning worden benoemd, en wel voor een tijdvak van zes jaren, hetwelk echter gewoonlijk voor eenen gelijken kring van jaren wordt vernieuwd. De Raad staat tegen deze Ambtenaren over, welke de eigenlijke Stedelijke magistratuur uitmaken, en in de Stadszaken, door eene dagelijksche behandeling derzelve, meer ervaren kunnen zijn. De Raadsleden moeten dus, in den regel, bij eene periodieke aftreding, door hunne veel geringere ervaring, aanzienlijk in hunnen invloed worden verzwakt, al wordt het getal der jaren ook op zes bepaald en daardoor in overeenstemming gebragt met de dienstjaren der Wethouders, die uit den raad moeten worden genomen. Doch het is niet alleen de mindere kennis van de Stadsbelangen, welke dien invloed verzwakt en ten nadeele der burgerij verkleint, maar ook het gemis aan die langdurigheid van tijd en aan die veeljarige ondervinding, welke eene zedelijke kracht verleenen, die niet mag worden voorbijgezien, daar zij zich zoo gunstig over personen en zaken uitbreidt. Men denke hier slechts, om iets te noemen, aan onze oude, eerwaardige wetboeken, op welke, hoe gebrekkig zij ook voor onzen meer beschaafden leeftijd waren, het

Volk nogtans met eerbied plagt neder te zien, en waarvan schier iedere letter, van de kindschheid af den geest diep ingeprent, en als een erfdeel van het voorgeslacht overgenomen, den Volke eene heilige letter was. Niet als of ik beweren wilde, dat men het gebrekkige oude daarom tegen het betere nieuwe niet zou mogen en moeten verruilen; niet als of ik hier eenen slagboom wilde stellen tegen allen voortgang in wetenschap, in beschaving en ontwikkeling; maar dit beweer ik, dat de ouderdom, ja zelfs de grijsheid, aan regenten en instellingen eene onmiskenbare hooge zedelijke kracht verleent boven hetgeen de jeugd of het bestaan van slechts weinige jaren kan geven, boven hetgeen dagelijks of jaarlijks verandert.

Maar nog meer. Men stelle, de Koning benoemt den Wethouder niet weder voor een volgend tijdvak, misschien omdat hij, naar het inzien der Ministers, te veel, te rondborstig, de belangen zijner burgers tegen eene met den geest der Gwt. strijdige aanmatiging, of tegen eene te groote zucht tot centralisatie der Regering, heeft voorgestaan. Welk eene kracht geeft het dan niet aan de Steden, wier gezag tot bijna niets is ingekrompen; welk eene zelfstandigheid aan den Raad, wanneer de Wethouder in de rij der raadsleden terugtreedt, en daar uit zijnen nuttigen werkkring niet kan worden verdreven, ook niet door eene Volkskeus, welke, men moet de waarheid erkennen, in alle tijden en omstandigheden, niet altoos even vrij, even onafhankelijk, even heilzaam voor de burgerij zelve is?

En deze zelfstandigheid, deze groote waarborg voor de vrijheid onzer burgers, zou men, hoe wonderspreukig het ook klinke, uit een beginsel van vrijzinnigheid geheel vernielen!

Een *vijfde* en laatste nadeel heb ik nog te ontwikkelen, doch, vóór dat ik hetzelve behandel, moet ik daarbij eerst deze verklaring afleggen, dat ik alleen uit den aard der zaak mijne redenering put, en niet uit eene vermoedelijke of te vreezen handelwijs van onzen hoogstgeëerbiedigden Koning, wien ik de meeste hulde en liefde, uit grond van mijn hart, toedraag. Indien wij over onze Gwt. handelen, dan spreken wij toch alleen van hetgeen zij geeft en niet geeft, en inzonderheid van de waarborgen, welke zij bevat of behoort te bevatten voor de vrijheid, de zelfstandigheid en het duurzame geluk van de Nederlandsche Natie. De Koning is te wijs en te edel, om zijn Vaderland deze waarborgen, ook voor de tijden die komen, te onthouden. En het is in dien geest, dat ik nu nog een *vijfde* nadeel van de aangebodene ontwerps-wet

zal voorstellen, daarin bestaande, dat de periodieke aftreding der Raadsleden te veel het aristocratische beginsel uit onze Steden wegneemt; een beginsel, hetwelk zulk een stevig bolwerk tegen alle aanmatiging van den troon daarstelt. Tusschen den Koning en de laagste, maar talrijkste klasse van het Volk bewegen zich onderscheidene standen en rangen; geleerden, kunstenaars, menschen van groote beschaafdheid en talenten, rijken en aanzienlijken. Allen dienen ter beveiliging van de vrijheid der ingezetenen; het meest echter de hoogste rangen, die het naast aan den troon staan. Zij zijn deszelfs natuurlijke verdedigers, ook tegen het geweld des Volks; maar zij zijn tevens, door zekere eigenliefde daartoe welligt geprikkeld, de mannen, die, uit den aard der zaak, waken tegen alle aanmatiging van den Monarch; zij dulden geene overheersching; zij zijn naijverig op hunne regten, en deze zijn menigmaal in strijd met de eischen van den Vorst. Die waakzaamheid, Ed. Mog. Heeren! beveiligt het Volk. De bron moge somtijds minder edel zijn geweest, maar historisch is zij niet te ontkennen. Uit de geschiedenis niet alleen van vreemde Volken, maar ook uit onze Nederlandsche geschiedenis zoude het niet moeijelijk vallen, mannen van hoogen stand te noemen, die de warmste verdedigers zijn geweest van de regten des Volks. Willen Staatkundige schrijvers daarom, en te regt, dat er in de monarchale Staten een aristocratisch beginsel zal zijn, hetwelk de onderdanen als een schild moet beveiligen tegen de doodende pijlen, welke van den troon *kunnen* komen, waarom neemt men dan dat schild uit onze Staatsregeling weg? waarom vermindert men dat beschermend beginsel, aanwezig om te verhoeden, dat de monarchie niet tot eene volstrekte alleenheersching oversla? waarom zal men nu in onze Steden daarvoor in de plaats stellen een meer democratisch beginsel, maar hetwelk de ware Volksverdedigers verbant, de krachtigste spieren van het Volksligchaam verlamt?

Vergunt mij, Ed. Mog. Heeren! dit gevoelen te mogen bekleeden met het gezag van den eersten ontwerper van onze Gwt., medegedeeld door een onzer hooggeachte Leden uit *Utrecht*, den geleerden schrijver van het onlangs aldaar uitgekomen *Geschiedkundig overzigt van het Nederlandsche verkiezingstelsel*, waarin zoo veel waars en zoo veel goeds gevonden wordt, en ook deze theorie eenen verdediger heeft aangetroffen (1). « Genoeg is het te zeggen (dus

(1) Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck.

»luiden de bedoelde woorden), dat het uit de geschriften van den »Graaf VAN HOGENDORP stellig blijkt, dat die uitmuntende staats»man een aanklever was van deze meening, daar hij zich daarover »stellig verklaart in zijne ontwikkeling der Gwt. Hij meende dit »beginsel tevens te vinden in de levenslange benoeming van de »Leden der stedelijke Regering; de nu voorgestelde regelmatige »aftreding der raadsleden strekt echter om hetzelve te verzwakken, »daar zij aan het democratische beginsel eene meerdere kracht »schijnt te zullen bijzetten.»

Ziet daar, Ed. Mog. Heeren! een vijftal gronden, die mij voorkomen tegen eene verandering van art. 133 der Gwt. te pleiten. En waarom zoude men dan tot deze verandering overgaan? Met de afscheiding van Belgie staat zij in volstrekt geen verband; evenmin met eene der overige aangebodene wets-ontwerpen. Maar misschien vloeit er eene hooge, dringende noodzakelijkheid voor deze verandering voort uit andere gronden, welke zouden kunnen geacht worden, wel te mogen opwegen tegen de redenen, om de wet te houden, zoo als zij is. Dit komt mij geenszins zoo voor. Sommigen meenen wel, dat de periodieke aftreding nuttig zij, om door den tijd ingeslopene misbruiken te doen ophouden, om bejaarde of onnutte mannen uit den Raad te weren; om iets oneigens uit de Vertegenwoordiging weg te nemen; of eindelijk om in overeenstemming te blijven met den geest des tijds. Staat mij toe, Ed. Mog. Heeren! dat ik elk dezer vier tegenwerpingen beknoptelijk beantwoord.

Tot het weren, *vooreerst*, van verjaarde misbruiken is het middel eener periodieke aftreding der Raadsleden geheel onvoldoende, zelfs meer schadelijk, dan nuttig. Bij den Burgemeester en de Wethouders berust het eigenlijke bestuur der Steden; maar deze worden door den Koning benoemd, en zelfs de Burgemeester kan worden genomen buiten den Raad. Met dat bestuur mogen de leden des Raads zich niet bemoeijen. Hunne attributen zijn binnen eenen zekeren kring bepaald, en gedoogen deze bemoeijenis niet. Men kan hen beschouwen, als, in zekeren opzigte, meer onmiddellijk de Vertegenwoordigers der Burgerij; zij worden aangesteld door de kiezers alleen; zonder hun besluit mogen er geene belastingen worden uitgeschreven: geene geldelijke belangen worden geregeld; geene keuren worden gemaakt. Deze lastbrief is zeer gewigtig, maar tevens zeer beperkt; hij sluit hunnen werkkring binnen enge grenzen in. Zij kunnen, ik erken het, waken tegen misbruiken; zij kunnen zich vereenigen tot wering van het kwade, tot herstel of invoering van het goede, maar alleen binnen den

hun aangewezen werkkring; en ook alleen dan, wanneer zij zijn toegerust met de noodige wijsheid en voorzigtigheid; voorgelicht door eene veeljarige ervaring; gewapend met moed en lust. Doch dan is het juist de periodieke aftreding, welke om eene dubbele reden, dat wegnemen van oude misbruiken zal verhinderen, namelijk uit gebrek aan de ware kennis der kwaal en hare geneesmiddelen, en uit gebrek aan moed of lust, om de genezende hand uit te strekken. Somtijds zal de aftreding nieuwe leden in den Raad roepen, met eene zucht tot nieuwigheden, welke te onbedachtzaam het oude goede afbreekt, en het minder goede, ja het verderfelijke, invoert; maar zal dat nuttig en wenschelijk voor onze burgers zijn? Daarentegen zal er ook menigeen gevonden worden, die, hoezeer in deze of gene punten eene hervorming wenschende, bij eene periodieke aftreding zal terug treden voor het moeijelijke en niet zelden onaangename dier taak. De Stedelijke Raden houden geene dagelijksche vergaderingen: zij komen zelfs in sommige Steden zeldzaam bijeen, en is het dan wel te verwachten, dat zij, voor den tijd hunner zitting, de oude misbruiken zullen willen aantasten, en daardoor een moeijelijk en soms hatelijk werk ondernemen? Er is in der daad in dat opzigt meer te verwachten van Raden, die niet op vaste tijden aftreden; want deze kennen de schadelijke planten en derzelver geaardheid beter, en zullen, bij elke invoering van eene verandering, het goede trachten te behouden, en met de hand eens bekwamen landbouwers alleen het onkruid van den akker trachten te nemen, terwijl zij uit hunne veeljarige ambtsbekleeding en ondervinding den moed tot spreken en handelen zullen ontleenen.

De *tweede* grond, welke men aanvoert voor de wetsveranderingen, zou gelegen zijn in het daarstellen van een middel, om afgeleefde en onbruikbare mannen uit den raad te weren. Ik erken het, dat *kan* de tijdelijke aftreding doen; maar is zij dan ook niet eveneens het middel, om de goede, de brave en kundige mannen, die onontbeerlijk zijn voor hunne stadgenooten, maar regt door zee gaan en met vastheid hunnen pligt volgen, de raadzaal te doen ontruimen, en op hunne stoelen te plaatsen mannen van mindere bekwaamheid, mindere standvastigheid, minder geweten; die den mantel naar de dagelijks veranderende vlagen der menigte hangen. Naar mijn oordeel zijn bejaarde en oude lieden in de raadzaal, welke geene school is voor gymnastische oefeningen, op hunne plaats, en vooral in eene Nederlandsche raadzaal, waar men van ouds gewoon is met eerbied naar hen te luisteren; waar hunne

behoedzaamheid, geleid door de liefde jegens hunne medeburgers, nog altijd veel kwaads kan voorkomen, veel goeds kan stichten; waar hun wit geworden hoofd den raad achtbaarheid bijzet, den Volke eerbied inboezemt. Onze Vaderlandsche geschiedenis levert voorbeelden op van het groote zedelijke vermogen, hetwelk oude regenten, bij gewigtige omstandigheden, op hunne land- of stadgenooten hebben uitgeoefend. Men sluite voor hen de raadkamer niet.

En wat de onbruikbare mannen betreft, deze zullen er altijd en in alle vergaderingen zijn. Eene periodieke aftreding zal dat euvel niet wegnemen. Of zijn niet die eigene onbruikbare lieden door de kiezers zelve in den raad gebragt? Laat ons opregt zijn: de kiezers kennen niet altijd, ik zou wel haast durven zeggen, kennen *zeldzaam* de waarlijk onbruikbare Leden, die niet herkozen moeten worden; en *zeldzamer* nog zijn zij genegen, het zij dan uit goede gunst voor hen of uit liefde voor hun geslacht, om hen van de eenmaal bezeten e plaats te verwijderen. Zij weten, grootendeels, ook niet wat naar waarheid vereischt wordt tot het ambt dat zij begeven, en tasten, met betrekking tot die vereischten, niet zelden deerlijk mis in hunne keus van personen: zij, zoo wel als alle andere hooge en lage vergaderingen en personen, op wier schouderen de zware last drukt om ambten uit te deelen, gaan niet zelden den verdienstelijken man voorbij, en geven het ambt aan menschen, die er noch de bekwaamheid, noch de geschiktheid toe bezitten. Dit leert de ervaring. En wat is dan beter, eenen enkelen afgeleefden of minder bruikbaren man onder de raden te tellen, dan de stedelijke belangen aan al de wisselvalligheid eener jaarlijksche verkiezing prijs te geven, zonder daardoor toch de onbruikbaren te kunnen weren, en altijd met gevaar, om ervarene mannen te verliezen; terwijl, zoo de keus goed uitvalt, dan nog aan hen, die met eenen gelukkigen aanleg en eenen heerlijken wil de raadzaal worden binnengeleid, de tijd niet zal worden vergund, om ervaren te kunnen worden, en het goede tot stand te brengen.

Eene periodieke aftreding, zegt men in de *derde* plaats, zal het verkiezingstelsel verbeteren. Daarin ligt toch iets oneigens, dus redeneert men, dat de burgerij hare kiezers zal benoemen voor eenen bepaalden tijd, doch deze *ad vitam* zullen aanstellen raadsleden, belast met het kiezen van Provinciale Staten voor den stedelijken stand, aan welke Provinciale Staten het werk is opgedragen, om de Leden der Stat.-Gen. voor hunne Provincie te kiezen, terwijl de aanstelling van beide laatstgemelden ook slechts tot een zeker

tijdvak is bepaald. In den keten der periodieke aftredingen staan alleen de raadsleden *ad vitam*.

Ik erken deze zwarigheid. Zij kan echter niet worden weggenomen, door aan de eerste kiezers de magt te geven, om de Provinciale Staten voor den stedelijken stand te benoemen: want dan zou de stedelijke raad, de belangen en behoeften der steden, op onderscheidene tijden soms zeer verschillende, het best kent, en de mannen, bekwaam om die belangen voort te staan, het best kan uitzoeken, van deze keus worden uitgesloten; hetgeen zeer ten nadeele van de steden zoude zijn.

Maar heeft deze zwarigheid niet eigenlijk meer een theoretisch, dan practisch gewigt? Heeft de ervaring, gedurende een tijdvak van 27 jaren, dat deze orde van zaken heeft stand gegrepen, wel ooit eenig het minste nadeel in dezelve aangewezen? Waren doorgaans de mannen, die in de Provinciale Staten de steden vertegenwoordigden, geene mannen, die kunde en braafheid bezaten, het vertrouwen hunner medeburgers genoten, en derzelver belangen met ijver voorstonden? Zoo ja, welke noodzakelijkheid is er dan, voor de burgerij en hare welvaart, om dit stuk, uit hoofde eener theoretische oneigenheid (indien ik mij zoo eens mag uitdrukken), te gaan veranderen? Ik heb nimmer over die keus, over die vertegenwoording, over die wijze van verkiezing, eene enkele klagt hooren opgaan. En dan is er, naar mijn inzien, steeds alle grond, om te behouden, hetgeen hoegenaamd geen nadeel heeft veroorzaakt, maar in tegendeel goede resultaten heeft opgeleverd; te meer, daar men hiervoor in de plaats zou stellen, hetgeen zulke baarblijkelijke nadeelen kan en zal opleveren. Men geeft te veel toe aan het theoretische, wanneer men daaraan offert het praktische, het bij ervaring beproefde goede. Of leert niet de gezonde rede, dat men onze vaderlandsche instellingen en wetten moet zuiveren van hetgeen de ervaring, als gebrekkig of nadeelig, aanwijst, maar niet, om het goede en waarlijk nuttige, uit liefde tot zeker stelsel, te verwerpen, en daardoor *salus populi*, het doel van alle onze wetten en instellingen, te benadeelen.

En wat de *vierde* en laatste reden betreft, die men voor deze verandering der Gwt. aanvoert, zoo gevoel ik het, Ed. Mog. Heeren! dat mijne wijze van zien niet overeenstemt met eenen geest, dien men den geest des tijds noemt. Misschien zijn er zelfs in deze vergadering slechts weinigen, die in mijn gevoelen zullen deelen. Maar al stond ik ook geheel alleen, zoo zou ik nogtans mij duur en in gemoede verpligt rekenen, openlijk van dat gevoelen belij-

denis te doen, omdat ik van deszelfs waarheid volkomen overtuigd ben, en omdat ik voor U Ed. Mog., voor de Natie en voor de Regering den grond behoor open te leggen, waarop ik deze verandering in eene, mijnes inziens, heilzame en goede wet moet afkeuren. Instemmen met den geest des tijds is niet altijd voortgaan op den weg der waarheid. Meermalen doet zich een geest op, welke, niet ongelijk aan de mode, in Frankrijk wordt geteeld, in ons Vaderland wordt overgebragt, en daar niet zelden de bron is van menigvuldig lijden. De gewijde en ongewijde geschiedenis toont den geest des tijds in elke eeuw, bijna in elk tijdvak eener eeuw; maar was die geest altijd edel en goed? Ik erken het gaarne, de omwentelingen en veranderingen in denzelven leiden op den duur tot een hooger standpunt van beschaving; maar datzelfde doet ook de rij der dwalingen, waartoe de menschen vervallen; en zou men dan daarom elke verandering, elke dwaling moeten aannemen en huldigen? Neen, Ed. Mog. Heeren! niemand behoort zich door den stroom der meening te laten wegslepen. Men verwacht dit het minst bij den bezadigden en koelen Nederlander. De man, die zelfstandigheid genoeg bezit, gaat zijnen eigenen weg, en volgt alleen dan het voorbeeld of de meening van anderen, wanneer dat voorbeeld of die meening eerst welbeproefd, en, door goede uitkomsten, der aanbeveling waardig is bevonden. Naar mijn inzien moet zich ieder eerlijk man tegen den geest des tijds verzetten, openlijk en rondborstig verzetten, wanneer hij bespeurt, dat die geest ten verderve leidt, en de ware belangen zijner medeburgeren benadeelt. Dit moet hij doen, hoezeer de groote menigte ook voor den Baäl des tijds mogt nederknielen; dit moet hij doen, ook dan, wanneer hem niets anders overblijft, dan biddend op eenen beteren geest, op eene betere toekomst te hopen.

Op deze gronden, Ed. Mog. Heeren! kan ik mijne stem aan deze voorgedragene, naar mijne meening, geheel onnoodzakelijke en nadeelige, wets-verandering niet geven.

II. De heer Copes van Cattenburch :

Ed. Mog. Heeren! Aan de orde van den dag zijnde de nieuwe lezing welke, krachtens art. 2 der wet van den 13 Junij jl., n.° 36, aan art. 153 der Gwt. gegeven en der Dubbele Kamer der Stat.-Gen. ter overweging zoude worden aangeboden, zoo zij het mij vergund, U Ed. Mog. eenige

oogenblikken te mogen bezig houden nopens de inlassching der woorden, welke daarin voorkomen opzigtelijk de noodzakelijkheid tot het bijeenroepen der kiezers-collegiën, en welker werkzaamheden, in de bestaande Gwt. bepaald tot het jaarlijks vervullen der eventueel openvallende raadplaatsen, thans zouden uitgebreid worden tot het stellig voorzien in de vacatures, die, ten gevolge der bij eene wet te verordenen *periodieke aftreding* der Raadsleden, jaarlijks of op zekere tijden zouden ontstaan.

Ik zal zoo vrij zijn eerst een woord te spreken over de bron, waaruit deze nieuwe wetsbepaling, welke in verband staat met de verandering, voorkomende in de wet n.° 32, en met welker hoofdstrekking ik mij zeer wel heb kunnen vereenigen, — ik zeg, ik zal mij eerst onledig houden met een woord te spreken over de bron, waaruit het doel om de raden der Steden en Gemeenten periodiek te doen aftreden, voortvloeit, om vervolgens het schadelijke te betoogen van deze aftreding zelve.

Het Volk is niet om de Regering, maar de Regering om het Volk; dit is eene thans algemeen erkende waarheid, maar dezelve heeft in de toepassing hare perken, — perken die, helaas! in de laatste jaren der vorige eeuw, wel eens voorbijgezien zijn. Hoe nader, zeggen de zoodanigen, als zich wel eens daaraan hebben schuldig gemaakt, het Bestuur, of de uitdrukking van den wil en het belang des algemeens, bij het Volk geplaatst is, hoe meer eigendunkelijkheid en misbruik van magt bij de hooger geplaatsten onder het Volk, kunnen worden voorgekomen.

Ik zoude welligt breedvoerig kunnen zijn in het betoogen, dat juist het meerdere belang dat de rijken hebben bij de algemeene welvaart, — de meerdere ervaring van de vermogenden in de zaken des burgerlijken bedrijfs, en de betere opleiding, die de ruimte van hunne bezittingen hun in de gelegenheid gesteld heeft om boven hunne minderen te verkrijgen, dat alle deze voordeelen, zeg ik, de hoogere klassen meer berekend maken voor het bestuur, dan de lagere of nederiger geplaatsten in de maatschappij.

Intusschen is deze waarheid door de ondervinding te zeer bevestigd, dan dat ik langer hierbij zoude behoeven stil te staan, maar, zoo dan al het bestuur in handen der meest ervarenen behoort te zijn, zal dan toch, zegt men, de keuze

van die ervarenen wel aan het Volk behooren te worden toevertrouwd en, hoe nader bij dat Volk geplaatst, hoe beter, want de massa wil toch het goede.

Ed. Mog. Heeren! Ik heb de toepassing van deze leer bijgewoond, doch bevonden dat dezelve dáárin faalde dat, even als een iegelijk voor zijns gelijken en betrekkingen het meest over heeft, — de edele voor den edele, de aanzienlijke voor den aanzienlijke, de geleerde voor den geleerde, de krijgsman voor zijnen makker, — zoo ook de geringere het meest op heeft met lieden van zijnen stand, en dat alzoo, vermits er in den tijd waarvan ik spreek, in mijne toenmalige woonplaats Rotterdam, meer geringen dan aanzienlijken waren en de smalle gemeente talrijker was dan de hoogere societeit, tot Wethouders verkozen werden een tapper, een muizenvalverkooper of schoorsteenveger en iemand die, zoo ik meen, eene nering aan de hand had van geriefelijkheid, onlangs alhier in een regtsgeding bestempeld met den naam van *beautés abordables*.

Ik moet evenwel, tot lof van ons Nederlandsch Volk, zeggen, dat, ook in de ergste oogenblikken, hetzelve zeldzaam zijne kalmte en beradenheid verliest. De tapper met zijne medebestuurders gevoelden hun gebrek aan ervaring, en een uit den Haag om zijne Stadhoudersgezinde gevoelens verdreven en afgezette fiscaal werd hun raadsman: Mr. Mattheus van der Pot bestuurde met het beste gevolg de stad gedurende een revolutionnair bewind, dat zich vrijwillig aan Oranjes leibanden had overgegeven.

Ik wil evenwel uit deze gelukkige uitkomst niet tot het wenschelijke eener nieuwe proeve van dien aard besluiten. Welligt zoude men niet overal zulke bedachtzame lieden aantreffen als de Rotterdamsche muizenvalverkooper. Maar zóó ver heeft men het ook in de jongste tijden niet willen drijven, en men is algemeen overtuigd geworden van het nut dat de geringere klassen niet zelve kiezen, maar dat men moet kiezen voor hen!

De vraag blijft echter, op hoedanigen voet? Dusverre is zulks gegaan bij trappen en men heeft tot de eerste schrede toegelaten al diegenen welke eene zekere som in de belastingen betaalden, terwijl men zulks hooger op heeft toevertrouwd aan de kiezers-collegiën, later aan de Steden en den Landelijken stand om, ter laatster instantie, het gewigtig werk der keuzen op te dragen aan de Staten der Provincie; thans

echter verlangt en roept men om meer regtstreeksche verkiezingen en maatregelen, welke daartoe leiden.

Een welbespraakt redenaar heeft gisteren hieromtrent voorloopig wenken gegeven, met welke ik mij in den eersten opslag wel zoude kunnen vereenigen, zoo als bij voorbeeld het trekken eener duidelijke lijn tusschen het stem- en kiesregt, en het gebrekkige van het tegenwoordig systema, om kiezer en gekozene tevens te zijn.

Ik erken het vreemde dier inrigting; en daar bij deze buitengewone zitting een ieder gereed is om opofferingen te doen aan het lieve Vaderland, en men zelfs eene geheele Provincie op deszelfs altaar gebragt heeft, zoo ben ik ook bereid mijn penninkske neder te leggen op dat altaar en ter gepaster gelegenheid een kiezersschap te laten varen, hetwelk mij anders zooveel waard is, daar ik, zonder de stem en tegen het gevoelen des sprekers van gisteren, hetgeen ik echter als zeer gegrond eerbiedige, door een aantal van niet minder dan negen honderd stemgeregtigden benoemd ben.

Het denkbeeld van dit groot aantal voor slechts één der acht en veertig kiezers, brengt mij tot een ander voorstel van den geëerden spreker van gisteren, waarmede ik mij minder kan vereenigen, te weten om bij klokkengeklep en in het openbaar de stembiljetten te openen, hetgeen dusverre, op eenen zeer vermoeijenden dag, door de acht en twintig leden in de Raadkamer geschied is.

Ik schroom haast, Ed. Mog. Heeren! om het woord, waarover de discussien al zoo breedvoerig geloopen hebben, op mijne lippen te nemen, maar, bijaldien de Kerk nog vereenigd was met den Staat, zoude ik voorstellen om de bevolking tot het bovengemelde einde bij den anderen te zamelen in de Kerken en Tempels der Gemeente, maar hiervoor geene bevoegdheid zijnde bij het openbaar gezag, zoo zoude er niets overblijven, immers voor deze Stad, dan die opening te doen plaats grijpen over des Burgemeesters huis in de Koekamp of op het Malieveld: maar Ed. Mog. Heeren, daar gisteren in uwe Vergadering, uit bezorgdheid voor het optredende Hoofd van den Staat en de hooge ambtenaren, die den Vorst zouden moeten omringen, *alle fêtes* in de opene lucht en op den Dam te Amsterdam zijn afgeschaft, zoude het immers eene ongelijkmatigheid zijn om die elders, ten koste der gezondheid van de stemgereg-

tigden, in te voeren, en ik geve derhalve in overweging om dusdanige zeer langwijlige werkzaamheid maar bij voortduring aan de Raadsleden in het huis der gemeente over te laten.

Om intusschen deze veranderingen, die althans voor den derden trap wel eens te duur gekocht zouden kunnen worden, gelijk ik zulks straks bij het tweede deel van mijne rede zal trachten te betoogen, — om deze verandering in de gestelde en zoo ik meene niet zoo slecht gewerkt hebbende orde van zaken te verkrijgen, zal men de vices der tegenwoordige zonneklaar aan den dag moeten leggen, en ik voor mij zie die buiten de zoo even aangestipte niet: in tegendeel vinde ik in het zoo wel geschreven geschiedkundig overzigt van het Nederlandsch verkiezingstelsel van een onzer zeer geachte en bekwame medeleden, hier en ginds nog verordeningen goedgemaakt, die mij dusverre raadselachtig toeschenen.

Is toch de man, die in de Stat.-Gen. zit, de verkiezingstrappen afdalende, niet de man van het Volk? Valt er iets te zeggen op de deelneming des meer gegoeden publieks, dat aanvankelijk misschien zoo vlijtig niet opkwam en waarvan de onverschilligheid dan toch minder aan de verordeningen, dan aan dat publiek zelf, te wijten zoude zijn? Is het kiezerscollegie, immers hier ter stede, niet uit de meest geachte ingezetenen gekozen en te zamen gesteld? Zijn hunne keuzen in den Raad niet zeer gelukkig en op onafhankelijke zelfstandige personen uitgevallen? Hebben de raden op hunne beurt geene verdienstelijke mannen onder hunne Vertegenwoordigers in der Staten-Vergadering gesteld? en heeft het goede van al deze opvolgende keuzen, hoezeer later niet alles aan mijne verwachting beantwoord heeft, zich niet geopenbaard, zoo bij de benoeming van de gewone, als laatstelijk van de buitengewone leden van de Stat.-Gen.? Schoon mij onder hun getal bevindende, kan ik gerust hiervan spreken, daar ik mij zelve, in mijne hiermede niet vereenigbare loopbaan slechts beschouwe als een voorbijgaand lid, als een trekvogel, bijzonder tegenover hen die overwinteren.

Ik zie niet dat men, met meer regtstreeksche verkiezingen, een ander ras van Vertegenwoordigers zal bekomen. Welke zoude men dan toch ook wel wenschen, — die niets toegegeven hadden in de moeijelijke tijden, welke wij door-

geworsteld zijn? Maar zoude zulks betere uitkomsten gegeven hebben, met het bestuur meer te belemmeren en onze bestrijders in de gelegenheid te stellen hiervan partij te trekken?

Ja maar, zegt men, er zoude meer verandering hebben kunnen plaats grijpen: er zoude meer beweging in de verkiezingen en hier en ginds meer geestkracht, kenbare verbetering in het personeel bewerkstelligd hebben kunnen worden? Het is zoo, er zoude welligt minder stabiliteit zich hebben voorgedaan. Maar ik durve gerustelijk aan het onbevangen oordeel van U Ed. Mog. overlaten of al die veranderingen in de hooge collegiën of die van bestuur, voor het goed beleid der zaken zoo wenschelijk zijn?

Ik meen in de verordening, die men verlangt te hervormen, de gewenschte, de begeerlijke middelmaat aan te treffen. De mogelijkheid te laten om, dáár waar het manifest noodig is, verbeteringen in het personeel aan te brengen, dit is niet dan doelmatig en heilzaam, maar verder naar veranderingen te haken of voet tot dezelve te geven, dit beschouw ik ook daarom schadelijk dat, zoo lang er niet een bepaald opleidings-instituut is voor regenten, men, met verlies van ervaring, toch leden verwerft van denzelfden onvolkomen aanleg, als waaraan wij allen krank zijn, misschien van dezelfde eerzucht of ambitie, betrekkingen en behoeften als de aftredende, en welligt hierdoor, bijaldien men dan daarvoor zoo beducht is, van dezelfde, zoo niet meerdere en nog onvoldane afhankelijkheid.

En wat zoude men dan nu moeten opofferen om, aanvankelijk, bij den derden trap, want bij den eersten en tweeden is er, behoudens het hierboven aangevoerde, niet veel aan te doen, dan de deur geheel te openen, wanneer ook nu, even als vroeger, een muizenvalverkooper zoude kunnen binnensluipen, — wat zoude men dan, zeg ik bij den derden trap, dat is die van de keus voor de Provinciale Staten, moeten opofferen om meer levendigheid te verkrijgen, het zoude zijn: de inamovibiliteit der raden.

Ik ga over, Ed. Mog. Heeren! om U, bij het tweede gedeelte van mijne rede, al het schadelijke te betoogen van dusdanige opoffering voor een, in mijn oog grootendeels noodeloos, doel. Als het collegie van raden geene andere bestemming had, dan om den derden trap bij het kiesregt

uit te maken, zoude ik minder bezwaar zien in het ontwerp: ook wanneer de raadsleden in twee klassen te verdeelen waren, voor het *werk* en voor de *stem*; — of wel voor de keuze, met onpartijdige ingezetenen waren te verdubbelen, zoude zulks nog kunnen gaan, maar men hebbe het evengedachte werk, de hun opgedragene ambtsbezigheden, slechts een oogenblik na te gaan, om overtuigd te wezen dat de ontwerpers of voorstanders van de onderhavige nieuwe verordening, met verschuldigde bescheidenheid gesproken, theoristen waren zonder practijk!

Men leze slechts het Regerings-reglement, om te bevroeden, wat er van de Raadsleden gevorderd wordt, en hoe veeltijd zij behoeven om ervaren te worden in al hetgeen hun daarbij, tot heil hunner burgerij, wordt opgelegd. En wanneer een onpartijdig beoordeelaar daarbij nagaat, hoedanig het gemeentebestuur, bij alle departementen van beheer in den Staat en in het gewest, beschouwd wordt als het lastdier, — men verschoone mij de uitdrukking, want alle anderen zijn nog van meer kwetsende natuur, — waarop alles geladen kan worden, wat men elders niet weet te plaatsen of te bergen; — als het toevlugtsoord en de eindpaal, waarbij alles moet nederdalen om, behoorlijk voorbereid en ingerigt, weder naar boven te klimmen, — dan zal die onpartijdige beoordeelaar pas bevroeden wat er, bij de tegenwoordige huishouding van Staat, meer en minder *officieel* van een gemeentebestuur gevorderd wordt.

Niet oneigenaardig heeft men die besturen wel eens bestempeld met den naam van brievenbestelliers, van overbrengers der beslissingen van hooger gezag aan al de ingezetenen en vreemden die zich in hunne gemeenten bevinden, ja van opper-collecteurs der loterijen en verkoopers van schilderijen, bloemvazen, vogelkooijen en handwerken, die men uit medelijden den behoeftigen vergunt plaats te hebben. Men vordert van het gemeentebestuur duizenden van onderzoekingen naar geboorte, familie, gedrag en behoefte of vermogen, om later even zoo vele attestatien de vita of van overlijden, certificaten van vermogen of onvermogen, en berigten wegens bekwaamheden of gedragingen en vermoedelijk meer of minder welvaren van bedrijf op te zenden. Ja men vestigt de aandacht van het bestuur, niet slechts op veeteelt en paarden-fokkerij, dat zich in zekeren zin en onderscheiden oorden wel laat hooren, maar men vordert van

hetzelve, ondanks de bevolking van deszelfs stad en de menigvuldigheid van deze equipaadjen, de verklaring van den magistraat, nopens het dekken der merrien van hare ingezetenen, en van het haar, kleur en geslacht van de daarvan voortgekomene veulens, of wel wegens dezer achterblijven.

De werkzaamheden bepalen zich evenwel geenszins tot deze, ook hunne nuttige zijden aanbiedende kleinigheden. Neen van de geboorte der paarden, klimme men op tot de geboorte van menschen, en wanneer een onbevangen en met den aard en den omvang der zaak bekende beoordeelaar zich de belangrijkheid en de veelvuldige werkzaamheden van den *burgerlijken stand* voorstelt, *de nationale militie* met al deszelfs wetten en explicatien voor den geest brengt, *de schutterij* met hare moeijelijkheden in de toepassing, *het armwezen en toezigt over de Godshuizen*, het zoo ingewikkelde systema van *domicilie van onderstand*, de *begrootingen en finantien der gemeente*, den ophef van de hiertoe strekkende *middelen* en *belastingen*; en eindelijk al de *keuren en ordonnantien van politie*, met *fabrikage* en *reglementen van orde* en voor het *huishoudelijk bestuur*, zoo zal gewis, die onbevangen beoordeelaar verbaasd staan, dat men de geheele kern en het gansche aanwezen van een stedelijk bestuur heeft voorbijgezien, om alleen aan eene in dezen zeer ondergeschikte zaak te blijven hangen.

Welligt zal iemand tegenwerpen, dat onderscheidene van die bezigheden minder een deel uitmaken van de bemoeijenissen van den Raad, dan wel van die der Kamer van Burgemeester en Wethouders. Misschien kan men zulks, alhoewel slechts voor een gering gedeelte, toegeven, maar de *Wethouders* zijn dan toch, evenzeer als de Raden, onderhevig aan de aftreding, en de kansen der al of niet wederbenoeming, en de personen, welke door Z. M. als de bekwaamste geacht werden voor het beheer, kunnen aan Hoogstdenzelven zeer ontijdig ontvallen.

Maar, al waren de verdienstelijke raadsleden, door hunnen werkzamen, vlijtigen aard, veelal zeker van hunne wederinkiezing, zoo biedt de raadplaats, met al derzelver hierboven opgetelde en veel naar buiten werkende lastposten te weinig aantrekkelijks om de onafhankelijke, zelfstandige en verdienstelijke ingezetenen aan te sporen, zich in de onaangenaamheden te verdiepen, waarvoor zij geene compensatie vinden

en, waarbij zij Raadsleden, *die in de posten van bestuur zoo zeldzaam gelegenheid vinden om zich bemind te maken*, zich bloot stellen om binnen eenen bepaalden tijd door eene niet wederinkiezing, openlijke teekenen van afkeuring in te oogsten.

Men denke bij de menigvuldige aanleidingen, die zich hiertoe telkens opdoen, slechts aan de uitvoering der verordening van den jare 1824 en de processen-verbaal *de commodo et incommodo*, waarin de plaatselijke besturen niet kunnen gekend worden, zonder zich te mengen in den twist tusschen *nijverheid* en *huisselijk genot*.

Amovibiliteit op dien voet zal alzoo den vermogenden, onafhankelijken man afschrikken, ontstentenis van geldelijke voordeelen den minder vermogenden, maar voor zijn huisgezin zorgenden en vlijtigen ingezetene terug houden, en het zal alzoo enkel de *eerzuchtige* zijn, die de kans nog eens wil wagen, om, door het uitbrengen zijner stem voor de Staten, geenszins in het belang der Stad of van Gewest of Rijk, maar voor eigen voordeel, of dat der zijnen, werkzaam te zijn.

De ontwerpers van de wet zullen er alzoo hun doel niet mede bereiken, en wat zal het gevolg van dit alles zijn, dat, bij al dat mouvement van het personeel, de man van ondervinding, de *faiseur* of spil der werkzaamheden, als ik mij zoo eens mag uitdrukken, de Burgemeester, die buiten het bereik der kiezers blijft, manifest tegen de bedoeling der vrijzinnige ontwerpers, gemeenzaam gesproken, baas blijft.

Alleen kan hij, hoofd des bestuurs, inmiddels den arbeid niet verrigten, hij valt dus in de handen van commiezen en klerken; en nu rijst de vraag, of het ras van die commiezen en klerken beter is dan het ras der Raadsleden? Of het wenschelijker zij de werkzaamheden toe te vertrouwen aan den man, dien het hoofd des bestuurs kiest of aan den zoodanigen als door de burgerij verkozen wordt.

Het is waar, men zal ten aanzien van den meerderen klem, dien de Burgemeester bij deze orde van zaken ten deel zoude vallen, kunnen inbrengen, dat, wanneer Zijne Majesteit in Hoogstdeszelfs keuze gelukkig is geweest, die klem van den Burgemeester niet zoo verwerpelijk zoude zijn voor den goeden gang van het beheer: dan, behalve de kracht, die ik

voor het regtschapen hoofd des bestuurs liever zoude zoeken in het omringd zijn door mede klem-aanbrengende en de achting hunner medeburgers bezittende Wethouders en Raden, — keer ik het geval om en vrage, hoe dan, wanneer de Burgemeester, het zij door Godsdienstige, het zij door burgerlijke en van hem onafhankelijke omstandigheden, de publieke opinie eens niet mede heeft, immers niet die van het collegie van kiezers: kan men hem dan, bij de amovibiliteit zijner raden en het niet beslissen, ook in de geringste zaak, dan bij meerderheid van stemmen, niet geheel weerloos maken of zelfs tot eene aanfluiting der gemeente?

Het is aan U Ed. Mog. te wel bekend, van hoe veel belang het is om eenen dusdanigen toestand te verhoeden, dan dat ik op dit punt breedvoerig zoude behoeven te zijn. De gemeente-besturen het meest en naast in aanraking geplaatst zijnde met de bevolking, moeten ook het eerst in hun aanzien en gezag gehandhaafd worden, zal het den verderen en hoogeren trappen van bestuur welgaan en er een geheel van beheer worden te zamen gesteld, waarvan geen enkele schakel, zonder stoornis van het geheel, gemist of verongelijkt kan worden.

Men verbetere of voltooije dan het verkiezingstelsel, bij gelegenheid van het gevolg geven aan de jongst op gisteren onder n.° 6 aangenomene wet; men versterke des noods het kollegie van raden door kiezers van buiten, doch verwerpe het tegenwoordige voorstel van wet.

III. De heer CRAMER

ziet wel eenige zwarigheden in deze wet, doch zal om het verband, waarin zij tot het verkiezingstelsel staat, voor dezelve stemmen.

IV. De heer GROEN VAN PRINSTERER:

Ed. Mog. Heeren! Ik zal uwe aandacht een oogenblik verzoeken voor het Ontwerp van wet; iets langer voor een onderwerp hetwelk ik daarmede zijdelings, ik erken het, maar echter, zoo ik geloof, met volkomen regt, in verband brengen wil.

Ik ben *voor* de wet. Zij is, naar mijn inzien, eene aanmerkelijke verbetering.

Het niet-herkiezen der raadsleden is eene anomalie in onze Staatsregeling; en de redeneringen, die men voor het instandhouden dezer gewoonte bijgebragt heeft, zouden evenzeer bewijzen dat de Leden der Gedeputeerde Staten en de Leden der Tweede Kamer voor het leven moesten worden benoemd. Ik ben overtuigd dat de voordeelen der herkiezing rijkelijk zullen opwegen tegen de nadeelen, die men er van vreest; vooral bij de strekking hier te lande om de electieve posten, bijna zonder uitzondering, permanent te doen zijn, ja zelfs om een zeker soort van erfregt er aan te hechten.

Bovendien een ruime invloed der burgerij is niet slechts een Constitutioneel, maar het is bovendien een Nederlandsch beginsel.

Om dit in te zien, behoeft men slechts aan de oprigting en vroegste geschiedenis onzer steden gedachtig te zijn. Onze Voorvaders, op wier vrijheden men gewoon is uit de hoogte een blik van minachting te werpen, zouden zich, ik mag hier dit beeld wel gebruiken, in het keurslijf der revolutie zeer beklemd gevoeld en onze hooggeroemde vrijheid somwijlen misschien een zamenstel van slaafsche banden hebben genoemd. De Steden waren in den aanvang, voor zoo ver de beschikking over hare eigene aangelegenheden betrof, geheel ingerigt op democratischen voet, aan de behandeling der Stadszaken had een iegelijk deel, die gerekend werd aldaar gevestigd te zijn. De Democratie verloor zich allengskens in eene aristocratische strekking; deze ging over in een oligarchischen vorm; de omwenteling der zestiende eeuw bragt wijzigingen te weeg in denzelfden zin, tot dat men eindelijk verviel in die verhouding tusschen Bestuur en Burgerij, welke zich zoo eigenaardig en naïf in de veelbeteekenende benaming van *Burgemeester* uitgedrukt heeft. Van daar die worsteling tusschen de Stedelijke Overheid en de Ingezetenen, welke een gewigtig deel is der geschiedenis van het Gemeenebest en waarbij het Huis van Oranje de regten der burgerijen, met zooveel nadruk, tegen eene somtijds grenzenlooze aanmatiging heeft beschermd.

De herstelling der kiezers-collegiën in 1814 strookte dus volkomen met de regten der ingezetenen en met de roeping van ons Vorstenhuis, en ik beschouw de periodieke aftreding

der Raadslieden als de aanvulling, als het complement van hetgeen toen plaats gehad heeft.

Dit zij, na al hetgeen reeds door anderen gezegd is, genoeg over de Wet. Ik hoop nu dat ik in deze niet te veel aan historische herinneringen heb gehecht; en dat ik thans de berisping zal ontgaan van een hooggeachten en talentvollen redenaar, die, in zijne meesterlijke rede van eergisteren, ook mijne gevoelens tot een onderwerp zijner welsprekendheid gemaakt en aan sommige leden dezer Vergadering, eene soort van vaderlijke kastijding toegediend heeft. Ik ben echter, op het voorbeeld mijner ambtgenooten, weêrbarstig genoeg om mij daaraan niet te onderwerpen; ik verstout mij zelfs om de regtmatigheid er van in twijfel te trekken. De taal van Z. Ed. Mog. is zóó overredend, zóó wegslepend dat het raadzaam is de denkbeelden, waarvan zij het voertuig is, nader, wanneer men zich niet meer onder haren indruk bevindt, met kalmer zin ter toetse te brengen. En ik vertrouw dus van de edelmoedigheid van den begaafden en verdienstelijken spreker, ik vertrouw van de onpartijdigheid dezer Vergadering dat zij mij, ook op dezen waarschijnlijk laatsten dag onzer beraadslaging, met geduld, met welwillendheid aanhooren zal; met zekere partijdigheid zelfs, daar ik ter zelfverdediging, ook in het belang mijner politieke en Godsdienstige denkwijze, gedrongen, de meest eenvoudige uitdrukking van mijn geloof en gevoel tegenover de kracht eener betooverende welsprekendheid stel.

Zonderling genoeg, Ed. Mog. Heeren! ik wil mij verdedigen en ik moet met schuldbekentenis beginnen.

Men heeft mij het bestrijden van de splitsing van Holland als eene inconsequentie verweten, vermits ik het vereenigen van Drenthe en andere Provinciën voorgesteld heb; en, ten einde mij alle toevlugt te benemen, heeft men, ik erken het, met de meeste naauwkeurigheid tot zelfs de bladzijde waar ik mij hieromtrent verklaard heb, geciteerd.

Ik zou kunnen zeggen dat er tusschen het landschap Drenthe en de Provincie Holland eenig onderscheid is.

Ik zou mij op de woorden, die ik gebruikt heb, kunnen beroepen: « de miniatuur-Provincie Drenthe zou, in afwachting » van toenemenden groei en bloei, gezamenlijk met een reeds » volwassen Gewest bestuurd kunnen worden: » dewijl uit die zinsnede, welke mij wordt tegengeworpen, juist blijkt dat ik geene inlijving in eene andere Provincie, maar integendeel,

als 't ware, een tijdelijken opvoedingsmaatregel heb bedoeld.

Doch liever erken ik ronduit dat ik aanleiding tot misverstand gegeven heb; dat de verontwaardiging, ik mag dit woord niet gebruiken, dat, zeg ik, het onaangenaam gevoel over het oprigten van een Provinciaal Hof in Drenthe, mij te ver weggevoerd heeft. Intusschen heb ik, èn in het aangehaalde geschrift, èn ook elders, zóó menigmaal de Provinciale zelfstandigheid, in tegenoverstelling met de revolutionaire eenheid, als grondslag eener goede Staatsregeling aanbevolen en geroemd, dat, zoo ik eene inconsequentie heb begaan, zij voorzeker niet in het verdedigen van Hollands historisch aanwezen bestaat.

Dit echter is onbeduidend, vergeleken bij hetgeen mij verder toegevoegd wordt. De geachte redenaar heeft mij, het is waar, overigens slechts drie verwijten gedaan, maar welke, Ed. Mog. Heeren! Het eerste, dat ik behoor tot de *historische School*, welke hij *revolutionair* heeft genoemd. Het tweede, dat ik eigenlijk de *omkeering der Gwt.* bedoel; het derde, dat, ofschoon ik met omzigtigheid elke verklaring hieromtrent terughoud, ik inderdaad eene *heerschende Kerk en gewetensdwang* wil. De eenvoudige opnoeming zal voldoende zijn om U Ed. Mog. te toonen dat, zoo ik genoodzaakt word over mij zelven te spreken, ik tevens spreken zal over de meest gewigtige aangelegenheden van den Staat.

Ik ontken niet dat ik behoor tot de historische School. Men heeft haar eene School van ontbinding, van wegredenering, van wegcijfering genoemd.

Dit was zoo, zeide men, ten aanzien van het Civiele Regt. Ik zal mij wachten den regtsgeleerde op zijn eigen terrein te bestrijden. Ik zal mij bepalen met te doen opmerken dat er, bijv. in Duitschland, zeer vele geleerden zijn, door regtskennis en scherpzinnigheid beroemd, welke vermeenen dat Wetboeken, om goed en duurzaam te wezen, de opteekening van het historische regt moeten bevatten. En ik mag dus, als ik aan een' *von Savigny* en aan zoo vele anderen denk, zonder onbescheidenheid zeggen dat ik de historische School, ook op het gebied van het burgerlijke regt, nog niet als overwonnen beschouw.

Wat mi het Staatsregt betreft, zeg ik vrijmoedig, dat, waar men de historische School veracht, men zeer weinig dat bestendigheid kan hebben, daarstellen zal. Men vergunne ook mij eene Latijnsche spreuk in het midden te brengen: „*non*

« unius hominis, nec temporis Constitutio est: » de Staatsregelingen worden niet door enkelen, noch plotseling gevormd; zij zijn een vrucht, die, eer zij rijp wordt, tijd ter ontwikkeling behoeft. Ik dank ons achtbaar medelid uit Utrecht (den Heer VAN ASCH VAN WIJCK) dat hij, door de voorlezing van het treffend motto van zijn belangrijk geschrift, ons het spoedig verwelken der niet-historische Constitutiën heeft herinnerd. Ik dank een welsprekend redenaar uit Gelderland (den Heer DE KEMPENAER) dat hij in de Provinciale zelfstandigheid een gewigtig historisch bestanddeel onzer Staatsregeling aangewezen, het wettig bestaan der Gewesten vóór de Gwt. duidelijk getoond, en het niet verzwolgen zijn hunner regten door den stroom der omwenteling boven bedenking heeft gesteld. Het heeft mij intusschen bevreemd dat het beweren omtrent het opdragen der Souvereiniteit van wege de Provinciale Staten, ten betooge van welke *fictio juris*, gelijk men het genoemd heeft, de aanspraak van den Minister van Justitie in 1814 gehouden, aangehaald is, door het stilzwijgen van dien Minister in ons midden, zooveel van Z. Exc. afhing, is bevestigd. Ik matig mij niet aan het geschilpunt te beslissen; doch, na de warmte waarmede Z. Exc. vóór twee dagen een tegenovergesteld systema had ontwikkeld, na den blijkbaren indruk dien de voorlezing zijner eigene woorden, te regt of te onregt, op een groot gedeelte dezer aanzienlijke Vergadering had gemaakt, was, naar mijn gevoel, eenige inlichting onmisbaar om ons niet eenstemmig te doen zeggen, of te doen denken althans: « *qui tacet, consentire videtur.* » Ik mag zelfs geene andere uitlegging van dit stilzwijgen onderstellen: immers, Ed. Mog. Heeren! wij kunnen, wij moeten, wat onze personen betreft, de meeste bescheidenheid en verdraagzaamheid in acht nemen; doch, als Leden der Stat.-Gen., als Vertegenwoordigers der Natie, moeten en mogen wij niet vergeten dat ook wij eene waardigheid bezitten, welke door niemand, ik zeg, door niemand, wie hij ook zij, mag worden miskend. En vergunt ge mij U, ten aanzien der verschillende opvatting van hetgeen in 1814 plaats gehad heeft, geheel mijne meening te zeggen? Ik herinner mij steeds dat aan de regeling onzer belangen en aan het ontwerpen van onze Gwt. te dier tijd twee soorten van Staatslieden hebben medegewerkt; waarvan de eene het gansche Vaderland als eene gerevolutioneerde massa heeft beschouwd, ter geheel vrije beschikking, als eene grondstof, uit welke zij, naar goedvinden, naar eigen

inzigt, voorgelicht door den helderen glans eener liberale politiek, een geheel nieuwen Staat zouden scheppen; dewijl de anderen daarentegen, zonder de veranderende behoefte des tijds uit het oog te willen verliezen, zich evenwel in menig opzigt gebonden achtten door hetgeen, in het Nederlandsche Vaderland, reeds vroeger bestond. Bij eendragtige terugroeping van het Huis van Oranje, hebben de eersten eene nieuwe constitutionele Revolutie, de laatsten daartegen eene Vaderlandsche Restauratie gewild. Van daar dat Z. Exc. de Minister van Justitie en de Graaf van Hogendorp, die toch ook, en die, met toejuiching van geheel Nederland, zeggen kon, «*Quorum pars magna fui*,» zich omtrent den waren zin der Gwt. zóó dikwerf regtstreeks tegengesproken hebben. Van daar dat Kemper, wien ook ik mijn' leermeester, mijn' raadgever, mijn' vaderlijken vriend mag noemen, die ook mijne schreden het eerst op het gebied van het Staatsregt geleid heeft, aan wien ook ik zoo gaarne de hulde van dankbaren eerbied in deze Vergadering betaal, dat Kemper, zeg ik, aan sommige artikels der Gwt. eene beteekenis gaf, wier juistheid door meer dan één van haar zamenstellers in twijfel werd getrokken. Van daar dat er inconsequentie, verschil in de uitdrukkingen ook van één zelfden Staatsman heeft kunnen bestaan, naarmate, óf zijn individueel gevoelen, óf dat eener Commissie, wier woordvoerder hij was, op den voorgrond werd gesteld. Van den beginne af is er onzekerheid, weifeling, spoedig ook onderlinge tegenspraak geweest. Onvermijdelijk gevolg van de wijs waarop de arbeid was geschied. Men had zich omtrent uitdrukking en benaming, geenszins omtrent de beginsels, men had zich ten aanzien van de letter, geenszins ten aanzien van den geest der Gwt., verstaan. Hieromtrent was geene verstandhouding, veel min overeenstemming geweest. Ik onthoud mij van verdere beoordeeling: maar dit, geloof ik, blijkt dat men toenmaals het zaad eener dubbele interpretatie in de Gwt. gelegd heeft, en dat dit onkruid, ten verderve van het goede gewas, welig opgeschoten is.

Ik ga over tot het tweede verwijt. Het is erger nog dan het eerste; het bevat eene beschuldiging van meer stelligen aard; dat ik namelijk de omkeering der Gwt. bedoel.

Met weêrzin zou ik herhalen, hetgeen evenwel de spreker, dunkt mij, had behooren in het oog te houden, dat ik, jaren achtereen, in zwakheid, ja, maar toch met ernst, de Gwt., die door verschillende partijen en op verschillende wijs aangeval-

len werd, als een bruikbaar en wettig steunpunt van vereeniging, verdedigd en geroemd heb. Verbeteringen verlang ik, dit is zoo, reeds nu; en grootere nog in de toekomst. Maar ik houd mij overtuigd dat ook Z. Ed. Mog. de wenschelijkheid van sommige veranderingen erkent. Wat is dan nu tusschen hem en mij het verschil? Dat ik al wat een regtelijk aanwezen heeft, met naauwgezetheid eerbiedig; dat ik den leiddraad der historie van het Vaderland, bij de regeling der Vaderlandsche belangen, niet geheel verwerpelijk acht; dat ik eene Staatsregeling, als uitvloeisel, en niet als beletsel, van nationale ontwikkeling, verlang; terwijl ons hooggeacht medelid, uit overmatige vrees voor de historische School, hij die zich, bij voorkeur en bij tegenstelling, een' praktisch man gelieft te noemen, den leiddraad zijner wijzigingen aan bespiegeling, aan begrip, aan meening ontleent. Wie van ons zou het meest gevaar loopen om in het onbestemde, 't welk hij mij toeschrijft, te vervallen?

Ik wensch dat de Gwt. wortelen schiete, dat zij op hechte grondslagen worde gevestigd. Wel verre van de wegneming van het stelsel van Vertegenwoordiging te bedoelen, wensch ik dat, door gewijzigde inrigting, wezenlijke en regelmatige kracht daaraan worde verleend; ik wensch dat de Gwt., tot dus ver slechts een revolutionaire vorm, eene Nationale Constitutie, eene historische Staatsregeling zij. Indien het eene omkeering is der Gwt., haar in verband te brengen met de grondtrekken van ons Volksbestaan; indien het eene omkeering is der Gwt. Nederland van de Fransche instellingen, waaronder het nog zucht, te bevrijden; indien het eene omkeering is der Gwt., het Huis van Oranje aan den revolutionairen bodem, waarop het nog geplaatst is, te ontrukken, om het op historisch terrein over te brengen; indien het eene omkeering is der Gwt. vrijheden, voor vrijheid in schijn, en wezenlijken waarborg, in de plaats van hoogklinkenden woordenpraal, te verschaffen; dan, ik erken het, ik geloof er roem op te mogen dragen, dan, ja dan is het de omkeering der Gwt. die ik bedoel, de omkeering der Gwt. waaraan ik mijne geringe krachten toegewijd heb.

Mijne meening wijkt al zeer ver van die des geëerden redenaars af. Hetgeen in zijn oog omkeering is der Gwt., is voor mij het eenige middel waardoor zij kan worden bevestigd. — Het herzieningswerk is nu afgeloopen, Ed. Mog. Heeren! wij keeren huiswaarts; velen met een gevoel van tevredenheid,

welligt; anderen, ik daaronder, onvoldaan, hoewel ik er niet bijvoegen kan dat ik te leur gesteld ben. Eene waarschuwing zij mij vergund: zoo men de historische bestanddeelen der Gwt. verloochent; zoo men, ook bij de gewone wetgeving, geen acht slaat op de historische regten en belangen; zoo men voor de Staatsregeling een levensbeginsel buiten het Nationaal levensbeginsel zoekt, dan zal, ook met haar dertienvoudig bijvoegsel van 1840, de Gwt. (laat ik mij uitdrukken met terughouding en tevens met ernst) veel minder lang blijven bestaan dan voor de rust des Vaderlands en ons aller welzijn wenschelijk is.

Nog één verwijt moet ik opnemen; het grievendste van allen: dat ik gewetensdwang wil.

Ik denk er niet aan, Ed. Mog. Heeren! U thans weder op het gebied te willen voeren van hetgeen het meerendeel dezer Vergadering voor enkel theologische quaestiën houdt. Doch ik moet, alvorens verder te gaan, eene uitdrukking opnemen, die men dezer Vergadering onwaardig heeft genoemd. Niet dat ik haar, in het belang mijner eigenliefde, regtvaardigen wil. Neen! indien zij onvoegzaam, niet parlementair is geweest, indien zij iemand beleedigd mogt hebben, neem ik haar, in zoo ver, gaarne te rug. Ik verklaar evenwel dat, zoo iemand mijner Catholijke ambtgenooten, op die wijs, gelijk ten mijnen aanzien plaats gehad heeft, geprovoceerd, eene soortgelijke *épithète* ten aanzien van mijn geloof had gebezigd, ik hem zulks (al had hij ook niet uitdrukkelijk, gelijk ik deed, onderscheid tusschen personen en leerstellingen gemaakt) niet in het allerminste ten kwade zou hebben geduid. Doch, ik herhaal het, ik regtvaardig de uitdrukking niet. Alleen behoort men niet te vergeten dat, indien ik al, naar het oordeel van sommigen, de grenspaal eener parlementaire discussie overschreden mogt hebben, ik toch, niettegenstaande de warmte mijner Protestantsche overtuiging, de regten mijner tegenstanders voorgestaan heb; en dat er nog eenig onderscheid is tusschen hem die, na bewijzen van onpartijdigheid gegeven te hebben, door één enkel woord eene welligt regtmatige gevoeligheid opgewekt heeft, en hen, die, in hunne redevoeringen voorzigtig en beleefd, een grondwettig regt door daden hebben verkort.

Doch ik kom nu tot het punt der heerschende Kerk. — Altijd, ook in dit opzigt, blijf ik, zegt men, bij de theorie; zonder ooit mij te verklaren omtrent de praktijk.

In zoo ver dit eene algemeene opmerking is, geloof ik haar dezer dagen reeds meermalen beantwoord te hebben. Ik wil evenwel in het voorbijgaan aan den geëerden redenaar zeggen dat mijne beginsels ook reeds in deze Vergadering eene praktikale rigting gehad hebben. Indien wij niets anders hadden verkregen dan dat hij zelf, iemand aan wiens woorden, en niet zonder reden, gewigt wordt gehecht, openlijk heeft erkend dat er gezondigd is ten aanzien der Separatisten en dat een meer leerstellig onderwijs op de Scholen wenschelijk is, ook dán reeds zou hetgeen hij, op waarlijk schilderachtige wijs, de uitwassen onzer beraadslaging genoemd heeft, rijke vrucht hebben gedragen. Is het niet merkwaardig, Ed. Mog. Heeren! dat mijne niet-praktikale beginsels dien spreker zoo spoedig tot eene verklaring hebben genoopt, waartoe zijne praktikale leer hem in zoo vele jaren niet had geleid!

Maar de heerschende Kerk! Hieromtrent althans trek ik mij, zoodra ik aan de toepassing naderen zou, telkens terug; nooit kom ik voor mijn gevoelen uit.

Ed. Mog. Heeren! ik wil gaarne, ofschoon dit niet noodzalijk is, mijne meening, ook in dit opzigt, ontvouwen. Noodzakelijk is het niet; dewijl deze quaestie tot dus ver, bij uitnemendheid, eene quaestie is van latere zorg; en ik geloof dat de echte praktijk zich vooral aan de behoeften van het oogenblik gelegen laat liggen, zonder zich al te zeer in overleggingen voor de toekomst te verliezen. Desniettemin begeer ik niet een' sluijer, ook niet een' doorzigtigen sluijer, over mijne gedachten te werpen, en ik vind geen de minste zwarigheid te erkennen dat, na mijn leven bijna uitsluitend aan Geschiedenis en Staatsregt te hebben besteed, ik wel, ook ten aanzien der betrekking van Staat en Kerk, tot eene vastheid van overtuiging met opzigt tot de beginsels ben geraakt; maar dat ik de toepassing op een gedesorganiseerden Staat, gelijk die waarin wij leven, aan den eenen kant zóó noodzakelijk, aan den anderen kant zóó moeijelijk vind, dat ik begrepen heb mij van de mededeeling der bepaalde denkbeelden, die ik daaromtrent reeds opgedaan mogt hebben, voor als nog te moeten onthouden. Ik wil geenszins beweren dat ik de teregtwijzende aanhaling van het kernvol gezegde: « *retinuit » quod difficillimum est, in sapientiâ modum*, » niet dikwerf zou hebben verdiend; maar ik meen toch aan den redenaar te mogen doen opmerken dat ik, met betrekking tot dit onderwerp althans, zonder, dunkt me, in aanmatiging van

wijsheid te vervallen, de vermaning tot matiging voorzeker opgevolgd heb.

Inmiddels geloof ik nog te kunnen zeggen,

Vooreerst: dat de uitsluiting van het Christelijk beginsel, gelijk die in de meeste nieuwere Staatsregelingen en bepaaldelijk ook in onze Gwt., plaats gehad heeft, noodwendig tot gewetensdwang en vervolging van geloovige Christenen leidt. « *Ubi rerum testimonia adsunt, non opus est verbis.* »

Ten andere: dat de toepassing van het Christelijk beginsel de eenige waarborg voor zelfstandigheid van het wereldlijk gezag en voor duurzaamheid van wezenlijke vrijheden is.

En eindelijk: dat die toepassing, in de tegenwoordige gesteldheid des Vaderlands, den vorm te willen doen aannemen eener heerschende Gereformeerde Kerk, met uitsluiting van andere Gezindheden uit waardigheden en ambten, eene onzinnige proefneming zou wezen, en dat men aldus hetgeen welligt nog mogelijk is, onmogelijk zou maken, door hetgeen onmogelijk is, te willen.

Inderdaad ik meen dat een ieder, die Godsdienst, Vaderland, en Geregtigheid lief heeft, thans beter zou doen zijne aandacht te bepalen bij hetgeen ik thans enkel en alleen heb verlangd: gelijkmatige handhaving onzer grondwettige regten. Ik meen dat men ons liever ten volle de gewetensvrijheid moest geven die wij regt hebben te eischen, dan veel te srpek en over eene soort van gewetensdwang, ten opzigte waarvan het naauwelijks denkbaar is dat men, in de tegenwoordige gesteldheid onzer maatschappij, in goeden ernst, vrees koesteren zou.

Ten overvloede verklaar ik, ten behoeve van hen die mij niet kennen, of door wie ik word miskend, dat ik allen gewetensdwang verfoei.

Ik heb, Ed. Mog. Heeren! in de laatste dagen welligt voorzigtigheid geleerd; ik hoop dat het nu gezegde U zal hebben overtuigd dat ik de rondborstigheid die mij, geloof ik, tot dus ver eigen is geweest, niet afgeleerd heb.

De scherpzinnige redenaar, door wien ik beschuldigd geworden ben, heeft verklaard mijne schriften en ook mijne redevoeringen niet begrepen te hebben. Ik vraag niet in hoe ver de oorzaak hiervan in het verschil onzer beginsels, in het onderscheid van standpunt, is te zoeken; ik ben gereed deze onverstaanbaarheid grootendeels op rekening mijner denkbeelden of uitdrukkingen te stellen. Maar ik hoop, daar zijne afkeuring mij niet onverschillig kan zijn, thans dit ten min-

ste, ook voor hem, duidelijk gemaakt te hebben, dat ik geene omkeering der Gwt. in revolutionairen zin, geene heerschende Kerk, in den bekrompen geest die mij dikwerf toegeschreven werd, bedoel. Ik hoop dat hij zich niet verwonderd heeft, indien het mij pijnlijk is geweest mijne denkbeelden, ten aanhoore dezer Vergadering, misduid te zien door iemand wiens verdiensten ik waardeer en wiens talenten ik eerbiedig. Ik hoop dat deze toelichting hem en, zoo het noodig mogt zijn, ook de Kamer, van de zuiverheid mijner bedoelingen en van de opregtheid van mijn karakter zal hebben overtuigd.

VI. De heer de Man:

Ik heb bij eene vorige gelgenheid, toen ik aan U Ed. Mog. in het algemeen mijne gedachten mededeelde over de ons voorgestelde dertien wets-ontwerpen, reeds in het bijzonder mijne bezwaren doen kennen over het tegenwoordige (tiende) voorstel, waarbij de periodieke aftreding van de stedelijke raden wordt ingevoerd, en omtrent hetzelve mijne stem voorbehouden.

Ik heb U Ed. Mog. gezegd, dat ik de afwisseling van de Leden van die vergadering, beschouwd *uitsluitend* uit het standpunt van een collegie van *bestuur* en *beheer*, aanmerkt als nadeelig, en in die beschouwing deel ik nog.

Intusschen heb ik het voornemen om thans *voor* die wet te stemmen, en wil U Ed. Mog. met twee woorden mijne gronden tot dat besluit mededeelen.

Wij hebben namelijk na dien tijd het wets-ontwerp, onder n.° 6 ons aangeboden, aangenomen en daarbij is, naar mijn bescheiden oordeel, eene belangrijke schrede voorwaarts gedaan op den weg tot verbetering van ons verkiezingstelsel in het algemeen. — Het zoo zeer onbestaanbare art. 7 toch is uit de Gwt. weggevallen; de regeling van het stem- en kies-*regt* is eindelijk aan de wet opgedragen; de bepaling van art. 134 is met dit laatste beginsel in overeenstemming gebragt.

Het bij uitzondering aanhouden van een ligchaam, onveranderlijk belast met de keuze van de provinciale vertegenwoordiging voor de steden, beschouw ik als eene *andere* groote onbestaanbaarheid en de wegruiming daarvan als eene *tweede* verbetering, die door de aanneming van het tegenwoordig voorstel zal worden te weeg gebragt.

Ter bestrijding van hetzelve heeft men zich in vele bijzonderheden beroepen op de misbruiken, die bij de verkiezingen kunnen

plaats hebben; — hoe, ten gevolge van kuiperijen en andere onedele drijveren de verdienstelijke, zaakkundige man uit de stedelijke raads-collegiën verwijderd en een ander minder bekwaam en daarbij zonder ondervinding, daarvoor in de plaats zal worden gebragt.

Maar, zonder te willen doen opmerken, dat men, op die wijze *ex abusu* redenerende, iedere instelling kan doen wankelen, geloof ik veilig te kunnen stellen, dat men met deze bezwaren *te veel* bewijst, daar men met diezelfde gronden, als waar aangenomen, ons geheel stelsel van vertegenwoordiging en daarmede ons Staatkundig aanwezen, als getemperde monarchie, kan wegcijferen.

Wil men de Stedelijke Raads-collegien met de keuze der Provinciale afgevaardigden *blijven* belasten, dan blijft voor hen, die niet dan met den dood aftredende kiezers beschouwen als eene onbestaanbaarheid, niets anders over dan de keuze tusschen twee kwaden en de opoffering van het eene bezwaar aan het andere.

In dat geval vind ik mij geplaatst, Ed. Mog. Heeren! In verband met de aangenomen wet, en als uit hetzelfde beginsel voortvloeijende; — als de wegruiming bevattende van eene onbestaanbaarheid in ons stelsel van verkiezing, — in de hoop dat nog eenmaal ook aan artikel 130 eene meer radicale verbetering zal worden toegebragt, als ons nu sub 13 is voorgesteld, — zal ik ook voor *deze* wet stemmen.

VII. De heer Bichon van IJsselmonde

verklaart openlijk, dat hij zich geheel en al vereenigt met de zoo uitmuntend ontwikkelde gevoelens van den redenaar uit Groningen, die de periodieke aftreding der Raadsleden als de verstoring van een beginsel van orde heeft voorgesteld. Geene consideratie ter wereld kan hem bewegen, om voor die wet te stemmen.

VIII. De heer van Sytzama

protesteert tegen het gevoelen, door een der redenaars uit Holland geuit, volgens hetwelk bij alle verkiezingen, lieden uit iederen stand hunns gelijken zouden verkiezen. Het vertrouwen, dat de boeren- en burgerstand in zijne Provincie Vriesland steeds aan den adel heeft betoond, strekt ten bewijze van het tegendeel.

IX. De heer DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND

meende te moeten doen opmerken, dat de stedelijke raden en besturen ligchamen waren, die eene dubbele strekking hebben, en als kies-collegien tot de zamenstelling der Provinciale Staten medewerken. Hij achtte het noodzakelijk, dat omtrent deze collegiën eene verandering in de Gwt: wierd gebragt, omdat dezelve eenige kies-collegiën zijn, die permanent zijn. En waarom zou men dan in de steden niet invoeren hetgeen op het platte land, van den aanvang af, bestaat? Alleen de Raad kan op dit perpetueel kies-collegie eenigen invloed uitoefenen. Er zal tevens, door dit middel, zekere kleur aan ons verkiezingstelsel worden gegeven. De voorgestelde maatregel zou ook genoegen doen aan hen, die meerdere verandering, ja eene geheele omkeering van ons verkiezingstelsel verlangen. Nu zou het een zeer verkeerden indruk te weeg brengen, indien deze eenige verbetering, welke er in ons verkiezingstelsel wordt daargesteld, wierd afgeslagen. Door de wetaanneming der voordragt behoudt men het aristocratisch beginsel, waarop onze verkiezingen berusten, en het democratische, dat men ons daarin zou willen brengen, zou men verwerpen en alzoo een blijk geven, dat er ten deze niets is gedaan! Hij ontkent het voorts niet, dat hij geen voorstander is van permanente collegiën. De ondervinding heeft hem geleerd, dat het doode of stervende ligchamen worden, en daarin soms personen worden behouden, wier verwisseling om deze of gene reden noodzakelijk is. Juist door gedurige verandering wordt in zoodanige ligchamen het leven behouden. Hij gelooft daarbij, dat kundige en onafhankelijke mannen wel door de burgerij zullen worden verkozen. Eene enkele maal moge dit door intrigue geschieden, maar intrigue is hier te lande gelukkig eene uitzondering. Naar de spreker meent, wordt de aanneming van dit ontwerp èn in het belang van ons verkiezingstelsel èn in het belang der stedelijke raden aanbevolen.

Men gaat tot de stemming over: van de 103 tegenwoordig zijnde leden verklaren zich 74 *voor* en 29 leden *tegen* het ontwerp. Daar alzoo het bij art. 229 der Gwt. bepaalde drie

vierde der Vergadering niet heeft aangenomen, zal de Koning eerbiedig worden verzocht deze wet in nadere overweging te nemen.

Tegen hebben gestemd de heeren: van Lijnden tot Hemmen, Hooft, Laan, de Bruijn Kops, Hoog, van Beusichem van Harmelen, Thorbecke, Romme, Gouverneur, Luijben, van Berkel, van Dam van Isselt, Mastboom, Bichon van Ysselmonde, Vos de Wael, van Bommel, van Akerlaken, van Sasse van Ysselt, Feith, Boeracker, Reael, de Kempenaer, van Wickevoort Crommelin, Storm, van Asch van Wijck, van den Velden, van Nagell tot Ampsen, Copes van Cattenburch, van Nagell tot Wisch.

De beraadslaging over het ELFDE ONTWERP, betrekkelijk de ALGEMEENE REKENKAMER, wordt geopend.

I. De heer Bichon van Ysselmonde

beweert dat in eene Gwt. zoo veel mogelijk onbestemde bepalingen moeten vermeden worden, en hij wenscht dus inlichtingen waarom het aantal leden der Algemeene Rekenkamer niet is vastgesteld. Ongaarne zou hij tegen deze wet stemmen.

II. De heer van de Poll

beantwoordt de gemaakte bedenking van zijnen geachten vriend, door te wijzen op den oorspronkelijken inhoud van art. 202 der Gwt., welks wijziging het hier geldt, waarin insgelijks geene bepaling van het aantal leden der Rekenkamer voorkomt: even als tot nu toe, behoort deze zaak bij de wet te worden geregeld.

Dit ontwerp wordt aangenomen met 92 tegen 11 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren: Thorbecke, Romme, Gouverneur, Luijben, van Dam van Isselt, Mastboom, van

Sasse van Ysselt, Boeracker, de Kempenaer, Storm, van Nagell tot Wisch.

De beraadslagingen over het TWAALFDE ONTWERP, betrekkelijk tot de VERANTWOORDELIJKHEID DER HOOFDEN VAN MINISTERIËLE DEPARTEMENTEN, worden geopend.

I. De heer THORBECKE:

Ik heb onderscheidene vragen te doen, en zal er mij bij bepalen. Van het antwoord er op, zal mijn oordeel over dit ontwerp afhangen.

Vooreerst ten aanzien van art. 2, *De hoofden der ministeriële departementen zijn verantwoordelijk voor alle daden: voor alle daden:* ik vraag, of men hieruit niet mag opmaken, dat de ministers niet verantwoordelijk worden gesteld voor niet-uitvoering? Kan de Minister, tot verantwoording geroepen, niet eischen, dat de *daad* worde aangewezen, *waardoor de wetten mogten geschonden, of niet opgevolgd zijn?* Is dus geene daad gepleegd, is niet gedaan wat behoorde te zijn gedaan, zoo is er geene verantwoordelijkheid.

Welk onderscheid, vraag ik verder, is er tusschen *daarstelling* en *uitvoering* van daden?

Welke *daden* zijn die, *waardoor de Gwt.*, *of de wetten niet opgevolgd zijn?* Ik kan er mij geen begrip van vormen in onderscheiding van de daden, waardoor de Gwt. of de wetten mogten *geschonden* zijn.

Of bedoelt men met *daden*, *waardoor de wetten niet opgevolgd mogten zijn*, verkeerde uitvoering of toepassing der wet? Dan is de uitdrukking hoogst onduidelijk, en in allen gevalle *niet-uitvoering* er geenszins in begrepen.

In art. 3 lees ik: *ten einde van deze medewerking te doen blijken* enz. Is dus de mede-onderteekening het *eenig* wettig blijk van de medewerking? is de mede-onderteekening de eenige formele voorwaarde der verantwoordelijkheid?

In art. 2 vinde ik *verrigting* en *medewerking* onderscheiden; hier alleen van *medewerking* gewaagd.

Welk onderscheid is er tusschen *besluiten* en *beschikkingen?*

Art. 3 eischt de mede-onderteekening van het hoofd van het Ministerieel Departement, *waartoe dezelve behooren*. Hoe, indien zij tot geen bijzonder departement behooren? Moest men niet zeggen: het hoofd van het Ministerieel Departement, met de uitvoering belast?

Art. 4 schijnt mij overtollig van wege art. 177.

II. De heer VAN SASSE VAN YSSELT

vermeent, dat het ontwerp van dien aard is, dat daardoor gevaarlijke botsingen, tusschen de Staatsmagten zullen kunnen ontstaan. Zijns inziens bestaan er in dit Rijk wel degelijk eenige van elkander zeer afwijkende gevoelens, geheel van elkander verschillende partijen. En nu vermeent hij, dat in deze omstandigheden eene ministeriële verantwoordelijkheid met eene onontbindbare Kamer ten hoogste gevaarlijk zal kunnen worden, zoo wel voor de Regering als voor het Volk. De Kroon zou daardoor in de grootste moeijelijkheden kunnen verkeeren, en alle magt zou tot de Tweede Kamer overgaan. Hij verlangt vooral een verantwoordelijk Ministerie, ontbinding der Kamer en regtstreeksche Verkiezingen; een en ander behoort zijns inziens tot de *essence* van den representativen regeringsvorm. Bij deze laatste gelegenheid, dat hij in deze Kamer het woord voert, moet hij verklaren, dat het onvolmaakte werk, dat de Kamer tot stand gebragt heeft, tot een Staatsbankroet en eene geheele nieuwe Gwt. leiden zal. Eenige leden hebben in zijne redevoering eenen revolutionairen geest meenen te bespeuren. Hij verwijst een ieder naar het dagblad de *Noord-Brabander*, waarin de bedoelde redevoering in haar geheel en onveranderd is geplaatst. Hij trekt daarvan geen letter, geene jota, terug. Hij neemt de geheele verantwoordelijkheid van hetgeen hij gezegd heeft, op zich. Men leze, en oordeele of niet elk woord, dat hij gesproken heeft, de zuivere waarheid is.

III. De heer SCHOONEVELD

betoogt, dat de ministeriële verantwoorlijkheid naar den geest en de letter der Gwt. bestond, dat het ontwerp de vervolging

niet gemakkelijker zal maken; maar dat het contre-seing der ministers, in het voorstel vervat, eene zeer gewigtige verbetering is. Een blik op het verledene werpende, herinnert de spreker, hoe het schoonste Rijk is verstoord, in welken ongunstigen toestand 's Rijks Finantiën zijn gebragt, hoe allengs eene soort van wantrouwen en misnoegdheid algemeen is ontstaan, enz. Gedane zaken hebben nu wel geen keer, maar hij herinnert slechts, dat veel van dit kwaad ontstaan is uit het noodlottige stelsel van volharding, waartoe de meerderheid der vergadering heeft medegewerkt. Daaruit alleen is het kwade, dat wij thans ondervinden, voortgesproten. Vele kundige Leden der Vergadering hebben dat stelsel van volharding, van den beginne af, bestreden en de gevolgen er van voorspeld. En nu vraagt de spreker het, welke vruchten hebben zij van hunnen billijken tegenstand ingeoogst? Men heeft den moed niet om cordaat te erkennen, dat zij alles goed voorzien hebben; hunne voorzeggingen in de toekomst vinden thans evenmin als toen gehoor. Al ligt begiftigt men hun met den naam van bestendige of kwaadwillige opposanten. Ook nu worden steeds dezelfde middelen gebezigd om hunnen tegenstand tegen te werken. Ook in deze Vergadering heeft men dit thans weder ondervonden.

Eerst heeft men de magt der Kamer zoo ver mogelijk beperkt. Naderhand zijn 40 redenaars opgetreden, die alleen vrees en angst op den voorgrond hebben geplaatst en bijkans de geheele Vergadering aan het huiveren hebben gebragt. De spreker betreurt zulk een gang van zaken, en hij hoopt, dat men eenmaal tot het vaste stelsel komen zal, om goed te keuren wat goed is, en het verkeerde af te keuren. Hij reclameert voor elken tegenstand het regt, dat men denzelven niet miskenne. Meerendeels wordt er meer vaderlandsliefde gevonden bij hen, die tegenstand bieden, dan bij hen, die ondoordacht alles aannemen. Tot de behandeling van de voordragt zelve overgaande, gelooft de spreker, dat daardoor een einde zal gesteld worden aan het *régime des décrets;* dat daardoor de gewigtige stand van Minister zal worden verhoogd; dat die eminente stand in de maatschappij niet genoeg hooggeschat wordt; dat de Ministers zelve daarvan de oorzaak zijn, omdat zij de leer hebben voorgestaan, dat zij geene dienaren van de Natie, maar van den Koning waren; dat het onstaatkundig en kleingeestig was, dat men hun inkomen heeft verminderd; dat een inkomen van ƒ 20,000 voor den man, die eene eerste

betrekking na den Koning vervult, niets te veel is; dat de leefwijs der Ministers met hunnen stand in harmonie moet zijn, en dat de Minister, bij de aanneming dezer voordragt ook in zelfstandigheid jegens den Koning en het Volk zal toenemen, gepaste eerzucht zal worden opgemerkt, en iedereen zal weten, dat het werk, dat de Minister voordraagt en verdedigt zijn werk is, en dat hij daardoor zal opgewekt worden, om dat werk zoo volledig mogelijk voor te dragen, en het geluk en de welvaart des Volks te bevorderen. Bovendien verwacht hij ook eene heilzame uitwerking op de Kamer er van. Zij toch heeft deze wet geprovoceerd en met algemeene stemmen aangenomen, en zij is thans gehouden, om te bewijzen, dat zij iets nuttigs heeft volbragt. Naar zijne meening is er, bij de tegenwoordige instellingen, door deze wet aan alle redelijke wenschen voldaan. Hij onderzoekt daarbij echter niet, of het niet beter ware geheel nieuwe instellingen daar te stellen. Hij zou daartegen volstrekt niet zijn. Ten slotte acht hij het pligt te verklaren, dat hij het woord «concessie» alleen in eene absolute regering kent. Een maatregel is goed of kwaad. Is dezelve kwaad, dan behoort de Regering den moed te hebben zich daartegen te verzetten. Is dezelve goed, dan is het voor de Regering van even veel belang, om den maatregel daar te stellen.

IV. De heer VAN SON

ontkent niet, dat hij de strekking dezer wet bedenkelijk heeft gekeurd. De voorbeelden van onze naburen, waar het beginsel der Ministeriële verantwoordelijkheid in volle kracht bestaat, zijn toch niet aanmoedigend. Een redenaar heeft het dictatorschap, waaraan thans in een naburig land de Koning onderworpen is, en die de heerschappij van eenen Richelieu over eenen anderen Lodewijk XIII herinnert, geschetst. De ministeriën volgen in het genoemde land elkander met zoo groote snelheid op, dat men ze niet meer naar de namen der personen, maar naar de dagen van den Gregoriaanschen kalender noemt. De beroemde zinspreuk: *le Roi règne, mais ne gouverne pas*, is voor den koelen, bedaarden Nederlander onzin, onzin voor eene practische Natie. Daar echter het bestreden ontwerp van kundige bezadigde mannen afkomstig

is, legt ook de spreker zijne bedenkingen op het altaar des Vaderlands neder, en zal voor de wet stemmen.

V. De heer DE KEMPENAER

verheugt zich, dat men bij deze wet ten minste van de vroegere ontkentenis omtregt de verantwoordelijkheid van het Ministerie, is teruggekomen. De wet kan echter zijne goedkeuring niet verwerven, omdat zij òf niets meer geeft, dan reeds bestond, òf zelfs misschien iets minder geeft. Hij ontwikkelt deze beide stellingen in het breede en maakt in den loop zijner rede, waarin hij zich voor het aannemen van het beginsel der ministeriële verantwoordelijkheid in eenen meer uitgestrekten zin verklaart, op het gevaar opmerkzaam, dat de strekking der wet leidt, om te eeniger tijd den Hoogen Raad te plaatsen op eene hoogte boven de Kroon. Twee bepalingen hadden, zijnes inziens, in de wet niet mogen worden gemist, namelijk die omtrent de onschendbaarheid des Konings, en die dat de Ministers niet door een besluit onttrokken mogen worden aan de op hen rustende verantwoordelijkheden.

VI. De heer VAN NES:

Ed. Mog. Heeren! Het gewigtig onderwerp der ministeriële verantwoordelijkheid alhier niet alleen ter sprake te brengen, maar ook grondig te behandelen, zoude meer tijd kosten dan de gelegenheid thans toelaat, en het geduld van U Ed. Mog. zoude gedoogen en ik mag hier wel bijvoegen, dat die moeite geheel overbodig zoude wezen.

Een goed gedeelte van onzen tijd is verspild aan ontijdige godsdienstige geschillen, een ander deel aan de uitvoerige behandeling van secondaire plastselijke belangen, maar voor de meest gewigtige aangelegenheden van den Staat schijnt er geen lust en dus ook geen tijd meer over te schieten.

Het zij derhalve genoeg, bij gelegenheid van deze wet te zeggen, dat elk Minister naar mijn inzien behoorde verantwoordelijk te zijn voor zijn gansche gedrag in die qualiteit, niet alleen in eenen judicielen, maar ook in den morelen en in den staatkundigen zin, omdat een Minister nooit zijne dienst moet

leenen tot daden of maatregelen van eenig aanmerkelijk belang, wanneer hij dezelve in gemoede afkeurt, want in zulke gevallen behoort hij des noods zijn ontslag te vragen; doet hij dit niet, dat staat het hem niet vrij zich op ontvangen last van hooger hand te beroepen, en hij is verpligt de geheele verantwoordelijkheid van datgene wat hij uitvoert, op zich te nemen. Dit is hetzelfde wat ik reeds voor 22 jaren, bij mijne kortstondige zitting in de Tweede Kamer, gezegd heb, en de ondervinding heeft mijnes erachtens deze meening bevestigd. In Engeland bestaat dit beginsel; in Frankrijk heeft de charte eenvoudig bepaald: *les ministres sont responsables:* en dit zelfde kon, benevens meer andere constitutionele bepalingen, bijzonder ten aanzien van het kiesstelsel, ook hier te lande aangenomen worden. Maar waartoe vruchteloos meer gesproken? Ik bepaal mij tot den inhoud van deze voorgestelde wet, welke mij niet geheel ondoelmatig voorkomt, omdat ten minste de mede-onderteekening van eenen Minister bij elk Koninklijk besluit wordt gevorderd, een voorschrift, waarvan de weldadige gevolgen reeds door eenen anderen redenaar aangestipt zijn.

De bepaling bij het tweede artikel, « dat de hoofden der ministeriële departementen verantwoordelijk zijn voor alle daden, waardoor de Gwt. of de wetten mogten geschonden of niet opgevolgd zijn, beteekent eigenlijk zeer weinig, want niet alleen blijft het zeer twijfelachtig, of datgene, wat de Ministers verzuimen te doen, ook in de aangehaalde woorden begrepen is, maar buitendien is een ieder naar de gemeene regten aansprakelijk voor elke schending der Gwt. of van andere wetten, het zij de overtreder een ministerie bekleede of niet, en niemand kan zich van eene gepleegde misdaad vrijpleiten, op grond van eenigen last, daartoe ontvangen.

Het is echter waar, dat de toepassing van deze leer op de Koninklijke Ministers tot hiertoe in de Vergadering der Tweede Kamer tegengesproken is geworden, en uit dat oogpunt houde ik deze stellige bepaling voor nuttig.

Dat vierde artikel spreekt van « de aanklagte ter zake van » deze verantwoordelijkheid voor den Hoogen Raad der Ne- » derlanden, naar de voorschriften der wet, » maar ik houde die aanklagt voor een droombeeld, omdat de wet, welke op dit stuk in het voorjaar van 1836 is aangenomen, alle toepassing, alle uitvoering nagenoeg onmogelijk gemaakt heeft. — Bij mijne laatste redevoering in de Tweede Kamer, in het jaar

1836 gehouden, heb ik benevens andere redenaars getracht die onmogelijkheid van uitvoering te betoogen, doch met even weinig vrucht als mij doorgaans te beurt viel.

Er zal een tijd komen, Ed. Mog. Heeren! dat dit onderwerp geheel anders zal worden begrepen; te laat misschien komt de tijd, waarop de eerste Vergadering van Nederland niet meer in het begrip vallen zal, als of haar niet vrij stond uit eigene beweging eenige groote vaderlandsche belangen in overweging te nemen! Wat mij betreft, Ed. Mog. Heeren! op dezen laatsten dag van onze beraadslagingen, in dit laatste uur van mijne deelneming in de deliberatiën over 's lands hooge belangen, moet ik mijn diep leedwezen betuigen over het ongenoegzame der vruchten van onze werkzaamheden. Wij hebben eene treffelijke gelegenheid tot doelmatige verbetering van die Gwt., welke reeds zoo veel goeds in verscheiden opzigten bevat, ongebruikt laten voorbij gaan! Het schijnt wel dat een ongunstig noodlot op ons Nederland drukt, dat een plaatselijke of een provinciale geest hier overal den publieken geest heeft verdrongen, dat die publieke geest, zonder welken geen staat, geen koningrijk op voortdurende staatkundige onafhankelijkheid kan rekenen, hier te lande bijkans geheel is verdwenen! Het zij zoo, Ed. Mog. Heeren! ik voor mij zal huiswaarts keeren met die troostvolle overtuiging, dat ik nooit in bedenking genomen heb om het waar, het algemeen belang des Vaderlands te doen wijken voor eenige plaatselijke of ook persoonlijke consideratiën, maar ook met eenen angstvollen blik in die zorgelijke toekomst, waarvoor ik gewenscht had, dat Vaderland te helpen behoeden!

VII. De heer Luzac (*hoofdzakelijk*):

Ed. Mog. Heeren! Het onderhavig wets-ontwerp deelt steeds in een ongelukkig lot. — Bij de vorige beraadslagingen is het ter sprake gekomen, toen wij, na eene zitting welke den geheelen dag geduurd had, het uur van middernacht bijkans bereikten, en men het sluiten der beraadslagingen met verlangen te gemoet zag: nu moeten wij hetzelve weder behandelen op een tijdstip, dat de Dubbele Vergadering, na onafgebroken deliberatiën, gedurende zes dagen, gereed is de slotsom harer werkzaamheden op te maken, op een

uur hetwelk de aandacht der hoorders ongunstig stemt, en de sprekers moet nopen de meest mogelijke beknoptheid in acht te nemen. Het is zeker te bejammeren, daar de onderwerpen, te dezer gelegenheid te behandelen, zoo belangrijk zijn, en eene meer gezette overweging verdienen, dan aan dezelve nu kan gegeven worden.

Ik zal trachten, Ed. Mog. Heeren! van uw geduld slechts zoo veel te vergen, als volstrekt noodig is, doch gaarne wil ik erkennen, deze discussiën niet te kunnen laten voorbijgaan, zonder U Ed. Mog. mijn gevoelen over de hoofdonderwerpen, hier als geheel zamenhangend te beschouwen, kortelijk mede te deelen.

Dat ik de invoering van een verantwoordelijk Ministerie, het regt van ontbinding der Kamer, aan den Koning te geven, en hetgeen men directe verkiezingen noemt, bedoel, gevoelt reeds een ieder.

Volkomen overtuigd zijnde dat wij onze Staatregeling met deze drie punten zullen moeten verbeteren, zal zij, zonder schokken, haren weg kunnen vervolgen en tot de nakomelingschap overgaan, spreekt het wel van zelf, dat het onderhavige wets-ontwerp, mij bekrompen, niet aan onze behoeften geheel voldoende, moet voorkomen.

Het is ondertusschen mijn voornemen niet, aan deze nieuwe artikelen onzer Gwt. mijne stem te weigeren. De onvolmaaktheden, in dezelve opgelet, en welke ik mij geenszins ontveins, kunnen mij hiertoe niet bewegen, omdat ik geloof dat ze verre worden opgewogen door het nut van eindelijk, bij de aanneming dezer artikelen, finaal eene quaestie uitgemaakt te zien, welke sedert de invoering onzer Gwt. dan eens in dezen, dan eens in eenen geheel tegenovergestelden zin door de Regering is beschouwd, uitgelegd en verdedigd geworden.

Na de opneming dezer artikelen, zal het voor altoos uitgemaakt zijn, dat de Minister ook in Nederland voor zijne handelingen verantwoordelijk is; en dat niets van de Regering mag uitgaan, zonder dat het door een der bedoelde staatsdienaren onderteekend zij; ten bewijze, dat hij zich verantwoordelijk stelt voor hetgeen bij de Koninklijke besluiten of beschikkingen is bepaald.

Deze erkenning te hebben verkregen is een stap voorwaarts gedaan: zij moet heilzaam werken, om hetgeen nog verder ontbreekt, voor te bereiden.

Hoezeer ik nu wenschen zou dat het ontwerp meer omvat-

tend en pertinenter gesteld ware geweest, wil ik echter het nu aangebodene niet van mij afstooten, om nog meer te verkrijgen; daar die kans gemakkelijk tegen mijn verlangen zou kunnen uitvallen, en wij alsdan van het bereiken van den goeden weg nog verder zouden afgeraken.

Met dien goeden weg beoog ik vooral, het verkrijgen der openlijke erkenning dezer onafscheidelijke principes, dat namelijk de persoon des Konings onschendbaar is, maar dat daarentegen ook de Ministers voor de daden der Regering verantwoordelijk zijn, zoo als dit bij de Fransche charte in art. 12 is uitgedrukt, met de woorden: « *la personne du Roi » est inviolable et sacrée: ses ministres sont responsables.* » Ten gevolge der aanneming van deze beginselen en der creatie dus van hetgeen men *een verantwoordelijk ministerie* noemt, moet er eenheid en stelselmatigheid in alle de daden der Regering, in alle de handelingen der verschillende hoofden van de departementen van algemeen bestuur, komen.— Deze hoofden, leden geworden van het kabinet, bij hetwelk de gang, aan de algemeene en bijzondere aangelegenheden des Rijks te geven, onder de leiding des Konings moet besproken en vastgesteld worden, weten dan niet slechts wat er gebeuren moet, maar ook waarom het alzoo en niet anders moet geschieden, en kunnen dan ook eerst den gang der Regering uit volle overtuiging en met kracht van bondige redenen, bij de Stat.-Gen. verdedigen: ieder van hen kan en moet dan ook aan alle de bijzondere zaken, tot zijn departement behoorende, eene dienovereenkomstige rigting geven.

Dat wij hiertoe eenmaal komen moeten, dat, zonder de zuivere toepassing der gezegde principes, wij een onzamenhangend, mankgaand, systema blijven volgen, is bij mij buiten kijf. Maar het is bij mij zelfs tot eene volledige overtuiging gekomen, dat wij ook zonder de dadelijke invoering van een verantwoordelijk Ministerie in den volsten zin en behoudende den vorm, welken wij thans naleven, echter tot het opnemen van het regt tot ontbinding der Kamer en tot het verbeteren van ons verkiezingstelsel zullen moeten komen, willen wij den uitweg vinden waardoor een geregelde voortgang en afloop der zaken mogelijk zal worden in die gevallen, waarin de Regering, over de groote aangelegenheden des rijks, over de voordragten der wetten hiertoe betrekkelijk, met de Vertegenwoordiging niet eenstemmig denkt, en de twee magten tegen elkander blijven overstaan, zonder dat een derzelve

genegen is, hare opinie op te offeren. Zoodanige uitweg ontbreekt ons, de zaken blijvende in den vorm zoo als zij thans loopen, geheel. Dat hij echter onvermijdelijk noodig is, vloeit, dunkt mij, uit de navolgende redeneringen duidelijk voort.

Wat is, wèl beschouwd, eene Volksvertegenwoordiging, zoo als zij in de moderne constitutionele Staten, en ook bij ons, is ingevoerd? Steunt zij niet op eene fictie, bij welke aangenomen wordt dat de gekozene personen de belangen des Volks kennen en ook de ware zuivere stem des Volks uitdrukken; dat hetgeen zij willen, ook door de verstandige meerderheid der Natie verlangd wordt, ook dan wanneer men, zoo als hier in de Vergadering, slechts voor zich-zelven stemt, zonder last of ruggespraak met degene door wie men gezonden is. Dit kan nu volkomen waar zijn: en wanneer de denkwijze der Vertegenwoordigers met de inzigten en voordragten der Regering overeenkomt, bestaat er eene allergunstigste eenstemmigheid; de zaken loopen dan eenen geregelden gang. Doch het tegendeel kan ook plaats hebben; de Representatie kan eene verkeerde meening opgevat hebben, zij kan tegen de ware belangen, ja, tegen het verlangen der verstandige meerderheid van de Natie aan, zich vijandig omtrent de maatregelen der Regering toonen, en deze voortdurend tegenwerken. Zij behoeft niet eens, om den gang der zaken te belemmeren, dit eenparig te doen: de geringste meerderheid is hiertoe voldoende, en hoe gering is dus niet het getal van hen die alles kunnen tegenhouden, bij eene vertegenwoordigende Vergadering als de onze, in het vervolg uit 58 leden bestaande.

Wanneer nu het laatste plaats heeft; wanneer, te regt of ten onregte — dit levert geen verschil bij deze beschouwing op, — de Vertegenwoordiging zich tegen de maatregelen en voorstellen der Regering blijft verzetten, wat moet dan nu bij ons gebeuren? op hoedanige wijze moet het pleit beslist worden?

Moet dan de Regering zwichten? moet de Koning voor de Kamer onderdoen, en de Regering hare intime overtuiging omtrent het heilzame der voorgestelde maatregelen laten varen, om de, in hare oogen zeker, verkeerde inzigten der Representatie op te volgen? — of moet de Kamer, uit inschikkelijkheid, uit vrees voor stilstand of botsing, flaauwhartig haar gevoelen opofferen, en voor den wil der Regering

buigen? Geen dezer beide resultaten kan immers goed of wenschelijk zijn? Bij het eerste moet de Regering van haar hooge standpunt afdalen en ondergaat eene gevoelige vernedering: terwijl bij het tweede, de Vertegenwoordiging tot een nietsbeduidend ligchaam wordt verlaagd, tot eene Vergadering zonder zelfstandigheid of overtuiging; alleen geschikt tot het slaafsch beamen der Regerings-voorstellen.

Indien wij het nu met elkander niet oneens kunnen zijn, dat geen dier uitkomsten goed is: dan vraag ik of er niet eene gebiedende noodzakelijkheid bestaat, eenig juist werkend middel te bedenken, ten einde bij die voorkomende gelegenheden uit zoodanige moeijelijke gesteldheid te geraken? Het antwoord zal voorzeker bevestigend zijn.

En waarin zal dit anders kunnen bestaan, dan in het aangeduide, in het erkennen en aannemen der gevolgen van het onderzoek, door de Regering, op eene regelmatige en onpartijdige wijze in te stellen, nopens deze vraag: «of de Vertegenwoordigers wezenlijk in den geest en naar den » wil der Natie handelen, met zich tegen de voorstellen der » Regering te verzetten, — dan of deze integendeel bij het » verstandige deel der Natie, bij de kiezers, goedkeuring en » ondersteuning vindt door eene afkeuring van het gedrag » harer Vertegenwoordigers. »

Maar hoe zal de Regering dit hier kunnen onderzoeken, daar de beide partijen *even onwrikbaar* tegen elkander blijven overstaan, en de grondwettige inamovibiliteit der Kamer een onoverkomelijk struikelblok oplevert? Want, dat de jaarlijksche aftreding van een derde gedeelte der leden van de Tweede Kamer hier genoegzame hulp zoude aanbrengen, zal wel niemand willen volhouden.

Dit struikelblok moet dus eerst weggenomen worden; en hoe kan dit anders geschieden dan door de ontbindbaarheid der Kamer in onze Gwt. op te nemen? Aan andere middelen is immers niet te denken? Door het regt van ontbinding aan den Koning te geven, maakt men de oplossing der gestelde vraag, mijns inziens, mogelijk en geeft men aan de Natie de beste gelegenheid, om zich over de handelingen harer Vertegenwoordigers en over die der Regering met eenig effect te kunnen verklaren.

Bij het bestaande van zoodanige omstandigheden, als hier door mij bedoeld worden, zal toch de Natie genoegzaam be-

kend zijn met de oorzaken en redenen van het verschil, tusschen de Regering en de Kamer opgerezen, en de kiezers zullen door hunne vota het overtuigendst bewijs van den geest, welke hen bezielt, kunnen geven.

Zenden zij nu dezelfde personen terug die zich tegen de maatregelen der Regering gekant hebben, dan is hierin het bewijs gelegen, dat die Vertegenwoordigers waarachtiglijk de denkwijze en het verlangen des Volks hebben uitgedrukt, en zij weder zullen optreden met den ongeschreven lastbrief om dezelfde gedragslijn als vroeger te volgen. Worden daarentegen die bij de ontbinding der Kamer ontslagen Vertegenwoordigers door nieuwe vervangen, dan ligt hierin een duidelijk blijk dat de vorigen ten onregte de maatregelen der Regering tegenwerkten; dat haar systema, dat hare wijze van zien, met den geest van het beste deel der Natie overeenkomt, dan is de vraag of het geschil volkomen in haar voordeel beslist, en zij kan met die nieuwe Kamer voortgaan, zonder eenige stoornis of botsing te ondervinden.

Maar, bijaldien nu het eerste plaats heeft gegrepen, en het onderzoek blijkbaar ten nadeele van het Regerings-systema is uitgeloopen, dan is het immers noodwendig van haar belang den vorigen gang te wijzigen en te veranderen, dan is het geraden, dat zij de zaken des lands dien weg heensturen, op welken de Vertegenwoordiging genegen is haar te volgen en te ondersteunen; zij mag en kan toch nimmer vergeten, dat de Regering om het Volk, niet het Volk om de Regering is.

Maar kan dit nu wel anders geschieden — de onschendbaarheid van het hoofd van den Staat, welke niemand toch in twijfel zal trekken, zuiver bewarende — dan door eene verwisseling van hen, die de Regering de executie van magt hielpen uitmaken; van hen die bekend staan een systema aan te kleven, en maatregelen te hebben willen doorzetten, die de goedkeuring der Natie niet met zich konden dragen? Vloeit dan niet hieruit, als van zelven, eene verandering, niet van een enkelen Minister, maar van hetgeen ik het Ministerie noemen zal; eene verlating van het vroegere systema moet dan plaats hebben om een beter aan te nemen, door alle de nieuwe hoofden des bestuurs te volgen, tot bereiking van die geregelde tezamenwerking, zonder welke eene Regering vruchteloos blijven moet.

Gij voelt het, Ed. Mog. Heeren! in beide de gestelde gevallen leveren de bedoelde verbeteringen eene zekere bepaalde uitkomst op: het schip van Staat blijft, het zij met de nieuwe Ministers en de oude Kamer, het zij met eene veranderde Representatie en de oude Ministers, bedaardelijk zijn weg vervolgen, en kan in de haven gebragt worden, zonder dat een der hooge Staatsmagten of Staats-collegien zich in deszelfs eer, aanzien of gezag gekrenkt behoeft te achten.

Zoodanige uitkomst moeten wij noodzakelijk verkrijgen; of het ergste is bij vervolg van tijd te vreezen. — Ja, Ed. Mog. Heeren, dit ergste, eene finale botsing zonder geregelden uitweg, heeft ons reeds meermalen en nu nog laatstelijk in December 1839 boven het hoofd gehangen. Wat toch, ik vraag het met vertrouwen, wat had het einde, de uitkomst, moeten zijn, indien de meerderheid der leden van de Tweede Kamer had blijven volhouden, en de crediet-wet niet ware aangenomen? wat had er moeten gebeuren bij de tweede voordragt der begrooting voor 1840 in Maart jl., toen zij algemeen nog te hoog werd geoordeeld en de Regering ondertusschen verklaarde door den mond van den toenmaligen Minister van Finantien, dat zij *niet lager kon* gesteld worden, indien zij andermaal door de Kamer ware afgestemd? er had dan immers toen eene botsing plaats gehad en een stilstand ware veroorzaakt geworden, uit welke men zich langs eenen grondwettigen weg, zoo veel mij bekend is, niet had kunnen redden. — Weet men mij hiertoe een middel aan te wijzen, noch voor de Regering noch voor de Kamer vernederend, en bij hetwelk de Gwt. ongeschonden blijft, gaarne zal ik mijn gevoelen opgeven en erkennen gedwaald te hebben.

Maar om nu het bedoelde onderzoek goed te doen plaats hebben, om te weten wie door de ware opinie der Natie ondersteund wordt, zal de kiezingswijze van hen, die hier deze opinie komen uitdrukken, op eene andere en ruimere schaal dan thans gebezigd wordt, moeten ingerigt zijn. Het zal dan noodzakelijk zijn, tot het doen van directe keuze op te roepen alle die burgers, die nu ook reeds in de steden en ten platten lande, doch op eene ondoelmatige, ik mag zeggen, onmerkbare wijze, hiertoe medewerken. Een beroep op de Natie, in de omstandigheden hier bedoeld, alleen te laten nederkomen op dat kleine hoopje Nederlanders (481)

hetwelk als leden der Staten van de Provincien thans hiertoe uitsluitend geregtigd is, kan wel niet met ernst worden goedgekeurd, of men moet den wil hebben, dit beroep geheel illusoir te maken, en in wezenlijkheid eene exorbitante magt bij de collegien der Provinciale Staten over te brengen. — Neen, zal men het beroep op de Natie niet op weinige, op enkele vermogende familien willen doen, maar dit overdragen op het bedaarde, verlichte gedeelte des Volks, dan moet ook het kiesregt met voorzigtigheid aanmerkelijk worden uitgebreid, en door directe keuze moet men zich de gelegenheid openen, de ware meening des Volks omtrent deszelfs Vertegenwoordigers te leeren kennen; hierdoor moet men tevens die geestdrift opwekken, welke eene opregte en werkdadige belangstelling in 's lands zaken doet geboren worden. — Deze denkbeelden te bestrijden met de abuizen, die soms elders plaats hebben, moet voor den onbevooroordeelden mensch daarom weinig afdoen, omdat hij weet dat er geene inrigting te verzinnen is, waarbij geene misbruiken kunnen plaats hebben, geene zaak waarvan niet eenig slecht gebruik te maken is: en dat men het wezenlijk nuttige van iets op zich zelf moet beschouwen, zonder zich door de mogelijkheid der misbruiken te laten afschrikken.

Wat nu de zwarte tafereelen aangaat, welke men van de onmiddellijke verkiezingen, die hier in het laatst der voorgaande eeuw plaats hadden, heeft opgehangen, deze kunnen, al nemen wij ze voor een oogenblik aan als geheel naar waarheid afgemaald, ons weinig hinderen, en moeten ook als min afdoende beschouwd worden, omdat de tooneelen, waarop men doelde, voorvielen in tijden van revolutie, van vinnige, door buitenlandsche Regeringen aangestookte partijschappen, op eenen tijd toen de bedaarde meerderheid der Natie de verkiezingen aan eene woelzieke minderheid overliet, en geheel ongenegen was de noodige pogingen aan te wenden tot het bevorderen van goede electien. Ik houde mij verzekerd, dat de bijeenroeping van tijdelijke kies-collegien, wijsselijk tot aan de eenigzins nijvere en gegoede middelklasse uitgestrekt, en de werkzaamheden bij dezelve te verrigten, in Nederland met de meeste bedaardheid zouden afloopen, en tot geene ergerlijke tooneelen aanleiding geven: ik zoude eerder vreezen, dat de invloed der hoogere standen, vooral in de eerste jaren, zich nog wel hier en daar te overwigtig zoude doen gevoelen.

Ik weet, dat men, tegen de verwezenlijking der denkbeelden, waarmede ik U Ed. Mog. kortelijk bezig hield, gewoon is de gebeurtenissen der maand Julij van het jaar 1830 aan te voeren, en op de tallooze verwisselingen van Ministeriën, welke sedert 1815 in Frankrijk plaats hadden, te wijzen. Doch ik kan alle die facta niet als overtuigende argumenten voor het onjuiste of schadelijke dier principes erkennen, vooral omdat ik in Frankrijk nog steeds eenen hevigen strijd tusschen verschillende partijen zie woeden, en die Staat nog geenszins tot die rust gekomen is, bij welke men eerst over de bedoelde inrigtingen goed oordeelen kan: zoude men ook niet met eenigen grond mogen beweren, dat Frankrijk nog altoos aan het nemen der proeven is, of dat geestige en schrandere, doch te ligt opgewonden Volk, wel geschikt is voor eenen constitutionelen representativen monarchalen Regeringsvorm?

Het bevreemde mij meermalen, dat, zoodra er van de drie bedoelde onderwerpen quaestie is, men gewoonlijk naar Frankrijk en andere landen, die nog minder in hunne constitutionele opvoeding gevorderd zijn, omziet, en de oogen niet liever en meer wendt naar dat land van waar wij toch de hoofddenkbeelden onzer moderne constitutiën gehaald hebben, waar wij eigenlijk vlijtig ter schole behoorden te gaan, om goed te leeren, hoe de kleinere spillen der machine moeten worden ineengezet, om het groote rad der constitutionele representative Regering niet slechts in beweging te brengen, maar ook, zonder nadeelige botsingen, in beweging te houden. In Engeland hebben natuurlijk ook de afwisselingen van ministerien plaats, doch geenszins, onder die baatzuchtige, ja geldzuchtige, intrigues, noch met die snelheid waarover men elders, niet zonder reden, klaagt: integendeel men kan daar ministeriële besturen opmerken, die vele jaren onveranderd zijn gebleven: ik zal mij tot staving hiervan slechts beroepen, op de ministeriën van den Hertog van Newcastle, hetwelk 8 jaren, van lord North, hetwelk 12 jaren, van Pitt, hetwelk 17, en van lord Liverpool, hetwelk Engeland 15 jaren lang bestuurden.

Doch al moeten wij elders die mobiliteit erkennen en misprijzen, gelooven wij echter nog, dat de bedaardheid van ons Volkskarakter ons hiervoor waarborgt, en dit hier allernuttigst zoude werken. Wij mogen ons wel overtuigd houden dat, zoo al de wufte Franschman, wanneer hij eenmaal tot

Gedeputeerde gekozen is, dikwijls tot stelregel van zijn gedrag tegenover de Ministers neemt: *Ote-toi de là pour que je m'y mette*, » dit bij den Nederlander het geval niet zijn zal. Geloof mij, Ed. Mog. Heeren! indien wij onze Regeringszaken bestierd zagen door een ministerie, uit kundige, eerlijke, vrijzinnige en ijverige mannen te zamengesteld, hetwelk met opregtheid en cordaatheid de belangen des Vaderlands behartigde en het systema der Regering met klem van redenen in deze zaal konde verdedigen, niemand onzer zoude het beproeven door allerhande middelen, waaronder wij elders soms zeer onkiesche gebezigd zien, zoodanig ministerie te bemoeijelijken, veelmin den voet te ligten; een kreet van verontwaardiging zou algemeen in Nederland tegen de poging zelve oprijzen. Doch genoeg hiervan, ik keer voor korte oogenblikken tot het ontwerp van wet terug. De scherpzinnigheid bewonderende, waarmede een welsprekend redenaar uit Gelderland (de heer de Kempenaer) den tekst der drie artikelen heeft gegispt, moet ik echter verklaren, dat zijne bedenkingen mij niet konden overhalen met zijn afwijzend besluit in te stemmen.

De aanmerking dat in art. 2 alleen van *daden* wordt gesproken, en de hoofden der departementen niet verantwoordelijk schijnen gesteld te worden voor hetgeen zij ten onregte zullen hebben *nagelaten*, komt mij voor, meer schijn dan wezenlijken grond en kracht te hebben; vermits het opzettelijk nalaten eener stellige verpligting toch ook onder de daden te rangschikken is, en in dit art. vallen moet: iets te doen, iets te verzuimen, waartoe men verpligt is, doet toch het misdrijf van nalatigheid van verzuim geboren worden, hetwelk, in eenen redelijken zin, tot *de daden* moet worden gebragt.

De nuttigheid van art. 3 is te evident, om er lang bij stil te staan: daar alle besluiten en beschikkingen tot het eene of tot het andere departement behooren, zullen nu ook, krachtens dit artikel, geene besluiten zonder dit contre-seing bekend worden. Hierdoor zal die onzekerheid ophouden, welke de billijkste klagten over de bepalingen van eenig besluit soms deed terughouden, door onzekerheid omtrent den persoon des staatsdienaars tegen wien dezelve gerigt moesten worden. Nu zal het altoos bekend zijn welke Minister de verantwoordelijkheid van het bepaalde op zich neemt.

Het vierde artikel had, zonder eenig nadeel, kunnen weggelaten zijn: hetgeen hier gezegd wordt, was voldoende in

art. 177 der Gwt. te vinden. — Men had hier liever den misslag moeten herstellen, bij art. 318 en volgenden van het Wetboek van Strafvordering begaan, en het verlof tot vervolging anders regelen, het vooral moeten terugbrengen aan de Stat.-Gen., *in eene vereenigde zitting* te zamen gekomen. Toen dit wetboek alhier is behandeld, hebben eenigen van U Ed. Mog. met mij het verkeerde eener afzonderlijke beraadslaging der beide Kamers van de Stat.-Gen. aangetoond, vooral op grond, dat nu zeer weinige Leden der Eerste Kamer eene beslissing zullen kunnen tegenhouden, door de geheele Tweede Kamer, ook door de Regering zelve, gewild; doch onze pogingen zijn te zwak geweest, en de art. 318 en volgenden zijn zeer verkeerdelijk in onze wetgeving gekomen. — Het zal zeker noodzakelijk zijn hierop in het vervolg terug te komen.

Ten slotte, Ed. Mog. Heeren! wil ik in uw geheugen terugroepen het groote belang, hetwelk wij allen, Leden der gewone Vergadering, in het bekomen van het onderhavige wetsontwerp gesteld hebben; hoe wij het allen beschouwden, niettegenstaande de onvolmaaktheden, welke opgelet kunnen worden, als een stap ten goede: hoe wij het in de avondzitting van den 4den Junij jl. *eenparig* met onze goedkeurende stem hebben bekrachtigd! Op mij hebben deze herinneringen, gevoegd bij de laatste beraadslagingen, de uitwerking van mij andermaal te bewegen, mijne stem aan dit wetsontwerp niet te onthouden.

Men gaat ter stemming over. Het wets-ontwerp wordt daarbij aangenomen met 91 tegen 13 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren: Thorbecke, Romme, Gouverneur, Luijben, van Berkel, van Dam van Isselt, Mastboom, van Sasse van Ysselt, Boeracker, de Kempenaer, Storm, van Nagell tot Wisch en Warin.

De beraadslagingen over het DERTIENDE WETS-ONTWERP, betrekkelijk te brengen veranderingen in art. 130 der Gwt., over de REGELING DER STANDEN, worden geopend.

I. De heer Mees:

Ed. Mog. Heeren! Vergunt mij eenige oogenblikken uwe aandacht, bij de beschouwing van dit laatste wets-ontwerp; ik hoop die niet te misbruiken en zal de meest mogelijke kortheid betrachten.

Het in deliberatie zijnde ontwerp van wet zal, naar mijn oordeel, niet eene der minst gewigtige verbeteringen in de Gwt. daarstellen; die wet zal bij eene geregelde, evenredige en doelmatige toepassing niet alleen eenen heilzamen invloed kunnen uitoefenen op den bloei en de welvaart van gewesten, maar tevens kunnen leiden tot tegemoetkoming van verlangens eener meer geëvenredigde representatie der standen, bij art. 129 der Gwt. opgenoemd.

Het is bekend, dat de in deliberatie zijnde wet uit den boezem der Tweede Kamer is voortgekomen, op een daartoe door drie Leden gedaan voorstel; de Eerste Kamer heeft er zich mede vereenigd, de Regering heeft er in bewilligd, en alzoo is het geworden eene wet van *noodzakelijkheid* tot verandering in de Gwt.

Bij art. 129 der Gwt. is bepaald, dat de Staten der Provinciën zijn zamengesteld uit Leden, gekozen door de ridderschappen, de steden en den landelijken stand, terwijl art. 130 de regeling van het getal der Leden, die de Provinciale vertegenwoordiging uitmaken, en de evenredigheid der verschillende standen, aan den Koning overlaat. Het eerste dezer artikelen blijft bestaan, en alzoo blijft de Provinciale vertegenwoording bij voortduring zamengesteld uit de drie genoemde standen. Het is hier de vraag niet over het nut en de noodzakelijkheid der bepaling van art. 129; ik voor mij heb die nimmer toegejuicht, en mijne opinie dezenaangaande is bij velen niet onbekend. Genoeg is het, het is grondwettig en bestaat als zoodanig. Ook schijnt men door een vijf en twintig jarig bezit een zeker verkregen regt aan die standen niet te kunnen ontzeggen.

De regeling van het getal der Leden en de evenredigheid der standen ter Provinciale vertegenwoordiging is, naar aanleiding van art. 130, door den Koning geschied bij reglementen, en het zijn die reglementen, waarvan, volgens het onderwerpelijke wets-ontwerp, de wijzigingen of veranderingen aan de wet zijn overgelaten; zij worden bij de wet daargesteld. De thans bestaande reglementen houden gevolgelijk op een

integrerend gedeelte der Gwt. uit te maken. Er zal verandering in die reglementen kunnen plaats hebben dáár, waar de omstandigheden zulks schijnen te vorderen. Er zal alzoo, zoowel aan reeds bestaande bezwaren, hier of elders, als met betrekking tot de noodzakelijkheid, welke eventueel mogt ontstaan in opzigt der Provinciale vertegenwoordiging, door de wetgevende magt kunnen worden te gemoet gekomen.

Ik heb gezegd aan de bestaande bezwaren. — Bestaan er dan te dezen aanzien bezwaren in sommige gewesten van het Rijk? Ik zou deze vraag niet gaarne ontkennend durven beantwoorden, Ed. Mog. Heeren! Of zijn de bezwaren, door ingezetenen van het platte land en der kleine steden van de Provincie Overijssel, in een welgesteld adres opgenomen, en, tijdens de deliberatien der Tweede Kamer over het herzieningswerk, bij die Kamer ingediend en ter griffie gedeponeerd, van allen grond ontbloot, wanneer zij beweren, dat, op eene bevolking van 197,694 zielen, de ridderschap een derde, — de steden Zwolle, Deventer en Kampen, allen gelegen in het westelijk gedeelte der Provincie en te zamen, volgens het adres, nog geene bevolking tellende van 40,000 zielen, insgelijks een derde der geheele Provinciale vertegenwoordiging benoemen, terwijl het overige gedeelte der bevolking, nagenoeg vier vijfde gedeelten, waaronder de bloeijende steden Enschedé, Almelo en Oldenzaal, te zamen niet meer dan een derde benoemen? Zou het geen bezwaar kunnen geacht worden, dat de zoo evengenoemde steden, om niet te gewagen van Steenwijk en andere, geheel en al van de Provinciale vertegenwoordiging, als steden zijn uitgesloten? Is het voorgebragte door eenen spreker uit Noord-Braband, bij de discussie der herzienings-wetten in de Tweede Kamer, waar, en ik mag daaraan niet twijfelen, dan benoemt dààr de landelijke stand, uitmakende p. m. 291,000 zielen, niet meer dan 14 Leden, terwijl de steden, gezamenlijk met eene bevolking van ongeveer 72,000, 21 Leden kiezen. Zou men, dit overwegende, met dien spreker niet tot hetzelfde resultaat moeten komen, wanneer hij beweert, dat die vertegenwoordiging voor den landelijken stand niet in evenredigheid staat met anderen? En, indien het mij geoorloofd moge zijn, een oog te slaan op het gewest, waaruit ik ter dezer Kamer afgevaardigd ben, dan zou ik bijna durven zeggen, dat de landelijke stand ook daar, ja nog meer dan wel elders, op den achtergrond is geplaatst. Immers, het zij men onbevooroordeeld

lette op de voormalige staatsgesteldheid der Provincie, het zij op de bevolking, het zij op de belastbaarheid, men schijnt tot het besluit te moeten geraken, dat de vertegenwoordiging der standen in geene juiste evenredigheid bestaat.

Ik zal voor U Ed. Mog. niet openleggen de voormalige politieke constitutie van de tegenwoordige Provincie Groningen; geheel en al daarover het stilzwijgen te bewaren, brengt echter de behandeling der zaak niet mede. Het zij mij dan vergund, er slechts dit van aan te stippen, dat er geene ridderschap in dit gewest bekend was, — dat in de Ommelanden, uitmakende nagenoeg de helft van het platte land der Provincie, even als in Friesland, alle bevoegdheid, om deel te nemen aan de Provinciale regering, verknocht was aan het bezit van vast goed, en dat hij, die het te dien aanzien vereischt gedeelte bezat, even goed was gequalificeerd als degene, die over hetzelve tienvoudig kon beschikken. Bovendien was aan de stad en de vesting, in de Ommelanden gelegen (Appingadam en Delfzijl), bij het reglement reformatoir van Z. D. H. Willem Karel Hendrik Friso, Prins van Oranje en Nassau, van 27 November 1749, het regt verzekerd, om, boven en behalve eigenerfden, volmagten ten landsdagen te zenden. Nagenoeg de overige helft van het platte land werd vertegenwoordigd door de Stad Groningen, welke stad gelijke regten had als de Ommelanden. De twee ligchamen stonden daarin gelijk.

Deze stand van zaken heeft voortgeduurd tot 1795, en het tusschen-vak van daar tot 1814 overstappende, vinden wij in de Gwt. van het jaar 1814 de representatie der Provincien, dus ook van Groningen, weêrom; maar op eene wijze, geheel afwijkende van de voormalige staatsgesteldheid. De Gwt. van 1815 heeft te dezen opzigte de evengenoemde gevolgd.

De Provinciale representatie is bij de Gwt. geregeld door standen, ridderschap, steden, eigenërfden. De ridderschap bezit een derde van de geheele vertegenwoordiging; de stedelijke representatie bepaalt zich tot Groningen alleen, welke stad ook een derde heeft, en de Ommelanden, ineen gesmolten met het overige platte land der Provincie, maken daarmede een geheel uit: dit geheel heeft niet meer dan het overige een derde.

Het platte land bevat zeker meer dan vier vijfde gedeelten der bevolking van de Provincie, en ik mag mij overtuigd houden, niet te veel te hebben gezegd, wanneer ik beweerde, dat de representatie des landelijken stands, waarbij die van de stad

en vesting in de ommelanden daarboven versmolten, in geene evenredigheid staat tot die van de ridderschap en de stad Groningen.

De onderhavige wet nu strekt daarhenen, om de opgenoemde en andere, zoo die hier als elders mogten aanwezig zijn, of kunnen ontstaan, onevenredigheden, met betrekking tot de provinciale representatie, uit den weg te ruimen, en uit dien hoofde acht ik de bijvoeging bij art. 130 gewigtig en van veel belang.

Ik heb aan alle de dertien wets-ontwerpen mijne goedkeurende stem gegeven, — niet, omdat ik vermeen, dat het herzieningswerk daardoor volkomen, of dat de meerdere veranderingen of wijzigingen niet wenschelijk zouden zijn: maar omdat ik oordeel, geene vrijheid te hebben het aangeboden goede te verwerpen. Ik heb niet behoord tot het getal van diegene, welke oordeelden, meerdere wijzigingen of veranderingen in de Gwt., ofte in de aangebodene wets-ontwerpen, van wege deze Kamer, aan de Regering te kunnen voorstellen: omdat ik van oordeel ben, dat deze Dubbele Kamer alleen het regt heeft van bekrachtiging of verwerping; ik eerbiedig de opinie van andersdenkenden, waarvan de gronden door een hooggeëerd Lid der Tweede Kamer, uit Leyden, op eene allezins voldoende wijze zijn uiteengezet; doch zijn betoog heeft mij niet overtuigd. — Ik zal voor de wet stemmen.

II. De heer van de Poll betoogt, dat het vermetele volharding van hem zou zijn, zich thans nog tegen het behandelde ontwerp, hetwelk hij in de gewone Tweede Kamer heeft afgestemd, te verzetten.

III. De heer van Asch van Wijck levert eene beschouwing van den waren aard van dit wets-ontwerp, naar aanleiding van hetgeen vroeger deswege is voorgevallen; het is uit een voorstel, door hem en andere Leden bij de Tweede Kamer ingediend, voortgekomen. (Zie *Hand.* II, bl. 293 en volgg.)

IV. De heer van Nagell tot Wisch zegt, dat, indien dit ontwerp strekken moet, om eene algeheele herziening der Provinciale reglementen te bewerken, daaruit groote botsingen zullen ontstaan.

V. De heer van Asch van Wijck toont uit den tegenwoordigen

tekst van de slotbepaling van art. 130 aan, dat daarbij slechts het daarstellen van een middel tot eventuele grondwettige herziening der reglementen bedoeld is, niet eene algeheele herziening is voorgeschreven.

Bij de stemming wordt dit ontwerp aangenomen met 87 tegen 16 stemmen.

TEGEN hebben gestemd de heeren: Dijckmeester, van Lijnden tot Hemmen, Thorbecke, Romme, Gouverneur, Luijben, van Berkel, van Dam van Isselt, Mastboom, van Sasse van Ysselt, Boeracker, de Kempenaer, van Lijnden tot Sandenburg, Storm, van Nagell tot Ampsen, van Nagell tot Wisch.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gescheiden.

EERSTE KAMER.

De bij de Tweede Kamer in dubbelen getale aangenomen Voordragten naar de Eerste Kamer overgebragt zijnde, heeft dezelve zich den 4 September daarmede vereenigd.

SLUITING DER ZITTING.

VEREENIGDE VERGADERING DER STATEN-GENERAAL.

In eene vereenigde zitting van de Eerste Kamer en van de in dubbelen getale opgeroepene Tweede Kamer, die den 5 September, onder het voorzitterschap van Mr. A. van Gennep, den voorzitter der Eerste Kamer, is gehouden, is voorlezing gedaan van een Koninklijk besluit van den 4, waarbij Zijne Exc. de Minister van Binnenlandsche Zaken is gecommitteerd, om zich den 5 des voormiddags ten elf ure te begeven naar de Vergadering der Stat.-Gen., ten einde aldaar, in 's Konings naam, hunne buitengewone zitting te sluiten.

De Voorzitter heeft eene commissie benoemd, bestaande uit de heeren: Graaf van Heerdt tot Eversberg, Baron van Hugenpoth tot Aerdt, van Hoorn van Burgh, Copes van Cattenburch, Generaal-Majoor Trip, Graaf van Limburg-Stirum-Noordwijk, Schooneveld en Laan, om aan Zijne Exc. den Minister in- en uitgeleide te doen.

Kort daarna is Zijne Exc. de Minister in de Vergadering verschenen, heeft zich voor den troon geplaatst en daar de volgende aanspraak gehouden:

Edel Mogende Heeren!

Door den Koning gelast zijnde om de tegenwoordige buitengewone zitting der Stat.-Gen. te sluiten, is het mij een genoegen, U Ed. Mog. met den afloop uwer gewigtige werkzaamheden geluk te mogen wenschen.

Bijeen vergaderd, om, overeenkomstig de wijze voorschriften onzer Gwt., te oordeelen over het oorbare en nuttige van wijzigingen in die Gwt, welke reeds voorloopig door de wetgevende magt, na rijp beraad, noodzakelijk en wenschelijk waren gekeurd, hebben U Ed. Mog. zich van deze taak gekweten, met die waardige bezadigdheid, met dien gemoedelijken ijver, welke het gewigt der zaak zoo zeer vorderde.

Indien het wijzigen der grondwettelijke instellingen van eenen Staat altijd hoogst bedenkelijk is, en, blijkens de ondervinding maar al te dikwerf met gevoelige schokken en nadeelige gevolgen voor het Volksgeluk gepaard gaat, dan voorwaar, Ed. Mog. Heeren, mag men het land gelukkig noemen waar dit, gelijk hier, met kalmte en eendragt is tot stand gebragt.

In het gegronde bewustzijn van daartoe naar vermogen te hebben bijgedragen, kunnen U Ed. Mog. met voldoening terugzien op uwen volbragten arbeid, die in de gevolgen, onder Gods zegen, moge strekken tot bevestiging en verhooging van het geluk van ons dierbaar Vaderland.

Dat Vaderland zal zich gewis met den Koning en het Koninklijk Geslacht verblijden over het dubbele heil, hetwelk aan hetzelve te beurt viel.

Werd vóór weinige dagen de heugelijke tijding ontvangen der bevalling van 's Konings beminde Dochter, Mevrouw de Prinses Albert van Pruissen, op gisteren zag het Koninklijk Huis zich eenen Stamhouder geschonken, door de geboorte van een Prins, van welken 's Konings beminde behuwd-Kleindochter, Mevrouw de Erfprinses van Oranje, gelukkig is verlost.

Aller wenschen en gebeden vereenigen zich voor de spoedige herstelling der Doorluchtige Moeder, en voor het behoud van het Vorstelijk Kind, zoo naauw met Nederlands toekomst verbonden, en eenmaal, zoo wij hopen, een sieraad van den edelen stam, waaruit het is gesproten.

In naam des Konings, verklaar ik deze buitengewone zitting der Stat. Gen. gesloten te zijn.

Vervolgens zijn de aanwezige leden dadelijk uit een gegaan.

AFKONDIGING

VAN DE WIJZIGINGEN IN DE GRONDWET.

Den 14 September verscheen in de *Staats-Courant* (en onder n.° 47 in het *Staatsblad*) de volgende PUBLICATIE van den 4 September 1840, betrekkelijk de veranderingen en bijvoegingen door de wetten van denzelfden dag (*Staatsblad* n.° 48 tot en met n.° 59), in de Gwt. gebragt.

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Aan allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut!

De Wetgevende Magt van het Koningrijk heeft, bij dertien onderscheidene wetten, de dagteekening dragende van den 13 en 21 Junij dezes jaars (*Staatsblad* n.° 27—39), de noodzakelijkheid verklaard van de daarbij duidelijk aangewezene en uitgedrukte veranderingen en bijvoegingen in de Gwt., en tevens bepaald dat die wetten aan de Staten der Provinciën Noord-Braband, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, zouden worden toegezonden, welke vóór den 10 Julij daaraanvolgende aan de gewone Leden der Tweede Kamer van de Staten-Gen. een gelijk getal buitengewone Leden zouden toevoegen, ten einde de Stat.-Gen., de Tweede Kamer in dubbelen getale, op den door Ons nader te bepalen dag, zouden bijeenkomen om te beraadslagen over de veranderingen der Gwt., bij de opgenoemde wetten vermeld.

Dien ten gevolge zijn de Stat.-Gen., luidens Ons besluit van den 7 Julij ll. (*Staatsblad* n.° 40), bijeen geroepen tegen den 4 Augustus daaraanvolgende, en nadat hunne Vergadering op dien dag door Ons in eene plegtige bijeenkomst was geopend, heeft de Tweede Kamer in dubbelen getale, vervolgens beraadslaagd over dertien ontwerpen van wet, welke Wij aan dezelve hadden aangeboden, en waarin, ter voldoening aan de Gwt. en in overeenstemming met de hierboven bedoelde wetten, de daarbij duidelijk aangewezene en uitgedrukte veranderingen en bijvoegingen letterlijk waren opgenomen.

De Tweede Kamer in dubbelen getale aan twaalf dezer ontwerpen hare goedkeuring hebbende geschonken, zijn deze daarna door de Eerste Kamer onderzocht en aangenomen, terwijl Wij vervolgens op heden daaraan Onze bekrachtiging hebben verleend.

Door Ons en de Stat.-Gen. zijn alzoo vastgesteld de navolgende veranderingen en bijvoegselen in de Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden:

Art. 1 geplaatst in het eerste hoofdstuk: *Van het Rijk en deszelfs inwoners*, is veranderd als volgt:

« Het Koningrijk der Nederlanden bestaat uit de volgende » Provincien: Noord-Braband, Gelderland, Zuid-Holland, » Noord-Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, » Groningen en Drenthe, mitsgaders het Hertogdom Lim- » burg, behoudens de betrekkingen van dat Hertogdom, » met uitzondering der vestingen Maastricht en Venlo, en » van derzelver kringen, tot het Duitsche Verbond. »

Art. 2, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, is veranderd als volgt:

« De Provincien van Noord-Braband, Gelderland, Zuid- » Holland, Noord-Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, » Overijssel, Groningen en Drenthe, behouden hare tegen- » woordige grenzen. »

« Het Hertogdom Limburg bestaat uit dat gedeelte der » voormalige Provincie van dien naam, hetwelk bij de trac- » taten van den 19 April 1839 daarvan niet is afgeschei- » den. »

Art. 6, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, is veranderd als volgt:

« De oefening van het stemregt in de steden en ten platten » lande, zoo wel als de bevoegdheid om deel te nemen aan » de provinciale en plaatselijke besturen, wordt bij de wet » geregeld. »

Art. 7, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, is verklaard te zijn vervallen.

Art. 11, in hetzelfde hoofdstuk geplaatst, is veranderd als volgt:

« Ieder is, zonder onderscheid van rang en geboorte, tot » alle ambten en bedieningen benoembaar, behoudens hetgeen » betrekkelijk de zamenstelling der Provinciale Staten bij het » vierde hoofdstuk is bepaald. »

Art. 30, geplaatst in het tweede hoofdstuk: *Van den Ko-*

ning, en wel in de tweede afdeeling: *Van het inkomen der Kroon*, is veranderd als volgt:

« De Koning geniet uit 's Lands kas een jaarlijksch inko» men van ƒ 1,500,000.

Art. 32, in hetzelfde hoofdstuk en dezelfde afdeeling geplaatst, is veranderd als volgt:

« Den Koning worden tot deszelfs gebruik, zomer- en win» terverblijven in gereedheid gebragt, voor welker onderhoud » echter niet meer dan ƒ 50,000 jaarlijks ten laste van den » lande kunnen worden gebragt. »

Art. 52, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, en wel in de vijfde afdeeling: *Van de inhuldiging des Konings*, is veranderd als volgt:

« De Koning wordt bij het aanvaarden der Regering plegtig» lijk beëedigd en ingehuldigd binnen de Stad Amsterdam, in » eene openbare en vereenigde zitting der beide Kamers van » de Stat.-Gen. »

Art. 60, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk en wel in de zesde afdeeling: *Van de magt des Konings*, is met de navolgende slotbepaling vermeerderd:

« Aan de Stat.-Gen. zullen in den aanvang van elke gewone » zitting worden megedeeld de laatst ingekomen staten van » ontvangsten en uitgaven van opgemelde volkplantingen en » bezittingen. »

« Het gebruik van het batig slot, beschikbaar ten behoeve » van het moederland, wordt bij de wet geregeld. »

De 2de zinsnede van art. 71, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk en wel in de zevende afdeeling: *Van den Raad der State en de Ministeriele Departementen*, is veranderd als volgt:

« De Koning benoemt deszelfs Leden, ten getale van niet » meer dan twaalf, zoo veel mogelijk, uit de verschillende » Provincien van het Rijk. Hij ontslaat dezelve naar welge» vallen. »

Achter het 75ste artikel, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling, zijn ingelascht de drie volgende nieuwe artikelen:

a. « De hoofden der Ministeriële Departementen zijn ver» antwoordelijk voor alle daden, door hen als zoodanig verrigt » of tot welker daarstelling of uitvoering zij zullen hebben » medegewerkt, waardoor de Gwt. of de wetten mogten ge» schonden of niet opgevolgd zijn. »

b. « Ten einde van deze medewerking te doen blijken, zul-

» len alle Koninklijke besluiten en beschikkingen moeten
» voorzien zijn van de mede-onderteekening van het hoofd van
» het Ministerieel Departement waartoe dezelve behooren. »

c. « Over de aanklagte ter zake van deze verantwoordelijk-
» heid, oordeelt de Hooge Raad der Nederlanden, naar de
» voorschriften der wet. »

Art. 79, geplaatst in het derde hoofdstuk: *Van de Stat-Gen.*, en wel in de eerste afdeeling: *Van de zamenstelling der Stat.-Gen.*, is veranderd als volgt:

« Eene dier Kamers bestaat uit acht en vijftig Leden, be-
» noemd door de Staten der Provincien, te weten, voor:

Noord-Braband	7
Gelderland	6
Zuid-Holland	12
Noord-Holland	10
Zeeland	3
Utrecht	3
Vriesland	5
Overijssel	4
Groningen	4
Drenthe	1
Hertogdom Limburg	3
	58 Leden.

Art. 80, in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling geplaatst, is veranderd als volgt:

« De andere Kamer, welke den naam van Eerste draagt, is
» zamengesteld uit niet minder dan twintig en niet meer dan
» dertig Leden, den vollen ouderdom van 40 jaren bereikt
» hebbende, welke door den Koning voor hun leven benoemd
» worden, en uitgekozen uit hen, die door diensten aan den
» Staat bewezen, door hunne geboorte of gegoedheid, on-
» der de aanzienlijksten van den lande behooren. »

Art. 98, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, en wel in de vierde afdeeling: *Beschikkingen aan beide Kamers gemeen*, niet langer van toepassing kunnende zijn, is verklaard te zijn vervallen.

Achter art. 121, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, en wel in de zesde afdeeling: *Van de begrootingen der uitgaven van het Rijk*, is het navolgende nieuwe artikel geplaatst:

« De gemelde begrooting wordt telkens voor den tijd van
» twee jaren vastgesteld, en een jaar vóór den afloop van dien

» termijn worden de nieuwe Staats-uitgaven door den Koning » voorgedragen, welke, aldus eenmaal vastgesteld zijnde, » gedurende dien tijd blijven voortduren, ten ware inmiddels » in dezelve door eene nieuwe wet veranderingen gemaakt » mogten worden. »

De artikelen 122 en 123, in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling geplaatst, zijn vervallen verklaard.

Art. 124, in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling geplaatst, is veranderd als volgt:

« De Staats-inkomsten worden tevens voor gelijken tijd van » twee jaren bij de wet geregeld en blijven, eenmaal vastgesteld zijnde, gedurende dien tijd voortduren, ten ware inmiddels in denzelven door eene nieuwe wet veranderingen » gemaakt mogten worden, »

De artikelen 125 en 126, in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling geplaatst, zijn vervallen verklaard.

Art. 127, in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling geplaatst, is veranderd als volgt:

« De uitgaven voor ieder Departement van Algemeen Bestuur, maken een afzonderlijk hoofdstuk der algemeene » begrooting uit. »

« Elk dezer hoofdstukken wordt bij eene afzonderlijke wet » voorgedragen en vastgesteld. »

« De penningen voor een departement toegestaan, kunnen » alleenlijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven » tot dat Departement behoorende, zoodat geene som kan » worden overgeschreven van het eene hoofdstuk van algemeen bestuur op een ander, dan met gemeen overleg der » Stat.-Gen. »

Art. 128, in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling geplaatst, is veranderd als volgt:

« De Koning doet jaarlijks aan de Stat.-Gen. een uitvoerig » verslag geven, van het gebruik der geldmiddelen. De ontvangsten en uitgaven van ieder afgeloopen dienstjaar, door » de Algemeene Rekenkamer afgesloten zijnde, wordt de » afgeslotene rekening, welke zoo wel de ontvangsten als de » uitgaven moet bevatten, jaarlijks aan de Stat.-Gen. medegedeeld. »

Art. 130, geplaatst in het vierde hoofdstuk: *Van de Staten der Provinciën*, en wel in de eerste afdeeling: *Van de zamenstelling der Staten van de Provinciën*, is met de volgende slotbepaling vermeerderd:

« Wijzigingen of veranderingen in de eenmaal bestaande » regeling worden, na ingenomen advies van de Staten der » Provincie, door de wet vastgesteld: »

Art. 134, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk en in dezelfde afdeeling, is veranderd als volgt:

« De openvallende plaatsen in de kiezers-kollegien worden » vervuld bij meerderheid van stemmen der gezeten burgeren, » eene zekere in iedere stad bij de wet te bepalen som betalen» de in de beschrevene middelen: daarover brengt elk der » burgeren eens in het jaar zijne stem uit, bij behoorlijk getee» kende en gesloten briefjes, die aan de huizen opgehaald » worden van wege de Regering. »

De tweede zinsnede van art. 153, geplaatst in hetzelfde hoofdstuk, en wel in de tweede afdeeling: *Van de Magt der Staten Provinciaal*, is verklaard te zijn vervallen.

Art. 202, geplaatst in het zevende hoofdstuk: *Van de Financiën*, is veranderd als volgt:

« Er zal eene Algemeene Rekenkamer zijn, ten einde jaar» lijks de rekeningen van ontvangst en uitgaven der verschil» lende departementen van algemeen bestuur op te nemen en » te liquideren, mitsgaders behoorlijke rekening en verant» woording te vorderen van alle bijzondere lands-comptabelen » en anderen, alles achtervolgens zoodanige instructien, als » bij de wet zullen worden vastgesteld. De Leden dezer Re» kenkamer, welker bezoldiging door de wet geregeld wordt, » worden zoo veel mogelijk uit alle de Provincien genomen en » voor hun leven aangesteld. »

« Bij vacature zendt de Tweede Kamer der Stat.-Gen. eene » nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit » de verkiezing doet. »

Wij verklaren dat bovengemelde veranderingen en bijvoegingen moeten beschouwd worden te hebben dezelfde kracht, als de bepalingen der Gwt. zelve.

En opdat tevens voldaan worde aan het, omtrent de afkondiging verordende bij art. 234 der Gwt., hebben Wij goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze, dat deze Publicatie zal worden afgekondigd in eene plegtige openbare teregtzitting van den Hoogen Raad der Nederlanden, van de Provinciale Geregtshoven, van de Criminele Regtbank in *Holland*, en van de Arrondissements-Regtbanken, mitsgaders van de puijen der raadhuizen van de

hoofdplaatsen der Provincien en der Arrondissementen, en dat zij in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Gegeven te 's Gravenhage, den 4den September des jaars 1840, het zeven en twintigste van Onze Regering.

WILLEM.

Van wege den Koning,
VAN DOORN.

(De voordragten zijn als WETTEN den 4 September daargesteld en vervat in het *Staatsblad* n.° 48 tot en met n.° 59 (ook voorkomende in de *Staats-Courant* van 15, 16 en 17 September 1840, n.° 220, 221 en 222.)

OFFICIELE UITGAVE DER GRONDWET.

Het volgende Koninklijk besluit zag (in *Staatsblad* n.° 60 en *Staats-Courant* van 22 Sept. n.° 226) deswege het licht:

BESLUIT van den 16 September 1840, omtrent het drukken en uitgeven van eene nieuwe officiele uitgaaf van de Gwt. van het Koningeijk der Nederlanden.

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de onderscheidene wetten van den 4 September jl., opgenomen in het *Staatsblad* onder de nummers 48 tot en met nummer 59, bevattende de veranderingen en bijvoegingen in de Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, welke door Ons in de Stat.-Gen. zijn vastgesteld;

Gezien art. 234 der Gwt., bepalende, dat aldus vastgestelde veranderingen of bijvoegselen plegtig zullen worden afgekondigd en bij de algemeene Gwt. gevoegd;

Gelet op Onze publicatie van den 4 September jl. (*Stbl.* n.° 47);

Hebben besloten en besluiten: Er zal, door de zorg van

Onzen Secretaris van Staat, eene nieuwe officiële uitgaaf van de Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, ter Lands Drukkerij gedrukt, worden uitgegeven, waarin, ieder op hare plaats, zullen worden opgenomen de veranderingen en bijvoegingen, welke door de wetten van den 4 September jl. (*Staatsblad* n.° 48—59) in de Gwt. zijn gebragt; met verandering, voor zoo veel noodig, der volgnummers, zoodanig en in dier voege, als zulks is bewerkstelligd in het exemplaar, door Onzen Secretaris van Staat gewaarmerkt, en hetwelk aan de minuut van Ons tegenwoordig besluit zal gehecht blijven.

Onze Secretaris van Staat is belast met de uitvoering dezes, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Gegeven te 's Gravenhage, den 16 September des jaars 1840, van Onze Regering het zeven en twintigste.

WILLEM.

Van wege den Koning,

VAN DOORN.

Uitgegeven den *een en twintigsten* September 1840.

De Secretaris van Staat,

VAN DOORN.

INVOERING VAN DE GRONDWET IN HET HERTOGDOM LIMBURG.

Een Koninklijk besluit hieromtrent verscheen in het *Staatsblad* n.° 61, (*Staats-Courant* van 29 Sept. n.° 232). Het luidt aldus:

BESLUIT van den 24 September 1840, waarbij de Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden wordt verklaard, in het Hertogdom Limburg *dezelfde kracht te hebben als in de overige deelen van het Koningrijk.*

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de wet van den 4 September jl. (*Staatsblad* n.° 48),

krachtens welke het Hertogdom *Limburg* voortaan een deel van het Koningrijk der Nederlanden uitmaakt, behoudens de betrekkingen van dat Hertogdom, met uitzondering der vestingen *Maastricht* en *Venlo*, en derzelver kringen, tot het Duitsche Verbond;

Overwegende, dat mitsdien de Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, zoo als die thans, volgens de wetten van den 4 September jl. (*Staatsblad* n.° 48 *tot en met* n.° 59), is veranderd en vermeerderd, in dat Hertogdom (met uitzondering der stad en vesting *Maastricht*, waar zij niet heeft opgehouden van kracht te zijn), moet worden in werking gebragt en toegepast,

Hebben besloten en besluiten:

De Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, zoo als die is veranderd en vermeerderd, ten gevolge der wetten van den 4 September jl. (*Staatsblad* n.° 48 *tot en met* n.° 59), wordt verklaard in het Hertogdom *Limburg* dezelfde kracht te hebben, als in de overige deelen van het Koningrijk.

En zal dit besluit worden afgekondigd in eene plegtige openbare teregtzitting van de Regtbank te *Roermonde*, mitsgaders van de puijen der Raadhuizen van de steden en gemeenten, en zal hetzelve voorts in het *Staatsblad* en in het *Officieel blad van Limburg* worden geplaatst.

Gegeven te 's Gravenhage, den 24 September des jaars 1840, van Onze Regering het zeven en twintigste.

WILLEM.

Van wege den Koning,

VAN DOORN.

Uitgegeven den *zes en twintigsten* September 1840.

De Secretaris van Staat,

VAN DOORN.

AFSTAND DER REGERING DOOR Z. M. KONING WILLEM I.

EN

TROONSBESTIJGING VAN Z. M. KONING WILLEM II.

Nadat de Gwt.-herziening, wier loop in deze Verzameling opgeteekend is, had plaats gehad, verspreidde zich eerlang de mare, dat deze herziening tevens het einde zoude zijn van de Regeringstaak des Vorsten, die sedert de herrijzing van het Rijk als onafhankelijken Staat, de teugels des bewinds had in handen gehouden, eerst over de Vereenigde Noorder-Gewesten, daarna over deze Gewesten met Belgie verbonden, en nu weder tien jaren over de Noordelijke Provincien, die ingevolge de verdragen, weder een afzonderlijke Staat waren geworden.

Z. M. Koning WILLEM II volgde zijnen Koninklijken Vader op.

Wij deelen hier mede de Proclamatien van afstand en optreding der beide Vorsten, als met de Gwt.-herziening van 1840 in onmiddellijk verband staande.

PROCLAMATIE van Z. M. Koning WILLEM I.

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Aan allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut!

Doordrongen van eerbiedige dankbaarheid voor de hulp, bemoediging en bijstand, waaraan de Almagtige Opperbestuurder der Volken het Ons, in de hooge betrekkingen, waartoe Hij Ons geroepen heeft, nimmer heeft laten ontbreken, mogen Wij met genoegen terugzien op den tijdkring van bijna zeven en twintig jaren, gedurende welken Wij het hoogst gezag in Ons Vaderland en in Ons Groot-Hertogdom

Luxemburg gevoerd en, naar Ons vermogen, getracht hebben het geluk en welzijn van Onze beminde onderdanen, en het heil van het Land, waaraan Onze vaderen door zoo naauwe banden verbonden zijn geweest, en ook Wij zoo innig verknocht zijn, overeenkomstig de regelen en voorschriften der Gwt. te bevorderen.

Menigvuldige zegeningen van den Allerhoogste hebben Onze Regering gekenmerkt, zelfs onder den druk van de staatkundige gebeurtenissen der laatste jaren, waarin Wij den nadeeligen invloed, welken groote en onophoudelijke zorgen en verdriet op Ons hebben uitgeoefend, in alle uitgestrektheid hebben ondervonden.

Die zorgen en moeijelijkheden van het hoog bestuur blijven zwaar op Ons wegen: — Wij gevoelen ze dagelijks meer en meer bij het klimmen Onzer jaren, en bij het besef der op Ons liggende verpligting om voortaan in de behandeling der zaken van het Koningrijk eenige andere regelen te volgen dan die, welke vòòr de veranderingen en bijvoegingen, onderdaags in de Gwt. gebragt, door haar waren vastgesteld en voorgeschreven.

Door Onze Publicatie van den 4den September laatstleden hebben Wij aan die veranderingen en bijvoegingen volle beslag gegeven, en alzoo is het begin harer werking op handen.

Dat tijdstip hebben Wij, na ernstige overdenking, het geschikte geacht, om gevolg te geven aan het sedert lange bij Ons bestaan hebbende voornemen, om de overige levensdagen, welke God ons gunnen zal, in rust, en bevrijd van de zorgen der Regering, door te brengen, onder dankbare herinnering aan al het goede, dat Zijne liefde en wijsheid Ons hebben geschonken.

Eene vaste, krachtige, mannelijke hand, jeugdiger leeftijd, bevrijd van den druk van geklommen jaren, en niet weifelende door vroegere herinneringen, worden voortaan tot het bestuur van het Koningrijk, en tot bevordering van deszelfs geluk en welzijn vereischt, en, bij Ons volle gevoel en overtuiging, dat de last der regering Ons voortaan geheel zoude ter neder drukken en buiten staat stellen om den nog overigen tijd van Ons leven aan de goede en wakkere behartiging der belangen van Onze beminde onderdanen toe te wijden, hebben Wij, na rijp beraad, uit eigene geheel vrije wille, be-

sloten, Onze lange Regering op den dag van heden, onherroepelijk te eindigen, en Ons Koninklijk Groot-Hertogelijk en Hertogelijk gezag over te dragen op Onzen beminden Zoon den Prins van Oranje, die de wettige opvolger is Onzer Koninklijke, Groot-Hertogelijke en Hertogelijke Kroonen.

Wij danken Onze beminde onderdanen voor de menigvuldige blijken van vertrouwen en verknochtheid, welke Wij, gedurende Onze Regering, van hen in de ruimste mate hebben mogen ondervinden, en overtuigen Ons, dat zij met liefde en eerbied hunnen nieuwen Koning zullen ontvangen, aan wien het Vaderland reeds zoo veel verpligt is, en die, met een diep bewogen hart, doch met mannelijken moed, onder het nederig opzien tot de hulp en bijstand van God Almagtig, de Nederlandsche, Luxemburgsche en Limburgsche Kroonen op den dag van heden, uit Onze handen heeft aanvaard, om door Hem en Zijne wettige opvolgers bezeten te worden, ten gevolge der plegtige acte van Onzen vrijwilligen afstand en overdragt, welke in de archieven van het Koningrijk en van het Groot-Hertogdom door Onze zorg wordt overgebragt, om aldaar te worden weggelegd en bewaard.

Ten slotte lasten en bevelen Wij, dat Onze tegenwoordige Proclamatie, met welke Wij Onze Regering eindigen, zal worden afgekondigd in eene plegtige openbare teregtzitting van den Hoogen Raad der Nederlanden, van de Provinciale Geregtshoven, van de Criminele Regtbanken te Amsterdam en van de Arrondissements-Regtbanken, mitsgaders van de puijen der Raadhuizen van de Hoofdplaatsen der Provincien, en der Arrondissementen, alwaar zij bovendien zal worden aangeplakt ter plaatsen waar zulks aldaar gebruikelijk is, en, eindelijk, dat zij in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Gedaan op het Loo, op heden den 7den van October 1840.

(*geteekend*) WILLEM.

Van wege den Koning,

(*geteekend*) VAN DOORN.

———

PROCLAMATIE van Z. M. Koning WILLEM II.

WIJ WILLEM II, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Geliefde Landgenooten en Onderdanen van alle rangen en standen.

Door de Koninklijke Proclamatie van mijnen hoogst geëerbiedigden en hartelijk geliefden Vader is U de gewigtige en treffende gebeurtenis bekend geworden, dat onzer aller Vader en Koning, gedrukt door de zorgen van eene zeven-en-twintig-jarige Regering, bestendig toegewijd aan het welzijn van het getrouwe Nederlandsche Volk, en door veel zegen, maar ook door veel verdriet voor het Hoofd van den Staat gekenmerkt, zich, bij het klimmen zijner jaren, bewogen heeft gevonden die zware taak op heden aan mij over te dragen.

Diep gevoelt gij allen met mij het groot verlies, dat het Vaderland door dezen afstand lijdt en hoe moeijelijk het voor mij, Zijnen opvolger, wezen zal in de plaats te treden van eenen Koning, die met zoo veel wijsheid, gedurende lange jaren, voor het geluk en welzijn van Nederland heeft gezorgd.

Doordrongen van het gewigt der pligten, thans op mij rustende, aanvaarde ik de Regering met het vaste voornemen, om, onder den Goddelijken zegen, niets onbeproefd te laten, dat strekken moet tot het geluk van het Nederlandsche Volk en den luister van het Koningrijk, en zal de Gwt., dat plegtanker van Neêrlands vrijheid en volksgeluk, op de nieuwe baan, welke ik intrede, steeds mijne gids en geleidster zijn, gelijk ik dit met plegtigen eede staven zal bij mijne grondwettige huldiging in de Hoofdstad.

Tot bereiking echter van het groote doel, waarnaar ik streve, tot bevordering van heil en voorspoed voor Land en Volk, behoeve ik het vertrouwen, de liefde en de trouw mijner onderdanen. Mogen zij mij die gevoelens in dezelfde mate toedragen, als aan mijnen hoogst geëerbiedigden en hartelijk geliefden Vader van hen is te beurt gevallen; — zoo zullen Wij, Koning en Volk, sterk door eendragt, en steunende op den bijstand van den Allerhoogste, de toekomst rustig ingaan!

Deze zijn, geliefde Landgenooten en Onderdanen, mijne

wenschen, voornemens en verwachtingen in dit voor ons allen zoo plegtig en gewigtig oogenblik. Mijne daden zullen, met de hulp van God, mijne woorden bevestigen, en gelijk het mij heeft mogen gebeuren voor de onafhankelijkheid van Nederland met het zwaard te strijden, zoo zal ik ook nu aan hetzelve geheel mijn leven en alle mijne krachten toewijden.

Lasten en bevelen, dat de tegenwoordige Proclamatie zal worden afgekondigd in eene plegtige openbare teregtzitting van den Hoogen Raad der Nederlanden, van de Provinciale Geregtshoven, van de Criminele Regtbank te Amsterdam en van de Arrondissements-Regtbanken, mitsgaders van de puije der Raadhuizen van de Hoofdplaatsen der Provincien, en der Arrondissementen, alwaar zij bovendien zal worden aangeplakt ter plaatsen waar zulks aldaar gebruikelijk is, en eindelijk, dat zij in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Gedaan op het Loo, op heden den 7den van October 1840.

(*geteekend*). WILLEM.

Van wege den Koning,

(*geteekend*) VAN DOORN.

ACTE VAN AFSTAND EN OVERDRAGT DER REGERING (1).

Overeenkomstig het bepaalde bij de acte van afstand en overdragt der Regering, gegeven op het Loo den 7 dezer maand, is het oorspronkelijke dier acte, vergezeld van een authentiek afschrift der proclamatie, dezer dagen nedergelegd in 's Rijks Archief, en zijn authentieke afschriften van die stukken ter bewaring en nederlegging gezonden aan de beide Kamers der Stat.-Gen., aan den Raad van State, aan den Hoogen Raad der Nederlanden en aan de Staten der Provincien.

De voorschrevene acte is van den volgenden inhoud:

(1) Zoo als die voorkomt in de *Staats-Courant* van 14 Oct. 1840, n.° 255.

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Op heden Woensdag den 7 October 1840, des middags ten 12 ure, op het Koninklijke Paleis het Loo, bij Ons geroepen en ontboden hebbende Onze beminde Kinderen en Kinds-kinderen, Prinsen van Ons Huis, mitsgaders de hoofden der departementen van Algemeen Bestuur, de leden van den Raad van State en den Geheimen Raad voor de Luxemburgsche zaken, ten einde kennis te dragen van de hoogstgewigtige en laatste daad, waarmede Wij voorgenomen hebben Onze langdurige Regering te eindigen en uit Onzen eigen mond de na te melden verklaring aan te hooren;

Oirkonden en verklaren bij deze:

Dat Wij, na langdurig en rijp beraad, geheel vrijwillig en uit eigen beweging, buiten iemands raad of aanzoek, van dit oogenblik af, onherroepelijk afstand doen, gelijk Wij doen bij de tegenwoordige oirkonde en verklaring, van Ons Koninklijk gezag en waardigheid in de Nederlanden, en van Ons Groot-Hertogelijk en Hertogelijk gezag en waardigheid over Luxemburg en Limburg, mitsgaders van al de regten aan de eene en aan de andere verbonden, dezelve overdragende aan Onzen beminden Zoon en wettigen Troonopvolger, WILLEM FREDERIK GEORGE LODEWIJK, PRINS VAN ORANJE, om door Hem en Zijne wettige opvolgers bezeten te worden, overeenkomstig de bepalingen der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden en die voor de erfopvolging in het Groot-Hertogdom Luxemburg vastgesteld.

Met deze plegtige, onherroepelijke en geheel uit Onzen vrijen wille gedane afstand en overdragt onze Regering besluitende, en Ons persoonlijk alleen den titel der Koninklijke waardigheid voorbehoudende, verlangen en bevelen Wij laatstelijk, dat Onze tegenwoordige oirkonde en verklaring, welke Wij met Onze handteekening hebben bekrachtigd en met het grootzegel van het Koningrijk hebben doen bezegelen, nadat dezelve door al de Prinsen en hooge Staatsambtenaren, thans bij Ons vergaderd, onderteekend zal zijn, in het archief van het Koningrijk en van het Groot-Hertogdom zal worden nedergelegd en bewaard, met een daaraan

gehecht authentiek afschrift der proclamatie, welke Wij gezorgd hebben, dat onmiddellijk worde afgekondigd, tot behoorlijke algemeene bekendmaking van Onzen afstand en overdragt; mitsgaders, dat authentieke afschriften dier stukken ter bewaring en nederlegging zullen gezonden worden aan de beide Kamers der Stat.-Gen., aan den Raad van State, aan den Hoogen Raad der Nederlanden en aan de Staten der Provincien.

WILLEM

WILLEM PR. VAN ORANJE, FREDERIK PR. DER NEDERLANDEN,

WILLEM ERFPRINS VAN ORANJE, ALEXANDER PRINS DER NEDERLANDEN.

De Hoofden der Departementen van Algemeen bestuur.	De leden van den Raad van State.	De Geheimraad voor de Luxemburgsche zaken.
C. F. van Maanen,	J. E. N. van Lijnden,	Stifft.
J. G. Verstolk van Soelen,	R. W. J. van Pabst tot Bingerden,	
F. W. F. T. van Pallandt van Keppel,	Piepers,	
H. J. van Doorn,	A. J. Borret,	
H. M. de Kock,	W. G. van de Poll,	
J. C. Baud,	G. Beelaerts van Blokland,	
Rochussen,	Mac Pherson,	
de Pelichy de Lichtervelde,	M. W. de Jonge van Campens Nieuwland.	
Schuurman,		

Het relaas, hetwelk van de overdragt is opgemaakt, luidt als volgt:

Ten gevolge der van wege Zijne Majesteit den Koning gedane oproeping, hebben zich heden Woensdag, 7 October des jaars 1840, ten twaalf ure des middags, op het Koninklijk paleis het Loo vervoegd de heeren:

Mr. C. F. van Maanen, Minister van Justitie;
J. G. Baron Verstolk van Soelen, Minister van Buitenlandsche Zaken;
F. W. F. T. Baron van Pallandt van Keppel, Minister van Staat, belast met de generale directie voor de zaken der Hervormde en andere Eerediensten;
Mr. H. J. Baron van Doorn van West-Capelle, Secretaris van Staat;
Luitenant-Generaal H. Baron Merkus de Kock, Minister van Binnenlandsche Zaken;
J. C. Baud, Minister van Marine en Kolonien;
J. J. Rochussen, Minister van Finantien;
Mr. F. J. M. T. Baron de Pelichy de Lichtervelde, Directeur-Generaal voor de zaken van de Roomsch-Katholijke Eeredienst;
Luitenant-Generaal A. Schuurman, Directeur-Generaal van Oorlog;
Jhr. J. E. N. van Lijnden van Hoevelaken;
Jhr. R. W. J. van Pabst tot Bingerden;
M. Piepers;
Mr. A. J. Borret;
Jhr. W. G. van de Poll;
Jhr. Mr. G. Beelaerts van Blokland;
Mr. P. D. E. Mac Pherson;
Jhr. Mr. M. W. de Jonge van Campens Nieuwland,
Gewone leden van den Raad van State, en
C. E. Stifft, Geheimraad voor de Luxemburgsche Zaken.

Geleid zijnde in de groote zaal van het bovengemelde paleis, hebben zij aldaar, op des Konings last, plaats genomen aan eene tafel, aan het midden van welke Zijne Majesteit gezeten was tusschen Hunne Koninklijke Hoogheden den Prins van Oranje, Prins Frederik der Nederlanden, den Erf-Prins van Oranje en Prins Alexander der Nederlanden, en heeft de Koning, nadat alle de hierboven gemelde heeren zich hadden nedergezet, gezegd, dat hij de Prinsen Zijne Zonen en Kleinzonen en de Staats-dienaren, alhier tegenwoordig, op den dag van heden had zamengeroepen, om uit Zijnen eigen mond te hooren de verklaring van Zijn, na rijpen rade, uit vrijen wil, en geheel uit eigen beweging, genomen besluit, om op dit oogenblik onherroepelijk afstand te doen van de Regering over Nederland en Luxemburg, en om de Nederlandsche, Luxemburgsche en Limburgsche

Kroonen over te dragen aan Zijnen wettigen Troon-opvolger en beminden Zoon, den Prins van Oranje; dat Hoogstdezelve dit dan ook thans nader en stellig verklaarde; dat van dien afstand en overdragt eene acte was opgemaakt, waarvan terstond, in deze bijeenkomst, voorlezing zou worden gedaan en welke, met Zijne Majesteit, door de tegenwoordige Prinsen en Staats-dienaren zou worden onderteekend; dat Hoogstdezelve eindelijk voor zich alleen had voorbehouden den titel der Koninklijke waardigheid, en daarbij den alouden naam van zijn huis zou voeren, zich alzoo zullende noemen: *Koning Willem Frederik, Graaf van Nassau.*

Op 's Konings last is toen dadelijk door den Secretaris van Staat de in dubbel opgemaakte acte voorgelezen, en dezelve door Zijne Majesteit en de aanwezige Prinsen en Staats-dienaren onderteekend geworden, waarna Zijne Majesteit deze plegtige bijeenkomst heeft besloten, door aan de vereenigde Staats-dienaren zijnen dank te betuigen voor de goede en trouwe diensten, gedurende langeren of korteren tijd aan Hoogstdenzelven bewezen, en hen op te wekken om den Koning Zijnen opvolger met even veel verknochtheid en ijver ten dienste te staan.

Zijne Majesteit, toen met de Prinsen de Kamer verlatende, heeft de Secretaris van Staat de beide onderteekende exemplaren der acte onder zich genomen; ten einde daarvan een in het Rijks-archief te laten nederleggen en het ander aan den Geheim-Raad voor de Luxemburgsche zaken ter hand te stellen.

Opgemaakt op het Loo, den 7 October 1840.

De Secretaris van Staat,
(*geteekend*) Van Doorn.

KONINKLIJKE BESLUITEN, TOT HET IN WERKING STELLEN DER DRIE ARTIKELEN, DIE ACHTER ART. 75 DER GRONDWET ZIJN INGELASCHT.

ORGANISATIE DER PROVINCIEN ZUID- EN NOORD-HOLLAND.

Drie dagen na de troons-bestijging van Z. M. Willem II, zagen twee koninklijke besluiten het lieht, tot de Grondwetherziening betrekking hebbende, als:

I. In *Stsbl.* n.° 66 (en *St.-Cour.* van 12 Oct., n.° 244), luidende aldus:

BESLUIT van den 10 *October* 1840, *omtrent het in werking stellen der drie artikelen, welke, volgens de wet van den* 4 *September ll.* (Staatsblad n.° 58) *achter art.* 75 *der Gwt. zijn ingelascht.*

WIJ WILLEM II, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien de wet van den 4 September ll. (*Staatsblad* n.° 58);
Gelet op het eerste gedeelte van art. 1 der additionnele artikelen van de Gwt.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. De drie artikelen, krachtens de wet van den 4 September ll. (*Staatsblad* n.° 58) ingelascht achter het 75 artikel der Gwt., worden, met den dag van morgen, den elfden dezer, in volle uitwerking gesteld.

Art. 2. Te rekenen van hetzelfde tijdstip, zullen alzoo ook alle Onze besluiten en beschikkingen, alvorens ten uitvoer te kunnen worden gelegd, moeten voorzien zijn van de mede-

onderteekening van het hoofd van het departement van algemeen bestuur waartoe dezelve behooren.

Afschriften van dit besluit zullen worden gezonden aan alle de hoofden der departementen van algemeen bestuur en aan den Hoogen Raad der Nederlanden tot informatie en narigt, en zal hetzelve in het *Staatsblad* worden geplaatst.

Gegeven te 's Gravenhage, den 10 October des jaars 1840, van Onze regering het eerste.

WILLEM.

Van wege den Koning,
Van Doorn.

Uitgegeven den *tienden* October 1840.
De Secretaris van Staat,
Van Doorn.

II. In *Staatsblad* n.° 67 (*Staats-Courant* van 16 Oct. n.° 26) kwam het volgende besluit des Konings voor:

BESLUIT van den 10 *October*, *betrekkelijk de organisatie van de thans in de twee Provinciën* Zuid- *en* Noord-Holland, *gesplitste Provincie* Holland.

Wij WILLEM II, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

In aanmerking nemende, dat, volgens art. 1 en 2 der wet van den 4 September 1840 (*Staatsblad* n.° 48), houdende veranderingen van de artikelen 1, 2 en 153 der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, de tot dus verre bestaan hebbende Provincie *Holland* voortaan zal zijn gesplitst in twee deelen, welke, onder de namen en onder de tegenwoordige grenzen van *Zuid-Holland* en *Noord-Holland*, twee van elkander gescheidene Provinciën zullen uitmaken;

Dat er, wel is waar, ten gevolge van het reeds vroeger bestaan eener administratieve afscheiding der beide genoemde

onderdeelen van de Provincie *Holland*, welke afscheiding door de opgemelde wet slechts is uitgebreid en voltooid, over het geheel genomen, en wat het wezen der zaak betreft, door de plaats hebbende splitsing geene verandering wordt te weeg gebragt in de zaken van de gemelde, voortaan in twee Provincien afgedeelde Provincie; maar dat het niettemin noodzakelijk is, om, ten aanzien van enkele onderwerpen, welke zulks vereischen, maatregelen te nemen, ten einde de splitsing der Provincie *Holland*, in alle hare deelen, op eene geregelde wijze tot stand en in werking te brengen, en mitsdien volledig gevolg te geven aan de verandering in de Gwt. bij bovengemelde wet van 4 September 1840 (*Staatsblad* n.° 48) vastgesteld;

Gelet op art. 1 der wet van den 4 September 1840 (*Staatsblad* n.° 51), waarbij, onder anderen, het getal is bepaald der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., voor ieder der Provincien Zuid-Holland en Noord-Holland;

Gelet op het eerste gedeelte van het eerste der additionele artikelen der Gwt. van het Koningrijk, waarbij aan Ons is opgedragen, het nemen der vereischte maatregelen om de Gwt., in alle hare deelen, op eene geregelde wijze, en zoo spoedig als de aard der zake zulks zal toelaten, in werking te brengen;

Op de voordragt van Onze Ministers van Justitie, van Buitenlandsche Zaken en van Binnenlandsche Zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Van de Leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., wegens de Provincie Holland in functie zijnde, zullen gerekend worden voor de Provincie *Zuid-Holland* zitting te hebben, de heeren:

Jonkheer D. F. van Alphen;
Mr. G. W. Verweij Mejan;
Mr. L. C. Luzac;
Jonkheer Mr. J. C. R. van Hoorn van Burgh;
Mr. M. A. Wijnaendts;
Jonkheer Mr. D. T. Gevers;
Jonkheer Mr. G. Beelaerts van Blokland;
Jonkheer Mr. M. W. de Jonge van Campens Nieuwland;
H. Baron Collot d'Escury van Heinenoord;
Jonkheer Mr. O. Repelaer van Molenaarsgraaf;

Mr. F. Frets;
Mr. W. J. Junius van Hemert.

En voor de Provincie *Noord-Holland*, de heeren:

Mr. J. Corver Hooft;
W. Baron Röell van Hazerswoude;
Jonkheer Mr. A. Warin;
Jonkheer H. Backer;
Jonkheer Mr. G. Clifford;
Mr. P. van Akerlaken;
F. G. W. Druijvesteijn;
Jonkheer Mr. D. Hooft Jacobsz.

Art. 2. Uit elk der Provincien Zuid-Holland en Noord-Holland zal, door Ons, op de voordragt daartoe door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken nader te doen, eene commissie benoemd worden, ten einde Ons te dienen van advijs, omtrent de wijze, waarop het getal van de leden der beide Provinciale Staten-Vergaderingen, en de evenredigheid der verschillende standen, zullen behooren te worden geregeld, en zal daarna, op gelijke wijze als zulks in het voorgaande artikel ten opzigte van de Leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen. is geschied, door Ons worden aangewezen, welke van de tegenwoordige Leden der Provinciale Staten van Holland, voortaan tot de Provinciale Staten van *Zuid-Holland* en welke tot die van *Noord-Holland*, zullen gerekend worden te behooren.

Art. 3. De kollegien van Gedeputeerde Staten van *Zuid-Holland* en van *Noord-Holland*, mitsgaders derzelver griffiers, geene verandering ondergaande, blijven op gelijken voet als te voren hunne functien uitoefenen, met dien verstande alleen dat zij zullen fungeren als Gedeputeerde Staten en Griffiers der afzonderlijke Provincien *Zuid-Holland* en *Noord-Holland*, en dat de betrekkingen in sommige opzigten tusschen de beide kollegien ten gevolge der eenheid van de Provincie *Holland* bestaan hebbende, voortaan zullen ophouden.

Art. 4. De Gouverneurs van Zuid- en Noord-Holland zullen voortaan den titel voeren van Gouverneur der Provincie *Zuid-Holland* en Gouverneur der Provincie *Noord-Holland*.

Art. 5. Onze Minister van Binnenlandsche Zaken zal, na de Staatsraden, Gouverneurs van Zuid- en Noord-Holland, en den President der tot hiertoe bestaan hebbende Ridderschap

van Holland te hebben gehoord, zoodra mogelijk, aan Ons eene voordragt doen, ten aanzien der bepaling, welke Leden dier Ridderschap voortaan respectivelijk tot de Ridderschap van *Zuid-Holland* en van *Noord-Holland* zullen behooren.

Art. 6. Hoewel het reglement omtrent de zamenstelling der Provinciale Staten van Holland, het reglement, bepalende de wijze, waarop het gezag en de magt der Staten van de Provincie Holland, overeenkomstig de Gwt. wordt uitgeoefend, en het reglement voor de Ridderschap van *Holland*, voor de afzonderlijke Provincien Zuid-Holland en Noord-Holland, bij voortduring (met uitzondering der bepalingen die het onmiddellijk gevolg waren van de voormalige vereeniging dier Provincien) van kracht blijven en moeten worden opgevolgd, zullen echter de Provinciale Staten en de Ridderschappen in de beide Provincien, in tijd en wijle, in overweging nemen, of de voorzeide reglementen ten gevolge der splitsing in eenig opzigt zouden behooren te worden gewijzigd, en zullen daartoe aan Ons deswege de noodige ontwerpen, voorstellen of bedenkingen inzenden.

En zal afschrift dezes gezonden worden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, ter uitvoering, aan Onze Ministers van Justitie en van Buitenlandsche Zaken en aan den Raad van State, tot informatie, en zal extract dezes, voor zoo veel het eerste artikel betreft, worden medegedeeld aan de Tweede Kamer der Stat.-Gen., tot informatie en narigt; zullende hetzelve wijders in het *Staatsblad* worden geplaatst.

Gegeven te 's Gravenhage, den 10 October des jaars 1840, van Onze regering het eerste.

WILLEM.

Van wege den Koning,

VAN DOORN.

In verband tot dit Koninklijk besluit, hebben wij hier te vermelden, dat er, bij de eerste verkiezingen na de Gwt.-herziening tot leden der Tweede Kamer, in de Provinciale Staten van Zuid-Holland en Noord-Holland over den bestaanden rooster van aftreding van leden derzelve Kamer en over het tijdstip van aftreding aan een gekozen lid wenschen ter verandering of betere voorziening gekoesterd werden, die tot het schrijven van twee missives aan Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken aanleiding gaven. Van het gebeurde bij voormelde Provinciale Staten en het gevolg, daaraan door Z. Exc. voormeld gegeven, blijkt uit het onderstaande:

In de zitting der Tweede Kamer van den 21 Oct. 1841 deed de Voorzitter, de heer van Dam van Isselt, voorlezing geven van de volgende, reeds vroeger ingekomene

MISSIVE van Z. Exc. den Minister van BINNENLANDSCHE ZAKEN.

"*Aan den Edel Mogenden Heere Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.*

's Gravenhage, *den* 18 *October* 1841.

Bij mijn departement zijn ingekomen eene Missive van de Gedeputeerde Staten van *Zuid-Holland*, en eene van de Staten van *Noord-Holland*, betreffende de eerste dier missives den wensch, dat de bestaande rooster van aftreding van leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., zoo voor *Zuid-* als voor *Noord-Holland*, moge worden gewijzigd; terwijl laatstgemelde missive betrekkelijk is tot het tijdstip van aftreding van den Ed. Mog. Heere *van Bleiswijk*.

Blijkens de antecedenten, is de regeling van de aftreding der leden van de Stat.-Gen., tot hiertoe, door Hun Ed. Mog. zelven in hunnen boezem geschied. In dier voege is gehandeld tijdens de aftreding der eerstbenoemde leden van de Stat.-Gen. in 1816; en destijds is door de Kamer een besluit genomen, en een rooster vastgesteld, en dien overeenkomstig de orde van aftreding der eerstbenoemde leden bij het lot

bepaald, en de uitslag daarvan bij eene boodschap aan den Koning medegedeeld.

Dezelfde wijze van handelen is ook gevolgd bij het opmaken van den rooster, volgens welken moeten uitvallen de leden der Tweede Kamer voor het Hertogdom *Limburg*, bij Koninklijk besluit van 6 October ll., n.° 29, benoemd.

Naar aanleiding van dien, heeft Zijne Majesteit mij gelieven te magtigen, om de meergemelde missives van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland en van de Staten van Noord-Holland aan U Ed. Mog., als Voorzitter van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., mede te deelen.

Ik heb de eer, voorschreven missives dien ten gevolge hierbij aan U Ed. Mog. te doen toekomen, en naardien de Regering deze aangelegenheid meer uitsluitend van de competentie der Vertegenwoordiging acht te zijn, zal dezelve de mededeeling van het te dezen te nemen besluit te gemoet zien.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE. »

De *Voorzitter* zegt, dat deze missive beschouwd kan worden, als min of meer in verband te staan met de nog steeds aanhangige herziening van het reglement van orde, en stelt dienvolgens voor, om het stuk aan de commissie, welke met die taak is belast, te verzenden. Dien overeenkomstig wordt besloten. De hier bedoelde commissie bestaat uit de heeren van Rappard, Luzac, van Akerlaken, Snouck Hurgronje en Star Busmann.

Den 7 Mei 1842 werd, bij monde van den heer VAN RAPPARD uitgebragt het

VERSLAG DER COMMISSIE.

Het behaagde U Ed. Mog., bij besluit van den 21 October 1841, in handen van eene Commissie te stellen, eene missive van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 18 daar te voren, met eenige daarbij gevoegde stukken, alles betrekkelijk de jaarlijksche aftreding van de leden

wegens de Provinciën Zuid- en Noord-Holland, in deze Vergadering zitting hebbende.

Thans aan de ons opgelegde taak zullende voldoen, hebben wij de eer het volgende te rapporteren:

In de Vergadering van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, van den 4 Julij 1841, werd door het Staatslid den heer Mr. *J. L. C. van den Berch van Heemstede* een schriftelijk voorstel gedaan, hoofdzakelijk inhoudende, dat, vermits de Provinciale Staten van Zuid-Holland voor de eerste maal, ingevolge art. 84 der Gwt., de gewone keuze tot leden van de Stat.-Gen. zouden te doen hebben, het oogenblik daar was, om het getal leden, hetwelk jaarlijks zoude moeten aftreden, te regelen; dat de voorsteller niet twijfelt of de Provinciale Staten zouden het wenschelijke en noodzakelijke hiervan beamen, aangezien bij de splitsing der Provincie Holland in het vorig jaar bij 's Konings besluit is bepaald, dat Zuid-Holland voortaan twaalf, en Noord-Holland tien leden der Stat.-Gen. zullen afvaardigen, en daarbij tevens aangewezen de leden gedurende de vereeniging benoemd, welke gerekend zouden worden door ieder der beide Provinciën gekozen te zijn; dat, ingevolge de vroegere benoemingen, zouden aftreden:

1841	uit Zuid-Holland	2	leden,	uit Noord-Holland	5.
1842	» »	4	»	» »	3.
1843	» »	6	»	» »	2.

dat deze onregelmatige aftreding niet minder strijdig is met den geest der Gwt. dan met het belang der beide Provinciën; dat het toch geenszins in het belang eener Provincie is, wanneer de invloed der Staten op de benoeming van leden der Tweede Kamer niet telken jare in gelijke mate kan werken.

Op deze gronden werd door den heer *van den Berch* voorgesteld eene Commissie te benoemen, om deze zaak nader te onderzoeken en deze Vergadering voor te lichten, ten einde deze onregelmatigheid vóór het overgaan tot eene nieuwe keuze zoude ophouden (1).

(1) In het verslag der Prov. Staten van Zuid-Holland over 1841 leest men:

« In de zitting van de Staten der Provincie Zuid-Holland van Dingsdag, 6 Julij 1841, heeft de President ter tafel gebragt het, ingevolge art. 10 van het reglement, bepalende de wijze waarop het gezag en de

Dit voorstel, bij besluit van de Provinciale Staten van Zuid-Holland van den 6 Julij 1841, in handen eener Commis-

magt door de Staten, overeenkomstig de Gwt. wordt uitgeoefend, bij hem ingediend schriftelijk voorstel van Mr. J. L. C. van den Berch van Heemstede, strekkende dat er eene commissie moge benoemd worden om de zaak van de jaarlijksche aftreding der heeren leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., wegens Zuid-Holland zitting hebbende, waarin, ten gevolge van de splitsing der Provincie Holland eene onregelmatigheid is ontstaan, te onderzoeken en deze Vergadering deswegens voor te lichten; zijnde het gemelde voorstel van den navolgenden inhoud:

« Edele Groot Achtbare Heeren !

« Voor de eerste maal dat de Provinciale Staten van Zuid-Holland de gewone jaarlijksche keuze tot leden der Stat.-Gen. te doen hebben, ingevolge art. 84 der Gwt., zoo is het oogenblik daar, om het getal, dat jaarlijks zal moeten aftreden, te regelen.

« De ondergeteekende twijfelt niet of de leden dezer Vergadering zullen het wenschelijke en noodzakelijke daarvan beamen, aangezien bij de splitsing der Provincie Holland, in het vorige jaar, er bij Koninklijk besluit bepaald is, dat Zuid-Holland voortaan twaalf en Noord-Holland tien leden der Stat.-Gen. zullen afvaardigen, en daarbij tevens aangewezen de leden gedurende de vereeniging benoemd, welke gerekend zouden worden, door ieder der beide Provinciën gekozen te zijn, daar het duidelijk is dat de nadere regeling aan beide gewesten is overgelaten.

« Ingevolge de vroegere benoemingen zoude in:

1841	door Zuid-Holland	2	leden en	Noord-Holland	5.
1842	» »	4	» »	»	3.
1843	» »	6	» »	»	2.

leden moeten benoemd worden, ofschoon deze onregelmatige aftreding niet minder strijdig is met den geest der Gwt. als met het belang der beide Provinciën, daar het toch geenszins in het belang eener Provincie is, wanneer de invloed der Staten op de benoeming van leden der Tweede Kamer niet telken jare in gelijke mate kan werken.

« Dien ten gevolge neemt de ondergeteekende de vrijheid aan U Ed. Gr. Achtb. voor te stellen, eene commissie te benoemen om deze zaak nader te onderzoeken en deze Vergadering voor te lichten, ten einde deze onregelmatigheid, voor en aleer wij tot eene nieuwe keuze overgaan, ophoude.

Leijden 4 Julij 1841.

(get.) J. L. C. v. d. Berch v. Heemstede.

En is, op voorstel van den President, goedgevonden en verstaan, het bovengemelde voorstel te stellen in handen eener personele commissie, ten einde deze Vergadering daaromtrent te dienen van consideratien en advies, waartoe zijn verzocht en gecommitteerd geworden de heeren :

sie gesteld zijnde, werd door dezelve gerapporteerd, dat zij, uitgenomen alleen den geachten voorsteller, zich niet heeft kunnen vereenigen met het denkbeeld, dat de aftreding van de leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., zoodanig als die voor het tegenwoordige geregeld is, volgens den daarvan gemaakten rooster, in strijd zou wezen met hetgeen dienaangaande bij de Gwt. is bepaald; dat, wel is waar, volgens gezegden rooster, de aftreding van de leden der Tweede Kamer, zoo met opzigt tot Zuid-Holland als met opzigt tot Noord-Holland, niet als regelmatig kan beschouwd worden, daar niet jaarlijks een derde aftreedt van het getal der leden, welke door de Staten-Vergadering van Zuid-Holland en door die van Noord-Holland worden afgevaardigd, en dat het om meer dan ééne reden ware te wenschen, dat dezelfde verhouding, welke plaats heeft in de jaarlijksche aftreding van het geheele personeel der Tweede Kamer, ook in acht wierd genomen in het bijzonder met opzigt tot de aftreding van de leden, welke door Zuid- en Noord-Holland worden benoemd; doch dat het bekend is, waaraan de deswege bestaande onregelmatigheid haren oorsprong te danken heeft. Dat het om die reden aan evengenoemde Commissie was voorgekomen, dat de jaarlijksche aftreding, volgens den daarvan in het vorige jaar opgemaakten rooster, niet als ongrondwettig kan worden beschouwd, daar art. 84 der Gwt. wel zegt, dat een derde van de leden der Kamer jaarlijks uitvalt, maar niet dat dezelfde aftreding zal worden in acht genomen met betrekking tot de leden van iedere Provincie in het bijzonder, trouwens hetgeen met betrekking tot de Provincie Drenthe en andere Provinciën eene physieke onmogelijkheid zoude wezen; dat de Commissie intusschen eenparig van gevoelen was, dat het hoogstwenschelijk zou wezen, dat de bestaande rooster van aftreding zoodanig wierd gewijzigd, dat van het getal der leden, welke zitting hebben voor Zuid-Holland, jaarlijks een derde moest uitvallen, zoodat door de Staten-Vergadering in het vervolg geregeld elk jaar vier leden moesten

Jhr. Mr. J. Steengracht van Duivenvoorde, Mr. W. L. Diemont, Mr. J. van Dam van Noordeloos. Mr. L. Slingeland, Mr. J. W. Blanken, C. Weggeman Guldemondt en Mr. J. L. C. van den Berch van Heemstede.

En zal een afschrift dezer worden gezonden aan het eerstbenoemde lid der commissie, tot informatie en narigt, zonder resumtie. »

worden benoemd; doch was de Commissie tevens van gevoelen, dat het buiten het bereik was van de Staten-Vergadering eene zoodanige wijziging tot stand te brengen, daar er geene verandering kan plaats hebben in de aftreding van de leden, welke zitting hebben voor Zuid-Holland, zonder dat te gelijker tijd eene verandering in de aftreding van de leden van Noord-Holland worde daargesteld.

Op deze gronden stelde genoemde Commissie eenparig aan de Provinciale Staten van Zuid-Holland voor, dat heeren gedeputeerde Staten zouden worden verzocht, zich namens Hun Edel Gr. Achtb. betrekkelijk dit hoogstbelangrijk punt te wenden aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, met verzoek dat, door tusschenkomst van Zijne Excellentie, de bestaande rooster van aftreding der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland, eene zoodanige wijziging mogt ondergaan, dat voortaan van het getal der leden, welke voor de twee meergemelde Provincien elk in het bijzonder worden benoemd, jaarlijks een derde of zoo na mogelijk een derde zou uitvallen, en dat heeren gedeputeerde Staten tevens zouden worden verzocht van dezen te nemen maatregel kennis te geven aan de gedeputeerde Staten van Noord-Holland, met uitnoodiging om, uit hoofde van het gewigt, hetwelk ook voor Noord-Holland in de verlangde wijziging en verandering van den gezegden rooster van aftreding bestaat, de daartoe strekkende pogingen van de Staten van Zuid-Holland zoo veel mogelijk te willen ondersteunen (1).

(1) Dit voorstel der commissie uit de Staten van Zuid-Holland is in zijn geheel van dezen inhoud :

« Bij commissoriaal van den 6 dezer, n.° 11, is door Hun Ed. Gr. Achtb. ten fine van consideratien en advies in onze handen gesteld een schriftelijk voorstel van den heer Mr. J. L. C. van den Berch van Heemstede, daarbij te kennen gevende, dat de tegenwoordige aftreding van de leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., welke zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland zitting hebben, als hoogst onregelmatig niet alleen, maar zelfs in strijd met den geest der Gwt. en met het belang der beide Provinciën, moet worden beschouwd, en op dien grond voorstellende, deze zaak door eene commissie te doen onderzoeken en deze Vergadering voor te lichten opzigtens hetgeen, tot wegneming van deze onregelmatigheid, zou kunnen worden gedaan.

Het is in voldoening aan opgemeld commissoriaal, dat wij de eer hebben te rapporteren, dat Uwe Commissie, uitgenomen alleen de geachte

De provinciale Staten van Zuid-Holland zich met dat rapport vereenigd hebbende, zoo werd dien overeenkomstig

voorsteller, zich niet heeft kunnen vereenigen met het denkbeeld, dat de aftreding van de leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., zoodanig als die voor het tegenwoordige geregeld is, volgens den daarvan gemaakten rooster, in strijd zou wezen met hetgeen dienaangaande bij onze Gwt. is bepaald. Wel is waar dat, volgens den gezegden rooster, de aftreding van de leden der Tweede Kamer zoo met opzigt tot Zuid-Holland, als met opzigt tot Noord-Holland, niet als regelmatig kan beschouwd worden, daar niet jaarlijks een derde aftreedt van het getal der leden welke door deze onze Vergadering, zoowel als van wege Noord-Holland, afgevaardigd worden en dat het om meer dan eene reden ware te wenschen, dat dezelfde verhouding, welke plaats heeft in de jaarlijksche aftreding van het geheele personeel der Tweede Kamer, ook in acht werde genomen, in het bijzonder met opzigt tot de aftreding van de leden, welke door Zuid- en Noord-Holland worden benoemd, doch het is U Ed. Gr. Achtb. bekend, waaraan de deswege bestaande onregelmatigheid haren oorsprong te danken heeft.

Het is derhalve Uwe Commissie, uitgezonderd het geachte medelid, die het onderwerpelijk voorstel heeft gedaan, voorgekomen, dat de jaarlijksche aftreding volgens den daarvan in het vorige jaar gemaakten rooster niet als *ongrondwettig* kan worden beschouwd, daar art. 84 der Gwt. wel zegt, dat één derde van de leden der Kamer jaarlijks uitvalt, maar niet dat dezelfde aftreding zal worden in acht genomen met betrekking tot de leden van iedere provincie in het bijzonder; trouwens hetgeen met betrekking tot de provincie Drenthe en andere provincien, eene physieke onmogelijkheid zou wezen. Intusschen is Uwe Commissie eenparig van gevoelen, dat het hoogstwenschelijk zou wezen, dat de bestaande rooster van aftreding zoodanig werde gewijzigd, dat van het getal der leden, welke zitting hebben voor deze onze provincie, jaarlijks een derde moest uitvallen, zoodat door deze Vergadering, in het vervolg, geregeld elk jaar vier leden moesten worden benoemd; doch Uwe Commissie is tevens van gevoelen, dat het buiten het bereik ligt van deze Vergadering, eene zoodanige wijziging tot stand te brengen, daar er geene verandering kan plaats hebben in de aftreding van de leden, welke zitting hebben voor Zuid-Holland, zonder dat te gelijker tijd eene verandering in de aftreding van de leden van Noord-Holland worde daargesteld.

Het is daarom dat Uwe Commissie met eenparige stemmen heeft besloten U Ed. Gr. Achtb. te adresseren, zoo als zij bij deze de eer heeft te doen, dat heeren Gedeputeerde Staten door UEd. Gr. Achtb. mogen worden verzocht, zich namens deze Vergadering betrekkelijk dit hoogstbelangrijk punt te wenden tot Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, met verzoek dat door tusschenkomst van Z. Exc. de bestaande rooster van aftreding der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Generaal, zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland, eene zoodanige wijziging moge ondergaan, dat voortaan van het getal der leden, welke voor de twee meergemelde provincien elk in het bijzonder worden benoemd, jaarlijks een derde, of zoo na mogelijk een derde zal uitvallen, en dat heeren Gedeputeerde Staten tevens mogen worden verzocht, van dezen te nemen maatregel kennis te geven aan de Gedeputeerde Staten van Noord-Hol-

door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland de Minister van Binnenlandsche Zaken verzocht, om door zijne tusschenkomst en medewerking den bestaanden rooster van aftreding der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland, eene zoodanige wijziging te doen ondergaan, dat voortaan van het getal der leden, welke voor

land, met uitnoodiging, om, uit hoofde van het gewigt, hetwelk ook voor Noord-Holland in de verlangde wijziging en verandering van den gezegden rooster van aftreding bestaat, de daartoe strekkende pogingen van deze Vergadering zoo veel mogelijk te willen ondersteunen.

(get.) N. J. Steengracht van Duivenvoorde.
J. W. Blanken.
W. L. Diemont.
van Dam van Noordeloos.
L. Slingeland.
C. Weggeman Guldemondt.
J. L. C. van den Berch van Heemstede.

Waarop gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan zich met het voormelde rapport te vereenigen en om dienvolgens aan heeren Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland te schrijven de hierna volgende, bij deze, gearresteerd wordende missive.

« 's Gravenhage, den 9 Julij 1841.

« Wij hebben de eer UEd. Gr. Achtb. hiernevens te doen toekomen een afschrift zoo van het ter onzer Vergadering gedaan voorstel door Mr. J. L. C. van den Berch van Heemstede, strekkende dat er eene commissie moge worden benoemd, om de zaak van de jaarlijksche aftreding der heeren leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., wegens Zuid-Holland zitting hebbende, waarin, ten gevolge van de splitsing der provincie Holland eene onregelmatigheid is ontstaan, te onderzoeken, als van het omtrent dat voorstel, door de daartoe benoemde Commissie, uitgebragt schriftelijk rapport, waarmede wij ons bij dispositie van heden volkomen hebben vereenigd.

« Wij verzoeken dienvolgens UEd. Gr. Achtb. om U, met betrekking tot dit hoogstbelangrijk punt, te willen wenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde Z. Exc. bekend te maken met het verlangen van deze Vergadering, dat door tusschenkomst en medewerking van welgemelden Minister de bestaande rooster van aftreding der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland, eene zoodanige wijziging moge ondergaan, dat voortaan van het getal leden, welke voor de twee meergemelde provincien, elk in het bijzonder, worden benoemd, jaarlijks een derde of zoo na mogelijk een derde gedeelte zal uitvallen, en om voorts van dezen maatregel van Uwe zijde aan het Collegie van heeren Gedeputeerde Staten van Noord-Holland te willen kennis geven, met uitnoodiging, om, uithoofde van het gewigt hetwelk ook voor Noord-Holland in de verlangde wijziging en verandering van den gezegden rooster van aftreding gelegen is, de daartoe door UEd. Gr. Achtb. namens deze Vergadering aan te wenden pogingen, wel zoo veel mogelijk te willen ondersteunen.

De Staten der provincie Zuid-Holland.»

de twee gemelde Provinciën elk in het bijzonder worden benoemd, jaarlijks een derde of zoo na mogelijk een derde zoude uitvallen.

In de Vergadering van de Provinciale Staten van Noord-Holland van den 7 Julij 1841, werd door Gedeputeerde Staten voorgedragen:

Dat volgens art. 84 van de Gwt. jaarlijks een derde der leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., volgens een daarvan te maken rooster, moet uitvallen; — dat, in verband en in overeenstemming met deze grondwettige bepaling, ook bij de aftreding voor iedere Provincie op zich zelve moet gelet worden, dat zoo na mogelijk telkens een derde uitvalle; — dat intusschen bij de aftreding der leden voor de Provincie Noord-Holland, zoo als dezelve thans is geregeld, er eene ongelijkheid zoude plaats hebben, die weinig overeen te brengen is met voorzegde grondwettige bepaling en ook om andere redenen minder wenschelijk schijnt; — dat namelijk van de 10 leden, welke voor deze Provincie in de Tweede Kamer der Stat.-Gen. worden gezonden, er in 1841 vijf, in 1842 drie en in 1843 twee zouden aftreden, — dat, naar het inzien van Gedeputeerde Staten voornoemd, in deze onregelmatige wijze van aftreding zoude kunnen voorzien worden, indien de Koning, gebruik makende van de bevoegdheid, Hoogstdenzelven bij artikel 1 der additionele artikelen van de Gwt. verleend, mogt kunnen goedvinden om te bepalen, bij wijze van maatregel, vereischt wordende om art. 84 van de Gwt. voor het vervolg op eene geregelde wijze in werking te brengen, dat een der in dat jaar te kiezen leden, in plaats van drie jaren, slechts gedurende twee jaren zitting zal hebben, waardoor het getal der aftredenden in 1843, even als in 1842, op drie zoude worden gebragt; — dat deze maatregel natuurlijk niet enkel voor Noord-Holland zou kunnen genomen worden, maar dat dezelve aanleiding zou moeten geven, dat ook van de zijde van de Provincie Zuid-Holland in een volgend jaar gelijke maatregel genomen wierd, en dat dezelve bovendien welligt mede eene verandering van den rooster van aftreding der leden in de Tweede Kamer ten gevolge zou kunnen hebben.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland beschouwden het, in de onzekerheid of Z. M. genoegzame termen vinden zou Hoogstdeszelfs goedkeuring aan eenen maatregel van den bedoelden aard te verleenen, geraden, om één der

vijf heeren, welke in 1841 tot leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen. moesten benoemd worden, slechts voorwaardelijk voor den tijd van drie jaren te kiezen, ten einde zoodanig lid, wanneer later de aftreding door Z. M. mogt veranderd worden, geene reden hebbe om zich daardoor te bezwaren.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland stelden op deze gronden voor, om, alvorens tot vervulling der vijf vacatures in de Tweede Kamer over te gaan, door het lot te doen aanwijzen, wie der aftredenden degene zoude zijn, in wiens plaats men een lid voor drie of voor twee jaren zoude benoemen, om vervolgens aan den benoemde kennis te geven, dat hij onder de voorzeide voorwaarde was gekozen, en om eindelijk aan Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken te verzoeken, dat Zijn Hoog Edel Gestrenge aan den Koning geliefde voor te dragen, om onder goedkeuring van het verrigte te bepalen, dat het in dier voege gekozen lid van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., in plaats van gedurende drie jaren, slechts gedurende twee jaren in dezelve zitting zoude hebben.

De Staten van Noord-Holland vereenigden zich bij meerderheid van stemmen met dit voorstel; de verkiezing van een der leden werd gedaan voor den tijd van drie jaren, ten ware het Z. M. mogt goeddunken om, uit kracht van art. 1 der additionele artikelen van de Gwt., te verklaren, dat de benoemde, in plaats van drie, slechts twee jaren zitting in de Tweede Kamer der Stat.-Generaal zoude hebben, in welk geval de benoeming van een der leden zoude geacht worden te zijn gedaan voor den tijd van twee jaren.

Gezegde Staten het wenschelijk beschouwende, dat de ongelijkheid in de jaarlijksche aftreding der leden van de Stat.-Gen. voor deze Provincie, zoo als die thans plaats heeft, voor het vervolg zoo mogelijk mogt worden opgeheven, besloten de tusschenkomst van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken in te roepen, ten einde Z. M. door Haar met dien wensch bekend gemaakt en aan Hoogstdenzelven wierd in overweging gegeven, om, onder goedkeuring van het door de Staten verrigte, te bepalen, dat een der nieuw benoemde leden, daartoe door het lot aangewezen, in plaats van gedurende drie jaren, slechts gedurende twee jaren in die Kamer zitting zoude hebben.

Het was bij missive van den 18 October 1841, litt. C,

1ste afdeeling, dat door Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche zaken, op 's Konings magtiging, al de voormelde stukken aan den Voorzitter van deze Kamer werden ingezonden, met te kennengeving dat, naardien de Regering deze aangelegenheid meer uitsluitend van de competentie der vertegenwoordiging acht te zijn, dezelve de mededeeling van het te dezen te nemen besluit te gemoet zal zien; wordende in evengenoemde missive herinnerd, dat, blijkens de antecedenten, de regeling van de aftreding der leden van de Stat.-Gen. tot hiertoe door Hun Ed. Mog. zelven in hunnen boezem geschiedt; dat in dier voege is gehandeld tijdens de aftreding der eerstbenoemde leden van de Stat.-Gen.; dat destijds ook door de Kamer een besluit is genomen en een rooster vastgesteld en dien overeenkomstig de orde van aftreding der eerstbenoemde leden bij het lot bepaald en de uitslag daarvan bij eene boodschap aan den Koning medegedeeld; en dat eindelijk dezelfde wijze van handelen ook is gevolgd bij het opmaken van den rooster, volgens welken moesten uitvallen de leden der Tweede Kamer van het Hertogdom Limburg, bij Kon. besluit van 6 Oct ll., n°. 29 benoemd.

Tot nadere toelichting van deze zaak neemt Uwe Commissie de vrijheid op te merken, dat, ten gevolge van een besluit van deze Kamer van den 31sten December 1816, gelijk mede van het besluit van den 7den November 1840, de aftreding thans is geregeld als volgt; dat namelijk uitvallen:

Uit	Noord-Braband,	in	1842,	2,	in 1843	2,	in	1844,	3
»	Gelderland	»	»	2	»	2	»	»	2
» »	Zuid-Holland Noord-Holland }	»	»	7	»	8	»	»	7
»	Zeeland	»	»	1	»	1	»	»	1
»	Utrecht	»	»	1	»	1	»	»	1
»	Vriesland	»	»	2	»	1	»	»	2
»	Overijssel	»	»	2	»	1	»	»	1
»	Groningen	»	»	1	»	2	»	»	1
»	Drenthe	»	»	»	»	»	»	»	1
»	Limburg	»	»	1	»	1	»	»	1
				19		19			20

dat, ten gevolge van de splitsing van Zuid- en Noord-Holland, de aftreding in die gewesten thans is als volgt:

In Zuid-Holland	in	1842	4,	in	1843	6,	in	1844 2.
» Noord-Holland	»	»	3	»	»	2	»	» 5.

Dat, ten einde de voor het geheele Rijk bestaande verhouding van aftreding niet te verbreken, geene verandering in den rooster voor Zuid-Holland of voor Noord-Holland afzonderlijk kan worden daargesteld, zonder gelijktijdig verandering te maken in de aftreding der leden voor het andere gewest; dat, wanneer aan het voorstel, door de provinciale Staten van Noord-Holland gedaan, gevolg wierd gegeven en hiermede zelfs wierd in verband gebragt de aftreding in Zuid-Holland, dan nog niet alles op gelijken voet zoude komen, vermits dan de aftreding zou zijn als volgt:

In Zuid-Holland, in 1842 4,	in 1843 5,	in 1844 3,
» Noord-Holland, » » 3,	» » 3,	» » 4,

wordende het voorgestelde doel alleen bereikt door de aftreding te regelen als volgt:

In Zuid-Holland,	in 1842—1845—1848,	enz.	4.
	in 1843—1846—1849,	»	4.
	in 1844—1847—1850,	»	4.
In Noord-Holland,	in 1842—1845—1848,	»	3.
	in 1843—1846—1849,	»	4.
	in 1844—1847—1850,	»	3.

Dat er twee middelen kunnen worden aangewend om hiertoe te geraken: het eerste door te bepalen, dat één lid, in 1843 in Zuid-Holland te kiezen, slechts voor twee jaren zal benoemd worden; dat evenzoo één lid, in dat gewest in 1845 te kiezen, weder slechts voor twee jaren zal zitting nemen; dat voorts één lid in 1846 slechts voor één jaar zal zitting hebben; en dat eindelijk in *Noord-Holland* twee in 1844 te kiezen leden voor twee jaren zullen worden benoemd; het tweede, door vast te stellen, dat van de vijf leden, in 1841 voor *Noord-Holland* benoemd, *twee*, door het lot aan te wijzen, zullen geacht worden slechts voor twee jaren te zijn gekozen, en dat van de zes in *Zuid-Holland* in 1843 te verkiezen leden, *twee* slechts gedurende één jaar zouden zitting hebben.

Wat de zaak zelve betreft, zoo heeft Uwe Commissie het buiten hare taak geacht in het onderzoek te treden, of niet, na de herziening van de Gwt., krachtens het eerste der additionele artikelen, de aftreding in Zuid- en Noord-Holland door den Koning op eenen anderen voet had kunnen gebragt worden. Zich bepalende tot de vraag, wat hierin thans van wege de Tweede Kamer der Stat.-Gen. zou kunnen gedaan worden, zoo is zij eenparig van gevoelen, dat, volgens de

woorden van de Gwt., wel jaarlijks nagenoeg een derde van de leden van de Tweede Kamer der Stat.-Gen. moet uitvallen, en mitsdien 19 à 20, doch dat de Gwt. niet uitdrukkelijk vordert, dat dit uitvallende gedeelte in gelijke evenredigheid over alle de gewesten worde verdeeld, iets hetgeen ook ten aanzien van *Noord-Braband*, *Noord-Holland*, *Vriesland*, *Overijssel*, *Groningen* en *Drenthe* eene volstrekte onmogelijkheid zoude wezen.

Evenzeer stemmen alle de leden Uwer Commissie daarin overeen, dat het meer regelmatig is, dat ook jaarlijks zoo veel mogelijk uit ieder gewest een derde van het getal vertegenwoordigers aftrede; dat het, zoo wel volgens den aard en de strekking eener vertegenwoordiging, als in verband met de aftreding ook van de provinciale Staten, ondoelmatig kan worden geacht, dat de Staten van Zuid-Holland het eene jaar worden geroepen om de helft van de geheele vertegenwoordiging voor dat gewest te benoemen, terwijl in een volgend jaar slechts een zesde gedeelte van dat getal aan de verkiezing is onderworpen. Dan niet geheel eenstemmig is Uwe Commissie in de beantwoording der vraag, of er thans nog mogelijkheid bestaat om de verbrokene verhouding in de aftreding van de leden, uit Zuid- en Noord-Holland gekozen, te herstellen. — De minderheid meende, dat het ontwijfelbaar doel van de opstellers van de Gwt. is geweest, dat, gelijk dit in den aard der zaak is gelegen en overal gebruikelijk is, bij de jaarlijksche aftreding van de leden der Stat.-Gen. niet alleen het een derde van het geheele getal, maar ook dat van iedere provincie, zoo veel doenlijk zou aftreden; dat in dier voege art. 82 van de vorige Gwt. van den beginne aan, toen het beoogde doel nog versch in het geheugen lag, is uitgevoerd; dat het pligt is eene gelijke evenredigheid in de aftreding zoo mogelijk te bevorderen, vooral nu de betrokkene provincien zelven verklaren, dat zij dit in hun belang noodig oordeelen; dat dit belang boven allen twijfel is verheven, vermits toch bij de om de drie jaren invallende gelijktijdige aftreding van de helft der vertegenwoordiging, in een oogenblik van spanning en daaruit voortvloeijende intrigue, eene belangrijke Provincie in hare vertegenwoordiging beduidend zoude kunnen worden geschokt; dat, wel is waar, uit de eerste alinea van art. 84 der Gwt., houdende, dat de leden der Tweede Kamer zitting hebben gedurende drie jaren, zou kunnen worden afgeleid, dat geen lid der Tweede Kamer voor min-

der dan drie jaren mag benoemd worden, en dit, vermits de rooster van aftreding, die door de scheiding van Holland zijne vorige regelmatigheid heeft verloren, niet anders dan door zoodanige benoeming kan worden hersteld en de bestaande onevenredigheid niet zou kunnen worden te gemoet gekomen, zonder tegen de Gwt. te handelen, doch dat de aangehaalde 1ste alinea in art. 84 der Gwt. alleen den gewonen en algemeenen regel voorschrijft en in geenen deele daardoor heeft willen uitsluiten de bevoegdheid, om in buitengewone gevallen de vertegenwoordiging door benoemingen voor korteren tijd regelmatig aan te vullen; dat er toch anderzins bij tusschentijds ontstane vacatures, het zij door overlijden of ontslag, geene mogelijkheid zoude zijn die plaatsen te vervullen, zonder de regelmatigheid in den rooster daardoor telkens te verstoren; dat nog in de vorige zitting door de Kamer is bepaald, dat van de voor Limburg benoemde leden één voor één jaar en een ander voor twee jaren zoude zitting hebben, en dat dit zeker niet zoude gedaan zijn, indien men art. 84 der Gwt. van algemeene toepassing had geoordeeld; dat, vermits nu hierdoor het bewijs is gegeven dat men dit artikel uitsluitend toepasselijk beschouwt op de *gewone aftreding*, er ook geene bedenking kan bestaan, om door benoemingen voor korteren tijd de verbrokene evenredigheid in de jaarlijksche aftreding der leden voor Zuid- en Noord-Holland te herstellen.

De meerderheid Uwer Commissie meende evenwel een onoverkomelijk bezwaar hiertegen aan te treffen in de reeds aangehaalde bepaling van art. 84 der Gwt., luidende *dat de leden dezer Kamer zitting zullen hebben gedurende drie jaren*; zij stemde toe dat hierop uitzonderingen waren gemaakt; dat toch, krachtens het bepaalde bij het 3de additioneel artikel der Gwt. en het besluit van de Kamer van den 31sten December 1816, een derde der eerstbenoemde leden slechts gedurende een jaar en een ander derde slechts gedurende twee jaren hebben zitting gehad; dat ditzelfde door de Kamer, bij besluit van 7 November 1840, ten aanzien van de afgevaardigden uit *Limburg* is bepaald; dat eindelijk bij buitengewone vacatures het nieuw gekozen lid steeds beschouwd is, als slechts te zijn benoemd voor den tijd, gedurende welken hij, in wiens plaats de benoeming was geschied, zitting had; — doch zij meende dat in alle die gevallen eene uitzondering op den algemeenen regel, in de 1ste alinea van art.

84 der Gwt. voorkomende, *gebiedend noodzakelijk* was, ten einde de opvolging te verzekeren van het grondwettig voorschrift, *dat een derde van de leden der Kamer jaarlijks uitvalt;* dat zij dan ook niet zoude aarzelen, om eene verandering in den rooster van aftreding en eene hieruit voortvloeijende benoeming der leden voor een korter tijdvak aan U Edel Mogenden voor te dragen, wanneer dit tot uitvoering van een grondwettig voorschrift onvermijdelijk mogt zijn; doch dat, ofschoon ook eene zoo veel mogelijk gelijkmatige aftreding der leden uit iedere Provincie wenschelijk moge geacht worden, dit in geenen deele door de Gwt. wordt *gevorderd;* dat er hier alzoo geene *gebiedende* noodzakelijkheid bestaat om eene uitzondering te maken op het algemeene voorschrift, dat de leden der Kamer zitting hebben gedurende *drie jaren*, en dat, bij gemis van gebiedende noodzakelijkheid, het wenschelijke van de zaak onvoldoende is om die uitzondering te wettigen.

Het is dan ook op grond hiervan, dat Uwe Commissie de vrijheid neemt voor te stellen, om, in antwoord op des Ministers brief van den 18den October 1841, aan Zijne Excellentie kenbaar te maken, dat de Tweede Kamer der Stat.-Gen. zich niet geregtigd acht, om den bestaanden rooster van aftreding van leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland, te wijzigen.

's Gravenhage, den 7den Mei 1842.

(*get.*) W. L. F. C. van Rappard.
L. C. Luzac.
van Akerlaken.
Snouck Hurgronje.
C. Star Busmann.

Op voorstel des Voorzitters van de Kamer werd besloten dit verslag te doen drukken en te verzenden aan de afdeelingen van April 1842.

Den 24 Mei werd over dit rapport uitgebragt het

VERSLAG DER CENTRALE AFDEELING.

Dit houdt in, dat het verslag der commissie in de afdeelingen is onderzocht, en dat bijna al de leden het gevoelen hebben voorgestaan om zich met het door de *meerderheid der commissie* gedane voorstel te vereenigen.

De beraadslagingen over deze zaak werden bepaald op *den 26 Mei daaraanvolgende.*

Alstoen hadden de beraadslagingen voortgang en spraken de volgende leden:

I. De heer Snouck Hurgronje

vraagt daarover het eerst het woord en zegt:

Het gevoelen der minderheid, waarvan in het verslag melding wordt gemaakt, hetwelk Uwe Commissie over de aftreding der leden dezer Vergadering uit Zuid- en Noord-Holland heeft uitgebragt, is mijn gevoelen en steunt op de overtuiging, dat, wanneer eene zaak wenschelijk is, door de meest betrokkene Provincien in derzelver belang wordt geoordeeld, niemand en nergens op eene onbillijke wijze schaden kan en door geene afdoende beweegredenen wordt belet, het onze pligt is, zoodanige zaak tot stand te brengen. Het bestaan der drie eerste omstandigheden is bij de Commissie niet betwist en zal waarschijnlijk door niemand worden weêrsproken: het is alzoo alleen het vierde punt, te weten het al of niet aanwezig zijn van afdoende beletselen, waaromtrent verschil van gevoelen bestaat.

Dit verschil hangt af van den zin, dien men aan de eerste alinea van art. 84 der Gwt. geeft, en deze is voor mij buiten allen twijfel. Naar mijne meening toch heeft het voorschreven artikel geene andere strekking, dan om een algemeen beginsel voor den gewonen gang van zaken voor te schrijven; dit ligt, mijns bedunkens, in den aard der zake en is tot nog toe door al de Staatsmagten alzoo begrepen.

In het verslag der Commissie is reeds onder de gronden voor dat gevoelen opgegeven, dat, indien het gemelde artikel als een voorschrift ook voor alle buitengewone gevallen

moest worden beschouwd, men geene bevoegdheid zou hebben, om de tusschentijds ontstane vacaturen, welke altijd voor korter dan drie jaren moeten geschieden, te vervullen, terwijl daarbij tevens gewezen werd op de onlangs bij deze Kamer plaats gehad hebbende loting der leden voor Limburg.

De meerderheid der Commissie erkent en moet natuurlijk erkennen, dat bij den zin, dien zij aan art. 84 der Gwt. meent te moeten hechten, het vervullen van tusschentijds ontstane vacaturen en de plaats gehad hebbende loting voor Limburg, daarmede moeijelijk zijn overeen te brengen; doch meent in eene bestaande *gebiedende noodzakelijkheid* en volgens den regel, dat *nood wetten breekt*, de daaruit voortvloeijende zwarigheid te kunnen opheffen. Tegen dit gevoelen blijven bij mij wezenlijke bedenkingen bestaan, want, zoo al de loting voor Limburg als van gebiedende noodzakelijkheid zoude moeten worden erkend, is dit in geenen deele het geval met de vervulling der tusschentijds openvallende vacaturen, die de Gwt. nergens voorschrijft, en die men zelfs bij de, hoezeer naar mijn inzien dikwijls al te bekrompene, uitlegging der Gwt. zou kunnen beweren, dat grondwettig onbestaanbaar waren. Hieruit ontstaat eene tweede bedenking, afgeleid uit den door ons op de Gwt. gedanen eed, die medebrengt, dat wij bij alle gelegenheden en onder alle omstandigheden de voorschriften van die Gwt. zullen volgen en naar ons vermogen doen volgen. Indien men nu van eene misschien tijdelijke opinie dezer vergadering, immers wanneer die door geene wettelijke bepaling is opgevolgd, omtrent eene al of niet bestaande noodzakelijkheid, de afwijking van de Gwt. wilde doen afhangen, geloove ik, dat men een gevaarlijk systema zoude vestigen, waartoe ik ongaarne zou medewerken.

Ik blijf dus van gevoelen, dat art. 84 der Gwt. alleen betrekking heeft tot gewone gevallen, en dat, zoo men hezelve moest houden van algemeene toepassing te zijn, tusschentijds openvallende vacaturen niet behooren te worden vervuld.

Ik blijf alzoo ook zwarigheid maken, mij met het het gevoelen der meerderheid van de Commissie te vereenigen, en zal, voor zoo verre mijne bedenkingen gedurende de discussien niet mogen worden opgelost, tegen het rapport moeten stemmen.

II. De heer Corver Hooft:

Wanneer men gadeslaat wat er heeft plaats gehad, zoo wel bij de twee Provinciale Staten-vergaderingen van Zuid- en Noord-Holland, als bij de Commissie, wier verslag het onderwerp van onze beraadslaging thans uitmaakt, blijkt het duidelijk, dat er eene onvolledigheid heeft bestaan in de wijze waarop de splitsing der Provincie Holland bij de wijziging der Gwt. in 1840 bevolen, ten uitvoer is gebragt.

Volgens art. 1 der additionele artikelen, wordt aan den Koning opgedragen, alle die maatregelen te nemen, welke vereischt worden, om de Gwt. in werking te brengen. Deze was dus geheel bevoegd om al wat daartoe betrekking had, geheel te regelen. De Koning had dus, even zeer als Hij bij besluit aangewezen heeft, welke leden voor Zuid-Holland en welke voor Noord-Holland zitting zouden hebben, ook den tijd hunner aftreding kunnen regelen.

Bij het 3de additionele artikel is bepaald, dat reeds na één jaar een derde gedeelte der leden van de Tweede Kamer zal aftreden, waardoor al dadelijk eene afwijking gemaakt is op de bepaling van art. 84, die de zitting der leden op drie jaren vaststelt, en die afwijking was noodzakelijk om de jaarlijksche vernieuwing van een derde der Kamer mogelijk te maken. De Koning had voor de eerste reize toen ook kunnen aanwijzen, wie de aftredende leden zouden zijn. Doch men heeft toen de regeling daarvan aan de Kamer overgelaten, die de aftreding volgens een gemaakten rooster bij het lot beslist heeft.

Hetzelfde heeft plaats gegrepen in 1840 met de Provincie Limburg, maar is ten opzigte van de Provincien Zuid- en Noord-Holland verzuimd geworden. De Koning had, uit kracht van het eerste additionele artikel, daarin kunnen voorzien, of kon het aan de Kamer naar aanleiding der antecedenten overlaten. Het eene is niet grondwettiger dan het andere; geen van beiden dus in strijd met de Gwt. De Koning heeft van zijn regt geen gebruik gemaakt. Ik zie dus niet in waarom wij zwarigheid zouden maken dit punt te regelen. De middelen, door de minderheid der Commissie voorgesteld, komen mij zeer aannemelijk voor.

Ik zal dus tegen de conclusie van de meerderheid stemmen.

III. De heer Nedermeijer van Rosenthal

zou, indien hij zich met het gevoelen van de meerderheid der Commissie had kunnen vereenigen, blootelijk eene goedkeurende stem hebben uitgebragt. Daar hij evenwel de denkwijze der minderheid omhelst, meent hij met weinige woorden de gronden, die hij daarvoor heeft, te moeten ontwikkelen. Toen in 1840 de splitsing der Provincie Holland was vastgesteld, hield, naar zijne wijze van zien, de lastbrief op, krachtens welken de leden uit die Provincie in deze Vergadering zitting hadden. De Provincie zelve had opgehouden te bestaan, en daarmede het ligchaam der Provinciale Staten, van welke de lastbrief afkomstig was. Twee andere Provinciale Staten-Vergaderingen moesten daarvoor in de plaats treden. En daar het nu wel onmogelijk is, zich een lastbrief voor te stellen van een ligchaam, vòòr dat zulk een ligchaam in het aanwezen geroepen is, schenen de leden wegens de gesplitste Provincie als afgetreden te moeten worden beschouwd. Op tweederlei wijze had in de daaruit ontstane gaping kunnen worden voorzien, het zij uit kracht van het 1ste der additionele artikelen door eene benoeming van leden door den Koning; het zij door eene verkiezing van eene geheel nieuwe representatie van Zuid- en Noord-Holland door de Staten-Vergaderingen. Had zulk eene nieuwe benoeming of verkiezing plaats gehad, dan zou de thans gerezene zwarigheid van zelve zijn vervallen. Indien toch de twaalf leden uit Zuid-Holland en de tien uit Noord-Holland met nieuwe lastbrieven in de vergadering waren verschenen, zou de rooster van 1816 onmogelijk in wezen hebben kunnen blijven, en de Kamer te kunnen aanzien hebben moeten doen, wat zij bij het besluit van 7 November 1840 ten aanzien van de leden uit Limburg gedaan heeft, namelijk bepalen, welk deel hunner jaarlijks zou aftreden. Men heeft echter destijds geen van deze beide wegen ingeslagen. De spreker eerbiedigt het toen genomen besluit, zonder het te kunnen goedkeuren. Maar thans heeft hij zich zelven afgevraagd, of de rooster van aftreding niet evenzeer door de gevolgde wijze van handelen kan geacht worden vervallen te zijn, als door de geheele vernieuwing der representatie van Zuid- en Noord-Holland, die naar zijne meening had behooren plaats te hebben? En toen hij de vraag met ja moest beantwoorden, stond het bij hem ook vast, dat op de plaats gehad hebbende regeling der aftreding moest teruggekomen

worden. De aangenomen fictie, dat de leden uit Holland, na de splitsing, geacht werden, uit de beide nieuwe Provincien gedeputeerd te zijn, stond toch, zijnes inziens, met het toekennen van eenen nieuwen lastbrief aan hen allen, gelijk. Geen dier leden had, toen hij voor Zuid- en Noord-Holland optrad, gedurende de bepaalde drie jaren als afgevaardigde wegens Holland zitting gehad. De driejarige representatie kon niet worden volgemaakt door de Vertegenwoording der nieuwe Provincie. Aan den anderen kant zullen de leden uit beide de Provincien, indien zij op den vroeger vastgestelden tijd aftreden, als van eenen nieuwen lastbrief voorzien, voor korteren tijd zitting hebben gehad dan de eerste alinea van art. 84 der Gwt. medebrengt. De tot nu toe gevolgde rooster moet dus wel als vervallen beschouwd worden, en de noodzakelijkheid gebiedt, om eene nieuwe regeling in dezen tot stand te brengen. De antecedenten der Kamer leiden evenzeer daartoe, als de geheele geest der Gwt. Ziet daar, eindigt de spreker, de gronden, op welke ik mij tegen het gevoelen van de meerderheid der Commissie moet verklaren.

IV. De heer VAN RAPPARD

meent, als lid der Commissie, met weinige woorden het gevoelen harer meerderheid, waartoe hij heeft behoord, nog verder te moeten staven, terwijl hij zich overigens op het door haar uitgebragt rapport zelve beroept. Hij zal niet treden in het onderzoek, in hoe verre door de Regering de aftreding der leden uit Zuid- en Noord-Holland nader had kunnen worden geregeld, en of niet tijdens de splitsing, door de Tweede Kamer zelve, daaromtrent andere bepalingen hadden kunnen worden uitgelokt; want die Kamer bevindt zich thans reeds in een ander tijdperk en onder andere omstandigheden, dan toen. Reeds hebben eenige leden uit Zuid- en Noord-Holland, in overeenkomst met de ten gevolge der splitsing vastgestelde wijze van aftreding, in deze Kamer zitting genomen, en indien men dus op die geheele zaak wilde terugkomen, zou men verandering moeten brengen in hunne benoeming door de Provinciale Staten, voor zoo verre die voor het grondwettige tijdperk van drie jaren heeft plaats gehad. Hier komt voorts in aanmerking, dat de leden der Stat.Gen., volgens de uitdrukkelijke bepaling der Gwt., niet afzonderlijke gewesten, maar geheel het Nederlandsche volk vertegenwoor-

digen. Diezelfde Gwt. stelt wel vast, dat één derde van de leden dezer Kamer jaarlijks aftreedt, maar niet, dat dit derde gelijkmatig moet worden verdeeld. Zulk eene gelijkmatige verdeeling over de Provincien kan zelfs niet als een volstrekt vereischte worden beschouwd. Toen bij de Fransche Kamer van gedeputeerden de jaarlijksche aftreding bij vijfde gedeelten nog regel was, had die aftreding niet jaarlijks in ieder departement, maar bij seriën van de 86 departementen, die voor ieder jaar waren aangewezen, plaats. Ook in ons Vaderland vindt men verkiesbare ligchamen, bij welke de bedoelde gelijkmatige verdeeling niet wordt gevolgd. Zoo wordt bij voorbeeld de stad Nijmegen door de zeven leden in de Provinciale Staten vertegenwoordigd, en van deze zeven leden treden in een jaar zes af. Wenschelijk ware het intusschen zeker, dat ook voor Zuid- en Noord-Holland de jaarlijksche aftreding der leden dezer Kamer meer gelijkmatig was, en nader aan het voor de geheele vergadering bapaalde derde kwam; naar de mogelijkheid om de daarvoor vereischte verandering tot stand te brengen, bestaat niet, ten zij men wil afgaan van het algemeene voorschrift, dat de leden der Kamer zitting hebben voor drie jaren. En tot zulk eene afwijking der Gwt. meende de meerderheid der Commissie niet te kunnen advyseren, omdat hier daarvoor geene gebiedende noodzakelijkheid bestaat. Zulk eene noodzakelijkkheid is aanwezig bij tusschentijds invallende vacaturen. De mogelijkheid laat zich toch denken, dat door afsterven of vrijwillige aftreding der leden, het aantal van 58 leden der Tweede Kamer zoodanig verminderde, dat, zonder aanvulling, aan geene geregelde beraadslagingen te denken was. Die gebiedende noodzakelijkheid bestaat in het tegenwoordig geval niet, omdat de Gwt. nergens de gelijkmatige aftreding der leden in iedere Provincie voorschrijft. Zulk eene aftreding heeft zelfs, volgens den bestaanden rooster, geenszins plaats. Voor Overijssel en Groningen treden bij voorbeeld het eene jaar twee leden en het andere jaar slechts één af. En wanneer men dan in aanmerking neemt, dat elke verandering, die men thans nog in den rooster zou willen brengen, ten gevolge zou moeten hebben, dat een lid, door de Provinciale Staten voor drie jaren verkozen, hier voor eenen minderen tijd zitting had, zal men het voorstel van de meederheid der Commissie, om de zaak onveranderd te laten, moeten billijken.

V. De heer Luzac

zegt, dat hij mede tot de meerderheid der Commissie heeft behoord, die het niet wel mogelijk heeft geacht, om thans nog in den bestaanden rooster van aftreding der leden zoo voor Zuid- als voor Noord-Holland verandering te brengen. Na de onverwachte tegenspraak, die dit gevoelen thans ontmoet, acht hij zich verpligt, met weinige woorden bloot te leggen, waarom hij het heeft omhelsd. Dat eene meer gelijkmatige aftreding der leden voor Zuid- en Noord-Holland wenschelijk ware, wordt door niemand betwist; maar het voorgestelde middel om daartoe thans nog te geraken, komt hem zeer bedenkelijk voor. Wat toch, heeft hij zich zelven afgevraagd, zou de Kamer doen, door dat middel aan te grijpen? Zij zou aan sommige leden afnemen een gedeelte van hun mandaat; van hun mandaat, gegeven in overeenkomst met art. 84 der Gwt., waarin met zoo veel woorden te lezen staat: « De leden dezer Kamer hebben zitting gedurende drie jaren.» En dan vraagt hij, of niet alle leden hieromtrent volkomen gelijk staan, en of de Kamer het regt heeft, om bij eene soort van reglementaire verordening te bepalen, dat sommige leden, die, even als al de andere, het regt verkregen hebben, om hier voor drie jaren zitting te nemen, geacht zullen worden, slechts voor één jaar verkozen te zijn! De spreker heeft wel steeds betreurd, dat in 1840, toen die, naar zijn inzien, allerheilloosste splitsing van Holland had plaats gehad, Zijne Majesteit, bij een besluit, waarvan hij thans alleen zal zeggen, dat daarbij misschien een stap verder was gegaan, dan volstrekt noodig was, de zaak op den tegenwoordigen voet is geregeld. Hij heeft toen reeds dadelijk tegen sommigen zijner medeleden gezegd, dat er verwarring komen moest, en dat er eigenlijk slechts één middel overschoot, om aan de zaak eenen beteren loop te geven, daarin bestaande, dat al de twee en twintig Vertegenwoordigers der gesplitste Provincie Holland hun ontslag namen, en er dus voor hen allen eene nieuwe verkiezing plaats had, in welk geval het wel van zelve sprak, dat daarna door eene nieuwe trekking de tijd van aftreding voor ieder der nieuw verkozenen zou moeten worden bepaald. Dan alleen had er een rooster tot stand kunnen komen, waarop de ongelijkmatige aftreding voor Zuid- en Noord-Holland niet plaats vond. De spreker is nog geneigd, om zijne medeleden uit Zuid- en Noord-Holland aan te manen van dien weg in te

slaan en zich allen aan eene herkiezing te onderwerpen. Hij voor zich is daartoe volkomen bereid. Intusschen heeft het hem eenigzins bevreemd, thans door eenen redenaar uit Gelderland te hebben hooren beweren, dat door de splitsing van Holland het mandaat der leden uit de Provincie vervallen zou zijn; waaruit dan volgen zou, dat hij en zijne medeleden hier sedert 1840 zitting zouden hebben gehad, zonder daartoe eigenlijk geregtigd te zijn. Hij en zijne medeleden hebben de zaak steeds zoodanig begrepen, dat het Koninklijk besluit niets anders was, dan eene aanwijzing, voor welk gedeelte der Provincie Holland zij geacht moesten worden zitting te hebben gehad en in hun mandaat niets veranderde. Hoe dit ook zijn moge, hij stelt alsnog aan zijne geachte medeleden voor, om door eene gezamenlijke aftreding eene betere regeling mogelijk te maken. Intusschen meent hij, tot beantwoording der bedenking, dat de tegenwoordige ongelijkmatige aftreding voor Zuid- en Noord-Holland strijdig is met de tweede alinea van art. 84, volgens welke een derde van de leden der Kamer jaarlijks uitvalt, te moeten doen opmerken, dat die bepaling geenszins beteekent, dat van de leden uit iedere Provincie jaarlijks juist een derde moet aftreden. In een naburig Rijk, waar eene soorgelijke bepaling bestaat, heeft de aftreding Provinciegewijze plaats, dat is, vallen het eene jaar al de leden der eene, en het volgende jaar al de leden der andere Provincie uit. Wanneer slechts bij de jaarlijksche aftreding een derde van het geheele aantal leden dezer Kamer aftreedt, is aan de bedoeling der aangehaalde bepaling volkomen voldaan. Volkomene gelijkmatigheid voor iedere Provincie, is zelfs volstrekt onmogelijk. Hoe zou bij voorbeeld van de representatie van Drenthe, die uit één voor drie jaren verkozen lid bestaat, jaarlijks juist een derde kunnen aftreden? De slotsom is, dat de meer gelijkmatige regeling der aftreding voor Zuid- en Noord-Holland wel eene wenschelijke, maar niet zoo gebiedend noodzakelijke zaak is, dat de Kamer de onregtvaardigheid mag begaan, om, door de trekking voor eenen nieuwen, beteren rooster, aan sommige leden een gedeelte van hun mandaat te ontnemen.

VI. De heer Snouck Hurgronje

zegt, dat het de bedoeling van de minderheid der Commissie niet geweest is, om aan de leden, die reeds zitting hebben,

een gedeelte van hun mandaat te ontnemen; maar om de leden, die vervolgens benoemd zullen worden, voor eenen korteren tijd te doen verkiezen, en ook de zaak beter te regelen.

VII. De heer Luzac

antwoordt, dat zoo doende eene geheel andere quaestie wordt opgeworpen. Het is hier de vraag niet, wat de Provinciale Staten-Vergaderingen in het vervolg kunnen verrigten? maar wat deze Kamer zal doen? Daarop heeft de meerderheid der Commissie geantwoord, dat het haar wel speet, dat de aftreding niet beter geregeld was; maar dat zij niet geloofde, dat er mogelijkheid bestond om den bestaanden rooster van aftreding te veranderen.

VIII. De heer Warin

zegt, dat hij het woord «gebiedende noodzakelijkheid» heeft hooren uitspreken. Hij houdt het daarvoor, dat er hier noodzakelijkheid bestaat om den geest der Gwt. te raadplegen. Deze verlangt gelijkheid in de jaarlijksche aftreding van de leden der Tweede Kamer, natuurlijk zoo veel mogelijk. Want hij heeft wel een van de vorige sprekers het voorbeeld van Overijssel en Groningen hooren aanhalen, om te bewijzen dat zulk eene gelijkmatige aftreding onmogelijk is, en hij stemt dit gaarne toe voor Provincien als de opgenoemde, die vier leden naar de Kamer zenden en waaruit dus niet ieder jaar een gelijk getal kan aftreden; maar voor Zuid-Holland, hetwelk 12 leden heeft, kan dit zeer wel plaats hebben, en kan ieder jaar het juiste derde gedeelte aftreden. De omtrent die Provincie nu bestaande onevenredigheid laat zich zeer gemakkelijk herstellen, wanneer men uit Zuid-Holland in het volgende jaar 1843, voor eens zes leden laat aftreden, en wanneer uit Noord-Holland de aftredingen in de drie jaren elkander aldus opvolgen: 4, 3, 3.—Indien men van gebiedende noodzakelijkheid spreekt, dan heeft men gezondigd tegen den geest der Gwt., met aan te nemen dat elk jaar uit Limburg een lid zou aftreden. Ten gevolge van die schikking, treden toch van het gezamenlijk getal leden der Kamer, het eene jaar 18 en de beide volgende jaren telkens 20 leden af. Door zijne voorgeslagene schikking zou men nader aan den geest der Gwt. komen,

daar er alsdan geregeld twee malen 19 en een jaar 20 leden uitvallen. Wat de onregelmatigheid in Noord-Holland betreft, deze is hij bereid zelf te helpen herstellen, door zich, in plaats van op den gestelden tijd (1844), twee jaren vroeger, en dus al dadelijk in 1842, verkiesbaar te stellen. De spreker gelooft niet dat het daarom noodig is, dat alle leden uit Zuid- en Noord-Holland hun mandaat nederleggen.

IX. De heer NEDERMEIJER VAN ROSENTHAL

antwoordt op de aanmerking van den spreker uit Zuid-Holland, die gezegd heeft, met eenige bevreemding gehoord te hebben, dat hij het gevoelen scheen voor te staan, als of de leden uit Zuid- en Noord-Holland hier zitting zouden hebben, zonder behoorlijk mandaat. Ik moet mij, zegt dit lid, òf niet duidelijk uitgedrukt hebben, òf de geachte spreker uit Zuid-Holland heeft mij niet goed verstaan. Ik heb mij op het standpunt geplaatst, waarop men zich dadelijk na de splitsing van Holland bevond. Naar mijne wijze van zien was daardoor de lastbrief van al de leden uit de Provinciën vervallen, en had men dus de wettige wijze van verkiezing omtrent hen moeten volgen. Men heeft dit niet gedaan en bij wijze van fictie een deel der leden als voor Zuid-Holland en een ander deel voor Noord-Holland zitting hebbende, aangewezen. Ik heb gezegd, dat ik deze schikking eerbiedigde, zonder ze goed te keuren. Daaruit bleek reeds genoegzaam, dat ik de leden uit Zuid- en Noord-Holland als zoodanig erkende. Vroeger, toen daartoe de gelegenheid nog bestond, zou mij misschien de moed hebben ontbroken om die fictie door mijne stem te helpen bekrachtigen. Mijne hoofdbedenking vloeit juist uit de thans eenmaal aangenomene fictie voort. Hebben, zoo als ik meen te moeten vaststellen, de leden uit Zuid- en Noord-Holland, ten gevolge daarvan, stilzwijgend een nieuwen lastbrief erlangd, dan kan deze niet anders dan voor drie jaren zijn verleend, en zullen dus de leden, die dit jaar aftreden, niet gedurende den bij de Gwt. bepaalden tijd van drie jaren zitting hebben gehad, zoodat hier werkelijk in zekeren zin eene verkorting van lastbrief zou plaats hebben. De spreker zegt verder, dat, wanneer men tegen het rapport der Commissie stemt, men daardoor nog niet verklaart, dat men de middelen goedkeurt, die door de minderheid der Commissie zijn voorgesteld, om tot eene betere regeling der aftreding

te geraken. Volgens hem staat het aan de Kamer om eenen nieuwen rooster van aftreding vast te stellen. Wanneer die eenmaal is vastgesteld, laat het zich vermoeden, dat zulk eene bepaling van genoegzamen invloed op de Provinciale Staten-Vergaderingen zou zijn om daarnaar hare te doene verkiezingen te regelen.

X. De heer Luzac

wederspreekt het gezegde van het lid uit Noord-Holland, dat niets gemakkelijker zou zijn, dan de aftreding der leden uit Zuid-Holland op eenen beteren voet te regelen, vermits men aldaar slechts in 1843 van de zes alsdan te verkiezen leden vier voor den bepaalden tijd van drie jaren en twee voor één jaar zou hebben te benoemen, om eene jaarlijksche aftreding van vier leden tot stand te brengen. Hoe veel bekwaamheid dat geachte lid anders ook in het maken van berekeningen aan den dag moge leggen, verkeert hij ditmaal in eene dwaling. In de commissie heeft men, om zich zoo uit te drukken, becijferingen tot in het onmogelijke gemaakt, maar de slotsom is altijd geweest, dat men van de eene moeijelijkheid en verwarring in de andere geraakte, en daarom de zaak moest laten, zoo als zij is. Door den weg in te slaan, dien het lid uit Noord-Holland voorstelt, zou men wel de aftreding der leden uit Zuid-Holland beter regelen, maar daarentegen nog verder afwijken van de grondwettige bepaling, dat van het gezamenlijk aantal leden der Kamer jaarlijks een derde moet aftreden.

XI. De heer Warin:

Ten einde aan te toonen hoe gemakkelijk de onregelmatige aftreding te verbeteren is, zal ik mijne geachte medeleden slechts opmerkzaam hebben te maken op de cijfers zelve. De jaarlijksche vernieuwing van de leden der Tweede Kamer, zoo als de zaak thans staat, zal op de volgende wijze plaats hebben:

	1842.	1843.	1844.	1845.	1846.	1847.	1848.	1849.	1850.	1851.	1852.	1853.
Noord-Braband	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	2	3
Gelderland.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Zuid-Holland.	4	6	2	4	6	2	4	6	2	4	6	2
Noord-Holland.	3	2	5	3	2	5	3	2	5	3	2	5
Zeeland.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Utrecht.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vriesland.	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2
Overijssel.	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1
Groningen.	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Drenthe.	»	»	1	»	»	1	»	»	1	»	»	1
Limburg.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	18	20	20	18	20	20	18	20	20	18	20	20

Daarentegen zou, indien het gevoelen van de minderheid der Commissie en het aanbod van den heer Warin gevolgd ware, die jaarlijksche vernieuwing der leden plaats hebben op de onderstaande wijze:

	1842.	1843.	1844.	1845.	1846.	1847.	1848.	1849.	1850.	1851.	1852.	1853.
Noord-Braband.	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	2	3
Gelderland.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Zuid-Holland.	4	6	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Noord-Holland.	4	3	3	4	3	3	4	3	3	4	3	3
Zeeland.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Utrecht.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vriesland.	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2
Overijssel.	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1
Groningen.	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Drenthe.	»	»	1	»	»	1	»	»	1	»	»	1
Limburg.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	19	21	20	19	19	20	19	19	20	19	19	20

XII. De heer Luzac

vraagt, hoe het denkbeeld, om de Staten van Zuid-Holland in 1834 twee leden voor den tijd van één jaar te doen verkiezen, overeen te brengen zou zijn met de uitdrukkelijke bepa-

ling der Gwt., dat de leden dezer Kamer voor drie jaren zitting hebben. Het is waar, dat bij tusschentijds invallende vacaturen de leden der Kamer voor eenen korteren tijd benoemd worden; maar dan geldt het niet zoo zeer eene nieuwe benoeming, als eene in de plaats stelling.

XIII. De heer Snouck Hurgronje

betoogt, dat de becijfering van de minderheid der commissie omtrent de middelen om de verbrokene verhouding in de aftreding te verbeteren, volkomen goed was, en dat daarbij wel degelijk in het oog was gehouden, dat steeds een derde van het gezamenlijk aantal leden der Kamer jaarlijks moet aftreden. Hij leest de volgende zinsneden uit het rapport der Commissie omtrent dit punt voor:

« Dat er twee middelen kunnen worden aangewend om hiertoe te geraken: het eerste door te bepalen, dat één lid, in 1843 in Zuid-Holland te kiezen, slechts voor twee jaren zal benoemd worden; dat evenzoo één lid, in dat gewest in 1845 te kiezen, weder slechts voor twee jaren zal zitting nemen; dat voorts één lid in 1846 slechts voor één jaar zal zitting hebben; en dat eindelijk in Noord-Holland twee in 1844 te kiezen leden voor twee jaren zullen worden benoemd; het tweede door vast te stellen, dat van de vijf leden, in 1841 voor Noord-Holland benoemd, twee, door het lot aan te wijzen, zullen geacht worden slechts voor twee jaren te zijn gekozen en dat van de zes in *Zuid-Holland* in 1843 te verkiezen leden, *twee* slechts gedurende één jaar zouden zitting hebben.

XIV. De heer van Rappard

verdedigt nog nader de wijze van zien van de meerderheid der Commissie, en merkt daarbij aan, dat, indien, zoo als het lid uit Noord-Holland heeft vastgesteld, in 1843, twee leden uit Zuid-Holland slechts voor één jaar wierden benoemd, in 1844 in 't geheel twee en twintig leden zouden uitvallen; welk aantal het bepaalde derde ver te boven zou gaan.

Niemand meer het woord vragende, brengt de Voorzitter het voorstel der Commissie, of van hare meerderheid, in om-

vraag, strekkende om te verklaren, « dat de Tweede Kamer der Stat.-Gen. zich niet geregtigd acht, om den bestaanden rooster van aftreding van de leden der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., zoo voor Zuid-Holland als voor Noord-Holland, te wijzigen.»

Dit voorstel wordt met 32 tegen 8 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: Frets, Star Busmann, Junius van Hemert, Uijtwerf Sterling, Dijckmeester, Gockinga, Verweij, Mejan, Hinlópen, Petit, van Goltstein, van Panhuijs, Bruce, Modderman, Luzac, Druijvesteijn, van Rijckevorsel, van Heloma, van Rechteren, Binkes, Repelaer, van Hoorn van Burgh, Backer, van Nagell, de Man, Buma, Collot d'Escury van Heinenoord, Enschedé, Gevers van Endegeest, van Rappard, van Akerlaken, Tromp en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: Snouck Hurgronje, Warin, Nedermeijer van Rosenthal, Schooneveld, den Tex, Corver Hooft, Hooft, en van Bleiswijk.

EERSTE GEWONE ZITTING DER STAT.-GEN., NA DE GRONDWET-HERZIENING VAN 1840 EN DE TROONSBESTIJGING VAN Z. M. KONING WILLEM II.

Zitting der beide Kamers, den 19 October 1841.

Zijne Majesteit hield in deze zitting eene openingsrede, waaruit wij het volgende, als met de jongste gebeurtenissen in het Vaderland in naauw verband staande, mededeelen.

«Ed. Mog. Heeren! Voor de eerste maal na het aanvaarden der regering op dezen zetel plaats nemende, worden Mijne gedachten henengeleid naar Mijnen hoogstgeëerbiedigden en hartelijk geliefden Vader, die gedurende eene zoo lange reeks van jaren den troon tot sieraad heeft verstrekt.

U Ed. Mog. kennen de redenen, welke Hem hebben bewogen, om de Kroon der Nederlanden aan Mij over te dragen, en alzoo het oogenblik te vervroegen, waarop Mijn lot naauwer dan ooit aan dit Rijk zou verbonden worden. Wij eerbiedigen allen die gronden, maar Wij zien niet zonder aandoening terug op een besluit, hetwelk een einde heeft gemaakt aan eene regering, welke in de geschiedenis des Vaderlands menige roemvolle bladzijde zal beslaan.

Mogt het Mijnen Koninklijken Vader gegund zijn, bij het genot der gewenschte ruste, nog lange getuige te wezen van den rijken oogst der weldadige vruchten, waarvan de zaden onder Zijne regering mildelijk werden gestrooid, en moge de dankbare liefde des Nederlanschen Volks Hem blijven vergezellen, als de streelende belooning voor de trouwe zorg, waarmede Hij, gedurende meer dan het vierde eener eeuw, onafgebroken voor het welzijn van dat Volk heeft gewaakt!

Gesterkt door zijn voorbeeld, zal Ik het ondernemen de taak te volbrengen, welke thans op Mij rust. Ik gevoele er, ook in deze ure, geheel het zwaarwigtige van; maar Ik deins er niet voor terug, omdat Ik Mijn vertrouwen heb gesteld op de krachtige hulp des Allerhoogsten; omdat Ik staat make op de beproefde verknochtheid eener Natie, die elke poging voor haar geluk weet te waarderen, en omdat Ik de overtuiging heb eenen steun te zullen vinden in U Ed. Mog., als één belang en één doel met Mij op het oog hebbende: de bevordering en bestendiging van het heil der landzaten, in de eerste plaats door getrouwe handhaving der Gwt. van het Koningrijk.

Met dat uitzigt acht ik het voor Mij een voorregt deze zitsing van U Ed. Mog. te kunnen openen, in afwachting van den plegtigen dag, waarop Ik U Ed. Mog., in de laatste helft der maand November, in de hoofdstad rondom Mij verlang te vergaderen, ten einde aan de grondwettelijke voorschriften omtrent de inhuldiging gevolg te geven, en alsdan datgene met eede te bekrachtigen, waartoe Ik Mij, bij het intreden Mijner Regering, van stonden aan verbonden heb gerekend.

U Ed. Mog. zullen de levendige blijdschap niet miskennen, met welke Ik in deze oogenblikken den zegen herdenk, die aan Mijn Huis te beurt viel in de geboorte van eenen Prins, aan Mijnen beminden oudsten Zoon den Prins van Oranje geschonken.

Worden Mijne vurigste wenschen verhoord, dan zal ook deze spruit van den Oranje-Stam eenmaal voor Nederland wezen, wat Zijne Vaderen waren nog of hopen te zijn. »

. . . .

De maatregelen, welke gevorderd worden door de veranderingen en bijvoegingen, onlangs in de Gwt. van het Koningrijk gebragt, zijn tot stand gekomen of worden verder voorbereid.

Ten gevolge van dien is het Mij aangenaam, Leden uit het Hertogdom *Limburg* in uw midden te zien. Hierdoor is de band bevestigd, welke de belangen van dat gewest met die der overige deelen des Koningrijks in broederlijke gemeenschap zamenvoegt. »

. . . .

«'s Rijks zee- en landmagt zijn, in evenredigheid van de toegestane middelen, in voldoenden staat.

Over het algemeen vertoont zich voorspoed in de verschillende takken van nijverheid en volks-welvaart.

Het openbaar onderwijs blijft gewenschte vruchten opleveren. Het zal niettemin eene der gewigtige bemoeijenissen Mijner regering zijn, om mogelijke verbeteringen met bezadigdheid te overwegen.

De nieuwe Nederlandsche wetgeving en het beheer der justitie hebben steeds geregelde werking.

De voorspoed der Oost-Indische bezittingen geeft mij voortduring stof tot dankbaarheid. Op het eiland *Sumatra* gaan zee- en landmagt eendragtelijk en met roem voort, het Nederlandsch gezag te bevestigen.

De Finantiën mogen, door de gebeurtenissen van de laatste jaren, door teleurstellingen en misrekeningen, gevoelig geleden hebben, nogtans mag men vertrouwen, dat steeds toenemende bloei der hoofdtakken van volks-welvaart, onder een voortdurend genot van den vrede, de invoering van nuttige wijzigingen in de wetten, als ook doelmatige bezuinigingen, de geslagene wonden zullen heelen.

De meest volledige openingen en uitleggingen omtrent den toestand der Finantiën: daaronder begrepen die van het Amortisatie-Syndicaat, waarvan de opheffing andermaal zal worden voorgesteld, zullen eerlang aan U Ed. Mog. worden gegeven, mede in verband met de uitkomsten der koloniale geldmiddelen.

Tot dekking van het te kort, betwelk uit die openingen zal blijken over het verledene tebestaan, zullen de noodige voorzieningen worden voorgesteld.

Gelijktijdig zal de begrooting der Staats-uitgaven aan U Ed. Mog. worden aangeboden.

Het vooruitzigt, dat de uitgaven voor het vervolg zonder nieuwe geldleeningen zullen gedekt worden, zal zich verwezenlijken. Ook zullen geene nieuwe belastingen worden gevorderd; doch het weder heffen van vroeger afgeschafte opcenten zal niet te vermijden zijn.

. . . .

De onderhandelingen met Belgie, tot de overdragt van het aan dat Koningrijk aangewezen gedeelte in de schuld, en betrekkelijk andere Finantiële aangelegenheden, zijn, voor als nog, tot geen einde kunnen gebragt worden. Ik vertrouw echter, dat de voorbereiding der eindregeling thans genoegzame vorderingen heeft gemaakt, om op eene spoedige afdoening te mogen hopen.

Ed. Mog. Heeren! Onmiskenbaar is het gewigt van deze zitting voor de zaken des lands. Geestdrift, door echte vaderlandsliefde gewekt, zal U Ed. Mog. bezielen; maar ook, Ik houd er Mij van overtuigd, de zin van gematigdheid, bedaardenheid en vertrouwen, onontbeerlijke grondslagen voor dat gemeenschappelijk overleg, betwelk de kern uitmaakt der innige betrekking, welke de Gwt. tusschen de Kroon en de Vertegenwoordigers des Volks heeft geknoopt.

Overigens zij de uitkomst eerbiedig Hem aanbevolen, in Wiens hand de lotgevallen der Vorsten en Volken zijn, en aan Wiens bescherming en hulp het tot dus verre Nederland niet ontbrak. »

ADRES VAN ANTWOORD.

Den 27 Oct. werd dit Adres aan Z. M. namens de Stat.-Gen. aangeboden. Het luidde op een paar zinsneden na, die sminder tot deze verzameling behooren, aldus:

« Sire!

Met gemengde aandoeningen treden voor het eerst de Vertegenwoordigers van het Nederlandsche Volk voor den troon van Uwe Majesteit. Treffend is voor hen de herdenking aan een Koning, wien zij gedurende eene reeks van jaren telkens hunne eerbiedige hulde hebben toegebragt; treffend niet minder het tegenwoordig oogenblik, waarop zij die komen aanbieden aan Zijnen waardigen Zoon en opvolger, aan wiens moed, beleid en trouw het Vaderland reeds zoo veel is verschuldigd.

Nederland, door Staatsomwentelingen geschokt, door rampen geteisterd, door vreemde overheersching aan den rand des verderfs gebragt, had zich aan eenen Vorst innig verbonden, Dien het, met voorvaderlijke herinneringen bezield, in de ure des gevaars ter redding had ingeroepen, aan Wien het zich geheel had toevertrouwd, onder Wiens bestuur zoo vele vroegere wonden zijn geheeld, zoo vele nieuwe bronnen van welvaart zijn geopend.

Met dankbaarheid op die weldaden terugziende, eerbiedigen wij de redenen, welke ruste hebben doen verlangen aan Hem, die zoo vele jaren zijns levens, onder aanhoudende werkzaamheden en zorgen, aan het heil des Vaderlands heeft gewijd.

Onze blikken zijn thans op Uwe Majesteit gevestigd, aan wien wij de bevordering van dat heil ernstig, doch ook vertrouwend aanbevelen. Nederland was van ouds aan het Doorluchtig Huis van Oranje gehecht, en verblijdt zich over de geboorte van een nieuwen telg uit hetzelve. Wij hopen dat hij, opgevoed in liefde voor het Vaderland en eerbied voor de Gwt., in toekomstige tijden, het Vorstelijk geslacht tot sieraad, en Nederland tot heil zal verstrekken.

Op Uwer Majesteits Huis ruste steeds des Hemels ruimste zegen. Hoogstdeszelfs pogingen voor het geluk des Volks worden met den besten uitslag in lengte van dagen bekroond. In dezen hartgrondigen wensch, Sire! vereenigt zich voorzeker geheel Nederland.

Te regt beschouwt Uwe Majesteit de getrouwe handhaving der Gwt., waaraan Hoogstdezelve zich van den aanvang Zijner Regering verbonden verklaarde, als het eerste middel, om die pogingen te doen gelukken. Bij deze handhaving mag Uwe Majesteit veilig zoowel op de liefde des Volks rekenen,

als op den steun van ons die het vertegenwoordigen, die met Uwe Majesteit slechts één belang en één doel op het oog hebben. Met verlangen zien wij het reeds aangekondigde tijdstip te gemoet van Uwer Majesteits inhuldiging, als Nederlands wettigen Koning. — De eeden, bij die plegtigheid volgens de Gwt. af te leggen, zullen aan geheel het Nederlandsche Volk tot waarborg verstrekken, dat van die heilige overeenkomst nimmer afgeweken zal worden.»

. . . .

« Aangenaam ware het ons geweest de onderhandelingen met het naburig Belgie, tot overdragt van het op dat Rijk rustende gedeelte der schuld, ten einde gebragt te zien. De spoedige afdoening daarvan, door regt en billijkheid gelijkelijk gevorderd en met welke Uwe Majesteit zich vleit, roepen wij met al onze wenschen in.

Onze binnenlandsche aangelegenheden staan in het naauwste verband met de veranderingen en bijvoegingen onlangs in de Gwt. gemaakt. Wij vleijen ons dat de maatregelen, geschikt om deze in werking te brengen, eerlang geheel zullen zijn daargesteld, en dat aan ons tevens die wettelijke bepalingen ter overweging zullen worden aangeboden, welke tot volledige uitvoering der Gwt. alsnog ontbreken.

Dankbaar erkennen wij den gunstigen staat van verschillende takken van nijverheid en Volkswelvaart, en den voorspoed onzer Oost-Indische bezittingen. Wij mogen vertrouwen, dat ruime bijdragen uit dezelve, steeds in haar geheel ten dienste van het moederland aangewend, onze geldelijke behoeften zullen helpen vervullen.

Het openbaar onderwijs is grondwettig een aanhoudend voorwerp van de zorg der Regering; en gewenscht zijn voorzeker alle wezenlijke verbeteringen, welke daarin, na bedaarde overweging, nog kunnen gemaakt worden.

De geregelde werking der nieuwe Nederlandsche wetgeving is eene weldaad voor de Natie. Wij durven verwachten, dat de volledige vaststelling van het Wetboek van Strafregt en eene gepaste vervanging der nog altijd werkende vreemde verordeningen, ons eindelijk eene geheel nationale wetgeving zullen schenken. Mogt ook weldra het oogenblik geboren worden, dat onze krijgswetten eene zoo lang gewenschte herziening zullen ondergaan.

Allergewigtigst achten wij de mededeelingen ons door Uwe Majesteit omtrent 's lands finantiën gedaan. Wij erkennen met

Uwe Majesteit, dat verschillende omstandigheden, in de laatste jaren op onze geldmiddelen eenen zeer nadeeligen invloed uitoefenden. Het vooruitzigt der noodzakelijkheid van voorzieningen tot dekking van een te kort, vervult ons met leedwezen; doch wij vleijen ons, dat de Regering van Uwe Majesteit zich zal kenmerken door wezenlijke bezuiniging, vereenvoudiging en orde, en door volkomen openbaarheid van 's lands geldelijke aangelegenheden. Dan eerst zal een gemeenschappelijk overleg, in den waren zin der Gwt., aanmerkelijke verbeteringen daarin te weeg kunnen brengen. Wij zullen dan ook de toegezegde volledige openingen omtrent den toestand der finantiën, de voorstellen daarmede in verband staande, ter regeling der Staats-begrooting, ter opheffing van het Amortisatie-Syndikaat, ter verbetering van wetten op de middelen, met de meeste belangstelling ontvangen en met de meeste zorg overwegen. Den wensch voegen wij hier eerbiedig bij, dat eene doelmatige wet op de Algemeene Rekenkamer spoedig die vergadering in staat stelle om aan hare grondwettelijke bestemming te beantwoorden.

Wij gevoelen met Uwe Majesteit al het gewigt der tegenwoordige zitting. In dezelve toch zal, na de plegtige inhuldiging van Uwe Majesteit, het gemeen overleg werkzaam moeten zijn, ten aanzien van zoo vele en hoogst aangelegene onderwerpen, met het welzijn des Vaderlands innig verbonden. Doordrongen van het besef onzer hooge roeping, met echte Vaderlandsliefde bezield, zullen wij, met gematigdheid en standvastigheid, onder eerbiedig opzien tot den Allerhoogste, trachten mede te werken tot bevordering en bestendiging van Nederlands geluk en welvaart.»

De heer DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND, die tot de commissie der Tweede Kamer behoord heeft, welke met het aanbieden van het adres belast was, bragt den 31 Oct. deswege verslag uit. Dat lid zegt, dat zijne commissie, met eene uit de Eerste Kamer vereenigd, zich op het gestelde uur naar 's Konings paleis begeven heeft en aldaar met het gewoon ceremonieel ontvangen is; dat de commissie, bij Zijne Majesteit den Koning toegelaten zijnde, door den Voorzitter der Eerste Kamer voorlezing van het adres van antwoord gedaan is, en dat de Koning na die voorlezing heeft geantwoord:

«Dat Zijne Majesteit de gevoelens waardeerde, welke door de

»Stat.-Gen. jegens Zijnen Vader, jegens Hem en Zijn Huis in dit »adres zijn ontboezemd, en de Commissie verzocht aan derzelver »medeleden de verzekering over te brengen, dat het Zijn ernstig »pogen zijn zal, om het grondwettig gemeen overleg op wederkee»rig vertrouwen gevestigd te zien, hetwelk Zijne Majesteit be»schouwde als het eerste en zekerste middel, om, met de hulp der »Voorzienigheid, onze vereenigde pogingen tot bevordering en »bestendiging van Nederlands geluk en welvaart goede vruchten »te doen dragen. Uwe medewerking, Mijne Heeren, aldus ein»digde de Koning, roep ik daartoe bij deze gelegenheid in het »bijzonder in.»

Zitting der Tweede Kamer van 22 *October* 1841.

De heer DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND heeft alstoen den voorzitterstoel ingeruimd aan den heer BACKER, die zijne nieuwe waardigheid aanvaardt met de volgende aanspraak:

« Ed. Mog. Heeren! Bij Zijner Majesteits besluit, op voordragt van U Ed. Mog., benoemd tot Voorzitter dezer aanzienlijke vergadering, zie ik mij tot de gewigtigste betrekking geroepen welke mij immer te beurt viel.

Ik ontveins mij geenszihs, Ed. Mog. Heeren! het teedere en moeijelijke van deze taak, en gevoel maar al te zeer het gewigt der verpligtingen die ik op mij neme, door gedurende deze zitting de beraadslagingen van U Ed. Mog., zoo ik hoop, met orde, onpartijdigheid en waardigheid te leiden.

Het oog op mijne zwakke krachten slaande, zoude ik bijna daarvoor terugdeinzen; dan uwe welwillendheid en de eervolle onderscheiding, welke mij van de zijde van U Ed. Mog. zoo algemeen is te beurt gevallen, maken het mij tot pligt deze roeping te volgen, en in het vertrouwen dat mij uwe ondersteuning en medewerking niet zullen worden terug gehouden, zal ik de mij opgedragene waardigheid, onder dankbetuiging voor dit bewijs van Uwer Ed. Mogendens vertrouwen, aanvaarden.

Belangrijk zullen voorzeker onze werkzaamheden zijn, daar wij geroepen zullen worden, om den arbeid te voltooijen, welke in vorige zittingen is voorbereid, om te beraadslagen over ontwerpen van wet, waaronder sommige die uitvloeisels zijn van wijzigingen in de Gwt., voorloopig door de wetgevende magt noodzakelijk

verklaard en aangewezen, door deze Kamer, in dubbelen getale bijeenvergaderd, aangenomen, eindelijk de Koninklijke bekrachtiging hebbende ontvangen, als gedeelten dier Gwt. uitmakende, plegtig zijn afgekondigd geworden.

Moge bij deze beraadslaging, Ed. Mog. Heeren! het ware belang des Volks, dat wij vertegenwoordigen, steeds door ons in acht worden genomen, door dezelve de bronnen van 's Volks voorspoed en welzijn toenemen, 's Rijks crediet gehandhaafd, en vooral het gemeen overleg bevorderd worden.

Ja, Ed. Mog. Heeren! laat ons, in het bezit eener Gwt. die voor de Natie genoegzame waarborgen oplevert, in alle onze handelingen met kalmte en beradenheid voortgaan, indachtig zijnde aan den door ons gedanen eed en aan dien, welken de Stat.-Gen, eerlang, bij de plegtige huldiging van den Koning, zullen afleggen; laat ons zorgen, dat van de Gwt. niet afgeweken worde, en laat ons daarbij de regten van den troon bewaren en onderhouden, en hierdoor aan Europa het bewijs geven, dat men in Oud-Nederland, ten allen tijde en onder alle omstandigheden, die gulden spreuk der vaderen wil naleven, die leert dat Eendragt Magt maakt. »

In dezelfde zitting is nog voorlezing gedaan van eene kennisgeving van Zijne Excellentie den Secretaris van Staat betrekkelijk het verleenen der Koninklijke goedkeuring aan het uit den boezem der kamer voortgekomen voorstel tot wijziging van art. 130 der Gwt. [van 1815].

'S KONINGS INHULDIGING TE AMSTERDAM EN EERSTE BEËEDIGING VAN DE HERZIENE GRONDWET, DOOR HET HOOFD VAN DEN STAAT.

Den 28 November 1840, heeft in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, geheel en al in overeenkomst met het deswege uitgegeven Programma, de plegtige inhuldiging van Koning Willem II plaats gehad in de Nieuwe Kerk aldaar. Het inwendig voorkomen van het fraaije Kerkgebouw, zoo als het zich met de amphitheatersgewijze oploopende zitplaatsen, de met de Vaderlandsche kleuren en wapenschilden versierde gewelven en den prachtigen tegen het koorhek geplaatsten Troon vertoonde, is door de graveerstift of het penseel voor het geheugen bewaard geworden, gelijk mede de reeks van feestelijkheden, die deze inhuldiging begeleidde of is opgevolgd (1). Nadat al de zitplaatsen door belangstellende toeschouwers waren ingenomen; ook het corps Diplomatique, dat bijzonder talrijk en luisterrijk was, de daarvoor aangewezene plaats nabij den Troon vulde, werden de Leden der Stat.-Gen. in de Kerk binnengeleid. Zij hielden, onder het Voorzitterschap van den Heer van Gennep, eene korte zitting, enkel dienende om de commissie uit het midden der beide Kamers, die aan den Koning in- en uitgeleide zou doen, te benoemen. Op het bepaalde uur verschenen H. M. de Koningin en H. H. K. K. H. H. de Prinsessen in de Kerk, en een oogenblik later trad Zijne Majesteit, met den Koninklijken mantel omhangen, en voorafgegaan door al de uiterlijke teekenen der Koninklijke waardigheid, met H. H. K. K. H. H. de Prinsen en een luisterrijk gevolg in het gebouw en besteeg den Troon. Daar gezeten zijnde, rigtte de Koning zich tot de Leden der Stat.-Gen. en sprak met eene luide, voor al de hier verzamelde duizenden, hoorbare stem, de volgende rede uit:

(1) Zie onder anderen deswege de uitgekomene Gedenkboeken.

« Edel Mogende Heeren !

« De gewigtige dag is verschenen, waarop ik U Ed. Mog., » Vertegenwoordigers des Nederlandschen Volks, mag be» groeten, om Ons bij eede wederkeerig te verbinden tot het » in stand houden, met vereenden wil en vereende krachten, » dier maatschappelijke waarborgen, welke de grondslagen » zijn der welvaart van het geliefde Vaderland.

« De getrouwe Hoofdstad ziet Ons hier bijeengeko» men, om gevolg te geven aan het wijze voorschrift, » dat, bij het aanvaarden der Regering, de Koning zich » aan zijn Volk toewijde, en dat Volk Hem als Koning » huldige.

« Ik ben bereid, om, voor het oog des Allerhoogsten, de » heilige belofte af te leggen, welke het tot de schoone taak » mijns levens maakt de Gwt. te handhaven, de onafhanke» lijkheid van het Rijk te verdedigen en te bewaren, de vrij» heid en de regten van al Mijne Onderdanen te beschermen, » en de algemeene welvaart door de middelen, Mij bij de Wet» ten gegeven, te bevorderen.

« Uit den mond van U Ed. Mog., als tolken van Neder» land, de verklaring te vernemen, welke het onderpand » bevat van deszelfs verknochtheid en trouw, en van de » gezindheid van U Ed. Mog., zal dierbaar zijn aan Mijn hart, » voor geene andere voldoening in gelijke mate geopend, als » voor het bezit der liefde en der achting van een regtschapen, » vrij en gelukkig Volk.

« Zoo ergens, dan ontmoeten zich hier regten en pligten » in de wenschelijkste overeenstemming, en vinden zij » eenen onwankelbaren steun in de edelste gevoelens en in » eene volledige gelijkheid van bedoelingen en belangen.

« Moge deze verhevene plegtigheid eenen duurzamen in» druk achterlaten, en moge deze dag, — de getuige hoe » Koning en Volk den regel hunner onderlinge betrekkingen

» eendragtiglijk bezweren, — onder Gods zegen de voorbode
» zijn van een tijdvak, waarin vrede en voorspoed op den ge-
» liefden Geboortegrond heerschen, en de uitstekende hoeda-
» nigheden van het Nederlandsch karakter zich meer en meer
» krachtvol ontwikkelen! »

Na deze rede werd door den Secretaris van Staat, den Baron van Doorn, de geheele Gwt. voorgelezen; waarop de Koning opstond van den Troon, plegtig en met zigtbare aandoening den bij de Gwt. voorgeschreven eed uitsprak, en tot bevestiging daarvan zijne hand ten hemel hief. De Voorzitters der beide Kamers legden vervolgens de mede voorgeschrevene verklaring af, en hoofd voor hoofd verschenen de Leden van de Tweede Kamer van den Troon en deden den huldigings-eed.

Nu klonk ook de stem der Koningen van Wapenen, en het *Leve de Koning!* dat zij uitriepen, werd met uitbundige geestdrift door al de aanwezigen herhaald, terwijl de muzijk der Schutterij in de Kerk Vaderlandsche liederen liet hooren, daar buiten het geschut bulderde en het gejuich der daar verzamelde menigte, die thans met den afloop der plegtigheid was bekend gemaakt, en onder welke strooipenningen werden uitgedeeld, nog hooger klonk dan dit alles.

Te midden der aandoeningen van liefde voor den Koning en het Vaderland, die door dit alles in eene hooge mate bij al de aanwezigen waren opgewekt, beklom de oudste Leeraar der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam, Ds. Wolterbeek, het preekgestoelte en wendde de gemoederen tot Hem, door wien de Koningen regeren. De eerwaardige grijsaard sprak met echt-godsdienstigen zin van de hooge roeping der Vorsten en van het geluk dergenen, die met het woord der opperste wijsheid hunne Staatsmaximen trachten overeen te brengen. Hij bad vervolgens voor den Koning, die reeds de liefde Zijner onderdanen in zoo hooge mate genoot; voor Koning Willem Frederik, wien geheel de Natie, na zoo veel arbeid voor het heil van Nederland, een gelukkigen tijd van rust toewenschte; voor de Koningin, die reeds getoond had eene moeder Harer onderdanen te willen zijn; en voor het heil en den bloei van geheel het Stamhuis van Oranje in verband met die des Vaderlands.

AANHANGSEL.

I. GRONDWET VAN 1814.

In November 1813 was de Prins VAN ORANJE in zijn Vaderland, dat zijne onafhankelijkheid had hernomen, teruggekeerd. Den 2 December van dat jaar aanvaardde Hoogstdezelve de Souvereiniteit, in afwachting echter eener Gwt., hetgeen in eene Proclamatie op den 6 December nog uitdrukkelijk herhaald werd.

Inmiddels had GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP, een der Edelen, wien Nederland zijne herstelling te danken had, den Prins eene schets aangeboden voor de te ontwerpen Gwt.; van welken gewigtigen arbeid hij sedert jaren de hoofdlijnen beraamd had.

« Zijne Koninklijke Hoogheid nam deze schets eener Gwt. voor de Vereenigde Nederlanden met welwillendheid aan, en gelastte dat dezelve ten grondslag zou dienen van de overwegingen, die over een zoo aangelegen onderwerp zouden moeten worden gehouden (1).

Bij besluiten van den 21 en 29 December 1813 werd eene commissie van veertien personen benoemd, aan wie, met toezending van deze schets, de zamenstelling van de constitutionele wetten werd opgedragen.

Die *schets* vindt men als bijlage achter de *Aanteekening op de Gwt.*, door den hoogleeraar THORBECKE (2). Wat tot het ontwerpen, de goedkeuring en het aannemen der Gwt. voor de Vereenigde Nederlanden betrekking heeft, komt in zaamgeschakelde orde voor in het werk van den heer METELERKAMP, *de Regeringsvorm der Vereenigde Nederlanden*,

(1) Mr. R. METELERKAMP, *de Regeringsvorm der Vereenigde Nederlanden*, 's Hage 1814.

(2) *Eerste Druk*, in één deel, Amsterdam 1840.

na de verheffing van Prins WILLEM FREDERIK *van Oranje-Nassau tot Souvereinen Vorst.*

Omtrent de ontwerping enz. der Gwt. van 1814 zij het volgende aangestipt:

De commissie daartoe bestond uit de heeren *H. W. van Ayka, T. van der Duijn van Maasdam, Mr. C. T. Eloui, T. C. van Heerdt, Mr. D. J. Hondebeek Heerkens, Mr. G. K. van Hogendorp, Aebinga van Humalda, A. J. C. Lampsins, W. C. H. van Lijnden van Blitterswijk, Mr. C. F. van Maanen, Mr. O. Repelaer, Mr. W. T. Röell, W. A. Schimmelpenninck van der Oije, W. R. Tuijl van Serooskerken van Zuilen, G. W. van Imhoff.* — Tot Secretaris bij dezelve commissie werd benoemd de heer *Mr. R. Metelerkamp.* Die commissie verkoos tot haren Voorzitter *Mr. G. K. van Hogendorp.*

Den 27 December 1813 hield zij hare eerste Vergadering; zoo ijverig zette zij hare beraadslagingen voort, dat zij reeds op den 3 Februarij 1814 een voorloopig verslag nopens het hoofdstuk der regterlijke magt konde uitbrengen, en den 2 Maart daaraanvolgende haar verslag, ten geleide van het ontwerp eener Gwt. voor de Vereenigde Nederlanden.

Intusschen was, bij besluit van 14 Februarij, reeds bepaald, dat dezelve aan zes honderd der aanzienlijkste ingezetenen ter beoordeeling zou voorgelegd worden. Eene commissie van negen leden moest hiertoe lijsten der Notabelen zamenstellen, met inachtneming der bevolking van de destijds bestaande zeven departementen.

De lijsten der Notabelen, dienvolgens opgemaakt, werden, luidens besluit van 2 Maart 1814, opgezonden aan de vredegeregten der onderscheidene departementen, om gedurende acht dagen ter algemeene inzage te liggen, des noods ter afkeuring van de op dezelve gebragte personen. Tevens werd bepaald dat het ontwerp aan de goedgekeurde Aanzienlijken zou worden gezonden, algemeen gemaakt, en de bedoelde Aanzienlijken tegen den 28 Maart binnen Amsterdam zouden worden zamengeroepen, ten einde uitspraak over het ontwerp van Gwt. te doen.

Aan het Nederlandsche Volk werd tevens den 2 Maart door den Souvereinen Vorst eene Proclamatie gerigt, waarvan de inleiding aldus luidt:

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Aan alle degenen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut;

Door uw vertrouwen, door uwe liefde tot de souvereiniteit dezer Landen geroepen, verklaarden wij reeds aanvankelijk dezelve alleenlijk te willen aannemen onder waarborging eener wijze constitutie, welke

uwe vrijheid tegen alle mogelijke misbruiken kon verzekeren, en wij hebben de behoefte daarvan bij voortduring gevoeld.

Wij achten het daarom een onzer eerste en heiligste pligten, eenige aanzienlijke mannen bij een te roepen, en hen te belasten met de gewigtige taak, om eene Gwt. te ontwerpen, ingerigt naar uwe zeden, naar oude gewoonten, en tevens naar de behoeften van den tegenwoordigen tijd.

Zij namen dien last met welwillendheid op zich, volbragten dien met ijver, en boden ons de vrucht hunner onafgebroken werkzaamheden aan.

Wij hebben, na eene naauwkeurige overweging, gemeend, aan dit werk onze goedkeuring niet te mogen weigeren.

Dan nog is ons hart niet voldaan: het geldt de belangen van geheel Nederland.

Het geheele Nederlandsche Volk moet dus in dit gewigtig werk gekend worden. Dat Volk moet de meest mogelijke verzekering hebben, dat daarin deszelfs dierbaarste belangen zijn in het oog gehouden; dat de Godsdienst, als de bron van alles goeds, daarbij geëerbiedigd en gehandhaafd, de Godsdienstige vrijheid door geene tijdelijke belangen gestoord, maar in de ruimste maat gewaarborgd wordt; dat de opvoeding der jeugd, de uitbreiding van wetenschappelijke kennis door de Regering worden ter harte genomen, doch van alle knellende banden, die den geest onderdrukken, den moed verdooven, losgemaakt; dat persoonlijke veiligheid geen loutere klank zij, noch afhange van de grilligheid eener ergdenkende en arglistige politie; dat eene ongekrenkte bedeeling van het regt, naar vaste regelen gewijzigd, aan elk het zijne verzekere; dat koophandel, landbouw, fabriekwezen niet gestremd worden, maar, als rijke bronnen van algemeene en bijzondere welvaart, eenen vrijen loop hebben; dat daartoe de huishoudelijke besturen der grootere en kleinere gedeelten van den Staat, door de algemeene wetten, en de algemeene Regering gewijzigd, niet gedwongen worden; dat zij daar tegen door eenen te verre getrokken ijver voor plaatselijke belangen, den zoo noodigen klem der algemeene Regering niet verlammen, maar daaraan veeleer kracht bijzetten, zoo verre hunne bemoeijenis te dezen werkzaam zijn moet; dat de algemeene wetten, door eene gemakkelijke en gelukkige zamenwerking der twee hoofddeelen van het Bestuur, op het waar belang van den Staat gegrond zijn; dat de geldmiddelen en de wapening, de twee vaste sterkten van het Staatkundig ligchaam, in het middenpunt geplaatst worden, opdat alzoo bewaard worde het grootste en onschatbaarste voorregt van een vrij Volk, *deszelfs onafhankelijkheid.* ......

Wie uwer toch twijfelt hier aan, na de droevigste ondervinding eener vreemde overheersching, welke nergens regt erkende, waar de middelen ontbraken, om het met geweld te verdedigen; na in de laatste jaren gezucht te hebben onder het drukkendst juk, dat sedert de Spaansche tijden ooit gedragen werd.

Nu toch eerst kent gij de regte waarde van die dierbare panden, voor welke uwe vaderen goed en bloed opofferden; van het heil, dat *zij* voor hunne naneven stichtten, en *wij* door den ramspoed der tijden zagen verloren gaan.

Dat dan hun voorbeeld ons op nieuw leere en aanmoedige. Op mij rust de verpligting, om, Hem navolgende, wiens naam ik draag, wiens gedachtenis ik steeds eerbiedige, het verlorene te herstellen. Voor u is het pligt, mij daarin met alle uwe krachten te ondersteunen, op dat wij alzoo, onder den zegen der algoede Voorzienigheid, die ons gezamenlijk tot dezen arbeid roept, het lieve Vaderland, geheel herwonnen en hersteld, aan onze kinderen nalaten.

Opdat nu met des te grootere kennis van zaken beoordeeld worde, of de ontworpén Gwt. één der middelen zij tot bereiking van het doel, hebben wij goedgevonden, het gemaakte ontwerp ter nadere overweging te moeten voordragen aan eene talrijke Vergadering van eenigen der aanzienlijksten en bevoegdsten onder u. »

Den 18 Maart 1814 werd de Vergadering gehouden.

De Aanzienlijken werden verdeeld in tien afdeelingen; slechts 474 waren tegenwoordig, van welke 448 voor en 26 tegen het ontwerp stemden. Alzoo werd de Gwt. met eene meerderheid van 422 stemmen aangenomen en den volgenden dag den Volke plegtig afgekondigd.

Z. K. H. de Souvereine Vorst had den 28 de groote Vergadering met eene aanspraak geopend en den heer Mr. *C. F. van Maanen*, eerste President van het Hoog Geregtshof der Vereenigde Nederlanden, en lid der commissie tot de Staatsregeling, gelast, der Vergadering de gronden te doen kennen, waarop dit nieuwe Staatsgebouw was opgetrokken.

De heer van Maanen, zich van dezen last kwijtende, hield de volgende redevoering, die bij het verbaal van de Vergadering is gevoegd, « ten einde de belangrijke en ophelderende denkbeelden en verklaringen, bij dezelve met zoo veel klaarheid voorgedragen, als een blijvend onwrikbaar steunpunt van beoordeeling van het ontwerp dezer Gwt. zouden worden bewaard. »

« Mijne Heeren !

Vervuld van het gewigt der eervolle en belangrijke taak, mij door Zijne Koninklijke Hoogheid opgelegd; doordrongen van eerbiedige dankbaarheid voor die gadelooze onderscheiding, mij door zijne gunste te beurt gevallen; voldoe ik echter met schroomvalligheid aan den vereerenden last, om, bij deze statelijke en plegtige gelegenheid, welke in de geschiedenis van het Vaderland een nieuw tijdvak opent, over de teederste en gewigtigste zaak, tot de talrijkste en aanzienlijkste Staatsvergadering te spreken, welke in Nederland immer bijeen kwam.

Alles loopt zamen om mijnen ernst te spannen; om mijne aandoeningen te verhoogen.

Mijne gedachten doorloopen het tijdperk van zoo veel jaren, gebrandmerkt door onzalige verdeeldheid en felle burgertwisten; bevlekt met dwaasheden en gruwelen; onvergetelijk door eene overmaat van rampen, welke geheel Europa overstroomd, en Vorsten en Volken in het verderf gestort hebben.

Mijne gedachten doorloopen het schrikkelijk tijdperk van zoo veel jaren van geweld en overheersching, waarin onze vaderlandsche grond, met zoo veel Rijken en Staten van Europa heeft gedeeld; en waarin, eindelijk, na menigvuldige staats- en lots-verwisselingen, door buitenlandschen invloed bewerkt, toen de dwingelandij op het hoogst geklommen was, ons bestaan als Natie verloren is gegaan, en aan ons, in al dien bitteren druk en leed, naauwelijks de vertroosting is gegund geworden, om onze kinderen, bij het verhaal van onze eigene dwaasheden en jammeren, terug te wijzen op de oude dagen van glorie en voorspoed en geluk; op de Vorsten, Staatsmannen en Helden, die 's Lands vrijheid en onafhankelijkheid met hun bloed, met hun wijs beleid, met hunne kloekmoedigheid en schranderheid gevestigd, verdedigd en bewaard hebben.

Mijne gedachten staan stil bij de overdenking van al de vernederingen, van al het leed, dat wij hebben moeten ondergaan, om eindelijk, na zoo veel worstelingen, na zoo veel twisten en proeven over den vorm van Regering, welke voor ons land en volk best geschikt, en, naar de behoefte van den tijd, meest berekend was, tot een heerlijk einde te komen, waartoe wij in den gewonen loop der dingen nimmer zouden zijn geraakt; en de Hooge Overheid en Souvereiniteit van de Vereenigde Nederlanden, door de onverdeelde en algemeene stem van alle onze landgenooten, te zien opdragen aan den doorluchtigen Afstammeling van dat Heldenhuis, welks zaak met die van Nederland steeds dezelfde was.

Deze, zoo ontwijfelbaar, zoo algemeen, met zoo veel geestdrift uitgedrukte begeerte van ons en van alle onze landgenooten, is het eerste en grootste beginsel, waarop de Gwt. gevestigd is, welke door mijnen Vorstelijken Meester aan uwe overweging en beraadslagingen wordt aangeboden.

Gij, Mijne Heeren! die in deze hoofdstad getuigen zijt geweest van het statig en onvergetelijk oogenblik, waarin Zijne Koninklijke Hoogheid zijne bedenkingen aan de algemeene wenschen opofferde, maar ook tevens bij herhaling, met gevoel en aandoening, betuigde, dat hij de hem opgedragen Hooge Overheid alleen aanvaardde, onder waarborging eener wijze constitutie, welke de vrijheid tegen volgende mogelijke misbruiken konde verzekeren; gij kunt getuigen van den hoogen ernst, welke 's Vorsten geheele ziel, op dat plegtig oogenblik, vervulde; en ik mag aan U en aan allen, die met U tot het gewigtig werk van dezen dag geroepen zijt, de opregte verzekering geven, dat het ontwerp der Gwt., welke U wordt aangeboden, meer bijzonder uit dat oogpunt, door Zijne

Koninklijke Hoogheid, met herhaalde naauwgezetheid, en met de grootste zorg is onderzocht en getoetst.

Dit onderzoek was even zeer eene behoefte voor zijn hart, als de vervulling van een heiligen pligt, welke hij aan zijne landgenooten, aan zich zelven, en ook aan hen verschuldigd was, die eenmaal, na hem, bij erfopvolging, tot het hoog bewind zouden geroepen worden, en wier regten in de Gwt. met de meest mogelijke duidelijkheid omstandig zijn beschreven, zoo dat daaromtrent niet ligt eenige onzekerheid of twijfel zal kunnen bestaan.

Bij het onderzoek der regelen, welke daaromtrent in de Gwt. gevonden worden, zal het uwe aandacht, Mijne Heeren, niet ontglippen, dat dezelve zijn ingerigt achtervolgens de bepalingen, welke bevorens omtrent de erfopvolging in het Stadhouderschap waren vastgesteld; en dat dus de belangen van andere takken van het doorluchtig Huis van Oranje-Nassau, ook met betrekking tot de erfopvolging in de Souvereiniteit, op denzelfden voet zijn verzekerd geworden, onverminderd het vermogen van de Stat.-Gen., om, op voordragt van den SOUVEREINEN VORST, deswegens bij eene wet veranderingen te maken, wanneer bijzondere omstandigheden, en 's Lands oorbaar zulks mogten vorderen.

Die Stat.-Gen., wier toestemming, volgens de Gwt., tot het huwelijk van den Vorst wordt vereischt, op dat het souverein gezag niet in handen valle van Vorsten, door naauwe betrekkingen van bloedverwantschap, aan Stamhuizen verbonden, welke, om gewigtige staatsaangelegenheden, in zoo naauwe verhouding tot den Staat der Vereenigde Nederlanden, niet zouden kunnen worden toegelaten; die Stat.-Gen. zijn alleen geregtigd, om 's Vorsten opvolger te benoemen, indien er geen bevoegde erfopvolger bestaat: de Vorst kan hun dien opvolger voordragen, maar het staat aan hen, om denzelven goed te keuren, en deze bepalingen, zoo wel als die, welke tot de regten der Stat.-Gen. omtrent de voogdij van den minderjarigen Vorst en het regentschap betrekkelijk zijn, zullen U, Mijne Heeren! een nieuw en overtuigend bewijs geven van de groote zorgvuldigheid, waarmede Zijne Koninklijke Hoogheid begeerd heeft, dat dit gewigtig onderwerp bij de Gwt. zoude behandeld worden; en van zijne overtuiging, dat de belangen van zijn Huis en van zijne opvolgers, door dien invloed en medewerking der hoogste landsvergadering, het zekerst werden gewaarborgd.

Maar waarom houde ik mij op bij een onderwerp, dat uwe harten met weemoed vervult? — Mogen wij niet eerbiedig vertrouwen, Mijne Heeren! dat de Goddelijke Voorzienigheid, die dit overoud en zoo doorluchtig Vorstenhuis, gedurende zoo veel eeuwen heeft in stand gehouden, die den gelukkigen echt van den Vorst en van zijne Koninklijke Gemalinne met edel nakroost heeft gezegend; met Zonen, die in de eerste lente van hun leven reeds het zwaard in de heldenvuist gegrepen, en, van hunne dappere Voorouderen niet ontaard, voor de zaak van de vrijheid der Volken, voor de zaak van het zuchtend Europa gestreden, en

zich met eere en krijgsroem overdekt hebben! mogen wij niet eerbiedig vertrouwen, Mijne Heeren! dat de Goddelijke Voorzienigheid dit Heldenhuis in stand zal houden; en, in deszelfs voorspoed en luister, 's Lands welvaart en glorie duurzaam zal bevestigen?

Ook voor het uiterlijk aanzien van de vorstelijke waardigheid, heeft de Gwt. gezorgd. Niet, door aan den Vorst Koninklijke of andere titels toe te kennen, welke ook eigenlijk niets beslissen omtrent de regten of voorregten der Souvereiniteit, en wier gebruik door de beginselen van het algemeene regt, dat onder de Vorsten en Staten van Europa gebruikt wordt, moet gewettigd, geregeld of gewijzigd worden; maar door aan den Vorst, gelijkelijk met het genot der hooge en wezenlijke regten van oppergezag, doelmatige inkomsten te verzekeren, geëvenredigd aan den aard der zaak, aan de achtbaarheid en den luister van den hoogen stand, waarin hij is geplaatst, en aan 's lands vermogen; en waarin hij, voor een zeer groot gedeelte, in de daad niet meer dan eene vergoeding zal vinden, voor de aanzienlijke verliezen, welke zijn Stamhuis in deszelfs voormalige domeinen, eigendommen en bezittingen heeft geleden, die, ten gevolge der plaats gehad hebbende gebeurtenissen, ten bate der algemeene schatkist gebruikt zijn.

Onze ouders en voorouders, wij zelve misschien, zouden, bij eenen terugtred van vele jaren, dien glans en majesteit min gaarne hebben gezien; maar wij zouden dan ook tevens jaloers geweest zijn om onze oude instellingen te bewaren; thans gevoelen wij, dat een zamenstel van Regering, welke zoo veel verdiensten, maar ook waarlijk zoo veel gebreken had; welke, te gelijk de bron van zoo veel kracht en zwakheid, van zoo veel welvaart, maar ook tevens van zoo veel wantrouwen, schadelijke driften en onzalige burgertwisten geweest is, ons die welvaart niet zou kunnen terug geven, en integendeel ons tot nog grooter onzekerheden en zwakheid zou terug brengen; thans zijn wij overtuigd, dat van de voormalige souvereine regten der Staten van de Provinciën, welke, zonder eenige uitzondering of bepaling, op den Souvereinen Vorst bij de Gwt. zijn overgebragt, geen schijn of schaduw meer konde overblijven, indien de opdragt der hooge Overheid aan hem geene ijdele woordenspeling, maar eene wezenlijkheid zoude zijn; en dat dus de vergadering der Stat.-Gen., welke het grootste tegenwigt oplevert tegen mogelijke misbruiken van het souverein gezag, in zamenstelling en werkzaamheden geheel verschillen moest van dat oude ligchaam van Staat, welks naam alleen in die nieuwe vergadering konde bewaard blijven.

Gij zalt dus, Mijne Heeren! in de leden dier Vergadering geen afgevaardigden van de Provinciën ontmoeten, geen lasthebbers van die voormalige souvereine ligchamen, aan lastbrieven gebonden; maar vertegenwoordigers der Natie, van den Souvereinen Vorst onafhankelijk; naar mate der bevolking van de onderscheidene Provinciën en landschappen, door de Staten dier Provinciën verkoren, achtervolgens het vermogen aan dezelve bij de Gwt. toegekend; maar ook tevens van die

Provinciale Staten even onafhankelijk; bekleed met het regt en het vermogen, om voor de belangen der ingezetenen op te treden, wanneer dit noodig mogt zijn, en bij den Vorst daar voor te spreken; gezamenlijk met den Vorst, tot het wetgevend gezag geroepen; even als de Vorst geregtigd om voorstellen tot wetten te doen; bewaarders der Gwt.; en echter, niettegenstaande de hooge en aanzienlijke betrekking, waarin zij zijn geplaatst, ongeregtigd om eenig deel te nemen aan de uitvoerende magt.

Maar de Gwt. heeft daarenboven aan dit aanzienlijk Ligchaam van Staat de bewaring van een ander en niet minder gewigtig gedeelte van de belangen der goede ingezetenen toevertrouwd; ik bedoele de regeling van 's Lands inkomsten en uitgaven.

De begrooting der jaarlijksche uitgaven, welke voor de gemeene zaak noodzakelijk zijn, moet aan hunne beoordeeling en overweging door den Vorst onderworpen worden; hunne inwilliging wordt dus tot die uitgaven vereischt, en even zeer tot de vaststelling en invoering der middelen en gemeene lasten, waarmede die uitgaven moeten bestreden worden.

Zal het noodig zijn, Mijne Heeren! U te doen opmerken, dat het regt van oorlog en vrede, aan den Vorst bij de Gwt. toegekend, door deze voorzorgen, de juiste bepaling bekomt: en eene niet min gewigtige wijziging erlangt door de onvermijdelijke medewerking der Stat.-Gen. om, bij buitengewone omstandigheden of dreigend oorlogsgevaar, de *geheele* landmilitie bijeen te roepen, te doen zamen blijven, en de verder daartoe betrekkelijke maatregelen te helpen regelen? Dat de Vorst dus nimmer van dit zoo teeder, en voor den Staat in alle mogelijke opzigten zoo gewigtig gedeelte van het hem opgedragen regt van Oppergezag, gebruik zal maken, zonder genoegzaam verzekerd te zijn, dat, het zij Hij het voor 's Lands welzijn en onafhankelijkheid onvermijdelijk mogt oordeelen, om het zwaard uit de schede te trekken, subsidie-tractaten te sluiten, of vredesvoorwaarden aan te gaan, welke voor 's Lands schatkist bezwarende zijn; zijne keuze en overtuiging met die van de bloem der natie overeenstemt; en dat dus bij de Stat.-Gen. geene zwarigheden zullen gemaakt worden, om de maatregelen ter oproeping van de geheele landmilitie te helpen beramen, en aan den Vorst de geldmiddelen toe te staan, zonder welke de legers en vloten, of beloofde subsidien van geld of oorlogsvolk aan verbonden Mogendheden niet kunnen geleverd of betaald of de voor 's Lands schatkist bezwarende voorwaarden van een gesloten vrede niet kunnen vervuld worden?

Door deze voorzigtige bepalingen van de Gwt. verdwijnt zelfs het geheele denkbeeld van mogelijk misbruik van magt in deze zoo gewigtige aangelegenheden: de vriendelijke en eendragtige zamenstemming van den Vorst en van de Stat.-Gen. is deswegens onvermijdelijk; en de achtbaarheid en het aanzien van 's Vorsten hoog gezag zal alzoo nimmer door weigeringen van bekrachtiging van zoodanige verbonden kunnen worden gekrenkt.

Maar de Gwt. heeft tevens gezorgd, Mijne Heeren! dat de middelen tot behoud van de integriteit, hoogheid, regten en onafhankelijkheid van den Staat, met kracht en nadruk zullen kunnen worden aangewend; zij heeft die middelen in handen van den Vorst gesteld; bij Hem berust de klem van de algemeene Regering.

Het onbepaald bestuur der geldmiddelen, door de Stat.-Gen. toegestaan, dat over de buitenlandsche betrekkingen, vloten en legers, is alleen aan Hem opgedragen; die sterke en vaste zuilen van den Staat zijn dus in het middelpunt van het Staatsgebouw geplaatst.

Die geldmiddelen door de algemeene Staten toegestaan, en ter beschikking van den Vorst gesteld, mogen wel slechts alleen gebruikt worden tot de vastgestelde posten, waartoe zij zijn ingewilligd; maar de bijzondere wijziging van dat gebruik zal door geene vooroordeelen, onedele driften, kleingeestigheid of zucht tot tegenspraak kunnen worden bepaald of bemoeijelijkt; en de algemeene zaak, de rigtige en spoedige uitvoering van alles, wat tot behoud daarvan dienen moet, is aan den Vorst verbleven; terwijl hij, zoo wel als de natie, in de constitutionele inrigting eener onafhankelijke algemeene rekenkamer, de zekerste waarborg zal vinden tegen alle verspillingen, verkeerde uitgaven of ontrouw, welke met betrekking tot de geldmiddelen zouden kunnen plaats hebben.

Dat vrij en onbelemmerd bestuur over de geldmiddelen, zal ons, Mijne Heeren! en onzen landgenooten ten waarborg verstrekken, dat, wanneer het er op aan mogt komen, om voor eene regtvaardige zaak, en het behoud der vrijheid en onafhankelijkheid van den Staat, de wapens op te vatten, het leger en de vloot met spoed en kracht op de been en in werking zullen kunnen worden gebragt.

Het leger, niet door hatelijke en gedwongen ligtingen geschapen, maar uit vrijwillig aangeworven manschappen zamengesteld; en versterkt, wanneer het nood is, door eene nationale militie, naar vaste, weinig drukkende en bij de Gwt. bepaalde regelen, in werking gebragt; en welker bestaan, zoo wel als dat van den landstorm, die in hagchelijke oogenblikken tot verdediging onzer haardsteden kan worden opgeroepen, aan ons en onze kinderen, onder Gods zegen, zal waarborgen het duurzaam genot dier groote voorregten en zegeningen, welke wij, naast God, en de kloekmoedige ontwikkeling onzer eigene krachten, te danken hebben aan de edelmoedige hulp en ondersteuning der Hooge Bondgenooten, die door hunne heldhaftige zelfopoffering de vrijheid van Europa hebben bevochten; en welke wij en onze kinderen en neven, het edel voetspoor onzer dappere Voorvaderen volgende, door dezelfde middelen en opofferingen behooren te bewaren.

Maar wat is het noodig, dat ik langer stil sta bij dit zoo belangrijk gedeelte der Gwt.! daar wij, Mijne Heeren! zoo velen als wij hier zamen zijn, ja de geheele Natie, even overtuigd is, van het noodzakelijke dier verordeningen omtrent de algemeene wapening, als wij gedeeld hebben in den algemeenen vreugdekreet, welke zich in onze steden, op

onze velden, aan onze stranden, in de paleizen der grooten, in de huizen der burgers, en in de hutten der armen deed hooren, in die gelukkige oogenblikken, welke ons het herstel van het verloren Vaderland aankondigden; toen wij allen, grooten en kleinen, onder eene en dezelfde leuze, die van *Nederland en Oranje*, den Vader van het Vaderland het blijde welkom toejuichten; aan zijne zaak, en die van het Vaderland, welke dezelfde is, ons, en de onzen, en alles wat ons lief en waard is, met geestdrift en hartelijke opregtheid en eenstemmigheid toewijdden; en onze overtuiging uitboezemden, dat de zaak van Nederland, de eendragt, de onherroepelijke vernietiging van de onzalige staatskrakeelen, welke den val van het Vaderland hebben voorbereid, alleen te behouden was, door aan den Doorluchtigen Naneef van den onvergetelijken Grondlegger van onze vrijheid, het hoog en opperste gezag op te dragen, waarmede onze wijze voorouders *Vader Willem* reeds aanvankelijk hadden bekleed!

Dat oppergezag, aan wijze en vaste regelen verbonden, doch bevrijd van alle hinderpalen, welke de zorgvuldigste waakzaamheid voor de algemeene belangen des Lands zouden kunnen belemmeren en bemoeijelijken, zal Hem in staat stellen, om alle de groote maatregelen, welke Hij, ten dienste en voor het behoud der gemeene zaak, noodzakelijk oordeelt, met spoed, kracht en nadruk, door zijne raden en dienaars te doen uitvoeren; die, van hem alleen hun gezag ontleenende, in de uitoefening hunner ambtsverrigtingen, even weinig door Provinciale beraadslagingen, als door stedelijke of plaatselijke tegenwerking zullen kunnen gehinderd worden.

Ondertusschen is het er zeer verre af, Mijne Heeren! dat de bijzondere belangen der Provincien of landschappen, steden en gemeenten hierdoor gevaar zullen loopen, of bij de Gwt. uit het oog verloren zouden zijn.

Dan toch alleen kan het aan het algemeen wel gaan wanneer de bijzondere deelen geluk en voorspoed hebben.

Hunne welvaart is de eer, de kracht, de stevigheid van de gemeene zaak, en de glorie en het geluk van den Vorst.

Hooge Ambtenaren, door hem in de Provinciën gezonden, zullen aldaar, wel is waar, den rigtigen gang van zaken; en de behoorlijke uitvoering der algemeene wetten en verordeningen verzekeren; maar zij zullen tevens de natuurlijke handhavers en voorstanders van de Provinciale welvaart en belangen zijn, en daardoor bij den Vorst optreden. En zij zullen tot de grondige kennis van al die belangen de ruimste en beste aanleiding hebben, daar zij voorzitters zijn van de Staten der Provinciën; dat is van allen, die, uit hoofde van geboorte, aanzien, deugd, wijsheid en kennis van stedelijke, plaatselijke en landelijke belangen, uit alle de oorden der Provincien geregtigd zijn verklaard, om in die zoo talrijke als aanzienlijke vergaderingen zitting te nemen, door eene gezamenlijke inspanning van krachten en vermogens, den bloei, de welvaart en het aanzien hunner Provincien te bevorderen, en

aan zoodanige verordeningen van den Vorst, welke niet tot de algemeene Regering, maar tot de huishoudelijke inrigtingen behooren, die wijziging in de uitvoering te geven, welke met de gesteldheid der Provincien, met den geest, de gezinningen, zeden, gewoonten en gebruiken der ingezetenen overeenkomen, en aan dezelve het meest welgevallig zijn, doch altijd ondergeschikt aan het algemeen Bestuur.

Die Staten der Provincien, waarin onze oude, edele, aanzienlijke geslachten, wier voorouders voor de zaak van vrijheid en onafhankelijkheid, goed en bloed hebben opgezet, erfgenamen van dien alouden roem, en eerbiedwaardige namen zullen weder vinden; waarin onze steden hare edelste en kundigste burgers; waarin de landeigenaars de vroedste, de beste, de kundigste uit hun midden, in ruimen getale, zullen herkennen; die Staten der Provincien en landschappen, met aanzien, eere en vertrouwen bekleed, ingerigt en zamengesteld naar de plaatselijke behoeften, zijn de zekerste waarborgen, dat de belangen der Provinciën niet zullen verwaarloosd worden, en moeten daaromtrent het grootste vertrouwen inboezemen.

Ook aan hen kent de Gwt. het vermogen toe, om daarvoor bij den Vorst en bij de Stat.-Gen. in de bresse te treden, maar zij zorgt tevens, dat hunne bemoeijingen den gang van zaken niet hinderlijk kunnen zijn: en voorts zij sluit hen uit van alle eigendommelijke werkzaamheden of inzage in zaken van het Gouvernement; zij bepaalt hunne bezigheden alleen tot de Provinciale huishoudelijke belangen; zij geeft hun de ruimste aanleiding om zich daaraan geheel en alleen toe te wijden, altijd echter in het oog houdende, dat zij medeleden zijn van het groot huisgezin, en dat zij dus geene verordeningen mogen maken, welke aan hunne naburen hinderlijk of nadeelig kunnen zijn; zij stelt dus in het helderst daglicht, dat het Nederlandsche volk *één volk* is, dat het *algemeene wetten* en *één Gouvernement* heeft, en dat zelfs de eervolle naam van *Staten*, welke zij aan die Provinciale Regeringen toekent, geene vergelijking meer overlaat, tusschen de aanzienlijke betrekkingen, waartoe zij geroepen zijn, en de souvereiniteit, hoogheid, regten en gezag der Staten-Provinciaal, welke ten tijde der Republiek bestaan hebben.

Die zelfde beginselen heeft ook de Gwt. in het oog gehouden, met betrekking tot het gezag der stedelijke en plaatselijke besturen, en de zamenstelling der Regeringen van steden, dorpen en heerlijkheden.

Omtrent het eerste is al het huishoudelijke aan hen overgelaten; maar de ingezetenen zullen in het oppertoezigt van de Staten Provinciaal, over het bestuur der plaatselijke geldmiddelen en de wijze om die te vinden, een waarborg vinden tegen mogelijke verkeerdheden, terwijl dat zelfde oppertoezigt der Staten, uit zoo onderscheiden bestanddeelen zamengesteld, en steeds onder het oog van 's Vorsten afgevaardigden werkzaam, aan de steden en gemeenten, onderling de verzekering geeft, dat de eene geene maatregelen zal nemen, waardoor de welvaart, nijverheid en industrie van anderen zouden kunnen worden bezwaard;

en de SOUVEREINE VORST tevens, op grond van de waakzaamheid en het gezag van zijnen Stedehouder in de Provincien, gerust kan zijn, dat het algemeen zamenstel van 's Lands finantien door geene Provinciale, plaatselijke, of stedelijke inrigtingen nadeel zal kunnen lijden.

En wat eindelijk, Mijne Heeren! de zamenstelling dier Regeringen aangaat, zal de invoering der kiezers-collegien in de steden, en de algemeene bepalingen omtrent het bestuur der heerlijkheden en dorpen, welke voor geene nadere ontwikkeling in de Gwt. vatbaar waren, en met zoo veel bijzondere en plaatselijke belangen zoo naauw vermaagschapt zijn, eene genoegzame gerustheid kunnen geven, dat evenzeer gezorgd is voor een betamelijken invloed van de gemeente op de keuze van hen, die tot de waarneming harer dagelijksche belangen geroepen zijn, als voor het behoud van het goed regt van bijzondere personen: voor zoo verre dit, behoudens de beginselen eener goede Regering, kan plaats hebben.

De eer, de achtbaarheid, de onafhankelijkheid en het welzijn van den Staat naar buiten, worden alzoo bij de Gwt. gewaarborgd door een vast en stevig bestuur, met al die magt bekleed, welke tot handhaving daarvan noodig is, maar aan juiste bepalingen gebonden.

De welvaart, voorspoed en bloei der grootere en kleinere gedeelten van den Staat zijn insgelijks bij de Gwt. verzekerd, door het dadelijk en dagelijksch toevoorzigt van de Staten der Provincien, en van de stedelijke en plaatselijke besturen, als met genoegzame magt toegerust, om daaromtrent al het goede te doen, wat vereischt wordt, doch aan algemeene wetten en hooger magt ondergeschikt.

Maar ook de regten en belangen van elk burger zijn gewaarborgd en verzekerd in de algemeene bepalingen der Gwt., aangaande de regelen naar welke, en de wijze waarop, de justitie, die krachtige steun van landen en volken, en dat heerlijk sieraad der vorstelijke kroonen, zal worden gehandhaafd en bedeeld.

Onze voormalige inrigtingen maakten eene algemeenheid van burgerlijke en lijfstraffelijke wetten en regtsbeginsels onmogelijk. Het voormalig bondgenootschappelijk stelsel gedoogde niet, dat het algemeen bestuur op de Provinciale wetgeving eenigen invloed had, en de voorregten, privilegien, handvesten en keuren van de steden, landsdistricten, heerlijkheden en dorpen, maakten het zelfs voor de Provinciale Staten, uit hoofde van de wijze hunner zamenstelling, bijna onmogelijk om daaromtrent, ten minste Provinciale, verbeteringen te maken, ofschoon ook de Hoven van justitie de ongerijmdheid en het nadeel van die groote verscheidenheid in de regten en regtspleging te meermalen hadden aangewezen.

De oude gehechtheid aan het behoud dier bijzondere regten, welke in vroeger tijden reeds de pogingen van *Karel* en *Filips*, om dit gebrekkige te verbeteren, had tegen gehouden; en welke in die tijden, in aanmerking van andere politieke gebeurtenissen, voor eene zeer gunstige

beoordeeling vatbaar, misschien zelfs loffelijk, doch in later tijden niet vrij van alle vooroordeel was; die oude gehechtheid aan het behoud van bijzondere regten heeft lange alle zoodanige verbeteringen tegen gehouden, welke in vroeger en later tijden, ja reeds onder anderen in *Holland*, voor éène en eene halve eeuw, en naderhand meer dan eens, de aandacht van 's Lands Staten gevestigd hadden.

Alzoo had die onbegrijpelijk groote verscheidenheid van stellige wetten, en van regtsvordering, welke niet alleen met onderlinge betrekking tot de Provincien, maar zelfs in iedere Provincie plaats had; welke de kennis aan wetten en regten bijna onmogelijk maakte, en de kundigste regtsgeleerden vreemdelingen deed blijven in de regtswetenschap van hun eigen Vaderland, wortel en tak gekregen; alzoo had dat overgroot en waarlijk buitensporig aantal van regtbanken, met zoo veel verschillende, en dikwijls zoo zonderling gewijzigde regtsmagt bekleed, eene zekere mate van stevigheid verkregen, waaruit botsingen van allerlei aard, en zoo menigvuldige, voor de zaak der justitie hoogstnadeelige, geschillen over regtsgebied zijn ontstaan; geschillen over regtsgebied, door Provinciaal en stedelijk gezag geschraagd; dikwijls voortgezet met eene hevigheid en ernst, als of het welzijn of verderf van geheel Nederland op het spel stond; welke de raadzalen zoo menigmaal hebben vervuld, en de eer en achtbaarheid der justitie zoo dikwijls ontluisterd hebben.

Thans echter, Mijne Heeren! zal de geheele herschepping van Nederlands Staatswezen aan de Natie ook het groot voordeel verzekeren van eene algemeene wijze van regtspleging, van algemeene burgerlijke en lijfstraffelijke wetten, waarvan zij in later tijden, onder min gunstige omstandigheden, reeds den voorsmaak heeft gehad, en hetgeen wij reeds aan zoo vele andere volken, die ons op dat spoor loffelijk waren voorgegaan, niet meer behoefden te benijden.

Maar de Gwt. heeft het bij dat groot en algemeen beginsel niet laten berusten; zij heeft nog bovendien deze en gene bijzonderheden te dien aanzien vastgesteld, welke ik met stilzwijgen niet mag voorbijgaan.

De grootste zekerheid van de inwendige rust en veiligheid van den Staat is ontwijfelbaar gelegen in de kracht en klem van de administratie der criminele justitie.

Deze is, uit den aard der zaak, een uitvloeisel van het hoog en souverein gezag.

Zij kan alleen, van wege den Vorst, worden uitgeoefend, door zijne beambten, die het vermogen daartoe van hem ontleenen, en welke hij van de noodige middelen daartoe voorziet.

Het regt van hooge of criminele jurisdictie, door bijzondere personen, plaatsen en steden bevorens uitgeoefend, was met onze voormalige inrigtingen zelfs naauwelijks bestaanbaar; en strekte voorzeker tot verachtering der belangen van de justitie, daar bijzondere bedenkingen van allerlei aard, vrees voor kosten en vele andere kleingeestige beweegredenen,

maar al te dikwijls, de regtige vervolging en behoorlijke bestraffing van misdaden tegenhielden, en inderdaad, midden in het land, vrijplaatsen openden.

De Gwt. brengt dit gewigtige punt tot het echte beginsel terug; zij bepaalt dat de hoven van justitie, door den Vorst ingesteld, of, waar zulks niet gevoegelijk geschieden kan, daartoe op te rigten regtbanken alleen met de bedeeling van de criminele justitie zullen zijn bekleed; en zij vestigt dus dit belangrijk deel van het openbaar bestuur in geoefende en onafhankelijke handen.

En wie is er, Mijne Heeren! die niet in de voorschriften der Gwt., omtrent de wijze van vervulling der onherroepelijke bedieningen van het hooge regterambt, ook eenen nieuwen waarborg zal vinden van de onafhankelijkheid der regters?

Onze regters en regtsvorderaars, alzoo aan vaste regelen verbonden, doch ook door hunnen aanleg afkeerig van alle willekeur, bovendien door de Gwt. verpligt om de misdaden, welke zij beregten, in hunne vonnissen uit te drukken, en die vonnissen in het openbaar uit te spreken; zullen tevens de bewaarders van de vrijheid van alle burgers zijn tegen het misbruik van politieke aanhoudingen, en de Gwt. waarborgt alzoo de goede ingezetenen, tegen die niets beduidende, maar toch zoo verschrikkelijke zoogenaamde maatregelen van hooge politie, welke zoo veel bloedige tranen hebben doen storten, zoo veel leeds veroorzaakt hebben; en alleen eene ingebeelde zekerheid kunnen geven aan eene zwakke Regering, welke geene andere sterkte heeft, dan die van geweld en overmagt; of aan een overheerscher, wiens onrust geweten hem overal, zelfs in de onschuldigste zaken, dreigende spoken en schrikbeelden vertoont, en die zijne afhangelingen bezoldigt, om, vol argwaan en wrevel, de vreedzame woningen der in stilte klagende burgeren in te dringen, de heiligste betrekkingen baldadig te schenden, en hem slagtoffers in handen te leveren, wanneer zijne ontstelde ziel moet worden bevredigd, of voor een oogenblik tot rust gebragt.

Maar vergeeft mij deze uitweiding, Mijne Heeren! waartoe mijn afgrijzen en diepe verachting voor dergelijke geweldenarijen mij heeft vervoerd; de bescheidenheid gebiedt mij ten einde te spoeden, en u in de laatste plaats opmerkzaam te maken op het volle genot van het onschatbaar voorregt der vrijheid van het geweten, dat aan alle onze landgenooten bij de Gwt. verzekerd wordt.

Die vrijheid van het geweten, welke boven alle menschelijke instellingen verheven is, welker vol genot ieder sterveling steeds voor zich zelve heeft begeerd, en echter, in vroeger en later tijden, bij alle volken, door menigvuldige beschikkingen en bepalingen, in meerderen en minderen graad, zoo vaak beleedigd en geschonden werd, en althans op het gemis van burgerlijke regten en voordeelen te staan kwam; is thans bij zooveel gouvernementen en beschaafde volken van Europa, die zonder onvoorzigtigheid, of kwetsing van hunne teederste belangen, aan den meer en meer zich ontwikkelenden gang van verlichting hebben

kunnen toegeven, niet meer een flaauwe klank of tegenstrijdigheid gebleven!

De geest van wijsheid en ware godsdienstigheid, welke de schriften van ouder en nieuwer godgeleerden en wijsgeeren, Christenen en Joden, roomschen en onroomschen, zoo uitstekend kenmerkt, heeft meer bijzonder in de laatstverloopene eeuw, heerlijke vruchten voortgebragt; aan Vorsten en Regeringen hunne ware belangen leeren kennen, partijschappen en burgertwisten uitgedoofd, de stookplaatsen daarvan vernield, en alle burgers aan het belang van den Staat verbonden.

En wie onzer, Mijne Heeren! heeft niet die milde beginselen van harte toegejuicht, welke mijn Vorstelijke meester reeds dadelijk, nadat hij besloten had het herrijzend Vaderland ter hulpe te snellen, met die edele eenvoudigheid heeft ten toon gespreid, in dat onvergetelijk Staatsstuk, waarmede dit nieuwe tijdperk van de geschiedenis van ons Vaderland een aanvang neemt?

Afkeerig van alle gezag over het geweten zijner burgeren; afkeerig van alle bemoeijing met godsdienstige leerstelsels, en zich alleen, voor zoo verre dit noodzakelijk mogt zijn, de vereischte inzage en beschikking voorbehoudende omtrent de huishoudelijke inrigtingen van zoodanige gezindheden, welke eenige betaling of toelage uit 's Lands kas genieten, kent de Staat geen onderscheid tusschen de belijders van alle bestaande godsdiensten; en allen gelijkelijk tot dezelfde regten en voorregten roepende, bepaalt zich de Staatszorg tot *een* groot en eenig doel: de bevordering van godsdienstigheid, zedelijkheid, kennis, en deugd.

Daartoe wordt de betaling der eerwaardige leeraars van den Godsdienst, die dus verre uit 's Lands geldmiddelen bezoldigd zijn geworden, als een verkregen régt aan hen verzekerd; daartoe wordt eene gelijke behandeling naar billijkheid aan alle anderen toegezegd, wier bijzondere omstandigheden en behoeften gelijke toelage zouden mogen vereischen; daartoe strekt zich de zorg der Regering uit over het hoog, middelbaar en lager onderwijs, over het armbestuur, over de opvoeding van arme kinderen; en de belijders van alle bestaande godsdiensten, in alle mogelijke opzigten dezelfde regten en burgerlijke voorregten genietende, zijn dus voor den Staat niet alleen gelijk, maar vinden de verzekering van die gelijkheid hunner regten in de Gwt.

Ziet daar, Mijne Heeren! de grootste en voornaamste bestanddeelen van de Gwt. waaraan Zijne Koninklijke Hoogheid, na eene naauwkeurige overweging, gemeend heeft zijne hooge goedkeuring niet te mogen weigeren; maar waarin hij tevens gemeend heeft, dat het geheele Nederlandsche Volk moest gekend worden, omdat het de belangen van geheel Nederland geldt.

Aan uwe beraadslagingen, Mijne Heeren! die tot eene eere en onderscheiding geroepen zijt, welke bij geene mogelijkheid te beurt kon vallen aan allen, die daarop met U gelijke aanspraak hadden; aan de raadplegingen van uwe talrijke en aanzienlijke vergadering, hoedanig Nederland nimmer heeft aanschouwd; aan uwe overweging en uitspraak wordt dit

ontwerp der Gwt. aangeboden, als vertegenwoordigers van het Nederlandsche Volk, dat uwe benoeming heeft goedgekeurd.

Niemand uwer zal in dit werk de volmaaktheid zoeken; niemand kan en mag verwachten, dat alles, wat daarin voorkomt, geheel en al met zijne begrippen en denkbeelden zal strooken en overeenstemmen; niemand kan zich zelfs voorstellen, dat veranderingen en bijvoegingen in deze Gwt. onmogelijk zouden zijn; integendeel, heeft zij zelve daarvoor, en voor de echte uitlegging en verklaring van mogelijke duisterheden en twijfelingen gezorgd, op eene wijze, welke het aanzien en de hoogheid van den Vorst even min kan kwetsen, als de achtbaarheid en waardigheid der Stat. Gen. beleedigen, maar welke in tegendeel alle onzijdigheid verzekert.

Neen, Mijne Heeren! gij zult deze Gwt. beschouwen als het punt van vereeniging van allen, die een Nederlandsch hart in den boezem omdragen; gij zult haar beschouwen als het middel om aan Nederland het politiek aanzijn weder te geven, en alzoo als eene zaak van het hoogste aanbelang, ook voor onze buitenlandsche betrekkingen; gij zult de groote omtrekken, de bepalingen en regelen, welke zij vaststelt, en welke door nadere verordeningen langzamerhand moeten gewijzigd worden, aan die zoo heerlijk en zoo krachtig geschetste grondtrekken toetsen, welke in de aankondiging van het gewigtig werk, waartoe wij heden bijeen zijn gekomen, met zoo veel zuiverheid door een meesterlijk penseel zijn afgeteekend! en doordrongen van het hoog en overgroot aanbelang, dat de vorm der Regering van het lieve Vaderland eene vaste rigting bekome; en dat het hier uw belang, dat van uwe tijdgenooten, van uwe kinderen, van uw nageslacht, dat het de zaak van Nederland en Oranje geldt! zal uwe vrije goed- of afkeuring van het u aangeboden ontwerp dezer Gwt. de vrucht zijn van uwe kloekheid, van uwe wijsheid, van uwe opregte trouw en verknochtheid aan het Vaderland, en van de eerbiedige liefde en gehechtheid, welke u met ons, en alle onze landgenooten, aan den doorluchtigen hersteller van het bijna verloren Nederland, en aan zijn Vorstelijk Huis, onherroepelijk verbinden! »

Na den afloop dezer redevoering, naderde de voorzitter van de vergadering der aanzienlijken den Souvereinen Vorst, en ontving uit handen van Hoogstdenzelven het ontwerp der Gwt. door de leden en secretaris der commissie, welke tot de vervaardiging van hetzelve was werkzaam geweest, geteekend, en door Zijne Koninklijke Hoogheid goedgekeurd en bekrachtigd.

Den 30 Maart 1814 legde Z. K. H. de Souvereine Vorst den eed af op de volgende

GRONDWET.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van den Souvereinen Vorst.

ARTIKEL 1. De Souvereiniteit der Vereenige Nederlanden is en blijft opgedragen aan Zijne Koninklijke Hoogheid WILLEM FREDERIK *Prins van Oranje-Nassau*, om door Hem en Zijne wettige nakomelingen te worden bezeten erfelijk, overeenkomstig de na te melden bepalingen.

Art. 2. Voor wettige nakomelingen van den Souvereinen Vorst worden gehouden alle de zoodanige, welke gesproten zijn uit een huwelijk, aangegaan met onderling goedvinden van Denzelven en de Staten-Generaal.

Art. 3. De Souvereiniteit versterft bij regt van eerstgeboorte, des dat de oudste zoon van den overleden Vorst, of wel het mannelijk oir van den oudsten zoon bij representatie opvolgt.

Art. 4. Bij ontstentenis van mannelijk oir uit den oudsten zoon gesproten, vervalt de Souvereiniteit aan diens broeders of hun mannelijk oir, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie.

Art. 5. Bij geheele ontstentenis van mannelijk oir wordt de Souvereiniteit geërfd bij de dochters of derzelver nakomelingen, op gelijke wijze als voren.

Art. 6. Bij ontstentenis van nakomelingschap uit den tegenwoordigen Souvereinen Vorst, Prins Willem Frederik van Oranje-Nassau, vervalt de Souvereiniteit aan Deszelfs zuster, Prinses Frederika Louisa Wilhelmina van Oranje, Douairiere van wijlen Carl George August Erfprins van Brunswijk-Lunenburg, of Hare wettige nakomelingen, uit zoodanig nader huwelijk, als door Dezelve, ingevolge art. 2, mogt worden aangegaan.

Art. 7. Indien ook de wettige nakomelingschap van deze Vorstin ontbreekt, zal het erfregt overgaan op het wettig mannelijk oir van Prinses Carolina van Oranje, zuster van wijlen Prins Willem den Vijfden en Gemalinne van wijlen den Prins van Nassau-Weilburg, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie.

Art. 8. Wanneer bijzondere omstandigheden eenige verandering in de Erfopvolging mogten noodzakelijk maken, is de Souvereine Vorst bevoegd daaromtrent eene wet aan de Staten-Generaal voor te dragen.

Art. 9. Ingevalle er geen bevoegde Erfopvolger volgens het tot nu voorgestelde mogt bestaan, zal de regerende Vorst verpligt zijn een opvolger aan de Stat.-Gen. voor te dragen.

Art. 10. De Stat.-Gen., deze voordragt goedgekeurd hebbende, zal de Souvereine Vorst alsdan dien opvolger ter kennisse van den Volke brengen, op de wijze waarop alle andere wetten worden gepromulgeerd.

Art. 11. Indien door onvoorziene omstandigheden zulk een opvolger niet mogt benoemd zijn vóór het overlijden van den regerenden Vorst, zullen de Stat.-Gen. eenen opvolger benoemen, uitroepen en aan den Volke bekend maken.

Art. 12. De Souvereine Vorst geniet een jaarlijksch inkomen van vijftien maal honderd duizend gulden, op de wijze bij de twee volgende artikelen bepaald; en er wordt wijders een behoorlijk zomer- en winterverblijf voor Hem in gereedheid gebragt, en onderhouden.

Art. 13. Bij de wet kan worden bepaald, dat aan den Souvereinen Vorst, des verkiezende, tot gedeeltelijke voldoening van het gemelde jaarlijksch inkomen, in vollen eigendom, als patrimonieel goed, zal worden overgegeven zoo veel domeinen, als een zuiver inkomen van vijf tonnen gouds of daaromtrent opbrengen.

Art. 14. Het overige gedeelte van dat jaarlijksch inkomen wordt gevonden uit het vruchtgebruik van daartoe nader te bestemmen goederen, of uit de eerste en gereedste penningen van den Lande.

Art. 15. De Souvereine Vorst en de Prinsen en Prinsessen van den Huize genieten vrijdom van alle personele lasten en beschreven middelen, met uitzondering van de verponding.

De gebouwen echter tot Derzelver gebruik of woning bestemd, blijven ontheven van alle reële lasten. Geene exemptien van consumtive middelen zullen door Hen noch Hunne hofhoudingen genoten worden.

Art. 16. De Souvereine Vorst rigt zijn Huis naar eigen goedvinden in.

Art. 17. De oudste zoon van den Souvereinen Vorst is de eerste onderdaan van zijnen vader.

Als Erfprins wordt Hem gegeven den titel van *Koninklijke Hoogheid.*

De overige Prinsen en Prinsessen van den Huize blijven voeren den titel van *Doorluchtige Hoogheid.*

Art. 18. De Erfprins ontvangt in deze hoedanigheid uit 's Lands kas eene jaarlijksche som van honderd duizend gulden, te rekenen van den tijd, dat Hij den ouderdom van achttien jaren zal hebben bereikt.

Art. 19. De Souvereine Vorst is meerderjarig, als zijn achttiende jaar vervuld is.

Art. 20. Ingevalle van minderjarigheid, staat de Souvereine Vorst onder de voogdij van personen uit het Vorstelijk Huis en eenige aanzienlijke inboorlingen van den Lande. Deze voogdij wordt vooraf beraamd door zijnen voorganger en de Stat.-Gen.

Art. 21. Indien de schikking, betreffende de voogdij, door onvoorziene omstandigheden te voren niet mogt gemaakt zijn, wordt daarin

door de Stat.-Gen. op dezelfde wijze, als in het vorig artikel, voorzien met overleg, zoo veel mogelijk, van eenige der naaste bloedverwanten uit den Vorstelijken Huize.

Art. 22. Bij het overlijden van den Souvereinen Vorst vergaderen de Stat.-Gen. zonder eenige oproeping.

De leden, welke zich, na verloop van acht dagen na den sterfdag, in de Residentie bevinden, openen de buitengewone Vergadering.

Art. 23. Gedurende de minderjarigheid van den Souvereinen Vorst wordt het regt der Souvereiniteit waargenomen door één Regent.

Deze Regent wordt door den Souvereinen Vorst en de Stat.-Gen. te voren benoemd. Op gelijke wijze mag worden vastgesteld de opvolging in het regentschap tot de meerderjarigheid van den Erfopvolger toe.

Art. 24. Wanneer door onvoorziene omstandigheden bij het leven van den overleden Vorst geene schikking omtrent het regentschap zelve gemaakt is, wordt daarin door de Stat.-Gen. voorzien.

Ingevalle de bepaling omtrent de opvolging in het regentschap niet mogt gemaakt zijn, wordt die opvolger door den Regent en Stat.-Gen. gezamenlijk benoemd.

Art. 25. De gemelde schikkingen omtrent een regentschap hebben mede plaats, ingevalle de Souvereine Vorst buiten staat geraakt de Regering waar te nemen.

Wanneer aan den Raad van State, zamengesteld uit de leden, daarin gewone zitting hebbende, en de hoofden der ministeriële departementen, na een naauwkeurig gemeenschappelijk, onderzoek gebleken is, dat zulk een geval bestaat, roept dezelve Raad de Stat.-Gen. bijeen, ten einde daarin achtervolgens de vastgestelde bepalingen, gedurende het bestaande geval, te voorzien.

Art. 26. Wanneer de Erfprins in zoodanig geval meerderjarig is, zoo is Hij van Regtswege Regent.

Indien Hij alsdan nog minderjarig is, zal het Souverein gezag, in dit en de andere gevallen, bij art. 11 en 24 omschreven, worden uitgeoefend door den Raad van State, zamengesteld op dezelfde wijze, als bij art. 25 is vermeld, tot dat daaromtrent door de Stat.-Gen. zal zijn voorzien.

Art. 27. Indien de Souvereine Vorst geene der schikkingen, bij art. 9, 20, en 23 vermeld, met de Stat.-Gen. beraamd heeft, verklaren deze plegtiglijk, welk geval er bestaat, en voorzien daarin vervolgens op de gronden hier voren gelegd.

Art. 28. De Souvereine Vorst legt, bij het aannemen der Regering, in de Vergadering der Stat.-Gen., den volgenden eed af:

« Ik zweer, dat Ik eerst en bovenal de Gwt. van de Vereenigde » Nederlanden zal onderhouden en handhaven, en dat Ik wijders de » onafhankelijkheid van den Staat, de vrijheid en welvaart van des- » zelfs ingezetenen, met alle mijne krachten bevorderen zal.

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.* »

Art. 29. Na het afleggen van den voormelden Eed wordt de Souve-

reine Vorst ingehuldigd bij de Stat.-Gen. met de volgende plegtige verklaring:

« Wij zweren, dat wij, krachtens de Gwt. van dezen Staat, U huldigen en ontvangen als Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden; dat wij Uwe hooge en Souvereine regten zullen bewaren en onderhouden, U getrouw en gedienstig zullen wezen in de bescherming van Uwen persoon en staat, en voorts alles doen, wat goede en getrouwe Stat.-Gen. schuldig zijn en behooren te doen.

« *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig.* »

Art. 30. De beëediging van den Souvereinen Vorst en de inhuldiging bij de Stat.-Gen. zullen plaats hebben in de stad Amsterdam, als de hoofdstad.

Art. 31. Na dat deze beëediging en inhuldiging door den Souvereinen Vorst zullen zijn ter kennis gebragt van de Staten der Provincien of Landschappen, brengen deze aan Hem hunne hulde toe, in maniere als volgt:

« Wij zweren, dat wij U, den wettigen Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, steeds gehouw en getrouw zullen zijn in de bescherming van Uwen persoon en staat; dat wij, achtervolgens de verpligtingen ons bij de Gwt. opgelegd, de bevelen door U of te Uwentwege aan ons gegeven, zullen gehoorzamen; voorts alle Uwe dienaren en raden, in de nakoming van dezelve, zullen helpen en bijstaan, en wijders alles doen, wat getrouwe onderzaten aan hunnen Souvereinen Vorst schuldig zijn en behooren te doen.

« *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig.* »

Art. 32. De Souvereine Vorst pleegt alle de daden van de Souvereine waardigheid, na de zaak in overweging te hebben gebragt bij den Raad van State.

Hij alleen beslist en geeft telkens van zijn genomen besluit kennis aan den Raad.

Aan het hoofd der stukken wordt gesteld:

« De Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, den Raad van State gehoord, » enz.

De leden van dezen Raad worden zoo veel mogelijk gekozen uit alle de Provincien en Landschappen. De Souvereine Vorst benoemt dezelve ten getale van niet meer dan twaalf en ontslaat hen naar goedvinden. Zulks noodig oordeelende stelt Hij eenen Secretaris van Staat Vice-President van den Raad van State aan.

Art. 33. De Erfprins is van regtswege lid van den Raad van State, en neemt zitting in denzelven, wanneer zijn achttiende jaar vervuld is.

Het staat den Souvereinen Vorst vrij aan de Prinsen van den Huize zitting in den Raad te verleenen. Het getal der gewone leden ondergaat daardoor geene vermindering.

Art. 34. De Souvereine Vorst benoemt (des verkiezende) buitenge-

wone Staats-Raden in gelijken getale met de gewone, zonder tractement, en roept hen in den Raad of neemt hunne gedachten in buiten denzelven, naar Zijn goedvinden.

Art. 35. De Souvereine Vorst stelt ministeriële departementen in, benoemt derzelver hoofden en ontslaat die naar goedvinden.

Hij roept, zulks geraden oordeelende, een of meer derzelve tot bijwoning der deliberatien van den Raad van State.

Hij vermag wijders eenen Raad van Koophandel en van Kolonien in te stellen.

Art. 36. De Souvereine Vorst heeft, bij uitsluiting, het opperbestuur over de Kolonien en bezittingen van den Staat in andere werelddeelen.

Art. 37. De Souvereine Vorst verklaart Oorlog en maakt Vrede. Hij geeft daarvan kennis aan de Stat.-Gen.

Art. 38. Aan Hem alleen is, behoudens de kennisgeving daarvan aan de Stat.-Gen., opgedragen het regt, om alle verbonden en verdragen te doen sluiten en te bekrachtigen; aan Hem behoort dienvolgens het bestuur der buitenlandsche betrekkingen mitsgaders het benoemen en herroepen van Gezanten en Consuls.

Art. 39. De Souvereine Vorst beschikt over de Vloten en Legers. Alle de militaire Officieren worden door Hem benoemd en, daartoe termen zijnde, op pensioen gesteld of, des noods, ontslagen.

Art. 40. De Souvereine Vorst heeft het opperbestuur der algemeene geldmiddelen. Hij regelt de tractementen van alle Kollegien en Ambtenaren, welke uit 's Lands kasse betaald worden, en brengt dezelve op de begrooting der Staats-behoeften.

Art. 41. De Souvereine Vorst heeft het regt van de Munt en het opperbestuur over dezelve.

Hij vermag Zijne beeldtenis op de Muntspecien te doen stellen.

Art. 42. De Souvereine Vorst verheft in den adelstand. Al, wie door den Souvereinen Vorst in den adelstand verheven wordt, brengt het bewijs daarvan ter kennis van de Staten zijner Provincie of Landschap en deelt aanstonds in alle de voorregten daaraan verbonden, bijzonderlijk in de bevoegdheid om beschreven te worden in de ridderschap, mits voldoende aan de vereischten voor dezelve bepaald.

Art. 43. De Souvereine Vorst, een Ridder-Orde willende instellen, draagt daaromtrent aan de Stat.-Gen. eene wet voor.

Art. 44. Vreemde orden, waaraan geene verpligtingen verbonden zijn, mogen aangenomen worden door den Souvereinen Vorst en de Prinsen van Zijn Huis.

In geen geval mogen de Ingezetenen vreemde orden aannemen, zonder een bijzonder verlof van den Souvereinen Vorst.

Art. 45. Insgelijks wordt tot het aannemen van vreemde titels, waardigheden en charges het bijzonder verlof van den Souvereinen Vorst vereischt. Het is geenen Nederlander geoorloofd in het vervolg vreemden adeldom aan te nemen.

Art. 46 De Souvereine Vorst heeft het regt om aan de Stat.-Gen. wetten voor te dragen en andere voorstellen te doen, alsmede om de voordragten, door de Stat.-Gen. Hem gedaan, al of niet goed te keuren.

De goedkeuring wordt op deze wijze uitgedrukt:

« De Souvereine Vorst bewilligt in het voorstel. »

Ingevalle Hij meent het voorstel niet te kunnen goedkeuren wordt zulks in dezer voege te kennen gegeven:

« De Souvereine Vorst houdt het gedaan voorstel in overweging. »

Art. 47. De Souvereine Vorst kondigt de wetten af bij het volgende formulier:

» Wij enz.

» Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, den Raad van State
» gehoord, aan alle degenen, die deze zullen zien of hooren lezen,
» Salut: doen te weten:

» Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat enz.

Hier de beweegredenen in te lasschen.

« Zoo is het dat Wij, met gemeen overleg van de Stat.-Gen. dezer
» landen, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en
» verstaan bij deze.

« Dat enz.

De inhoud der wet.

« Gegeven enz.

Art. 48. De Souvereine Vorst beslist alle geschillen, welke tusschen twee of meer Provincien of Landschappen zouden mogen ontstaan, wanneer Hij dezelve niet in der minne kan bijleggen.

Art. 49. De Souvereine Vorst verleent gratie, abolitie en remissie van straf, na ingenomen advies van den Hoogen Raad der Vereenigde Nederlanden.

Art. 50. Behalve de gevallen, waarin het regt van dispensatie aan den Souvereinen Vorst, bij de wet, zal worden toegekend, verleent Dezelve ook in zoodanige bijzondere gevallen, welke niet gevoegelijk uitstel kunnen lijden, wanneer de Stat.-Gen. niet vergaderd zijn, dispensatie van wetten, na ingenomen advies van den Hoogen Raad der Vereenigde Nederlanden, en geeft daarvan bij de eerste Vergadering opening.

Art. 51. In de gevallen, bij art. 8, 10, 11 en 24 omschreven, wordt de Vergadering der Stat.-Gen. in dubbelen getale bijeengeroepen, overeenkomstig hetgeen daaromtrent bij het negende hoofdstuk zal worden bepaald.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Staten-Generaal.

Art. 52. De Stat.-Gen. vertegenwoordigen het geheele Nederlandsche Volk.

Art. 53. Het Nederlandsche Volk bestaat uit de Ingezetenen der vol-

gende negen Provincien of Landschappen, welke te zamen het tegenwoordige grondgebied der Vereenigde Nederlanden in Europa uitmaken, als:

Gelderland,
Holland,
Zeeland,
Utrecht,
Vriesland,
Overijssel,
Groningen,
Braband en
Drenthe.

Art. 54. Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe behouden hunne oude grensscheidingen, onder de volgende bepalingen:

Kuilenburg en Buren behooren onder Gelderland.

Vianen, Ameiden, Leerdam, Langerak, Sommelsdijk behooren onder Holland.

IJsselstein, mitsgaders Benschop, Noordpolsbroek en Jaarsveld behooren onder Utrecht.

Ameland en Schiermonikoog behooren onder Vriesland.

Wedde en Westwoldingerland behooren onder Groningen.

Braband bestaat provisioneel uit alle de Landen en Steden, voormaals bekend onder den naam van Generaliteits-Landen, en uit zoodanige andere, als in lateren tijd verkregen en daarbij gevoegd zijn.

Art. 55. De wet bepaalt de verdere grensscheidingen tusschen de Provincien of Landschappen, gelijk mede aan welke van deze zullen worden toegevoegd zoodanige andere districten en plaatsen, welke bevorens tot geen derzelve hebben behoord, welke nader verkregen, of welker jurisdictie tusschen onderscheidene Provincien of Landschappen is verdeeld of in verschil geweest.

Art. 56. De Vergadering der Stat.-Gen. bestaat uit vijf en vijftig leden. Deze worden benoemd door de Staten der bovengemelde Provincien of Landschappen in de volgende evenredigheid:

Uit Gelderland. . . .	6.
» Holland.	22.
» Zeeland.	3.
» Utrecht.	3.
» Vriesland. . . .	5.
» Overijssel. . . .	4.
» Groningen. . . .	4.
» Braband. . . .	7.
» Drenthe.	1.

Art. 57. Zij hebben zitting gedurende drie jaren. Een derde van hen valt jaarlijks uit volgens een daarvan te maken rooster. De eerste aftreding zal plaats hebben met den 1 November 1817.

De uitvallende zijn dadelijk weder verkiesbaar.

Art. 58. Het blijft aan den Souvereinen Vorst voorbehouden, om in het vervolg eene wet voor te dragen, waardoor aan de Edelen of Ridderschappen uit elke Provincie of Landschap een zeker evenredig aandeel onder het getal der leden van de Stat.-Gen. wordt verzekerd, ten minste een vierde van het geheele getal.

Art. 59. Tot leden der Vergadering van de Stat.-Gen. zijn alleenlijk verkiesbaar Nederlanders, bereikt hebbende den vollen ouderdom van dertig jaren en daar te boven, zijnde Ingezetenen van de Provincie of Landschap waaruit zij worden benoemd. Zij mogen elkanderen niet nader bestaan dan in den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap.

Art. 60. De leden der Stat.-Gen. kunnen niet te gelijk zijn leden van eenig regterlijk kollegie of van de Rekenkamer, noch ook eenigen aan den Lande comptabelen post bekleeden.

De leden der Staten Provinciaal, in de Stat.-Gen. geroepen wordende, houden op leden der Staten Provinciaal te zijn.

Voorts kunnen tot de Stat.-Gen. niet benoemd worden Zee- of Land-Officieren, welke eenen minderen rang dan dien van Hoofdofficier hebben.

Geene der ander hooge ambtenaren zijn van die benoeming uitgesloten.

Art. 61. De titel van de Vergadering der Stat.-Gen. is: *Edel Mogende Heeren.*

De leden der Vergadering genieten 's jaars *f* 2500.

Art. 62. Alle de leden der Stat.-Gen. stemmen voor zich zelven en zonder last van of ruggespraak met de Vergadering, door welke zij benoemd zijn.

Bij het aanvaarden hunner functien doen zij, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den navolgenden eed :

« Ik zweer, (belove) dat ik eerst en boven al de Gwt. der Vereenigde Nederlanden zal onderhouden en handhaven; dat ik wijders de onafhankelijkheid van den Staat, de vrijheid en welvaart van derzelfs Ingezetenen, met alle mijne krachten bevorderen zal, zonder aanzien van provinciale of van eenige andere dan algemeene belangen.

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.* »

Zij worden tot dien eed toegelaten, na alvorens te hebben afgelegd den volgenden eed van zuivering :

« Ik zweer, (verklaar) dat ik, om tot lid van de Vergadering der Stat.-Gen. te worden benoemd, directelijk of indirectelijk, aan geene personen, 't zij in of buiten het bestuur, onder wat naam of voorwendsel ook, eenige giften of gaven heb beloofd of gegeven, nochte beloven of geven zal.

« Ik zweer, (belove) dat ik mij exactelijk zal gedragen naar den inhoud van het plakkaat bij de Stat.-Gen. op den 10 December

» 1715, tegen het geven en nemen van verboden giften, gaven en
» geschenken, gearresteerd.

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.* »

Art. 63. Deze eeden worden afgelegd in handen van den Souvereinen Vorst in den Raad van State, ofte, bij Deszelfs afwezendheid, in handen van den Raad zelven, welke die in zijnen naam ontvangt.

Van deze beëediging wordt door of van wege den Souvereinen Vorst aan de Vergadering der Stat.-Gen. behoorlijk kennis gegeven, waarna het nieuw verkoren lid dadelijk zitting neemt.

Art. 64. De Stat.-Gen. vergaderen ten minste eens in het jaar, en wijders op beschrijving van den Souvereinen Vorst, zoo dikwijls als Hij zulks noodig oordeelt. Hunne gewone Vergadering wordt geopend op den eersten Maandag in November.

Art. 65. De Vergadering van de Stat.-Gen. wordt door den Souvereinen Vorst of door eene commissie Zijnentwege geopend, en op dezelfde wijze gesloten, wanneer Hij oordeelt, dat het belang van den Lande niet vordert de Vergadering langer bijeen te houden.

Art. 66. Het beleid van de Vergadering der Stat.-Gen. wordt opgedragen aan een President, die door den Souvereinen Vorst benoemd wordt uit eene nominatie van drie leden, door hen te maken, en zulks gedurende den tijd van het openen tot het sluiten dier Vergadering.

De Stat.-Gen. hebben de aanstelling van hunnen Griffier.

Art. 67. De Vergadering der Stat.-Gen. doet alle zaken af bij meerderheid van stemmen.

Art. 68. De Stat.-Gen. raadplegen over alle voorstellen hun door den Souvereinen Vorst gedaan, en zenden aan Denzelven hun besluit door eene commissie.

De toestemming wordt in het volgende formulier vervat:

« De Stat.-Gen. der Vereenigde Nederlanden betuigen den Souvereinen
» Vorst hunnen dank voor deszelfs ijver in het bevorderen van 's Lands
» belangen, en vereenigen zich met het voorstel. »

Wanneer eenig voorstel niet mogt worden aangenomen, wordt daarvan bij het volgende formulier aan den Souvereinen Vorst kennis gegeven:

« De Stat.-Gen. der Vereenigde Nederlanden betuigen den Souvereinen
» Vorst hunnen dank voor Deszelfs ijver in het bevorderen van 's Lands
» belangen, doch verzoeken Denzelven eerbiediglijk het onderwerp van
» het gedane voorstel in nadere overweging te willen nemen.

Art. 69. De Stat.-Gen. hebben het regt om aan den Souvereinen Vorst voordragten te doen, en zenden Hem dezelve door eene commissie.

Art. 70. De inwilliging der Stat.-Gen. wordt vereischt op de jaarlijksche begrooting der uitgaven van den Staat, welke hun door den Souvereinen Vorst wordt ingezonden.

Zij raadplegen vervolgens over de voorgeslagen middelen tot vinding van dezelve.

Art. 71. De voordragt, welke door den Souvereinen Vorst opzigtelijk de financien in het begin der eerste gewone Vergadering van de Stat.-Gen. wordt ingeleverd, is gesplitst in twee hoofddeelen.

Het eene bevat alle zoodanige zekere en bepaalde uitgaven, welke, uit den gewonen loop der zaken voortvloeijende, in het bijzonder tot den staat van vrede betrekking hebben, en alzoo op eenen duurzamen voet dienen vastgesteld te worden.

Het tweede hoofddeel bevat die buitengewone en onzekere uitgaven, welke, inzonderheid in tijden van oorlog, naar voorkomende omstandigheden moeten worden geregeld.

Het eerste door de Stat. Gen. goedgekeurd zijnde, wordt toegestaan om geen verandering te ondergaan, dan wanneer eenig deel der uitgaven mogt komen te veranderen of geheel te vervallen.

Het tweede wordt slechts ingewilligd voor een jaar.

Art. 72. Alle de ingewilligde penningen worden gebruikt tot de vastgestelde posten, en geene anderen.

De Souvereine Vorst doet van dat gebruik, gedurende het vorige jaar, aan de Stat.-Gen. een uitvoerig verslag geven.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Staten der Provincien of Landschappen.

Art. 73. Er zullen zijn Staten van de Provincien of Landschappen.

Art. 74. Derzelver zamenstelling wordt, naar aanleiding van deze Gwt., geregeld door den Souvereinen Vorst, die uit elke Provincie of Landschap eene commissie benoemt, om Hem dienaangaande te dienen van advies.

Art. 75. De werkzaamheden der Staten worden, behoudens de voorschriften daaromtrent bij deze Gwt. vastgesteld, geregeld door zoodanige bepalingen, als zij noodig oordeelen, en door den Souvereinen Vorst, in geval van goedkeuring, bekrachtigd worden. Zij maken hun eerste werk van het ontwerpen dezer reglementen.

Art. 76. Er zullen zijn in alle Provincien of Landschappen Commissarissen van den Souvereinen Vorst, onder zulke benaming, als Hij zal goedvinden; Hij geeft aan dezelven zoodanige instructie, als Hij ter uitvoering van het gezag, Hem bij deze Gwt. toegekend, zal vermeenen te behooren.

Deze Commissarissen zullen voorzitten in de Vergadering der Staten, alsmede in zoodanige collegien, als door hen, ingevolge het bepaalde bij art. 93, zouden mogen benoemd worden.

Art. 77. Er zullen zijn in de Provincien of Landschappen Edelen of Ridderschappen, welker instellingen geregeld worden op zoodanige wijze, als door hen, behoudens deze Gwt., noodig geoordeeld en door den Souvereinen Vorst, ingevalle van goedkeuring, bekrachtigd wordt.

De eerste bijeenroeping van en admissie van dezelve zal door den

Souvereinen Vorst, overeenkomstig de omstandigheden, gedaan en verleend worden. Zij ontwerpen hunne reglementen dadelijk na hunne eerste bijeenkomst.

Art. 78. De Stedelijke Regeringen zullen zijn zamengesteld op zoodanige wijze en belast met zulke werkzaamheden, als noodig geoordeeld wordt bij de reglementen, welke de bestaande Regeringen, of bijzondere daartoe door den Souvereinen Vorst te benoemen Commissien, behoudens deze Gwt., zullen ontwerpen.

Deze reglementen worden door de Regeringen of Commissien aan de Staten der Provincien of Landschappen ter overweging toegezonden, en door deze aan de bekrachtiging van den Souvereinen Vorst onderworpen.

Art. 79. In alle Steden worden ingevoerd Kiezers-kollegien, gelijk van ouds in vele Steden bestonden. Zij worden eenmaal in het jaar door de Regering bijeengeroepen, alleenlijk tot het bedoelde einde, om de Raadplaatsen, in dien tusschentijd open gevallen, door bevoegde personen te vervullen.

Art. 80. De open vallende plaatsen in de Kiezers-kollegien worden vervuld bij meerderheid van stemmen der gezeten burgeren, eene zekere, in elke stad bij het stedelijk reglement te bepalen, som betalende in de beschreven middelen. Daarover brengt elk dier burgeren eens in het jaar zijne stem uit bij behoorlijk geteekende en gesloten briefjes, die aan de huizen opgehaald worden van wege de Regering.

Art. 81. De besturen van Heerlijkheden, Districten en Dorpen zullen worden ingerigt op zoodanigen voet, als met de bijzondere omstandigheden van elk derzelve, met de belangen der ingezetenen en het verkregen regt der belanghebbenden onderling bestaanbaar geoordeeld zal worden, alles in overeenstemming met deze Gwt. en volgens nadere reglementen op last van de Staten te maken, welke dezelve, in gevalle van goedkeuring, aan de bekrachtiging van den Souvereinen Vorst onderwerpen.

Art. 82. De leden der provinciale of landschappelijke Vergaderingen leggen bij het aanvaarden hunner functiën, elk op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den volgenden eed af:

« Ik zweer, (belove) dat ik eerst en bovenal de Gwt. der Vereenigde
» Nederlanden zal onderhouden, en dat ik wijders de reglementen,
» voor deze Provincie of Landschap gemaakt of nog te maken, zal ach-
» tervolgen en nakomen, en voorts de welvaart van deze Provincie of
» Landschap, met alle mijne krachten, bevorderen : »

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.* »

Zij worden tot dien eed toegelaten na alvorens te hebben afgelegd den volgenden Eed van Zuivering :

« Ik zweer, (verklare) dat ik, om tot lid van de Staten dezer Pro-
» vincie of Landschap te worden benoemd, directelijk of indirectelijk,
» aan geene personen, het zij in of buiten het bestuur, onder wat

» naam of voorwendsel ook, eenige giften en gaven heb beloofd of gegeven, noch te beloven of geven zal.»

« Ik zweer, (belove) dat ik mij exactelijk zal gedragen naar den inhoud van het plakkaat bij de Stat.-Gen. op den 10 December 1715 » tegen het geven en nemen van verboden giften, gaven en geschenken gearresteerd:

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!* »

Deze eeden worden afgelegd in handen van den Commissaris van den Souvereinen Vorst.

Art. 83. De Staten der Provincien of Landschappen vergaderen ten minste eens in het jaar, en vervolgens zoo dikwijls als zij door den Souvereinen Vorst worden bijeen geroepen.

Art. 84. Zij dragen de kosten van hun bestuur voor aan den Souvereinen Vorst, die dezelve, ingevalle van goedkeuring, op de begrooting der staatsbehoeften brengt.

Art. 85. Aan de Staten der Provincien of Landschappen wordt opgedragen het verkiezen der leden van de vergadering der Stat.-Gen., in of buiten hun midden, en zoo veel doenlijk, uit alle de oorden van hunne Provincie of Landschap.

Art. 86. Dezelve Staten worden belast met de uitvoering der wetten en bevelen omtrent de bevordering van godsdienst, openbaar onderwijs en armbestuur, de aanmoediging van den landbouw, den koophandel, de fabrieken en trafieken, en voorts omtrent alle andere zaken tot de algemeene belangen betrekkelijk, welke aan hen, te dien einde, door den Souvereinen Vorst worden toegezonden.

Art. 87. Het gezag en toezigt der Staten betreffende den Waterstaat hunner Provincien of Landschappen, wordt bij het zevende hoofdstuk bepaald.

Art. 88. Aan gemelde Staten wordt geheel en al overgelaten de beschikking en beslissing van alles, wat tot de gewone inwendige policie en oeconomie behoort.

Zij maken hieromtrent, alsmede ten aanzien van het aanstellen van ambtenaren of het inleveren van nominatien tot ambten, zoodanige ordonnantien en reglementen, als zij ten meesten nutte hunner Ingezetenen oorbaar achten, behoudens deze Gwt., en onder goedkeuring van den Souvereinen Vorst.

Art. 89. Zij zorgen, dat de doorvoer door, de uitvoer naar, of de invoer uit eenige andere Provincien of Landschappen geene belemmering ondergaan, voor zoo verre bij de algemeene wetten dienaangaande geene bijzonder voorzieningen gemaakt zijn.

Art. 90. Zij trachten alle verschillen tusschen Steden, Districten, Heerlijkheden en Dorpen in der minne bij te leggen. Indien zij daarin niet kunnen slagen, dragen zij het geval ter beslissing op aan den Souvereinen Vorst.

Art. 91. Zij mogen geene besluiten nemen strijdig met de algemeene wetten of het algemeen belang der Vereenigde Nederlanden. In geval

zulks mogt gebeuren, heeft de Souvereine Vorst het vermogen die besluiten te schorsen en buiten effect te stellen.

Art. 92. Zij mogen de belangen van hunne Provincien of Landschappen en derzelver Ingezetenen bij den Souvereinen Vorst en de Stat.-Gen. voorstaan.

Art. 93. Zij noemen, indien zij dit noodig oordeelen, uit hun midden, een of meer kollegien van eenige leden, tot beleid van zaken, zoo gedurende den tijd hunner vergadering als van hunne afwezigheid.

Art. 94. De besturen van Steden, Districten, Heerlijkheden en Dorpen hebben, overeenkomstig den inhoud hunner reglementen, de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen en maken daaromtrent de vereischte plaatselijke bepalingen.

Deze bepalingen echter mogen niet strijdig zijn met de algemeene wetten of het algemeen belang der Ingezetenen.

Art. 95. Het regelen der plaatselijke belangen, ingevolge het voorgaande artikel aan de gemelde plaatselijke besturen zijnde overgelaten, blijven deze nogtans gehouden en verpligt de begrooting hunner inkomsten en uitgaven aan de Staten over te leggen, en gedragen zich naar hetgeen dienaangaande door gemelde Staten zal worden noodig geoordeeld.

Art. 96. Voor zoo verre, tot goedmaking der plaatselijke uitgaven, boven de gewone inkomsten, eenige belastingen mogten noodig zijn, gedragen dezelve besturen zich stiptelijk naar hetgeen deswege bij de algemeene financiële wetten, ordonnancien en bepalingen is vastgesteld.

Alvorens dezelve belastingen in te voeren, zenden zij de daaromtrent gemaakte ontwerpen ter goedkeuring aan de Staten der Provincien of Landschappen, met overlegging tevens van eenen juisten staat hunner behoeften.

Bij het onderzoek daarvan houden de Staten ook bijzonderlijk in het oog, dat de voorgedragene belastingen nimmer bezwaren den vrijen invoer en doorvoer van producten van den grond of voortbrengsels van industrie van andere Provincien, Steden of Plaatsen boven die van de Plaats zelve, waar de belasting gelegd wordt.

Art. 97. De Staten zenden alle, door hen goedgekeurde, begrootingen van inkomsten en uitgaven aan den Souvereinen Vorst, welke, zulks goedvindende, zoo ten aanzien van gemelde begrootingen, als omtrent alle verdere handelingen der plaatselijke Regeringen, zoodanige inzage kan vorderen, als Hij vermeent te behooren, en dezelve handelingen, des noods, kan schorsen en buiten effect stellen.

Ten aanzien van het opnemen en sluiten der plaatselijke rekeningen worden door den Souvereinen Vorst de vereischte voorzieningen voorgeschreven.

Art. 98. De gemelde besturen mogen de belangen van hunne plaatsen en derzelver Ingezetenen bij den Souvereinen Vorst en de Staten hunner Provincien of Landschappen voorstaan.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Justitie.

Art. 99. Er zal alomme in de Vereenigde Nederlanden regt gesproken worden uit naam en van wege den Souvereinen Vorst.

Art. 100. Er zal worden ingevoerd een algemeen Wetboek van burgerlijk regt, lijfstraffelijk regt, van den koophandel, en van de zamenstelling der regterlijke magt en de manier van procederen.

Art. 101. Ten einde aan de Ingezetenen dezer Landen te waarborgen de onschatbare voorregten van burgerlijke vrijheid en persoonlijke veiligheid, zullen de volgende regelen de grondslagen der wettelijke beschikkingen uitmaken.

a. Wanneer een Ingezeten in buitengewone omstandigheden door het politiek gezag mogt worden gearresteerd, is hij, op wiens bevel zoodanige arrestatie heeft plaats gehad, gehouden daarvan terstond aan den plaatselijken regter kennis te geven, en voorts den gearresteerden binnen den tijd van drie dagen aan deszelfs competenten regter over te leveren.

De criminele regtbanken zijn bevoegd en verpligt, elk in haar ressort, te zorgen, dat zulks stiptelijk worde nagekomen.

b. De regterlijke magt wordt alleen uitgeoefend door regtbanken, welke bij of ten gevolge dezer Gwt. worden ingesteld.

c. Niemand kan tegen zijnen wil worden afgetrokken van den regter, dien de wet hem toekent.

d. Op geene misdaad mag ten straf gesteld worden de verbeurdverklaring der goederen aan den schuldigen toebehoorende.

e. Bij criminele vonnissen, ten laste van eenen beschuldigden gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt.

f. Alle vonnissen moeten met open deuren worden uitgesproken.

Art. 102. Er zal een opperste Geregtshof worden ingesteld onder den naam van Hoogen Raad der Vereenigde Nederlanden. Deszelfs leden worden, zoo veel mogelijk, uit alle de Provincien of Landschappen genomen.

Art. 103. Van eene voorgevallene vacature wordt door den Hoogen Raad aan de Stat.-Gen. kennis gegeven, die, ter vervulling van dezelve, eene nominatie van drie personen aan den Souvereinen Vorst aanbieden, ten einde daaruit eene keuze te doen. De Souvereine Vorst heeft de directe aanstelling van den Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad.

Art. 104. De leden van de Vergadering der Stat.-Gen., de Hoofden der ministeriële departementen, de leden van den Raad van State, de Commissarissen van den Souvereinen Vorst in de Provincien of Landschappen staan te regt voor den Hoogen Raad, wegens alle misdrijven in de waarneming hunner functien begaan. Zij mogen echter deswegens nimmer in regten betrokken worden, dan na dat door de Vergadering van de Stat.-Gen. daartoe uitdrukkelijk verlof verleend zal zijn.

Art. 105. De Hooge Raad neemt ook kennis en beoordeelt alle com-

mune delicten door gemelde personen, gedurende den tijd hunner functien, begaan, gelijk mede tot deszelfs cognitie behooren de misdrijven der leden van zoodanige andere hooge kollegien en ambtenaren, als bij de wet nader zal worden bepaald.

Art. 106. De Hooge Raad oordeelt over alle actien, waarin de Souvereine Vorst, de Leden van het Vorstelijk Huis, of de Staat, als gedaagden, worden aangesproken.

Art. 107. De Hooge Raad heeft het toezigt op den geregelden loop en de afdoening der regtsgedingen; op de nakoming van de wetten, betreffende de administratie der Justitie en den vorm van regtspleging bij alle Hoven, Regtbanken en Regters, en kan derzelver handelingen, dispositien en vonnissen, daarmede openlijk strijdig, vernietigen en buiten effect stellen, zonder zich nogtans in de beoordeeling der zaken in te laten.

Art. 108. Aan den Hoogen Raad valt beroep van alle gewijsden in civiele zaken, welke ter eerste instantie gediend hebben voor de Provinciale Hoven naar de bepalingen hiervan bij de wet te maken.

Art. 109. Er zal zijn in elke Provincie of Landschap één Geregtshof; ten ware bij de wet een Hof over meer dan eene Provincie of Landschap mogt worden gesteld. Van eene voorgevallene vacature wordt door het Hof kennis gegeven aan de Provinciale Staten, die, ter vervulling van dezelve, eene nominatie van drie personen aan den Souvereinen Vorst aanbieden, ten einde daaruit de keuze te doen.

De Souvereine Vorst heeft de directe aanstelling van den Procureur-Generaal bij gemelde Hoven.

Art. 110. Het beleid der criminele Justitie in de Vereenigde Nederlanden wordt bij uitsluiting van alle andere tot nu bestaan hebbende geregten, aan de Hoven Provinciaal, of aan daartoe, zoo veel noodig, op te rigten regtbanken toebetrouwd.

Art. 111. Het beleid der civiele Justitie wordt opgedragen aan zoodanige regtbanken, als daartoe nu of in der tijd noodig bevonden worden.

Art. 112. Voor het overige wordt de zamenstelling en magt der Hoven, zoo wel als die van de verdere criminele en civiele Regtbanken, onder den naam van Hooge Vierscharen, Schepenenbanken, of andere, en het gezag der Procureurs-Generaal, Hoofd-Officieren en Baljuwen door de wet bepaald.

Art. 113. De leden en ministers van den Hoogen Raad en Provinciale Geregtshoven, benevens de Procureurs-Generaal bij dezelve, worden voor hun leven aangesteld. De tijd der bediening van alle andere regters wordt bij de wet bepaald.

Geen regter mag gedurende den tijd zijner bediening van zijnen post worden ontslagen, dan op eigen verzoek of bij regterlijk vonnis.

Art. 114. De wet regelt de judicature van de overtredingen op het stuk van alle belastingen zonder onderscheid.

Art. 115. Er zal een Hoog Militair Geregtshof zijn, voor hetwelk het krijgsvolk te water en te lande, wegens alle delicten, door hen ge-

pleegd, zal worden te regt gesteld, volgens de nadere bepalingen bij de wet vast te stellen.

Art. 116. Het krijgsvolk te water en te lande is, met betrekking tot alle civiele zaken, onderworpen aan den burgerlijken regter.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de Financie.

Art. 117. De Souvereine Vorst en de Stat.-Gen. gezamenlijk zijn alleen en bij uitsluiting bevoegd tot het heffen en regelen van belastingen.

De belastingen, bij het aannemen dezer Gwt. bestaande, blijven op denzelfden voet, tot dat er anders over beschikt worde bij de wet.

Art. 118. De schuld wordt jaarlijks in overweging genomen ter bevordering der belangen van de schuldeischers van den Staat.

Art. 119. Het toezigt en de zorg over de zaken van de Munt met den aankleve van dien, en de beslissing der quaestien over het alloei, essai, en wat dies meer is, wordt opgedragen aan een kollegie onder den titel van Raden en Generaalmeesters van de Munt, achtervolgens zoodanige instructien, als bij de wet zullen worden vastgesteld.

Bij vacature zenden de Stat.-Gen. eene nominatie van drie personen aan den Souvereinen Vorst, welke daaruit de verkiezing doet.

Art. 120. Er zal eene algemeene Rekenkamer zijn, ten einde jaarlijks de rekeningen der verschillende ministeriële departementen op te nemen en te liquideren, mitsgaders behoorlijke rekening en verantwoording te vorderen van alle bijzondere Lands-comptabelen, alles achtervolgens zoodanige instructien, als bij de wet zullen worden vastgesteld.

De leden van deze Rekenkamer worden, zoo veel mogelijk, uit alle Provincien genomen.

Bij vacature zenden de Stat.-Gen. eene nominatie van drie personen aan den Souvereinen Vorst, welke daaruit de verkiezing doet.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de Defensie.

Art. 121. Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied, blijft, overeenkomstig 's Lands oude gewoonte en het grondbeginsel bij de Unie van Utrecht aangenomen, een der eerste pligten van alle Ingezetenen dezer landen.

Art. 122. Dienvolgens is het ook ten allen tijde eene der eerste zorgen van den Souvereinen Vorst, dat er eene toereikende Zee- en Landmagt onderhouden worde, aangeworven uit vrijwilligers, het zij inboorlingen of vreemden, ten einde te dienen in of buiten Europa, naar de omstandigheden.

Art. 123. Behalve de vaste Zee- en Landmagt zal er steeds zijn eene Nationale Militie, waarvan in vredestijd jaarlijks een vijfde gedeelte

wordt ontslagen en door anderen, ten gelijken getale, vervangen, zoo veel mogelijk te nemen uit vrijwilligers, en anders bij loting, uit de ongetrouwde Ingezetenen van 18 tot 22 jaren. Die, welke hun ontslag zullen bekomen, kunnen, onder geen voorwendsel, tot eenigen anderen dienst, dan voor de hierna te melden Schutterijen worden opgeroepen.

Art. 124. De Militie komt in gewone tijden jaarlijks eenmaal te zamen, om, gedurende eene maand of daaromtrent, in den wapenhandel geoefend te worden; blijvende het nogtans aan den Souvereinen Vorst voorbehouden, om, wanneer Hij zulks voor 's Lands belangen mogt geraden oordeelen, een vierde van het geheele getal ta doen zamen blijven.

Ingevalle het, bij buitengewone omstandigheden of dreigend oorlogsgevaar, noodig zijn mogt de geheele Militie bijeen te roepen en te doen zamen blijven, zal zulks, indien de Stat.-Gen. niet vergaderd zijn, gepaard gaan met eene buitengewone bijeenroeping van dezelven, ten einde van het verrigte opening te geven en de verdere daartoe betrekkelijke maatregelen met de Vergadering te beramen.

Art. 125. In alle de Steden worden, als van ouds, Schutterijen opgerigt tot behoud der inwendige rust. Deze Schutterijen dienen, in tijden van oorlog en gevaar, tegen de aanvallen van den vijand. In dit geval worden er ook Schutterijen ten platten Lande ingesteld, welke gezamenlijk met die der Steden dienen als een Landstorm tot verdediging des Vaderlands.

Art. 126. De bepalingen, welke door den Souvereinen Vorst, zoo omtrent het getal en de inrigting der Militie, als opzigtelijk hetgeen den Landstorm betreft, noodig geoordeeld worden, zullen het voorwerp eener, door Denzelven voor te dragen, wet uitmaken.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van den Waterstaat.

Art. 127. De Waterstaat blijft een der eerste nationale belangen en wordt bestuurd door eene bijzondere administratie, ter benoeming en onder het opzigt van den Souvereinen Vorst.

Art. 128. Dienvolgens behooren bij uitsluiting tot de beheering der Directie van den algemeenen Waterstaat alle zoodanige Zee- of Rivierwaterkeerende Dijk-, Sluis- en andere Waterwerken, als uit de algemeene Schatkist betaald en onderhouden worden.

Voor zoo verre soortgelijke werken door eenige kollegien, gemeenten of particulieren bekostigd worden, staan dezelve onder het onmiddellijk toezigt der Directie van den algemeenen Waterstaat, welke zorg draagt, dat de aan te leggen werken aan de algemeene belangen geen nadeel toebrengen en aan dezelve kollegien, gemeenten of particulieren daaromtrent de noodige voorschriften geeft.

Art. 129. Onder de beheering der Directie van den algemeenen Waterstaat zijn mede, bij uitsluiting, begrepen alle zoodanige wegen en bruggen, waarvan het onderhoud door 's Lands kas gedragen wordt, of

waarvan de zorge, om redenen van algemeen belang, door den Souvereinen Vorst aan gemelde Directie wordt opgedragen.

Art. 130. De Staten der Provincien of Landschappen hebben de beheering van alle zoodanige Dijk-, Sluis- en andere Waterwerken, mitsgaders van alle zoodanige bruggen en wegen binnen hunne Provincie of Landschap, als niet vallen in de termen van art. 128 en 129, ofte wel daarin vallende door den Souvereinen Vorst, om het nut der zaak, mede aan hunne administratie mogen worden opgedragen. Voor zoo verre de hier bedoelde werken door eenige kollegien, gemeenten of particulieren moeten worden aangelegd en onderhouden, zorgen dezelve Staten, dat hieraan naar behooren voldaan worde.

Art. 131. De gemelde Staten hebben het toezigt en gezag over alle Hooge en andere Heemraadschappen, Waterschappen, Dijks- en Polderbesturen en andere dergelijke kollegien, hoe ook genaamd, binnen hunne Provincie of Landschap, onverminderd nogtans de bepaling bij het tweede gedeelte van art. 128 voorkomende.

De laatst goedgekeurde reglementen dezer kollegien maken den voet van derzelver inrigting uit, behoudens nogtans het regt der Staten, om daarin, onder goedkeuring van den Souvereinen Vorst, verandering te maken en onverminderd de bevoegdheid dier kollegien, om aan de Staten zoodanige veranderingen daaromtrent voor te dragen, als zij, voor het belang der Ingelanden, zullen vermeenen te behooren. Wat de benoeming en het maken van nominatien voor gemelde kollegien aangaat, zal daaromtrent door de Staten der Provincien of Landschappen eene voordragt aan den Souvereinen Vorst gedaan worden.

Art. 132. Ten aanzien van de beheering of het toezigt, hetwelk bij art. 130 aan de Staten is of in het vervolg zal worden opgedragen, blijven de daar bedoelde werken onderworpen aan het oppertoezigt van den Souvereinen Vorst, welke, te dien aanzien, naar bevind van zaken handelen kan, even als bij art. 91 omtrent alle andere zaken is vastgesteld.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van den Godsdienst, het openbaar onderwijs en het arm-bestuur.

Art. 133. De christelijke hervormde Godsdienst is die van den Souvereinen Vorst.

Art. 134. Aan alle bestaande Godsdiensten wordt gelijke bescherming verleend; de belijders van dezelve genieten dezelfde burgerlijke voorregten en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen.

Art. 135. Alle openbare uitoefening van Godsdienst wordt toegelaten, voor zoo verre dezelve niet kan gerekend worden eenige stoornis aan de publieke orde en rust te zullen toebrengen.

Art. 136. Aan de christelijke hervormde kerk wordt bij voortduring

verzekerd de voldoening uit 's Lands kasse van alle zoodanige tractementen, pensioenen, weduwen- kinder-, school-, en academie-gelden, als voormaals aan derzelver leeraren, het zij directelijk uit 's Lands kas of uit de daartoe bestemde inkomsten van geestelijke en kerkelijke goederen of eenige plaatselijke inkomsten, zijn betaald geworden.

Art. 137. Van alle toelagen, welke laatstelijk aan de andere gezindheden uit 's Lands kas zijn toegestaan geweest, wordt almede het genot, bij voortduring, aan gemelde gezindheden toegekend.

Art. 138. In de behoeften van die gezindheden, welke tot hiertoe geene of min toereikende toelage van 's Lands wege genoten hebben, zal, op aanvrage daartoe te doen, in billijkheid, door den Souvereinen Vorst, met overleg van de Stat.-Gen., kunnen voorzien worden.

Art. 139. Onverminderd het regt en de gehoudenis van den Souvereinen Vorst, om zoodanig toezigt over alle de godsdienstige gezindheden uit te oefenen, als voor de belangen van den Staat dienstig zal bevonden worden, heeft Dezelve bovendien in het bijzonder het regt van inzage en beschikking omtrent de inrigtingen van die gezindheden, welke, volgens een der voorgaande artikelen, eenige betaling of toelage uit 's Lands kas genieten.

Art. 140. Ter bevordering van Godsdienst, als een vaste steun van den Staat en ter uitbreiding van kennis is het openbaar onderwijs op de hooge, middelbare en lage scholen een aanhoudend voorwerp van de zorge der Regering. De Souvereine Vorst doet van den staat dier scholen jaarlijks aan den Stat.-Gen. een uitvoerig verslag geven.

Art. 141. Als eene zaak van hoog belang wordt ook het armbestuur en de opvoeding der arm-kinderen der aanhoudende zorg der Regering aanbevolen. De Souvereine Vorst doet insgelijks van de inrigtingen dienaangaande jaarlijks een uitvoerig verslag aan de Stat.-Gen. geven.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van bijvoegselen, veranderingen en uitleggingen.

Art. 142. Ingevalle, in het vervolg, eenige verandering of bijvoeging in de Gwt. noodig zoude mogen zijn, zal deze noodzakelijkheid bij eene wet moeten verklaard en de verandering of bijvoeging zelve duidelijk aangewezen en uitgedrukt worden.

Art. 143. Deze wet, door den Souvereinen Vorst en de Stat.-Gen. vastgesteld zijnde, wordt vervolgens, op de gewone wijze, aan de Staten der Provincien of Landschappen gezonden, welke, binnen den tijd daartoe telkens bij zoodanige wet bepaald, aan de gewone leden der Stat.-Gen. een gelijk getal buitengewone toevoegen, die op dezelfde wijze als de gewone benoemd worden.

Art. 144. De Souvereine Vorst en de alzoo in dubbelen getale zamengestelde vergadering van de Stat.-Gen. beslissen voorts in dezen op dezelfde wijze, als omtrent het vaststellen van gewone wetten hier-voren is bepaald, met uitzondering alleen, dat er eene meerderheid van stem-

men moet zijn, uitmakende ten minste twee derden der presente leden.

Art. 145. De veranderingen of bijvoegselen in de Gwt. worden op dezelfde wijze afgekondigd als de gewone wetten, en plegtiglijk bij de algemeene Gwt. gevoegd.

Art. 146. De authentieke uitlegging en verklaring der twijfelingen, welke in de toepassing van een of ander gedeelte dezer Gwt. mogten gevonden worden, wordt gedurende de drie eerste jaren na derzelver aanneming opgedragen aan de Commissie tot het ontwerpen dezer Gwt. benoemd geweest.

Indien, na verloop van gemelde drie jaren, zulk eene uitlegging of verklaring noodig ware, wordt daartoe door den Souvereinen Vorst eene vergadering beschreven, bestaande in een getal van leden gelijk aan die van de vergadering van de Stat-Gen., en benoemd op dezelfde wijze door de Staten der Provincien of Landschappen.

ALDUS DE VORENSTAANDE GRONDWET, DOOR DE VERGADERING VAN AANZIENELIJKEN, REPRESENTERENDE DE VEREENIGDE NEDERLANDEN, GOEDGEKEURD, EN ALS GRONDWET VAN DEN STAAT PLEGTIG GEPROCLAMEERD BINNEN AMSTERDAM DEN NEGEN-EN-TWINTIGSTEN MAART DES JAARS EEN DUIZEND ACHT HONDERD EN VEERTIEN.

In kennisse van Mij,
DE ALGEMEENE SECRETARIS VAN STAAT,
(*geteekend*) A. R. FALCK.

II. GRONDWET VAN 1815.

Ter naauwernood was de Staatsregeling der Vereenigde Nederlanden in werking gekomen of de verbonden Mogendheden, te Weenen in Congres vergaderd, besloten, dat België bij dezelve Nederlanden zoude gevoegd worden, onder één hoofd en ééne Staatsregeling.

In de maand Junij 1814 werd dat besluit te Londen bevestigd, door het vaststellen van de acht artikelen, uitmakende den grondslag en de voorwaarden, waarop de vereeniging tot stand gebragt moest worden.

Er volgde daaruit noodwendig eene herziening van de Gwt.

De bedoelde acht artikelen luiden aldus:

« Art. 1. Deze vereeniging zal naauw en volledig moeten zijn, zoodanig, dat de beide Landen een en denzelfden Staat zullen uitmaken, bestuurd door eene reeds in Holland gevestigde Staatsregeling, die, met gemeenschappelijk overleg, overeenkomstig de nieuwe omstandigheden, zal gewijzigd worden.

Art. 2. Er zal niets veranderd worden in de artikelen dezer Staatsregeling, welke aan alle eerediensten eene gelijke bescherming en gunst

verzekeren; en de toelating van alle burgers, welke ook hunne godsdienstige begrippen zijn, tot openbare ambten en bedieningen waarborgen.

Art. 3. De Belgische Provincien zullen behoorlijk vertegenwoordigd worden in de vergadering der Staten, waarvan de gewone zittingen, in vredestijd, bij afwisseling in eene Nederlandsche en in eene Belgische Stad, zullen gehouden worden.

Art. 4. Alle inwoners der Nederlanden alzoo volgens de Staatsregeling onderling gelijk gesteld zijnde, zullen de onderscheidene Provincien gelijkelijk alle voordeelen van den handel en andere, welke hunne respective ligging gedoogt, genieten, zonder dat er eenige beletselen of bepalingen aan de eene, ten voordeele van de andere, zullen kunnen opgelegd worden.

Art. 5. Terstond na de vereeniging zullen de Belgische Provincien en Steden toegelaten worden tot den handel en zeevaart op de kolonien, op denzelfden voet als de Hollandsche Provincien en Steden.

Art. 6. De lasten zoo wel als de voordeelen algemeen moetende zijn, zullen de schulden, welke tot de vereeniging, door de Hollandsche Provincien, ter eenre, en door de Belgische Provincien ter andere zijde, gemaakt zijn, komen ten laste van de algemeene schatkist der Nederlanden.

Art. 7. Overeenkomstig deze zelfde gronden, zullen de voor de daarstelling en het onderhoud der vestingen op de grenzen van den nieuwen Staat noodige uitgaven, als voortspruitende uit eene zaak, welke voor de zekerheid en onafhankelijkheid van alle Provincien en van de geheele Natie van het grootste belang is, door de algemeene schatkist gedragen worden.

Art. 8. De kosten van het maken en het onderhoud der dijken zullen blijven voor rekening der districten, welke een meer dadelijk belang hebben bij dat gedeelte van den publieken dienst, behoudens de verpligting van den Staat in het algemeen, om hulp te verleenen, ingeval van buitengewone rampen.»

Reeds had de Souvereine Vorst, toen hij in het najaar van 1814 in het geheim van het voornemen der vereeniging was onderrigt, getracht zich de noodige bouwstoffen ook van Belgische zijde te verschaffen, tot de noodige herziening van de Staatsregeling, en met name den heer Mr. J. J. Raepsaet met eenen arbeid belast over de middelen, «die deze het geschiktst oordeelde, om de Nederlandsche Gwt. van 1814 met de Belgische constitutien» overeen te brengen. Die heer kweet zich van zijne taak, en gaf zijnen arbeid in Sept. van dat jaar bereids aan den Souvereinen Vorst over, gelijk in 1813 de Graaf van Hogendorp zijne

schets voor de Gwt. van Noord-Nederland aan den Vorst had aangeboden. (1).

(1) Wij gelooven dat hier niet ten onpasse zal geoordeeld worden de mededeeling van de volgende levensschetsen van die beide Staatslieden, die zulk een groot aandeel hebben gehad aan de zamenstelling van de Gwt. van 1815. Hoe beknopt ook zullen zij, zoo wij hopen, toch in staat stellen eenen vergelijkenden blik op hunne onderscheidene rigtingen te werpen; iets dat misschien zelfs noodig is om den geest wel te vatten, waarin, door beider overeenkomst of strijdige beginselen, bepalingen in de Gwt. zijn gekomen of vóórgekomen. Van zelven wordt men door deze levensschetsen tevens herinnerd aan den loop der Staatkundige gebeurtenissen, die Noord-Nederland en Belgie gedurende vijf-en-twintig jaren hadden geschokt en waarin het jaar 1815 een kort rustpunt stelde. Om zich regt te verklaren wat in en na 1830 gebeurd is, zal men veelal moeten raadplegen de gebeurtenissen van het gedenkwaardig jaar 1815, waarin Nederlands onafhankelijkheid bezegeld en de grond van eene nieuwe Staatsorde gelegd is. Gedenken wij hier 't eerst

GRAAF GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP.

De aanspraken, welke deze moedige bevorderaar van Neêrlands vrijheid en onafhankelijkheid heeft op den eerbied en de erkentelijkheid van ieder bewoner dezes lands, leven in de harten van ieder tijdgenoot, gelijk zij ongetwijfeld in die van den naneef zullen leven.

Den 27 October 1762, werd de edele te Rotterdam, uit een oud en aanzienlijk Hollandsch geslacht, geboren. Hij was bestemd tot de krijgskundige loopbaan, en hij werd, na eerst in den Hage, bij zijne ouders, de gronden eener hoogstbeschaafde opvoeding gelegd te hebben, te Berlijn in het kadetten-corps geplaatst. Al ras onderscheidde hij zich aldaar derwijze, dat hij, ofschoon vreemdeling, door den pruissischen generaal v. Buddenbrock uit een aantal makkers gekozen werd om Paul I, toen nog Grootvorst van Rusland, die Frederik II kwam bezoeken, voor het front van zijn corps in de Fransche taal te begroeten. In 1778 trad hij als vaandrig in dienst bij het regement van Prins Hendrik van Pruissen, onder wien hij den beijerschen successie-oorlog tegen Oostenrijk bijwoonde; vervolgens page van gemelden Vorst, keerde hij na den vrede, als officier, bij zijn regement terug. Hij benuttigde dezen veldtogt om zich, zoo veel mogelijk, met de kundigste en beroemdste mannen, in de plaatsen welke hij bezocht, in aanraking te stellen, hetgeen zijnen geest verfijnde en zijne kennis ongemeen uitbreidde, met welke beschaafde en vermeerderde kunde hij in zijn vaderland terugkeerde, alwaar hij als officier in het regement infanterie Hollandsche gardes trad. Een jaar later had hij het geluk in de gelegenheid te geraken om met het smaldeel, dat onzen gezant van Berkel naar Noord-Amerika voerde, eene reize derwaarts te doen. Op die reize was hij bijna verongelukt;

Den 23 Maart 1815 zag eene wet, nopens de herziening der Gwt. het licht, van dezen inhoud:

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Alzoo het door onze aanvaarding van de Koninklijke waardigheid en het stellen der Belgische Provincien onder Ons Souverein gezag, ten einde met en benevens de Vereenigde Nederlanden een en hetzelfde

---

hij leed schipbreuk in een orkaan, dobberde gedurende twee maanden op de opene zee, en werd met veertig uit drie honderd en vijftig man gered. Hij vertoefde in den ontluikenden Vrijstaat zes maanden, en een aanbevelingsbrief van den beroemden FRANKLIN, destijds in Holland gevestigd, bezorgde hem het verkeer met een' JEFFERSON en anderen der aanzienlijkste Noord-Amerikanen en zelfs de huisvesting bij den grooten WASHINGTON, op diens landgoederen in Virginia. Ofschoon naauwelijks 21 jaren oud, wisten al deze verheven mannen hem spoedig te onderscheiden. Deze reis schonk aan zijne denkbeelden ruimer vlugt en aan zijne beginselen meerder veerkracht, zonder in het minst zijne vaderlandsche gevoelens, zijne begrippen omtrent eene wijsselijk getemperde vrijheid en omtrent de behoeften der Nederlandsche maatschappij te schaden.

In 1784 keerde hij, na ook Engeland bezocht te hebben, naar zijn Vaderland en tot zijn regement terug, begaf zich met verlof naar Leiden, en woonde aldaar de akademische lessen van den hoogleeraar PESTEL bij. Twee jaren later promoveerde hij, in den uniform van kapitein der Hollandsche garde, in de regten. Dit was in ons Vaderland tot daartoe zonder voorbeeld.

Toen in 1786, bij den klimmenden partijgeest in den Staat, zijne wijze van zien niet gedoogde dat hij zijne betrekking in de krijgskundige loopbaan behield, offerde hij die, ten gevalle zijner onafhankelijkheid, op. Dat gevoel van op zich zelf te kunnen en nu te mogen staan, leidde hem er toe om, zonder eenigen eed te verzaken, getrouwelijk het Huis van *Oranje* aan te hangen. Hij bewees aan dat Huis voor en in 1787 vele en gewigtige diensten, terwijl hij het volkomenste vertrouwen genoot der staatslieden van rijper ondervinding, die in dezelfde zaak als hij gemengd waren.

De Stadhouder verloor deze diensten, in hagchelijke oogenblikken bewezen, na zijn herstel, niet uit het oog; hij beloonde die op eene luistervolle wijze. De heer VAN HOGENDORP werd, op naauwelijks 25 jarigen ouderdom, aangesteld tot raadpensionaris der Stad Rotterdam. Hij bleef dit belangrijk ambt ten genoege van ieder tot 1795 vervullen, en

Koningrijk uit te maken, noodzakelijk geworden is de Gwt. eenige verandering te doen ondergaan; moetende de woorden *Souvereine Vorst* en *Erfprins*, in alle artikelen, in welke dezelve voorkomen, vervangen worden door die van *Koning* en van *Prins van Oranje* en, in de optelling der Provincien en Landschappen zoodanige bijvoeging geschieden, als noodig is om het Nederlandsche Volk volledig te omschrijven, behalve al zulke andere modificatien, als ten gevolge der zoo evengemelde en uit aanmerking der omstandigheden, dienstig en oirbaar gerekend zullen worden.

Zoo is het dat Wij, gezien het negende hoofdstuk der Gwt. van *bijvoegselen, veranderingen* en *uitleggingen* den Raad van State gehoord, en

---

legde daarin eene ongemeene, nuttige werkzaamheid aan den dag, waarbij de vriendschappelijke omgang met den beroemden raadpensionaris VAN DE SPIEGEL hem evenzeer tot steun als tot genoegen strekte, en waardoor hij in de gelegenheid kwam zich als een der welsprekendste redenaars ter Staten-Vergadering van Holland te doen kennen.

Toen in het gemelde jaar 1795 eene andere orde van zaken tot stand kwam, trok hij zich van het Staats-tooneel terug. Steeds getrouw aan het Stamhuis van *Oranje*, bleef VAN HOGENDORP, zelfs na den vrede van Amiens, weigerachtig eenige ambtsbetrekking in zijn Vaderland te vervullen. Hij onthield echter geenszins den schat zijner kundigheden aan de belangen van dat Vaderland. Behalve het nut dat hij door den gezelligen omgang in zijnen kring, of door de uitoefening van den koophandel, gedurende eenigen tijd van dit gedeelte zijns levens in Amsterdam, rond zich verspreidde, gaf hij verscheidene, het algemeen belang rakende, geschriften in het licht, en vormde een grootsch ontwerp, te weten, dat om de betrekkingen van handel en nijverheid tusschen het moederland en de Kaap de Goede Hoop op eene groote schaal uit te breiden; een ontwerp, dat hij hoogstbelangrijk voor het Gemeenebest keurde, en waarvoor hij bereids opofferingen had veil gehad, doch hetwelk verijdeld werd. Onder even bedoelde geschriften verdienen inzonderheid opmerking zijne *Verhandeling over den Oost-Indischen handel*, in 1801, en zijne *Gedachten over 's Lands finantien, voorgedragen in aanmerkingen op het rapport tot een stelsel van algemeene belastingen*, in 1802, door hem uitgegeven. De denkbeelden, in het eerste geschrift ontwikkeld, vonden zelfs ingang bij eene Regering, voor welke zijn naam destijds anders geene aanbeveling scheen; het ander geschrift wordt steeds als een meesterstuk van een geoefend verstand en gezonde redeneerkunde beschouwd. Hij trad daarin op als voorstander des koophandels, dien hij als den hoofdzenuw en den bronader van Neêrlands welvaart beschouwde, en ten alle tijde verder is blijven beschouwen. Over het geheel deed hij zich niet minder als een kundig financier en verlicht staathuishoudkundige kennen, dan hij reeds als een ervaren en een getrouw bewindsman en scherpziend regtsgeleerde geschitterd had.

Inmiddels had zich in 1801 de gelegenheid voorgedaan, en had VAN

met gemeen overleg van de Stat.-Gen. dezer Landen, goedgevonden hebben en verstaan te verklaren, zoo als Wij verklaren bij dezen, dat het noodzakelijk is de Gwt. van den Staat te veranderen en te ampliëren, in zulker voege, als in den hoofde dezes aangewezen en uitgedrukt is, en dat mitsdien de Staten der Provincien of Landschappen, onder toezending der tegenwoordige wet, zullen worden uitgenoodigd, om, vóór den 1sten Julij van dit jaar respectivelijk aan de gewone leden, wegens hunne Provincie of Landschap ter Vergadering van Hun Edel Mogenden zitting hebbende, een gelijk getal buitengewone leden toe te voegen, ten einde de Stat.-Gen. alzoo in dubbelen getale, binnen 's Graven-

HOGENDORP niet geaarzeld daarvan gebruik te maken om een blijk van zijne zelfstandigheid en zijne verkleefdheid aan het Huis van *Oranje* te geven. Toen het na den vrede van Luneburg en Amiens den Nederlanders was vrijgelaten den Regeringsvorm te kiezen, dien zij voor de behoeften en belangen van hunnen geboortegrond oorbaar zouden rekenen, was bij de nieuwe Staatsregeling ook ieder het regt toegekend om zijne gevoelens vrij te openbaren. Terwijl van dit regt, wat de aanhangers van het huis van *Oranje* betrof, schaars of geen gebruik werd gemaakt, werd door GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP eene korte, bepaalde en nadrukkelijke verklaring aan het Staatsbewind over de Staatsregeling opgesteld, en in persoon naar 's Gravenhage gebragt. Daarin verklaarde hij, op geene nevenbeschouwingen of tijdsomstandigheden lettende, dat hij eene Staatsregeling afkeurde, welke *niet het Huis van Oranje met de erfelijke waardigheid van hoofd van den Staat bekleeden zou.* Hoogst-opmerkelijk is over het geheel deze verklaring, welke opgenomen is in de aanteekeningen op de gedachtenisrede van den edelen graaf, door Mr. F. A. VAN HALL uitgesproken (1). Zij is als de korte zamenvatting van de Staatsbeginselen, welke VAN HOGENDORP, na grondige navorsching van de wenschen, gevoelens en behoeften des Vaderlands tot de zijne had gemaakt, en aan welker beoefening en ontwikkeling hij in zijnen volgenden leeftijd onwrikbaar is gehecht gebleven. Of wie gevoelt zich niet onweerstaanbaar in gedachten tot de *handelingen* van November 1813 opgevoerd, wanneer wij den eersten man dier geestdriftvolle dagen in 1801 aldus hooren spreken: « Sedert twintig jaren heb ik de Natie leeren » kennen in den krijgsdienst, te lande en ter zee, in de Regering, als » raad en pensionaris der Stad Rotterdam, en sedert de omwending als » koopman in de aanzienlijkste handelstad van het Gemeenebest, en al» tijd heb ik opgemerkt, dat zij gesteld is op oude gewoonten, en zoo

(1) *Redevoering ter gedachtenis van* GIJSBERT KAREL graaf VAN HOGENDORP, uitgesproken in het begin des jaars 1835, in de maatschappij *Diligentia*, te 's Gravenhage, uitgegeven te Amsterdam bij de erven H. GARTMAN, in hetzelfde jaar; en waaruit wij menige bijzonderheid betrekkelijk het leven van den beroemden Staatsman ontleend hebben.

hage, op den door Ons nader te bepalen tijd bijeengekomen, met Ons over de op nieuw gewijzigde en geamplieerde Gwt., die hun Onzentwege zal worden aangeboden, in de hun toekomende betrekking raadplegen.

En opdat zulks kome ter kennisse van een iegelijk, wien het zoude mogen aangaan, zal deze worden geïnsereerd in het Staatsblad.

Gedaan te 's Gravenhage, den 23sten Maart 1815, het tweede van Onze Regering.

(*geteekend*) WILLEM.
Van wege den Koning,
(*geteekend*) A. R. Falck.

» ook op den ouden Regeringsvorm, boven al op het Huis van Oranje, » 't welk nooit zonder gevaar voor de Regenten vernederd geworden is. » De gemeene man vooral, dat is het talrijkste gedeelte van het volk, ge» voelende dat hij niet zelf regeren kan, en nu meer dan ooit daarvan » overtuigd, ziet in den Prins zijnen waarborg tegen onderdrukking van de » zijde der regenten, welke onderdrukking te beteugelen deszelfs waar » belang medebrengt, Hetgeen derhalve met een algemeen genoegen zou» de uitgewerkt worden, en waardoor zoowel het Huis van Oranje, als » de Regenten en het Volk, eene tot heden onbekende vastigheid zouden » verwerven, is de aanneming, niet van eene instructie voor den Prins, » te geven door de Regenten, maar van eene Gwt. met eene gelijk ver» bindende kracht voor Prins, Regenten en Volk, en geheel overeen» komstig met de bekende gevoelens en de ware belangen van de over» groote meerderheid der Natie.» De Mensch kan er niet dan verheugd over zijn dat een geest, die door gezette waarneming en bespiegeling tot eene uitkomst is geraakt, die uitkomst zonder schroom anderen durft voorhouden, aanprijzen en haar onbezweken, ten algemeenen nutte, tot een werkdadig gevolg tracht te leiden. De Staatsman kan niet dan met bewondering staren op het schouwspel dat, terwijl een ervaren stuurman, bij de intrede der eeuw, toen het schip van Staat nog dobberende was tusschen vele klippen, welberekende regelen voorsloeg om dat schip in behouden haven te brengen, hij, veertien jaren later, toen, ook door zijn beleid, de staatshulk eene veilige ankerplaats genaderd was, aan diezelfde regelen getrouw bleef, ze door eigen voorbeeld ten krachtigste ingang deed vinden, en zoo doende den bodem werkelijk geruimen tijd voor alle schade en stormen behoedde. Het blijkt dat het denkbeeld van eene Gwt., waarbij de staatsmagten behoorlijk zouden geordend, en de noodige klem zou gegeven worden aan de Regering, met het Huis *van Oranje* aan het hoofd, tevens met eene gepaste vrijheid, niet ligtvaardig was opgevat, geen bloot toeval, of gevolg der

Eenige dagen te voren had de Souvereine Vorst uitgevaardigd de volgende

PROCLAMATIE VAN DEN 16den MAART 1815 N.° 1, BIJ GELEGENHEID DER VERHEFFING VAN Z. K. H. DEN SOUVEREINEN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN TOT KONING DER NEDERLANDEN EN HERTOG VAN LUXEMBURG.

WIJ WILLEM, ENZ.

Aan alle degenen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut!

Naauwelijks had de eenstemmige wil der Mogendheden, op het congres van Weenen vergaderd, zich voor de vereeniging van al de

---

omstandigheden van 1813 en 1814 was. Dat denkbeeld was bij den doorgrondenden staatsman reeds voorlang opgerezen, vastgeworteld, gerijpt, en als in zijn geheele wezen ingeweven. Hij bragt het, voor zoó verre hem betrof, te gelegener ure te stade; maar vond zich gestreeld dat de wensch naar eene Gwt., ter regeling van de Nederlandsche Maatschappij, buitendien uitdrukkelijk door den Souvereinen Vorst werd uitgesproken.

De gevoelens, door VAN HOGENDORP in 1801 onbewimpeld verkondigd, berokkenden hem onaangenaamheden, te smartelijker omdat hij alleen stond; zij lokten ook bedreigingen tegen hem uit; boven gene verhief hij zich; deze schrikten hem niet af. En de gebeurtenissen na dat tijdpunt versterkten hem meer en meer in de eens aangenomen beginselen. « Hij verliet het Vaderland niet in de rampspoedige dagen — zegt de heer VAN HALL — die sedert gevolgd zijn; hij bleef troost en moed inspreken, waar dit noodig was, en aan zijne landgenooten het beeld vertoonen van eenen verlichten aanhanger van het Huis *van Oranje*. Hij behield zijne betrekking om, wanneer dit te pas zou komen, invloed en kracht te kunnen uitoefenen; volhardde met waken en toezien, om te handelen en zijne beginselen in praktijk te brengen, zoodra zich daartoe de gelegenheid zoude opdoen; vormde, eindelijk, dit is geschiedkundig waar, al de plannen, welke sedert door hem bij den heugelijken ommekeer van het jaar 1813 ten uitvoer werden gebragt. Want, hoe velen ook wanhoopten, hoe velen ook hunne knieën voor den Baäl gebogen hadden, VAN HOGENDORP's blik had de toekomst doorzien. Bij hem stond het vast dat de dwingelandij, ten top gevoerd, zich eindelijk

Nederlanden onder hetzelfde gemeenschappelijk gebied verklaard, of de ingezetenen der Belgische Provincien betuigden Ons om strijd, hunne vreugde over dien gewigtigen maatregel, en hun verlangen dat tot hen wierde uitgestrekt dat Souverein gezag, hetwelk de liefde der Hollanders Ons bevorens opgedragen had.

Door die betuiging diep getroffen, hadden Wij echter besloten alle verandering in de bestaande betrekkingen uit te stellen, tot dat de raadplegingen van het congres volkomen ten einde zouden zijn geloopen en deszelfs beslissingen in haar geheel konden worden ten uitvoer gebragt. Maar de onverwachte gebeurtenissen, die in eenen naburigen Staat

---

boven hare krachten zou uitzetten, en dat het verdeelde en vernederde Europa niet voor altijd den nek onder het Fransche juk zou blijven krommen."

Aan eene ontijdige beweging in het voorjaar van 1813 had de behoedzame Staatsman geen deel; doch in November van dat jaar, toen de legers der bondgenooten, ten gevolge van de nederlagen van Napoleon, zich aan onze grenzen vertoonden, stelde van Hogendorp zich aan de spits zijner landgenooten, en bood openlijk aan de Fransche overheden het hoofd. Van der Palm heeft van Hogendorp op dat tijdstip geschilderd. Wie waagt het na hem te spreken? wie onderwindt zich, zelfs flaauw, een bestaan te beschrijven dat in zulke verheven, eenvoudig grootsche trekken is gemaald. Genoeg, trouwens, wordt dat bestaan in de harten der Nederlanders gevoeld en geschat en weet ieder hunner dat zij, naast Hoogere hulp, vooral ook aan de volharding, de geestvervoering en het beleid van Gijsbert Karel van Hogendorp de herwinning hunner zelfstandigheid, van hunnen roem en hunne eer te danken hebben. In de hagchelijke, beslissende oogenblikken stonden alle de hooge gaven, waarmede de edele Vaderlander bedeeld was, hem ten dienste: te gelijk krijgs- en bewindsman, hielp hij den aanval en de verdediging regelen, en stelde de voorloopige maatregelen van inwendig bestuur daar. Daarbij weifelde hij geen oogenblik nopens den grondslag, welke aan Neêrlands herrijzende vrijheid en onafhankelijkheid moest worden gegeven. Die moest zijn de Grondwettelijke Regering van het Huis *van Oranje*.

De Vorst, die door de wenschen der geheele Natie, met van Hogendorp aan het hoofd, was ingeroepen, en wien de teugels der hooge Regering werden toevertrouwd, waardeerde ten zeerste de diensten door dezen Nederlander aan zijn land bewezen, en schonk hem al dat vertrouwen, dat zijne buitengewone talenten en braafheid verdienden. Hij werd achtereenvolgens benoemd tot minister van buitenlandsche zaken, tot voorzitter van de beide commissien ter vervaardiging der Gwt.; hij was na den Koning voorzitter van den Raad van State, tevens lid van de Tweede Kamer der Stat.-Gen. en voorzitter van hare eerste gewone Vergadering, en werd verheven tot Graaf en Grootkruis der orde van den

plaats vinden, nopen Ons om dat besluit te laten varen. Zij schrijven Ons voor, om aan den ijver Onzer onderdanen door gelijken ijver te beantwoorden, en niemand hunner in de onzekerheid te laten over zijne pligten en Onze voornemens. Het is, nu zich nieuwe zwarigheden in het verschiet schijnen te vertoonen, het is op het oogenblik dat voor zoo vele Volken de droeve herinnering eener vreemde overheersching herboren is, dat de oprigting dringender wordt van een Rijk, welks aanzijn de Staatkunde van geheel Europa als een noodzakelijk bolwerk der algemeene rust en veiligheid beschouwd heeft.

Bemoedigd door de denkwijze der magtigste Souvereinen; Ons ver-

---

Nederlandschen Leeuw. Bij zijne verheffing tot den Gravenstand werd in een der kwartieren van het familiewapen het jaargetal 1813 gesteld, als om voor altijd het tijdstip der tentoonspreiding van zijn verheven, moedig karakter, aan al wat hem verder zou wedervaren, te verbinden.

Moeijelijk vooral was zijne taak als voorzitter van de Commissie tot herziening van de Gwt. in 1815. Bij alle noodzakelijkheid tot eendragt, hoe vele strijdige belangen tusschen de mannen, vaak uit geheel strijdige beginselen uitgaande, hoe vele moeijelijkheden te overwinnen, hoe vele halfbedekte driften te stillen! En hoe kweet hij zich van die taak? Raepsaet, de man die zeker niet vleide, hij, die niet schreef voor den tijdgenoot, maar voor den nazaat, die zich zelfs hier en daar persoonlijk beklaagt over den Graaf, die niet kon dulden, dat der oude Belgische Staatsorde te min wierd toegegeven, Raepsaet zegt van hem: *Le Président, qui avait été anciennement conseiller pensionnaire de Dordrecht et du parti stadhoudérien, était une bonne tête, ayant beaucoup d'ordre et d'aptitude pour les affaires; il était très propre à présider une assemblée où tant d'intérêts divergens et opposés devaient être traités, et je dois lui rendre cette justice*, QU'IL S'EN EST BIEN ACQUITTÉ.

De uiterste inspanning was echter bij van Hogendorp in de oogenblikken des gevaars, en later bij de uitoefening van zijne moeijelijke hooge ambtspligten, vereischt geworden. Zij had zijn reeds lang door smarten gefolterd ligchaam merkelijk verzwakt. Hij bevond zich derhalve in de noodzakelijkheid, om redenen van gezondheid, zijn ontslag uit zijne betrekking van voorzitter van den Raad van State te vragen. Hij deed dit onderscheidene malen. In 1816 stond de Koning hem het verlangd ontslag eindelijk toe; doch Hoogstdezelve begeerde dat hij den titel van minister van Staat zou behouden, met bijvoeging van een jaargeld van ƒ 10.000, van hetwelk hij in 1830 vrijwillig de helft aan het Rijk heeft afgestaan. Zijn rang en titel van minister van Staat werden in 1819 ingetrokken. De heer van Hogendorp kon zitting nemen in de Eerste Kamer der Stat.-Gen., maar hij verkoos liever eene plaats in de Tweede Kamer, welligt omdat de verhandelingen dier Vergadering in het openbaar gehouden worden, en de edele Graaf zich daardoor in de gelegenheid vond gesteld om zich meer van nabij aan zijne medeburgers te ver-

latende op de edele zucht voor burgerlijke vrijheid en onafhankelijkheid, het Nederlandsche karakter eigen; sterker nog door de menigvuldige bewijzen van verknochtheid, die Wij dagelijks ontvangen, aanvaarden Wij thans den schepter met geene andere bedoeling dan om onze heerschappij te doen dienen tot heil van al degenen, die aan dezelve zijn onderworpen en om hun het ongestoorde genot te verzekeren van al de weldaden des vredes en der eendragt.

En alzoo Wij willen, dat de benaming zelve van den nieuwen Staat reeds dadelijk ten onderpand strekke van de naauwe en broederlijke verbindtenis, die tusschen alle Onze onderdanen plaats vinden moet,

---

toonen, wier achting en goedkeuring hij steeds poogde te verwerven, en ook in ruime mate verworven heeft. Door zijne gave van wel te spreken, en zijne grondige kennis van 's lands behoeften en toestand, was hij lang het sieraad der nationale Vertegenwoordiging, en bij vele belangrijke aangelegenheden was zijn helder oordeel, waren zijne gegronde wenken en beschouwingen, de leidsters van velen, en hadden dezelve vaak een' beslissenden invloed in en buiten de hooge Staatsvergadering. Steeds stond hij ook in deze betrekking voor eene billijke vrijheid, steeds bepleitte hij onbeschroomd ongekrenkte handhaving van de Gwt.; en steeds toonde hij zich een groot vriend van de vrijheid van handel, zoo menigwerf door de zuidelijke landgenooten misprezen en bestreden, ofschoon zijn helder oordeel toegaf, dat het belang der maatschappij some uitzonderingen daarop leed, en dat er wel onderscheiden, maar geene tegenstrijdige belangen bij de takken van volksbestaan zijn. Door meer en meer toenemende verzwakking van gezondheid, vond hij zich echter gedrongen ook van de hoedanigheden van Vertegenwoordiger en werkdadig behartiger van 's lands belangen afstand te doen; van 1826 wijdde hij zich, als het ware, aan een afgezonderd, stil, burgerlijk leven; zonder daarom eene flaauwhartige, geestdoodende ledigheid te verlangen. Ook nu hield hij nog onafgebroken het oog gevestigd op de Staatsaangelegenheden in het algemeen, inzonderheid op die van zijn Vaderland, en beijverde hij zich voortdurend al wat goed en edel was krachtig voor te staan. Aan zijne landgenooten gaf hij verantwoording van wat door hem verrigt was te hunnen nutte, gedurende zijn gewigtig openbaar leven, met uitzondering, gelijk van zelf spreekt, van de hem als minister toevertrouwde Staatsgeheimen, en daarbij legde hij de redenen bloot, die hem gedreven, mitsgaders den uitslag welken zijne pogingen gehad hadden. Hij deed zulks in zijn, tien vrij aanzienlijke boekdeelen beslaand, werk: *Bijdragen tot de huishouding van Staat*. De heer VAN HALL zegt deswege in zijne gedachtenisrede: « Wij kunnen de lezing van dit werk niet alleen aanbevelen aan hem, die VAN HOGENDORP wil leeren waardeeren; maar ieder Regent van ons land, ieder die eenigzins met de openbare aangelegenheden van dat Land te doen heeft, ja bijna ieder denkend landgenoot, moet het zich ten pligt rekenen dit werk grondig

hebben Wij Ons bewogen gevonden om te verklaren, zoo als Wij verklaren bij dezen, dat alle landen tot denzelven behoorende, van nu af, vormen *het Koningrijk der Nederlanden*, hetwelk als zoodanig door Ons en Onze wettige nakomelingen, volgens het regt van eerstgeboorte, moet worden bezeten, en dat Wij, voor Ons zelven, en voor de Vorsten die, na Ons, den alzoo opgerigten troon bekleeden zullen, de Koninklijke waardigheid en titel aannemen; bij dezen laatsten echter dien van HERTOG VAN LUXEMBURG voegende, uit hoofde der afzonderlijke betrekkingen, welke dat landschap bestemd is om met Duitschland te onderhouden.

---

te kennen. Er is geen onderwerp, dat tot de huishouding van den Staat behoort, dat in hetzelve niet met fiksche en tevens uitvoerige trekken behandeld wordt.»

Dat zijne zucht tot betoon van hulp, waar hij dit billijk of noodig keurde, niet binnen een' engen kring besloten was, bewees zijn gedrag tijdens de vrienden der opgestane Grieken zich tot de Nederlandsche milddadigheid wendden om dezen door geldelijken onderstand bij te springen; hij gaf zijnen landgenooten den eersten spoorslag tot het verstrekken van eene hulp, die niet karig toegedeeld en dankbaar ontvangen werd.

De rust van VAN HOGENDORP werd verschrikkelijk afgebroken. De schokken van 1830, aan Europa, aan het Vaderland zoo bijzonder, toegebragt, waren voor hem een smartelijk ontwaken. Hij die als den hoeksteen gelegd had waarop het Staatsgebouw, eerst van zijn oud Vaderland, daarna van het vereenigd Koningrijk der Nederlanden, was opgetrokken, moest in het vermeld jaar beleven dat door afval van het Zuiderdeel van dat Koningrijk het schoone gebouw instortte, en Nederland eensklaps, van het bloeijendste, vreedzaamste en nijverste land der wereld, in een tooneel van schrik, scheuring en rampen werd verkeerd. De nu acht en zestig jarige grijsaard aarzelde geen oogenblik om, in deze hagchelijke omstandigheden, zijne stem te verheffen, onbeschroomd zijne meening te verklaren, en die aan het oordeel van zijne medeburgeren te onderwerpen. De uitkomst had bewaarheid wat zijn veruitziende geest (1) reeds bij de knooping van den band tusschen Oud-Nederland en Belgie had berekend; bij vele kiemen van slaking, die zich al in den aanvang ongelukkig hadden voorgedaan, werd die band op eene allergeweldigste wijze losgescheurd en ontrafeld. De edele sprak echter, nadat, in weerwil van alles, die band jaren lang zoo schoon was gestrengeld geweest, voor eene andere, zijns inziens, meer doelmatige vereeniging, althans voor eene bedaarde beoordeeling van personen en zaken, voor vrede, en voor eene weltastende peiling der wonden, aan het maat-

(1) Men zie zijn *Advys* van April 1816 over de vereeniging der Noordelijke en Zuidelijke Nederlandsche gewesten.

Maar hoezeer ook deze bepalingen strooken met hetgene Wij aan de uitgestrektheid der Nederlanden, en aan de beschaafdheid van derzelver talrijke en nijvere inwoners verschuldigd zijn, niet minder achten wij ons verpligt om zorg te dragen, dat niet de naam dien WIJ steeds, in alle wisselingen van de fortuin met eere gedragen, en onder welken Onze Voorvaderen aan de zaak der vrijheid zoo menigvuldige diensten bewezen hebben, vernietigd worde en verdwijne. En begeeren en bepalen Wij uit dezen hoofde, dat voortaan de vermoedelijke Erfgenaam van het Koningrijk der Nederlanden zal aannemen, voeren en behouden den naam en titel van *Prins van Oranje*, dezelve reeds

---

schappelijk ligchaam geslagen. Vonden zijne woorden, bij de opgewondenheid der gemoederen en bij het dreigend oproer, niet onverdeelden ingang en de gewone toejuiching: niemand zal daarin miskennen de reinste Vaderlandsliefde, de welmeenendste bedoelingen, en de hartelijkste rondborstigheid, die altijd den grooten VAN HOGENDORP hebben gekenschetst.

Rijper ondervinding heeft op veel van hetgeen de scherpzinnige man in 1830 ter nederstelde, bereids het zegel gedrukt; en veel daarvan is in de laatste jaren òf werkdadig toegepast òf nader ter toetse gebragt. Hand over hand was inmiddels de staat zijns ligchaamsgestel afgenomen; doch hij toonde, ook onder hevig en bijkans gedurig lijden, onafgebroken die zielskracht, welke hij eerst en voornamelijk uit zuivere Godsdienstbegrippen puttede, welke hij geheel zijn leven had aan den dag gelegd, en welke zielskracht hem ook niet verliet, toen, in het begin des jaars vóór zijn verscheiden, eene geliefde dochter aan zijn gevoelig vaderhart door den dood werd ontrukt.

Eindelijk bezweek hij te 's Gravenhage, in den avond van den 4 Augustus 1834, na lang zijn Vaderland tot roem, zich-zelven tot eer, en anderen ten voorbeeld te hebben verstrekt, en zich een' onvergetelijken naam te hebben verzekerd. Steeds zal hij in de geschiedrollen van Nederland als eene luistervolle ster prijken, en de nakomelingschap zal, even als de tijdgenoot het in zijn leven gedaan heeft, en dat bij zijn verscheiden nog doet, in zijne nagedachtenis zegenen de herstelling van de onafhankelijkheid, de eer en den naam van Nederland.

De mede reeds overleden Vaderlandsche redenaar bij uitnemendheid heeft voor GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP een gedenkteeken opgerigt, dat de eerste nis siert van het verheven *Gedenkstuk van Neêrlands herstelling*, en waarop ieder Nederlander met onverflaauwbaren wellust staart. De redenaar vertoont den ontslapene als: « Een karakter, gelijkend naar dat der Romeinen uit de schoonste tijden der Republiek, doch zonder de hardheid der vormen en hoekigheid der omtrekken, die meerdere woestheid weleer tot grootheid achtte te behooren. Deftig en achtbaar, maar beschaafd en zachtaardig; een verlicht hoofd, niet slecht met kennis der fraaije wereld en harer zeden, maar ook met eenen kostbaren voorraad der

onmiddellijk bij dezen aan Onzen beminden oudsten Zoon, met des te inniger genoegen verleenende, omdat Wij Ons verzekerd houden dat Hij den alouden luister daarvan zal handhaven door de stipte vervulling zijner pligten als Onze eerste Onderdaan en als toekomstig Beheerscher van den nieuwen Staat, en door ten allen tijde, met moed en zelfopoffering te waken voor de regten van zijn Huis en voor de veiligheid van het vreedzame en gastvrije grondgebied der Nederlanden.

Gij allen, Landgenooten! die dat grondgebied bewoont, ontsluit uwe harten voor het vertrouwen en de hoop! De bestanddeelen van het Staatsgeluk zijn allen in uwe eigene magt! Zijt den Vaderlande ver-

---

wezenlijkste en nuttigste kundigheden verrijkt. » Na herinnerd te hebben dat de groote Staatsman was begaafd met het talent van wel te spreken en wel te schrijven; dat, daar hij vroeger een' aanzienlijken post had bekleed, 't hem ook na den val van het Stadhouderlijk bewind aan geene aanzoeken had ontbroken om in gewigtige Staatsbetrekkingen geplaatst te worden, doch dat hij die alle standvastig had afgewezen, zegt VAN DER PALM dat hij dit deed:

« Niet uit onverschilligheid, noch uit wrok; maar omdat hij *Vaderland* en *Oranje* niet van elkander kon scheiden; door vrijheidzucht, door eer en trouw geleid, » « Want (leest men verder) waar het ongeluk zijn raad of hulp, waar de verdediging des regts zijne pen, waar nuttige of grootsche ondernemingen zijn vermogen behoefden, vond men hem steeds vaardig tot medewerking, en, was het noodig, om zich vooraan te stellen. Tot zulk een karakter behoort ook verbeelding en geestvervoering. Wat door hetzelve wordt voortgebragt, steunt niet enkel op koele beschouwing en berekening; het kenmerkt zich ook door opgewondenheid, door verheffing van ziel boven het gewone inzigt in den schakel van uitkomsten en oorzaken. Van daar die hooggestemde, maar tevens onwrikbare moed, dien hij in beginnen, voortzetten en eindigen van Nederlands herstelling aan den dag legde; een moed, die zich nooit een oogenblik verloochende; dien hij bij alle braven even sterk en zuiver onderstelde, als hij dien in zich voelde gloeijen, en in sommigen, die hem omringden, zag blaken; een moed, zoo groot dat, zoo hij aller borst gelijkelijk ontvlamd had, de behoudenis des Vaderlands zelfs geen oogenblik twijfelachtig zou geweest zijn. Zie daar den man, op wien, in den dageraad onzer verlossing, het oog van alle braven gevestigd was, en van wien het nageslacht nog onzeker zijn zal wat het geweest zij, of het vertrouwen op zijne wijsheid, of de eerbied voor zijne deugden, of het voorbeeld van zijne zelfopoffering, hetwelk het meest heeft toegebragt, om uit dien dageraad een blijden en helderen dag te doen geboren worden! »

Wanneer wij de geestvoortbrengselen willen overzien van hem, dien allen bij « doop- en geslachtnaam » tevens kenden, dan moeten wij daartoe brengen:

kleefd, eendragtig en vrij van allen naijver, en gij zult sterk genoeg zijn voor de afwering van alle de gevaren, die u bedreigen mogten! Europa beschouwt uwe hereeniging met belangstelling en welwillendheid! De Gwt., die bereids voor een groot aantal uwer verbindende is, zal welhaast de wijzigingen ondergaan, die haar met de belangen en wenschen van allen in overeenstemming moeten brengen, en daar zult gij dien waarborg vinden van den Godsdienst, op welken Wij allen den hoogsten prijs stellen. Weldadige inrigtingen zullen, onder den Zegen des Allerhoogsten, de vrije ontwikkeling van alle soort van volksvlijt en de herleving uwer van ouds beroemde kunsten bevorderen.

Zijn: *Iets voor de armen*, in zes stukjes, uitgegeven van 1799 tot 1801, strekkende om middelen aan de hand te geven tot betere voeding der Armen; zijne *Verhandelingen over den Oost-Indischen handel*, in het licht gekomen in 1801, 3 stukken in oct.; zijne *Gedachten over 's lands finantien*, in 1802, en *Brieven van een participant in de Oost-Indische compagnie over een stelsel van bestuur en handel voor Neêrlands-Indië*, 3 stukken, in 1803; zijne *Memorie* over den tegenwoordigen staat van den handel en de culture in de Oost-Indische bezittingen van den Staat, in 1804; zijne *Missive over het armenwezen*, in 1805; zijne reeds vermelde *Bijdragen tot de huishouding van Staat in het Koningrijk der Nederlanden*, in en na 1818, in 10 deelen, waarin de voornaamste redevoeringen, door den schrijver ter Tweede Kamer van de Stat.-Gen. uitgesproken; zijn *Advys*, van 17 April 1816, ingevolge de vereeniging der Noordelijke en Zuidelijke Provincien, 1831; en *Advys* over de verhandeling, bekroond door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, op derzelver prijsvraag: *over de oorzaken van het verval des Nederlandschen Handels en de middelen tot herstel of uitbreiding van denzelven*, uitgegeven in 1828, door den Hoogleeraar H. W. TYDEMAN. Voorts zijne *Lettres sur la prospérité publique*, 2 tom., 1831, waarvan in het volgend jaar eene Nederduitsche vertaling onder den titel van *Brieven over de nationale welvaart* werd uitgegeven; en hebben wij nog van hem onderscheidene gelegenheidsgeschriften na den afval van België, als: *De Prins van Oranje*, het *Krediet*, de *Vrede*, de *Natie*, de *Koning*, de *Schutterijen*, de *Verantwoording* en de *Ontwikkeling*.

Reeds in 1805 had de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen te Haarlem hem tot directeur verkoren; in 1814 werd hij tot medelid gekozen door de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden, in 1818 door de tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch instituut, en in 1824 door het Utrechtsch Provinciaal Genootschap.

Zacht ruste de asch dezes grooten mans. Meermalen is het ontwerp ter sprake gebragt, hem een gedenkteeken te stichten: voorzeker bezit hij er een in het hart van ieder regtgeaard Nederlander.

En zoo uwe gevoelens en uwe pogingen aan die beantwoorden, welke uw Koning u, op dezen plegtigen dag, hartgrondig en onherroepelijk toevoegt, zal de voorspoed, die u te beurt valt, nog eeuwen lang het erfdeel zijn van een dankbaar nageslacht.

Gedaan in 's Gravenhage, den 16 Maart 1815.

(*geteekend*) WILLEM

Ter ordonnantie van Zijne Majesteit.

(*geteekend*) A. R. FALCK.

En komen wij thans tot hem, in menig opzigt zijn wederpaar:

JEAN JOSEPH RAEPSAET,

Een twaalftal jaren vroeger (29 Dec. 1750) geboren, te Oudenaerden, alwaar zijn vader pleitbezorger bij den raad van Vlaanderen, griffier der hooge en lage kassellerij was. Hij bekwam zijne eerste leiding bij de Jezuiten te Oudenaerden, en studeerde vervolgens in de beide regten te Leuven, promoveerde in 1772 en werd den 16 Januarij 1773 als pleitbezorger bij den raad van Vlaanderen ingeschreven. Als eene hulde aan zijns vaders en ook aan eigene verdiensten, verving hij dezen, bij deszelfs dood, ondanks zijnen 23jarigen ouderdom. In 1777 in het huwelijk getreden met de dochter van J. B. Bauwens, die onderscheidene betrekkingen van Land en Stad vervulde, bekwam hij door den invloed van dezen zijnen behuwdvader nog eene Stedelijke betrekking; en hij zou, gewis onder zulk eene leiding, al spoedig tot hoogere betrekkingen zijn opgeklommen, had de dood van Maria Theresia in 1780 de rust ook van Raepsaet niet verstoord. Men kent de gebeurtenissen, die onder den opvolger van die Keizerin plaats hadden; Raepsaet, wiens geheele aanleg en opvoeding gestrekt hadden tot medewerking aan de instandhouding der oude Regeringswijze en dus vooral ook der regten van adel en geestelijkheid in Belgie, en die als zoodanig gekant was tegen het nieuwe Regeringstelsel, dat Keizer Joseph, met welke heilzame bedoelingen ook, in Belgie had ingevoerd, Raepsaet was een der eersten, die zich tegen dat nieuwe stelsel verhief. Hij beschouwde het als strijdig met den huldigings-eed, en hij lokte de vertoogen daartegen uit van de kassellerij van Oudenaerden en van eene algemeene vergadering van Heeren en Dorps-afgevaardigden. Den 17 April 1787 had deze bijeenkomst plaats. De gevolgen daarvan waren groot. Op grond der hierin te voorschijn gebragte gronden tegen de gemaakte veranderingen in de Regeringswijze, weigerden de Brabandsche Staten, den 23 April daarna, de subsidien en werd het verzet algemeen. De Provincien confedereerden zich. De heer Raepsaet was een der afgevaardigden, die de acte daartoe voor Vlaanderen teekenden.

Den 22 April werd door den Souvereinen Vorst eene Commissie van twee en twintig leden voor de helft uit Belgen, ter herziening en, zoo veel noodig, ter wijziging van de Gwt. benoemd.

Die Commissie was aldus zamengesteld:

LEDEN.	WOONSTEDEN.	UIT WELK GEDEELTE DES LANDS.
1. Gijsbert Karel van Hogendorp.	President van den Raad van State te 's Hage en *President der Commissie.*	N. Nederlander.

De Oostenrijksche Regering gaf niet toe; een opstand volgde in België; RAEPSAET had geoordeeld het voorbeeld van velen, die hun Vaderland ontvlugtten, niet te moeten volgen, en hij stuitte den stroom der emigratie daardoor niet weinig. De Oostenrijksche Regering stelde zijn besluit evenwel kwalijk op prijs; zij deed hem, den 21 Oct. 1789, opligten en tot in de Antwerpsche citadel kerkeren; onttrekkende hem aan zijn wettigen regter. Die gebeurtenis ontvlamde de gemoederen derwijze, dat met het einde van November gansch Vlaanderen de vaan des opstands had geplant. In de hoop van de beweging te stuiten, ontsloeg het Hof van Weenen den gevangene den 22 Nov., en liet hem zelfs de verlokkendste voorstellingen doen, om tot de Oostenrijksche partij over te gaan. RAEPSAET was de man niet, wien men zulke voorslagen kon doen. Hij was te goeder trouw aan de zaak der oude Belgische Regten toegedaan; hij achtte die geschonden: van daar zijn verzet, dat bij hem steeds in den wettigen vorm was gebleven. Met geestdrift werd hij te Gend ontvangen, en vond daar de onafhankelijkheid reeds uitgeroepen, welken stap hij te overijld keurde. Hij nam weder deel aan vele maatregelen van orde, gaf menig blijk van zijne onbaatzuchtigheid; hij weigerde een zetel in het congres, en trok zich schier geheel in het mede-beheer van zijne geliefde Provincie Vlaanderen terug. Hij keurde de weigering van de nadere voorslagen uit Weenen aan het congres af, en had liever op grond dier voorslagen willen zien onderhandelen. Zijn raad woog niet tegen de woelingen van VAN DER NOOT en VAN EUPEN. De onderdrukking van den opstand door de Oostenrijksche legermagt deed te laat betreuren dat men dien raad niet had opgevolgd. Nu werd de heer RAEPSAET met twee andere afgevaardigden (1790) naar 's Hage gezonden, om voor het congres over eene schikking te onderhandelen. Die zending mislukte, ten gevolge der knoeperijen van VAN DER NOOT enz. — Met de Belgische onafhankelijkheid was het nu spoedig gedaan.

2. W. van Tuyl van Serooskerken van Zuylen.	President der Ridderschap van de Provincie Utrecht.	N. Nederlander.
3. J. J. Raepsaet.	Oud lid der Staten van Vlaanderen en oud-griffier der hooge en lage kasselrij van Oudenaerden.	Belg.
4. J. H. Mollerus.	Lid van den Raad van State te 's Hage.	N. Nederlander.
5. H. W. Baron van Aylva.	Groot Hofmaarschalk in N. Nederland.	id.

Na de herstelling van het Oostenrijksch gezag, werd de heer R. door den tijdelijken Gouverneur-Generaal, Graaf Mercy d'Argenteau, met de opstelling van een ontwerp eener constitutie van Vlaanderen belast; hij voldeed daaraan, doch wantrouwde Oostenrijk, en verscheen niet meer in Brussel, omdat, ondanks de amnestie, door Keizer Leopold gegeven, vele Belgen in 't geheim vervolgd werden.

Hierop werd België het tooneel van den krijg tusschen Frankrijk en de verbonden Mogendheden; en het zag, te midden van zoo vele Staatsschokken, ook zijne burgerlijke en geestelijke instellingen door de decreten van 15 Dec. 1792 omverre geworpen. Raepsaet, een der voorstanders van die instellingen, werd door de revolutionnairen vervolgd, en moest tot in Maart 1793 in Staats-Vlaanderen eene schuilplaats zoeken.

Bij zijne terugkomst bood het Oostenrijksche Hof hem eene plaats in den Staatsraad aan; hij weigerde deze, doch stond zijn Vorst en Land daarom toch met raad en daad ten dienste, en herstelde in zijne Provincie, na het aftrekken der Franschen, alles op den ouden voet. Dit deel zijns levens getuigde ten volle dat gemoedelijkheid, geene lage gedienstigheid, dat liefde voor zijn Vaderland zijne handelingen bestuurde, ofschoon onpartijdigen in hem minder strakheid zouden hebben verlangd in het handhaven van datgene, wat, reeds eenmaal in den stroom der omwenteling voortgesleept, in veel opzigten niet meer dan blooten vorm bleek te zijn. En hij had dan ook slechts korte vreugde van den gedenkpenning, ter eere van de herstelling der oude orde van zaken geslagen en hem geschonken. In Junij 1794 togen de Franschen andermaal in België, en de opgevolgde gebeurtenissen, die gansch Europa hebben ten onderste boven gekeerd, hebben ook een einde gemaakt aan de Oostenrijksche heerschappij in België.

Bij den intogt der Fransche krijgsbenden, werd Raepsaet met de kas en archieven van Oudenaerden naar Zeeland gezonden, ten einde die te redden. Gedurende negen maanden vertoefde hij te Goes, en toen alle hoop, van de Oostenrijkers verwinnaars te zien, verdwenen was, keerde R. weder om aan zijne Stadgenooten den hem toevertrouwden schat terug te geven. De Franschen draalden echter niet, zich

6. Gendebien.	Oud Raadpensionaris van den *tiers-état* van Henegouwen.	Belg.
7. A. J. C. Baron Lampsins.	Kamerheer en Directeur der bibliotheek te 's Hage.	N. Nederlander.
8. Wilh. Queysen.	Lid van den Raad van State 's Hage.	id.
9. Graaf De Thiennes de Lombise.	Minister van Justitie in Belgie.	Belg.
10. Graaf de Méan.	Grondbezitter in Luik, Oud Minister.	id.

---

daarvan meester te maken. Bij zijne terugkomst, vond hij zijne woning verkocht, beroofd, en zijne goederen, als geëmigreerde, in beslag genomen, zonder dat was acht gegeven op zijne zending en de capitulatie van Zeeland.

Bij 's mans bekende denkwijs en bij evengemelde persoonlijke harde ervaring, was het geen wonder, dat hij een verklaard tegenstander van de Fransche revolutionnaire besturen was, en dit was voldoende, dat men hem, na het boerenoproer in Brumaire van het jaar VII, onder meerderen, als gijzelaar naar Frankrijk sleepte. Eerst in St. Pelagie en daarna in den Tempel opgesloten, werd hij op de lijst gesteld van hen, die bestemd werden naar Cayenne te worden vervoerd; gelukkig werd die vervoering weêrhouden door den Staatsschok, die het toenmalig bewind vernietigde. Na vijf maanden gevangenis, werd hij ontslagen, en leefde in stille afzondering tot den 18 Brumaire, de verheffing van Bonaparte.

Uit erkentelijkheid, uit afkeer van de woelingen der Jacobijnen, en tevens uit besef dat al zijne pogingen, om aan zijn Vaderland deszelfs aloude Staatsregeling terug te geven, vruchteloos zouden zijn, volgde hij het gelukgestarnte des eersten consuls, in de hoop altoos van nut zijn geboorteland eenige dienst te kunnen bewijzen.

Rampsaet werd geroepen in den algemeenen raad van zijn departement, en tot voorzitter daarvan benoemd, in welke waardigheid hij jaarlijks, eenstemmiglijk, bij de verkiezingen gehandhaafd werd, tot in 1803; in die betrekking begroette hij den eersten consul, bij deszelfs bezoek in België. Met gelijke eenstemmigheid werd hij in 1803 in het wetgevend ligchaam gebragt, waarin hij zitting hield tot in 1813, toen de Fransche heerschappij in zijn Vaderland een einde nam. Ter naijvernood bevond hij zich in Parijs, of men bood hem eene plaats in den Staatsraad aan. Hij sloeg die af, vermits hij zich met zijn gezin niet in Parijs wilde vestigen. Hij liet echter niets onverzuimd, om zijn geboorteland ook in dat tijdgewricht de meest mogelijke diensten te bewijzen.

Tijdens de krooning van den Keizer maakte hij deel uit van het wetgevend ligchaam, dat deszelfs hulde betuigde aan Paus Pius VII. Als

11. O. Le Clerq.	Advokaat in Limburg, wonende te Luik.	Belg.
12. Theod. Dotrenge.	Advokaat, Griffier van de regtbank van Koophandel te Brussel.	id.
13. Graaf de Mérode v. Westerloo.	Groot-Hofmaarschalk te Brussel en vice-president van den geheimraad van Belgie.	id.
14. B. J. Holvoet.	Lid van den geheimraad van Belgie te Brussel.	id.

Katholijk en als Belg, was hij niet voldaan over de aanspraak van den 't woord voerenden Voorzitter, die de vrijheden de Gallikaansche kerk hoog had doen klinken. Daarom verzocht hij voor zich en zijne Belgische medeleden een gehoor bij den Paus, en stelde Z. H. o. a. voor een uitstap naar Belgie te doen, in welk land Z. H. betuigde groote belangstelling te koesteren. PIUS VII meende dat dit aan het bewind te veel misvallen zou. Z. H. beschonk R. en zijnen Belgischen medeleden met een aandenken in edelgesteenten.

Men heeft aan zijn langdurig verblijf te Parijs die menigte onschatbare nasporingen over de oude geschiedenis en de gedenkstukken van zijn land te danken, die de grondslagen hebben uitgemaakt van de werken, die zijnen roem zoo zeer hebben gevestigd. Bijzonder stond hij in vriendschappelijke betrekking met den bibliothecaris den heer VAN PRAET, die de boekerij en al hare beambten ter zijner beschikking stelde.

In 1814 werd Prins WILLEM van *Oranje-Nassau* tot de Regering over al de zeventien vereenigde Provincien der Nederlanden geroepen. Onder de eerste Belgen, die de Vorst bij zich ontbood, behoorde de heer RAEPSAET, wien hij eene plaats in den Raad van State wilde geven; R. gaf eerbiediglijk aan Z. K. H. te kennen, dat hij soortgelijke aanbieding van Keizer FRANS II en van NAPOLEON niet had kunnen aannemen, toen hij nog in de kracht der jaren was; dat hij thans in den avond zijns levens, na zoo vele staatsstormen en na het verlies van een groot deel zijner fortuin, niet besluiten kon zijn ambteloos leven vaarwel te zeggen, en dat hij het overschot zijner dagen wenschte door te brengen in de vervulling der pligten, die de Godsdienst hem voorschreef, en de beoefening der oude geschiedenis van zijn Vaderland.

Hoe stellig zijn voornemen ten deze was, de heer R. kon zich niet ontslaan van de vervulling eeniger werkzaamheden en van eene betrekking van tijdelijken aard, waarin hij meende zijn Vaderland nogmaals van dienst te kunnen zijn.

Tijdens het zamenzijn van het Weener-congres, trad de heer R. weder op als verdediger van de oude Staatsregeling van België, maar de tijden waren veranderd; in Belgie zelve vond hij zijne krachtigste wederstrevers, die volhielden dat andere regten, dan de door hem vooral bedoelde, die van adel en geestelijkheid en het aloude gemeentewezen, waren verkre-

15. C. T. Elout.	Lid van den Raad van State te 's Hage.	N. Nederlander.
16. Dubois.	Rentenier te Antwerpen; intendans-raad.	Belg.
17. J. E. N. van Lijnden.	President van de Staten-Generaal der Nederlanden.	N. Nederlander.
18. C. F. van Maanen.	Minister van justitie te 's Hage.	id.
19. E. J. Alberda van Bloemersma.	Kamerheer bij het Hof in Nederland.	id.
20. F. van der Duijn van Maasdam.	Groot-kamerheer bij het Nederlandsche Hof.	id.

gen, en dat de maatschappij thans geheel verschillende behoeften had dan die waaronder hij Belgie vóór 1790 had helpen besturen. Hoe dit zij, hij werkte in zijnen geest, door het uitgeven van een geschrift over de inhuldigingen der Souvereinen in Belgie, en waarin hij o. a. poogde aan te toonen, dat « de Souverein niet wettiglijk over de Nederlanden kan regeren, zonder door de Natie te zijn geagreëerd.»

Terwijl men in Weenen hierop weinig acht sloeg, begreep de Souvereine Vorst, die tot de Regering der Vereenigde Nederlanden was geroepen, eenigermate aan de geschiedkundige vorderingen des heeren R. te moeten gehoor geven, immers toen Hoogstd., de aanzienlijken te zamen riep, werd daaraan de *agreatie* van de Koninklijke magt in den persoon van WILLEM I en de Dynastie van Oranje onderworpen.

Behalve deze Verhandeling, stelde hij er nameloos eene andere, getiteld: *Observations d'un Belge sur le sort des Pays-Bas autrichiens*, ten gevolge waarvan de Souvereine Vorst den heer R. tot een onderhoud ontbood.

De grijze Staatsman ontwikkelde in dat mondgesprek, dat wel twee uren aanhield, zijne lievelings-denkbeelden: de herstelling der regten en privelegien van Belgie, onder een Vorst, door eenen eed ter nakoming van dezelve gebonden. Eenige wijzigingen in de regten, welke de veranderde Maatschappij volstrekt noodzakelijk had gemaakt, wilde hij echter aannemen. Een zijner levensbeschrijvers stelt zijne gevoelens derhalve voor als die der gematigde Tories in Engeland.

De uitslag van dit mondgesprek en de rondborstigheid, waarmede R. had gesproken, moeten den Vorst niet mishaagd hebben, die hem, bij zijn besluit van 22 April 1815, tot lid benoemde der commissie, uit Nederlanders en Belgen zamengesteld, aan wie de ontwerping van de Gwt. voor het vereenigd Rijk werd opgedragen.

R. heeft van de werkzaamheden dier commissie een Dagboek gehouden, dat hij van eenige beschouwingen over den aard der Gwt. van 1814 liet voorafgaan. Reeds na zijn eerste mondgesprek met den Souvereinen Vorst (in Sept. van dat jaar) had dezelve den heer R. gelast bij geschriftte de middelen op te geven, die hij 't geschiktst achtte om

21. De Coninck,	Gewezen-prefekt van Hamburg, te Brugge.	Belg.
22. Graaf d'Aerschot.	Geheimraad te Brussel.	id.
	LATER BIJGEVOEGD:	
23. Baron d'Anethan.	Van Luxemburg.	id.
24. Baron J. van der Dussen.	President der Ridderschap van Noord-Braband.	N. Nederlander.
J. D. Meijer.	Advokaat te Amsterdam, *Secretaris der Commissie.*	id.

---

de Staatsregeling van Nederland van 1814 met de Belgische over een te brengen; en reeds den 23 Sept. leverde de ijverige man zijnen arbeid over. Later stond hij nogmaals mondeling bij den Vorst, zijne denkbeelden voor, en verhief hij zich met name tegen de uitgestrekte magt der Gouverneurs van de Provincien en de inrigting der Staten naar de Gwt. van 1814. De Souvereine Vorst beloofde hem daarop in eene commissie tot opstelling van eene nieuwe Gwt. te zullen benoemen, en dat Hoogstdezelve genoegen zou nemen in hetgeen deze commissie, na rijp overleg, zou beramen.

De heer R. beklaagt zich, dat hij in die commissie tot geenerlei belangrijke werkzaamheid door den Voorzitter werd gekozen, die, meent hij, geheime voorschriften nopens hem had, omdat men zijnen invloed, in het belang der oude Belgische voorregten, vreesde: hoe dit zij, zeker is het dat de heer R. zich door het nagaan van het werk van de andere leden en het doen van gewigtige eigen voorstellen ruimschoots daarvoor schadeloos stelde en toonde het gewigt zijner hooge roeping wel te beseffen. Hem is Nederland o. a. verschuldigd de daarstelling van eene Tweede Kamer en het omkleeden met beweegredenen der regterlijke uitspraken. Hij deed daartoe de voorslagen, die aangenomen werden. Nopens het herstel der oude Staten en andere regten, dreef aanvankelijk zijne meening, na veel sprekens en wedersprekens, wel boven, doch na zijn vertrek — hij woonde de beraadslagingen der commissie niet tot het einde bij — werd deze gewijzigd en veranderd. Zijn voorstel om de Gouverneurs of Koninklijke Commissarissen bij de Provinciale Staten af te schaffen werd niet in overweging genomen. Het was na den slag van Waterloo, dat hij zich naar zijne haardsteden terug begaf, en hij verstrekte aan den heer HOLVOET volmagt om, namens hem, de Staatsregeling te teekenen, voor zoo veel hij daartoe had medegewerkt.

«Het Journal van RAEPSAET — zegt prof. THORBECKE — «vergunt een blik in de werkplaats,» waaruit de beschrijving der Gwt. van 1814 voortkwam. RAEPSAET was eenzijdig, maar opregt. Zijn gezigtspunt, ten aanzien van Belgie, was 't zelfde, dat HOGENDORP bij het schrijven

Nopens het gebeurde in deze Commissie zijn overigens verschillende bijzonderheden verspreid in de werken van den graaf VAN HOGENDORP en andere Noord-Nederlandsche Staatkundige schrijvers, die meer in het algemeen bereik zijn; veel daarvan is ook te boek gesteld door den heer RAEPSAET, in een Dagboek, dat voor twee jaren in België het licht heeft gezien. (Daar het zoo geheel tot de geschiedenis van deze herziening behoort, voldoen wij aan het verlangen van velen, hetzelve hierachter, en wel in de oorspronkelijke taal, op te nemen, voor zoo veel het verhandelde in de Commissie en daarmede verbonden beschouwingen aangaat.)

---

der Schets had voor Noord-Nederland; zijn verbaal is niet onbelangrijk, schoon over 't algemeen op verre na zoo belangrijk niet, als men zou wachten of wenschen. Hij woonde ook de laatste raadplegingen der commissie, en met name die over de algemeene redactie en het verslag, niet bij.

« Niettemin heeft het historisch gedeelte der uitlegging door het Journal gewonnen, in zoo verre het over de persoonlijke denkbeelden van de leden der commissie en den loop harer handelingen licht geeft. »

Het is dan ook — voor zoo verre dit hieruit mogelijk is — tot regt verstand veler artikelen of beginselen der Gwt. van 1815, in 1840 behouden of gewijzigd, dat hierachter dit Dagboek en de beschouwingen van R. over de Gwt. van 1814 hier achter medegedeeld worden, welke voorkomen in het VI deel zijner werken, die in 1840 in Belgie uitgegeven zijn.

Na 's mans lidmaatschap in meergemelde commissie eindigde zijne Staatkundige loopbaan. Tot aan zijn dood, die den 19 Febr. 1832 plaats had, besteedde hij zijne verdere levensdagen aan geschied-, regts- en letterkundige navorschingen; de lijst zijner al en niet uitgegeven werken beslaat verscheiden bladzijden, achter de *Notice Necrologique et historique*, nopens hem, in 1841, te Gend in 't licht gegeven. Onder de gedrukte merkt men op: *Mémoire sur l'origine des Belges* (aangeboden aan het Nederl. Instituut); *Recherches sur l'origine et la nature des inaugurations des princes souverains des XVII Provinces des Pays-Bas; Histoire de l'origine de l'organisation et des pouvoirs des états généraux et provinciaux des Gaules, particulierement des Pays-Bas, depuis les Germains jusqu'au XVI siècle; Analyse historique et critique de l'origine et des progrès des droits civils, politiques et religieux des Belges et des Gaulois; Défense de Charles Martel contre l'imputation d'avoir usurpé les biens écclésiastiques et nommément les dîmes, avec un précis de l'origine des dîmes ecclésiastiques et laïcales*; en andere over verschillende bijzondere regten, gebruiken enz. in Belgie.

In alle die werken gaan buitengewone geleerdheid en scherpzinnigheid hand in hand; en legt iedere bladzijde getuigenis af, dat RAEPSAET het niet bij het bloote zeggen liet, « dat een advokaat dàn eerst zijn ware standpunt kan bereiken, als hij, nevens de kennis der wetten, de letterkunde en vooral de geschiedenis beoefent. » Als uitste-

Den 13 Julij 1815, bragt de Commissie haar rapport uit (*dat wij hier-achter in beide talen mededeelen, aan het hoofd der Gwt. van 1815*), ten geleide van het ontwerp.

Raepsaet heeft eene beschouwing van het karakter en de Staatkundige gevoelens harer leden gegeven (1), doch hij stelt op den voorgrond, dat zijne beschouwingen van geheel persoonlijken aard zijn; hij prijst, over het algemeen de Nederlandsche leden, wegens hunne kunde en gema-

---

kend te huis in al wat de feudaliteit betroft, wist hij licht te verspreiden in den doolhof van alle oude wetten en gewoonten zijns lands, en werd hij bijzonder door Henrion de Pansey, door Meijer en andere groote regtsgeleerden gewaardeerd: het was zijn lust in de voetstappen te treden van de te Waters, van Wijns en van de Spiegels, die zoo beroemde mannen van Noord Nederland.

In zijne *Notice sur l'origine de la fabrique des Toiles de lin dans les Pays-Bas*; — in zijne *Note sur la découverte de caquer le Hareng*, tegen een Fransch schrijver; — in zijne *Mémoire sur le commerce des Toiles*; — in zijne *Mémoire sur l'établissement d'une banque en Flandre* en andere handhaafde hij de eer en de belangen van zijn geliefd Vlaanderen, over welks taal hij met Meijer en Dewez eene briefwisseling hield: Hij vervaardigde ook een ontwerp tot organisatie der Provinciale Staten van Oost-Vlaanderen en de Stedelijke besturen aldaar.

Hij was lid van onderscheiden Akademien en geleerde Genootschappen, onder anderen van het Koninklijk Ned. Instituut; onder de Nederlandsche Regering werd hij tevens, tot Staatsraad in buitengewone dienst en tot Ridder van den Ned. Leeuw benoemd. —

Dit is de levensschets van den man, die voor Belgie in veel opzigten geweest is wat van Hogendorp voor Noord-Nederland is geweest; en die, gelijk uit het reeds aangestipte blijkt, ook grooten invloed op de lotsbestemming van het laatste gehad heeft. Men denke er slechts aan dat men hem de oprigting van de Tweede Kamer te danken heeft. Het zou een leerrijk werk zijn eene paralel te trekken tusschen de twee Staatslieden, die zulk een groot deel aan de daarstelling van Nederlands Staatsgebouw in 1815 hebben gehad: bij hoe veel uiteenloopends van meeningen, bij hoe geheel strijdigs van standpunt, aan landaard, aan opvoeding en Godsdienst ontleend, toch hoe veel gelijkheid in gemoedelijkheid, in zuiverheid van zeden, in onbaatzuchtige Vaderlandsliefde, in afkeer van woelingen; hoe veel overeenkomst in rondborstigheid, in moed in de ure des gevaars, in onverzetbare gehechtheid aan bezworen regten en vrijheden zou men opmerken, en dat alles gestevigd en opgeluisterd door grondige kennis, door nooitverflaauwde zucht om den geboortegrond te zien rijzen in magt en in welvaart, in zedelijke kracht en grootheid, aan geen beperkten landkring gebonden.

(1) VI Dl., bl. 38 en volgg.

tigden geest, doch klaagt over het groot verschil van gevoelen bij de Belgische leden.

In den beginne hielden deze laatsten voorbereidende bijeenkomsten bij den Graaf DE MERODE, doch toen het gebleken was hoe zeer de gevoelens uiteenliepen, als zijnde een deel der leden in de Oud-Belgische, een ander deel in de Fransch-liberale rigting, hielden die conferentien op. De heeren DE MERODE, DE THIENNES, DUBOIS en RAEPSAET hielden zich echter naauw aaneen gesloten.

Overigens getuigt de heer R. in 't algemeen van die Commissie:

« Toutefois ce qui est positif c'est que le Roi n'a fait influencer aucun des membres; tous ont joui de sa part de la liberté d'opinions la plus parfaite, et le comte de THIENNES avec qui j'ai été très-lié depuis 1790, tout ministre du Roi qu'il était, m'a assuré que le Roi, en le nommant membre de la commission, ne lui avait donné aucune instruction ni recommandation de travailler en tel ou en tel sens.

« Seulement a-t-on pu remarquer sensiblement et sans s'y tromper, que le président, MOLLERUS et VAN MAANEN, avaient charge du gouvernement de veiller aux intérêts du Roi ou plutôt de la prérogative royale; mais à l'exception de M. VAN MAANEN qui a paru quelques fois outré dans ce point, je dois dire que MM. le président et MOLLERUS s'en sont acquittés avec beaucoup de circonspection et réserve, et presque toujours sans avoir cherché à influencer les autres membres: aussi personne n'a trouvé mauvaise cette precaution du Roi, puisqu'il lui importait naturellement que dans une assemblée sur les intérêts communs du Roi et de la Nation, le Roi y eut quelques membres qui veillassent spécialement à ce qu'il n'y fut rien établi de contraire aux droits légitimes de la Couronne, tandis qu'il en siégeait tant pour défendre les intérêts de la Nation.»

JOURNAL DE Mr. J. J. RAEPSAET.

JOURNAL DES SÉANCES DE LA COMMISSION CHARGÉE DE RÉDIGER UN PROJET DE CONSTITUTION.

[Dit dagboek wordt voorafgegaan door eene soort van inleiding in drie afdeelingen; de *eerste* behelst eene beknopte inleiding, handelende over de oorzaken en gevolgen van de vereeniging van Noord-Holland en Belgie; de *tweede* afdeeling, geschied- en staatkundige overwegingen over de nieuwe Staatsregeling; de *derde* afdeeling, overwegingen over het algemeene stelsel van de Nederlandsche Gwt. van 1814. Hierop vindt men het eigenlijk Dagboek, dat opgevolgd wordt door eene *vierde* afdeeling, betreffende de wijze van uitvoering en de gevolgen der nieuwe Staatsregeling.

Wij laten de *derde* afdeeling, benevens het Journal, hier volgen, als van meer onmiddellijk gewigt voor deze verzameling.]

CONSIDÉRATIONS SUR LE SYSTÈME GÉNÉRAL DE LA CONSTITUTION HOLLANDAISE DE 1814.

CHAPITRE I.

DU POUVOIR ROYAL

Ce chapitre me semble bon en général, quoique par trop minutieux et pas rédigé dans un style comme doit être celui d'une constitution. Il tient plus du style cauteleux d'un avocat ou d'un notaire; celui d'une constitution doit être court, absolu et grand comme elle.

Mais ce qui me paraît extrêmement inconséquent, c'est qu'on y règle constitutionnellement le pouvoir royal du *nouveau* royaume et qu'on ne *commence* pas par dire par qui et comment ce *nouveau* royaume est créé, qu'on ne dise qu'au second chapitre, de quels pays il se compose, et bien moins, qu'on ne dise nulle part dans la constitution, si ce royaume a été créé et se constitue avec ou sans le concours des peuples, dont il se compose. L'on travaille sur la base d'une *réunion* de deux nations, sans invoquer l'acte de réunion et sans dire même que cette réunion existe.

J'y vois ensuite l'organisation et les attributions des états-généraux et provinciaux, des dicastères ministériels, mais je ne vois nulle part établis les droits, non pas ces *droits* pompeux et extravagans de *l'homme*, que les Français n'ont proclamés que pour les fouler aux pieds; mais les *droits du citoyen*, d'une liberté sage bien ordonnée, que j'aurais voulu voir placés, comme ils devaient l'être, à la tête d'une constitution libre. Je n'en vois dans toute la constitution quelques fragmens, encore mal digérés et insuffisans, que dans l'article CI, au chapitre de la justice.

Si dans les temps à venir, on vient nous demander où est le charte de notre réunion? que répondre?

Je ne sais pas quelle pièce nous pourrions produire, sinon une simple copie d'une convention entre lord Clancarty et M. Fagel, du 21 Juillet 1814, qui est un acte *inter alios*, relativement aux deux nations.

On demandera toujours, où est l'acte de rénonciation et de désistement de la maison d'Autriche, qu'on voit traiter encore dans le traité de Paris du 30 Mai 1814, comme souveraine de la Belgique? où est la rénonciation des puissances au traité de barrière de 1715? où est la résolution du congrès de Vienne, qui nous réunit? sommes-nous réunis? depuis quand? suivant les articles 1 et 5 de cet acte, il semble que la réunion est encore à faire; quand est-ce qu'elle se fera? où? comment? par qui?

Ce sont là des doutes que j'ai proposés, mais on a passé outre au lieu de les résoudre.

CHAPITRE II.

DES ÉTATS-GÉNÉRAUX.

J'ai proposé et réussi à établir les états-généraux en deux chambres; on peut en voir les motifs dans mon Journal.

L'on assure, par l'art. 58, aux nobles ou *corps équestre* de chaque province, un quart dans la représentation nationale; mais on ne lui assure ce droit que par une *loi*, par une loi *à faire*, et que le roi *se réserve* de *proposer*.

Mais le roi ne peut pas faire seul la *loi;* et où en sera l'ordre équestre, si les états-généraux rejettent la loi à *proposer?*

Supposons qu'ils l'adoptent, ce ne sera jamais qu'une *loi*, et une *loi* est révocable.

Ainsi, une partie de la représentation nationale n'est pas *constituée* puisqu'elle est révocable et précaire; est-ce ainsi qu'une nation se constitue?

Mais en admettant l'ordre équestre par province, est-ce bien politique d'en avoir exclu l'ordre du clergé, dans les provinces catholiques, où il a toujours formé le premier des trois ordres?

L'influence du clergé sur le peuple dans les provinces catholiques est connue; il me semble qu'il aurait fallu le ménager dans ces circonstances, surtout où notre roi est de la réligion prétenduement réformée (1) et que cette considération n'est déjà pas indifférente aux yeux du vulgaire. Le temps nous apprendra si j'ai bien prévu.

On n'a pas voulu de publicité des séances, c'est cependant le seul moyen pour concilier aux états-généraux la confiance de la nation et pour former et nourrir l'esprit public, qui fait force des empires (2). Au moins, si, à l'exemple des Etats-Unis de l'Amérique, on eut résolu de rendre le lendemain de chaque séance, publiques, par la voie de l'impression, les débats et les résolutions de la veille, on eut atteint ce double but.

Les Hollandais avaient détruit la liberté dans ses bases, en donnant une perpétuité de subsides au premier chef du budjet; cette faute a été réparée, comme l'on peut voir dans mon *Journal*.

(1) Wij laten deze en dergelijke uitdrukkingen in het Dagboek natuurlijk voor rekening des stellers; de onpartijdigheid bragt mede deze, zoowel als alle andere stukken in deze verzameling te geven zoo als die gevonden of door sprekers of schrijvers medegedeeld werden.

(2) On y est revenu après mon départ et on l'a adoptée. Il paraît que le roi a mieux examiné ce point et a consenti à l'admettre.

CHAPITRE III.

Dans ce chapitre tout est vague et cependant les états provinciaux forment, sans contredit, une autorité constitutionnelle et intégrante; néanmois leur composition est toute réglementaire et abandonnée à la volonté du roi, qui, pour comble, les fait présider par un commissaire, déjà connu sous le titre de gouverneur.

Rien de positif ensuite sur l'organisation et les attributions des magistrats des villes et du plat pays.

On n'avait pas la moindre idée des chefs-colléges du plat pays de la Flandre, ni des réglemens de 1672 et 1720, et de là on a attribué aux états provinciaux péle-mèle, sur les villes et villages de toute la province, ce que à l'égard des villages, chaque chef-collége exerçait dans son ressort, sans peine et sans embarras; de cette confusion doit nécessairement résulter dans les états provinciaux, la même bureaucratie qui existe aujourd'hui dans les intendances, et, sous les Français, dans les préfectures; ce qui aura pour résultat, que toute l'administration intérieure des villes et villages, sera peut-être encore plus mauvaise qu'elle ne l'est en ce moment et ne l'a été sous le régime français.

Tout ce chapitre présente une incohérence de principes, un vague, une obscurité qui font qu'on ne peut se faire une idée nette de ce que les états provinciaux sont ou seront, comment et par qui ils seront composés, quelle sera leur durée, leurs attributions etc.? il en est de même des administrations des villes, districts et villages. MM. Mollerus, Queyssen et Elout ont avoué, qu'en vérité on ne voyait point quelles étaient les attributions des états provinciaux, et lorsque je combattis le système de l'établissement des commissaires royaux ou gouverneurs des provinces, M. Elout me dit, qu'il avait bien fallu leur donner des pouvoirs si amples par leurs instructions, afin de faire marcher les états provinciaux, dont les attributions étaient encore indéterminées.

C'est par ces motifs qu'on nomma un comité pour déterminer les attributions des états provinciaux, lequel a refondu par son rapport tout ce chapitre de la constitution hollandaise.

Ce rapport est loin d'avoir rempli le but.

Je voulais détruire le système des gouvernances, comme contraire à la liberté des suffrages, inutile et français, mais je ne fus pas même secondé par mes collègues belges, qui, tout en adoptant mes motifs, se sont bornés à des palliatifs pour soutenir ces officiers royaux dans les bornes de pouvoir, parce qu'ils trouvaient ces gouverneurs déjà établis en Hollande.

Quant à moi, je ne vois dans ces gouverneurs que des préfets sous un autre nom, et n'ayant pu réussir à les faire supprimer, j'ai pris peu de part à la discussion du rapport du comité, parce qu'il m'a paru aussi défectueux que ne l'est le chapitre qu'on a voulu refondre.

Le temps apprendra si j'ai bien prévu.

D'après ce que j'ai pu apprendre de ceux mêmes qui ont rédigé la constitution hollandaise, le vice radical de ce chapitre provient de ce que les rédacteurs ont eu moins en vue les hommes que les choses.

C'étaient en général des antagonistes des anciens états hollandais, et, en partie des hommes plus ou moins imbus des principes de l'administration française, qui ont rédigé la constitution hollandaise. Il n'ont eu principalement en vue que d'abolir l'ancien pouvoir de ce qu'ils appelaient *grosses perruques*, c'est-à-dire de ces hommes qui dominaient autrefois dans les états et dans les villes; et en voulant établir une force politique contre le retour de l'influence de ces grosses perruques, ils ont oublié d'organiser cette force ou plutôt ils n'ont pas su comment l'organiser, ce qui a fait qu'ils ont abandonné toute cette organisation au pouvoir souverain exclusivement, au lieu de l'établir constitutionellement comme il eut dû l'être.

Le baron Lampsins me dit un jour, qu'on a balancé si on n'aurait pas même supprimé les états provinciaux, ce qui aurait rendu toute cette partie encore plus monstrueuse et moins capable de marcher, surtout dans la Hollande, où les chef-colléges du plat pays sont inconnus.

Dans l'état actuel des choses, c'est-à-dire sous la nouvelle constitution des Pays-Bas, je pense que la partie administrative tant des états provinciaux que des villes et du plat pays ne vaut rien, qu'elle essuiera des critiques amères et fondées, qu'elle déplaira à tous les partis et qu'elle aura bien de la peine à marcher, si tant est qu'elle marche.

La seule perspective consolante que j'aie, c'est que nous commençons notre nouvelle existence politique sous un prince qui est ennemi du pouvoir absolu par principe; et attendu que la constitution lui abandonne le pouvoir d'organiser toute cette partie, sur l'avis d'une commission par chaque province, j'ai encore quelque espoir que la Flandre recouvrera son inappréciable administration, si cette commission est bien choisie et composée d'anciens administrateurs. Mais malheureusement il nous reste encore peu de ces hommes précieux et les prétendus hommes d'état du jour les traitent aussi de grosses perruques.

Si j'avais réussi à faire supprimer les gouvernances, que je regarde comme le vice radical de l'administration, j'aurais proposé un tout autre plan pour ce troisiéme chapitre et j'aurais peut-être concilié le vœu de toutes les provinces et de tous les citoyens, qui ne tiennent pas au système français, et ils sont en très-petit nombre.

J'aurais déclaré en conséquence :

MOTIFS.

1°. Il n'est personne qui eut pu contester cette vérité.

1°. Que toutes les provinces ne formant maintenant qu'un seul royaume, l'unité de pouvoir et de moyens exige, que le concours à la législation et le vóte de moyens,

2°. C'est une suite du premier article : et au moyen de cette nomination individuelle et conjointe, la collace exercerait son droit de vôte des subsides par députés, comme elle l'a exercé jusqu'ici en corps.

3. Qu'importe à la généralité comment chaque province se fasse réprésenter et gouverne son ménage, lorsque ces mesures ne sont pas en opposition avec les mesures générales ?

4°. Au moyen de la disposition de l'art. 3 et des articles suivans, on aurait contenté les trois ordres dans les provinces, où ils avaient auparavant séance, on aurait contenté dans les villes, la représentation des corps-métiers où elle avait lieu ; tandis que présentement on aura mécontenté tous les partis, qu'il était si aisé de se concilier sans nuire à la constitution générale de l'état.

5°. En commençant par le rétablissement du status quo *domestique*, toute l'administration municipale aurait marché d'abord, puisque les réglemens anciens d'administration et de police existent, ces réglemens sont précieux, puisqu'ils sont le fruit d'une expérience sage et éprouvée.

6° Aujourd'hui tout le système d'administration municipale sera neuf ; il sera organisé en partie sur des principes démocratiques, tels que les élections populaires, en apparence, mais illusoires par des co-institutions d'un pouvoir absolu ; et cet amal-

ainsi que toutes les mesures générales et communes appartiennent dorénavant à l'assemblée des états généraux, à l'exclusion des états provinciaux.

2°. Que les membres de la seconde chambre des états-généraux seront nommés par les états provinciaux et voteront sans mandat et sans rapport à leurs commettans, mais que les députés aux états seront nommés à la majorité *individuelle* du magistrat et de la collace conjointement.

3°. Que les états provinciaux demeureront composés dans chaque province, comme ils l'étaient avant l'invasion française de 1794.

4°. Que chaque ville, chaque pays ou châtellenie et village est rétabli et conserve la représentation domestique qu'elle avait à cette même époque.

5°. Que si la grande majorité d'une province, d'une ville ou d'un châtellenie, par un vœu paisible, sincère et sensé, demande dans la suite un changement dans sa forme représentative, il pourra être accordé par le roi de concert avec les états-généraux par forme de loi.

6°. Que les magistrats des villes, chefs-colléges du plat pays et des villages seront nommés et organisés, quant au personnel, comme ils l'étaient auparavant : qu'il en sera de même quant à leurs conseillers ou collaces.

game monstrueux, en enlevant les droits de propriété à plusieurs, sans aucun fruit pour le bien général, formera des administrations neuves, qui devront marcher sans guide, faute de réglemens; elles auront par conséquent dans bien des occasions, besoin de l'intervention du pouvoir absolu, dont l'exercice est toujours aussi défavorable au roi que nuisible à la tranquillité publique.

En deux mots: les rédacteurs de la constitution hollandaise n'ont voulu ni du système municipal français, parce qu'il ne vaut rien, ni de l'ancien système, parce qu'ils en avaient peur et qu'ils étaient d'ailleurs imbus de principes dits *libéraux;* et de là ils ont voulu faire un système mixte, qui ne vaut ni l'un ni l'autre, parce que c'est un *imbroglio.*

7°. Que, quant à la partie administrative, l'exercice de la juridiction *volontaire* et les impositions locales, ils seront réglés suivant les réglemens existans à cette époque

8°. Bref, qu'à l'exception de la partie législative, le vôte des subsides, les affaires générales du royaume et la justice contentieuse civile et criminelle, chaque ville, châtellenie et village rentreraient dans ses anciennes attributions et libertés d'administration.

Après cela, j'aurais déterminé d'une manière positive les attributions des états provinciaux.

CHAPITRE IV.

Le chapitre 4, qui traite de la justice, tel qu'il sera dans la nouvelle constitution, amendé par la commission, est assez bon, si les codes qui doivent être faits et dont on s'occupe, forment un bon ouvrage.

Je ne préjuge rien à cet égard.

L'abolition des justices seigneuriales du contentieux, est une mesure qui était désirée depuis longtemps et dont les seigneurs se soucient peu.

CHAPITRE V.

Ce chapitre, qui traite des finances, a donné matière à peu de discussions, toute cette partie est réglementaire.

Cependant, quant à moi, j'aurais désiré avoir un *conseil des finances*, établi par la constitution, parce qu'il est extrêmement dangereux de confier ce département à un seul homme, et ce conseil me paraissait d'autant plus indispensable ici, que le conseil d'état n'est pas divisé par sections correspondantes aux divers ministères, division qui était suivie en France et qui me semble infiniment sage.

Dans la situation actuelle du conseil d'état aucun des membres n'est particulièrement attaché à une branche du gouvernement, chaque ministre a donc la clef de son département et il en est seul le maître, le roi en dépend.

CHAPITRE VI.

Ce chapitre n'a pas donné occasion à de sérieux débats; il renferme des mesures de défense par voie de conscription, qui, tout odieuse qu'elle soit à tous les peuples de l'Europe, est devenue et demeure inévitable pour nous, aussi longtemps que toutes les autres puissances de l'Europe la conservent.

Il y avait cependant, selon moi, un moyen constitutionnel équivalent, qui nous eut dispensé de la conscription, et j'en ai fourni une mémoire historique *sur les anciennes milices des Belges*, que j'ai remis à M. le baron de Capellen, pour être soumis au roi, mais il ne l'a pas fait : la copie minute est dans mes cartons.

Il consiste à avoir une armée *soldée* et *enrolée*, de 60,000 hommes, toujours sur pied; de former tous les habitans, chacun dans son endroit, de 18 à 50 ans en cadres militaires, mais sédentaires; de les exercer et de les avoir toujours prêts au besoin pour la *landwher*, c'est-à-dire *pour défendre les frontières*, sans devoir en sortir.

Telle est l'origine de nos *gebuerten* et *wycken*, comme je le prouve dans ce mémoire. Avec une pareille institution chacun resterait chez soi vacant à ses affaires, et le roi, en cas d'invasion ennemie, aurait toujours une armée de plus d'un million d'hommes prêts et exercés, sans qu'il lui en couterait un sol pour solde.

Ce système est nécessairement fondé sur l'amour du roi, et force le roi à se le concilier; par un pareil système l'amour devient un devoir réciproque.

CHAPITRE VII.

Ce chapitre, relatif aux ponts et chaussées et à l'état hydraulique, ne me semble pas appartenir à un acte constitutionnel; cependant nous l'avons conservé avec les amendemens que présente la nouvelle constitution, pour empêcher le retour funeste de centralisation du système français, dans la partie des ouvrages publics (1).

CHAPITRE VIII.

Il en est amplement parlé dans mon *Journal*, j'y renvoye.

CHAPITRE IX.

Ce chapitre me semble sage.

(1) C'est là encore un point qu'on a changé depuis mon départ de La Haye. Il est trop commode pour un gouvernement de puiser à volonté dans une caisse *centrale* de finances.

Ainsi, en résultat, le seul chapitre qui me parait véritablement mauvais, c'est le troisième.

Quant aux autres on censurerait injustement les rédacteurs de la nouvelle constitution, si l'on allait apprécier chaque article en particulier de chaque chapitre. Car la commission Belge n'avait pas grande latitude pour faire ce qu'elle voulait; la résolution du congrès de Vienne, les huit articles du protocole de Londres et nos pouvoirs mêmes nous astreignaient à prendre la constitution déjà établie en Hollande, pour base.

Quiconque comparera donc la nouvelle constitution avec la constitution hollandaise, reconnaîtra sans peine, que nous sommes parvenus à y faire plus de changemens et d'amendemens, que nos pouvoirs ne semblaient nous permettre.

J'aime à rendre la justice aux membres hollandais, que nous les avons trouvés très-concilians, et persuadés d'ailleurs de la bonté du roi et de sa confiance en la commission, nous avons hasardé d'apporter à la constitution hollandaise plus d'amendemens que dans toute autre situation impérieuse nous n'aurions osé, ou peut-être qu'il nous était permis de faire.

Toutefois je n'envisage la nouvelle constitution que pour un essai, la main du temps, dirigée par l'expérience, doit achever cet ouvrage.

Puisse le Ciel verser ses bénédictions sur le roi et la patrie, et la postérité savoir quelque gré à ces hommes qui ont posé les premières bases de ce royaume!

FIAT. FIAT.

Audenarde, le 12 Juillet 1815.

J. J. RAEPSAET.

JOURNAL

DES

SÉANCES DE LA COMMISSION,

DONT S. M. LE ROI DES PAYS-BAS M'A NOMMÉ MEMBRE, MOI,

JEAN JOSEPH RAEPSAET,

PAR DÉCRET DU 22 AVRIL 1815, POUR RÉVISER, A LA HAYE, LA LOI FONDAMENTALE DES PROVINCES-UNIES DES PAYS-BAS ET RÉDIGER LE PROJET D'UNE CONSTITUTION COMMUNE POUR CES PROVINCES ET LES PROVINCES BELGIQUES, PRÉSENTEMENT RÉUNIES EN UN SEUL ROYAUME.

Le 1 Mai 1815, s'était tenue une assemblée chez le président, le baron de Hogendorp, dans laquelle étaient intervenus: MM. le comte De Thiennes, ministre de la justice, comte De Merode, grand-maréchal de la cour, Holvoet, conseiller du conseil privé, De Coninck, le comte d'Aerschot et Du Bois, députés belges.

M. le président a proposé une formule de prière (1) pour l'ouverture des séances; cette proposition a été écartée sur l'observation de M. De Coninck, que cette communion de prières pourrait ne pas s'accorder avec nos principes religieux.

L'assemblée est remise jusqu'à l'arrivée de tout les membres.

Tous les membres arrivés, la séance générale a eu lieu le 5 Mai, à l'hôtel de M. le Baron de Hogendorp, président, à cause de son indisposition.

On arrête de prendre rang par âge à la droite du président, à l'entour d'une table longue, dans l'ordre suivant:

MM. le président, au milieu.
Van Tuyl Van Serooskerken Van Zuylen.
Raepsaet, belge.
Mollerus, conseiller d'état de Hollande.
Le baron d'Aylva, grand-maréchal de la cour.
Gendebien, de Mons, belge.

(1) Aanbiddelijke God, die door uwe oneindelijke wijsheid het Heelal regeert, en ons geroepen hebt tot het bevoorderen van de onafhangelijkheid van den Staat, van de vrijheid en welvaart van deszelfs ingezetenen; wij bidden u ons in dit gewichtig werk te willen sterken door uwen geest en ons te vergunnen die wijsheid, dat beleid, die standvastigheid en eensgezindheid, waardoor wy met een gerust geweten op uwe goedertierentheid vertrouwende uwen dierbaren zegen over ons werk afsmeken en om uwen zoon Jesus-Christus wille verwachten mogen. Amen. (Dit gebed word gelezen by de openinge van de zittingen der Stat.-Gen. van Holland.)

MM. Le baron Lampsins, chambellan.
Queysen, conseiller d'état.
Le comte De Thiennes, ministre de la justice à Bruxelles, belge.
Le comte de Méan, trésorier de Liége, belge.
Le Clercq, du Limbourg, belge.
D'Otrenge, de Bruxelles, belge.
Meyer, secrétaire de la commission, en face du président.
Le comte de Mérode Westerloo, grand-maréchal de la cour, de Bruxelles, belge.
Holvoet, conseiller privé, belge.
Elout, conseiller d'état.
Du Bois, d'Anvers, belge.
Van Lynden Van Hoevenlaken.
Van Maanen, président de la cour de justice.
Albarda, chambellan.
Le Baron Van der Duyn Van Maasdam, grand-chambellan.
De Coninck, de Bruges, belge.
Le comte d'Aerschot, de Liége, belge.

Le président ouvre la séance par un précis détaillé des colonies hollandaises, qui vont être rendues; il apprécie leur population, leur revenu, leur importance et fait valoir l'avantage qu'il nous est permis d'en tirer en commun.

Aucun belge ne répond mot.

Le protocole de Londres est communiqué aux membres avec recommandation de ne pas le divulguer, pour le moment.

Idem un exemplaire d'instruction provisoire pour les gouverneurs de province.

Idem des réglemens pour les états provinciaux.

Idem la constitution hollandaise avec observations, discours, etc.

Idem la loi du 23 Mars 1815.

Le président annonce qu'en Hollande la loi fondamentale est généralement approuvée; que tout le monde en est content. — Silence (1).

(1) Il s'éleva, un jour, dans une des séances de la commission, une discussion, dans laquelle, M. Mollerus, membre hollandais, voulant se prévaloir de leur constitution de 1814, dont les Belges étaient loin de vouloir en reconnaître l'autorité, s'avisa de dire pour motif de son opposition à une proposition faite par les Belges, qu'il ne pouvait pas y donner son assentiment, parcequ'elle était contraire à la constitution hollandaise de 1814, *qui avait été acceptée par acclamation par le peuple hollandais et qu'il l'avait juré.* On sent facilement que les Belges ne tinrent aucun compte de ce motif frivole (a); mais M. Queysen, aussi membre hollandais et conseiller d'état aussi bien que M. Mollerus, nous raconta à cette occasion, une anecdote, qui décontenança fort M. Mollerus: voici ce

(a) Zie de aanteekening blz. 342 hiervoren.

Sur la demande, si les membres ont des observations prêtes à faire sur l'objet de la session, l'on répond que la plupart étant seulement arrivés hier, n'ont pas encore eu le temps de lire les pièces, qu'on leur a distribuées à leur arrivée.

J'ai proposé de commencer les discussions par l'examen *du système en général*, avant de discuter les chapitres article par article, et de faire précéder le texte de la loi fondamentale des droits généraux de la nation et de tout citoyen; après cela de changer le premier article de la constitution suivant le projet (1): 1°. parce qu'il me paraissait que la

que M. Queysen dit: « J'ai été aussi un des six cent notables convoqués » dans l'église pour le projet de la constitution hollandaise en 1814. M. le » comte Van Hogendorp est monté en chaire, y a lu ce projet de con- » stitution dont je n'ai pas compris un mot; je ne pense pas qu'il y en » ait eu beaucoup, qui ont plus compris que moi; j'avais même à mes » côtés M....... de Rotterdam, tellement sourd, qu'à peine il entendrait » un coup de canon tiré à ses oreilles. Aussitôt la lecture faite, quelques » voix d'approbation se sont élevées et toute l'assemblée a suivi l'impul- » sion, aussi bien que moi et mon voisin sourd, sans y avoir rien com- » pris. Voilà comme cette constitution de 1814 a été délibérée, acceptée » et jurée; n'est-il pas vrai M. Mollerus? » .... M. Mollerus n'a pas répondu un mot.

Le Journal le *Byenkorf*, qui s'imprime à La Haye, contient, dans une de ses feuilles du mois de Décembre 1829, un fait très analogue à ce qui précède; il rapporte, que ceux qui ont élevé dans l'église, après la lecture de la constitution faite par M. le comte Van Hogendorp, le cri de vivat le *prince souverain*, sont M. M. Scholten et le docteur Kemper.

(1) Dit ontwerp van den heer RAEPSAET luidde als volgt:

Art. 1. La Souveraineté des Provinces-Unies des Pays-Bas ayant été conférée à S. A. R. Guillaume Frédéric prince d'Orange-Nassau, et reconnue par la loi fondamentale des dites Provinces-Unies du 29 Mars 1814 et les hautes puissances alliées, savoir: l'Autriche, La Russie, l'Angleterre et la Prusse. ayant jugé necessaire suivant le protocole signé par leurs plénipotentiaires à Londres, le 20 Juin 1813 et accepté par S. dite A. R. le 10 Juillet suivant, de réunir pour la paix et la tranquillité de l'Europe, lesdites Provinces-Unies et les Provinces des Pays-Bas Autrichiens, présentement connues sous le nom de Belgique, ensemble le pays de Liége, tels que ces différents pays viennent d'être circonscrits par le traité de Paris du 30 Mai 1814 et par le protocole du congrès de Vienne .... pour ne former tous lesdits pays ensemble qu'un seul et même état Souverain, sous le litre de royaume des Pays-Bas, en faveur de Sa Dite Altesse Guillaume-Frédéric prince d'Orange-Nassau et de ses descendans légitimes; les susdites Provinces-Unies des Pays-Bas, les Provinces des Pays-Bas Autrichiens et le pays de Liége, voulant concourir, en tant qu'il les concerce, à un but si desirable et nécessaire, ont déclaré, comme ils déclarent par les présentes, sur la proposition de Sa dite Altesse Royale, de se réunir en un seul et même état, sous le litre de royaume des Pays-Bas, et de reconnaitre en commun Son Altesse Royale Guillaume Frédéric prince d'Orange-Nassau, roi du royaume des Pays-Bas, pour être possédé héréditairement par

déclaration ou l'acte de réunion devait être en tête du pacte de l'union; 2°. que de la manière que mon projet est rédigé, nous prenions au moins une part active à cette réunion et ne laissons pas le congrès de Vienne disposer de nous sans y concourir de notre part; attendu qu'il n'existe pas un exemple dans nos annales d'un changement de dynastie sans notre consentement, et ce d'autant plus qu'il ne nous constait par aucune pièce officielle de la part de la cour de Vienne de son abdication, tandis que cependant elle avait encore stipulé comme souveraine des Pays-Bas dans le traité de Paris du 30 Mars 1814.

La majorité décide de discuter la constitution hollandaise chapitre par chapitre (2).

J'a fait remarquer en conséquence une lacune dans l'art. 2, chap. 1, dans lequel n'est pas prévu le cas d'un héritier collatéral marié sans le consentememt des états-généraux. On convient de la lacune; il y sera pourvu demain.

La séance est lévée.

Séance du 6 *Mai.*

Rapport lu par M. Elout, au nom de la commission *ad hoc*, sur le mode de remplir la lacune et sur l'amendement de l'art. 5 de la constitution. — Approuvé.

Art. 12. Question: la liste civile sera-t-elle arrêtée à perpétuité? Résolu à la majorité qu'oui. (J'ai voté pour ne l'arrêter que pour la durée de chaque règne.)

Le *quantum* sera-t-il déterminé par la constitution ? Arrêté qu'oui. (J'ai été d'un avis contraire, parce que la constitution doit être de sa nature invariable; la monnaie ne l'est pas et les circonstances encore moins).

Le président est chargé de sonder les intentions du roi, dont l'économie est connue, pour savoir combien il désire avoir annuellement pour l'entretien de sa cour.

Le 7 il n'y a pas eu de séance.

lui et ses descendants légitimes, et à être gouverné, régi et administré conformément à la loi fondamentale dudit royaume.

L'art. 2. sera conservé, on y ajoutera en conséquence tous les princes et princesses, en ligne directe indistinctement et les collateraux, qui se trouveraient l'héritier le plus prochain apparant du roi regnant, sont tenus d'obtenir ce même consentement avant leur mariage.

Si, par événement, le plus proche héritier au décés du roi, était un collatéral, qui n'eut pas eu besoin de ce consentement pour le mariage qu'il a contracté avant l'ouverture de la succession du roi, il devra obtenir l'aggréation des états-généraux, à ce convoqués à son invitation, avant de pouvoir exercer aucun acte de Souveraineté. »

(1) On a senti souvent, dans la suite des discussions, les inconvéniens de ne pas avoir adopté mon plan.

Séance du 8 Mai.

On demande aux Hollandais si dans l'exemption des charges réelles de l'art. 15, les *parcs* des maisons royales sont compris? Le président répond que non, et que cette exemption ne regarde que les seuls *édifices.*

La discussion sur la somme mentionnée à l'art. 18 est renvoyée jusqu'au temps qu'on reprendra la discussion sur l'art 12 pour le *quantum* de la liste civile.

Art. 17. Il est résolu de substituer aux mots *fils aîné* les mots *prince héréditaire*, quelques membres ayant trouvé que par le prédécès de l'aîné, le puîné devient prince héréditaire sans être le *fils aîné.*

Art. 22. Je fais observer qu'il n'est pas dit *en quel lieu* les états-généraux doivent s'assembler en pareil cas, et que, faute de cette indication, ou bien ils ne pourront pas s'assembler, ou bien les Belges pourraient s'assembler en Belgique et les Hollandais en Hollande. — Arrêté d'ajouter à l'article le lieu *où siége en ce moment le gouvernement.*

Arrêté que les tuteurs du roi mineur prêteront serment; j'en présente la formule, elle est renvoyée à une commission, dont je suis nommé membre avec MM. Van Tuyl Van Serooskerken, Van Maanen et Le Clercq.

Sur l'art. 25. Arrêté, que, le cas échéant, le conseil d'état prêtera aussi serment pour l'exercice de l'autorité royale, dans l'intermédiaire de l'impuissance du roi, constatée à l'assemblée des états-généraux. Qu'il convoquera les états-généraux au même instant endéans bref terme, à déterminer dans la rédaction de cet article qui se fera par la même commission.

Arrêté encore, que la garde de la personne du roi se réglera suivant les articles sur la tutelle.

Arrêté, que le gérant prêtera aussi serment suivant la formule à proposer par la même commission.

Arrêté encore, que le traitement du régent sera déterminé par les états-généraux et sera invariable pendant la régence.

Art. 28. Renvoyé à la même commission la formule du serment inaugural.

Art. 30. Les députés belges s'opposent à cet article; ils ne veulent pas reconnaître la ville d'Amsterdam pour la capitale du royaume, et proposent que l'inauguration se fera en telle ville qu'il plaira au roi; ce choix ayant toujours appartenu au souverain. Longue discussion. — Rien d'arrêté.

Arrêté néanmoins, que l'inauguration se fera en plein air, comme il est d'usage en Belgique.

Art. 35. Une commission est chargée de rédiger un projet d'article pour prévenir l'abus du pouvoir réglementaire pour l'exécution de la loi. Les députés belges en fournissent un tendant à obliger d'invoquer l'article de la loi dont on veut faciliter l'exécution, et de présenter à la

prochaine assemblée des états-généraux tous les réglemens émanés dans l'intervalle des deux sessions. — Renvoyé à une commission.

Art. 36. Sur la demande, si par cet article on entend que le roi a le pouvoir législatif dans les colonies, le président répond qu'oui. La proposition n'a pas de suite.

Art. 37. Est renvoyé à une commission pour être rédigé dans un sens moins absolu.

Art. 38. Le roi pourra-t-il par traité de paix démembrer ou échanger une partie du territoire du royaume? Longue discussion. Distinction entre cas de guerre et de paix. Divergence d'opinions. Remis à demain.

Séance du 9 Mai.

Pour le rapport sur l'art. 30 sont nommés MM. D'Aylva, De Mérode, Van Maanen et Van Lynden.

Pour celui sur l'art. 35, MM. De Thiennes, Holvoet, Elout, Van Lynden.

Pour celui de l'art. 37, MM. Queysen, De Méan, D'Outrémont, Alberda.

Arrêté d'ajouter à l'art. 42, *confère la noblesse pour services rendus*, pour ne pas la prostituer à prix d'argent.

Arrêté que dans l'art. 44 il sera ajouté que les princes de sa maison, étant sujets du roi, *ne pourront accepter des ordres étrangers sans la permission du roi* et de changer dans le texte flamand le mot *ingezetenen* en celui de *onderdanen*.

La discussion ouverte sur l'art. 46 a donné occasion à plusieurs propositions relatives à la forme de la rédaction de la loi, entre autres pour savoir, si l'on établira deux chambres, et combien de léctures devront précéder l'adoption de la loi, attendu que l'expérience des décrets d'urgence, dans la législation française, a fait connaître les funestes conséquences de la précipitation. Après une longue discussion, la délibération est ajournée jusqu'à la discussion sur l'art. 52 et suivans.

Sur l'art. 49. Arrêté de le rédiger de la manière suivante: « Le roi, » *en vertu du droit de grâce*, accorde abolition, rémission *et commu-* » *tation de peine etc.* » Quelques membres soutiennent que la commutation de peine n'est pas comprise dans le droit de grâce et de remission.

Art. 50. On exige une nouvelle rédaction de cet article, qui soit restrictive du droit de dispense. Renvoyé à une commission de MM. De Thiennes, Van Maanen, Holvoet et Elout.

L'art. 51. Renvoyé à la commission de rédaction de la constitution.

M. Holvoet fait ouverture d'une série d'articles additionnels relatifs à l'autorité royale et à la responsabilité des ministres. Renvoyé à une commission pour faire un rapport sur cette matière.

L'assemblée ayant arrêté en principe, que le régent et les tuteurs du roi, ainsi que les ministres et les conseillers-d'état doivent être soumis à un serment, qui contienne en même temps leur promesse de

maintenir la constitution, nomme MM. Tuyl, Le Clercq, Van Maanen et moi pour en rédiger les formules; ainsi que d'un serment inaugural du roi et de celui des états généraux.

La séance est levée.

Séance du 10 Mai.

Le procès-verbal de la veille est lu et approuvé.

M. Elout, au nom d'une commission, fait rapport et propose une nouvelle rédaction des articles 1 à 11; elle est adoptée.

La discussion sur l'art. 52 est ajournée jusqu'après le rapport sur l'art 32.

M. Holvoet et moi proposons de constituer les états généraux en deux chambres. Vive discussion de la plupart des Hollandais; ils soutiennent que ce plan renverse leur loi fondamentale dans le système du pouvoir législatif et de la représentation nationale; que le pouvoir des députés belges ne va pas si loin et ne peut s'étendre qu'à des amendemens, qui n'altèrent pas le système de la loi nationale de la Hollande, que la nation a déjà jurée et qui est déjà en activité.

Comme ils avaient déjà énoncé différentes fois cette opinion, dans le cours des débats, qui avaient eu lieu sur d'autres matières: J'ai cru, qu'il était temps de la rélever, et j'ai dit: « que la députation belgique était loin d'être de cet avis; qu'elle se croyait autorisée de » proposer et d'arrêter même, tout un nouveau système, puisqu'elle ne » se croyait aucunement liée par la loi fondamentale des Provinces-» Unies, à laquelle la Belgique n'avait pas concouru et sur la rédaction » de laquelle elle n'avait pas été entendue; et que si la députation belgi-» que était bornée à ne réviser que le texte de la constitution hollan-» daise: il n'aurait pas valu la peine d'envoyer à la Haye une députation » aussi pompeuse, puisqu'il aurait suffi d'y envoyer un bon grammairien, » qui se serait acquitté de cette besogne mieux que les membres de la » commission». Ces paroles prononcées avec force ont mérité l'assentiment des députés belges et ont fait impression sur les Hollandais qui ne sont plus venus à la charge, dans la suite, avec cette prétention.

En conséquence il a été arrêté, qu'il sera fait un projet d'organisation de deux chambres pour les états généraux, et que M. Holvoet le présentera à la séance de demain.

Arrêté sur les articles 53 et 55, que les membres des provinces respectives se concerteront sur un projet de délimitation particulière de leur province pour en former ensuite un projet général.

La discussion sur l'art. 56 est renvoyée jusqu'après la discussion sur l'établissement des deux chambres des états-généraux.

La séance est levée.

Seance du 12 Mai.

Le procès-verbal du 10 est lu et approuvé.

Le président informe l'assemblée qu'il vient de recevoir du roi un mémoire, présenté par le bourguemaître de Ruremonde, tendant à ce qu'il soit arrêté, que la Gueldre autrichienne continue à faire une province à part. Renvoyé jusqu'à la discussion sur l'art. 53.

M. Mollerus, au nom des commissions réunies sur les articles 37 et 38, fait rapport qu'elles sont d'avis, savoir :

Sur l'art. 37, de laisser à la discrétion du roi, de juger quelles sont les pièces relatives à la paix, à la guerre et les négociations, qui doivent être communiquées aux états généraux; parce que le roi est seul en état de juger sainement quelle est la communication qu'il convient de faire, sans compromettre les intérêts ou le salut de l'état; néanmoins il est entendu, que les états généraux ont le droit de demander la communication de toutes les pièces, sauf au roi de refuser ou de différer la communication de celles, qu'il importe à l'état de ne pas communiquer, ainsi que cela se fait dans le parlement d'Angleterre.

Il propose, néanmoins, d'ajouter à cet article, que les articles secrets ne peuvent pas être contraires aux articles patens.

Sur l'art 38 la commission ayant eu particulièrement à donner son avis sur le droit de démembrement ou d'échange du territoire par traités, est d'avis d'accorder ce droit au roi dans les traités de paix pour terminer une guerre; mais de ne pas lui accorder ce droit en temps de paix sans le consentement des états généraux.

Enfin elle est d'avis de ne pas faire à cet égard de distinction entre le territoire européen et celui d'outre-mer.

Il propose ensuite le projet de rédaction qui est adopté, par la majorité, après une longue discussion, sauf le rejet du dernier article.

J'ai combattu le droit de démembrement et d'échange, accordé au roi, sans le consentement de la nation, parce que je ne trouve pas la distinction entre le temps de paix et de guerre établie ou reconnue par aucun bon publiciste, et que je la crois contraire, en tout temps, aux droits d'un peuple libre, dont il n'est pas permis de trafiquer sans son consentement; qu'accorder ce droit au roi en temps de guerre, c'est détruire le droit des états sur les démembremens et échanges en temps de paix, puisqu'il sera toujours aisé au roi de provoquer un simulacre de guerre, pour s'autoriser à consentir à une aliénation que les états refusent de sanctionner.

On objecta le danger de la continuation d'une guerre, si le roi n'avait pas le droit indépendant de consentir à ces aliénations et de signer le traité; mais je répondis que c'est supposer les états généraux irraisonnables, et j'opposai à ce prétendu danger un avantage certain, c'est que l'ennemi ne sera pas si exigeant, ni le roi si facile à consentir, si l'aliénation doit être soumise aux états généraux, parce que l'ennemi aura lieu de craindre que le refus des états ne rende la guerre nationale.

J'ai dit enfin que la position actuelle de la Belgique entre la Prusse et la France, était bien différente de celle de la Hollande, couverte par le Rhin, la Meuse et la mer.

Non-obstant ces motifs le projet de la commission a été adopté par la majorité.

Le rapport des autres commissions n'étant pas prêt, l'assemblée passe au chapitre 2, traitant des états généraux.

M. Holvoet fait lecture de son projet d'organisation des deux chambre des états généraux; il y aura une chambre des pairs. Responsabilité des ministres. Accusation de ceux-ci par la chambre des communes devant la chambre des pairs, et pour le surplus des attributions à peu près comme en Angleterre.

J'ai proposé un autre projet d'organisation des deux chambres (1).

(1) *Projet de Mr. Raepsaet, sur les articles suivans :*

Art. 56 et 58. L'assemblée des états généraux consiste en deux chambres, sous la dénomination de...........

Elles délibèrent et votent séparément.

La première chambre se compose des députés de l'ordre épuestre de chaque province.

Dans les provinces où le clergé avait séance aux états, les évêques font partie de l'ordre équestre de la province, dans laquelle ils ont leur résidence.

Le nombre des députés de l'ordre équestre de chaque province, qui compose la première chambre, est dans la proportion de...... au nombre des députés de chaque province à la seconde chambre.

Art. 66. La direction de l'ordre intérieur des deux chambres appartient dans chaque chambre, à un président, nommé par le roi sur une liste triple de présentation par la chambre.

Le président est tenu de mettre aux voix toute motion, à moins qu'elle ne soit écartée par la question préalable.

Chaque chambre a la police disciplinaire sur ses membres.

Chaque chambre nomme son greffier, il est amovible à deux tiers de voix.

Il y a un conseiller grand-pensionnaire à vie; il siége dans la seconde chambre et signe les actes qui s'expédient au nom des états généraux, paraphées par les présidens des deux chambres.

Le roi nomme conseiller grand-pensionnaire sur la présentation de trois candidats, élus par les deux chambres réunies, à la majorité absolue des membres réunis ou au moins des deux tiers de chaque chambre.

Art. 67. L'assemblée des états généraux décide toutes les affaires, à l'unanimité des deux chambres.

Chaque chambre conclut à la majorité absolue des votans réunis, au moins de deux tiers.

Les propositions et communications du roi aux états généraux, se font aux chambres réunies.

Art. 69. Les états généraux ont le droit de soumettre des propositions au roi, et les lui transmettent par une députation. Chaque chambre a le droit d'initiative, sauf l'adoption par l'autre.

Aucune chambre ne peut délibérer sur une proposition faite par le roi

La discussion s'ouvre ; le titre de *pairs* déplait généralement aux Hollandais, parce que, disent-ils, ils n'ont plus, en nombre suffisant, des familles assez illustrées et fortunées pour pouvoir déployer le faste convenable à une aussi haute dignité, et que d'ailleurs ce titre, inconnu dans leurs provinces, pourrait donner de l'ombrage aux villes et aux peuples.

Mon projet leur parut plus se rapprocher et de leurs mœurs et de l'esprit de leur constitution. Après quelques pourparlers, il est résolu d'envoyer les deux projets à une commission composée de MM. Mollerus, De Thiennes, Elout et De Coninck, auxquels sont adjoints, par une deuxième résolution, MM. De Lynden et D'Otrenge.

La séance est levée et ajournée, vû les fêtes de la Pentecôte, au 16 Mai à midi.

Séance du 16 *Mai.*

Le procès-verbal du 12 est lû et approuvé.

M. Elout au nom de la commission fait un rapport sur l'art. 32 concernant le pouvoir royal, tendant à déclarer :

1° Que le roi exerce exclusivement le haut pouvoir exécutif.

2° Qu'il est le chef suprême de l'administration générale.

3° Qu'il maintient la tranquillité et la sûreté publiques.

4° Que la commission, tout en reconnaissant l'abus qui a été fait du pouvoir réglementaire dans les dernières années du gouvernement autrichien et dans tout le cours de notre réunion à la France, sous Bonaparte, était cependant d'avis, qu'on ne pouvait restreindre le pouvoir réglementaire du roi, sans entraver la marche du service ; qu'en conséquence elle était d'avis de ne pas parler, dans la constitution, du pouvoir réglementaire ; d'autant moins, que si les réglemens, que le roi donnera, sont en opposition avec la loi fondamentale ou avec la loi, pour l'exécution de laquelle ils sont faits, les états généraux peuvent les faire retirer à leur session subséquente.

M. Queysen observa sur la première proposition, qu'il n'était pas vrai le roi *a exclusivement le pouvoir exécutif*, puisque la levée de divers impôts, tels que la moûture, se faisait par les états provinciaux.

Dans les deux propositions suivantes on trouva de la rédondance, puisque ces attributs de suprématie sont inhérens au pouvoir royal.

En conséquence les trois premières propositions furent rejetées à la presque unanimité, d'autant plus qu'il était dangereux d'établir les pouvoirs par des définitions, qui présentent trop de vague, à raison

ou par l'autre chambre, que sur le rapport d'une commission *ad hoc* et au plutôt dans la séance du lendemain.

La proposition adoptée dans la chambre proposante, se transmet par un message à l'autre, pour être adoptée ou rejetée.

de leur généralité, et que le gouvernement, dans des tems difficiles, en tire toujours son avantage.

Quant à la quatrième, je proposai d'obliger le roi de soumettre à l'assemblée des états généraux, pour être approuvés, les réglemens qui auraient été faits dans l'intervalle des deux sessions, ce qui prévenait toute entrave à la marche du service; mais on me répondit que cette masse de réglemens et d'ordres aurait enlevé trop de temps aux états généraux, qu'il suffisait que les états généraux pussent réclamer contre ceux qui en fournissaient des motifs.

Sur cette observation, la quatrième proposition du rapport fut adoptée sans réclamation(1).

M. De Coninck, au nom d'une commission, fait un rapport sur la responsabilité des ministres, il tend à déclarer:

1° Que la personne du roi est sacrée et inviolable.

2° Que les ministres sont responsables des *actes* contraires à la constitution, dont ils auront ordonné l'exécution.

3° Qu'ils seront traduits devant la haute cour, sur la dénonciation des états généraux et à la pourrsuite du procureur-général de cette cour, qui devra le faire sous peine de forfaiture.

Ici s'élève une grande discussion : d'une part on observe que le ministre *n'ordonne* pas l'exécution, qu'il *exécute;* d'autre part que l'art. 32 obligeant le roi de soumettre, avant l'exécution, tous les actes de l'exercice de la dignité souveraine à la délibération préalable du conseil d'état, on ne conçoit pas aisément, comment le ministre pourrait être responsable d'un acte qui ne serait ni directement ni indirectement de son fait, et bien moins comment il pourrait s'établir juge contradictoire d'un acte, que le roi et le conseil d'état auraient jugé légal et constitutionnel. Qu'il n'en était pas de notre constitution, comme de celle de l'Angleterre, où les ministres gouvernent par eux-mêmes sous le nom du roi et sans avoir besoin de consulter le conseil d'état. Que, suivant notre constitution, les ministres devront jurer la constitution, et que dans cet état des choses en cas de gestion inconstitutionnelle, ils pourront être poursuivis comme parjures et traîtres, en vertu de l'art. 104. Qu'à la vérité la rédaction de l'art. 104 ne présente pas une garantie suffisante, puisque le procureur-général pourrait ne pas demander aux états généraux *la permission* de poursuivre, qu'en conséquence on doit ajouter à cet article un amendement, qui accorde aux états généraux le droit d'ordonner la poursuite et au procureur-général l'obligation d'y obtempérer.

Je propose pour amendement: « *que* le ministre sera responsable » de sa *gestion personelle contraire à la loi fondamentale, ou à la loi qu'il » est chargé d'exécuter.* »

(1) La différence est cependant bien grande et essentielle : dans mon projet, le réglement, n'est que provisoire et subordonné à l'aggréation des états; dans l'autre il demeure obligatoire, si le roi n'accueille pas la réclamation des états.

A la fin est arrêté, à la majorité, qu'il n'y aura pas de responsabilité des ministers, dans le sens proposé par le rapport de la commission. attendu qu'il semble assez pourvu contre l'abus du pouvoir ministériel, par leur serment sur la constitution et la disposition de l'art. 104, lequel dans le mode de poursuite, sera amendé suivant qu'il sera trouvé convenable, lorsque la discussion s'ouvrira sur cet article.

Séance du 17 Mai.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

Je propose, au nom de la commission, le projet de formule du serment du roi, et j'en développe les motifs; je dis, quant à la forme, que j'ai suivi et préféré l'antique forme: *dat zweert gy?* parce que l'interrogation et la réponse sont plus analogues à un serment, qui doit former un *pacte* ou *stipulation*, que ne l'est un serment spontanément prêté par le roi, sans interpellation préalabe et sans s'adresser nominativement à la nation, réprésentée par les états généraux. Les Hollandais ont répondu, que ce n'était pas là leur usage; ce qui m'a prouvé qu'ils étaient peu au fait de leur ancienne constitution et de leurs anciens usages; je dis encore, qu'on a cru devoir spécialement stipuler le traitement par *droit* et *sentence* puisque la disposition de l'art. 101, § C, ne le renferme pas, attendu qu'autre chose est ne traiter personne sans droit et sentence et autre chose ne pas soustraire quelqu'un à son juge compétent: on en convint; mais au lieu d'intercaller cette disposition dans le serment, on trouva bon de la réserver et de l'insérer dans l'art. 101; lorsqu'il sera discuté.

J'observais que le terme de 40 jours fixé pour la levée des infractions, était un terme consacré par le droit public de l'Europe, comme je l'ai prouvé dans mes *Recherches sur les Inaugurations*.

On me demande quel est la peine ou effet du défaut de lever les infractions? Je réponds, que, suivant le droit public, c'est le droit de cesser le service.

Il était aisé d'appercevoir, que presqu'aucun membre n'avait des notions exactes sur cette partie du droit public et bien moins sur la nature de la cessation du service, qu'ils confondaient mal à propos avec l'insurrection et l'anarchie; c'est pourquoi je crûs inutile de donner plus de développement à la chose; M. D'Otrenge proposa une formule conciliatoire, qui fut approuvée; et au moyen de cette formule, toute la constitution est dénuée de la garantie, dont depuis dix siècles les nations de l'Europe ont cru devoir assurer leurs lois fondamentales contre les entreprises des souverains; de sorte qu'à présent, si le roi viole la constitution et refuse de réparer l'infraction dans un temps déterminé, notre belle constitution force la nation de recourir, faute d'autre garantie, à l'insurrection.

Je propose ensuite, au nom de la même commission, la formule du serment des états généraux. Elle est approuvée (1).

M. Van Maanen, au nom de la même commission, propose celle du régent. Elle est approuvée avec l'amendement proposé par M. D'Otrenge.

Il propose aussi celles pour les tuteurs du roi; pour le conseil d'état en cas d'impuissance du roi. Adopté.

On est d'accord, qu'il n'est pas nécessaire d'en prescrire une pour les ministres, secrétaires et conseillers d'état, puisqu'ils doivent se conduire suivant leurs instructions; mais pas moins il est entendu, qu'ils doivent comprendre dans leur serment, ainsi que tous les hauts fonctionnaires, l'observance inviolable de la constitution.

M. le comte de Mérode ayant proposé la suppression des mots *premièrement et par dessus tout* dans le serment inaugural du prince, saisit cette occasion, pour lire une déclaration énergique contre toute disposition qui pourrait alarmer la religiou catholique; il demande qu'elle soit déposée dans le secrétariat de la commission. — Accordé.

La séance est levée.

Séance du 18 *Mai.*

Le procès-verbal est lu et approuvé.

On met en discussion la partie de l'art. 32 concernant l'organisation du conseil d'état.

M. Holvoet propose de supprimer les mots: *autant que possible*, parce que dans une constitution tout doit être déterminé.

Je suis d'un avis contraire, par la raison, qu'en ôtant ces mots, on abandonne constitutionnellement au roi le droit de composer arbitrairement son conseil d'état; qu'il résultera de là, comme on l'a vu sous le gouvernement autrichien et ce que l'on voit communément partout ailleurs, que le roi choisit les personnes ou qui demeurent dans la ville où siège le gouvernement ou qui sont les plus intrigantes ou le plus protégées; qu'en ôtant donc ces mots, les états des provinces n'auraient aucun titre *patent* pour réclamer contre la prétention dont ils auraient lieu de se plaindre; mais qu'en les laissant subsister, ils fournissent aux états respectifs un titre positif pour réclamer, le cas arrivant, sans que ce titre et ce droit provincial entrave une juste latitude de choix, qui doit être laissée au roi.

Résolu de maintenir les mots *autant que possible.*

Je propose d'exclure les étrangers du conseil d'état, les troubles du XVIe siècle et la nature de la chose commandent la nécessité de cette mesure politique.

(1) Toutes ces formules de serment présupposaient une constitution *librement et légalement acceptée par la nation*. La supposition a été démentie par l'événement.

La proposition est adoptée en principe sans aucune réclamation; il est même résolu à l'unanimité de l'étendre à tous les grands fonctionnaires; elle est renvoyée pour la rédaction, à la commission de MM. Queysen, Mérode, Holvoet et Elout, pour en faire leur rapport simultanément avec celui, qu'ils sont chargés de faire sur le § 1 de cet article.

On demande si les *naturalisés* seront habiles? résolu en principe que non, parce que ce serait indirectement détruire celui de l'exclusion.

M. De Coninck propose d'accorder le droit de naturalisation d'accord avec les états généraux. — Renvoyé à la commission chargée de faire le rapport sur le droit royal des dispenses.

Sur la proposition du président, il est résolu d'augmenter le maximum des conseillers d'état ordinaires jusqu'à vingt-quatre, vu la réunion des provinces.

Le surplus de cet article est approuvé.

L'art. 33 est approuvé.

A l'art. 34 le président propose de donner au roi le pouvoir de nommer des conseillers extraordinaires en nombre double pour avoir plus de titres de récompense et d'honneur à répandre. L'assemblée n'y trouve aucun danger, attendu que le roi n'est pas lié par l'avis du conseil d'état. — Renvoyé pour la rédaction à la commission ci-dessus.

Les articles suivans ayant été déjà discutés, l'assemblée passe à l'art. 52 qui est approuvé.

Sur l'art. 53 il est résolu que quelques députés de chaque province se réuniront en commission, pour faire le classement de toutes ces provinces, en donnant aux départemens actuels le nom de leur ancienne province, sauf la disposition de l'art. 55.

Ce comité se tiendra dans une des chambres du conseil d'état, demain à neuf heures.

Pour la Flandre s'y sont rendus: MM. Holvoet, De Coninck, du département de la Lys, et moi, du département de l'Escaut; il a été convenu entre nous trois, de ne pas réclamer l'annexion ou réunion de la Flandre hollandaise à l'ancienne Flandre: 1°. parce que nous pourrions être désavoués par les habitans, ou du moins par les autorités de cette partie; 2°. que nous nous attirerions l'entretien des digues et ouvrages de mer.

MM. Holvoet et De Coninck ont insisté à ce que le département de la Lys demeure distrait de celui de l'Escaut, sous la dénomination de *West-Vlaenderen*, et que celui de l'Escaut prendrait le nom de *Oost-Vlaenderen*, afin de conserver à Bruges le titre et qualité de *chef-lieu* avec toutes les attributions y afférantes; je ne m'y suis pas opposé, attendu que c'est le moyen pour amortir et éteindre cette éternelle jalousie entre Gand, et Bruges, et que celle de Gand, à raison de son commerce et de sa situation, ne peut pas avec justice envier à Bruges les moyens de se relever, le tout cependant sous la réserve d'abandonner à la loi le pou-

voir de faire une délimitation, plus convenable que celle qui existe à présent. Je fis cependant observer à MM. Holvoet et De Coninck, que sous le rapport politique il serait peut-être plus avantageux pour la Belgique de ne pas scinder nos anciennes provinces, comme elles le sont aujourd'hui par départemens, et qu'il conviendrait mieux peut-être, sous ce rapport, de réunir au contraire à la Flandre, la West-Flandre proprement dite ou quartier d'Ypres, pour ne faire du tout qu'une seule province, comme avant son détachement, par Louis XIV, parce qu'alors la Flandre paraîtrait aux états généraux, au moyen de son grand nombre de députés, avec un ton plus imposant et une influence plus décisive, comme y figure la province de Hollande avec 22 voix; j'opposais les mêmes motifs à la section de Brabant, en deux parties, mais MM. Holvoet et de Coninck tenaient tant à cette section en faveur de Bruges, que je leur dis à la fin : « Vous n'avez pas besoin de mon consentement, parce » que vous êtes à deux pour le département de la Lys et je suis seul pour » celui de l'Escaut. »

L'art. 54 est ajourné.

L'art. 55 est renvoyé à la commission de rédaction de la constitution, pour subir une rédaction plus exacte.

L'art. 56 est ajourné jusqu'après le rapport sur l'établissement des deux chambres dans les états généraux.

L'art. 57 est adopté, sauf à faire partir le terme de trois années de la première assemblée des états généraux qui suivra la mise en activité de la constitution.

L'art. 58, ajourné jusqu'après le rapport sur les deux chambres.

Sur l'art. 59, amendement; au lieu de *domiciliés*, substituer, *ayant leur domicile politique* dans la province; et résolu d'y ajouter, que l'empêchement resultant de la parenté entre deux ou plusieurs députés, se borne aux *députés pour une même province*.

Sur l'art. 60, on a fortement discuté, si les membres de l'ordre judiciaire acceptant la députation aux états généraux, perdraient leur place; ou si leur place ne demeurerait que momentanément vacante, pour être permis à eux de la reprendre, après le terme expiré de leur députation aux états généraux.

J'ai défendu l'opinion de la vacation momentanée ou suspensive, par la raison, qu'en France on en est revenu à ce mode, relativement aux membres du corps législatif, et que dans l'opinion contraire, c'était virtuellement exclure des *états généraux* tout l'ordre judiciaire, puisqu'aucun membre de cet ordre ne voudra quitter sa place à vie, pour la valeur, quelle qu'elle pourra être, d'une députation triennale aux états généraux. Au surplus, qu'il ne voyait pas pourquoi un président de l'ordre judiciaire devrait plutôt perdre sa place, qu'un général, colonel ou major.

Nonobstant ces motifs, l'opinion contraire a prévalu à la majorité.

M. D'Otrenge a demandé alors, ce qu'on entendait en Hollande

par *grade d'officier supérieur;* les Hollandais ont répondu, que par *hoofd-officier*, on entendait tout grade au-dessus de celui de capitaine.

Enfin on a mis en discussion si les ministres étaient éligibles à la place de membre des états généraux?

Après quelques discussions, pour et contre, il a été résolu de charger la commisson sur les deux chambres, de comprendre cette question aussi dans son rapport.

La séance est levée.

Séance du 19 *Mai.*

Le procés-verbal est lû et approuvé.

L'art. 61, § 1 est adopté.

Le § II est renvoyé à la commission des deux chambres, pour présenter ses considérations sur le point de savoir, s'il serait, oui ou non, plus avantageux d'accorder aux députés aux états généraux un traitement fixe ou un défrai honnête pour voyage ou séjour?

M. Van Lynden, vice-président actuel des états généraux de Hollande, a dit à cette occasion, qu'il avait de la peine à réunir 15 membres sur 55, dont les états provinciaux de Hollande se composent, ce qui prouve d'avance combien peu ils seront fréquentés, si les membres n'ont aucun traitement convenable.

Art. 62, § 1. Je fais remarquer que les mots *recevoir* mandat ni instruction, qui se trouvent dans le texte français, semblent exclure toute rélation et toute correspondance entre le député de la province et ses états généraux; mais que cette exclusion absolue ne se présente pas dans le mot du texte flamand *zonder ruggespraak*, qui ne semble désigner que la responsabilité ou le *réferendum.*

Les Hollandais ont répondu qu'on n'entendait cet article que dans ce dernier sens, et que rien n'empêchait, qu'un député consultât par forme d'avis ou éclaircissement les membres des états de sa province.

Un autre membre demanda, s'il était permis à un tel député de consulter ainsi ses états provinciaux en *corps?* Quelques Hollandais étaient d'opinion qu'il le pouvait, d'autres que non; rien ne fut arrêté à cet égard et l'on passa au § II; à cet effet la commission pour les formules des sermens, est requise de présenter une formule rédigée dans le sens de celle, qui a été adoptée pour l'inauguration.

Sur le second serment proposé dans cet article, la commission proposera un semblable modèle.

Art. 60. J'observe que, suivant cet article et si le conseil d'état siégeait en Hollande, les nouveaux députés de la Belgique devraient venir faire un voyage fraieux en Hollande pour y prêter serment, lorsque les états généraux tiendraient leur assemblée en Belgique et vice-versa.

Cet inconvénient a été senti.

Je proposais donc, qu'à l'exemple du corps législatif de France, les nouveaux députés prêtent serment, dans l'assemblée des états généraux, entre les mains du roi ou de la commission, qui fera l'ouverture de la session en son nom.

Cette proposition a été fortement appuyée, néanmoins, il a été résolu à une très-petite majorité, que le serment ne se prêtera pas dans l'assemblée (sans qu'on ait donné une bonne raison pourquoi non), mais, que pour éviter ces frais de voyage inutiles, cet article sera amendé, que le serment sera prêté: *entre les mains du roi ou de son délégué*, sans désignation de lieu.

Un membre a demandé ensuite, qui sera juge des élections des membres députés aux états-généraux en cas de contestation?

Les uns voulaient déléguer ce pouvoir au conseil d'état, ce qui aurait été mettre toutes les élections dans la dépendance de la cour, pour exclure, à la faveur d'une contestation simulée et suscitée à propos, tous les membres qui ne plairaient pas au gouvernement. Après de longs débats, il a été résolu que les états généraux en seront les juges, et la rédaction de ce nouvel article est renvoyée à la commission de rédaction de la constitution.

L'art. 64 est maintenu, attendu que les états généraux, pour leur session ordinaire et annuelle, s'assemblent sans convocation, conséquemment que la constitution doit indiquer un jour fixe, et que le premier lundi de Novembre paraît l'époque la plus convenable.

L'art. 65 est adopté sans discussion.

L'art. 66 est ajourné, jusqu'après le rapport sur les deux chambres.

Sur l'art. 67, résolu que l'assemblée des états-généraux décidera *par appel nominal*.

Proposé: en quel nombre les membres doivent être pour pouvoir voter? — Renvoyé au rapport de la commission sur les deux chambres.

L'art. 68 est ajourné jusqu'après le même rapport.

L'art. 69 de même.

Art. 70. Je fais observer que le texte français de cet article est bien différent du texte flamand, et qu'il est susceptible d'un sens équivoque, à la faveur duquel on semblerait pouvoir en induire que les états-généraux doivent *nécessairement* donner leur assentiment à la pétition des dépenses, au lieu que le texte flamand porte seulement: que la pétition *a besoin* ou *doit être soumise* nécessairement *à l'assentiment* des états généraux. — On reconnait que la traduction française est très-vicieuse en ce point et bien d'autres.

Le président passe à la lecture de l'art. 71; aucun membre ne prenant la parole, apparemment à cause de la délicatesse que présente cet article, j'obtiens la parole et dis: que la disposition qui déclare, que *l'état des dépenses fixes, une fois approuvé par les états généraux, est accordé pour ne plus subir aucun changement etc.*, établit le subside fixe, qu'une

pareille maxime a toujours paru destructive de la liberté publique, et que par ce motif toutes les nations libres, sous un gouvernement monarchique, ont toujours regardé, comme l'ont toujours et depuis des siècles envisagé les Belges, le droit de voter des subsides temporaires pour le palladium de leur liberté. Que rénoncer à cette maxime c'est exposer la constitution à être rejetée dans la Belgique et jeter un germe de mécontentement, dont la situation fait assez apprécier les suites dangereuses.

Qu'à la vérité un des motifs de cette politique des états belgiques avait pour but d'obliger le souverain de convoquer les états vers la fin du terme pour lequel ils avaient été accordés, et que, par cette raison, les états de Brabant ne les accordaient jamais pour plus de six mois; qu'ainsi ce motif, aux termes de la présente constitution, n'avait plus, sous ce rapport, la même importance, attendu que l'art 64 statue que les états généraux s'assembleront au moins une fois par an, et qu'ils s'assembleront sans convocation, le premier lundi du mois de Novembre. Mais qu'il n'en est pas moins vrai encore, que cette même mesure politique des nations libres a un autre but plus essentiel, celui d'obliger le souverain d'accéder à des vœux ou des désirs raisonnables ou de le détourner de projets déraisonsonnables, auxquels il pourrait être poussé par l'ascendant d'un ministre, ou enfin de lui ouvrir les yeux sur des abus, en lui faisant connaître respectueusement la répugnance des états à consentir le subside, aussi longtemps qu'il persistera à ne pas faire droit sur leurs réclamations qu'ils croient justes.

Que d'ailleurs et indépendamment de la politique, je ne vois pas comment la mesure d'un état de dépenses fixes, peut être arrêtée par la première assemblée des états-généraux, à perpétuité at avec connaissance de cause, surtout quand on considère, que les deux nations se réunissent sans connaître réciproquement leur situation financière, et que toutes deux, notamment la Belgique, ayant vécu pendant tant d'années sous le système spoliateur et subversif de la France, et depuis, jusque dans ce moment même, vivant et gouverné depuis l'entrée des alliés sous les loix de ce système justement abhorré, on ose défier le ministre des finances le plus habile, de fournir un état de dépenses fixes qui soit exact.

D'où résulte l'imprudence qui se rattache à ce système, dont, en dernière analyse, le roi pourrait revenir aussi mauvais marchand que la nation.

Vainement, me dit-on, que notre situation entre tant de grandes puissances, exige impérieusement que l'état de dépenses fixes ne soit jamais exposé à une chance de souffrance, par la mauvaise volonté des états-généraux; je réponds d'abord que la même prévoyance doit bien plus guider la France, l'Angleterre et les états de l'Amérique, et même plus encore que nous, qui avec nos subsides extraordinaires, ne saurions tenir tête à aucune des puissances qui nous cernent. J'ajoute

encore, que cette objection suppose la possibilité d'une assemblée des états généraux irraisonnable, ce qui est peu probable, puisque les états sont aussi intéressés au salut de la partie que l'est le roi, et en admettant même cette possibilité, il a moins à craindre l'erreur ou la mauvaise volonté de la part d'un corps si nombreux, que de la part du roi qui est seul.

Je dirai encore, qu'il semble résulter des termes absolus de cet article, que la perpétuité de l'état de dépenses fixes, n'est pas susceptible de changement en moins de la demande et propostion des états généraux, et qu'il n'admet d'autre changement, que celui qui dériverait du changement *matériel* d'un article de dépense?

Je dirai plus : ni le roi ni les états ensemble, aux termes du texte de la constitution, ne pourraient y apporter du changement, que dans les formes voulues par le chapitre 9 de la constitution.

M. Queysen, membre hollandais, répondit que, suivant l'art. 70, § II, les états généraux devaient annuellement pourvoir aux moyens pour y faire face, et qu'ainsi cette perpétuité n'était pas à craindre.

Je repliquais, qui si les états généraux restent autorisés à délibérer tous les ans sur les moyens pour faire face à ces dépenses fixes, la stipulation de la perpétuité de ces dépenses est donc un simple être de raison, puisque, en ce cas, les états pourraient ne pas proposer des moyens pour y faire face, et alors ce subside fixe et perpétuel ne serait qu'un vain nom.

Quelques autres membres hollandais n'étaient pas de l'avis de M. Queysen, et pensaient que l'intention et le sens de la constitution était que, le subside fixe une fois accordé, devant être perpétuel, les fonds pour y faire face, une fois proposés, devaient être perpétuels de même.

Je répliquai, que dans ce sens le système de perpétuité me paraissait encore plus insoutenable, attendu qu'il résultait de là que les mêmes impositions devaient durer à perpétuité, telles quellesavaient été proposées à la première assemblée des états-généraux.

M. Mollerus répondit : que l'expérience de la dernière année avait fait connaître l'impossibilité de fixer cet état, qu'on l'avait différé du consentement du roi et qu'en sa qualité de conseiller d'état, il devait informer l'assemblée, qu'il n'aurait pas encore été possible de le fixer cette année pour 1816.

Je demandais, après cet aveu, si d'abord il ne fallait donc pas considérer comme très-inconséquent, de mettre dans une nouvelle constitution un article que l'expérience a déjà fait connaître pour impossible dans son exécution? et puis, si cette impraticabilité ne nous indiquait pas elle-même, que la prudence exige de différer, de fixer un terme quelconque aux dépenses fixes, jusqu'à ce que l'expérience nous aura pleinement instruits et rassurés sur ce point.

M. Queysen reprend la parole et entrant dans mon opinion, il dit, qu'en effet, il ne voit pas à quel titre et de quel droit la première

assemblée des états généraux pourrait lier éternellement les mains aux législations suivantes et qu'au surplus cette perpétuité invariable lui semble réellement présenter de grands inconvéniens et dangers.

Le président renvoie la continuation de la discussion à demain et lève la séance.

Séance du 20 *Mai.*

Le procès-verbal de la séance de la veille est lû et approuvé.

M. De Mérode au nom de la commission fait rapport sur l'art. 30 relativement à la question de savoir si l'on reconnait à Amsterdam le titre de *capitale du royaume?* il propose de ne pas faire mention du titre de *capitale*, parce que cela n'est pas nécessaire dans le texte d'une constitution.

Ici s'engage une longue discussion: d'une part, les Hollandais font valoir en faveur d'Amsterdam, sa population, ses richesses, sa situation à l'abri de toute attaque de l'ennemi, le droit acquis à cette ville par leur nouvelle constitution et la reconnaissance que S. M. en a déjà faite dans ses décrets et autres actes. . . . . .

D'autre part les Belges font valoir les avantages de la ville de Bruxelles, et j'ajoute, que je ne vois pas pourquoi l'on voudrait exclure la ville de Gand, puisque les parties intégrantes et principales du royaume consistant en provinces et non pas en villes, il est bien évident, que sous le rapport de l'importance, la province de Flandre pourrait prétendre au premier rang, s'il était question de rang, et par conséquent que la capitale de cette province aurait des titres à être la capitale du royaume. Que la population d'une ville ne donne pas des droits au premier rang, puisque Dordrecht avait rang sur Amsterdam et sur toutes les villes de la Hollande; que la prise de la capitale d'un pays n'entraine communément la perte totale du pays, qu'autant qu'elle forme le siège de tous les dicastères du gouvernement, et qu'on n'en ait pas pû sauver les bureaux, mais nullement parce que c'est la capitale (réflexion de M. Holvoet); que les constitutions françaises ne déterminent pas non plus une ville *capitale;* qu'on ne voyait aucune nécessité d'en nommer une et que par conséquent pour écarter tout germe de jalousie, il semblait prudent de n'en pas parler et d'effacer le mot *capitale* dans l'art. 30, en alternant l'inauguration dans les provinces septentrionales et méridionales comme les sessions des états généraux; que si dans cet état d'alternation les provinces septentrionales voulaient assurer ce droit à Amsterdam, nous ne nous opposions point; mais quant aux provinces méridionales, nous accordions au roi le droit de choisir à volonté une ville pour éviter toute jalousie entre les villes méridionales.

Le président ayant clos les débats, met aux voix, si l'on omettra le mot *capitale?* Le résultat donne 14 voix pour la suppression et 8 contre.

En conséquence il est résolu qu'il ne sera pas fait mention d'une *capitale* et que l'inauguration se fera alternativement à Amsterdam pour les villes septentrionales et dans une des villes belgiques, au choix du roi, pour les provinces méridionales.

M. Elout, au nom d'une commission, fait rapport sur l'art. 32, relativement à l'organisation du conseil d'état.

Il propose de le composer de 24 membres tirés des diverses provinces, à la nomination du roi. Le roi le préside, en son absence le secrétaire d'état. Le prince héréditaire en est membre à 18 ans; les autres princes quand ils sont majeurs: le roi soumet au conseil *toute proposition à faire aux états-généraux ou faite par eux, et toute mesure générale, relative à l'administration intérieure, ainsi qu'aux possessions d'outre-mer, et consulte au surplus le conseil sur toutes autres matières d'intérêt général et particulier, s'il le trouve bon. Dans le premier cas il doit énoncer dans ses actes, la clause:* LE CONSEIL D'ÉTAT ENTENDU, *dans les autres cas il lui est libre d'omettre cette clause.* Il peut nommer aussi des conseillers d'état honoraires au nombre de 48, sans traitement et les appeler au conseil selon son bon plaisir. Le prince héréditaire n'est pas compris dans le nombre.

Le président observe que les mots: *lui seul décide*, semblent présenter un sens un peu absolu. L'assemblée ne le trouve pas ainsi.

Il est résolu d'insérer dans le texte la formule arrêtée pour le serment du conseil d'état.

M. Van Maanen demande si le devoir de consulter le conseil d'état, déterminé ainsi que dessus, s'étend aussi aux affaires des colonies; il pense qu'en cas d'affirmative, un tel devoir n'est pas en harmonie avec le pouvoir illimité qu'accorde au roi l'art. 36. M. Elout répond, que ce dernier s'étend aussi aux affaires des colonies; que pour des affaires de si grande importance il n'est pas prudent d'abandonner le roi aux conseils d'un seul ministre, et que le besoin de prendre conseil, sans être astreint à le suivre, n'ôte rien au pouvoir, que lui accorde l'art. 36.

Je propose de laisser dans le texte les mots: *autant que possible dans toutes les provinces*, que la commission a rejettés sous le prétexte que dans une constitution tout doit être positif; je n'admets pas ce motif, et j'observe que bien qu'il soit vrai, que le roi ne trouve pas des hommes capables dans chaque province, et par conséquent qu'on ne peut pas raisonnablement limiter son choix à cet égard, néanmoins ces mots seront toujours un titre patent et perpétuel en faveur de chaque province, qui se croirait injustement négligée.

L'amendement proposé est mis aux voix et adopté sans réclamation; ce fait, le rapport est adopté.

L'assemblée reprend la continuation de la discussion de hier sur la perpétuité de l'état des dépenses fixes.

Le président dit, qu'il croit avoir trouvé un moyen conciliatoire et en fait la lecture. Il consiste à classer dans l'état des dépenses fixes,

par division détaillée, les dépenses de chaque ministère, par chapitres séparés et de dire ensuite, *que les états-généraux sont tenus d'y pourvoir et qu'une fois y étant pourvu* ils restent ainsi fixes à toujours, sauf le changement dans les cas prévus par l'art 32.

Le parti opposé à la perpétuité trouve que ce projet est le même que celui qui est combattu, quoique proposé en d'autres termes; ainsi la discussion se continue sur les motifs énoncés et débattus hier.

M. Van Lynden, pour concilier les partis, propose d'arrêter seulement cet état pour un terme décennal.

Je réponds que si l'on veut se départir du système de perpétuité, je suis disposé à voter pour un terme décennal, parce qu'au moins tous les dix ans les états généraux, composés d'autres membres et instruits par l'expérience de dix années, pourront savoir s'il convient ou non de faire des changemens.

Après une discussion encore prolongée, le résultat de toute la discussion est renvoyé à une commission pour présenter ses considérations sur le tout. Le président nomme pour cette commission MM. Van Lynden et Holvoet; ensuite il y ajoute encore MM. D'Aerschot et Mollerus. Celui-ci demande que M. le président veuille bien aussi en être membre, il s'en excuse faute de loisir; mais sur une nouvelle demande de M. Mollerus, M. le président consent d'y intervenir un moment par forme de conférence.

(Je fais ici mention de ces particularités; il se pourra que la suite prouvera qu'elles ne sont pas indifférentes.)

L'on passe à l'examen de l'art. 72, il est adopté. Je fais cependant observer, que les mots *articles déterminés* présentent un système dont la comptabilité ministérielle, départementale et municipale du gouvernement français, ont fait sentir les graves inconvéniens; c'est que dans ce système les fonds d'un *même* ministère, affectés à telle nature de dépense, ne pouvant être appliqués aux besoins des objets d'une nature différente, il arrive que les fonds d'une telle catégorie ont été épuisés et qu'il existe encore des besoins pressans qui doivent demeurer en souffrance, tandis qu'il existe un excédant stérile dans les fonds d'une autre catégorie.

On me répond, que ceci n'existe pas dans le système de comptabilité actuel, et que des fonds peuvent, suivant les circonstances, être appliqués aux différens services.

La séance est levée.

Séance du 22 Mai.

Le procès-verbal du 19 est lû et approuvé.

Le président rapporte, qu'ayant fait pressentir le roi sur le montant de la liste civile, S. M. a eu la délicatesse de ne pas vouloir s'expliquer ouvertement, et après quelques propos et préambules, dont il n'était pas difficile de deviner la source, il proposa d'accorder:

1°. Au roi deux millions quatre cents mille florins.

2°. Cent mille florins par an, pour l'entretien et l'ameublement des maisons royales.

3°. De laisser à la loi la décision, si et jusqu'à quel point les parcs et jardins des maisons royales seront exempts des impositions directes.

4°. D'accorder aux reines douairières cent mille florins par an.

5°. Au prince régent autant par an.

6°. Au prince héréditaire même somme, tant qu'il ne sera pas marié, et le double après son mariage.

7°. D'accorder au fils puîné, le prince Frédéric, un dédommagement de la rénonciation du roi aux états de Nassau, en échange du duché de Luxembourg, lequel le roi a laissé annexer au royaume des Pays-Bas.

Il a été résolu, d'après la proposition du président, de renvoyer toutes ces propositions à une commission, composée de MM. D'Aerschot, D'Aylva, Méan et......

M. Gendebien fait un rapport, au nom des commissions réunies, sur la délimitation des provinces, pour démontrer la nécessité de conserver les départemens actuels, en leur rendant seulement les noms de leurs anciennes provinces, parce que s'il en fallait changer présentement la topographie, cette opération introduirait un cahos dans les registres hypothécaires, la direction de l'enrégistrement, etc. qui causerait en même tems de grands frais, sans que le projet contraire présente une nécessité absolue ou fortement sentie.

Je n'ai pas combattu ce rapport, parce que j'avais vû dans les conférences que tous mes efforts eussent été inutiles, d'après les sentimens et les principes de la grande majorité des membres de la députation belgique et l'esprit ou système du gouvernement actuel, mais je ne vois pas qu'il aurait été plus difficile de rétablir l'ancien ordre de choses, qu'il ne l'a été de le renverser; et comment nous dussions craindre après 12 à 15 ans de détruire tout l'ouvrage révolutionnaire, plus que ne l'ont craint nos pères, après 18 ans de revolution, dans le XVIe siècle. Je vois enfin que l'intention du gouvernement semble très-prononcée de conserver le système français, tandis que toute l'Europe est armée pour détruire les artisans et auteurs de ce système, qui est tant détesté par la généralité de la nation, et je conçois encore moins, comment on croit parvenir à faire de la Belgique le boulevard du nord contre la France, en maintenant dans la Belgique le système français, sous des formes de gouvernement moins favorables qu'il n'est maintenu en France, au lieu d'introduire dans la Belgique un système ou des institutions diamétralement opposées à celles de la France et plus favorables et agréables, pour qu'il ne reste aux Belges aucun désir de se réunir encore aux Français; or, nos anciens usages et nos anciennes constitutions contrastaient avec les nouvelles institutions politiques de la France; il fallait, selon ma manière de voir, abolir jusqu'à l'ombre des institutions françaises, pour consolider le trône de notre nouveau roi, la tranquillité et le bonheur de la Belgique; l'on veut que les Bel-

ges ne soient plus Français, et l'on nous donne une existence politique française et surtout à une nation dont les relations commerciales sont nécessairement intimes avec la France !

Je suis encore toujours à ne pouvoir comprendre une semblable politique. Fasse le ciel, que je lise mal dans l'avenir, mais je crains fort qu'un jour viendra (qu'à mon âge avancé je ne verrai pas) qu'après la dissolution de la coalition des puissances alliées, que le seul moment du danger commun maintient, et après que la France aura repris sa force et son ascendant ordinaire, laquelle elle recouvrera en moins de 20 ans, elle ne réalise son système et ses projets héréditaires d'envahir la Belgique, et qu'elle ne trouve les Belges, gouvernés à la française, disposés, à la seconder efficacement.

D'après le rapport, le département de la Meuse inférieure sera appelé *province de Maestricht*, pour la Flandre, le département de l'Escaut sera la *Flandre Orientale* et celui de la Lys la *Flandre Occidentale*; MM. Holvoet et De Coninck, qui étaient du département de la Lys, insistaient beaucoup sur cette division, et puisqu'on prenait pour base topographique les départemens actuels, moi, qui étais seul du département de l'Escaut, je crus inutile de prétendre à la réintégration de l'ancienne province de Flandre.

Quant à la Flandre Hollandaise, qui depuis longtemps était réunie à la Zélande, les habitans de ce district avaient demandé de demeurer annexés et unis à la Zélande.

Les trois députés flamands susnommés ne trouvèrent pas convenable de contrarier ce vœu, quoiqu'il put n'être pas tout à fait libre, d'autant plus, que tous les trois étaient d'opinion que l'entretien des digues dans cette partie, depuis la libre navigation et l'ouverture de l'Escaut, présente pour la Flandre des motifs pour ne pas insister sur la réunion de la Flandre Hollandaise à l'ancienne Flandre.

Le département des Deux-Nèthes doit former le *Brabant Septentrional* et celui de la Dyle le *Méridional*.

Cette division et nomenclature furent provisoirement adoptées, sauf le changement s'il venait à être provoqué par de nouveaux renseignemens.

Ensuite ayant été délibéré dans quel ordre les diverses provinces seraient nommées dans l'art. 53 de la loi fondamentale, soit dans l'ordre alphabétique, géographique, ou suivant les anciens titres de duché, comté, etc.

Il a été résolu à la majorité des voix, d'adopter l'ordre géographique et de renvoyer le rapport à la commission pour le rédiger de manière qu'il n'en résulte pas de jalousie. (Cela sera bien difficile, c'est pour en prévenir la possibilité que j'avais voté pour l'ordre alphabétique.)

M. De Coninck, au nom de la commission, fait un long rapport sur la division des états-généraux en deux chambres, suivant les projets respectifs proposés par M. Holvoet et moi.

Les membres en demandent copie pour l'examiner mûrement; pour

éviter tout retard qui résulterait de faire faire ces copies dans les bureaux, il est résolu que M. De Coninck le dicterait et que chaque membre écrirait sa copie.

M. D'Otrenge propose de déclarer que chaque individu a droit d'adresser des pétitions aux états-généraux.

La plus grande majorité pense que cette déclaration n'est pas nécessaire; parce que ce droit est inhérent à la liberté individuelle, garantie par la constitution, suivant laquelle chacun lesé dans ses droits, doit avoir le droit de s'en plaindre à ses magistrats, spécialement chargés de maintenir la liberté. M. Elout trouve même ce droit individuel consacré par l'art. 92. MM. Mollerus et Van Lynden en doutent. Il est entendu que ce droit appartient à tout individu, mais qu'il n'en sera pas fait une mention particulière dans le texte pour ne pas donner ouverture à ce nombre immense de pétitions indiscrètes et absurdes, dont le corps législatif, en France, a été accablé pour l'avoir inséré textuellement dans la dernière constitution (1).

La séance est levée et indiquée à demain à midi.

Séance du 23 Mai.

Le procès-verbal de la veille est lû et approuvé.

Le président ouvre la discussion du rapport fait par M. De Coninck sur les deux chambres. — Une longue discussion s'établit. Dans le fond, la majorité est pour le système des deux chambres, mais les différens partis subordonnent leur consentement de l'établissement de deux chambres à la forme qui sera adoptée pour leur organisation; les uns veulent la composer uniquement de députés de la noblesse, nommés par le corps de la noblesse; les autres veulent, dans ce système, que le roi nomme seul et nomme à vie; d'autres que le roi présentera un nombre triple de candidats aux états généraux, qui en choisiront un dans le nombre présenté; d'autres, au contraire, que les états-généraux présenteront un nombre triple au roi; d'autres enfin ne veulent aucun droit exclusif pour la noblesse relativement à la première chambre et rentrent dans le système proposé par la commission.

M. le comte De Thiennes lit un discours très-bien motivé en faveur du droit de la noblesse pour exister en corps et former une chambre représentant le corps; il propose en même temps, que le roi déclarera annoblis, par le seul fait de l'admission dans la première chambre, tous ceux que, pour leur mérite ou leurs services rendus à l'état, le roi daignera y appeler.

Au milieu de ces restrictions divergentes, sur la question préalable

(1) La commission pour la rédaction générale ne l'a pas moins inséré dans la constitution à l'art. 161, et sur sa proposition il a été probablement adopté.

de savoir, s'il y aura deux chambres, le président propose et l'assemblée adopte, que la résolution de savoir, s'il y aura deux chambres, sera proposée seulement après qu'on aura délibéré sur les diverses modifications proposées.

En conséquence, sur la première question il a été résolu, à la majorité de 14 votes, d'adopter pour le mode constitutif de la première chambre, celui proposé par le rapport de la commission, c'est à dire qu'elle se composera des personnes les plus distinguées du royaume par leurs services, leur naissance ou leur fortune.

Que le roi, exclusivement, les nommera et à vie. Résolu à une très-grande majorité.

Que l'organisation de la deuxième chambre demeurera composée, quant au personnel de la manière qu'elle est déterminée par la loi fondamentale.

Que les membres de la première chambre auront un traitement annuel de fl 3000 d'Hollande, sans indemnité pour frais de voyage.

Que dans les deux chambres il faut pour délibérer la présence de la moitié plus un de tous les membres composant la chambre.

Que dans les cas ou les chambres croiront avoir à proposer des modifications aux propositions faites par le roi, elles s'adresseront respectivement au roi directement, au lieu de s'adresser au vice-président du conseil d'état comme la commission l'avait proposé.

Que si après avoir transmis, par la deuxième chambre, une proposition à la première, celle-ci trouve nécessaire de faire un amendement, elle est tenue de renvoyer la proposition avec l'amendement proposé à la deuxième chambre. (C'était un doute de M. Mollerus).

Pour les surplus le rapport de la commission est adopté.

Les restrictions ainsi vuidées, le président propose la question préalable: y aura-t-il deux chambres séparées et distinctes dans les états-généraux? — Résolu à la presqu'unanimité qu'il y en aura deux.

La séance est levée et indiquée à demain à une heure.

Séance du 24 Mai.

Le procès-verbal est lû et approuvé.

M. van Lynden, à l'occasion de la discussion sur le traitement des membres des états généraux, dont les uns craignaient qu'avec un traitement fixe ils négligeassent de venir à l'assemblée et les autres, qu'avec une indemnité par jour, ils en prolongeassent la session, propose que les séances seront de 30 jours au moins et de 100 jours au plus.

Plusieurs députés belges accédent à cette proposition par un autre motif, c'est que les sessions devant durer 30 jours au moins, ce terme de rigueur modifie le pouvoir indéfini de clore les sessions à l'époque que bon lui semble; et qu'ainsi, aussitôt qu'il aurait été résolu sur les propositions faites par le roi, il pourrait clore la session, pour ne pas donner aux états généraux le temps de délibérer sur des propositions à

faire de leur part, comme il est arrivé sous le règne despotique de Joseph II, spécialement aux états de Hainaut, que le comte D'Arbergh, commissaire impérial, a tenu en permanence et au secret dans leur salle, jusqu'à ce qu'il eussent délibéré sur la demande du subside et dont il a clos la session aussitôt qu'ils eurent statué sur ce point.

Le rapport de la commission, avec ses remarques, est envoyé à la commission de rédaction générale.

Art. 66. On demande si le greffier sera à vie? il est entendu qu'oui, mais cependant de ne pas en faire mention dans le texte. (Je n'ai rien compris à cette petite politique).

La commission, continuant son rapport sur l'art. 71, reconnait qu'effectivement la fixation à perpétuité et dans la première assemblée de l'état des dépenses fixes, présente les graves inconvéniens, qui ont été allégués contre ce système dans les séances précédentes, et qu'il serait infiniment plus prudent de n'en arrêter l'état qu'en 1820 et seulement pour dix ans; que dans cet intervalle, on pourra connaître par expérience si cet état est susceptible de changemens et quels sont les impôts les plus convenables pour couvrir les dépenses fixes; enfin, qu'au surplus, tous les membres des états-généraux, à cette époque, auront été élus par le peuple, conformément à la constitution, et qu'il est à espérer qu'alors la tranquillité de l'Europe sera consolidée.

Quant à l'art. 72, la commission est d'avis de conserver la disposition de cet article, telle quelle est rédigée; en ce sens, que sans une loi préalable les sommes, allouées pour un département ministériel, ne pourront être appliquées à un autre, comme par exemple celle de la marine au ministère de la justice ou de l'intérieur.

L'assemblée adoptant cette dernière proposition, le président met aux voix la question de savoir:

« Si l'état des dépenses fixes sera accordé à perpétuité ou seulement » pour dix ans, à partir de l'année 1820.»

Il est arrêté, à une grande majorité, d'adopter le rapport de la commission pour le terme décennal.

Aussitôt s'est présentée une autre question, celle de savoir: si dans le cours de ce terme décennal les états ne pourront pas présenter au roi des amendemens ou modifications dans ces dépenses, lorsque le ministre aurait par exemple continué à y comprendre des articles de dépense, qui cependant seraient venues à cesser?

Il a été résolu, à majorité de voix, que pendant ce terme le roi seul a le droit de proposer des modifications à cette partie du budget, mais qu'il est libre aux états de faire leurs observations sur les comptes annuels, que le ministre des finances doit communiquer à l'assemblée.

La discussion s'ouvre sur l'art. 56, relativement au nombre proportionnel que les provinces belgiques enverront aux états-généraux, comparativement à celui de 55, que la constitution accorde aux Provinces-Unies.

Le président dit, que sans entendre faire encore aucune application,

l'état proportionnel de population ne peut pas servir de base; qu'il faut considérer tout à la fois la population, les sources de richesses, l'état de civilisation, etc. et qu'en prenant même la population pour base, les Provinces-Unies auraient la balance pour elles, eu égard à leurs colonies, puisque selon le protocole de Londres, les colonies ne doivent venir en commun qu'après la réunion définitivement faite; il glisse en passant l'idée de déterminer ce nombre proportionnel pour un certain terme d'années.

M. Gendebien combat la proposition, il produit tous les motifs connus en faveur de la base de représentation, à raison de la population proportionnelle et conclut à une proportion pour la Belgique de 3 à 2, comme ayant 3 millions d'âmes contre 1,900.000.

La discussion devient générale.

M. Van Lynden lit un mémoire contre la base de population et fait aussi valoir les colonies.

M. Holvoet le combat et répond sur le fait des colonies; il dit que si les colonies avaient le droit de représentation, il ne leur contesterait pas une représentation proportionnelle, mais n'ayant pas ce droit et toute la direction et le pouvoir en étant confiées au prince, elles ne peuvent pas former un titre de représentation pour les uns plus que pour les autres. Au surplus, qu'il ne faut pas calculer la population des colonies et des Indes, sur le nombre brut, en y comprenant ces nations indiennes serfs de la Compagnie, mais, qu'en tout cas, il ne faudrait calculer que le nombre d'Européens et d'hommes libres, et qu'il ne pense pas que ce nombre s'élève au-delà de 30,000.

MM. Elout et Van Maanen parlent contre la base de la population et en faveur des colonies, soutenant au surplus avec M. Van Lynden que la population est une base erronée; le président ajoute que c'est une base révolutionnaire.

M. De Coninck répond que la population est une bonne base et la moins incertaine, non pas comme population, mais comme indice et résultat de la force et de la richesse d'un état.

Le président réplique: que c'est précisément par cette raison que les colonies doivent être mises dans la balance des Provinces-Unies, puisque les propriétés et les produits en appartiennent aux habitans de la Hollande.

M. De Coninck répond: que cet argument prouve au contraire que, dans l'espèce, les Hollandais veulent en faire un double emploi, attendu que la richesse européenne des Hollandais reposant principalement sur leurs richesses d'outre mer, c'est faire valoir deux fois le même titre de richesses, que de se prévaloir des uns et des autres tout à la fois. — M. de Mérode appuie.

M. Holvoet dit que la population de la Hollande est diminuée depuis la révolution et que la nôtre est, au contraire, augmentée.

Le président convient, qu'effectivement celles des Provinces-Unies est diminuée d'un dix-neuvième.

Le président demande qu'on discute en principe.

M. Queysen dit, qu'il fait abstraction de tous ces argumens tirés de la population et des richesses, que dans le cas où les deux nations se trouvent présentement réunies, elles doivent l'être de corps et d'âme, sans quoi, que tout le but de la réunion est manqué; qu'en conséquence la seule base de représentation à prendre, est celle d'une parfaite égalité d'autorité et d'influence entre les provinces de la Belgique et celles de la Hollande, afin que les unes ne puissent se regarder comme conquises et sujettes des autres, ce qui devait nécessairement arriver, si par majorité de voix ou d'influence, les unes pourraient donner la loi aux autres.

La séance est levée, et la continuation de la discussion renvoyée à demain.

Séance de 25 Mai.

Le procès-verbal est lû et approuvé.

La discussion d'hier est continuée.

M. Van Maanen dit, que la Hollande existe depuis deux siècles comme état souverain et indépendant, et après avoir, en 1814, revendiqué par elle-même cette indépendance, avant l'arrivée des alliés, est il impossible qu'elle puisse se resoudre à se mettre sous la dépendance des provinces belgiques, d'autant moins que les provinces belgiques ne sauraient pas payer autant d'impôts qu'en payent les hollandaises, et qu'elles sont plus riches.

Le président appuie, et dit: qu'avant la révolution, la Hollande tirait de ses emprunts du dehors, 80 millions de Hollande, et ne payait hors du pays que 17 millions.

La discussion se prolonge: MM. De Mérode, de Coninck, d'Aerschot et moi, y prennent part (car les Belges étaient convenus d'avance de laisser porter la parole pour la Belgique par MM. Holvoet et Gendebien); mais la discussion rentrant toujours dans le même cercle de moyens de part et d'autre, le président propose, et il est adopté de renvoyer la question au rapport d'une commission, composée de MM. Tuyl van Serooskerken, van Lynden, Holvoet et moi.

Sur la proposition du président, il est nommé une commission pour la rédaction générale du projet de constitution, qui pourra déjà commencer son travail par les chapitres 1 en 2, qui sont arrêtés. Les membres de cette commission sont: MM. Mollerus, Gendebien, Queyssen, Leclerc, Elout et De Coninck.

M. Gendebien au nom d'une commission fait rapport sur le classement des provinces par ordre géographique, savoir: Luxembourg, Namur, Liége, Maestricht, Gueldre, Over-Yssel, Drenthe, Groningue, Frise, Hollande, Utrecht, Brabant Septentrional, Zélande, Flandre Occidentale, Flandre Orientale, Anvers, Brabant Méridional et Hainaut.

Ce classement est critiqué, entre autres parce qu'on y place Luxembourg à la première place, tandis qu'il n'existe pas encore une notification *officielle* que le roi attache cette province au royaume.

Ce rapport est renvoyé à la même commission pour un nouveau classement.

On reprend la discussion sur le rapport des deux chambres des états-généraux.

On propose, si le prince d'Orange et les autres princes de la maison siégeront de droit à la première? Résolu que non, qu'ils n'y siégeront qu'autant qu'ils y seront nommés en la manière ordinaire, puisqu'il y a grande différence entre le conseil d'état, où ils siégeront de droit, et les états-généraux.

On revient sur cet article, et après une nouvelle discussion il est rélosu de ne pas parler du droit de siéger du prince héréditaire, sans cependant l'exclure par un article inséré dans la constitution.

Proposé, si, vû l'établissement d'une première chambre, il faut ôter à l'ordre équestre le droit que lui assure l'art. 58 dans la seconde chambre.

Résolu de maintenir en faveur de l'ordre équestre le nombre de députés à la seconde chambre, que lui accorde l'article 58, attendu que la première chambre n'est pas exclusivement réservée à l'ordre équestre.

Fera-t-on une loi pour fixer ce nombre des députés de l'ordre équestre?

Résolu qu'oui.

Discussion sur le traitement des députés à la seconde chambre. — Renvoyé à la commission pour aviser sur le *quantum*.

L'empêchement de parenté adopté pour la seconde chambre, sera-t-il établi pour la première? — Résolu que non, puisque la nomination en appartient au roi.

L'art. 60, sur l'incompatibilité de la qualité de membre d'une chambre, avec celle d'une autre fonction publique.

Résolu que non, par la même raison.

Est-il maintenu en entier pour la seconde chambre? — Non, les membres des cours et des tribunaux peuvent en faire partie, sans sela, ce serait une espèce d'humiliation pour les magistrats, et l'on exclurait les hommes les plus capables et les plus propres pour la confection des lois; en conséquence l'article sera amendé en ce sens; par quoi vient à cesser la résolution contraire précédemment prise.

La séance est levée.

Séance du 26 *Mai.*

Le procès verbal est lû et approuvé.

La discussion se continue sur le rapport de la commission sur les deux chambres des états-généraux.

La commission propose pour indemnité des députés aux états-

généraux, d'abandonner à la loi la taxe des frais de voyage, puisque celle proposée à raison de 3 florins par lieue, parait exorbitante; de fixer celle de séjour à fl. 2500 de Hollande, à payer mensuellement pendant le séjour, et que celui qui n'aura pas été présent ne profitera rien, sans égard à aucune excuse d'absence, puisque ce traitement ne tenant lieu que d'indemnité pour déplacement, celui qui ne s'est pas déplacé n'a pas de titre pour l'exiger.

La proposition du rapport est adoptée.

Au nom d'une commission, je fais rapport et présente une formule pour le serment des membres des états-généraux, relativement à l'article 62; en la déposant sur le bureau, je dis: « Je fais ce rapport, mais je » suis sûr d'avance qu'il sera renvoyé au rapport d'une autre commission, » mais peu m'importe.» Je dis ceci pour faire sentir au président, que je n'étais pas dupe de sa politique, de ne me nommer qu'à des commissions insignifiantes, et d'empêcher qu'on prenne des conclusions sur mon rapport. En effet, on provoque quelques observations avec lesquelles la formule est envoyée à la commission pour les deux chambres, pour la rédaction et l'insertion dans son projet.

On demande à qui appartiendra la vérification des pouvoirs des membres députés aux états généraux. — Arrêté que chaque chambre vérifiera ceux de ses membres.

On demande si les ministres qui ne seront pas membres des états intervenant aux délibérations, devront sortir de la salle au moment où l'on recueillera les voix. — Il y a parité de 11 contre 11. Le président ajourne la décision jusqu'aux délibérations qui auront lieu sur la rédaction générale de la constitution.

Il est arrêté, que dans les cas où la constitution exige un nombre double de membres, cette formalité n'aura lieu que dans la seconde chambre, vû l'impossibilité d'appliquer cette mesure à la première chambre.

Arrêté encore, suivant le rapport, que l'assemblée annuelle ordinaire sera au moins de vingt jours.

M. Van Maanen, au nom d'une commission, fait rapport sur l'art. 50, relativement au droit de dispense à accorder au roi.

Le rapport est adopté et la séance ajournée au 30, pour donner du loisir aux commissions de préparer leur travail.

Séance du 30 *Mai.*

Absens MM. De Thiennes, De Mérode et Dubois.

Après la lecture et l'approbation du procès-verbal, le président annonce à l'assemblée combien le roi est content de nos travaux, que S. M. se propose de se rendre dans cette résidence du 15 au 20 Juin et qu'elle désire que l'assemblée s'occupe, en attendant, de proposer la forme dans laquelle la nouvelle constitution sera proposée à l'acceptation du peuple, dans les provinces méridionales, attendu que pour les amendemens qu'elle aura subie, quant aux provinces hollandaises ou

septentrionales, il ne s'agira pour leur approbation que d'assembler les états-généraux de ces provinces en nombre double, conformément à leur constitution existante.

M. D'Aylva, au nom d'une commission, fait rapport sur la liste civile du roi et de sa maison; il propose de ne pas parler du prince Frédéric, fils puiné, parce que la constitution n'en parle pas, et parce qu'il n'est pas encore *officiellement* connu que le roi annexe le duché de Luxembourg comme partie intégrante au royaume des Pays-Bas, et en fera verser les revenus dans le trésor du royaume. Cependant, il faut observer que cette résolution du roi, privant le prince Frédéric de ce revenu et de ce titre, que lui avaient été assurés en échange des états de Nassau en Allemagne, cédés à la Prusse, et qui semblent approximativement rapporter 170.000 florins de Hollande, il serait juste, le cas de succession échéant, que l'état lui accordât une indemnité équivalente, et qu'en conséquence on lui assurât aussi le titre de *baron de Breda* ou de *comte de Buuren*, laissant néanmoins à la loi d'opérer cette détermination, lorsqu'il en sera le temps.

Le rapport est adopté.

Il est donc alloué au roi fl. 2,400,000 d'Hollande par an, outre les maisons royales à désigner avec fl. 100,000 pour leur entretien.

Au prince héréditaire fl. 100,000, à partir de l'âge de dixhuit ans, et le double après son mariage.

A la reine douairière fl. 150,000, outre un palais garni et fl. 5,000 pour l'entretien.

On a ajourné, jusqu'après avoir consulté le roi, le traitement du régent.

L'on propose et adopte d'accorder au prince héréditaire un palais.

Les autres princes et princesses arrangeront leur maison à volonté, suivant les fonds qui leur seront alloués.

M. Queysen, au nom d'une commission, fait un rapport et propose une toute nouvelle rédaction du 3 chapitre.

Le président propose, avant de le discuter article par article, qu'on ouvre sur l'ensemble une discussion préparatoire. — Elle a lieu de suite, il est résolu qu'il en sera donné copie aux membres qui le désirent, pour l'examiner à tête reposée,

La séance est levée et indiquée à demain.

Séance du 31 Mai.

Absens MM. de Thiennes et de Mérode.

Le procès-verbal est lû et approuvé.

En attendant que les membres s'occupent de l'examen du rapport sur le 3e chapitre, le président propose la discussion sur l'ensemble du système du 4e chapitre.

Il fait connaître l'esprit dans lequel ce chapitre est conçu dans leur loi fondamentale, après quoi il invite M. van Maanen, commissaire-général pour le département de la justice, de donner de plus amples

développemens sur la matière et particulièrement sur les réglemens et codes judiciaires, dont respectivement diverses commissions s'occupen pour la Hollande.

Il dit, que l'établissement des justices de paix n'a pas été trouvé convenir à nos mœurs et usages, et n'a pas même répondu à l'attente qu'en ont eu les Français, en l'introduisant chez eux.

Que la constitution a admis la possibilité d'établir une cour d'appel dans chaque province, mais qu'elle n'en a pas voulu prononcer le besoin.

Qu'il n'y aura pas de tribunaux ou cours criminelles particulières; que, comme avant la révolution, on attribuera autant que possible aux tribunaux civils, un arrondissement plus ou moins grand pour y exercer la justice criminelle.

Que, dans l'application des peines par un système opposé à celui des Français, on laissera, suivant nos anciennes lois, plus de la latitude à l'arbitrage des juges pour la modération de la peine.

Que le nombre des tribunaux de première instance sera déterminé par la loi.

M. Leclercq, du Limbourg et pays de Liége, voulut que la constitution en déterminât le nombre; il voulait le borner extrêmement et ses raisonnemens tendaient assez directement, quoique pas ouvertement, à n'en établir qu'un par province et dans la capitale ou chef-lieu; il se fondait sur ce que de bons juges ne veulent pas se déplacer dans ces chef-lieux d'arrondissement et qu'on ne peut pas y trouver de bons avocats, et par conséquent que cette première instance par arrondissement était une dépense inutile, puisqu'il n'y avait que des avoués qui y plaidaient.

Je répondis que ces argumens étaient les raisons bannales de tous les avocats des chef-lieux de département, pour attirer à leur cabinet toutes les causes du département, par exclusion de toutes les petites villes; qu'il ne fallait pas juger des autres provinces par le pays de Liége et le Limbourg; que, dans le département de l'Escaut, il y avait 600,000 âmes; qu'il s'étendait à huit et dix lieues de Gand, et que certainement on ne pouvait pas obliger ces personnes à courir à tout moment à Gand, pour suivre leurs affaires, par complaisance et dans l'intéret des avocats et avoués de Gand; qu'au surplus, le lieu du siège ne fait rien aux mérites des juges, parce qu'il était notoire que le tribunal de Gand était le plus faible de tous ceux du département, et que dans la cour suprême de Bruxelles, le mélange était tel, qu'il y avait des conseillers qui n'étaient pas jurisconsultes et que ne savaient pas un mot de latin; que tout dépendait de donner aux juges un traitement convenable, lequel n'existe pas à présent, enfin, que si l'on allait ôter aux chef-lieux d'arrondissement leurs tribunaux, on ruinerait en partie ces villes et un nombre infini de familles, et que nos ancêtres étaient sages en fixant dans chaque petite ville un établissement principal, tel qu'un évêché, un collège de judicature, un chapitre etc., au lieu de concentrer tous

les établissemens dans la capitale, à l'exemple des Français, laquelle dévore tout et rend les petites villes de France chétives, pauvres et sans ressource, tandis que les nôtres sont belles et aisées.

Plusieurs membres m'ont appuié et la motion de M. Leclercq fut écartée.

Je propose qu'il soit fait, relativement au système de suppression des justices échevinales et seigneuriales, une différence entre la juridiction contentieuse et volontaire, telle que celles des anciennes chambres pupillaires, qui étaient véritablement tutélaires, au lieu qu'aujourd'hui, sous le système français, les affaires des mineurs étant attribuées aux tribunaux, tous les mineurs se ruinent par les formes et sont abandonnés à des notaires, des conseils de famille etc., qui concourent à les ruiner.

M. Elout répond que mon observation est très-juste, et que par ces mêmes motifs la Hollande a éte assez heureuse d'avoir conservé ces chambres d'orphelins, ainsi que plusieurs autres de pareille nature, nonobstant l'introduction des tribunaux français, qu'en conséquence l'organisation de ces chambres fera partie des codes judiciaires.

Cela étant ainsi, je retire ma motion.

L'on discute ensuite les attributions d'une haute cour de révision et cassation; plusieurs sont d'avis que la haute cour prononce tant sur le fond que sur la forme et violation de la loi; après une mûre discussion, une comuission, composée de MM. Gendebien, Leclercq, Elout et van Maanen, est chargée de proposer un article dans ce sens.

Plusieurs membres rappèlent les abus, qui existaient sous le régime français, à defaut d'une juste ligne de compétence entre l'administratif et le judiciare. — Il n'est rien arrêté à cet égard.

L'art. 104 est renvoyé à la même commission, pour subir une nouvelle rédaction.

L'on envoye au rapport de la même commission une motion que j'avais faite, qui consiste à savoir comment on *exécutera* les condamnations obtenues contre le roi, l'état, domaines et pareils établissemens publics. Sous le gouvernement français le fisc était condamné et il n'y avait pas moyen de l'exécuter.

La séance est levée et indiquée à demain à midi.

Séance du 1 Juin.

Le procès-verbal est lû et approuvé.

La discussion est continuée sur le chapitre 4 de la justice.

L'art. 107 est déjà renvoyé au rapport de la commission.

Sont pareillement renvoyés au rapport de la même commission les art. 108 et 109.

Sur l'art. 109, il y a eu discussion relativement au mode de nomination pour les places vacantes à une cour de justice; les uns voulaient que les candidats fussent présentés sur une liste triple par le roi aux états-généraux; d'autres, que cette nomination se ferait en sens inverse, c'est

à dire par les états-généraux au roi; d'autres enfin, que l'article fut maintenu tel qu'il était, chacun faisait valoir des inconvéniens attachés à l'un ou à l'autre de ces modes.

Je propose que la cour de justice, dans laquelle il y aura une place vacante, présente au roi une liste triple, et que les états provinciaux en présentent une pareille au roi; par ce moyen, dis-je, on écartera les brigues près les états, moins à même d'apprécier les vrais talens des avocats, en donnant ainsi au roi le moyen de les connaître par la liste des candidats de la cour de justice. — Il est résolu, que la commission fera usage des motifs des différens membres pour former son rapport.

L'on revient encore sur la même matière, et l'on finit par adopter l'article, tel qu'il est dans la constitution hollandaise, à la majorité de voix.

L'art. 110 est maintenu, sauf à mettre *exclusivement* à la place des mots *à l'exclusion*.

L'art. 111 est maintenu et néanmoins renvoyé à la commission pour déterminer, en principe, les bases du nombre des tribunaux de première instance et de leur ressort, afin de ne pas laisser d'ouverture ou prétexte d'introduire dans la suite des tribunaux spéciaux, et délégués qui sont les instrumens spéciaux du despotisme.

L'art. 112 est renvoyé à la commission pour y intercaler les bases de l'organisation des tribunaux civils et criminels, que rédige en ce moment la commission, chargée en Hollande du projet de loi et des réglemens de cette organisation, desquelles bases M. van Maanen a donné un rapport, qui fut assez généralement trouvé bon.

Art. 113. Le § 1 est approuvé et maintenu; l'on a cependant discuté si cette inamovibilité pouvait être applicable aux procureurs-généraux du roi, dont ils ne sont en cette qualité que les agents et les mandataires. Mais on a répondu que l'inamovibilité de ces officiers est toute dans l'intérêt de la nation, puisque ces officiers n'ayant pas à craindre de perdre leur place, ne seront pas les instrumens aveugles du gouvernement, pour persécuter quelquefois des honnêtes gens, qui ont encouru la disgrâce de la cour ou d'un ministre.

Sur le § 2 de cet article, on a demandé si le sens de cet article est, que les juges, autres que ceux des cours provinciales sont à vie?

Les Hollandais ont répondu que non, que ces juges peuvent être et seront temporaires au moins pendant quelques années encore; mais, que pendant *la durée ou terme de leur service*, ils ne pourront être démis que conformément à ce paragraphe.

Au moyen de cette explication ce paragraphe est adopté.

Art. 114. Adopté sans discussion.

Art. 115. On a demandé aux Hollandais le motif de la disposition de cet article, en ce qu'elle dévie des principes jusqu'ici suivis relativement aux délits purement militaires, ordinaires et mixtes.

Ils ont répondu, que l'expérience de tous les âges et de tous les pays a fait connaître les contestations interminables sur la compétence entre

le civil et le militaire, dans quelle lutte le civil avait ordinairement le dessous; que pour déraciner une bonne fois cet abus, ils ont cru qu'il convenait d'attribuer aux tribunaux militaires la compétence exclusive de droit, attendu que d'une manière ou d'autre ils l'obtenaient de fait, mais qu'il faillait organiser les tribunaux militaires de telle manière, qu'ils présentassent une garantie réelle au civil; qu'en conséquence, ils avaient composé ces tribunaux militaires d'un président à vie, pris dans le civil; de trois jurisconsultes civils aussi à vie; de trois militaires de la marine et de trois de l'armée de terre.

Cette explication ayant été trouvée satisfaisante, l'article a été adopté et renvoyé pour la rédaction à la commission.

L'art. 116 est adopté.

CHAPITRE V.

DES FINANCES.

L'art. 117, § 1 est adopté, sauf rédaction, et l'on supprime le § 2, puisque le motif cesse qui existait à l'époque où la constitution hollandaise a été rédigée, savoir: qu'entre le départ des Français et l'arrivée du prince d'Orange, il existait une espèce d'interrègne, pendant lequel cependant il fallait alimenter le trésor public.

L'art. 118 est maintenu. A cette occasion M. le comte d'Aerschot parle de la confusion des dettes des deux nations, décrétée par un des huit articles du protocole de Londres, quoique les Belges fussent convenus entre eux de ne pas en parler, et de laisser aux états généraux à délibérer sur la question de savoir, si, et jusqu'à quel point, les Belges devaient s'y soumettre? Le président saisit de suite l'occasion que lui fournissait l'observation intempestive de M. d'Aerschot, pour proposer une rédaction de l'art. 118, qui préjugea notre assentiment à la communauté des dettes; mais M. Holvoet et moi nous observons, que cet objet n'appartient pas à l'acte de la constitution, mais aux conditions de l'acte d'union des deux nations, que ce dernier acte ne rentre pas dans les attributions de notre commission. En conséquence, il fut résolu de maintenir purement et simplement l'art. 118, et de se borner à prier Sa Majesté de communiquer les huit articles du protocole de Londres à la nation Belgique, en lui présentant la constitution.

L'art. 119 est renvoyé à la commission de rédaction pour le mettre en harmonie avec l'art. 41; et vû que présentement les états généraux seront composés de deux chambres, il est résolu que chaque chambre présentera une liste de candidats en cas de vacature d'une place dans le collège de conseillers et maitres-généraux des monnaies.

Art. 120. J'observe qu'en ne formant qu'une chambre générale des comptes, c'est contraindre les comptables Belges à venir à La Haye, si elle y est établie, ou vice-versâ.

Qu'un semblable système est incommode et frayeux pour les comptables, qu'on en a senti tous les inconvéniens sous le régime français,

par rapport à la chambre des comptes générales établie à Paris, et qu'anciennement, les provinces avaient des chambres de comptes particulières, telle que celle de Flandre à Lille.

On convient de la justesse de ces observations, mais on répond que l'*unité*, adoptée qar la constitution hollandaise, n'exclut pas la faculté de la partager en sections, pour la commodité des provinces *et que telle est l'intention*.

Cette réponse étant trouvée satisfaisante, je retire ma motion et l'article est adopté.

La séance est levée et indiquée à demain.

Séance du 2 Juin.

Absens MM. les comtes De Thiennes et De Mérode.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

M. Holvoet, au nom d'une commission, fait rapport et présente deux projets sur le mode de présenter à l'acceptation de la nation belgique la nouvelle constitution.

Le premier consiste à assembler 1500 personnes des plus notables, nommées par le roi, à raison de 1 sur 2000; que ces notables se réuniront par arrondissement, tous le même jour, sous la présidence d'une personne nommée par le roi; qu'avant le jour de réunion tous ces présidens se rendront à Bruxelles, pour y recevoir des instructions et des directions propres à éclairer les votans sur l'objet de leur mission; que tous voteront par *oui* ou *non*, en inscrivant individuellement leurs noms sur des régistres à ce destinés; que ces régistres seront clos et arrêtés, sans somme des voix pour ou contre, et que le dépouillement en sera fait à Bruxelles, après que chaque président y aura transmis le sien.

L'autre projet, qui ne paraissait pas avoir réuni la majorité des suffrages de la commission, consistait à envoyer à un pareil nombre de notables, individuellement et à domicile, un bulletin, avec réquisition de transmettre son vote au gouvernement par lettre close.

Ce dernier projet n'obtient aucun appui.

Le président, après quelques observations, met le premier mode aux voix.

M. Tuyl Van Serooskerken opine, que l'objet étant de grande importance, il conviendrait de différer la délibération jusqu'au moment où les membres auront pu le méditer à loisir.

J'opine, que puisque S. M. par la commission qu'elle nous a donnée le 22 Avril 1815, déclare, que son intention est, que la constitution forme un *pacte* entre S. M. et la nation, il est dans la nature de ce pacte, qu'il doit être conclu entre le roi et la nation comme parties contractantes; et attendu, que jusqu'ici je ne connais d'autres *représentans constitutionnels et légitimes de la nation* que les trois ordres des états Belgiques: je pense que la constitution doit être présentée à

l'acceptation de ces trois ordres réunis, soit séparément par province, soit ensemble en états généraux de la Belgique, que je suis d'autant plus convaincu de ce principe politique que je viens d'apprendre par les journaux, que les Anglais le suivent en Hanovre et le roi de Wurtemberg dans ses états. Qu'au reste par les discours et les propos d'un grand nombre des membres, je prévois bien que mon opinion ne prévaudra pas; mais que je ne règle pas mes opinions d'après celles des autres, mais d'après ma conscience, sans y attacher d'autre vœu que celui du bien-être de mon roi et de ma patrie.

MM. Mollerus et d'Aylva opinent pour différer; M. Gendebien de même, si non, il approuve le premier mode, puisqu'il est d'avis que les anciens états n'existent plus, ni de droit ni de fait, et qu'il lui parait impossible de les réorganiser, parce qu'un grand nombre des membres de la noblesse est mort; que les abbayes n'existent plus, et que les corps de métiers sont supprimés.

MM. Lampsins, Queysen, De Méan, Leclerq, opinent pour différer, du moins pour le premier mode.

M. D'Otrenge vote pour le premier mode, il ne reconnait pas dans les anciens trois ordres les représentans du peuple, il n'y voit qu'un simple corps administratif, il ne leur reconnait, par conséquent, pas le pouvoir de changer la constitution, mais seulement d'administrer suivant la constitution alors existante; enfin, il critique l'organisation des anciens états et notamment celle des états de Brabant, où un petit nombre de titrés et quelques abbés représentaient seuls l'ordre de la noblesse et du clergé, et où les villes de Louvain, Bruxelles et Anvers représentaient le tiers état de tout le Brabant.

M. Holvoet vote pour le premier mode, M. Elout pour différer, M. Dubois demande que je développe les motifs de mon opinion dans une autre séance, sans continuer le recueillement des votes; on remet à délibérer sur l'adoption du mode à la semaine prochaine.

Aucune commission n'ayant de rapport prêt, on passe à la discussion du:

CHAPITRE VI.

DE LA DÉFENSE.

Le premier article 121, est adopté sauf rédaction, parce que l'on reconnait l'obligation ancienne et primitive des Belges de défendre personnellement l'indépendance de l'état et les frontières du pays; c'est ce que nous jurons dans nos inaugurations: *van te helpen de palen van den lande bewaren*.

Le président propose d'invoquer dans cet article, non seulement *l'union d'Utrecht*, mais aussi la *pacification de Gand de* 1576, comme une époque chère aux deux nations et rappelant leur ancienne union. Je

déclare ne pas m'y opposer, mais cependant ne pas croire que la pacification de Gand ait prescrit à chaque individu de s'armer. La commission l'examinera.

Art. 122. M. Holvoet propose d'y ajouter que le roi sera tenu de soumettre à l'approbation des états généraux, les traités qu'il fera pour prendre à sa solde des troupes étrangères; cette proposition combattue d'une part et appuyée par plusieurs députés belges: il est arrêté, que M. Holvoet présentera un article additionnel dans ce sens.

M. Gendebien propose, que par un autre article additionnel, il soit arrêté constitutionnellement, et en principe, qu'il sera donné des indemnités aux habitans pour prestations militaires. Je l'appuie, et je fais remarquer le besoin de cette mesure, attendu que cette indemnité était stipulée en Flandre par les actes de présentation et acceptation des subsides, et que pour cette raison on pourrait trouver matière à révoquer en doute, si cette indemnité est due en vertu de la *constitution*, qu'ainsi il importe de la rendre *constitutionnelle*.

L'on convint assez généralement du principe, mais les uns demandèrent si l'on entendait comprendre dans cette indemnité les foules de guerre; il fut convenu que non, suivant l'opinion de M. Bynkershoek, et l'arrêt du parlement de Malines dans Dulaury. L'on demanda si cette indemnité s'étendait à des réquisitions *arbitraires* de troupes étrangères ou ennemies; il fut résolu que ces cas tombaient dans la classe des foules de guerre, cependant que ces sortes de réquisitions résultant ou de traités d'alliance ou de capitulations, et étant, d'ailleurs régulières, tombaient dans la catégorie des prestations militaires faites à nos propres troupes, dont l'indemnité ne pouvait pas être contestée et qui est très-essentielle pour les provinces belgiques, théâtre naturel des guerres du continent, dont les provinces hollandaises sont à couvert par la mer et les rivières. En conséquence, M. D'Otrenge est chargé de rédiger un nouvel article dans ce sens.

Un membre fait remarquer, qu'il n'est pas formellement statué dans le texte de la constitution hollandaise, que sans le consentement des états généraux la milice ne doit pas sortir des frontières, bien que ce soit là l'intention de la constitution et du roi, puisqu'il vient demander ce consentement pour la marche de la milice hollandaise hors des frontières. Cette remarque est accueillie, et M. Elout est chargé de rédiger un article dans ce sens.

L'art. 123 est approuvé, moyennant de rectifier la traduction française, qui comprend dans la milice les individus de 18 à 21 ans au lieu que ce doit être 22 ans, y ajoutant le mot *accomplis*.

La séance est levée et indiquée au 6 Juin.

Séance du 6 Juin.

Le président communique un décret du roi, qui accorde aux membres de la commission qui ont dû se déplacer, une indemnité suivant la deuxième classe du tarif, payable à La Haye, suivant laquelle il est alloué à chaque membre trois florins de Hollande par lieue pour frais de route et huit florins par jour naturel de séjour. Cette lecture ne provoque aucune observation. Il nous en coutait beaucoup plus par jour. La générosité n'était pas grande. Nous n'en avions demandé aucune, l'amour de la patrie seul nous avait fait accepter cette commission.

On reprend la discussion sur le mode de proposer en Belgique la constitution à l'acceptation de la nation.

Je fais lecture de mes observations sur cet objet.

Le président combat mes idées par des hypothèses que j'avais prévenues et refutées d'avance.

M. le comte de Thiennes appuye mon mémoire, il dit, que la réunion à la Hollande nous a conservé tous nos droits, et par conséquent nos états des provinces; qu'il trouve dans la nouvelle constitution qui nous occupe, tous les élémens de notre ancienne; et qu'il ne voit pas de nécessité de la faire accepter, qu'il ne s'agit donc que de la proclamer; enfin il est d'avis que tout autre mode est dangereux.

M. d'Otrenge après quelques remarques contre les anciens états de Brabant, propose le mode suivi en Hollande de soumettre l'acceptation de la constitution à un certain nombre de notables, et opine en faveur du premier des modes proposés par la commission.

M. De Coninck semble incliner pour le second mode, proposé par moi, pour n'arrêter la constitution que par suite d'une expérience de quelques années.

Le président observe, qu'aux termes des huit articles du protocole de Londres, la constitution hollandaise est adoptée et prescrite par les puissances alliées à la Belgique, sauf à se concerter par les deux nations sur les changemens qu'elle doit éprouver par suite de la réunion; qu'il ne s'agit donc pas pour la Belgique d'adopter ou d'accepter une nouvelle constitution, mais de se concerter sur de simples amendemens et changemens qui auront été trouvés convenables, et par conséquent, que ce concert peut être obtenu par un corps on nombre de notables qui, à cet effet, n'ont pas besoin d'être les représentans ou les mandataires de la nation.

Les députés belges sont loin d'admettre ce principe, ils veulent bien convenir que la constitution hollandaise a été envisagée par les puissances alliées comme un type ou base, mais nullement pour règle prescrite aux Belges, ils n'admettent pas non plus que la Belgique soit un *pays conquis* par les puissances alliées, attendu que l'empereur d'Autriche a seul stipulé pour la Belgique dans le traité de Paris, et que les puissances alliées, loin de nous déclarer la guerre, nous ont assuré par leurs

proclamations qu'elles n'agissaient que contre Bonaparte, et venaient nous rétablir dans nos anciens droits, etc., etc.

Les modes proposés par la commission sont mis aux voix; le résultat par majorité est, pour le premier mode avec l'amendement de M. le comte de Mérode, qu'à l'exemple de ce qui a eu lieu en Hollande, les noms des 1500 notables seront rendus publics et pourront être récusés.

M. Holvoet est chargé de rédiger un projet dans ce sens.

La séance est levée et indiquée au 7 juin.

Séance du 7 Juin.

Absent M. le comte d'Aerschot.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

M. Holvoet soumet à l'assemblée le projet de rédaction du mode de présentation de la constitution à l'acceptation des Belges, dont il a été chargé par résolution de hier. Les 1500 votans seront pris dans toute la Belgique, non pas par certain nombre dans chaque arrondissement, mais dans tous les arrondissemens à raison de un sur 2000 âmes. Le roi les nomme et désigne le président de chaque assemblée de votans. Les présidens se rendront avant l'époque à Bruxelles, pour y recevoir les éclaircissemens et instructions. Toutes les assemblées se tiendront dans toute la Belgique le même jour. La question sera posée ainsi: *acceptez-vous la loi fondamentale du royaume des Pays-Bas dont le projet vous est soumis, oui ou non?* Chaque votant signera individuellement son vote sur un registre à ce destiné; le dépouillement s'en fera à Bruxelles en présence des présidens électoraux; la liste des votans sera rendue publique d'avance, et chacun aura droit de récuser; pour donner enfin à ces assemblées et au résultat des votes le caractère de voeu de la nation, l'inauguration du roi sera différée jusqu'à la première assemblée des états généraux, et elle se fera en plein air comme de coutume, dans la ville qu'il plaira à S. M. de désigner à ces fins.

M. De Coninck demande, comment un individu pourra *l'approuver* par oui ou non, lorsqu'un ou quelques articles lui déplairont, qu'il ne croira pas pouvoir approuver en conscience? M. Queysen répond, qu'on ne demande pas *l'approbation*, mais seulement *l'acceptation*, et que l'on accepte bien de choses qu'on *n'approuve pas*.

Le projet est mis aux voix et arrêté à la majorité. Je persiste dans ma première opinion, parce que je dis n'avoir entendu aucune réponse directe à mes motifs; on n'a discuté la validité de l'acte que respectivement au voeu des Belges, ce n'était pas là la seule question, on n'en a pas discuté la valeur respectivement aux puissances étrangères, qui s'aviseraient de la contester un jour.

M. Van Lynden fait rapport au nom d'une commission sur le § 1er de l'art. 56, relatif au nombre des députés que les provinces méridionales auront droit d'envoyer aux états généraux. Ce rapport consiste à dire

que les membres ont discuté sur la base à prendre pour proportion entre les provinces méridionales et les septentrionales, sans avoir pu s'accorder; M. Holvoet et moi, pour les méridionales, avons soutenu que la population devait être prise pour base, tandis que MM. Van Tuyl et Van Lynden ont soutenu que la richesse, population etc., devaient en être la base en y comprenant les colonies, puisque les colonies appartiennent encore à la Hollande, attendu, que suivant les huit articles du protocole de Londres, les colonies et les possessions hollandaises dans les Indes, ne devenaient, quant au commerce, communes aux Belges qu'après que la réunion des deux nations serait effectuée, ce qui ne l'est pas encore. — Les Belges ont répondu, que la population était la véritable base qu'il fallait suivre pour base de la représentation, non pas pour la population en elle-même, mais parce que la population est le signe indicatif de la richesse d'une nation, et comprend par conséquent les élémens de la base que les Hollandais proposent, que sous ce rapport, en se fondant sur les richesses d'Amsterdam et des autres villes de commerce de la Hollande, et mettant en même temps les possessions d'outre-mer dans la même balance, les Hollandais faisaient un double emploi, puisque la richesse d'Amsterdam consistait précisément et principalement dans l'exploitation et le commerce de ces possessions lointaines; c'est autant, disait plaisamment un membre belge, dans la discussion (M. De Coninck), comme, si après avoir fait valoir votre commerce de fromage, vous fissiez encore valoir les hommes qui le fabriquent et les vaches qui en fournissent le lait. Que si nous voulions calculer d'après le même mode, nous pourrions compter notre population et nos richesses, et compter en même temps le produit de chaque bonnier de terre, ce qui surpasserait de beaucoup vos colonies et vos Indes, qui, d'après votre aveu, ne rapportent que dix millions après déduction de dix millions de frais et de charges. Qu'au reste, les colonies ne peuvent pas être prises ici en considération : 1° parce que la constitution ne leur donnant aucun droit de représentation et 2° parce que l'art. 36 de la constitution en donne la direction suprême au roi.

M. D'Otrenge lit ensuite un mémoire très bien fait, en faveur de la base par population.

Le président revient sur le droit de comprendre dans la balance de la Hollande ses colonies, possessions asiatiques, son commerce, ses fabriques de l'intérieur, ses forteresses, ses arsenaux, sa marine, dont il fait un grand étalage.

L'on répond de la part des Belges, qu'en balançant nos fabriques et nos manufactures, notre agriculture et nos mines avec tous les avantages hollandais que le président fait valoir, la balance pencherait supérieurement en notre faveur, et quant aux forteresses de la Hollande sur la Meuse et le Rhin, elles ne sont utiles et profitables qu'à la Hollande et non pas à nous; au contraire, que dans l'état du système politique de l'Europe, la Belgique est destinée par sa situation à demeurer le théâtre

de toutes les guerres entre le midi et le nord, laquelle considération mérite bien que de ce chef même nous eussions une prépondérance.

M. van Maanen dit que, selon son opinion, la commission a très bien vu l'état de la question en considérant que ce n'est ni par la population, ni par les richesses respectives que la question doit être résolue, parce que de part et d'autre on s'engagera, comme l'observe la commission, dans des calculs et des discussions interminables et infructueuses, qu'il est d'avis de fixer la question par des considérations politiques; que d'après ces considérations il a été précédemment bien remarqué que les provinces septentrionales, ayant depuis deux siècles vécu comme état souverain, ne pourront jamais se résoudre à se soumettre à une dépendance et supériorité des provinces méridionales, ni celles-ci vice versà. Qu'il suit de là, que pour prévenir tout germe de jalousie, il est nécessaire d'adopter le système de l'égalité d'influence, et qu'en conséquence la Belgique et la Hollande auraient chacune 55 députés dans l'assemblée des états généraux.

M. Queysen observe que la discussion dévie du véritable principe, d'après lequel elle devrait être dirigée; que la représentation dans un corps législatif, n'a d'autre but que la garantie de la liberté personnelle de tous et d'un chacun; que les richesses etc. ne doivent y entrer pour rien; que si la nation devait s'assembler par elle-même, ce ne seraient ni ne pourraient être les fonds, les ateliers ou les navires qui s'assembleraient, mais bien les hommes. Or, dit-il, la liberté publique se compose de la liberté individuelle, d'où il suit que chaque individu a un droit égal à la garantie de cette liberté et qu'il serait contre la nation et destructif de cette liberté, si un plus grand nombre pouvait, à raison de ce nombre, diminuer la mesure de la liberté d'un moindre nombre, par cela seul que celui-ci serait moins fort en votes ou en force. Qu'ainsi dans l'union d'Utrecht, la province de Hollande, quoique la plus peuplée et la plus riche, n'avait qu'une voix, d'où il conclut qu'il faut donc qu'il existe une égalité de voix entre les provinces belgiques et hollandaises, sans quoi, qu'il n'y aura jamais une sincère réunion.

Je réponds que je ne suis pas personnellement éloigné de ces principes d'égalité, mais qu'il en suit que cette égalité devrait exister alors de province à province, comme on veut l'établir de la généralité des provinces méridionales à la généralité des provinces septentrionales; qu'ainsi chaque province ne pourrait avoir aux états généraux qu'une voix, comme on avait fait au congrès de l'Amérique, en attendant qu'un cadastre général des terres des treize États-Unis eut été fait. Cependant, que la loi fondamentale de la Hollande s'était elle-même écartée de ce principe, puisque sur 55 députés elle en donnait 22 à la province de Hollande. Néanmoins je conviens, que sans une représentation égale, il me parait que jamais on ne parviendra à une réunion cordiale et qui remplisse le but de la réunion. Mais en même temps, que cette égalité de voix ne doit pas se faire de provinces *septentrionales* à provinces

méridionales, mais de provinces *hollandaises* à provinces *belgiques*, et qu'en conséquence il ne fallait pas comprendre dans celles-ci le pays de Liège, qui n'en a jamais fait partie, ni le Luxembourg, qui en est prétentement détaché et forme un héritage patrimonial de la maison d'Orange, avec des rélations intimes à la Confédération Germanique; sans cela qu'il faudrait aussi mettre dans notre balance les électorats de Trèves et de Cologne, comme aussi la Flandre et le Hainaut Français, s'ils venaient à être réunies au royaume des Pays-Bas, parce que ces nouvelles provinces se trouveraient pareillement dans la position *méridionale* respectivement aux septentrionales ou hollandaises, ce qui paraît absurde. D'où je concluais qu'il fallait donner 55 députés aux provinces belgiques, et qu'en donnant une représentation convenable et distincte au pays de Liège et au Luxembourg, ces deux provinces serviraient même à departager, lorsqu'il arriverait qu'il y aurait parité de voix entre les Belges et les Hollandais.

M. Gendebien m'appuye, et fait remarquer de plus, que le roi n'annexe pas, par son décret du . . . . , le Luxembourg à la Belgique, mais au *royaume des Pays-Bas*, et par conséquent qu'il n'y a pas plus lieu à le mettre dans la balance de la Belgique que dans celle de la Hollande, d'où il conclut à ce que séparant le Luxembourg de la Belgique, le roi soit supplié de donner à cette province telle influence qu'il trouvera convenable.

Le président dit, qu'il est aisé de voir qu'il serait inutile de continuer la discussion, puisque l'on ne se relachera ni de part ni d'autre, qu'il n'y a donc d'autre moyen de la terminer qu'en mettant la question aux voix.

Je m'y oppose et soutiens, que le point qui divise ici les deux nations, n'est pas l'objet d'une *résolution* mais d'une *convention;* et j'ajoute, qu'au surplus un scrutin serait infructueux, puisqu'il donnera pour résultat une égalité de 11 contre 11.

M. De Méan, député de Liège, répond que mon attente sera trompée, puisqu'il votera pour l'égalité pure et simple de 55 députés pour les provinces méridionales, y compris celles de Liége et de Luxembourg, et 55 pour les septentrionales.

La question est donc mise aux voix et MM. De Mérode et De Méan, ayant voté pour l'égalité du nombre des députés, elle a été arrêtée à la majorité de ces deux voix. Par suite les provinces méridionales ont éte invitées de repartir ces 55 députés entre elles, comme elles le jugeront convenir, pour le nombre de chacune être inséré dans l'art. 56.

La séance est levée est indiquée à demain,

Séance du 8 Juin.

Absent M. D'Aerschot.
Le procès-verbal est lu et approuvé.
Le président communique une dépêche du roi, portant que les lettres et adresses au roi ne porteront d'autre superscription ou adresse qu'*au roi*, avec indication du département que l'objet concerne.

CHAPITRE III.

DES ÉTATS DES PROVINCES.

Le président donne un précis de l'esprit et du but de ce chapitre, les états provinciaux sont les *exécuteurs* des lois et ne forment plus que des corps administratifs depuis l'établissement des états généraux.

Sur les articles 74 et 75 j'observe, que les réglemens déjà faits pour la Hollande, sur la composition des états provinciaux, ne les composent que de trois classes, savoir : de l'ordre équestre, des villes et des propriétaires fonciers, mais que cette organisation, ainsi restreinte, serait injuste pour la Flandre, attendu que les cultivateurs et habitans de la Flandre, sans être propriétaires fonciers, forment la classe la plus nombreuse et la plus contribuable; que les paysans y sont tout à la fois fabriquans de toiles, de coton, marchands en grains, chaux, houille, et surtout le pays de Waes ayant de belles fabriques et manufactures, ne seraient pas représentés et n'auraient pas même droit à représentation, si la représentation du plat pays dût se borner aux propriétaires fonciers ; par ces considérations je soutiens qu'il fallait laisser les articles tels qu'ils étaient rédigés dans la loi fondamentale de la Hollande, pour laisser à chaque province belgique la même latitude d'organiser les états provinciaux, comme l'avait eu chaque province hollandaise, par suite qu'il faillait rejetter le projet de restriction aux trois classes susdites, proposée par M. D'Otrenge au nom de la commission.

On accueillit mon objection, et pour y déférer on consentit d'ajouter aux mots *propriétaires fonciers* les mots suivans : *et autres contribuables du plat pays*.

J'insiste et veux que l'article soit convervé tel qu'il est dans la constitution (mon motif secret était de ménager une porte au clergé, d'entrer comme ordre dans les états de provinces, puisque je n'avais pas réussi à le faire entrer comme tel dans les états généraux ; je ne pouvais pas ouvertement manifester ce but, parce que j'avais déjà éprouvé que

la majorité des députés belges était contraire à l'admission du clergé dans l'assemblée des états).

A la fin il fut résolu d'adopter le projet d'organisation des états provinciaux proposé par la commission, avec l'amendement susmentionné en faveur du plat pays (par cette dernière l'exclution de l'ordre du clergé devint définitive).

Arrêté encore de biffer dans l'art. 74 les mots *d'après l'analogie de la présente loi fondamentale*, parce que cette loi n'établit aucune proportion à suivre entre les diverses classes, dont doivent se composer les états provinciaux.

Il y eut cependant des membres qui voulurent les maintenir, dans le sens d'empêcher que par une disproportion de telle ou telle classe on ne rendît illusoire celles des autres.

Art. 76.. La discussion s'ouvre par la lecture de mon mémoire tendant à démontrer que l'établissement de ces commissaires, appelés présentement *gouverneurs de province*, avec les pouvoirs qui leur sont attribués par les instructions provisoires du 23 Juin 1814, n'est autre chose que le rétablissement des préfectures et des intendances, et doit nécessairement amener la nullité des pouvoirs des états provinciaux et généraux.

Le président s'exprime avec véhémence contre ce mémoire et s'emporte; je m'emporte à mon tour et déclare qu'aucune considération ne m'empêchera de manifester franchement mes opinions. Cette altercation est suivie d'un silence général; il a paru, dans la suite, qu'un grand nombre de membres envisageait la chose comme je l'envisageais, mais que par égard pour le président, ils ne voulaient pas prendre part à cette dispute. M. Gendebien parle enfin: il justifie les craintes qui m'animent, mais il se borne à conclure à l'établissement d'une caisse provinciale, qui n'existe pas dans le système de la constitution hollandaise.

M. Elout observe que je suis en erreur sur le mot hollandais *landsambtenaar* qui se trouve dans l'art. 17 des instructions susdites, puisque ce mot ne comprend que les commis ou employés des ministères, répartis dans les provinces et notamment ceux du ministère des finances; que cet art. 17 n'a eu en vue que de favoriser les indigènes de chaque province et de prévenir ces nominations abusives, qui avaient lieu sous le régime français, dont les ministres envoyaient leurs protégés de tous les points du royaume dans la Belgique et la Hollande. Au surplus que l'art. 76 de la constitution n'accordait pas aux gouverneurs cette étendue de pouvoirs que je croyais y entrevoir, et qu'en tout cas ces instructions n'étaient que provisoires.

Je réponds que c'est précisément parce que l'article 76 ne leur donne pas ces pouvoirs et que cependant les instructions les leur donnent, que j'envisage ces instructions comme inconstitutionnelles et subversives des pouvoirs des états, et que mes craintes sont d'autant plus fondées

pour l'avenir, lorsque par des instructions provisoires l'on rend la constitution illusoire dès sa naissance.

M. D'Otrenge parle dans le même sens.

M. Holvoet parle sur le danger du droit du gouverneur de présider l'assemblée des états provinciaux.

M. D'Otrenge ne voit aucun danger ni inconvénient que le gouverneur préside la députation intermédiaire.

M. Mollerus propose de déterminer avant tout les attributs des gouverneurs et des états généraux avant de délibérer sur leur droit de présidence, attendu que ces attributs ne se trouvent pas déterminés dans la constitution, ce qui forme un vide dans l'organisation des pouvoirs.

M. Queysen appuye et déclare franchement que, dans quelques provinces, le gouverneur s'arroge tout, et que les députés des états se plaignent qu'ils n'ont rien à dire ni à faire (ce qui prouve que, dans mon mémoire, j'ai bien prédit la nullité des états provinciaux).

La proposition de M. Mollerus est renvoyée à la commission, au nom de laquelle a parlé M. D'Otrenge, et puisque M. D'Aerschot est absent et que M. Queysen est dans la commission pour la rédaction générale de la constitution, le président adjoint à MM. D'Otrenge et Alberda, MM. Aylva en de Méan.

Le séance est levée.

Le président me présente la main, en me disant : tout est oublié, soyons amis comme auparavant. — Je réponds réciproquement que je demande pardon, si dans la chaleur de la discussion quelques expressions peuvent m'être échappées qui aient pu déplaire. Ensuite M. Elout, conseiller d'état, s'est approché de moi et m'a dit, qu'il n'avait pas lu, ou du moins qu'il ne se rappelait plus de ces instructions provisoires des gouverneurs, qu'il les a parcourues pendant la discussion et que véritablement elles étaient mauvaises. Vous avez raison, a-t-il dit, et il est nécessaire de les corriger.

Séance du 9 Juin.

Avant l'ouverture de la séance, M. Elout vint me dire qu'il avait été examiner au conseil d'état le rapport, qui y avait éte fait sur les instructions provisoires données aux gouverneurs, et que le conseil d'état avait alors conseillé au roi que pour le moment les attributions des états provinciaux n'étant pas encore déterminées, il fallait bien donner aux gouverneurs des instructions provisoires pour achever et faire marcher l'administration, mais qu'après que les attributions des états généraux auront été définitivement arrêtées, le conseil suppliait S. M. de renvoyer à son examen le projet des instructions définitives, pour mettre les unes et les autres en harmonie, de sorte que d'état actuel provisoire on ne peut rien conclure pour l'avenir.

La séance s'ouvre. Le procès-verbal est lu et approuvé.

Art. 86. Je propose un amendement à cet article; non pas pour le fond, mais pour la tranquillité des provinces belgiques, en ce que cet article donne aux états provinciaux l'*exécution des lois et ordres concernant les intérêts du culte public et l'instruction publique;* je propose d'y ajouter *concurremment avec la puissance spirituelle, qui d'après les principes, concordats, lois et usages propres à chaque culte respectif, doit y concourir.* Je fonde mon amendement sur ce que dans la Belgique la puissance spirituelle a droit de surveiller l'instruction publique concurrement avec la puissance civile.

L'on répond: que dans la Belgique les catholiques n'ont rien à appréhender, puisque leurs états provinciaux seront presque exclusivement composés de catholiques; et que si on ne donnait pas ce pouvoir d'exécution aux états provinciaux, il demeurerait exclusivement au gouverneur de la province, qui pourrait ne pas être catholique, qu'ainsi cet article est même dans l'intérêt des catholiques, puisque les états des provinces catholiques, étant les exécuteurs des lois et ordres, n'exécuteront pas, au moins sans réclamation, des dispositions, qui ne leur paraitraient pas compatibles avec leur religion.

Ma motion, n'étant pas appuyée, n'est pas soumise aux voix.

M. van Maanen doute, si l'exécution des lois appartient de droit, suivant la constitution, aux états provinciaux, ou si c'est seulement l'exécution de celles dont le roi veut bien les charger?

Le président répond: que puisque les lois se font par le roi avec le concours des états, il entre dans le système et dans l'esprit de la constitution, que ces deux pouvoirs concourent à leur exécution.

M. Elout interpelle ses collègues, qui ont travaillé avec lui à la rédaction de la constitution hollandaise, si l'intention n'a pas été et est d'investir le roi de tous les pouvoirs nécessaires pour diriger toutes les affaires générales; mais de confier les affaires domestiques ou intérieures de chaque province aux états de la province, comme plus intéressés, meilleurs économes et plus propres que les ministres, toujours cependant sous la surveillance du roi.

M. De Thiennes propose une autre rédaction de l'art. 86, en substituant aux mots: *intérêts du culte et l'instruction publique*, ceux ci: *à la conservation des mœurs, religion et instruction publique.*

Cet amendement est approuvé, et l'article renvoyé à la commission de la rédaction générale.

Au reste, l'on observe que la traduction française de la fin de cet article est fautive, puisque au lieu d'*aussitôt*, il faut mettre *en outre.*

M. De Coninck demande, s'il ne faut pas comprendre dans la classification des attributs des états provinciaux, les prisons? M. Elout répond, que la direction et la surveillance des prisons feront partie des réglements.

Art. 87. M. d'Otrenge et moi rapportons, que le 5 de ce mois, nous avons eu une conférence au sujet de cet article avec M. O. Repelaer

Van Driel, directeur-général du *waterstaat*, et qu'il nous a remis le mémoire explicatif, et attendu, que d'après ce mémoire et les renseignements qu'il nous a donnés, il nous paraît que le système actuel de la Hollande est de ne donner au *waterstaat*, ou département des ponts et chaussées, que la *direction* des ouvrages qui sont à charge du trésor royal, et la *surveillance* sur les autres qui sont aux frais des états et des colléges, il nous paraît que le but des Belges est rempli.

Quelques membres hollandais disent, que cela ne se pratique pas ainsi, quoique cela devrait être, et que la direction du *waterstaat* ne se borne pas à la surveillance sur les autres ouvrages, mais qu'elle s'empare très-souvent de leur direction.

D'autres membres disent, que si la direction générale doit demeurer dans la direction des ouvrages, qui sont aux frais du trésor public, les provinces, villes et châtellenies de la Belgique ne recouvreront presque pas la direction d'un seul ouvrage, attendu que tous leurs ouvrages sont encore aux frais du trésor public.

M. Mollerus répond, que la direction du *waterstaat* est en termes d'arrangements avec chaque province, pour régler quels sont les ouvrages à charge du trésor public, et ceux à la charge de la province, et que déjà cet arrangement est terminé avec cinq provinces.

Plusieurs Belges répondent, que cela ne suffit pas et ne remplit pas le but des vœux des Belges, ni même celui de l'intérêt public, parce qu'une fois cet arrangement terminé, les villes et les châtellenies ne seront pas fort avancées avec la direction des ouvrages qu'on leur confie, puisqu'ils demeureront toujours sous la dépendance du ministre des finances pour les fonds de cette direction, aussi longtemps qu'on ne leur met pas en mains des fonds à leur disposition pour cet effet. Que ce défaut de fonds provinciaux et d'arrondissement est un vice du système financier de la France, qui a ruiné et détruit nos belles chaussées de Flandre, parce qu'on n'obtenait rien du ministère des finances, ou trop tard et trop peu. Que c'est ce vice radical d'administration que nous voulons extirper.

M. Mollerus répond, qu'il n'a pas précisément envie de contester ces motifs, mais, qu'il doit observer, que si ce système est adopté, il va changer tout à fait le système actuel d'unité et de concentration des finances.

Les Belges répliquent, qu'il ne s'agit pas de voir ce qui existe, mais ce qui devrait exister. Que le systéme d'unité et de concentration des finances est bon et nécessaire dans un royaume, en ce qui concerne les fonds nécessaires pour les besoins généraux du royaume; mais que le système d'unité des finances et la concentration d'administration, en ce qui concerne la direction et l'administration intérieure et domestique des provinces, villes et châtellenies est un système destructif; qu'il prête à la dilapidation et au gaspillage, comme l'expérience l'a prouvé depuis 24 ans, et que le ministre ne pouvant pas examiner et biens moins diriger

ces intérêts domestiques par lui-même, doit les abandonner à des hommes de bureau qui n'y entendent rien. Qu'il est donc urgent de revenir aux anciens principes de la Belgique qui ont porté cette partie à un point de perfection qui a fait l'admiration de l'Europe, et de rendre la direction des ouvrages aux administrations provinciales et communales avec une caisse *ad hoc*.

Ces motifs ont enfin triomphé, et une commission a été nommée, composée de MM. Holvoet, Van Lynden, Alberda et moi, pour présenter le projet d'un article rédigé en ce sens avec la faculté de réviser tous les articles du septième chapitre.

La séance est levée.

Séance du 10 *Juin.*

Absent M. d'Aerschot.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

Le président communique une dépêche du roi, portant adjonction du baron D'Anethan à la commission, pour la province de Luxembourg.

Le président propose, et il est adopté qu'après une discussion fermée, il posera la question, et qu'on votera la plus brièvement possible sans répeter les motifs du vote qu'on émet. (Ce mode était très-bon pour accélérer la besogne, mais il ne fut pas plus observé depuis qu'auparavant, et quelques membres continuèrent à divaguer, jusqu'à donner quelque fois une toute autre direction à la question après que deux tiers eurent déjà voté).

Art. 86. Le président fait observer, que le mot *police* dans cet article, signifie en hollandais *la règle interne*, et n'a pas la même acception que dans la langue française.

M. Holvoet propose de placer cet article à la tête du chapitre troisième, comme base des attributs du pouvoir des *états provinciaux*, et de le rédiger ainsi: « Les états provinciaux exercent sous la surveillance » du roi, le pouvoir administratif et nommément, etc. . . . les états » généraux arrêteront avec le roi les réglements, etc. »

Le président trouve, que la constitution s'engagerait dans trop de détails.

M. Holvoet réplique, qu'en faisant arrêter ces réglemens provinciaux par les états provinciaux avec le roi, on atteindrait le but d'une administration uniforme au moyen d'un réglement général.

Le président y oppose, qu'il vaut mieux d'administrer chaque province par des réglements particuliers, propres à sa localité, ses mesures, etc., que de les soumettre toutes à un réglement général, qu'il serait impossible d'adapter à toutes les provinces.

Résolu d'adopter l'article, et de le renvoyer à la commission chargée

du rapport général sur le chapitre 8, pour en faire la rédaction et le classement.

L'on revient sur les pouvoirs des gouverneurs de province, dont j'ai fait prévoir la possibilité des abus, et l'on propose s'il ne conviendrait pas de borner leurs pouvoirs dans la constitution par des limites négatives?

L'on convient, que dans le fond les instructions provisoires, dont en ce moment ils sont pourvus, les investissent d'une étendue de pouvoirs, qui ne sont pas compatibles avec l'autorité des états provinciaux, ni en harmonie avec le but de leur institution énoncée dans l'art. 76 de la constitution; et que n'étant que provisoires, elles doivent être nécessairement modifiées en définitif. Mais on observe d'une part, et en attendant cette modification, que ces commissaires ne sont connus nullepart dans la constitution, sous le nom imposant de *gouverneurs*, titre qui leur a été donné depuis par un simple arrêté du roi; que si l'on allait présentement dans la constitution *révisée*, parler nommément de ces *gouverneurs*, on aurait l'air de reconnaître et de sanctionner ce titre; d'autre part, en fixant dans la constitution des limites négatives à leurs pouvoirs pour restreindre ceux qui leur sont accordés par leurs instructions *provisoires*, qu'on aurait l'air de reconnaître qu'ils en ont, *constitutionnellement*, de plus étendus que ne leur accorde l'art. 76, et qui les borne *à l'exercice de l'autorité constitutionnelle du roi;* qu'à cet exercice leurs pouvoirs se bornent et doivent être restreints par les instructions définitives; qu'en conséquence les états des provinces sont et demeurent fondés à s'opposer, le cas échéant, à toute extension ultérieure des pouvoirs du gouverneur, attendu, que les attributions que la constitution accorde dans l'administration des provinces, elle les accorde aux *états*, et non pas à des *commissaires du roi* ou *gouverneurs*.

L'on se reporte à l'art. 89, lequel est arrêté sans discussion.

M. Holvoet propose pour amendement à l'art. 90, « que les états provinciaux doivent connaître de *tous* les actes des administrations subalternes. »

Le président répond, que ce pouvoir est renfermé dans l'art. 95.

M. Queysen objecte, que dans le sens textuel de la motion de M. Holvoet, les administrations des villes, districts et communes, ne seraient plus que des commis des états provinciaux; que l'art. 95 ne dit pas cela, mais qu'il ne soumet aux états provinciaux que le budget des villes, districts et communes, et qu'au reste l'administration de celles-ci est libre et dégagée d'entraves.

Les articles 91 et 92 n'ayant donné lieu à aucune discussion, l'on passe à l'art. 93 combiné avec l'art. 75.

Le président propose de biffer dans l'art. 93 les mots: *si besoin est* et de déclarer, que les états provinciaux *doivent* députer, c'est-à-dire, former une députation intermédiaire pour ne pas laisser aux états la faculté de ne pas en nommer, et de suspendre le service après leur séparation.

M. van Lynden propose une rédaction combinée pour les articles 75 et 93.

M. Queysen observe, que l'art. 75 ne peut être entendu, que du *réglement d'ordre* et nullement des *attributions* de la députation intermédiaire; que cette députation forme un corps constitutionnel et que ses attributions doivent être déterminées *constituonnellement*; que cela est d'autant plus nécessaire, que les états provinciaux se plaignent *présentement*, qu'ils n'ont rien à faire, parce que le gouverneur avec les députés font seuls tout. Il ajoute qu'il doit être déterminé positivement, que les gouverneurs ne peuvent rien faire, *seuls*, puisque dans quelques provinces ils s'arrogent déjà tout. (Remarquez comme on revient pas à pas à signaler déjà les abus de pouvoir des gouverneurs, comme je l'avais prévu et prédit dans mon mémoire, lu a la séance du 8 Juin).

L'assemblée adopte et reconnait en principe, que la députation intermédiaire est le corps *exécutif* des lois, concurremment avec le gouverneur; que ce corps n'est qu'*exécutif*, et par conséquent que la députation ne peut rien entreprendre sur les attributions des états provinciaux, ni le gouverneur sur celles de la députation intermédiaire; ces remarques seront transmises à la commission du rapport sur les états provinciaux, pour rédiger les articles en ce sens.

M. Mollerus propose que les membres de la députation ordinaire soient nommés par le roi sur une liste double ou triple à lui présenter par les états généraux; attendu qu'il est reconnu présentement, que la députation forme constitutionnellement un corps politique et permanent.

M. Van Maanen appuie cette proposition par un motif additionnel, sur ce que la députation exerce un pouvoir judiciaire en matière d'impôts.

Le président déclare être du même avis.

Mais elle est si vivement combattue par MM. de Thiennes, Gendebien, Elout, Holvoet et moi, et en général si ouvertement désapprouvée par les autres membres, ainsi que par M. Queysen, que le président propose de ne pas le mettre aux voix.

M. Mollerus répond qu'il ne l'a pas avancée par forme de motion, mais par forme de proposition et qu'il n'exige pas, qu'elle soit mise aux voix.

M. van Maanen persiste et demande qu'elle soit mise aux voix.

Le président la met aux voix et elle est rejettée à la presque généralité.

La séance est levée et indiquée à lundi 12 à midi.

Séance du 12 Juin.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

M. Aylva, au nom de la commission sur l'art. 76, relativement aux gouverneurs, fait rapport et présente les questions suivantes :

1°. Jureront-ils la constitution?

— Résolu qu'oui.

2°. Est-il convenable que le gouverneur préside l'assemblée des états et de la députation, dans les matières qui n'auront pour objet qu'exécution des lois et nomination aux places?

— On n'est pas d'accord sur cette question; — on propose pour conciliation de lui accorder la présidence, mais de voter par scrutin. — Adopté par la majorité.

3°. Le gouverneur et les députés feront-ils annuellement à l'assemblée des états provinciaux un rapport de leurs travaux pendant l'année? — Résolu qu'oui.

M. D'Otrenge demande si le gouverneur et les députés doivent se retirer, lorsque les états prendront ce rapport en considération? — Il est entendu que cette retraite n'était pas d'usage dans les anciens états de la Belgique; qu'ils ne font en cela que les fonctions de rapporteurs et non pas celles de comptables ou subalternes, et qu'au reste cette question tient à la partie réglementaire d'ordre.

Sur l'art. 82 de la constitution, qui est le 77e du rapport de la commission, ils est résolu de supprimer dans la formule du serment des états provinciaux le mot *maintenir*, attendu qu'ils ne forment qu'un corps administratif.

Les articles 78, 79, 80, 81 et 82, qui forment le sujet des articles 93, 75, 83 et 84 de la constitution hollandaise imprimée, sont adoptés.

Il est résolu d'ajouter à l'art. 85 de la dite constitution, qui est le 82e du rapport, que les membres de l'assemblée des états généraux seront nommés par la *deuxième chambre seule*, 1° pour ne pas donner trop d'influence à la noblesse qui sera probablement dans la première chambre, et 2° parce que la première chambre ne sera pas composée de membres nécessairement de toutes les provinces.

L'art. 83 du rapport, qui est le 86e de la constitution hollandaise, est déjà précédemment arrêté.

Le 84e, alias 87e, est soumis déjà à la commission sur l'état du *waterstaat*.

Le 85e, alias 88e, est déjà arrêté.

Le 86e, alias 89e, adopté sur le transit etc. Sur le 87e, qui fait le 90e de la constitution hollandaise, la commission propose de supprimer le mot *seigneuries*, et dans tous les autres articles de la constitution, où ce mot se trouve.

MM. de Thiennes et Mérode s'y opposent, par le motif qu'aucune loi, si l'on excepte les lois révolutionnaires de la France, n'ayant aboli les *seigneuries*, ce n'est pas à la commission de préjuger leur suppression dans la législation qui va naître; que même elles sont conservées en Hollande avec certaines modifications; qu'en supprimant ce mot dans la

nouvelle constitution, ce serait palpablement préjuger leur abolition dans la Belgique, et, par suite, les abolir dans une partie du même royaume et les conserver dans l'autre.

M. D'Otrenge lit, à cette occasion, un mémoire violent contre la féodalité et les seigneuries, et annonce, que tel est le voeu général des Belges.

MM. de Thiennes et de Mérode lui donnent un démenti formel sur ce prétendu veu (qui est véritablement faux), ils combattent son mémoire, comme ne contenant que des diatribes banales et révolutionnaires contre de prétendus droits barbares, tyranniques, etc., dont on n'a jamais entendu parler dans la Belgique; où en général, les seigneurs ont été toujours regardés et n'ont pas cessé de l'être, comme des protecteurs, bienfaiteurs et pères de leurs villages; les membres hollandais de la commission disent qu'ils n'ont proposé la suppression de ce mot, que parce que M. D'Otrenge leur avait dit, que c'était le vœu général des Belges. — Le mémoire et la motion de M. D'Otrenge ne sont appuyés par personne; il a été résolu de conserver le mot *seigneuries* en y ajoutant, sur la proposition de M. Holvoet, *légalement établies*.

L'art. 91 du rapport étant nouveau, et portant que pour délibérer, il faut la moitié plus un des membres, et pour conclure, la majorité, est adopté.

L'art. 92 du rapport, décidant qu'on ne peut être en même temps membre des états de deux provinces, est aussi adopté.

La séance est levée et indiquée à demain à 1 heure.

Seance du 13 Juin.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

Le président communique une dépêche du roi, portant adjonction à la commission de M. le baron Vanderdussen pour le Brabant Hollandais.

M. Aylva, au nom de la Commission, continue le rapport sur les états provinciaux.

L'art. 93, alias 77, demeure sans changement.

Sur l'art. 94, alias 75, M. Queysen propose de substituer la rédaction suivante: « les états provinciaux sont chargés de l'exécution des » lois et réglemens et de tout ce qui tient au service courant.» — Adopté et renvoyé à la commission pour la rédaction.

L'on revient sur l'art. 93 de la constitution hollandaise, et l'on arrête que la rédaction portant: « commettent de leur sein *un* ou *plusieurs* » colléges» ne doit s'entendre que des provinces présentement scindées en deux, comme la Flandre et le Brabant, mais non pas qu'une seule province peut établir deux colléges de députés ordinaires, comme celle de Hollande a fait, et dont on éprouve présentement de graves inconvéniens.

La séance est levée.

Séance du 14 Juin.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

Le rapport de M. Aylva sur les états provinciaux est continué.

Sur l'art. 87 de la constitution hollandaise combiné avec l'art. 139, il est arrêté d'accorder aux états provinciaux, en principe, une caisse pour fonds des ouvrages dont l'entretien leur est attribué, mais d'éviter dans la rédaction de qualifier cette caisse de *caisse provinciale*.

Les articles 94, 95, 96 et 97 du rapport, alias 78, 79, 80 et 81, demeurent adoptés.

De même les articles 98, 99, 100, 101 et 102 du rapport, alias 95, 96 et 98 sont adoptés, sauf l'amendement à l'article, que ces apperçus des revenus ne seront transmis au roi par les états, que *quand ils en seront requis*, et qu'aussitôt l'approbation du budget des communes par les états provinciaux, ils peuvent être mis à exécution.

L'art. 102 du rapport, alias 98, est adopté.

Comme la discussion sur l'art. 87 de la constitution hollandaise, a donné ouverture à d'amples discussions sur la direction des ponts et chaussées, l'assemblée trouve bon de passer directement, et pendant que les observations sont encore fraiches, au chapitre 7.

CHAPITRE VII.

DE L'ÉTAT HYDRAULIQUE OU DU WATERSTAAT.

Il est d'abord résolu d'ajouter à la rubrique les mots *et des ponts et chaussées.*

Une longue discussion commence, on ne s'accorde pas, et on ne peut parvenir à aucune conclusion. J'obtiens la parole, et je dis, qu'il a été arrêté en principe, que les états provinciaux auront, à l'exemple des villes et districts, une caisse pour payer les dépenses des ouvrages, qui sont à la charge de la province, et que la direction de ces ouvrages leur appartient, sous la surveillance du roi ou du *waterstaat* en son nom; qu'il ne s'agit donc d'autre mesure à prendre, depuis l'adoption de ces deux principes, que de déterminer aussi en principe : 1° quels sont les ouvrages, qui par leur nature ou leur destination seront aux frais du trésor public? 2° des villes, dictricts et communes? — ensuite, quels fonds et comment leur seront-ils assignés à cet effet?

Le président et M. Holvoet appuyent fortement cette proposition, elle est adoptée et renvoyée à la commission de MM. Holvoet, van Lynden, Alharda et moi pour la régulariser, et présenter une nouvelle rédaction du chapitre 7.

Séance du 15 Juin.

M. le baron Vanderdussen, président de l'ordre équestre des états de Brabant hollandais, prend séance à la commission, suivant le rang d'âge entre MM. Holvoet et Elout.

Le président annonce que le roi recevra demain la commission, en corps, à onze heures, et que les membres se réuniront dans une des salles du palais.

M. van Lynden, au nom de la commission nommée hier pour la rédaction du chapitre 7, fait rapport.

On désire, que les dispositions à insérer soient plus étendues relativement aux péages, barrières, etc.; l'on dit que le produit des barrières ne sert pas aujourd'hui à sa véritable destination, qui est l'entretien des chaussées, mais que ce produit est tellement exorbitant qu'il forme une branche principale des finances; — l'on dit encore (MM. de Thiennes et Gendebien) que ces chaussées ont été faites en vertu d'octrois; que ces octrois déterminent le nombre de barrières, qu'il peut y être établi; que les rentes levées pour la construction de ces chaussées, sont hypothéquées spécialement sur le produit de ces barrières; et cependant, qu'on a augmenté considérablement le nombre de ces barrières, au préjudice du commerce, et qu'on ne paye pas les rentes qui y sont affectées, — d'autres répondent à cette dernière observation, que les rentes hypothéquées sur les ponts et chaussées, ne doivent pas être de meilleure condition que les autres rentes sur l'état; que la réduction qu'éprouvent ou éprouveront les autres créanciers de l'état doit être commune à tout; que dans la discussion qui nous occupe en ce moment, il ne s'agit que de la classification des ouvrages publics; et nullement de la liquidation des rentes affectées sur ces ouvrages; que la commission ne peut rien préjuger sur la liquidation, comme ne tenant pas à la constitution, mais à des dispositions réglementaires de finances; qu'enfin tout ce que la commission pourrait proposer, ce serait de faire payer les crédirentiers de cette espèce directement par les états du produit des fonds, qui leur seront accordés sans rien préjuger sur la liquidation de ces rentes. — Ces considérations sont remises à la commission pour en faire usage dans une nouvelle rédaction.

La commission propose ensuite que l'assemblée veuille décider si elle entend, que la constitution abandonne la classification de ces ouvrages au roi ou à la loi?

L'on prévoit que, si l'on abandonne cette classification pour toute l'étendue du royaume aux états généraux, ce sera pour eux une besogne difficile à remplir, et qui pourra donner lieu à bien des discussions et difficultés interminables, dont l'entretien de ces ouvrages pourrait considérablement souffrir dans l'intervalle; et attendu que, dans la Hollande, la direction générale du *waterstaat* s'est déjà entendue avec ces provinces, il a été résolu d'abandonner cette classification au roi, le *conseil d'etat entendu*.

CHAPITRE IV.

DE LA JUSTICE.

MM. Elout et Leclercq, au nom de la commission chargée de présenter un rapport sur ce chapitre, présentent une nouvelle rédaction, le premier en hollandais, l'autre en français. — Le rapport est adopté, en conséquence dans le cas de l'art. 103, la présentation des candidats se fera par la seconde chambre des états généraux à l'exclusion de la première, et à cette occasion et sur la proposition du président, il a été résolu, que toutes les nominations ou présentations de candidats, accordées par la constitution aux états généraux, se feront exclusivement par la seconde chambre comme composée de députés de toutes les provinces.

La commission déclare, sur interpellation, qu'elle s'est restreinte dans l'art. 106 aux actions *personnelles*, pour indiquer que dans les actions *réelles* le roi est soumis aux règles ordinaires du droit commun.

Enfin, s'élève la question, si, en matière civile, les sentences devront être motivées, et si l'on placera cette disposition dans la constitution? Cette question, après avoir été longtemps débattue, sans que ces débats aient présenté d'autres motifs que ceux qu'on rencontre pour et contre dans les ouvrages de jurisprudence, a été résolue pour l'affirmative à la pluralité des voix.

La séance est levée et indiquée à demain.

Séance du 16 *Juin.*

Absent M. Lampsins.

Le procès-verbal est lu et approuvé.

Le président communique à l'assemblée le traité conclu entre le roi des Pays-Bas et le roi de Prusse, sur la délimitation de la Belgique et les nouvelles possessions de la Prusse, pour servir de direction à l'assemblée, le tout en conformité des transactions faites au congrès de Vienne par les puissances alliées.

Outre les objets relatifs à la démarcation, ce traité renferme la sanction des huit articles du protocole de Londres; l'entrée du roi des Pays-Bas dans les engagemens des souverains alliés et la réserve des droits du roi de Prusse, sur l'artillerie des places, qu'il cède au roi des Pays-Bas.

Résolu d'envoyer cette pièce à la commission de la rédaction générale, pour s'en servir dans la circonscription du royaume.

La commission de la rédaction générale propose des doutes sur l'art. 8 de la constitution, d'après des possibilités éventuelles, auxquelles cet article ne semble pas avoir pourvu.

L'assemblée entend, qu'il peut se présenter encore d'autres possibilités sur les cas de succession, sans qu'il soit possible de pourvoir à toutes par la constitution, ni même convenable d'y pourvoir: que dans le temps de la rédaction de cet article, on avoit eu en vue le mariage apparent du prince héréditaire avec la princesse Charlotte, héritière présomptive de la couronne d'Angleterre; que tout considéré, il vaut mieux ne pas pousser la prévoyance trop loin par la détermination des cas exprès (ce qui pourrait avoir encore plus d'inconvéniens), attendu qu'alors, les états généraux seront là pour y pourvoir.

Le président rapporte, qu'il a été agréable au roi que l'assemblée lui a fait offrir d'insérer dans le projet de constitution une dotation en faveur du prince Frédéric, pour indemnité des états de Nassau: il propose en conséquence, si l'assemblée trouve bon de déterminer la somme de cette dotation; sur quoi il a été résolu à l'unanimité de n'en pas fixer, mais de l'abandonner à la loi.

La commission de rédaction générale propose quelques considérations sur l'art. 11, et demande si l'assemblée ne trouverait pas bon de donner plus de développement sur ce qui concerne la garde de la personne du roi?

Il est résolu que non; mais que le cas malheureusement arrivant d'une maladie du roi, qui le rend incapable de gouverner, les états généraux agiront suivant les circonstances.

Cependant M. Elout propose un article additionel sur cette matière; il est résolu, qu'avant de l'adopter, il sera proposé au roi, pour savoir s'il ne s'y oppose pas.

La commission demande encore si le traitement du régent du royaume doit être déterminé, quant à la somme, par la constitution? — Résolu que non. — Si le traitement du régent sera pris sur le traitement du roi? — Résolu qu'oui.

M. Queysen propose, au nom de la même commission, qu'il convient que les états fassent *hommage* au roi à son avénement, nonobstant que le serment inaugural, prescrit aux états par l'art. 29 de la constitution, ne parle pas *d'hommage*.

Je réponds que ce serment renferme formellement *l'hommage*, puisque *l'hommage*, en latin *hominium* ou *hommagium*, n'est autre chose que l'engagement de prêter à son seigneur *aide* et *conseil*, comme on peut voir par les capitulaires et par Ducange; et attendu que cet engagement est bien formellement compris dans le serment, qu'il n'y a pas lieu à faire des changemens à la formule déjà approuvée. — Résolu de n'y rien changer.

L'assemblée ayant précédemment résolu sur l'art. 42 que le roi ne pourra conférer la noblesse que *pour services rendus*, le président dit que le roi désire que l'article soit conservé tel qu'il est dans la constitution hollandaise, et que l'amendement *pour services rendus*, arrêté précédemment, n'y soit pas inséré.

Plusieurs membres observent que cet amendement ne sert à rien, si l'on n'oblige pas le roi d'articuler les services, dans le diplôme; ce

qui serait inconvenant pour l'autorité royale et ouvrirait la porte à une censure déplacée ; et dans le cas contraire, que cette clause générale deviendra bannale, comme elle l'a été jusqu'à ces jours.

D'autres membres ont répondu, qu'ils n'ont d'autre vue que d'empêcher la vénalité de la noblesse, en proposant cet amendement, et qu'ils se contenteront de toute autre expression qui tend au même but. — Résolu de donner au roi connaissance de ces motifs et d'attendre sa résolution.

L'on reprend le chapitre des finances.

CHAPITRE V.

DES FINANCES.

M. Dubois, d'Anvers, lit un mémoire sur la dette belgique, tendant à faire payer en entier et non pas à la laisser dans son état actuel de tiercement, attendu qu'il existe encore assez de domaines, qui lui servent d'hypothèque pour la couvrir en entier ; en conséquence, il demande que, pour le cas où l'assemblée ne trouverait pas que cet objet rentre dans ses attributions, au moins il lui soit donné acte de sa demande et son mémoire joint au procès-verbal. — L'assemblée trouve que cet objet tient à la liquidation et non pas à la constitution, mais ce nonobstant, elle donne acte à M. Dubois, et ordonne que son mémoire sera inséré au procès-verbal.

Le président rapporte que le roi a donné hier communication aux états généraux de Hollande, que, suivant les dispositons du congrès de Vienne, le royaume des Pays-Bas doit payer : 1° la moitié des intérêts de quatre années de cinquante millions, des levées faites par la Prusse en Hollande ; 2° un million au roi de Suède, en indemnité de la Guadeloupe, par lui rétrocédée à la France ; 3° deux millions et demi pour l'érection et entretien des nouvelles frontières du royaume contre la France. — Reçu pour communication.

CHAPITRE VII.

DE LA DÉFENSE.

Aucun rapport n'étant prêt pour les chapitres intermédiaires, M. D'Otrenge propose le projet de l'article additionnel sur les prestations militaires, dont il a été chargé ; il est ainsi conçu : « toutes les dépenses du service etc. » — Il est adopté et renvoyé à la commission de la rédaction générale pour l'y insérer.

M. Holvoet propose le projet d'un autre article additionnel, dont il a été chargé, tendant à soumettre à l'approbation des états généraux toute

capitulation faite ou à faire par le roi, pour prendre au service du royaume des troupes étrangères, avant de la mettre à exécution.

Le président observe que le but et l'intention de l'assemblée a été, que de ne pas laisser introduire des troupes étrangères dans le royaume, mais non pas de soumettre à l'approbation des états généraux l'acte même de la capitulation; qu'il lui parait que la rédaction proposée s'éloigne de ce but.

Il s'engage là-dessus une petite discussion. On reconnait en effet, que ce serait inconvenant, de ne pas abandonner à la sagesse du roi le détail de la capitulation, après que le roi aura obtenu des états généraux l'assentiment d'introduire tel nombre déterminé de troupes et de telle puissance, ainsi que le montant de la dépense en gros. M. Holvoet est invité de faire de cet article une nouvelle rédaction dans ce sens, et de la remettre sans délibération ultérieure à la commission de la rédaction générale.

La séance est levée et indiquée à lundi 19, à midi.

Séance du 19 Juin.

Le procès-verbal de la séance précédente est lu; M. Holvoet dit, qu'il ne connait pas au juste quelle est l'opinion de l'assemblée sur le sens de l'article qu'il est chargé de rédiger relativement à la capitulation des troupes étrangères, puisqu'il semble que tous les membres ne sont pas d'accord sur le sens de la résolution, qui semblait avoir été prise à la séance du 18 précédent.

En effet la discussion s'engage plus que jamais.

D'une part on dit que, suivant l'art. 37, il appartient au roi de faire la paix ou la guerre et, suivant l'art. 38, de faire et ratifier tous les traités, sauf *la connaissance* à en donner aux états généraux; il en suit que contrairement aux principes déjà adoptés, on ne peut obliger le roi à demander *l'approbation* des états généraux pour faire une capitulation tendant à admettre des troupes étrangères, puisque cette capitulation elle-même est un *traité*, et qu'au surplus, si cela déplait aux états généraux, ils peuvent l'empêcher en réfusant les subsides à ce nécessaires, qui devront toujours faire partie de la seconde partie du budget, laquelle ne s'accorde que pour un an.

D'autres répondent, que la liberté et l'indépendance de la nation serait bien précaire, s'il était permis au roi d'introduire des troupes étrangères, sans le consentement des états généraux; que ce pouvoir est incompatible avec la liberté; qu'il est bien vrai que les états généraux pourraient refuser les subsides pour l'entretien de ces troupes, mais que, communément, ce refus ne serait plus libre, après que les troupes seraient déjà entrées dans le pays; que c'est précisément pour prévenir la possibilité d'être forcés à accorder ces subsides, qu'on veut exiger le consentement avant l'entrée de ces troupes dans le pays; que pareil

événement n'est à craindre que sous le règne d'un prince qui voudrait attenter à la liberté de la nation, et par conséquent on ne peut pas assez se prémunir par la constitution contre un pareil malheur éventuel; que hors ce cas, la mesure proposée ne gêne pas l'autorité d'un bon roi, puisque les états généraux sont aussi intéressés que le roi, de prendre des troupes étrangères à la solde dans le besoin, et qu'alors même il leur importe qu'on prenne plutôt des troupes d'une telle puissance que de de telle autre; qu'il y a plus même, que le roi, par diverses considérations et surtout dans la situation actuelle du royaume, pourrait trouver *personnellement* trop faible pour résister aux instances pressantes de puissances voisines, de prendre à sa solde une partie de leurs troupes dans d'autres intérêts que ceux de notre pays, comme Napoléon fit entretenir un certain nombre de troupes françaises par chacun de ces alliés, tandis que pareilles instances ne peuvent se faire avec le même effet et le même succès contre une assemblée des représentans de toute une nation, dont le refus et la résistance sont toujours à craindre. Enfin, que les art. 37 et 38 de la constitution, s'écartent par la seule remarque, qu'ils ne renferment que la régle, ce qui n'empêche pas que, dans des espèces particulières, la règle subisse des exceptions, comme l'art. 38 en a déjà reçues, en ce que le roi ne peut pas, en temps de paix, démembrer le royaume par un traité.

Les débats ainsi fermés, le président met aux voix: « si le roi pourra » sans le consentement des états généraux, prendre par capitulation des » troupes étrangères à la solde du royaume? »

A la première épreuve il y a divergence d'opinions, sans aucun résultat.

A la seconde, on se réunit sur le résultat suivant: « que le roi se « concertera avec les états généraux sur le nombre des troupes étrangè- » res, et de quelle puissance qu'il conviendra de les prendre à la solde du » royaume. — M. Holvoet fera la rédaction de cet article.

La commission de la rédaction générale demande des éclaircissemens sur la rédaction de l'art. 59, qui accorde au roi le pouvoir de proposer une loi, pour donner à l'ordre équestre au moins le quart dans la totalité des membres des états généraux; elle doute si cet article peut encore être maintenu dans la constitution, depuis l'établissement de deux chambres, attendu qu'il n'y en avait qu'une lorsqu'il a été inséré dans la constitution hollandaise, et au cas que l'assemblée le maintienne, s'il ne convient pas alors de déterminer le nombre des membres qu'auront les villes, celui qu'aura le plat pays?

Après quelques discussions, il est résolu de maintenir l'article, tel qu'il est conçu dans la constitution hollandaise et sans amendement, attendu que la nouvelle première chambre ne représente pas la noblesse, et qu'il appartiendra à chaque province de fixer, de concert avec le roi et par des réglemens, qu'elle devra être la proportion dans chaque province en particulier, entre les villes et la campagne.

Autre doute de la commission.

Attendu, qu'il a été résolu, qu'à partir de l'année 1820 la partie du budget, contenant les dépenses fixes, sera accordée pour dix ans: s'il est dans l'intention de l'assemblée, que les impôts votés pour couvrir cette partie, doivent être aussi accordés pour dix ans, ou bien s'ils seront votés annuellement?

D'une part, on disait qu'il devait y avoir une analogie entre la durée des impôts et celle du budget, que sans cela le terme décennal du subside pourrait devenir illusoire, si les impôts ne l'étaient pas de même, puisque les états généraux pourraient ne pas s'entendre sur la continuation des impôts de l'année précédente.

D'autres disaient que, pour parer à cet inconvénient, on pourrait obliger les états généraux à voter ces impôts toujours deux années d'avance.

D'autres membres disaient qu'il serait bien fâcheux de devoir accorder pendant dix ans des impôts reconnus trop onéreux ou injustes, tandis qu'on aurait trouvé moyen d'y substituer des impôts plus raisonnables et également productifs.

A la fin, il a été résolu, à la majorité des voix, qu'en principe, ces impôts seront décennaux comme le subside; néanmoins que la loi pourra en substituer d'autres équivalens, si le roi et les états généraux le trouvent bon.

Toute la commission étant invitée à diner chez le roi à quatre heures, la séance est levée à trois heures et indiquée pour après-demain 21, à midi.

C'est ici que je dois terminer mon Journal, car, depuis hier, on avait reçu à La Haye les fâcheuses nouvelles des armées des journées du 15 et 16 de ce mois. L'armée française, commandée par Bonaparte en personne, avait débouché par Charleroi le 15 et attaqué d'un côté avec des forces infiniment supérieures les deux premiers corps de l'armée prussienne, commandée par le prince De Blücher, avant qu'il n'eut pu rassembler ses autres corps, et de l'autre côté le prince d'Orange, qui commandait les Belges et les Hollandais aux Quatre-Bras, avant que le maréchal duc De Wellington eut pu amener son armée cantonnée du côté d'Ath et Bruxelles; la journée du 16 avait été si défavorable pour les alliés, que le maréchal De Wellington avait été obligé de transférer son quartier-général à Waterloo, en l'adossant à la forêt de Soignies, pour rester sur la ligne avec le prince Blücher, qui s'était replié jusqu'à Wavres, pour se joindre au corps prussien du général Bulow, afin d'accepter ensemble dans cette position, cette mémorable bataille du 18, que ces deux héros ont nommée *bataille de la Belle Alliance*, du nom d'une ferme où le fort de la bataille avait eu lieu, et où après la bataille Wellington et Blücher se sont rencontrés et félicités.

Au milieu de ces circonstances critiques, à la date du 19, je saisis l'occasion, avant de nous mettre à table, de représenter à Sa Majesté, que par la retraite des alliés sur Waterloo et Wavres, la Flandre était à découvert et probablement déjà envahie par l'armée française, et attendu

que le travail de la commission était presque entièrement achevé, je priais Sa Majesté de m'accorder la permission de retourner chez moi; le roi ayant bien voulu m'accorder cette grâce, je partis de La Haye le 20 à midi, précisément au moment où le canon annonçait cette mémorable victoire.

Il ne restait plus à discuter, que le chapitre huitième, sur le culte, et le neuvième, sur les additions, altérations et explications de la constitution. Sur ce dernier chapitre on était déjà assez généralement d'accord; mais le huitième, sur la religion, avait paru constamment si délicat, que dans tout le cours de nos séances on avait craint, de part et d'autre, d'entamer la question; plusieurs membres craignaient même que l'article de la religion aurait présenté un obstacle invincible à la réunion, comme il avait fourni la pomme de discorde dans les guerres du XVIe siècle.

Les députés belges avaient, entre eux, déjà projeté divers articles conciliatoires; moi-même j'avais déjà formé deux à trois projets, M. le comte De Thiennes me communiqua le sien, mais aucun n'était à l'abri de critiques, de fausses interprétations ou de dangers de fournir aux malveillans et aux ignorans des prétextes pour alarmer les consciences des simples et du vulgaire, et par conséquent pour exciter des troubles tôt ou tard, ce qu'il fallait nécessairement éviter, vu le voisinage de la Belgique à la France.

On n'était pas d'ailleurs sans inquiétude du côté du clergé; on prévoyait que, cessant de faire dorénavant un ordre des états (mesure politique, que je n'ai pas approuvée et contre laquelle je me suis fortement prononcé, et Dieu veuille qu'à l'avenir prouve le non fondement de mes craintes!), il ne cherchât des moyens d'exciter le peuple contre la réunion et la nouvelle constitution.

Je représentais donc confidentiellement et dans l'occasion à ceux de mes collègues belges, qui avaient les affaires de la religion à cœur (et malheureusement ils n'étaient pas tous dans ces principes), que l'art. 133 de la constitution hollandaise, qui oblige le souverain d'être de la religion chrétienne réformée, devait être supprimé par la présente union des deux nations, et l'on prévoyait que cette suppression n'aurait pas rencontré beaucoup d'opposition de la part des Hollandais.

Que l'art. 134 pouvait être maintenu, puisqu'en accordant *protection égale* et *admissibilité aux emplois* ce n'était pas reconnaître qu'il n'y aura pas de religion dominante, attendu que la religion catholique est dominante en France, et que cependant cette égalité de protection et d'admissibilité aux emplois, y existe avec la prédomination de notre religion; qu'ainsi en admettant cet article, auquel le congrès de Vienne et les huit articles de Londres ne sont aucunement opposés, nous ne préjugions rien et nous favorisions les catholiques de Hollande, qui font un tiers de la population des provinces septentrionales.

Que quant à tous ces articles, je ne voyais ni grande difficulté ni apparence d'une sérieuse opposition.

Mais que, relativement aux articles 136, 137, 138, 139 et 140, il me semblait que nous travaillions et cherchions en vain de donner une tournure favorable à ces articles, pour les amalgamer ou les rédiger de manière à pouvoir les rendre propres au maintien ou aux intérêts de la religion catholique, et qu'il n'y avait qu'un moyen de parvenir à nous entendre avec les réformés, c'était de stipuler *séparément* les intérêts de notre religion respective, comme aussi qu'il était impossible de nous mettre nous-mêmes à l'abri d'une censure, peut-être juste, des catholiques, malgré la pureté de nos intentions et de nos principes, sinon, de ne rien articuler *en particulier*, mais de soumettre le tout, par une disposition *générale*, à un concordat avec le Saint Père.

En conséquence, je proposais les articles additionnels suivans :

« Les articles 136, 137, 138, 139 et 140, concernant les cultes *non* » *catholiques.*

« Quant à la religion catholique, apostolique et romaine, ses droits, » ses prérogatives, sa hiérarchie et en général ses intérêts, le roi fera, » le plutôt possible, un concordat, traité ou convention avec le Saint « Père, chef de cette église, lequel concordat, traité ou convention fera » partie intégrante de la loi fondamentale du royaume, après qu'il aura » obtenu la sanction des états généraux. »

M. le comte de Thiennes, à qui je communiquais ce plan, non seulement l'approuva, mais trouva qu'effectivement c'était celui-là seul qu'il fallait adopter, puisqu'il levait tous nos doutes et nos craintes.

Mais comme c'était là pourvoir à l'avenir, il disait qu'il fallait encore un autre article additionnel, pour maintenir la religion catholique dans ses droits, d'ici à l'époque du concordat; à cet effet, il proposa l'article suivant, comme amendement à mettre à l'art. 134 ou 135 de la constitution hollandaise.

« Que la religion catholique, apostolique et romaine continuera de »jouir de tous les droits, usages et coutumes, ainsi que de sa hiérarchie »dans les provinces méridionales, dont elle a joui sous ses princes »souverains catholiques, conformément aux lois et concordats.»

Après que j'eus adopté cet article, nous les communiquames tous les deux à MM. le comte De Mérode et du Bois, qui les approuvèrent, nous réservant d'en parler successivement aux autres membres belges, dont nous connaissions les principes.

Le ciel parut favoriser nos pieux efforts, car quelques jours après parut dans les journaux l'acte de la constitution de la confédération germanique, dont l'art. 17 était conçu dans les mêmes principes et porte ce qui suit :

« La différence de culte, entre les différentes croyances, ne formera » aucune différence dans la jouissance des droits civils et politiques. » Chaque religion pourvoira aux frais de la sienne, *les affaires des églises* » *catholiques seront traitées près de l'assemblée de la confédération avec* » *la cour de Rome.*»

Dès-lors nous communiquames plus sûrement notre projet, M. le comte De Thiennes et moi, à MM. Gendebien, De Méan, Declercq et Holvoet, qui l'approuvèrent.

M. le comte De Thiennes le communiqua ensuite à M. le baron van der Duin, hollandais, et au président, qui le goûtèrent beaucoup; M. le comte De Thiennes en parla ensuite au roi; qui en parut aussi content, et dans cet état de choses le président se chargea d'en conférer, avec les principaux membres réformés de la commission, pour amener par une espèce de communication amiable les choses au point, que ces articles pourraient passer dans l'assemblée sans discussion.

M. le comte De Thiennes se chargea de cette négociation, et c'est dans l'espoir du succès, que je quittai La Haye le 20 Juin, à midi, pour retourner chez moi.

Arrivé le 22 à Gand, je fis visite le 23 au matin à monseigneur l'évêque prince de Broglie, auquel je rendis confidentiellement compte de tout ce que dessus, pour sa direction; il approuva entièrement notre conduite et me félicita d'avoir amené les affaires de la religion à un si heureux résultat, dans des circonstances aussi difficiles.

Ainsi s'est terminée ma commission, une des plus épineuses et des plus difficiles dont j'aie été chargé pendant toute ma carrière politique, qui est parvenue en ce moment à sa quarante-deuxième année de service.

Ce 30 Juin 1815.

J. J. RAEPSAET.

Den 13 Julij bragt de commissie haar rapport aan den Koning uit, (zie hetzelve aan het hoofd der Gwt. van 1815). Wat de vaststelling van de Gwt. in Noord-Nederland betreft, Z. M. de Koning keurde het ontwerp goed, zond het aan de leden der Stat.-Gen., mitsgaders aan de Provinciale Staten, opdat deze, volgens art. 113 der bestaande Gwt., een gelijk getal aan de gewone leden zouden toevoegen, om over het voorstel in deszelfs geheel te beslissen.

Den 8 Augustus kwam deze dubbele Vergadering der Stat.-Gen. te 's Hage bijeen, en de Koning opende dezelve met de volgende aanspraak:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Weinige maanden geleden, gaf ik aan de Stat.-Gen. kennis van de vereeniging van alle de Nederlanden, onder het Koninklijk gezag.

Maar om die vereeniging bestendig en heilzaam te doen zijn, is het niet genoeg, dat alle de ingezetenen aan denzelfden Souverein gehoorzamen. Zij moeten, daarenboven, door dezelfde wetten en instellingen ten naauwste aan elkanderen verbonden worden, en, bij het vervallen der scheidsmuren, in andere omstandigheden opgetrokken, zich onderling, als kinderen van één huisgezin, leeren herkennen.

U. Ed. Mog weten, dat zoodanig ook de uitzigten zijn, met welke de gezamenlijke Mogendheden van Europa de oprigting der nieuwe Monarchie hebben bevorderd.

Getrouw aan het beginsel om allerwege de reeds aanwezige betrekkingen te doen stand houden en te bewaren, hebben zij bijzonder verlangd, dat onze Gwt. gehandhaafd en slechts in dier voege gewijzigd zoude worden, als de veranderde omstandigheden, bij gemeenschappelijke overweging, blijken zouden te vereischen.

Mijne eigene wenschen strookten met deze bepalingen. Ik heb tot de herziening der Gwt. diergelijke middelen gekozen, als ik voor het ontwerpen derzelve meest doelmatig bevonden had. Mannen uit alle Provincien van het Rijk vergaderd, hebben, zonder eenige andere bedoeling, dan die van den voorspoed en roem hunner landgenooten, die gewigtige taak aanvaard, en met vreugde zag ik, in hunne kalme, eendragtige en vertrouwelijke beraadslagingen, een nieuw en heugelijk voorteeken der verbroedering van alle mijne onderdanen.

Deze beraadslagingen duurden nog, toen het geweld van den oorlog onverhoeds en met ongewone woede, doch, Gode zij dank, slechts voor een korten tijd, op ons grondgebied overgebragt is. Het oogenblikkelijk gevaar was dringende, maar de moed onzer krijgslieden magtiger dan het gevaar. Geene bedenking, geene naburige voorbeelden hadden mij ooit kunnen doen twijfelen aan de trouw van beloften, door Nederlanders vrijwillig gedaan. En nu zij, in een hagchelijk tijdsgewricht, bij de banieren der onafhankelijkheid vereenigd, — aan de zijde onzer edelmoedige Bondgenooten, — die beloften door daden gestaafd hebben, deelen, hoop ik, èn de Natie èn geheel Europa in mijne overtuiging en in mijne gerustheid. Eens zal de historie in de veldslagen van Quatrebras en Waterloo twee schitterende zuilen van den nieuwen Nederlandschen Staat aanwijzen, en gelukkig de vader, wiens zonen het te beurte viel, die zuilen met hunnen arm te helpen vesten en met hun bloed te besproeijen.

Het ontwerp, dat bij deze vergadering in overweging komen moet, zoude u door mij niet zijn aangeboden, indien, bij de herziening der Gwt., slechts één der artikelen ter zijde gesteld ware, door welke de aan onze Natie steeds dierbare regten worden verzekerd.

Maar alle zorg is integendeel aangewend, om die regten zoo veel mogelijk uit te breiden en duidelijker te omschrijven, en om aan het nieuwe Staatsverbond den stempel eener verlichte eeuw en van het nationaal karakter te doen kennelijk zijn.

De onschendbaarheid der regterlijke magt blijft onherroepelijk, de

gewetensvrijheid in den volsten zin gewaarborgd. Geen eigendom kan verbeurd verklaard, geene meening of gedachte in haren loop gestremd worden, den geringsten burger staat het vrij zijne stem te doen hooren bij den troon. Het Volk behoudt zijne vertegenwoordigers; de Adel eene billijke onderscheiding, de Provinciale Staten eene doelmatige ruimte van gezag. De lasten worden vrijelijk toegestemd en gelijkelijk gedragen. De inkomsten, naar vaste regelen te verantwoorden, kunnen, in de handen des Konings, tot geen ander einde strekken, dan tot de bekostiging van nuttige staatsdiensten, van het openbaar onderwijs, van 's Lands verdediging, en, in het algemeen, is de Koninklijke magt groot genoeg om het maatschappelijk heil te verzekeren, ongenoegzaam voor de verdrukking of vernedering van een enkelen onderdaan!

Zijn deze beschouwingen juist, zoo kan men, onder het gebied der nieuwe Gwt., met vermeerderde krachten en een geruster uitzigt op de toekomst, voortzetten en voltooijen wat alrede, onder de blijkbare gunst des Allerhoogsten, voor de eer en de welvaart der Nederlanden, is aangevangen, ontworpen of voorbereid. Aan U, Edel. Mog. Heeren, is de beslissing dier vrage toevertrouwd. Elk uwer kent het hoog belang zijner zending; en elk uwer streve dus om zich van dezelve te kwijten, met die kordaatheid en ijver, welke wij ten allen tijde, maar vooral in deze gedenkwaardige omstandigheid, aan het lieve Vaderland verschuldigd zijn.

Deze aanspraak werd door den heer VAN HOGENDORP, die, als voorzitter der jongst gescheidene vergadering, voorloopig het presidium dezer dubbele vergadering der Stat.-Generaal waarnam, beantwoord met eene redevoering, van den volgenden inhoud:

SIRE!

Wij hebben met eene diepe aandoening het treffend tafereel waargenomen, hetwelk Uwer Majesteit met zoo veel eenvoudigheid en waarheid voor onze oogen opengesteld heeft. Welk een onderscheid met vroegere dagen! Elk onzer hengt, en het zal Uwer Majesteit niet ontgaan zijn, hoe, ruim twintig jaren geleden, alles tegen liep, alle onze pogingen slechts uitliepen tot onzen ondergang, en de welberaden ontwerpen, als door eene magtige onzigtbare hand, te niet gemaakt werden. Heden is de zon van voorspoed opgedaagd, alle pogingen worden bekroond met een goeden uitslag, en dezelfde Goddelijke hand is zigtbaar in de medewerking ten goede, zelfs wanneer rampen en gevaren schijnen te naderen; wanneer de overweldiger van Europa wederom op zijn' verschrikkelijken troon gezeten is, dient zijne verheffing tot zijn geheelen ondergang, en de staat van Europa en van ons Vaderland wordt nog veel meer bevestigd. Dit treffend onderscheid in de leidin-

gen der Voorzienigheid gaat tevens gepaard met geen minder verschil in de gesteldheid der gemoederen. In de vroegste dagen, stonden twee geduchte partijen onder ons tegen elkanderen over; de burger-oorlog was reeds ontstoken geweest, en het vuur van haat en nijd smeulde onder de assche.

De oorzaak van onze tuchtiging werd dan ook het werktuig tot dezelve, want tweedragt breekt magt. Heden, zijn alle partijdigheden vergeten, alle handen zijn in één geslagen, alle de harten zijn vereenigd rondom den troon, en nieuwe gevaren strekken slechts tot een nieuwen prikkel voor eensgezindheid en Vaderlandsliefde. Het bloed, Sire! van uwen heldhaftigen zoon heeft voor ons gevloeid, en het geheele Volk heeft zijn goed, zijn bloed en zijn leven voor de gemeene zaak aangeboden. De oorzaak van onze zegeningen is dan ook het werktuig tot dezelve geworden; want eendragt maakt magt. En niet alleen onder het volk van deze Noordelijke gewesten, maar ook tusschen hetzelve en de Zuidelijke volken is dezelfde welwillendheid en eensgezindheid opgerezen. Uwe wijsheid, Sire! uw beleid, uwe Vaderlandsliefde heeft vele aanzienlijken uit beiderlei gewesten bijeen geroepen, ten einde de Gwt., waaronder wij gelukkig leefden, voor uwe gemeenlijke onderdanen, als kinderen van denzelfden vader, te wijzigen. In onze raadslagen zijn genegenheid en vriendschap onderling geboren, en op gulle maaltijden, welke wij, naar de oude Nederlandsche wijze, aan elkander gegeven hebben, en waar alle wantrouwen, alle achterhoudendheid verdween, is het mij gebeurd te zeggen, dat ik vele goede dingen wilde bijeenvoegen en instellen: onzen landbouw, onze fabrijken, onzen koophandel, alle kunsten en wetenschappen, de Grondwet en den vrede; waarop een van de Zuidelijke leden in eene geestvervoering uitriep: alle deze goede dingen zullen ons geworden door de Grondwet! Met diergelijke aandoeningen bezield, aanvaarden wij heden, Sire! het werk, ons door Uwe Majesteit opgedragen, wij aanvaarden het met hartelijke liefde en getrouwheid voor onzen Koning en ons Vaderland, en met eene hartelijke eensgezindheid onder elkanderen. Wij zullen de zaak met bedaardheid overwegen, onze raadslagen zonder overhaasting voortzetten, en geene van die vormen verzuimen, welke eene zoo aanzienlijke en talrijke Vergadering voegen. Inmiddels bevelen wij ons allen in de goede genegenheid van Uwe Majesteit, en wij bidden den Hemel, Sire! dat Hij zijne keurigste zegeningen uitstorte over uw Huis en over uwen Persoon.

—

Na verloop van elf dagen (19 Aug.) begaf zich eene talrijke commissie uit de Vergadering der Stat.-Gen., aan het hoofd hebbende den heer SPEERGHRACHT VAN OOSTERLAND, President der Vergadering, naar Zijne Majesteit, om Hoogstdenzelven kennis te geven van de eenparige *aanneming* der Gwt.; bij welke gelegenheid de heer President de volgende aanspraak hield:

Sire!

Bij het openen der dubbele Vergadering van de Stat.-Gen., verzekerde Uwe Majesteit ons, dat, om de vereeniging van alle de Nederlanden onder het Koninklijk gezag, bestendig en heilzaam te doen zijn, het niet genoeg is dat alle de ingezetenen aan denzelfden Souverein gehoorzamen; zij moesten daarenboven, door dezelfde wetten en instellingen, ten naauwste aan elkanderen verbonden worden, en bij het vervallen der scheidsmuren, in andere omstandigheden opgetrokken, zich onderling, als kinderen van één huisgezin, leeren kennen.

Eenstemmend met deze Uwer Majesteits gevoelens, hebben wij dezelve ten grondslage genomen onzer deliberatien, over het door Uwe Majesteit aan ons ter overweging overgelegde ontwerp van Gwt. voor het Koningrijk der Nederlanden; en, verzekerd van het heilrijk oogmerk van Uwe Majesteit voor het best zijner onderdanen, onze begrippen geregeld naar die van Uwe Majesteit.

Overtuigd van Uwer Majesteits bekende wijsheid, beleid, regtvaardigheid en Godsvrucht, durven wij ons vleijen, dat de ons voorgeslagen Gwt. zal strekken tot eene gelukkige hereeniging van gewesten, eertijds te zamen verbonden, doch lange jaren van een gescheiden, en de bij ons gebruikte gematigdheid en toegevendheid, zelfs in het belangrijkste en ons het meest ter harte gaande, ten bewijse, van onze opregtheid en verdraagzaamheid, ter bevordering van het welzijn van uw Koningrijk en deszelfs onderdanen.

Het is dan op deze gronden, dat wij, na rijpe, bedaarde en vrije overwegingen, in het voorgeslagen ontwerp gewaarborgd hebben gevonden: de onschendbaarheid der regterlijke magt; de gewetensvrijheid; de zekerheid der eigendommen; de vrije uitdrukking onzer meening en gedachten, die van den dadelijken toegang tot Uwen troon; een gelijk bezwaar van lasten; met een woord, alles, wat Uwe Majesteit bij deszelfs aanspraak ons verzekerd heeft, en tot heil en welzijn zijner onderdanen strekken kan.

Wij hebben dan ook met eenparigheid besloten het aan ons voorgestelde ontwerp, als eene Gwt. voor het Koningrijk der Nederlanden, aan te nemen; welk besluit wij de eer hebben Uwer Majesteit aan te bieden. Kan er op aarde niets volmaakt zijn, vertrouwen wij, dat zoodanige besluiten, welke mogten bevonden worden veranderingen te moeten ondergaan, immer door Uwe Majesteit zullen worden ondersteund.

Wij betuigen Uwe Majesteit onze erkentenis, voor het vertrouwen, in ons gesteld, en hoe zouden wij aan ons geluk kunnen twijfelen, met een Vorst, onder ons geboren, opgevoed, en die zoo vele jaren van leed en onderdrukking met ons heeft gedeeld.

Wij hebben, in de veldslagen van Quatrebras en Waterloo, de schitterende zuilen gevonden van den nieuwen Nederlandschen Staat, en onze jong gevormde krijgslieden, wedijverende in den strijd met oude

soldaten, door hun moed en de kunde hunner aanvoerders, op hen de overwinning zien behalen.

Uwe Majesteit kan zich reeds met regt dien gelukkigen Vader noemen, wiens zonen het te beurt is gevallen, die zuilen met hunnen arm te helpen vesten en met hun bloed te besproeijen; welke vrees kan er dan nog, onder den zegen des Allerhoogsten, voor den bloei van Uw Koningrijk overblijven? Dien zegen afsmekende, wenschen wij, Sire! dat Uwer Majesteits Regering, ondersteund door de Grondwetten van deszelfs Rijk, duurzaam, voorspoedig en vreedzaam zijn moge; dat geene tweespalt, of onheilen, Uw geluk storen, maar hetzelve steeds door de liefde, trouw en verknochtheid van Uwe onderdanen vermeerderen.

Wij bidden teffens den Almagtige, dat Hij zijne beste zegeningen over Uwer Majesteits Persoon en deszelfs Koninklijk Huis, ten allen tijde, uitstorte, vermenigvuldige en uitbreide, en, even als voorheen hetzelve de steun van ons Vaderland was, tot in het laatste der dagen, ook dat van Uw Koningrijk zij.

Na dat de voormelde commissie, in de Vergadering was teruggekomen, is dezelve door eene commissie bestaande uit Z. Ex. den heere Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, benevens de heeren Burmania Rengers en van Gennep, leden van den Raad van State, uit naam van Z. M., bij monde van eerstgemelden, met de onderstaande aanspraak gesloten:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Zoo is dan door deze aanzienlijke Vergadering de belangrijke vraag beslist, die aan dezelve door Zijne Majesteit plegtig ter beantwoording was voorgesteld.

De verklaring van U. Ed. Mog. heeft het zegel gedrukt op de overtuiging van den Koning, dat de gewijzigde Gwt. juist zoodanig is ingerigt, als vereischt wordt, om voor het bestuur der volken, waarvoor dezelve strekken moet, geschikt te wezen.

De oorspronkelijke Gwt. wel voorziende, dat er te eeniger tijd omstandigheden kunnen geboren worden, die eene wijziging noodzakelijk maakten, had, ter voorkoming van alle moeijelijkheid, den voet geregeld, waarop, in zoodanig geval, in dat gedeelte van Nederland, hetwelk door deze Vergadering vertegenwoordigd wordt, zoude gehandeld worden.

De voorwaarden, waarop Zijne Majesteit het bestuur der overige deelen heeft aanvaard, bragten daaromtrent geenerlei bepalingen mede.

Schoon dierhalve bevoegd, in die gedeelten, de beoordeeling van het wijzigen der Gwt. overeenkomstig de aangenomen voorwaarden, naar welgevallen te regelen, wilde nogtans Zijne Majesteit deszelfs nieuwe onderdanen, als een gedeelte van het geheel, op geene andere wijze, dan omtrent de oude onderdanen in der tijd heeft plaats gehad, in de raadplegingen over een zoo gewigtig onderwerp betrekken, en daardoor een sprekend bewijs geven van deszelfs gezindheid, om, van den beginne af aan, de eene in niets aan de andere te doen achterstaan.

De berigten omtrent den uitslag der stemming in dat gedeelte van Nederland bij Zijne Majesteit nog niet zijnde ingekomen, moeten Wij U. Ed. Mog. Hoogstdeszelfs leedwezen betuigen, zich, bij den afloop dezer deliberatien, buiten staat te bevinden, daaromtrent iets stelligs te doen mededeelen. De eenparige aanneming nogtans van het voorgedragen ontwerp door deze Vergadering, doet Zijne Majesteit de gegronde hoop voeden, dat verre de groote meerderheid des Nederlandschen volks, naar den maatstaf, volgens welken hetzelve is vertegenwoordigd geweest, blijken zal, zich met het aangeboden ontwerp vereenigd te hebben.

Wij zouden ons van den last, door Zijne Majesteit aan ons opgedragen, maar ten deele kwijten, indien Wij U Ed. Mog. niet te kennen gaven, hoe zeer Hoogstdezelve, in de deliberatien van deze Vergadering over dit gewigtig onderwerp, door de juiste keuze van het standpunt, waarin dezelve zich bij het aan haar opgedragen onderzoek geplaatst heeft, en de wijze, waarop zij hare werkzaamheden heeft geregeld, dat verlicht oordeel aan den eenen, en die pligtmatige naauwgezetheid aan den anderen kant heeft weten te onderscheiden, welker vereeniging, bij de behandeling van zulke teedere belangen, zoo bovenal geschikt is, omtrent de gevolgen van alle raadpleging de beste uitzigten te geven.

Te regt hebben U Ed. M. begrepen, dat het in dezen niet te zeer een onderwerp van overweging behoorde uit te maken, of in het voorgedragen ontwerp alle die verordeningen gevonden worden, welke ter bevordering van het algemeen belang strekken kunnen; maar alleen, of die, welke daarbij zijn vastgesteld, een geheel opleveren, hetwelk onder een wijs bestuur, voldoende kan geacht worden, om het geluk der maatschappij op duurzame gronden te vestigen.

Met niet minder doorzigt hebben U Ed. Mog. het beginsel aangekleefd, dat het alhier niet op de beoordeeling der vrage aankwam, of het gewijzigd ontwerp voor een gedeelte, maar alleen of hetzelve, met inachtneming der voorwaarden, waarop het rusten moest, voor het geheel der Nederlandsche volken berekend ware.

Wij gevoelen zeer levendig, Ed. Mog. Heeren! dat het Ulieden kosten moest, wijzigingen te helpen vaststellen in eene Gwt., die een genoegzame ondervinding reeds geleerd had, voor de belangen van hem, waarvoor dezelve ontworpen was, zoo volkomen geschikt te zijn, dat

dezelve niets te verlangen overliet, doch een ieder Uwer zal, zoo wij vertrouwen, gereedelijk instemmen, dat staatsregelingen niet voor alle volken dezelfde zijn kunnen, maar naar hunne verschillende omstandigheden en betrekkingen moeten gewijzigd worden, en dat hetgene voor het eene wenschelijk is, voor het andere verwerpelijk zijn kan.

Zoo dan de aangelegenheden der met ons vereenigde volken niet de volkomene opvolging van alle de verordeningen der oorspronkelijke Gwt. hebben toegelaten, behelzen echter de gemaakte wijzigingen niets, hetwelk in staat zijn zoude, aan het genot van een enkel der voorregten, waarop wij prijs stelden, eenige belemmering toe te brengen.

Neen, Ed. Mog. Heeren! wij kunnen het heil der vereeniging smaken, zonder den zegen der afzondering te missen. Dit wordt ons gewaarborgd door het bestaan van het Huis dat ons regeert, door de beginselen waarop Hij, die over ons gesteld is, het bestuur zijner volken wenscht te vestigen, en inzonderheid door de juiste beperkingen welke, bij de Gw., omtrent alle uitoefening van gezag gemaakt zijn, en, zoo veel menschelijke wijsheid vermag, tegen alle overtreding verzekeren.

Het moge waar zijn dat gebrekkige verordeningen, door een goed bestuur uitgevoerd, aan de belangen der maatschappij kunnen worden dienstbaar gemaakt, en dat de beste wetten, aan verkeerde handen toevertrouwd, al het heilzame van haren aanleg verliezen kunnen, eene wel ingerigte Gwt. zal altijd hare waarde boven eene min doelmatige behouden, en steeds een breidel tegen alle misbruik van gezag, zoo wel als tegen alle belemmering, om hetzelve ten nutte der maatschappij aan te wenden, opleveren.

De Albestuurder der wereld, die zoo zigtbaar de keten daarstelde, waarvan de groote gebeurtenis, welke tot de afgeloopene raadplegingen aanleiding gaf, eenen schakel uitmaakt, moge het volbragte werk verder tot eene gelukkige ontwikkeling leiden, de banden, die de beide volken reeds aanvankelijk vereenigen, door onderling vertrouwen en wederkeerige genegenheid meer en meer toetrekken; den Vorst, die ons regeert, bij voorduring de noodige krachten schenken, om ter bevordering der belangen van zijne onderdanen, met de hem eigene standvastigheid, werkzaam te zijn, het oude Stamhuis, waaruit Hij gesproten is, met nieuwen luister onder de Mogendheden doen uitblinken, en ieder van U Ed. Mog., door de heilzame gevolgen, welke uit dat alles voor Nederland mogen voortvloeijen, de gelukkige getuigen doen zijn der voltooijing van een Staatsgebouw, tot welks grondslagen de vergadering, waarvan Gij leden zijt, en die wij op dit oogenblik met dankzegging namens den Koning voor hunnen aan den dag gelegden ijver sluiten, zelve zoo onmiddelijk heeft bijgedragen.

De dubbele Vergadering der Stat.-Gen, bijeengeroepen om de nieuw gewijzigde Gwt, in overweging te nemen, bestond uit de volgende leden:

Gelderland: W. C. H. van Lijnden van Blitterswijk. E. N. van Lijnden van Hoevelaken, W. H. A. K. van Heeckeren tot Kell, A. H. van Markel Bouwer, J. H. A. van der Heijden van Baak, C. P. van Lith de Jeude, D. L. van Brakell tot den Brakell, J. F. W. van Spaen van Biljoen, W. Engelen, J. Brantsen, P. Straalman, L. van Heeckeren van de Cloese.

Holland: . . . van Boetselaar van Kijfhoek, J. N. A. van Wassenaar Pancras, G. K. van Hogendorp, H. van Stralen, N. Calkoen, P. van der Heim, J. Slicher, J. M. Collot d'Escury, S. van Hoogstraten, Archibald Hope, J. Busch, F. P. G. van Schuylenburgh van Bommenede, A. A. Deutz van Assendelft, T. J. de Roest van Alkemade, J. F. van Hogendorp, H. A. van Bleiswijk, J. P. van Wickevoort Crommelin, G. A. M. van Bommel, C. P. Gevers, G. Cliffort, J. Repelaar, F. van Hees, A. F. van der Duin van Maasdam, H. M. van der Goes, J. Huidecoper van Maarseveen, A. van Rhemen tot Remershuizen, D. F. van Alphen, P. G. Cliffort, J. Dedel, F. van Harencarspel Dekker van Beverwijk, C. P. Groeninx van Zoelen van Ridderkerk, David Hoeuft, A. van der Hoop, W. Hoijer, J. van Loon, H. Onderwater, E. Sandoz, G. Fontein Verschuur, F. Alewijn, W. J. van Brienen van de Groote Lindt, H. Carbasius, D. van Leyden Gyl van Vlardingen, J. M. Spoek van Loosen, W. van Vredenburg.

Zeeland: N. Steengracht van Oosterland, W. J. Huyssen van Kattendijke, F. C. de Jonge, F. Ermerins, A. C. van Citters, C. G. Bijleveld.

Utrecht: W. R. van Tuyl van Serooskerken van Zuylen, W. N. Pesters van Cattenbroek, P. Ram, M. van Uttenhoven van Heemstede, P. E. Voet van Winssen, A. J. van Westreenen van Leeuwenburg.

Vriesland: H. W. van Aylva, S. H. R. van Eysinga, T. M. Lycklama a Nyeholt, H. van Sminia, W. H. van Sytzama, Jhr. J. S. T. Camstra toe Schwartzenberg en Hohenlansberg, Jhr. B. W. van Welderen Rengers, Jhr. V. L. Vegelin van Claerbergen, L. de Wendt, J. A. Willinge.

Overijssel: A. van Pallandt van Eerde, T. C. van Heerdt tot Eversberg, A. J. B. van Suchtelen tot de Haere, F. W. Sloet tot Warmelo, A. C. Bentinck tot Nijenhuis, S. J. Sandberg, J. L. Umbgrove, W. J. Mulert tot Leemkuile.

Groningen: O. R. Albarda van Ekenstein, O. T. van Albarda van Rensuma, J. Jarges, C. H. Gockinga, d'Aulnis de Bourouill, van Bijma, E. Hondebeek Heerkens, H. L. Wijchel van Lellens, T. J. van Iddekinge.

Braband: M. Bovier, J. Wassenaar van Onsenoort, J. C. G. van der Brugghen van Croy, A. Reigersman, L. F. J. J. J. van Sassen van Ysselt, J. D. van Tuyl van Serooskerken van Heeze en Leende, P. J. Cuypers, A. J. de Voocht, A. J. J. H. Verheyen, A. J. Borgt, V. A. van Rijckevorsel, F. L. Drabbe, C. F. Wesselman, A. J. Ingenhousz.

Drenthe: S. J. van Heiden van Rijnestein, . . Hofsteede.

Wat de Belgische Provincien aangaat, vermits aldaar nog geene algemeene gevestigde, representatie bestond, zoo deed men aldaar, hetgeen men in 1814 in Noord-Nederland had gedaan; men beriep notabelen om over het ontwerp van Gwt. te stemmen.

Reeds den 18 Junij 1815 had Z. M. daartoe uitgevaardigd de volgende:

PROCLAMATIE,

bevattende de artikelen, door Zijne Majesteit aangenomen, op welke Belgie met de Vereenigde Nederlanden is vereenigd; en voorschrijvende de wijze waarop de nieuwe en gewijzigde Grondwet in de Zuidelijke Provincien zoude worden beoordeeld.

Wij Willem, bij de Gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Toen het oppergezag in Belgie Ons door de Hooge verbondene Mogendheden werd opgedragen, hadden wij vooraf onze plegtige toestemming gegeven tot de voorwaarden van vereeniging tusschen België en de vereenigde Nederlanden, welke door de gevolmagtigden der gemelde Mogendheden, in de maand Junij 1814, te Londen, waren vastgesteld, en welker inhoud de volgende is (zie hiervoren blz. 316.)

Het tractaat van Weenen, den stelligen afstand der Belgische gewesten, op dezelfde beginselen, en om, gezamenlijk met de vereenigde Nederlanden, één Koningrijk uit te maken, hebbende bevestigd, hebben wij Ons beijverd om door eene bijzondere commissie te doen onderzoeken, welke veranderingen het nuttig, of noodzakelijk was, in de in Holland gevestigde Gwt. te brengen.

Van dezen belangrijken arbeid hebben zich een aantal mannen, die zich door hunne kundigheden, Vaderlandsliefde en braafheid onderscheiden, met den lofwaardigsten ijver gekweten.

Het ontwerp, dat zij Ons hebben aangeboden, behelst vereerende onderscheiding voor den adel, verzekert aan alle godsdiensten, gelijke bescherming en voordeelen, en waarborgt de benoembaarheid van alle burgers tot openbare bedieningen en ambten. Het vestigt de verdeeling van het gezag op den grondslag van beveiligende, en den Nederlanderen altijd dierbare, instellingen. Het erkent vooral de onafhankelijkheid der regterlijke magt. Het vereenigt de onschendbaarheid en de kracht van het maatschappelijk ligchaam met de bijzondere regten van elk van deszelfs leden, en bevat eindelijk in zich de beginselen van alle verbeteringen, waarvan de ondervinding en de verdere overweging der verschillende betrekkingen, allengskens, de noodzakelijkheid zullen doen inzien.

Alvorens echter tot de invoering der nieuwe Grondwet over te gaan, verlangen Wij ons te overtuigen, dat Onze onderdanen derzelver voornaamste bepalingen goedkeuren.

Te dezen einde zullen voor elk arrondissement van onder-intendance, notabelen vereenigd worden, in de evenredigheid van een op twee duizend ingezetenen. Wij hebben bevolen, dat derzelver keuze onpartijdiglijk geschieden zoude uit de geschiktste en het vertrouwen hunner medeburgers meest waardige personen. Maar, om zeker te zijn dat aan Ons verlangen te dezen opzigte is voldaan, en dat zij, die als notabelen zullen worden opgegeven in der daad de eer verdienen van de tolken der algemeene denkwijze te zijn, bevelen Wij daarenboven dat de lijsten hunner namen bekend gemaakt, en gedurende acht dagen, in de hoofdplaatsen der verschillende onder-intendances nedergelegd worden, Tevens zullen er registers worden geopend, op welke het ieder ingezeten, hoofd des huisgezins zijnde, vrijstaan zal op een of meerdere van de voorgestelde notabelen eene afkeurende stem uit te brengen. Het is, volgens de opneming van deze registers, dat de lijsten zullen worden vastgesteld en de notabelen voor ieder arrondissement bijeengeroepen, om over het ontwerp van Grondwet, dat hun zal toegezonden zijn, te stemmen. Ieder van deze Vergaderingen zal haar proces-verbaal naar *Brussel* zenden, en drie leden benoemen, om aldaar, in eene algemeene bijeenkomst, getuigen te zijn van de opening der processen-verbaal en van de optelling der stemmen van de notabelen.

Ziet daar, Nederlanders, de maatregelen die Ons meest voegzaam zijn voorgekomen voor de invoering van een verdrag, dat uw lot bestemmen en het oogenblik verbaasten moet, waarop uw Souverein van eene wettiglijk zamengestelde Volksvertegenwoordiging zal omringd zijn.

Gelukkig over een vrijmoedig en ijverig Volk te regeren, houden wij ons zeker, in hetzelve die trouwhartigheid en opregtheid te zullen aantreffen, die, het ten alle tijde, bij uitstekendheid hebben gekenschetst. Alle onze pogingen zullen ten doel hebben het bevestigen der gronden van deszelfs voorspoed en roem, en de burgers van alle standen en provincien zullen in ons een even wel willenden als onpartijdigen beschermer van hunne regten en welvaart vinden. In het bijzonder verzekeren wij aan de Katholijke Kerk haren staat en hare vrijheden verzekeren die voorbeelden van wijsheid en gematigdheid niet uit het oog verliezen, die ons daaromtrent onze Voorzaten, uwe oude Vorsten, wier geheugen nog te regt bij u in eerbied staat, gelaten hebben.

Gedaan te 's Gravenhage, den 18 Julij des jaars 1815, het tweede van Onze Regering.

(*geteekend*) WILLEM.
Van wege den Koning,
(*geteekend*) A. R. FALCK.

Niet zóo gunstig als in de Noordelijke gewesten was de uitslag der stemming in de Zuidelijke notabelen: van de 1600 benoemden, hadden 796 het ontwerp afgekeurd, van welke 126 verklaarden zulks te te doen om de voorschriften betreffende de Godsdienst; 527 en dus nog geen derde hadden het goedgekeurd; de overigen, een zesde deel, waren niet opgekomen. De Belgische geestelijkheid had zich zeer tegen het ontwerp der Grondwet verklaard, ter zake van het waarborgen eener volkomen vrijheid van Godsdienst, en de bepalingen, betreffende het onderwijs. Daarbij kwam het verlangen der geestelijkheid en van den adel, om derzelver oude voorregten terug te bekomen.

De Prins *de Broglio*, Bisschop van *Gend*, verzette zich onder de eersten tegen de Grondwet; de vicaris-generaal van het diocese van *Gend*, de heer Lesurre, zond, terstond na het onder 's hands bekend worden van het ontwerp, een nameloos geschrift in het licht, getiteld *Avis aux notables de la Belgique* enz., waarin hij betoogde dat geen R.-Katholijk in gemoede die Gwt. kon aannemen. Aan ieder der notabelen werd een exemplaar toegezonden, en het maakte een zoo diepen indruk, dat aan dit geschrift grootelijks de bovengemelde uitslag der stemming in *Belgie* was toe te schrijven.

De Bisschoppen bepaalden zich echter niet dit geschrift goed te keuren; zij zelve traden op den voorgrond, en leverden aan den Koning vertoogen in.

De heer Raepsaet klaagt er over, dat het ontwerp van Gwt. in *Belgie* nooit officieel is bekend gemaakt, en dat de notabelen er eerst een paar dagen vòòr zij er over stemmen moesten, kennis van kregen. Hij wijt dit daaraan, dat de Regering voor nog ongunstiger stemming vreesde, dan zich vooraf reeds liet gissen dat zoude plaats hebben.

Door de heeren Raepsaet en Dubois waren de Bisschoppen ingelicht nopens de voorgestelde bepalingen omtrent de Godsdienst, die hun onaannemelijk toeschenen.

De Regering meende met kracht dien tegenstand te moeten onderdrukken, en dat de uitslag der stemming altoos het besluit mogt doen trekken, dat de meerderheid des Volks voor de Gwt. was.

Nopens den wederstand der Bisschoppen, de herderlijke brieven, die zij uitgaven, enz., kan men uitvoerig nalezen Raepsaet, VI, bl. 188 enz.

Van Regeringswege werd volgehouden, dat de notabelen over het punt van de vrijheid van Godsdienst niet te stemmen hadden, daar dit een der voorwaarden van vereeniging was, door de mogendheden voorgeschreven, en dus eene wet van Europa.

Terwijl de gemoederen in *Belgie*, door de aldaar gehoudene stemming zeer in spanning waren gekomen en velen dachten, dat de Gwt. aldaar niet als aangenomen zou worden beschouwd, verscheen den 24 Augustus eene Proclamatie des Konings, waarin het heet:

« Van de zeven honderd zes en negentig Notabelen, door welke het ontwerp is afgekeurd, hebben honderd zes en twintig uitdrukkelijk verklaard, dat zulks geschied was uit hoofde van eenige artikelen over de eeredienst; artikelen, die, overeenkomstig met de sedert lang bestaande wetgeving, gegrond op de traktaten, en strookende met de beginselen, welke de Godsdienstige Souvereinen in het Europische systhema hebben ingevoerd, uit de Nederlandsche Gwt. niet konden worden weggelaten, zonder het bestaan der Monarchie in de waagschaal te stellen en zonder juist de waarborg van diegenen te verminderen, welken de bedoelde bepalingen bedenkelijk voorgekomen zijn. Zoo deze waarheid niet verduisterd ware door eenige menschen, van welke de maatschappij in tegendeel het voorbeeld der Evangelische liefde en verdraagzaamheid verwachten mogt, zouden ten minste de gemelde stemmen zich gevoegd hebben bij die der vijf honderd zeven en twintig Notabelen, welke het ontwerp hebben goedgekeurd. »

Z. M. bekrachtigde dienvolgens de Grondwet, verklaarde dat de daarin vervatte bepalingen van dit oogenblik zouden uitmaken « de Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden, » beloofde ten spoedigste de noodige maatregelen te zullen nemen tot het in werking brengen dier Staatsregeling, en vooral spoedig de Staten-Generaal bijeen te zullen roepen; Hoogstd. zeide voorts, dat hij steeds de bedoeling had gehad, om de algemeene welvaart te bevorderen, en het beschermen der algemeene en bijzondere vrijheid en der regten van alle zijne onderdanen; dat, « gezind om zelfs de maatschappelijke instellingen te eerbiedigen, welke die treffelijke panden waarborgen. Hij verwachtte en vorderde denzelfden eerbied van alle inwoners dezer landen » enz. Er volgde nog eene bedreiging tegen hen die door daden of geschriften de onderwerping aan de Gwt. zouden willen ondermijnen,

Den 21 September 1815 waren de beide Kamers der Staten-Generaal te *Brussel* beschreven. Alstoen had de plegtige beëdiging en inhuldiging van Z. M. volgens de nu bekrachtigde Gwt. plaats.

Het inleidend rapport en die Grondwet zelve luiden, in beide talen, als hierna volgt:

RAPPORT AAN DEN KONING, GEDAAN DOOR DE COMMISSIE TOT HERZIENING DER GRONDWET VAN DE VEREENIGDE NEDERLANDEN.

SIRE!

De commissie, door Uwe Majesteit benoemd, tot herziening van de Gwt. der Vereenigde Nederlanden, en het voorstellen der wijzigingen door de vergrooting van het grondgebied, de oprigting van het Koningrijk der Nederlanden, en de bepalingen der traktaten van Londen en Weenen noodig geworden, heeft zich van deze taak gekweten, met al den ijver, welken het gewigt der zaak en de begeerte om aan het vertrouwen, door Uwe Majesteit in haar gesteld, te beantwoorden, vorderde.

Uwe Majesteit heeft in het afgeloopen jaar aan de aanzienlijken, te Amsterdam bijeengekomen, verklaard dat dezelve de Souvereiniteit aanvaard had, onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat de vrijheid der personen, de zekerheid der eigendommen, alle burgerlijke voorregten, in één woord, die een waarlijk vrij Volk kenmerken, bij eene doelmatige Gwt. zouden gewaarborgd worden.

Deze woorden, dankbaarlijk in aller harten geprent, de zeden en gewoonten des Volks, zijn huishoudelijk bestaan, inrigtingen door de eeuwen beproefd, hadden dan ook den grond gelegd eener eerste Gwt., bij welker zamenstelling zeker mistrouwen voor loutere bespiegelingen geheerscht heeft, door zoo vele Staatsregelingen van het oogenblik geregtvaardigd; die Gwt. is niet eene vrucht van het vernuft, maar berekend naar de behoeften der Natie in het begin der 19de eeuw.

Zij had niet opgebouwd, wat door den tijd geheel vervallen was; zij had enkel vernieuwd hetgeen met vrucht kon behouden blijven, en in dien geest had zij de Staten der Provincien doen herleven, maar tevens hun bestaan gewijzigd. In hunne betrekking tot de algemeene Landsregering was hunne bemoeijenis niet altijd boven billijke bedenkingen verheven geweest; die bemoeijenis heeft opgehouden, maar, belast met het inwendig bestier, hebben de Provinciale Staten oneindig veel toegebragt tot de welvaart van het land; dat bestier was hun teruggegeven, gelijk mede aan de steden en het platte land die vrije regeling hunner inwendige huishouding was verzekerd, welke met het algemeen welzijn bestaanbaar kan gerekend worden.

RAPPORT PRÉSENTÉ AU ROI PAR LA COMMISSION CHARGÉE DE LA RÉVISION DE LA LOI FONDAMENTALE DES PAYS-BAS-UNIS.

SIRE,

La Commission que Vous avez chargée de revoir la Loi fondamentale des Provinces Unies et de proposer les modifications qu'exigent l'accroissement du territoire, l'érection des Pays-Bas en Royaume et les stipulations des traités de Londres et de Vienne, s'est livrée à ce travail avec tout le zèle qui lui inspiraient l'importance de son objet et le désir de justifier la confiance de Votre Majesté.

Vous avez declaré, Sire, aux Notables assemblés l'année dernière dans la ville d'Amsterdam, que Vous aviez accepté la Souveraineté, sous la condition expresse, qu'une Loi fondamentale garantît suffisamment la liberté des personnes, la sureté des propriétés, en un mot tous les droits civils qui caractérisent un peuple réelement libre.

C'est dans ces paroles gravées dans tous les cœurs par la reconnaissance, c'est dans les mœurs et les habitudes de la Nation, dans son économie publique, dans des institutions éprouvées par plusieurs siècles, qu'ont été puisés, avec une défiance des théories trop bien justifiée par tant de Constitutions éphémères, les principes de cette première Loi, qui n'est pas une abstraction plus ou moins ingénieuse, mais une Loi adaptée à l'état de la Hollande, au commencement du 19me siècle.

Elle n'a pas reconstruit ce qui était entièrement usé par le temps, mais elle a relevé tout ce qui pouvait être utilement conservé. C'est dans cet esprit, qu'elle a rétabli les États Provinciaux, en modifiant leur organisation. Dans ses rapports avec le Gouvernement général, cette organisation n'avait pas toujours été à l'abri de justes censures: ces rapports ont cessé. Mais les États Provinciaux, considérés comme administrateurs, avaient beaucoup fait pour la prospérité du pays: cette administration leur a été rendue. La Loi fondamentale a rendu de même aux Villes et aux Arrondissemens ruraux, toute l'indépendance compatible avec le bien général.

De wet had voorts den Souverein bekleed met al het gezag en de magt, welke geschikt is om zijne hooge waardigheid allerwege te doen eerbiedigen. Zij had de wetgevende magt geplaatst in de zamenstelling van den Vorst met de Staten-Generaal, benoemd door de provinciale Staten, welke ieder op hunne beurt gekozen werden door alle ingezetenen die eenig belang in 's lands welvaart hadden.

In zulk een welingerigt zamenstel van wetten en inrigtingen erkenden de leden der commissie uit de Zuidelijke provincien spoedig de gronden hunner aloude gesteldheid, de beginselen hunner aloude vrijheid en onafhankelijkheid, en het heeft weinig moeite gekost, Sire! deze Gwt. te wijzigen en te schikken naar de behoeften van twee volkeren, die eenmaal, tot hun ongeluk en dat van geheel Europa, gescheiden, niets meer ter harte hebben, dan zich nu, ter bevordering van eigen welvaart en aller Volkeren waar belang, door eenen onverbreekbaren band te vereenigen.

Daartoe bepaalde zich onze taak: ten grondslag van onze werkzaamheden die eerste wet, en hare welmeenende en vaderlijke bedoelingen genomen hebbende, zoo hebben wij de algemeene beginselen en bijzondere bepalingen, daarin voorkomende, geleidelijk nagegaan.

Wij hebben getracht, Sire! in uwen geest in te dringen, en aan de Staatswet, naar welke uw schoon Rijk zal bestierd worden, dat kenmerk van regtvaardigheid en algemeene welwillendheid te geven, dat men in alle uwe daden, in alle uwe gevoelens telkens wedervindt.

Verre was van ons de trotsche waan in alles te willen voorzien, alles te regelen, en wij hebben aan de ondervinding van lateren tijd ook haar deel ter volmaking van dit werk gelaten; dikwijls hebben wij alleenlijk de fondementen gelegd, waarop uwe wijsheid, door andere raadslieden en den tijd zelven voorgelicht, de inrigtingen vestigen zal, welke nu meer aangewezen, dan daargesteld zijn, en daarna, zonder schadelijke overhaasting, maar tevens zonder onnoodig dralen, opgetrokken, het gebouw volmaken zullen, waarvan wij de omtrekken geteekend, de gronden gevestigd hebben.

Bij de verdeeling van het Rijk hebben wij voor de Noordelijke provincien die der eerste Gwt. behouden, en alzoo aan elke provincie hare oude grenzen met weinige veranderingen, die haar belang zelve kenschetst. Gelijk belang heeft ons bewogen voor de Zuidelijke provincien eenen tegengestelden grond aan te nemen, en de uitgestrektheid der tegenwoordige departementen te behouden, met verandering alleenlijk van de benamingen (art. 2). Een tijdverloop van meer dan 20 jaren heeft tusschen de ingezetenen der departementen betrekkingen daargesteld, welke men niet kan losscheuren, zonder ontallijke belangen te kwetsen, en eene verwarring te weeg te brengen even moeijelijk voor de Regering, als onnut, ja schadelijk, voor de ingezetenen zelve.

Elle a investi l'autorité Souveraine de toutes les prérogatives propres à la faire respecter dans l'intérieur et à l'étranger.

Elle attribue le Pouvoir Législatif concurremment au Prince et aux États Généraux, élus par les États des Provinces, qui sont eux mêmes élus par tous les habitans du Royaume qui ont quelque intérêt à sa prospérité.

Dans un pareil système de lois et d'institutions bien co-ordonnées entr'elles, les membres de la Commission qui appartiennent aux Provinces Méridionales ont reconnu les bases de leurs anciennes Constitutions, les principes de leur ancienne liberté, les règles de leur ancienne indépendance, et il n'a pas été difficile, Sire, de modifier cette Loi, de manière à la rendre commune aux deux Nations, unies par des liens qui n'avaient été rompus que pour leur malheur et celui de l'Europe, et qu'il est dans leur vœu et dans l'intérêt de l'Europe de rendre indissolubles.

Bornés à cette tâche, et prenant pour base de notre travail cette première Loi conçue dans des vues libérales et conciliatrices, nous avons successivement examiné ses principes généraux, et ses dispositions particulières.

Nous avons tâché, Sire, de nous pénétrer de Votre esprit, et d'imprimer à la Constitution qui régira Votre beau Royaume ce caractère de justice et de bienveillance générale, que l'on trouve dans toutes Vos actions, dans tous Vos sentimens.

Nous n'avons pas eu l'orgueil de tout prévoir, la prétention de tout régler. Nous avons fait la part de l'expérience future, et au lieu de dispositions décisives et tranchantes, nous avons souvent posé des pierres d'attente, où Votre sagesse, éclairée par le temps et par d'autres conseils, placera des institutions qui sont plutôt indiquées que fixées, et qui complèteront sans lenteur, comme sans précipitation, l'édifice dont nous avons seulement tracé les dimensions et fixé les bases.

En divisant le Royaume en Provinces, nous avons conservé pour les Provinces Septentrionales la division qu'avait adoptée la première Loi, en rendant à chacune d'elles ses anciennes limites, légèrement modifiées pour leur intérêt commun.

Le même intérêt a fait préférer pour les Provinces Méridionales un principe différent. Nous n'avons fait que changer les noms des départemens (art. 2).

Un laps de plus de vingt années, a créé entre les habitans de chacun de ces départemens des liens et des rapports, qu'on ne détruirait pas sans froisser de nombreux intérêts, sans faire naître des embarras multipliés pour le Gouvernement, inutiles ou nuisibles aux gouvernés.

Wij hebben den rang der provinciën bepaald, zoo als die vóór hare scheiding bestond ten tijde van *Karel den Vijfden*.

De provincie Luxemburg, welke den titel van Groot-Hertogdom voert, en die voor Uwe Majesteit en deszelfs Huis de plaats der vorige Duitsche Staten bekleedt, is voor het Rijk eene zeer belangrijke aanwinst. — Wij weten, Sire! dat verdragen, tusschen de leden van Uw Vorstelijk Geslacht gesloten, aan den tweeden Uwer Zonen bepaalde regten op de Nassausche Staten gewaarborgd hebben; maar wij gelooven, Sire! dat aan de Staten-Generaal moet worden overgelaten, om, het zij bij wege eener overgifte van domeinen, of op eenige andere wijze, daaromtrent de vergoeding voor te stellen, welke het meest geschikt zijn zal, om te voldoen aan hetgeen de billijkheid eischt en de erkentenis der Natie voorschrijft. — Wij verstouten ons nog, Sire! den wensch te uiten, dat, met overeenstemming Uwer Bondgenooten, zoodanige schikkingen gemaakt worden, door welke het Groot-Hertogdom Luxemburg nimmer en in geen geval kan ophouden een gedeelte van het Koningrijk uit te maken; deze wensch is gegrond op het belang van den Staat, maar niet minder op dat van Europa zelve.

Alle de waarborgen, welke bij de eerste Gwt. aan de persoonlijke vrijheid, en het rustige bezit der eigendommen gegeven waren, zijn ook in het nieuw ontwerp te vinden, en wij hebben niet noodig gehad veel daarbij te voegen.

Alle willekeurige gevangenneming is verboden (art. 168).

Vorderen gewigtige bedenkingen eene politieke aanhouding, binnen drie dagen moet dan de aangehouden persoon aan den Regter worden aangegeven (art. 169).

Niemand wordt tegen zijnen wil aan den dagelijkschen Regter onttrokken (art. 167).

De onregtvaardige straf van verbeurdverklaring blijft afgeschaft (art. 171).

Alle vonnissen worden in het openbaar uitgesproken (art. 174); die in burgerlijke zaken te vellen, moeten de gronden inhouden, op welke zij berusten (art. 173); in criminele vonnissen moet de misdaad met hare omstandigheden, en de wet, die den grond tot veroordeeling oplevert, uitgedrukt worden (art. 172).

Niemand mag van zijn eigendom ontzet worden, dan wanneer het algemeen belang zulks vordert, en tegen eene billijke schadeloosstelling (art. 164).

De woning van elk onderdaan des Konings, is hem een veilig verblijf (art. 170).

De wet erkent en regelt op eene voegzame wijze het regt van elk ingezeten, om zijne belangen bij 's lands regering in te brengen (art. 161).

Zij gedoogt geene voorregten in het stuk der belastingen (art. 198).

Nous avons placé les Provinces du Royaume dans l'ordre qu'avaient adopté, avant leur séparation, les ordonnances de Charles-Quint.

La Province de Luxembourg, qui prend le titre de Grand-Duché, et qui remplace dans la Maison de V. M. ses États Allemands, devient pour le Royaume un accroissement de la plus haute importance.

Nous avons été informés, Sire, des droits que des pactes de famille avaient donnés sur les États de Nassau au puîné de Vos fils. Nous n'avons par méconnu le juste titre qu'a ce Prince à une indemnité; mais nous avons cru que c'est aux États Généraux qu'il appartient de proposer soit par la cession de domaines, soit de toute autre manière, la mesure qui satisfera le mieux à ce que l'équité commande, à ce que la reconnoissance de la Nation lui prescrit.

Nous osons, Sire, exprimer respectueusement le vœu qu'il soit fait des dispositions, de concert avec vos alliés, pour que dans aucun cas, le Grand-Duché de Luxembourg ne puisse cesser de faire partie du Royaume. Ce vœu qui est dans l'intérêt de l'Etat, nous parait être aussi dans l'intérêt de l'Europe.

Toutes les garanties que la première Loi fondamentale avait données à a liberté individuelle et à la propriété ont été conservées. Nous avons trouvé peu de chose à y ajouter.

Toute arrestation arbitraire est prévenue (art. 168).

Si, dans des circonstances graves, le Gouvernement fait arrêter un individu, il doit être dans les trois jours traduit devant le juge que la loi lui assigne (art. 169).

Nul ne peut être distrait de ce juge, sous aucun prétexte (art. 167).

La peine inique de la confiscation est abolie (art. 171).

Tout jugement en matière civile doit être motivé (art. 173).

En matière criminelle, il doit exprimer les circonstances du délit, et la loi appliquée par le juge (art. 172).

Les uns et les autres doivent être prononcés en séance publique (art. 174).

Nul ne peut être privé de sa propriété, si ce n'est pour l'utilité publique et moyennant une juste indemnité (art. 164.)

Le domicile de tout sujet du Roi est inviolable (art. 170).

Le droit de pétition convenablement réglé, est consacré par la loi (art. 161).

Elle n'admet aucun privilège en matière d'impôt (art. 198).

Des Konings onderdanen zijn, zonder onderscheid van geboorte of godsdienstige begrippen, tot ambten en bedieningen bevoegd (art. 11 en 198.)

Tot de hoogere posten zijn alleenlijk verkiesbaar ingezetenen, geboren uit ouders binnen het Rijk gevestigd (art. 8), maar tot alle andere kunnen ook zij geroepen worden, die door wetduiding of naturalisatie voor Nederlanders gehouden worden. Het gastvrije Nederland toch, zal bij voortduring bescherming en hulp verleenen aan allen, die, door deszelfs zachte wetten en vaderlijke regering gelokt, zich in hetzelve nederzetten; maar het regt om over de hoogere belangen van het volk zijne stem uit te brengen, en aan de bestiering der gemeene zaak deel te nemen, kan aan niemand worden toegekend, die niet de liefde voor het Vaderland met de eerste melk heeft ingezogen.

De vrijheid der drukpers is aan geene andere bepalingen onderworpen, dan elke andere daad der burgeren, de verantwoordelijkheid namelijk van den schrijver, drukker en uitgever (art. 227).

Wij hebben onder de eerste pligten van 's lands regering gebragt de zorg voor het openbaar onderwijs: hetzelve toch verspreidt bij alle klassen der maatschappij nuttige kennis, en bij derzelver beschaafde standen die liefde voor de wetenschappen en fraaije letteren, welke het leven veraangenamen, een gedeelte van den waren volksroem uitmaken, en met de welvaart zoo wel als met de zekerheid van den Staat in een waarlijk belangrijk verband staan (art. 226).

In weinige landen is zoo veel voor de onvermogenden gedaan, als in het onze; men zoekt vergeefs elders zoo veel gestichten, waar de grijsaard eene rustplaats, de zwakke hulp en bijstand, en de jeugd kosteloos onderwijs vinden kan. — Het levend belang, dat Uwe Majesteit in die gedenkteekenen van voorvaderlijke godsdienst, christelijke liefde en weldadigheid stelt, is bij de Grondwet aan alle onze Koningen voorgeschreven (art. 225).

Bij hetzelve is eindelijk het dierbaarste van alle regten verzekerd, de vrijheid van geweten (art. 190).

Wij durven ons vleijen, Sire! dat deze onderscheiden bepalingen aan Uwe edele bedoelingen beantwoorden.

De steden, districten en dorpen, rigten hunne huishouding naar elks plaatselijke gesteldheid in, mits maar het algemeen belang daarbij niet worde uit het oog verloren. — De plaatselijke regeringen bestieren als goede huisvaders, maar hunne bijzondere huishouding maakt een gedeelte van de algemeene uit, zij moeten dus dezer belangen niet kwetsen (art. 155).

De Staten der Provincien keuren de begrooting der plaatselijke uitgaven goed (art. 156). De algemeene Regering neemt daarvan (des noods) kennis en beschikt daaromtrent zoo als het algemeen welzijn vordert (art. 159). Zij schorst en stelt buiten werking alle de handelingen der plaatselijke Regeringen, welke tegen de wetten en het algemeen belang aandruisschen (art. 155).

Chacun des sujets du Roi est admissible à tous les emplois sans distinction de naissance ou de croyance religieuse (art. 11 et 192).

En réservant les premières fonctions de l'État aux indigènes nés de parens domiciliés dans le Royaume (art. 8), la Loi admet aux autres, et les naturels du pays, et ceux qui y seront naturalisés.

Cette terre hospitalière offrira toujours protection et bienveillance à ceux que des lois libérales et un gouvernement paternel y appelleront; mais le droit de voter sur ses plus grands intérêts, ou de prendre part à leur direction, ne doit appartenir qu'à ceux qui ont sucé avec le lait, l'amour de la Patrie.

La liberté de la presse n'aura pas d'autres entraves que la responsabilité de celui qui écrit, imprime, ou distribue (art. 227).

Nous avons placé parmi les premiers devoirs du Gouvernement, celui de protéger l'Instruction publique, qui doit répandre dans toutes les classes les connaissances utiles à tous, et dans les classes élevées cet amour des Sciences et des Lettres qui embellissent la vie, font partie de la gloire nationale, et ne sont étrangères ni à la prospérité ni à la sûreté de l'État (art. 226).

Peu de pays en Europe ont fait autant que nos Provinces, pour les classes indigentes. Peu ont autant d'établissements, où la vieillesse et l'infirmité trouvent un asyle, des secours, et la jeunesse pauvre une instruction gratuite. Le vif intérêt qu'inspirent à V. M. ces monumens de la piété, de la charité chrétienne, de la bienfaisance de nos pères, est également indiqué comme un devoir de nos Rois (art. 226).

Le plus précieux de tous les droits, l'entière liberté de conscience, est garanti aussi formellement qu'il peut l'être (art. 190).

Nous osons croire, Sire, que ces diverses dispositions remplissent la condition que Vous avez si noblement imposée.

Les Villes, les Communes rurales, et les Arrondissemens que forment ces Communes, jouiront, pour leur régime intérieur, de toute l'indépendance que n'interdit point le bien général.

Les autorités locales administreront leur ressort comme de bons pères de famille, mais ce ressort fait partie de la grande famille, et ils ne doivent pas pouvoir blesser ses intérêts (art. 155).

Les États de la Province approuvent leur Budget (art. 156).

Le Gouvernement en prend connaissance, et fait à cet égard les dispositions qu'il trouve convenables (art. 159).

Il peut suspendre et annuller tous les actes des administrations locales, qui seraient contraires aux lois, ou nuiraient à l'intérêt général (art. 155).

De gemeenten ten platten lande zullen hunne oude, of later afgebakende scheidingen behouden, of ook geheel nieuwe verkrijgen; hunne oude en bestaande of geheel nieuwe benamingen aannemen, naar mate de omstandigheden en het plaatselijk belang zulks medebrengen. Dit alles, zoo wel als de wijze waarop het bestier zal geregeld worden, wordt bij reglementen bepaald, door den Koning vast te stellen, na ingenomen advies van de provinciale Staten, der plaatselijke Regeringen of bijzondere commissien, zamengesteld uit leden, die met de plaatselijke aangelegenheden bekend zijn en daarin belang hebben (art. 132 en 154).

Wij hebben straks het goede aangestipt door het bestier der provinciale Staten in de vroegere dagen tot de algemeene welvaart bijgebragt. — Van alle bemoeijenis met de grootere belangen van den Staat ontslagen, zal het bestier nog nuttiger zijn. Tallooze inrigtingen, openbare werken van het grootste belang, en de steeds bloeijende welvaart van vroegere dagen, hebben zoo in de Noordelijke als Zuidelijke Provincien de nuttige strekking van zulk een bestier bewezen, en met weêrzin had men deszelfs vernietiging daargesteld gezien. Door verlichte mannen in een naburig land, alwaar zulke regeringen niet zeer algemeen bekend waren, boven alle andere wijze van bestier aangeprezen, zal hetzelve in ons zamenstel van regering een heilzaam en doelmatig middel zijn, om de gehechtheid en den eerbied voor de wetten aan te kweeken, welke zoo veel te vaster kleven, naar mate zij meer op ernstig vertrouwen gegrond zijn. — In uw hart toch, Sire! kunnen die heillooze staatsregelen niet opwellen, welke het belang des Vorsten van dat des Volks afscheiden, en alzoo het heil en de kracht miskennen, dat door derzelver standvastige en naauwe vereeniging alleen wordt daargesteld.

De Staten zullen de behoeften en nooden hunner provincien en de redelijke begeerten van des Konings onderdanen ter zijner kennis brengen (art. 151).

Belast met de inwendige huishouding hunner provincien, maken zij onder 's Konings goedkeuring de noodige bepalingen te dien aanzien (art. 146).

Zij deelen naar bepaalde regelen de beheering van den Waterstaat, (de bruggen en wegen daaronder begrepen) met een bestier, aan hetwelk de vorige Grondwet, om de belangrijkheid der zaak, zeker constitutioneel bestaan gegeven heeft, hetwelk ook wij behouden hebben (art. 215—225).

Voor het overige behooren alle takken van het provinciaal bestuur tot de bemoeijenis der Staten; — maar het getal der leden moet uit den aard der instelling aanzienlijk zijn; zij kunnen dus niet altijd vergaderd blijven; en noemen daarom tot uitvoering van dat gedeelte van hun gezag, hetwelk eene dagelijksche zorg en steeds een voortdurend toezigt vordert, eene vaste commissie uit hun midden, die wegens hare daden aan hen verantwoordelijk is (art. 158).

Les Arrondissemens ruraux auront leurs limites anciennes; des limites plus récemment adoptées, ou tout à fait nouvelles; ils auront leur ancienne dénomination, le nom qu'ils portent à présent, ou un nom nouveau, selon que les circonstances et l'intérêt local le conseilleront.

Les limites et le mode d'administration des Arrondissemens et des Communes tant urbaines que rurales, seront réglés par des statuts que fera le Roi en son Conseil, de l'avis des États Provinciaux, de la Régence municipale, ou d'une commission composée de personnes notables, connaissant bien les intérêts de leur District, et intéressées elles-mêmes à son bien-être (art. 132 et 154).

Nous avons rappelé à V. M. tout le bien qu'a fait à ce pays l'administration des États Provinciaux. Dégagée désormais de toute participation au Gouvernement, elle sera plus utile encore. Regrettée à la fois dans les Provinces Septentrionales et Méridionales, où des institutions nombreuses, des travaux publics d'un grand intérêt et une prospérité toujours croissante attestent leur utile influence, préférée à tout autre mode d'administration, par des administrateurs très éclairés, dans un pays dont toutes les Provinces n'avoient pas un régime semblable, elle sera pour Votre Gouvernement un agent éclairé, d'autant plus propre à faire chérir et respecter les lois, qu'il inspirera plus d'estime et de confiance. Elles sont loin de Votre cœur, Sire, ces maximes fatales, qui séparent les intérêts du Prince de l'intérêt de ses sujets, et méconnaissent la force et le bonheur qui résultent de leur union constante et intime.

Les États des Provinces porteront au pied du Trône, l'expression de leurs besoins, et les vœux de vos sujets (art. 151).

Chargés de tout ce qui concerne l'économie intérieure de la Province, ils font, sous l'approbation du Roi, telles ordonnances et réglemens, qu'ils jugent nécessaires (art. 146).

Ils partagent d'après des règles fixes, l'administration des Eaux, Ponts et Chaussées, avec une Direction spéciale, qui, à cause de son importance, a reçu de la première Loi fondamentale un caractère constitutionnel que nous lui avons conservé (art. 215—225).

Aucune des branches de l'administration de la Province ne doit être étrangère aux États.

Mais comme il importe que leurs membres soient assez nombreux, ils ne peuvent être constamment réunis. Pour exercer cette partie de leur autorité qui impose des devoirs de chaque jour et exige des soins de tous les instans, ils nomment dans leur sein une députation permanente, qui leur rend compte de ses travaux (art. 158).

De vergadering der Staten, zoo wel als die van hunne gedeputeerden, heeft tot haren voorzitter eenen commissaris door den Koning benoemd, en die tevens belast is met de zorgen voor de belangen der provincien, voor die der algemeene regering en alzoo voor de rigtige uitvoering der wetten (art. 137).

Door deze tusschenkomst wordt de Koning, als opperbestuurder van het geheel, op eene regelmatige wijze onderrigt van alles, wat deszelfs vaderlijke bezorgdheid noodig heeft te weten; deze ambtenaar kan alzoo, door de ware beweegredenen van vele bepalingen op te geven, welker doel ligtelijk zou kunnen miskend worden, een nuttig verband daarstellen tusschen de hoofden der departementen van algemeen bestuur en de Staten.

Bij de eerste Grondwet waren geene vaste bepalingen omtrent de zamenstelling der provinciale Staten gemaakt; naderhand is die zamenstelling voor elke provincie bij een reglement geregeld, hetwelk met Uwer Majesteits goedkeuring is bekrachtigd. Bij die reglementen zijn in het oog gehouden de oude inrigting in de Vereenigde Nederlanden te voren bestaan hebbende; en zij bevatten niets dat met de Belgische gesteldheid strijdig is. — Wij hebben het nuttig geacht dat de bestanddeelen der Staten in de Grondwet zelve vervat wierden (art. 129).

De Edelen, welke zich al of niet tot ridderschappen kunnen vereenigen (art. 131), de steden, en het platte land nemen deel aan het provinciaal bestuur, in eene evenredigheid, welke naar het belang van elke provincie kan geregeld worden: alleen het beginsel staat vast, en is overal gelijkvormig, al het overige verschilt naar de plaatselijke aangelegenheden, en kan door Uwe Majesteit, naar hetgeen de ondervinding leeren zal nuttig te wezen, worden gewijzigd. Hoe gelukkig is niet het Volk, dat in het vormen van zijnen Staat zich niet behoeft te wagen aan eenen schadelijken spoed, noch zich overgeven aan eene geheel blinde toekomst, maar met het volste vertrouwen aan zijnen Koning de zorg kan overlaten, om de algemeene Staatswetten af te werken en te volmaken.

Wij hebben echter begrepen, Sire! dat er eindelijk een tijd moest geboren worden, na welke de gestadige begeerten ter verbetering niet behoorde te worden ingewilligd, daar de vastheid en zekerheid van het geen goed bevonden is verkiesselijk is boven de ijdele pogingen om zonder ophouden naar volmaaktheid te streven. Wij hebben daarom vastgesteld om de reglementen, door Uwe Majesteit bekrachtigd, voor zoo verre het stemregt, en de zitting in de vergaderingen, dat is de beoefening der politieke regten betreft, na een tijdverloop van tien jaren als een deel der Grondwet te doen beschouwen (art. 7).

De verkiezing der leden van de Staten-Generaal is ook bij het nieuwe ontwerp aan de Provinciale Staten verbleven: daar deze toch middellijk of onmiddellijk door de Natie zelve verkozen worden, zoo zoude het geheel overtollig zijn een ander kies-collegie, ten gemelden einde,

Les États et cette députation sont présidés par un Commissaire nommé par le Roi, qui veille aux intérêts de la Province, à ceux du Gouvernement, à l'exécution des lois (art. 137).

Par lui, le Chef suprême de l'administration sera régulièrement informé de tout ce qui peut mériter sa sollicitude; il apprendra par lui les motifs des dispositions dont l'intention pourrait être méconnue. Ce Commissaire sera entre les Ministres du Roi et les États Provinciaux un intermédiaire très utile.

La première Loi fondamentale n'avait pas fixé la composition des États; elle l'a été depuis par des réglemens faits dans chaque Province, qui ont reçu la sanction de Votre Majesté.

Ces réglemens rappellent les anciennes institutions de la Hollande; ils n'ont rien de contraire à celles de la Belgique.

Nous avons cru qu'il convenait d'insérer dans la Loi fondamentale du Royaume les élémens de cette composition (art. 129).

La Noblesse, qui peut être ou n'être pas réunie en Corps Équestre, les Villes et les Campagnes y participent dans des proportions qui peuvent varier et varient beaucoup d'une Province à l'autre (art. 131). Le principe seul sera fixe et uniforme. Tout le reste pourra différer selon les localités et sera modifié par V. M. d'après les leçons de l'expérience. Heureuse la nation qui en se constituant ne doit rien précipiter, ne doit rien donner au hazard, parce qu'elle peut remettre avec confiance à son Roi le soin d'achever et de perfectionner ses Lois Constitutives!

Mais nous avons pensé qu'après un certain tems, il fallait mettre un terme au désir d'améliorer et que la fixité de ce qui était reconnu bon devait être préférée à la vague espérance de la perfection. Nous proposons de regarder après dix ans comme définitives, et comme faisant partie de la Loi fondamentale, les dispositions de statuts émanés de V. M. ou approuvés par Elle, relatives au droit d'élire les membres des divers Collèges et au droit d'y siéger, c'est à dire, à l'exercice des droits politiques (art. 7).

C'est aux États Provinciaux que le projet que nous soumettons à V. M. attribue, comme la première Loi, l'élection des membres des États Généraux.

Un corps électoral se trouvant tout formé de membres élus soit directe-

op te rigten. Het is bovendien geheel overeenkomstig met den geest der Grondwet, die, zonder aanleiding te geven tot alle de ongelegenheden van eigenlijk gezegde volksvergaderingen, alle de gestelde magten als schakels van een gemeene keten beschouwd, door van de een tot de anderen af te dalen, zelfs eindelijk tot de lagere standen der maatschappij, welke, hoezeer een gering gedeelte in de vervulling der behoeften van den Staat bijdragende, echter belang hebben in de nationale vertegenwoordiging (art. 133, 134).

Ten aanzien van het getal der leden, door elke provincie tot de vergadering der Staten-Generaal te benoemen, heeft eenig verschil van gevoelen plaats gehad. Sommige leden der commissie waren van meening, dat daartoe de bevolking als de eenvoudigste, billijkste en zekerste grond in aanmerking komen moest, en bragten vele redenen en voorbeelden bij tot staving van dit gevoelen; anderen dachten, dat de juistheid van dezen grond, en vooral ook deszelfs toepassing op de vereeniging onzer provincien, met klem kon worden tegengesproken, en er werd wijders aangemerkt dat de buitenlandsche bezittingen, welke de Noordelijke provincien, tot moederland hebben, de uitgebreidheid van den handel daaruit geboren, en de millioenen inwoners, onder hare regering levende, niet gedoogden den grondslag voor de vertegenwoordiging, enkel in de Europesche bevolking te zoeken; eindelijk, dat het eenig middel tot vestiging van eene opregte en altoosdurende vereeniging tusschen de twee gedeelten van het Rijk was eene geheel gelijke vertegenwoordiging van beiden. Met dit gevoelen heeft zich de meerderheid vereenigd.

Het getal van leden uit elk der Noordelijke provincien is hetzelfde gebleven; dat der Zuidelijke is op eene billijke wijze, en in evenredigheid zoo van het getal der ingezetenen, als van dat der gedeputeerden, door welke zij reeds waren vertegenwoordigd, geregeld (art. 79).

Dan er is een ander deel der Staten-Generaal, Sire! hetwelk wij meenen dat niet behoort te worden afgewisseld. De vergrooting van den Staat, de rang dien dezelve onder de Volken van Europa bekleedt, de verschillende bestanddeelen, waaruit dezelve is zamengesteld, deszelfs meer ingewikkelde belangen maakten ons ten pligt met de ondervinding te rade te gaan.

Ten einde dan alle overijling in de raadplegingen te voorkomen, in moeijelijke tijden aan de driften heilzame palen te stellen, den Troon te omringen door een bolwerk, waar tegen alle partijen afstuiten, aan de Natie eene volkomen zekerheid te waarborgen tegen alle willekeurige uitbreiding van gezag, oordeelden wij het nuttig, Sire! op het voorbeeld van magtige Rijken en bloeijende Gemeenebesten, de Vertegenwoordiging des Volks in twee kamers af te deelen; wij hebben te dezen aanzien echter geene vreemde instellingen nagevolgd, welke met onze zeden niet waren overeen te brengen; wij hebben de

ment, soit médiatement par la Nation, il devenait superflu d'en organiser un autre. Ce mode rentre d'ailleurs dans le système général de la Constitution qui fait émaner tous les pouvoirs les uns des autres, en descendant, sans s'exposer aux inconvéniens des élections populaires, jusqu'aux classes qui ne portent qu'une faible part dans les charges de l'État, mais qui ayant quelque intérêt à défendre, ont le droit d'être représentées (art. 133 et 134).

Le nombre des députés que chaque Province envoie aux États Généraux, n'a pu être réglé d'une voix unanime.

Plusieurs membres croyaient que la base à la fois la plus juste, la plus simple et la plus sûre, était la population de chacune d'elles : des raisons plausibles et des exemples nombreux ne manquaient pas à l'appui de cette opinion. L'on a combattu ces raisons : on a contesté la justesse des applications que l'on faisait de ces exemples à la réunion de nos Provinces, et l'on a dit que les Colonies qui reconnaissent les Provinces Septentrionales pour leur Mère-Patrie, l'importance de leur commerce, et plusieurs millions d'habitans soumis aux lois de la Métropole, ne permettaient pas d'adopter cette base; que le seul moyen d'établir parfaitement et pour toujours une union intime et sincère entre les deux pays, était de donner à l'un et à l'autre une représentation égale. La majorité s'est rangée à cet avis. Il n'a rien été changé au nombre actuel des députés de chacune des Provinces Septentrionales. Celui des Provinces Méridionales a été reglé d'une manière équitable, en ayant surtout égard à leur population et au nombre proportionnel de députés par lequel elles ont déjà été représentées (art. 79).

Mais il est une partie des États Généraux que nous n'avons pas cru pouvoir soumettre à une élection périodique. Le grand accroissement que l'État a reçu, le rang qu'il prend parmi les nations de l'Europe, la diversité des élémens dont il est formé, des intérêts plus compliqués, nous ont imposé le devoir de ne pas dédaigner les leçons de l'expérience.

Nous avons pensé que pour empêcher la précipitation des délibérations, pour opposer dans des temps difficiles une digue aux passions, pour entourer le Trône d'une barrière contre laquelle se briseraient les factions, pour donner à la Nation une parfaite garantie contre toute usurpation des agens de l'autorité, il fallait à l'exemple de puissantes monarchies et de républiques florissantes, diviser en deux Chambres les Représentans de la Nation.

Pour opérer cette division, nous n'avons pas adopté des institutions étrangères qui pourraient ne pas bien s'amalgamer avec nos institutions

gronden en wijziging dezer instelling gezocht in het wezenlijk doel van dezelve.

Aan de Afdeeling der Staten-Generaal, daargesteld met oogmerk om driften en dwalingen van het oogenblik tegen te gaan, is niet toegekend het regt om eenige voorstellen te doen; — zij behoort enkel lijdelijk te wezen, en bepaalt zich alzoo tot de aanneming of verwerping der voorstellen aan haar gezonden; — voorzigtigheid en wijsheid zijn de groote vereischten in hare leden; — de ontworpen Grondwet vordert een ouderdom van 40 jaren.

De grootste waarborg, welken zij aan den Staat kunnen geven, is het groot belang, dat zij zelven bij het algemeen welzijn hebben; — zij worden daarom gekozen uit hen, die door diensten aan den Staat bewezen, door hunne geboorte, of door hun vermogen tot de aanzienlijksten van den lande behooren. — Niets is er bijna, wat elk mensch krachdadiger zoekt te handhaven, dan persoonlijke achting en aanzien, en de herinnering en de belooning der diensten door hem bewezen: hartelijk dus moet de verkleefdheid zijn aan het Vaderland, van hem, die het aanzijn, dat hij geniet, verschuldigd is aan eenen naam, dien zijne voorouders door werkelijke diensten aan het Vaderland veredeld hebben. De bezitters van een groot vermogen, in vaste goederen gevestigd, aan den Staat verstrekt, of nuttiglijk in den handel aangelegd, zullen buiten twijfel zorgvuldiglijk waken, dat geen bron van algemeene welvaart worde gestopt of uitgedroogd.

Om hun eene nuttige onafhankelijkheid te bezorgen, hebben wij voorgedragen, dat zij voor hun leven zullen worden aangesteld. — Hunne benoeming staat geheel aan den Koning. De geest der monarchie en het belang der Natie vorderen dit om strijd; daardoor bekomt de Vorst op de eerste standen der maatschappij eenen invloed, welks nut zich allerwegen verspreidt. — Wij hebben ons steeds ten vasten regel uitgekozen, de Grondwet overeen te brengen met den waren aard eener gematigde monarchie (art. 80).

De Koning zendt de voorstellen, welke Hij in den Raad van State heeft doen overwegen, aan de Kamer, welke door de provinciale Staten verkozen is (art. 106); deze onderzoekt dezelve, en brengt ze bij aanneming in de Eerste Kamer, welke op gelijke wijze de zaak onderzoekt (art. 109); deze Kamer ontvangt en overweegt mede de voorstellen door de Tweede Kamer aan den Koning gedaan; nimmer stelt zij zelve iets voor (art. 114 en 115).

Zoo zij zulk een voorstel aanneemt, zendt zij het aan den Koning, die hetzelve aanneemt of verwerpt (art. 116).

Veelal zal deze Kamer bij het afslaan van eenig voorstel der andere, aan den Koning besparen de oefening van een heilzaam en hoogstnoodzakelijk regt, maar hetwelk toch door eene te veelvuldige herhaling het onderling vertrouwen zou kunnen deren, welks behoud zoo nuttig voor de Vorsten, zoo heilzaam voor de Volkeren is. Overigens is

nationales. Nous avons puisé les principes de la division dans l'esprit qui l'a fait adopter.

Créée surtout pour empêcher ce que l'erreur ou la passion aurait conseillé, cette partie des États Généraux n'a pas le droit de faire des propositions au Roi; passive, elle adopte ou rejette les propositions qui lui sont transmises. C'est surtout de la prudence et de la sagesse qu'on désire dans ses membres; le projet exige qu'ils aient au moins 40 ans. Ils ne donneraient pas toute la garantie qu'on espère de cette sagesse, s'ils n'avaient pas un grand intérêt au bien-être général; ils ne pourront être choisis que parmi les personnes les plus distinguées par leur services, leur naissance ou leur fortune.

Il y a peu de choses que les hommes défendent mieux que leur considération personnelle, le souvenir et la récompense de leurs services.

Ils doivent être très attachés à la Patrie ceux qui tirent le respect qu'on leur accorde d'un nom que leurs ancêtres ont illustré en la servant.

Les possesseurs d'une grande fortune consolidée en biens fonds, prêtée à l'État ou utilement employée à alimenter le commerce de la Nation veilleront avec soin à ce qu'aucune des sources de la richesse publique ne soit obstruée ou tarie.

Ils ne seraient pas assez indépendans, s'ils étaient amovibles. Nous proposons de les nommer à vie. Cette nomination doit appartenir au Roi: l'esprit de la monarchie le prescrit, l'intérêt de la Nation l'exige. Cette prérogative donnera au Monarque sur les premières classes de la société une influence uitle à toutes.

Ramener nos institutions à l'essence d'une monarchie tempérée a été la règle constante de notre conduite, le guide invariable de notre travail (art. 80).

Le Roi propose à la Chambre élue par les États Provinciaux les projets de loi délibérés en son Conseil d'État (art. 106).

Celle-ci les examine, et après les avoir adoptés les envoye à l'autre Chambre à laquelle un semblable examen appartient (art. 109).

La Chambre dont les membres sont nommés à vie reçoit et discute les propositions que l'autre croit devoir faire au Roi. Jamais elle n'en fait elle-même (art. 114 et 115).

Si elle adopte la proposition, elle la transmet au Roi qui accorde ou refuse sa sanction (art. 116).

En ne l'adoptant pas, elle ne fera le plus souvent qu'épargner au Roi l'exercice d'un droit nécessaire, indispensable, mais qui, trop souvent répété, pourrait atténuer cette confiance réciproque, si utile aux monarques, si heureuse pour les peuples.

Dans tous les cas, la loi est le résultat de l'assentiment du Roi et des deux Chambres (art. 119).

de wet steeds het uitvloeisel van het gemeen overleg des Konings en der beide Kamers van de Staten-Generaal (art. 119).

In vele onzer provincien, bijzonder in de Noordelijke, hadden de gezamenlijke burgers een niet onbeduidend aandeel in de bestiering der zaken, door de wijze zelve, op welke de verschillende regerings-kollegien op zich zelve en onderling waren gewijzigd. — Deze deelneming bevorderde den publieken geest, dien grooten springveer van alle besturen, die eene vertegenwoordiging ten grondslag hebben. 's Lands regering bekomt meer kracht, en wordt beter gehoorzaamd, wanneer zij de beweegredenen van hare wetten en bepalingen open legt, en het doel der opofferingen welke zij vordert, en der krachten welker inspanning zij begeert, doet kennen. — Verscheiden voorbeelden strekken ten bewijze, welk groot vermogen het Gouvernement verkrijgt, wanneer de gehechtheid des Volks aan de bevolen maatregelen voortvloeit uit beredeneerde overtuiging.

Wij hebben gemeend, dat deze belangrijke voordeelen best verkregen en bewaard wierden in het openlijk vergaderen der Tweede Kamer, onder zoodanige bepalingen nogtans als geschikt zijn ter wering van alle misbruik en het tegengaan van eene verkeerde strekking (art. 108).

Om de ware reden van eenig voorstel met kracht te doen ontwikkelen en de heilzame inzigten van het Gouvernement naar waarde te doen kennen en beoordeelen, om gelegenheid te geven tot het daarstellen van doelmatige wijzigingen, zoo zullen de hoofden der departementen van algemeen bestuur tot beide de Kamers der Staten-Generaal toegang hebben, de bevoegdheid echter om de Vergadering voor te lichten, geeft hun geen regt van stemmen (art. 91).

Er zijn bij de Grondwet eenige bepalingen gemaakt omtrent de wijze van raadplegen, welke in den eersten opslag beter bij een reglement van orde schijnen te kunnen worden geregeld — dan wij hebben aan denzelven een des te grooter gewigt gehecht, naar mate wij overtuigd wierden van het nut van eene gestadige en onderlinge verhouding tusschen de leden der Vergadering, uit de verschillende oorden van het Rijk te zamen gevloeid, en tevens van het daarstellen eener gemakkelijke wijze om aan allen de ware gronden en de teederste bedenkingen te doen kennen, welke ter aanneming of verwerping van eenig voorstel leiden kunnen (art. 107 en 111).

Het is ter behouding van de volmaaktste eensgezindheid, dat wij de onderscheiden formulieren hebben voorgeschreven, welke in de gestadige wisseling der Kamers èn onderling èn met het Gouvernement moeten worden gebezigd.

Wij achten het voor onnoodig, Sire! de redenen op te geven, die ons bewogen hebben tot het voorschrijven van de onderscheiden eeds-formulieren. Uwe Majesteit heerscht over een Volk, dat voor den eed

Dans la plupart de nos Provinces et surtout dans les Provinces Septentrionales une très grande partie des habitans prenait part à la direction des affaires par l'effet même de l'organisation des pouvoirs, et cette participation y conservait l'esprit public, ce puissant ressort des gouvernemens représentatifs.

Le Gouvernement se trouve bien plus fort, il est bien mieux obéi quand il fait connaître à la Nation les motifs de ses déterminations, le but des sacrifices qu'il impose et des efforts qu'il commande.

Des exemples récens prouvent quelles vastes ressources fait naître l'adhésion raisonnée et sentie de tout un peuple aux grandes mesures que son gouvernement adopte.

Nous avons cru que pour conserver ce précieux avantage il fallait rendre publiques les séances de la seconde Chambre des États Généraux, en restreignant toutefois cette publicité dans des bornes qui en préviennent l'abus et en écartent toute espèce de danger (art. 108).

Pour développer les motifs des projets de lois, pour faire connaître et apprécier les vues du Gouvernement, pour faciliter les modifications utiles, les Chefs des départemens d'administration générale entreront dans l'une et l'autre Chambre des États Généraux. Mais cette faculté, qui leur est accordée pour éclairer l'assemblée, ne leur donne pas le droit de concourir par leur vote aux résolutions qu'elle doit prendre (art. 91).

Nous avons inséré dans la Loi fondamentale, pour la manière de délibérer, des dispositions pui peuvent paraître réglementaires. Elles tirent l'importance que nous y attachons de l'avantage qu'elles offrent de multiplier et de faciliter les rapports entre les mémbres élus par les diverses Provinces, de faire bien connaître à tous, les motifs des propositions et les considérations même les plus délicates qui peuvent porter à les adopter ou à les écarter (art. 107 et 111).

C'est encore dans le désir d'entretenir une parfaite harmonie, que nous avons soumis à des formules les rapports des deux Chambres entr'elles et leurs communications avec le Gouvernement (art. 109, 110, 111, 112, 115, 116, 117 et 118).

Nous n'avons pas besoin, Sire, de motiver l'insertion dans le projet de Loi fondamentale de la formule de divers sermens. V. M. règne sur un peuple qui a pour la foi du serment un respect religieux, qui

eenen heiligen eerbied voedt, denzelven nimmer ligtvaardig aflegt, maar getrouwelijk nakomt.

De gronden tot opbouw der regterlijke verordeningen in de eerste Grondwet gelegd, waren grootendeels overeenkomstig met de oude Hollandsche instellingen en weken niet wezenlijk van die der Belgische Provincien af. Wij hebben dezelve behouden.

Tot beslissing van burgerlijke zaken, bestaan er regtbanken van eersten aanleg naar het meest gerijf der twistende partijen geplaatst (art. 184). Een hof van hooger beroep spreekt regt over een of meer Provincien (art. 182).

Een opperste geregtshof heeft het toezigt over de handelingen van alle regterlijke kollegien, en is bekleed met zoodanig gezag als de wet aan hetzelve nader zal toekennen (art. 180).

De vervolging en de bestraffing der misdaden is in elk regtsgebied toebetrouwd aan regters, die ook in burgerlijke geschillen uitspraak doen, en alzoo matigt deze hunne dubbele betrekking eene te groote helling tot strengheid, welke door eene uitsluitende oefening van het strafregt welligt bij hen zoude kunnen geboren worden (art. 183).

Een hoog militair geregtshof uit regtsgeleerden en krijgslieden zamengesteld, is bestemd om de vonnissen der krijgsraden na te gaan, en zelve de regtsmagt, door de wet aan hetzelve toe te kennen, te beoefenen, terwijl zeer belangrijke bedenkingen ons hebben doen besluiten, de kennisneming van alle misdaden door het krijgsvolk begaan aan die regtbank op te dragen (art. 188).

Voorts zullen de bepalingen van het burgerlijk en lijfstraffelijk regt, van de regten des koophandels en het beleid en het zamenstel van het justitie-wezen, voor het geheele Rijk in algemeene wetboeken vervat worden (art. 163).

De onafhankelijkeid der regters is gewaarborgd; zij worden op eenen vasten en wettelijken voet bezoldigd, door den Koning benoemd, en wel de meesten hunner voor hun leven, op voordragt der Provinciale Staten, of van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (art. 176, 182 en 183). Zie daar, Sire! de gronden van een stelsel, hetwelk door Uwe Majesteit overwogen, en door de Staten-Generaal aangenomen, eene nieuwe weldaad voor dit Volk wezen zal.

Al wat in de eerste Grondwet betrekkelijk de verdediging van den Staat bepaald was, hebben wij ook hier overgenomen.

Eene vaste en duurzame krijgsmagt zal, als het ware, de voorhoede der Natie zijn (art. 204).

Eene militie wijsselijk geregeld, zal steeds gereed zijn om ter verdediging van het Vaderland toe te snellen (art. 206 en 212).

De geheele Natie eindelijk in schutterijen vereenigd, zal (is het nood)

n'en fait aucun légèrement et qui observe bien ce qu'il a juré d'observer.

Pour l'organisation du Pouvoir Judiciaire la première Loi fondamentale a établi seulement quelques bases, et ces bases en se rapprochant beaucoup des anciennes lois de la Hollande ne s'écartent pas essentiellement de l'ancienne législation de la Belgique. Nous les avons conservées.

En matière civile, des juges de première instance rapprochés des justiciables (art. 184).

Un Tribunal d'appel pour une ou plusieurs Provinces (art. 182).

Une Haute Cour, supérieure à ces tribunaux, régulatrice de leurs actes, et à laquelle la loi qui organisera tout le système de l'Ordre Judiciaire pourra donner des attributions plus étendues (art. 180).

En matière criminelle, la poursuite et la punition des délits confiées dans un ressort déterminé aux magistrats déjà investis de la connaissance des causes civiles, et tempérant par cette double attribution les habitudes de sévérité que peut faire contracter l'exercice chaque jour répété du droit de punir (art. 183).

Une Haute Cour martiale, composée de militaires et de jurisconsultes, chargée de réviser les jugemens des conseils de guerre, auxquels de nombreux motifs portent à déférer la connaissance de tous les délits commis par des militaires (art. 188).

Des codes communs à tout le Royaume, de lois civiles, pénales, de commerce, d'organisation judiciaire (art. 163).

Des juges indépendans recevant du Trésor public un traitement fixé par la loi, nommés par le Roi, la plupart à vie, sur la présentation triple des États de la Province ou de la seconde Chambre des États Généraux (art. 176, 182 et 186); telles sont, Sire, les bases d'un système de lois qui, mûries dans Votre Conseil, et soumises à la sanction des États Généraux, seront pour Votre peuple un nouveau bienfait.

Nous avons également adopté tous les principes posés par la première Loi pour la défense de l'État.

Une armée permanente sera comme l'avantgarde de la Nation (art. 204).

Une milice sagement organisée sera toujours prête à voler à la défense de la Patrie (art. 206, 212.)

La Nation comprise toute entière dans les Gardes communales, défen-

hare vrijheid en onafhankelijkheid tegen eenen vijand weten te verdedigen (art. 213).

Het is ons verder nuttig toegeschenen eenige bepalingen der onlangs gemaakte wetten op de militie in de Grondwet over te nemen, dar zij aan den Staat de diensten verzekert, welke deze regt heeft te vorderen, en aan de ingezetenen de opvolging van vaste en onwrikbare voorschriften toezegt, en hen alzoo behoedt tegen willekeurige en ondoordachte maatregelen.

Bij het regelen van dezen heiligen pligt, hebben wij ons twee der belangrijkste tijdperken onzer geschiedenis verlevendigd; de Bevrediging van Gent, welke de ongelukkige scheiding der zeventien Provincien vooraf ging, en de Unie van Utrecht, dien eersten grondslag van nationale onafhankelijkheid, die bron van zoo veel roems en voorspoed. Eenmaal zal onze nakomelingschap met eene edele trotschheid terugzien op die gedenkwaardige dagen, toen Hollanders en Belgen, nog niet geheel tot éénen Staat vereenigd, maar door onderlinge liefde en achting naauw verbroederd, onder de standaarden uwer dappere zonen, gewedijverd hebben met de geoefendste krijgsbenden op de oevers van de Sambre en de vlakten van Waterloo; — op die schoone dagen, toen zij, waardig om onder het geleide van Nassau's heldenkroost te strijden, de achting uwer bondgenooten, den welverdienden roem, en onverwelkbare lauweren verwierven, welke de heilige onderpanden zijn van den moed en ijver, waarmede zij ten allen tijde zullen gereed zijn, om hun Vaderland, hunnen Koning en eene Grondwet, welke onder zulke gunstige voorteekenen wordt daargesteld, met hun bloed tegen allen aanval te beschermen. Alzoo zal de onafhankelijkheid eens Volks, waardig om vrij te zijn, en aan het hoofd hebbende een geslacht, waarin wijsheid en heldenmoed erfgoederen zijn, door zijne naburen steeds geëerbiedigd worden.

De Vorsten van uw Huis, Sire! zullen zekerlijk met wijze behoedzaamheid gebruik maken van het regt om oorlog te verklaren; dit regt is, in eene welgeregelde monarchie, onafscheidelijk van den persoon des Vorsten; wij hebben hetzelve niet in het minste beperkt. Sire! wij mogen vrijmoediglijk aan Uwe Majesteit verklaren, dat wij in de overdenking en behandeling der regten van de Kroon nooit uit het oog verloren hebben, hoe zeer de vrijheid en de regten des Volks U ter harte gaan; wij zijn overtuigd, dat de ontworpen Grondwet aan den Vorst al het gezag geeft, hetwelk uit het wezen van onzen regeringsform voortvloeit, door de uitgestrektheid van het grondgebied geboden, en dat tot eene steeds werkzame en vaste bescherming van aller regten en aller belangen vereischt wordt. Wij hebben echter gemeend hier en daar bepalingen te maken, welke wij ons verzekerd houden, dat Uwe Majesteit zelve zal willen gesteld zien voor een Monarch in

dra toute entière, si cela était nécessaire, son indépendance et sa liberté (art. 213).

Quelques dispositions des lois adoptées récemment pour la Milice, nous ont paru devoir entrer dans la Loi fondamentale, parce qu'elles garantissent à l'État les services qu'il a le droit de réclamer et aux familles des règles fixes, invariables, soustraites ainsi à toute extension arbitraire ou inconsidérée.

En parlant du devoir sacré de défendre la Patrie, nous avons rappelé deux époques célèbres de notre histoire, la Pacification de Gand qui a précédé la malheureuse scission des dix-sept Provinces, et le traité d'Union d'Utrecht, la base de l'indépendance nationale, la source de tant de gloire et de prospérité (art. 203).

Un jour, Sire, nos arrières neveux appelleront avec un juste orgueil ces journées mémorables, où les Hollandais et les Belges, avant d'être constitués en corps de nation, mais déjà unis par des liens d'estime et de fraternité, ont, sous les étendards de Vos valeureux fils, rivalisé avec les plus braves sur les rives de la Sambre et dans les champs de Waterloo; ces journées, où dignes de combattre sous des Nassau, ils ont acquis l'estime de vos Alliés, quelque gloire et des lauriers, gages de l'intrépidité avec laquelle ils sauront toujours défendre leur Patrie, leur Roi et un pacte social formé sous des auspices si heureux.

L'indépendance d'une nation digne d'être libre, gouvernée par une famille où la prudence et la bravoure s'allient de père en fils, sera respectée par ses voisins.

Les Princes de Votre Maison exerceront avec sagesse le droit de faire la guerre et la paix (art. 57), inhérent à une Monarchie bien constituée. Nous ne l'avons pas limité; mais nous osons dire à Votre Majesté qu'en nous occupant des prérogatives de la Couronne, nous n'avons jamais oublié, combien Vous avez à cœur la liberté et les droits de la Nation.

Nous pensons que le projet de Loi fondamentale donne à la Couronne tout le pouvoir que l'essence du Gouvernement Monarchique, l'étendue du territoire et une protection active et sûre de tous les droits, de tous les intérêts, peuvent faire désirer et qu'il trace convenablement les limites que V. M. voudrait poser Elle-même à l'autorité d'un Monarque qui, dans la suite des tems, pourrait ne pas Lui ressembler (art. 58).

latere tijden, die het ongeluk had niet geheel aan Uwe Majesteit te kunnen vergeleken worden.

De onderlinge betrekkingen en verpligtingen tusschen den Koning en de Natie worden door plegtige eeden versterkt. De inhuldiging des Konings zal vergezeld gaan met al dien luister, aan zulk eene gewigtige gebeurtenis eigen, en overeenkomstig de oude gebruiken, openlijk, onder den blooten hemel, in tegenwoordigheid van eene groote schaar zijner onderdanen, zal de Koning hulde en verklaring van trouw ontvangen van de geheele Natie, en Hij zal zelve met plegtigen eede zweeren de Grondwet te zullen nakomen, het geluk van zijn Volk met al zijn vermogen te zullen bevorderen, en alzoo zich te zullen gedragen naar de voorbeelden, door den stichter onzer nationale onafhankelijkheid en den eersten onzer Koningen, gegeven.

De overdragt der Kroon in Uwer Majesteits aanzienlijk geslacht, zoo als zij bij de eerste Grondwet geregeld was, is bij de tractaten, welke Europa bevredigd hebben, bevestigd. Wij hebben aan de gelegde gronden alleenlijk die nadere ontwikkeling gegeven, welke vereischt schenen, om in alle gevallen twijfelingen en uitleggingen te voorkomen, welke aan de Volken dikwijls zoo veel onheil hebben berokkend (art. 14—21).

Verschillende godsdienstige gezindheden zijn in de Vereenigde Nederlanden zamengekomen, en derwaarts gelokt door de zachtheid der wetten en de bescherming der regering: zij blijft dezelfde (art. 151).

Welligt was er geene andere bepaling noodig geweest, en had men aan Uwe Majesteit geheel kunnen overlaten om naar de inspraak des harten voor de leeraars van den Godsdienst te zorgen. Dan wij meenden, dat de Grondwet voor Uwe opvolgers ten pligt moest maken, Uwe edele gevoelens over te nemen, en dat zij daarenboven de verzekering geven moest dat nooit eenige gezindheid eene andere in de beoefening van zijnen eeredienst stooren kon, door stellig te verklaren, dat de Staatswet aan allen gelijke bescherming verleent (art. 193—198).

Wij hebben reeds aangemerkt, Sire! dat naar ons inzien eene staatsregeling, welke alle wettige regten verzekert, welker gronden geheel in de zeden, en in de gezardheid der Natie liggen, op eene grooter duurzaamheid hopen mag, dan wanneer zij op louter bespiegelingen gebouwd is; maar de tijd verandert en wijzigt alles, en het is toegeschenen, dat er groote nuttigheid was in het behouden van een middel om die veranderingen, niet op een te voren geregeld en bepaald tijdstip, maar in geval van gebiedende noodzakelijkheid te kunnen verkrijgen, zonder gevaar te loopen tot alle verkeerde nieuwigheden te vervallen (art. 299—233).

De Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden had aan de con-

Les obligations et les promesses réciproques du Roi et de son Peuple seront cimentées par des sermens solennels (art. 52—56).

L'inauguration du Roi sera accompagnée de tout ce qui peut donner à ce grand acte le caractère qui lui appartient; faite conformément à d'antiques usages dans une place publique, ce sera en présence d'un très grand nombre de ses sujets que le Roi acceptera le serment de fidélité qui lui sera prêté par la Nation, qu'il jurera lui même d'observer la Loi fondamentale, d'avoir à cœur le bonheur de son Peuple, d'imiter le fondateur de l'indépendance nationale et le premier Roi de la monarchie.

La transmission de la Couronne dans cette illustre famille, réglée par la première Loi fondamentale, a reçu la sanction des grandes puissances dans les conventions qui ont pacifié l'Europe. En les insérant dans le nouveau projet, nous y avons ajouté les développemens qui étaient nécessaires pour prévenir, dans tous les cas, des doutes et des interprétations qui ont quelquefois coûté si cher aux peuples (art. 13—29).

Plusieurs communautés religieuses ont été attirées dans la Hollande par la douceur de ses lois et la protection que leur accordait le Gouvernement. Cette protection restera la même (art. 191).

La loi eût pu se borner là, et laisser à V. M. le soin de prouver Elle-même la sollicitude que Lui inspirent les ministres des cultes; mais il nous a paru que la Loi fondamentale pouvait faire un devoir à Vos successeurs, de prendre Vos nobles sentimens pour la règle de leur conduite (art. 193), et contenir en outre l'assurance que jamais aucun culte ne pourra troubler les libertés des autres cultes, toutes également garanties par les lois de l'État (art. 196).

Nous pensons, Sire, qu'une Loi Constitutionnelle qui consacre tout les droits légitimes, dont les principes ont été pris dans les mœurs et dans le caractère de la Nation, peut espérer une plus longue durée que celle qui n'aurait que de vaines théories pour base; mais le tems change et modifie tout: un moyen de révision, non pas prévu d'avance et à terme fixe, mais possible, si le besoin de quelque changement se faisait impérieusement sentir, nous a paru utile pourvu qu'il fût provoqué avec des formes qui préviennent ou arrêtent tout esprit d'innovation (art. 229—233).

La Loi fondamentale des Provinces-Unies avait réservé à la commission qui l'a rédigée le droit d'en interpréter les dispositions, pendant

missie, die dezelve ontworpen had, opgedragen de bevoegdheid, om derzelver bepalingen, in geval van twijfeling, gedurende de drie eerste jaren na derzelver invoering, uit te leggen: wij hebben gedacht dat de wet, die het gemeen overleg van den Koning en de Staten-Generaal uitdrukt, de meeste bevoegdheid tot zulk eene uitlegging had, daar dezelve in waarheid niets is, dan eene juiste toepassing van de Grondwet zelve.

Ten einde met behoedzaamheid en zonder schokken de veranderingen daar te stellen, welke de nieuwe Grondwet noodig maakt, heeft zij bij eenige afzonderlijke artikelen aan Uwe Majesteit opgedragen, om geleidelijk alle de onderscheidene bepalingen in werking te brengen, welke zij inhoudt, en om voor de eerste reis de leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal en alle andere magistraatspersonen en ambtenaren aan te stellen, al ware hunne benoeming voor het vervolg op eene andere wijze geregeld (art. add. 1).

Volgens die artikelen blijven ook in volle kracht de wetten, welke de onderscheiden gedeelten van het Rijk bestieren, tot op het oogenblik dat zij met den wenschelijken spoed, maar tevens zonder overhaasting, door andere rijpelijk doordachte wetten zullen zijn vervangen, en aldus heeft de Grondwet zich den besten steun, de magtigste hulp verschaft, welke zij erlangen kan, dat is Uwe wijsheid, en Uwe onbegrensde liefde voor het Volk (art. add. 2).

Mogt Sire! deze Grondwet door Uw doorzigt gelouterd, door den tijd verbeterd, tot de welvaart van het rijk medewerken, het geluk der Natie vermeerderen, en de onderlinge liefde en genegenheid van Vorst en onderdanen aankweeken, welke, zoo vruchtbaar tot waar heil, alleenlijk het voorregt is van eenen goeden Vorst en onder Uw bestier en dat van Uw Huis ons de heerlijkste toekomst oplevert.

's Gravenhage, den 13 Julij 1815.

GYSBERT KAREL VAN HOGENDORP.
W. VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN VAN ZUYLEN.
Le Baron D'ANETHAN.
Par procuration de Mr. RAEPSAET,
B. J. HOLVOET.
J. H. MOLLERUS.
H. W. VAN AYLVA.
GENDEBIEN.
A. J. C. LAMPSINS.
WILH. QUEYSEN.
Le comte DE THIENNES-LOMBIZE.

les trois premières années. Nous avons pensé qu'une loi exprimant nécessairement le sentiment unanime du Roi et des deux Chambres des États Généraux, c'est à la loi que doit être laissée cette interprétation, qui n'est autre chose que la saine application des articles de l'Acte Constitutionel du Royaume.

Pour opérer avec une sage circonspection, sans secousse et sans froissement, les changemens que la Loi fondamentale nécessite, elle attribue par des dispositions organiques à V. M. le soin d'introduire successivement les diverses institutions qu'elle a créées ou rétablies, de nommer pour la première fois les membres de la seconde Chambre des États Généraux, et tous les Magistrats, quelque soit d'ailleurs le mode de nomination qu'elle ait adopté (art. add. 1).

Elle maintient en vigueur toutes les lois qui régissent les diverses parties du Royaume, jusqu'au moment où elles auront été remplacées, avec la célérité désirable mais sans précipitation, par d'autres lois bien méditées; et elle se donne ainsi le meilleur appui, l'auxiliaire le plus puissant qu'elle puisse avoir, Votre sagesse et Votre amour pour Vos sujets (art. add. 2).

Puisse, Sire, cette Loi fondamentale, après avoir été corrigée par Vos lumières et améliorée par le temps, contribuer à la prospérité du Royaume, ajouter au bien-être de la Nation, et nourrir cet attachement mutuel du Prince et de ses sujets, si fécond en résultats, prérogative qui n'appartient qu'aux bons Rois, et qui sous Votre glorieuse Dynastie nous promet les plus belles destinées.

A la Haye le 13 Juillet 1815.

Gysbert Karel van Hogendorp.
W. van Tuyll van Serooskerken van Zuilen.
Le Baron D'Anethan.
Par procuration de Mr. Raepsaet,
B. J. Holvoet.
J. H. Mollerus.
H. W. van Aylva.
Gendebien.
A. J. C. Lampsins.
Wilh. Queysen.
Le Comte de Thiennes-Lombize.

Le comte de Méan.
O. le Clercq.
Théod. Dotrenge.
Le comte de Mérode-Westerloo.
B. J. Holvoet.
J. v. d. Dussen.
Cornelis Theodorus Elout.
F. du Bois.
J. E. N. van Lynden.
C. F. van Maanen.
E. J. Alberda.
F. van der Duyn van Maasdam.
De Coninck.
Le comte D'Aerschot.
J. D. Meyer, Secretaris.

GRONDWET.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het Rijk en deszelfs Inwoners.

Artikel 1.

Het Koningrijk der Nederlanden (zoo als hetzelve omschreven is bij het tractaat tusschen de Mogendheden van Europa, op het congres van Weenen vergaderd, gesloten en geteekend op den 9den Junij 1815), bestaat uit de volgende Provincien:

Noord-Braband, Zuid-Braband, Limburg, Gelderland, Luik, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Henegouwen, Holland, Zeeland, Namen, Antwerpen, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe:

Het Groot-Hertogdom van Luxemburg, in de grenzen bij het gemelde tractaat bepaald, onder dezelfde Souvereiniteit als het Koningrijk der Nederlanden geplaatst zijnde, zal dezelfde Grondwet hebben, behoudens deszelfs betrekkingen tot het Duitsch verbond.

2. De Provincien van Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, behouden hare tegenwoordige grenzen.

Noord-Braband bestaat uit de Provincie, die tegenwoordig den naam van Braband draagt, met uitzondering van dat gedeelte, hetwelk tot het departement der Beneden-Maas heeft behoord.

De Provincie van Zuid-Braband (Departement van de Dijle), van Oost-Vlaanderen (Departement van de Schelde), van West-Vlaanderen

Le Comte de Méan.
O. Leclercq.
Théod. Dotrenge.
Le Comte de Mérode-Westerloo.
B. J. Holvoet.
J. v. d. Dussen.
Cornelis Theodorus Elout.
F. du Bois.
J. E. N. van Lynden.
C. F. van Maanen.
E. J. Alberda.
F. van der Duyn van Maasdam.
De Coninck.
Le Comte D'Aerschot.
J. D. Meyer, Secrétaire.

LOI FONDAMENTALE.

CHAPITRE PREMIER.

Du Royaume et des Regnicoles.

Article Premier.

Le Royaume des Pays-Bas, dont les limites sont fixées par le traité conclu entre les Puissances de l'Europe assemblées au Congrès de Vienne, signé le 9 Juin 1815, est composé des Provinces suivantes:

Brabant Septentrional, Brabant Méridional, Limbourg, Gueldre, Liège, Flandre Orientale, Flandre Occidentale, Hainaut, Hollande, Zélande, Namur, Anvers, Utrecht, Frise, Overyssel, Groningue, Drenthe.

Le Grand-Duché de Luxembourg, tel qu'il est limité par le traité de Vienne, étant placé sous la même souveraineté que le Royaume des Pays-Bas, sera régi par la même Loi fondamentale, sauf ses relations avec la Confédération Germanique.

2. Les Provinces de Gueldre, Hollande, Zélande, Utrecht, Frise, Overyssel, Groningue et Drenthe conservent leurs limites actuelles.

Le Brabant Septentrional consiste dans le territoire de la Province qui porte actuellement le nom de Brabant, à l'exception de la partie qui a appartenu au département de la Meuse inférieure.

Les Provinces de Brabant Méridional (département de la Dyle, de Flandre Orientale (département de l'Escaut), de Flandre Occidentale

(Departement van dé Lijs), van Henegouwen (Departement van Jemmapes), en van Antwerpen (Departement der beide Nethen), behouden de grenzen van die Departementen.

De Provincie van Limburg is zamengesteld uit het geheele Departement van de Beneden-Maas, en die gedeelten van het Departement van de Roer, die volgens het tractaat van Weenen tot het Rijk behooren.

De Provincie van Luik bevat het Departement der Ourthe, met uitzondering van dat gedeelte, hetwelk bij hetzelfde tractaat daarvan afgescheiden is.

De Provincie van Namen bestaat uit dat gedeelte van het Departement der Sambre en Maas, dat niet tot het Groot-Hertogdom Luxemburg behoort.

De grenzen van het Groot-Hertogdom Luxemburg zijn bij het gemelde tractaat bepaald.

3. De meer juiste bepalingen, welke nader omtrent de grensscheidingen der Provincien onderling mogten noodig en dienstig worden geoordeeld, zullen bij eene wet worden geregeld, met inachtneming, zoo wel van de belangen der ingezetenen als van het gerief der algemeene administratie.

4. Allen, die zich op het grondgebied van het Rijk bevinden, het zij ingezetenen of vreemdelingen, hebben gelijke aanspraak op bescherming van persoon en goederen.

5. De oefening der burgerlijke regten wordt bij de wet bepaald.

6. De oefening van het stemregt in de steden en ten platten lande, zoo wel als de bevoegdheid om deel te nemen aan de Provinciale en Plaatselijke besturen, wordt bij de Provinciale en Plaatselijke reglementen geregeld.

7. De beschikkingen dezer reglementen, het regt en de bevoegdheid in het vorig artikel gemeld betreffende, zoo als dezelve op het einde van het tiende jaar na de afkondiging dezer Grondwet in werking zijn, zullen beschouwd worden een deel van deze Grondwet uit te maken.

8. Tot leden der Staten-Generaal, hoofden of leden van Departementen van algemeen bestuur, leden van den Raad van State, Commissarissen des Konings in de Provincien, en leden van den Hoogen Raad, kunnen alleenlijk benoemd worden Nederlandsche ingezetenen, geboren binnen het Rijk of deszelfs buitenlandsche bezittingen, uit ouders aldaar gevestigd.

Die uit zoodanige ouders, ter oorzake van 's Lands dienst afwezend, of anderzins op reis zijnde, buiten het Rijk geboren zijn, worden met de vorigen gelijk gesteld.

9. Tot alle andere bedieningen zijn alle de ingezetenen, zonder onderscheid, benoembaar, welke geboren Nederlanders zijn, of, het zij door wet-duiding, het zij door naturalisatie, daarvoor gehouden worden.

10. Gedurende een jaar na de invoering dezer Grondwet, staat

(département de la Lys), de Hainaut (département de Jemmapes) et d'Anvers (département des deux Nèthes) conservent les limites actuelles de ces départemens.

La Province de Limbourg est composée du département de la Meuse inférieure en entier, et des parties du département de la Roer qui appartiennent au Royaume par le traité de Vienne.

La Province de Liège comprend le territoire du département de l'Ourthe, à l'exception de la partie qui en a été séparée par le même traité.

La Province de Namur contient la partie du département de Sambre et Meuse qui n'appartient pas au Grand-Duché de Luxembourg.

Les limites du Grand-Duché de Luxembourg sont fixées par le traité de Vienne.

3. Les rectifications des limites entre les Provinces, jugées utiles ou nécessaires, seront fixées par une loi, qui aura égard tant à l'intérêt des habitans qu'aux convenances de l'administration générale.

4. Tout individu qui se trouve sur le territoire du Royaume, soit regnicole, soit étranger, jouit de la protection accordée aux personnes et aux biens.

5. L'exercice des droits civils est déterminé par la loi.

6. Le droit de voter dans les villes et les campagnes, ainsi que l'admissibilité dans les administrations provinciales ou locales est réglé par les statuts provinciaux et locaux.

7. Les dispositions de ces statuts relatives au droit et à l'admissibilité menntionés au précédent article, telles qu'elles seront en vigueur à l'expiration de la dixième année qui suivra la promulgation de la Loi fondamentale, seront censées faire partie de cette loi.

8. Nul ne peut être nommé membre des États Généraux, chef ou membre des départemens d'administration générale, Conseiller d'État, Commissaire du Roi dans les Provinces ou membre de la Haute Cour, s'il n'est habitant des Pays-Bas, né soit dans le Royaume, soit dans ses Colonies, de parens qui y sont domiciliés.

S'il est né à l'étranger pendant une absence de ses parens, momentanée ou pour service public, il jouit des mêmes droits.

9. Les naturels du Royaume, ou réputés tels, soit par une fiction de la loi, soit par la naturalisation, sont indistinctement admissibles à toutes autres fonctions.

10. Pendant une année après la promulgation de la présente Loi

het den Koning vrij, aan personen buiten 's Lands geboren, doch binnen het Rijk gevestigd, het volle regt van inboorlingschap en de verkiesbaarheid tot alle ambten, zonder onderscheid, te vergunnen.

11. Ieder is, zonder onderscheid van rang en geboorte, tot alle ambten en bedieningen benoembaar, behoudens hetgene betrekkelijk de zamenstelling der Provinciale Staten, bij de reglementen ingevolge het 4de hoofdstuk is bepaald.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van den Koning.

I. Afdeeling.

Van de Troonsopvolging.

12. De Kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen aan Zijne Majesteit *Willem Frederik*, Prins van Oranje-Nassau, om door Hem en Zijne wettige nakomelingen te worden bezeten erfelijk, overeenkomstig de navolgende bepalingen.

13. De wettige nakomelingen van den regerenden Koning zijn de kinderen reeds geboren, of die nog mogten geboren worden, uit Zijn tegenwoordig huwelijk, met Hare Majesteit *Frederika Louisa Wilhelmina*, Prinses van Pruissen; en voorts in het algemeen alle afstammelingen, welke geboren zullen worden uit een huwelijk door den Koning, met gemeen overleg der Staten-Generaal, aangegaan of toegestemd.

14. De Kroon gaat over bij regt van eerstgeboorte, des dat de oudste zoon van den Koning, of wel het mannelijk oir van den oudsten zoon, bij representatie opvolgt.

15. Bij ontstentenis van mannelijk oir uit den oudsten zoon gesproten, gaat de Kroon over aan diens broeders of hun mannelijk oir, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie.

16. Bij geheele ontstentenis van mannelijk oir uit het Huis van Oranje-Nassau, gaat de Kroon over op de dochters van den Koning, bij regt van eerstgeboorte.

17. Ook dochters van den Koning ontbrekende, brengt de oudste dochter van de oudste nedergaande mannelijke lijn uit den laatsten Koning, de Koninklijke waardigheid in haar Huis over, en wordt bij vóór-overlijden door hare afstammelingen gerepresenteerd.

18. Zoo er geene mannelijke nedergaande lijn uit den laatsten Koning bestaat, erft de oudste nedergaande vrouwelijke lijn, des dat de mannelijke tak vóór den vrouwelijken tak, en de oudste vóór de jongere, en in iedere tak mannen vóór vrouwen, en ouder vóór jonger den voorrang hebben.

19. Wanneer de Koning zonder nakomelingschap sterft, en er geen

fondamentale, le Roi pourra accorder à des personnes nées à l'étranger et domiciliées dans le Royaume, les droits d'indigénat et l'admissibilité à tous emplois quelconques.

11. Toute personne est également admissible aux emplois, sans distinction de rang et de naissance, sauf ce qui est déterminé par les réglemens des Provinces en conséquence du Chap. 4 de la Loi fondamentale, relativement à la formation des États Provinciaux.

CHAPITRE II.

Du Roi.

Section Première.

De la Succession au Trône.

12. La Couronne du Royaume des Pays-Bas est et demeure déférée à S. M. *Guillaume Frédéric*, Prince d'Orange-Nassau, et héréditairement à ses descendans légitimes, conformément aux dispositions suivantes.

13. Les descendans légitimes du Roi regnant, sont les enfans nés et à naître de son mariage avec S. M. *Frédérique Louise Wilhelmine*, Princesse de Prusse; et en général les descendans issus d'un mariage contracté ou consenti par le Roi, d'un commun accord avec les États Généraux.

14. La Couronne est héréditaire par droit de primogéniture, de sorte que le fils ainé du Roi, ou son descendant mâle par mâle, succède par réprésentation.

15. A défaut de descendance mâle par mâle du fils ainé, la Couronne passe à ses frères, ou à leurs decsendans mâle par mâle, également par droit de primogéniture et de représentation.

16. A défaut total de descendance mâle par mâle de la Maison d'Orange-Nassau, les filles du Roi sont appelées par ordre de primogéniture

17. Si le Roi n'a pas laissé de filles, la Princesse ainée de la ligne masculine descendante ainée du dernier Roi, fait passer la Couronne dans sa Maison, et en cas de prédécès, elle est représentée par ses descendans.

18. S'il n'existe pas de ligne masculine descendante du dernier Roi, la ligne féminine ainée descendante de ce Roi sucède, en préférant toujours la branche masculine à la féminine, et l'ainée à la puinée, et dans chaque branche le mâle à la femme, et l'ainé au puiné.

19. Si le Roi meurt sans laisser de postérité et s'il n'y a pas de

mannelijk oir uit het huis van Oranje-Nassau overig is, volgt hem zijne naaste bloedverwante, mits van den Koninklijken Huize zijnde, op, en wordt mede bij vòòr-overlijden, door hare afstammelingen gerepresenteerd,

20. Wanneer eene vrouw de Kroon in een ander Huis heeft overgebragt, treedt dit Huis in alle de regten van het oorspronkelijk Stamhuis, en de vorige artikelen zijn op hetzelve toepasselijk, met dat gevolg, dat haar mannelijk oir vóór alle vrouwen of vrouwelijke afstammelingen erft, en geene andere lijn geroepen wordt, zoo lang iemand van hare nakomelingen in leven is.

21. Eene Prinses buiten toestemming der Staten-Generaal, een huwelijk hebbende aangegaan, heeft geen regt tot de Kroon.

Eene Koningin, buiten die toestemming een huwelijk aangaande, doet afstand van de Kroon.

22. Bij ontstentenis van nakomelingschap uit den tegenwoordigen Koning *Willem Frederik van Oranje-Nassau*, gaat de Kroon over aan deszelfs Zuster, Prinses *Frederika Louisa Wilhelmina van Oranje*, Douairiere van wijlen *Carel George August*, Erfprins van Brunswijk-Lunenburg, of hare wettige nakomelingen, uit zoodanig nader huwelijk, als door dezelve, overeenkomstig art. 13, mogt worden aangegaan.

23. Indien ook de wettige nakomelingschap van deze Vorstin ontbreekt, gaat het erfregt over op het wettig mannelijk oir van Prinses *Carolina van Oranje*, Zuster van wijlen Prins *Willem den Vijfden*, en Gemalin van wijlen den Prins ven Nassau-Weilburg, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie.

24. Wanneer bijzondere omstandigheden eenige verandering in de opvolging van den troon mogten noodzakelijk maken, is de Koning bevoegd, daaromtrent eene voordragt te doen aan de Staten-Generaal in eene vereenigde zitting van de beide Kamers. In dat geval wordt de Tweede Kamer opgeroepen in dubbelen getale.

25. Ingeval er geen bevoegde Troonopvolger volgens deze Grondwet mogt bestaan, draagt de Koning aan de Staten-Generaal, vergaderd en zamengesteld in voege als bij het vorig artikel is aangewezen, eenen Opvolger voor.

26. De Staten-Generaal deze voordragt hebbende goedgekeurd, brengt de Koning dien Opvolger ter kennis van den Volke, op de wijze waarop de wetten worden afgekondigd, en doet denzelven plegtiglijk uitroepen.

27. Indien zulk een Opvolger niet mogt benoemd zijn vóór het overlijden van den Koning, zullen de Staten-Generaal, vergaderd en zamengesteld als bij art. 24, eenen Opvolger benoemen en plegtiglijk uitroepen.

28. In de gevallen, bij art. 22, 23, 24, 25 en 27 omschreven, wordt de troonopvolging geregeld naar de bepalingen van art. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 en 20.

descendance mâle par mâle de la Maison d'Orange-Nassau, la plus proche parente du dernier Roi, de la Maison Royale, et en cas de prédécès, ses descendans succèdent à la Couronne.

20. Lorsqu'une femme a fait passer la Couronne dans une autre Maison, cette Maison est subrogée a tous les droits de la Maison actuellement regnante, et les articles précédens lui sont applicables, de sorte que ses descendans mâles par mâles, succèdent, à l'exclusion des femmes ou de la descendance féminine, et qu'aucune autre ligne ne peut être appelée au trône, tant que cette descendance n'est pas entièrement éteinte.

21. Une Princesse qui se serait mariée sans le consentement des États Généraux, n'a point de droits au trône.

Une Reine abdique, en contractant mariage sans le consentement des États Généraux.

22. A défaut de postérité du Roi *Guillaume Frédéric* d'Orange-Nassau actuellement régnant, la Couronne est dévolue à sa sœur, la Princesse *Frédérique Louise Wilhelmine* d'Orange, Douairière de feu *Charles George Auguste*, Prince héréditaire de Brunswic-Lunebourg, ou à ses descendans légitimes, nés d'un mariage contracté conformément aux dispositions de l'article 13, ci-dessus.

23. A défaut de descendans légitimes de cette Princesse, la Couronne passe aux descendans mâles légitimes de la Princesse *Caroline* d'Orange, sœur de feu le Prince *Guillaume V*, épouse de feu le Prince de Nassau-Weilbourg, toujours par droit de primogéniture et de représentation.

24. Si des circonstances particulières rendaient nécessaire quelque changement dans l'ordre de succession à la Royauté, le Roi pourra présenter à ce sujet un projet de loi aux États Généraux, Chambres réunies; dans ce cas, la seconde Chambre sera convoquée en nombre double.

25. Le Roi qui n'a pas de successeur appelé à la Couronne par la Loi fondamentale, en propose un aux États Généraux, assemblés et composés comme à l'article précédent.

26. Si la proposition est agréée par les États Généraux, le Roi fait connaître son successeur à la Nation dans les formes prescrites pour la promulgation des lois, et le fait proclamer solennellement.

27. S'il n'a pas été nommé un successeur au Roi avant sa mort, les États Genéraux assemblés et composés comme à l'article 24, le nomment et le proclament solennellement.

28. Dans les cas mentionnés aux articles 22, 23, 24, 25 et 27, la succession reste réglée comme elle l'est par les articles 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 et 20.

29. De Koning der Nederlanden kan geene vreemde Kroon dragen. In geen geval kan de zetel van de Regering buiten het Rijk worden verplaatst.

II Afdeeling.

Van het inkomen der Kroon.

30. De Koning geniet uit 's Lands kas een jaarlijksch inkomen van *f* 2,400,000.

31. Bij de wet kan worden bepaald, dat aan den tegenwoordigen Koning *Willem Frederik* van Oranje-Nassau, des verkiezende, tot gedeeltelijke voldoening van het gemelde jaarlijksch inkomen, in vollen eigendom als patrimonieel goed zullen worden overgegeven zoo veel domeinen, als een zuiver inkomen van vijf tonnen gouds opbrengen.

32. Den Koning worden tot deszelfs gebruik zomer- en winterverblijven in gereedheid gebragt, voor welker onderhoud echter niet meer dan *f* 100,000 jaarlijks, ten laste van den Lande kunnen worden gebragt.

33. De Koning, mitsgaders de Prinsen en Prinsessen van zijn Huis, zijn vrij van alle personele lasten en beschreven middelen, met uitzondering van de verponding. De gebouwen tot hunne woning of gebruik bestemd, zijn van de verponding ontheven.

Geen vrijdom van eenige andere belasting wordt door hen genoten.

34. De Koning rigt zijn Huis naar eigen goedvinden in.

35. Eene Koningin-weduwe geniet, gedurende haren weduwelijken staat, uit 's Lands kas, een jaarlijksch inkomen van *f* 150,000.

36. De oudste van des Konings zonen, of verdere mannelijke nakomelingen, die de vermoedelijke erfgenaam is van de Kroon, is des Konings eerste onderdaan, en voert den titel van Prins van Oranje.

37. De Prins van Oranje geniet als zoodanig uit 's Lands kas een jaarlijksch inkomen van *f* 100,000, te rekenen van den tijd dat hij den ouderdom van achttien jaren zal hebben vervuld; dit inkomen wordt gebragt op *f* 200,000 na het voltrekken van een huwelijk, overeenkomstig art. 13 dezer Grondwet.

III Afdeeling.

Van de voogdij des Konings.

38. De Koning is meerderjarig als zijn achttiende jaar vervuld is.

39. Ingevalle van minderjarigheid staat de Koning onder de voogdij van eenige leden van het Koninklijk Huis, en eenige aanzienlijke inboorlingen van het Rijk.

40. Deze voogdij wordt vooraf beraamd door den regerenden Koning en de Staten-Generaal, in eene vereenigde zitting der beide Kamers.

29. Le Roi des Pays-Bas ne peut porter une autre Couronne.
En aucun cas, le siège du gouvernement ne peut être placé hors du Royaume.

Section II.

Des Revenus de la Couronne.

30. Le Roi jouit d'un revenu annuel de 2,400,000 florins, payables par le trésor public.
31. Si le Roi *Guillaume Frédéric* d'Orange-Nassau, actuellement regnant, en fait la proposition, il peut lui être assigné, par une loi, des domaines en toute propriété à concurrence de 500,000 florins de produit, lesquels seront déduits des revenus déterminés à l'article précédent.
32. Des palais d'été et d'hiver convenablement meublés sont affectés à l'habitation du Roi, avec une somme annuelle qui n'excédera pas 100,000 florins, pour l'entretien de ces palais.

33. Le Roi, les Princes, et les Princesses de sa Maison, sont exempts de toute imposition personnelle et directe; ils nè sont exempts de l'impôt foncier, que pour les habitations qui leur sont assignées; ils sont soumis à toutes les autres impositions.

34. Le Roi règle sa maison, comme bon lui semble.
35. Une Reine Douairière jouit pendant son veuvage, d'un revenu annuel de 150,000 florins sur le trésor public.
36. Le Fils aîné du Roi, ou son descendant mâle, héritier présomptif de la Couronne, est le premier sujet du Roi; il porte le titre de Prince d'Orange.
37. Le Prince d'Orange, en cette qualité, à l'age de 18 ans accomplis, jouit sur le trésor public d'un revenu annuel de 100,000 florins, qui sera porté à 200,000 florins, lorsqu'il aura contracté un mariage, en se conformant à l'article 13.

Section III.

De la Tutelle du Roi.

38. Le Roi est majeur à l'âge de 18 ans accomplis.
39. En cas de minorité, le Roi est sous la tutelle de quelques membres de la Maison Royale, et de quelques personnes notables et indigènes.
40. Cette tutelle est déférée d'avance par le Roi regnant, de concert avec les États Généraux, Chambres réunies.

41. Indien de schikking, betreffende de voogdij, niet mogt gemaakt zijn vóór het overlijden van den regerenden Koning, wordt daarin door de Staten-Generaal in eene vereenigde zitting der beide Kamers voorzien, met overleg, zoo veel mogelijk, van eenige der naaste bloedverwanten van den minderjarigen Koning.

42. Alvorens de voogdij te aanvaarden, legt elk der voogden in eene vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten-Generaal, in handen van den President af den volgenden eed:

« Ik zweer trouw aan den Koning, en dat ik wijders alle de pligten, welke de voogdij mij oplegt, heiliglijk zal vervullen, en mij bijzonderlijk zal toeleggen, om den Koning gehechtheid aan de Grondwet en liefde voor zijn Volk in te boezemen. »

« Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig! »

IV Afdeeling.

Van het Regentschap.

43. Gedurende de minderjarigheid van den Koning, wordt het Koninklijk gezag waargenomen door eenen Regent.

Deze Regent wordt door den regerenden Koning en de Staten-Generaal in eene vereenigde zitting der beide Kamers te voren benoemd.

Op gelijke wijze kan worden vastgesteld de opvolging in het regentschap, tot des Konings meerderjarigheid toe.

44. Wanneer bij het leven van den overleden Koning geene schikking omtrent het regentschap is gemaakt, wordt daarin door de Staten-Generaal, volgens de bepalingen in art. 24 vergaderd en zamengesteld, voorzien.

Ingevalle de opvolging in het regentschap niet is geregeld, kan dezelve door den Regent en de Staten-Generaal als voren gezamenlijk worden beraamd.

45. De Regent legt in eene vereenigde zitting van de beide Kamers der Staten-Generaal, in handen van den voorzitter, den navolgenden eed af:

« Ik zweer trouw aan den Koning; dat ik voorts in de waarneming van het Koninklijk gezag, zoo lange de Koning minderjarig is (zoo lange de Koning buiten staat blijft de regering waar te nemen) de Grondwet van het Rijk steeds zal onderhouden en handhaven, en dat ik daarvan bij geene gelegenheid, of onder geen voorwendsel hoegenaamd, zal afwijken, of gedoogen dat daarvan afgeweken worde. »

« Ik zweer wijders, dat ik de onafhankelijkheid van het Rijk, en de algeheele uitgestrektheid van deszelfs grondgebied, met al mijn vermogen zal verdedigen en bewaren; dat ik de algemeene en bijzondere vrijheid, en de regten van alle des Konings onderda-

41. Si elle n'a pas été déférée par son prédécesseur, il y est pourvu par les États Généraux, Chambres réunies, qui se concertent, s'il est possible, avec quelques proches parens du Roi mineur.

42. Chacun des tuteurs, avant d'entrer en fonctions, prête dans l'assemblée des États Généraux, Chambres reunies, et entre les mains du Président, le serment qui suit:

« Je jure fidélité au Roi, je jure de remplir réligieusement tous » les devoirs que sa tutelle m'impose, et nommément de lui inspirer » l'attachement à la Loi fondamentale de son Royaume, et l'amour » de son Peuple. »

« Ainsi Dieu me soit en aide. »

Section IV.

De la Régence.

43. Pendant la minorité du Roi, le pouvoir Royal est exercé par un Régent; il est nommé d'avance par le Roi régnant, de concert avec les États Généraux, Chambres réunies. La succession à la régence pendant la minorité du Roi, peut être réglée de la même manière.

44. Si le Régent n'a pas été nommé pendant la vie du Roi, il l'est par les États Généraux assemblés et composés comme il est dit à l'article 24.

Si la succession à la régence n'a pas été réglée, elle peut l'être par le Régent, de concert avec les États Généraux, composés comme dessus.

45. Le Régent prête dans une assemblée des États Généraux, Chambres réunies, et entre les mains du Président, le serment suivant:

« Je jure obéissance au Roi; je jure que dans l'exercice du pouvoir » Royal pendant la minorité du Roi (pendant que le Roi se trouvera » hors d'état de regner, j'observerai et maintiendrai la Loi fondamen- » tale du Royaume, et qu'en aucune occasion et sous aucun prétexte, » quel qu'il puisse être, je ne m'en écarterai, ni ne permettra qu'on » s'en écarte.

« Je jure de plus, de défendre et de conserver de tout mon pouvoir » l'indépendance du Royaume et l'intégrité de son territoire, ainsi que » la liberté publique et individuelle, de maintenir les droits de tous et » chacun des sujets du Roi, et d'employer à la conservation de la

»nen, en van een ieder derzelven zal beschermen, en tot instand- »houding en bevordering van de algemeene en bijzondere wel- »vaart, alle middelen aanwenden, welke de wetten ter mijner be- »schikking stellen; gelijk een goed en getrouw Regent schuldig is en »behoort te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!* »

46. Het Koninklijk gezag wordt mede waargenomen door een Regent, ingevalle de Koning buiten staat geraakt de Regering waar te nemen.

Wanneer aan den Raad van State, zamengesteld uit de leden daarin gewone zitting hebbende, en de hoofden der ministeriële Departementen, na een naauwkeurig onderzoek, gebleken is, dat zulk een geval bestaat, roept dezelve de Staten-Generaal, en wel de Tweede Kamer in dubbelen getale, bijeen, ten einde daarin gedurende het bestaande beletsel te voorzien.

De leden der Staten-Generaal, die zich op den een-en-twintigsten dag na deze oproeping ter plaatse bevinden, waar de zetel van het Gouvernement gevestigd is, openen de vergadering.

47. Indien er eenig toezigt op den persoon des Konings, die zich in de omstandigheden, bij het vorig artikel bedoeld, bevindt, noodig is, wordt daarin voorzien, naar de beginselen omtrent de voogdij van eenen minderjarigen Koning, bij art. 39 en 41 bepaald.

48. Wanneer de Prins van Oranje in dat geval zijn achttiende jaar vervuld heeft, is hij van regtswege Regent.

49. Wanneer de Prins van Oranje zijn achttiende jaar niet heeft vervuld, gelijk mede in de gevallen bij art. 27 en 44 voorzien, wordt het Koninklijk gezag uitgeoefend door den Raad van State, zamengesteld op dezelfde wijze als bij art. 46, tot dat daaromtrent door de Staten-Generaal is voorzien.

De leden van dien Raad leggen in handen van den voorzitter, en deze in tegenwoordigheid der vergadering, af den navolgenden eed:

« Ik zweer, dat ik als lid (voorzitter) van den Raad van State, » de Grondwet van het Rijk zal helpen onderhouden en handhaven, » in de waarneming van het Koninklijk gezag, tot dat daarin door » de Staten-Generaal zal zijn voorzien.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!* »

50. Bij de benoeming van den Regent wordt tevens bepaald de som, die op het jaarlijksch inkomen van de Kroon zal worden genomen, voor de kosten van het regentschap. Deze bepaling kan gedurende het regentschap niet worden veranderd.

51. Indien de Koning aan de Staten-Generaal geen Troonopvolger heeft voorgedragen (art. 25); indien gezamenlijk met dezelven geene

»prospérité générale et particulière, ainsi que le doit un bon et »fidèle Régent, tous les moyens que les lois mettent à ma disposition.

« Ainsi Dieu me soit en aide.»

46. Le pouvoir Royal est également exercé par un Régent, lorsque le Roi se trouve hors d'état de regner.

Le Conseil d'État, composé des membres ordinaires, et des chefs des départemens ministériels, après avoir constaté par un examen exact, que ce cas existe, convoque les États Généraux (la seconde Chambre en nombre double) afin d'y pourvoir pour la durée de l'empêchement.

Les membres des États Généraux, qui le vingt-unième jour après la convocation se trouvent dans le lieu où siège le gouvernement, ouvrent la session.

47. S'il y a lieu à pourvoir à la garde de la personne du Roi, qui se trouve dans le cas de l'article précédent, on suit les principes établis aux art. 39 et 41 pour la tutelle d'un Roi mineur.

48. Si dans ce cas le Prince d'Orange a 18 ans accomplis, il est Régent de droit.

49. Si le Prince d'Orange n'a pas 18 ans accomplis, et dans les cas prévus aux articles 27 et 44, le Conseil d'État, composé comme à l'article 46, exerce l'autorité Royale, jusqu'a ce qu'il y soit pourvu par les États Généraux.

Les membres de ce Conseil prêtent entre les mains du Président, et celui-ci en présence de l'assemblée, le serment suivant:

« Je jure comme membre (Président) du Conseil d'État, de concou-»rir au maintien et à l'observation de la loi fondamentale du Royaume »dans l'exercice du pouvoir Royal, jusqu'à ce qu'il y soit pourvu par »les États Généraux.

« Ainsi Dieu me soit en aide.»

50. L'acte qui établit la Régence fixera le prélèvement qui sera fait sur les revenus de la Couronne, pour les dépenses de la Régence. Ce prélèvement ne sera pas changé, pendant toute la durée de la Régence.

51. Si le Roi n'a pas proposé aux États Généraux un successeur à la Couronne (art. 25), s'il n'a pas concerté avec eux la tutelle du Roi

voogdij over den minderjarigen Koning is benaamd (art. 40); indien er geen Regent is benoemd (art. 43), verklaren de Staten-Generaal plegtiglijk welk geval bestaat, en voorzien daarin vervolgens op de gronden hier-voren gelegd, bij art. 27, 41 en 44.

V Afdeeling.

Van de inhuldiging des Konings.

52. De Koning wordt bij het aanvaarden der Regering plegtiglijk beëedigd en ingehuldigd, in eene openbare en vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten-Generaal, welke te dien einde onder den blooten Hemel gehouden wordt; in tijden van vrede heeft deze plegtigheid plaats beurtelings te Amsterdam en in eene der Steden van de Zuidelijke Provincien, ter keuze des Konings.

53. In deze openbare vergadering wordt aan den Koning de geheele Grondwet voorgelezen, en daarna door dezelve de volgende eed afgelegd:

« Ik zweer aan het Nederlandsche Volk, dat ik de Grondwet des » Rijks steeds zal onderhouden en handhaven, en dat ik daarvan » bij geene gelegenheid en onder geen voorwendsel hoegenaamd, » zal afwijken, of gedoogen dat daarvan afgeweken worde.»

« Ik zweer wijders dat ik de onafhankelijkheid van het Rijk en de » algeheele uitgestrektheid van deszelfs grondgebied met al mijn » vermogen zal verdedigen en bewaren; dat ik de algemeene en » bijzondere vrijheid en de regten van alle mijne onderdanen en » van ieder derzelven zal beschermen en beveiligen, en tot in» standhouding en bevordering van de algemeene en bijzondere » welvaart, alle middelen zal aanwenden, welke de wetten ter » mijner beschikking stellen, zoo als een goed Koning schuldig is » en behoort te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!* »

54. Na het afleggen van den voormelden eed, wordt de Koning in dezelfde openbare vergadering ingehuldigd bij de Staten-Generaal, welker Voorzitter de volgende plegtige verklaring uitspreekt, die vervolgens door hem en elk der leden hoofd voor hoofd beëedigd wordt:

« Wij zweren in den naam van het Volk der Nederlanden, dat » wij, krachtens de Grondwet van dezen Staat, U als Koning » hulden en ontvangen; dat wij de regten Uwer Kroon zullen be» waren en onderhouden, U getrouw en gedienstig zullen zijn in » de bescherming van Uwen persoon en van Uwe Koninklijke » waardigheid; wij zweren voorts alles te zullen doen, wat goede » en getrouwe Staten-Generaal schuldig zijn en behooren te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig!* »

mineur (art. 40), s'il n'a pas désigné avec eux le Régent du Royaume (art. 43), les États Généraux déclarent solennellement le cas qui existe, et ils y pourvoient ainsi qu'il est prescrit aux articles 27, 41 et 44.

Section V.

De l'inauguration du Roi.

52. Le Roi, lorsqu'il prend les rênes du gouvernement, est inauguré solennellement dans une séance publique des États Généraux, Chambres réunies. Cette séance est tenue en plein air.

En temps de paix, l'inauguration a lieu alternativement à Amsterdam et dans une Ville des Provinces Méridionales, au choix du Roi.

53. Dans cette séance publique, après qu'il a été donné au Roi lecture de la Loi fondamentale en entier, il prête le serment suivant :

« Je jure au Peuple des Pays-Bas, de maintenir et d'observer la »Loi fondamentale du Royaume, et qu'en aucune occasion ou sous »aucun prétexte, quel qu'il puisse être, je ne m'en écarterai, ni ne »souffrirai qu'on s'en écarte.

« Je jure de plus, de défendre et de conserver de tout mon »pouvoir, l'indépendance du Royaume et l'intégrité de son »territoire, ainsi que la liberté publique et individuelle; de maintenir »les droits de tous et chacun de mes sujets, et d'employer à la con»servation et à l'accroissement de la prospérité générale et particulière, »ainsi que le doit un bon Roi, tous les moyens que les lois mettent »à ma disposition.»

« Ainsi Dieu me soit en aide.»

54. Après la prestation de ce serment, le Roi est inauguré dans la même séance par les États Généraux.

Le Président prononce à cet effet la déclaration solennelle qui suit, que lui et tous les membres confirment par un serment individuel :

« Nous jurons, au nom du Peuple des Pays-Bas, qu'en vertu de la »Loi fondamentale de cet État, nous Vous recevons et inaugurons »comme Roi; que nous maintiendrons les droits de Votre Couronne, »que nous Vous serons obéissans et fidèles dans la défense de Votre »Personne et de Votre dignité Royale; et nous jurons de faire tout »ce que de bons et fidèles États Généraux sont tenus de faire.»

« Ainsi Dieu nous soit en aide.»

55. Na dat deze beëdiging en inhuldiging door den Koning zijn gebragt ter kennisse van de Staten der Provincien, brengen deze aan Hem hunne hulde toe, in maniere als volgt:

« Wij zweren dat wij U, den wettigen Koning der Nederlanden,
» steeds gehouw en getrouw zullen zijn, in de bescherming van
» Uwen persoon, en van Uwe Koninklijke waardigheid; dat wij
» achtervolgens de verpligtingen ons bij de Grondwet opgelegd,
» de bevelen door U, of van Uwentwege aan ons gegeven, zullen ge-
» hoorzamen: voorts alle uwe dienaren en raden in de nakoming van
» dezelve zullen helpen en bijstaan, en wijders alles zullen doen
» wat getrouwe onderdanen schuldig zijn en behooren te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig!* »

De Staten der Provincien brengen deze schriftelijke verklaring aan den Koning over, door eene plegtige bezending van eenige Leden uit hun midden.

VI Afdeeling.

Van de magt des Konings.

56. De Koning heeft het bestuur der buitenlandsche betrekkingen. Hij benoemt en herroept de Gezanten en Consuls.

57. De Koning verklaart oorlog, en maakt vrede; Hij geeft daarvan kennis aan de beide Kamers der Staten-Generaal, met bijvoeging van alle de openingen, welke Hij met het belang en de zekerheid van het Rijk bestaanbaar oordeelt.

58. Insgelijks wordt aan den Koning opgedragen het regt om alle andere verbonden en verdragen te doen sluiten en te bekrachtigen.

Hij geeft daarvan kennis aan de beide Kamers der Staten-Generaal, zoodra Hij oordeelt dat het belang en de zekerheid van het Rijk zulks toelaten.

Ingevalle de verbonden en verdragen, in tijd van vrede gesloten, mogten inhouden eenigen afstand of ruiling van een gedeelte van het grondgebied des Rijks of van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen, worden dezelve door den Koning niet bekrachtigd, dan na dat de Staten-Generaal op dezelve hunne goedkeuring hebben gegeven.

59. De Koning heeft het oppergezag over de vloten en legers. De Militaire Officieren worden door Hem benoemd en ontslagen, of, daartoe termen zijnde, op pensioen gesteld.

60. De Koning heeft bij uitsluiting het opperbestuur over de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.

61. De Koning heeft het opperbestuur van de algemeene geldmiddelen. Hij regelt de bezoldiging van alle kollegien en ambtenaren, die

55. Le Roi donne connaissance de son inauguration aux États Provinciaux, qui lui rendent hommage dans les termes suivans:

« Nous jurons que nous Vous serons fidèles, comme Roi légitime »des Pays-Bas, dans la défense de Votre Personne et dignité Royale: »et qu'en conformité de la Loi fondamentale, nous obéirons aux »ordonnances, qui nous seront transmises de Votre part; que nous »donnerons aide et assistance dans leur exécution à Vos serviteurs »et conseillers, et qu'en outre nous ferons ce que de fidèles sujets »sont tenus de faire.

« Ainsi Dieu nous soit en aide.»

Une députation solennelle de quelques uns de leurs membres porte cette déclaration au Roi.

Section VI.

De la Prérogative Royale.

56. Le Roi a la direction des affaires étrangères; il nomme et il rappelle les Ministres et les Consuls.

57. Le Roi déclare la guerre et fait la paix; il en donne connaissance aux deux Chambres des États Généraux. Il y joint les communications qu'il croit compatibles avec les intérêts et la sûreté de l'État.

58. Au Roi appartient le droit de conclure et de ratifier tous autres traités et conventions.

Il en donne connaissance aux deux Chambres des États Généraux, aussitôt qu'il croit que l'intérêt et la sûrete de l'État le permettent.

Si des traités, conclus en temps de paix, contiennent une cession ou un échange d'une partie du territoire du Royaume ou de ses possessions dans les autres parties du Monde, ils ne sont ratifiés par le Roi qu'après qu'ils ont éte approuvés par les Etats Généraux.

59. Le Roi dispose des forces de terre et de mer; il en nomme les Officiers, et les révoque, avec pension, s'il y a lieu.

60. La direction suprême des Colonies et des possessions du Royaume dans les autres parties du Monde appartient exclusivement au Roi.

61. Le Roi a la direction suprême des finances, il règle et fixe les traitemens des Collèges et des Fonctionnaires, qui sont acquittés par

uit 's Lands kas betaald worden, en brengt dezelve op de begrooting der staatsbehoeften.

De bezoldiging der ambtenaren van de regterlijke magt wordt door de wet geregeld.

62. De Koning heeft het regt van de munt. Hij vermag zijne beeldtenis op de muntspecien te doen stellen.

63. De Koning verheft in den adelstand; al wie door den Koning in den adelstand verheven wordt, brengt de brieven van adeldom ter kennis van de Staten zijner Provincie, en deelt aanstonds in alle de voorregten daaraan verbonden, bijzonderlijk in de bevoegdheid, om beschreven te worden in de ridderschap, mits voldoende aan de vereischten voor dezelve bepaald.

64. Ridder-orden worden door eene wet, op het voorstel des Konings, ingesteld.

65. Vreemde orden, waaraan geene verpligtingen verbonden zijn, mogen worden aangenomen door den Koning en met zijne toestemming door de Prinsen van zijn Huis.

In geen geval mogen de overige onderdanen des Konings vreemde orden aannemen, zonder deszelfs bijzonder verlof.

66. Insgelijks wordt tot het aannemen van vreemde titels, waardigheden en charges, het bijzonder verlof van den Koning vereischt.

Het is in het vervolg geen' Nederlander geoorloofd, vreemden adeldom aan te nemen.

67. De Koning heeft het regt van gratie, na ingenomen advies van den Hoogen Raad der Nederlanden.

68. Behalve de gevallen waarin het regt van dispensatie aan den Koning bij de wet zelve wordt toegekend, verleent dezelve ook, wanneer de Staten-Generaal niet vergaderd zijn, en de zaken niet gevoegelijk uitstel kunnen lijden, na den Raad van State gehoord te hebben, dispensatien op bepaalde verzoeken van bijzondere personen, wier belangen na ingenomen advies van den Hoogen Raad in materie van Justitie, en na behoorlijk onderzoek der zaken bij de overige Departementen van algemeen bestuur, welke zulks aangaat, gebleken zijn zoodanige vrijstellingen van wettelijke bepalingen in billijkheid te vereischen.

Bij de eerst volgende vergadering der Staten-Generaal, wordt door den Koning opening gegeven, van alle de dispensatien door Hem alzoo verleend.

69. De Koning beslist alle geschillen welke tusschen twee of meer Provincien zouden mogen ontstaan, wanneer hij dezelve in der minne niet kan bijleggen.

70. De Koning draagt aan de Staten-Generaal wetten voor, en doet zoodanige andere voorstellen, als Hij noodig oordeelt.

Hij heeft het regt om de voordragten, aan Hem door de Staten-Generaal gedaan, al of niet goed te keuren.

le Trésor public; il les porte sur le Budget des dépenses de l'État.
Les traitemens des fonctionnaires de l'ordre judiciaire sont fixés par la loi.

62. Le Roi a le droit de battre monnaie; il peut la frapper à son effigie.
63. Le Roi confère la Noblesse; ceux qu'il ennoblit, présentent leurs diplômes aux États de leurs Provinces; ils participent de suite aux prérogatives attachées à la Noblesse, et nommément au droit d'être inscrit dans le Corps Équestre, s'ils réunissent les conditions requises.

64. Tout Ordre de Chévalerie est établi par une loi, sur la proposition du Roi.
65. Des Ordres étrangers, qui n'imposent aucune obligation, peuvent être acceptés par le Roi et par les Princes de sa Maison, de son consentement.
Aucun Ordre étranger, quelqu'il soit, ne peut être accepté par un autre sujet du Roi, sans sa permission expresse.
66. Cette permission est également requise pour l'acceptation de tous titres, dignités ou charges étrangères.
A l'avenir, des lettres de Noblesse conférées par un Prince étranger ne peuvent être acceptées par aucun sujet du Roi.
67. Le Roi a le droit de faire grâce, après avoir pris l'avis de la Haute Cour du Royaume.
68. Outre le droit de dispenser dans les cas déterminés par la loi même, le Roi, lorsqu'il y a urgence, et que les États Généraux ne sont pas assemblés, accorde des dispenses à des particuliers dans leur intérêt privé et sur leur demande, après avoir entendu le Conseil d'État : ces dispenses ne sont accordées en matière de Justice, qu'après avoir pris l'avis de la Haute Cour, et dans les autres matières celui des départemens d'administration qu'elles concernent.
Le Roi donne connaissance aux États Généraux, de toutes les dispenses qu'il a accordées dans l'intervalle d'une session à l'autre.

69. Le Roi décide toutes les contestations qui s'élèvent entre deux ou plusieurs Provinces, s'il ne peut les terminer à l'amiable.

70. Le Roi présente aux États-Généraux les projets de lois, et leur fait telles autres propositions qu'il juge convenables.
Il sanctionne ou il rejette les propositions que lui font les États Généraux.

VII Afdeeling.

Van den Raad van State en de ministeriële Departementen.

71. Er is een Raad van State.

De Koning benoemt deszelfs leden, ten getale van niet meer dan vierentwintig, zoo veel mogelijk uit de verschillende Provinciën van het Rijk. Hij ontslaat dezelve naar welgevallen.

De Koning zelve is voorzitter van den Raad; zulks noodig oordeelende, stelt hij eenen Secretaris van Staat Vice-President aan.

72. De Prins van Oranje is van regtswege lid van den Raad van State, en neemt zitting in denzelven wanneer zijn achttiende jaar vervuld is.

Het staat aan den Koning vrij de Prinsen van den Huize, die tot meerderjarigheid gekomen zijn, zitting in den Raad van State te verleenen.

Het getal der gewone leden ondergaat daardoor geene vermindering.

73. De Koning brengt ter overweging bij den Raad van State alle voorstellen door Hem aan de Staten-Generaal te doen, of door dezen aan Hem gedaan, alsmede alle algemeene maatregelen van inwendig bestuur van den Staat en van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen.

Aan het hoofd der uit te vaardigen wetten en bevelen wordt melding gemaak, dat de Raad van State deswegens gehoord is.

De Koning neemt wijders de gedachten van den Raad van State in over alle zaken van algemeen of bijzonder belang, waarin hij zulks noodig oordeelt.

De Koning alleen besluit, en geeft telkens van zijn genomen besluit kennis aan den Raad.

74. De Koning kan buitengewone Staatsraden benoemen; zij genieten geen traktement.

Hij roept dezelven in den Raad wanneer hij zulks noodig oordeelt.

75. De Koning stelt ministeriële Departementen in, benoemt derzelver hoofden, en ontslaat die naar welgevallen.

Hij roept, zulks geraden oordeelende, een of meer derzelven, tot bijwoning der deliberatien, in den Raad van State.

76. Onverminderd den verderen inhoud van den eed, welken de Koning goedvindt aan de hoofden van ministeriële Departementen en gewone of buitengewone Staatsraden voor te schrijven, wordt hun daarbij opgelegd getrouwheid aan de Grondwet te zweren.

Section VII.

Du Conseil d'État et des Departemens Ministériels.

71. Il y a un Conseil d'État. Ce Conseil est composé, de vingt-quatre membres au plus, choisis autant que possible, dans toutes les Provinces du Royaume; le Roi les nomme et les révoque à volonté.

Le Roi préside le Conseil d'État : il nomme, s'il le juge convenable, un Secrétaire d'État Vice-Président.

72. Le Prince d'Orange est de droit membre du Conseil d'État; il y prend séance à 18 ans accomplis.

Les autres Princes de la Maison Royale peuvent y être appelés par le Roi, à leur majorité.

Ils ne sont pas compris dans le nombre déterminé des membres ordinaires.

73. Le Roi soumet à la délibération du Conseil d'État les propositions qu'il fait aux États Généraux, et celles qui lui sont faites par eux, ainsi que toutes les mesures générales d'administration intérieure du Royaume, et de ses possessions dans les autres parties du Monde.

En tête des lois et des dispositions Royales, il est fait mention que le Conseil d'État a été entendu.

Le Roi prend de plus l'avis du Conseil d'État dans toutes les matières d'intérêt général ou particulier, qu'il juge à propos de lui soumettre.

Le Roi décide seul, et il porte chacune de ses décisions à la connaissance du Conseil d'État.

74. Le Roi peut nommer des Conseillers d'État extraordinaires, sans traitement : il les appelle au Conseil, quand il le juge convenable.

75. Le Roi établit des Départemens Ministériels; il en nomme les Chefs et les révoque à volonté: il peut appeler un ou plusieurs d'entr'eux, pour assister aux délibérations du Conseil d'État.

76. Le serment que prêtent les Chefs des Départemens Ministériels, et les Conseillers d'État, ordinaires et extraordinaires, contient, indépendamment de ce que le Roi trouve à propos d'y insérer, l'obligation d'être fidèle à la Loi fondamentale.

DERDE HOOFDSTUK.

VAN DE STATEN-GENERAAL.

I AFDEELING.

Van de zamenstelling der Staten-Generaal.

ART. 77. De Staten-Generaal vertegenwoordigen het geheele Nederlandsche Volk.

78. De Staten-Generaal bestaan uit Twee Kamers.

79. Eene dier Kamers bestaat uit 110 leden, benoemd door de Staten der Provincien, te weten: voor

Noord-Braband	7.
Zuid-Braband	8.
Limburg	4.
Gelderland	6.
Luik	6.
Oost-Vlaanderen	10.
West-Vlaanderen	8.
Henegouwen	8.
Holland	22.
Zeeland	3.
Namen	2.
Antwerpen	5.
Utrecht	3.
Vriesland	5.
Overijssel	4.
Groningen	4.
Drenthe	1.
Luxemburg	4.
	110. leden.

80. De andere Kamer, welke den naam van eerste draagt, is zamengesteld uit niet minder dan veertig en niet meerder dat zestig leden, den vollen ouderdom van veertig jaren bereikt hebbende, welke door den Koning voor hun leven benoemd worden, en gekozen uit hen die door diensten aan den Staat bewezen, door hunne geboorte of gegoedheid onder de aanzienlijksten van den lande behooren.

II AFDEELING.

Van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

81. Tot leden der Tweede Kamer, zijn verkiesbaar ingezetenen der

CHAPITRE III.

DES ÉTATS GÉNÉRAUX.

SECTION I.

De la composition des États Généraux.

ART. 77. Les États Généraux représentent la Nation.

78. Les États Généraux sont formés de deux Chambres.

79. Une de ces Chambres est composée de cent dix membres nommés par les États des Provinces, ainsi qu'il suit :

Brabant Septentrional	7.
Brabant Méridional	8.
Limbourg	4.
Gueldre	6.
Liège	6.
Flandre Orientale	10.
Flandre Occidentale	8.
Hainaut	8.
Hollande	22.
Zélande	3.
Namur	2.
Anvers	5.
Utrecht	3.
Frise	5.
Overyssel	4.
Groningue	4.
Drenthe	1.
Luxembourg	4.
	110 membres.

80. L'autre Chambre, qui porte le nom de première Chambre, est composée de quarante membres au moins et soixante au plus, âgés de quarante ans accomplis, nommés à vie par le Roi, parmi les personnes les plus distinguées par des services rendus à l'État, par leur naissance ou leur fortune.

SECTION II.

De la seconde Chambre des États Généraux.

81. Sont éligibles à la seconde Chambre, des personnes domiciliées

Provincie, waaruit zij benoemd worden, bereikt hebbende den vollen ouderdom van dertig jaren.

De leden uit dezelfde Provincie gekozen, mogen elkander niet nader dan in den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaan; geene zee- of land- officieren zijn daartoe verkiesbaar, welke eenen minderen rang dan dien van hoofd-officier hebben.

82. De leden dezer Kamer hebben zitting gedurende drie jaren.

Een derde van hen valt jaarlijks uit, volgens een daarvan te maken rooster.

De uitvallende zijn dadelijk weder verkiesbaar.

83. De leden dezer Kamer stemmen voor zich zelven, en zonder last van, of ruggespraak met de vergadering, door welke zij benoemd zijn.

84. Bij het aanvaarden hunner waardigheid, doen zij, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den navolgenden eed:

« Ik zweer (belove) dat ik de Grondwet der Nederlanden zal onderhouden en handhaven; dat ik, bij geene gelegenheid en onder geen voorwendsel hoe ook genaamd, daarvan zal afwijken, of toestemmen dat daarvan afgeweken worde; dat ik voorts de onafhankelijkheid van den Staat, de algemeene en bijzondere vrijheid der ingezetenen bewaren en beschermen, en het belang met al mijn vermogen bevorderen zal, zonder mij daarvan door eenige provinciale of andere bijzondere belangen te laten aftrekken.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.*»

Zij zullen, alvorens tot dien eed te worden toegelaten, doen den volgenden eed van zuivering:

« Ik zweer (verklare) dat ik, om tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te worden benoemd, directelijk of indirectelijk, aan geene personen, het zij in of buiten het bestuur, onder wat naam of voorwendsel ook, eenige giften of gaven beloofd of gegeven heb, nochte beloven of geven zal.

« Ik zweer (belove) dat ik, om iets hoegenaamd in deze betrekking te doen of te laten, van iemand hoegenaamd eenige beloften of geschenken aannemen zal, directelijk of indirectelijk.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.*»

Deze eeden worden afgelegd in handen van den Koning, ofte wel in de Vergadering der Tweede Kamer, in handen van den President, daartoe door den Koning gemagtigd.

85. De Koning benoemt uit eene opgave van drie leden, Hem door de Kamer aangeboden, één om het voorzitterschap gedurende den tijd van het openen tot het sluiten der zitting waar te nemen.

86. De leden dezer Kamer genieten voor reiskosten zoodanige som

dans la Province par laquelle elles sont nommées, et âgées de trente ans accomplis.

Les membres élus dans la même Province ne peuvent être parens ou alliés plus proches qu'au troisième dégré.

Des officiers de terre ou mer ne sont éligibles que lorsqu'ils ont un rang au-dessus de celui de Capitaine.

82. Les membres de cette Chambre sont élus pour trois ans. La Chambre est renouvelée annuellement par tiers, conformément au tableau qui sera dressé à cet effet.

Les membres sortans sont immédiatement rééligibles.

83. Les membres de cette Chambre votent individuellement, sans mandat et sans en référer à l'assemblée qui les a nommés.

84. A leur entrée en fonctions, ils prêtent chacun suivant le rit de son culte, le serment qui suit :

« Je jure (promets) d'observer et de maintenir la Loi fondamentale » du Royaume; et qu'en aucune occasion ou sous aucun prétexte » quelconque, je ne m'en écarterai, ni ne consentirai à ce qu'on s'en » écarte: que je conserverai et protégerai de tout mon pouvoir » l'indépendance du Royaume et la liberté publique et indivi- » duelle; que je concourrai, autant qu'il sera en moi, à l'accrois- » sement de la prospérité générale, sans m'en éloigner pour aucun » intérêt particulier ou provincial.»

« Ainsi Dieu me soit en aide.»

Ils sont admis à ce serment, après avoir prêté celui qui suit :

« Je jure (déclare) que pour être nommé membre de la seconde « Chambre des Etats Généraux, je n'ai donné ni promis, ne don- » nerai ni promettrai aucuns dons ou présens, directement ou indi- » rectement, ni sous un prétexte quelconque, à aucune personne » en charge ou hors de fonctions.»

« Je jure (promets) que jamais je ne recevrai de qui que ce soit, » ni sous aucun prétexte, directement ou indirectement, aucuns » dons ou présens pour faire ou ne pas faire une chose quelconque » dans l'exercice de mes fonctions.»

« Ainsi Dieu me soit en aide.»

Ces sermens sont prêtés entre les mains du Roi, ou dans la seconde Chambre entre les mains de son Président autorisé par le Roi.

85. Le président de la seconde Chambre est nommé par le Roi, pour la durée d'une session, sur une liste triple que la Chambre lui présente.

als in evenredigheid der afstanden, bij de wet zal worden geregeld.

Tot goedmaking der verblijfkosten in de plaats der bijeenkomst, wordt hun toegelegd eene som van ƒ 2500 's jaars.

Deze verblijfkosten, die maandelijks betaald worden, worden in het tijdvak van de eene zitting tot de andere niet genoten, door de leden, die bij de laatste zitting niet zijn tegenwoordig geweest, ten ware zij bewezen door ziekte belet te zijn geworden.

III Afdeeling.

Van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

87. De leden der Eerste Kamer genieten voor reis- en verblijfkosten 's jaarlijks eene som van ƒ 3000.

88. Bij het aanvaarden hunner waardigheid, leggen zij in handen van den Koning af dezelfde eeden, als voor de leden der Tweede Kamer zijn bepaald, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid.

89. De voorzitter van de Eerste Kamer wordt door den Koning benoemd, om het voorzitterschap gedurende den tijd van het openen tot het sluiten der zitting waar te nemen.

IV Afdeeling.

Beschikkingen aan beide Kamers gemeen.

90. Niemand kan te gelijk lid der beide Kamers zijn.

91. De hoofden der Departementen van algemeen bestuur hebben zitting in de beide Kamers.

Zij hebben alleenlijk eene raadgevende stem, ten ware zij tot leden der Vergadering mogten benoemd zijn.

92. De leden der Staten-Generaal kunnen niet te gelijk zijn, leden van de Rekenkamer nochte eenigen aan den lande comptabelen post bekleeden.

93. Leden van de Provinciale Staten in eene der Kamers van de Staten-Generaal zitting nemende, houden op tot de Provinciale Staten te behooren.

94. Iedere Kamer in den haren, onderzoekt de geloofsbrieven der nieuw inkomende leden, en beslist de geschillen, welke dienaangaande mogten oprijzen.

95. Elke Kamer benoemt haren Griffier.

96. De beide Kamers der Staten-Generaal voeren den titel van Edel Mogende Heeren.

97. De Staten-Generaal vergaderen ten minste eenmaal 's jaars.

Hunne gewone vergadering wordt geopend op den derden Maandag in October.

86. Les membres de cette Chambre reçoivent une indemnité de déplacement réglée par la loi, à raison des distances.

Ils reçoivent de plus pour fraix de séjour une somme de 2500 florins par an; cette indemnité, qui sera payée mensuellement, ne sera pas touchée dans l'intervalle d'une session à l'autre par les membres qui n'auront pas été présens à la dernière session, à moins qu'ils ne prouvent en avoir été empêchés par maladie.

Section III.

De la première Chambre des États Généraux.

87. Les membres de la première Chambre reçoivent pour toute indemnité de déplacement et de séjour une somme de 3000 florins par an.

88. A leur entrée en fonctions, ils prêtent, chacun selon le rit de son culte, entre les mains du Roi les serments prescrits pour les membres de la seconde Chambre.

89. Le Roi nomme le Président de la première Chambre, pour la durée d'une session.

Section IV.

Dispositions communes aux deux Chambres.

90. On ne peut être en même temps, membre des deux Chambres.

91. Les Chefs des départemens d'administration générale ont séance dans les deux Chambres.

Leur voix n'est délibérative, que lorsqu'ils sont membres de la Chambre dans laquelle ils siègent.

92. Les membres des Etats Généraux ne peuvent être en même temps membres de la Chambre des comptes, ni avoir des places comptables.

93. Un membre des États Provinciaux nommé aux États Généraux perd, en prenant séance, sa première qualité.

94. Chaque Chambre vérifie les pouvoirs de ses membres et juge les contestations qui s'élèvent à ce sujet.

95. Chaque Chambre nomme son Greffier.

96. Chacune des deux Chambres porte le titre de Nobles et Puissans Seigneurs.

97. Les États Généraux s'assemblent au moins une fois par an; la session ordinaire commence le troisième lundi du mois d'Octobre.

De Koning roept de buitengewone vergadering bijeen, zoo dikwijls hij zulks noodig oordeelt.

98. In tijd van vrede worden de zittingen der Staten-Generaal beurtelings om het andere jaar in eene stad der Noordelijke, en in eene der Zuidelijke Provincien gehouden.

99. De Staten-Generaal vergaderen, zonder voorafgaande oproeping, bij overlijden des Konings. De leden die zich, op den vijftienden dag, na dit overlijden, bevinden op de plaats waar de zetel van het Gouvernement gevestigd is, openen de buitengewone vergadering.

100. De vergadering der Staten-Generaal wordt in eene vereenigde zitting der beide Kamers, door den Koning ofte wel door eene commissie van Zijnentwege geopend, en op dezelfde wijze gesloten, wanneer Hij oordeelt dat het belang van het Rijk niet vordert, de vergadering langer bijeen te houden.

De gewone jaarlijksche vergadering blijft ten minste twintig dagen bijeen.

101. Geene der beide Kamers vermogen eenige zaak te beslissen, zoo niet meer dan de helft van hare leden tegenwoordig is.

102. Alle besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt.

103. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping gestemd; doch bij het doen van keuzen of voordragten van personen, bij besloten en ongeteekende briefjes.

104. Wanneer volgens deze Grondwet, de beide Kamers eene vereenigde zitting houden, het zij de Tweede Kamer in enkelen of in dubbelen getale zij, zitten de leden zonder onderscheid, tot welke Kamer zij behooren.

De voorzitter der Eerste Kamer heeft het beleid der vergadering.

V Afdeeling.

Van de wetgevende magt.

105. De wetgevende magt wordt gezamenlijk door den Koning en de Staten-Generaal uitgeoefend.

106. De Koning zendt zijne voorstellen aan de Tweede Kamer, het zij bij schriftelijke boodschap, welke de redenen van het voorstel inhoudt, of door eene commissie.

107. Over eenig ingekomen voorstel des Konings, wordt bij de volle Kamer niet geraadpleegd, dan na dat hetzelve is overwogen in de onderscheidene afdeelingen waarin alle de leden der Kamer zich verdeelen, en welke op gezette tijden bij loting vernieuwd worden.

108. De zittingen der Tweede Kamer van de Staten-Generaal worden in het openbaar gehouden. De Kamer raadpleegt met gesloten

Le Roi les convoque extraordinairement, quand il le juge à propos.

98. En tems de paix, les sessions sont tenues alternativement, d'année en année, dans une ville des Provinces Septentrionales et dans une ville des Provinces Méridionales.

99. Au décès du Roi, les Etats-Généraux s'assemblent sans convocation préalable. Les membres qui au quinzième jour, après ce décès, se trouvent dans le lieu où est fixé le siège du Gouvernement, ouvrent la séance extraordinaire.

100. La session des États-Généraux est ouverte dans une séance des deux Chambres réunies par le Roi ou ses Commissaires; elle est close de la même manière, quand le Roi juge que l'intérêt du Royaume n'en exige pas la continuation.

La session ordinaire sera de vingt jours au moins.

101. Aucune des deux Chambres ne peut prendre une résolution, si plus de la moitié de ses membres ne se trouve réunie.

102. Toute résolution est prise à la majorité absolue des suffrages.

103. Les membres des États-Généraux votent par appel nominal et à haute voix.

Les élections et les propositions de candidats se font seules au scrutin secret.

104. Dans les différens cas, où en vertu de la loi fondamentale les deux Chambres (la seconde doublée ou en nombre ordinaire) sont réunies, les membres siègent sans distinction de Chambres.

Le Président de la première Chambre dirige les délibérations.

Section V.

Du Pouvoir Législatif.

105. Le Pouvoir Législatif est exercé concurremment par le Roi et les États-Généraux.

106. Le Roi adresse à la seconde Chambre les propositions qu'il veut faire aux États-Généraux, soit par un message qui en contient les motifs, soit par des Commissaires.

107. La Chambre ne délibère en assemblée générale sur aucune proposition du Roi, qu'après l'avoir examinée dans les différentes sections dans lesquelles tous les membres de la Chambre se partagent, et qui sont renouvelées périodiquement par la voie du sort.

108. Les séances de la seconde Chambre des États-Généraux sont publiques: la Chambre se forme néanmoins en comité, lorsque le dixième

deuren, wanneer een tiende gedeelte der tegenwoordige leden het vordert, of de President het noodig oordeelt.

Over de punten die in de besloten Kamer zijn behandeld, kan ook in dezelve een besluit genomen worden.

109. Wanneer de Tweede Kamer, na geraadpleegd te hebben over het algemeen verslag, uit naam der onderscheidene afdeelingen uitgebragt, tot het aannemen van het voorstel besluit, zendt zij hetzelve aan de Eerste Kamer met het volgend formulier van goedkeuring:

« De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt aan de Eerste » Kamer het hiernevensgaande voorstel des Konings, en is van oordeel, dat de Staten-Generaal zich met hetzelve behooren te » vereenigen. »

110. Zoo de Tweede Kamer vermeent het gedane voorstel niet te moeten aannemen, geeft zij daarvan kennis aan den Koning, in de volgende bewoordingen:

« De Tweede Kamer van de Staten-Generaal betuigt den Koning » haren dank voor deszelfs ijver in het bevorderen van 's Rijks belangen, en verzoekt denzelven eerbiediglijk het gedane voorstel in » nadere overweging te nemen. »

111. Zoo de Eerste Kamer eenig voorstel des Konings, door de Tweede Kamer aangenomen, ontvangt, verzendt zij hetzelve naar de verschillende afdeelingen waarin zij verdeeld is.

Zoo zij, na geraadpleegd te hebben over het algemeen verslag, uit naam der onderscheiden afdeelingen uitgebragt, het voorstel aanneemt, geeft zij daarvan kennis aan den Koning in de volgende bewoordingen:

« De Staten-Generaal betuigen den Koning hunnen dank voor deszelfs ijver in het bevorderen van 's Rijks belangen, en vereenigen » zich met het voorstel. »

mitsgaders aan de Tweede Kamer in de volgende bewoordingen:

« De Eerste Kamer der Staten-Generaal, geeft aan de Tweede » Kamer kennis, dat zij zich met het voorstel des Konings aan haar » door de Tweede Kamer op den .... betrekkelijk .... » toegezonden, heeft vereenigd. »

112. Zoo de Eerste Kamer vermeent het voorstel niet te moeten aannemen, drukt zij zich op dezelfde wijze uit, als in art. 110.

Zij geeft daarvan kennis aan de Tweede Kamer in de volgende bewoordingen:

« De Eerste Kamer van de Staten-Generaal, geeft aan de Tweede » Kamer kennis, dat zij den Koning eerbiediglijk verzocht heeft, » deszelfs voorstel van den .... betrekkelijk .... in » nadere overweging te nemen. »

113. De Staten-Generaal hebben het regt, om aan den Koning voorstellen te doen, met inachtneming der volgende voorschriften.

114. De voordragt daartoe behoort bij uitsluiting aan de Tweede Kamer, die dezelve overweegt, op gelijke wijze als zulks ten aanzien van des Konings voorstellen is bepaald.

des membres présens le demande ou que le Président le juge convenable.

Il peut être pris dans le comité des résolutions sur les objets qui y ont été traités.

109. Si la seconde Chambre, après avoir délibéré sur le rapport général qui lui est fait de l'opinion de ses sections, adopte le projet, elle l'envoie à la première Chambre avec la formule suivante :

« La seconde Chambre des États-Généraux envoie à la première
» Chambre la proposition du Roi ci-jointe; elle pense qu'il y a lieu
» d'y adhérer. »

110. Si la seconde Chambre croit ne pouvoir pas adopter la proposition, elle en donne connaissance au Roi dans les termes suivans :

« La seconde Chambre des États-Généraux témoigne au Roi sa
» reconnaissance du zèle qu'il met à veiller aux intérêts du Royaume,
» et le supplie respectueusement de prendre sa proposition en considé-
» ration ultérieure. »

111. La première Chambre, lorsqu'elle reçoit une proposition du Roi adoptée par la seconde Chambre, la renvoie aux sections, et après en avoir délibéré en séance générale, si elle adopte la proposition, elle en donne connaissance au Roi dans les termes suivans :

« Les États-Généraux témoignent au Roi leur reconnaissance du
» zèle qu'il met à veiller aux intérêts du Royaume, et adhèrent à
» sa proposition. »

Et à la seconde Chambre en ces termes :

« La première Chambre des États-Généraux porte à la connaissance
» de la seconde Chambre, qu'elle a adhéré à la proposition du Roi,
» qui lui a été transmise le . . . . relative à . . . . »

112. Si la première Chambre croit ne pouvoir pas adopter la proposition, elle l'exprime comme à l'art. 110.

Elle en donne connaissance à la seconde Chambre dans les termes suivans :

« La première Chambre des États-Généraux porte à la connaissance
» de la seconde Chambre, qu'elle a supplié respectueusement le Roi
» de prendre sa proposition du . . . . relative à . . . . en consi-
» dération ultérieure. »

113. Les États-Généraux ont le droit de faire des propositions au Roi, de la manière qui suit.

114. Le droit de provoquer une délibération des États-Généraux sur une proposition à faire au Roi, appartient exclusivement aux membres

115. Zoo zij het gedane voorstel goedkeurt, zendt zij hetzelve aan de Eerste Kamer, bij het volgende formulier:

« De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt aan de Eerste » Kamer het hierbijgaand voorstel, en is van oordeel, dat hetzelve « aan den Koning zoude behooren te worden aangeboden.»

116. Wanneer de Eerste Kamer, na daarover op de gewone wijze geraadpleegd te hebben, het voorstel goedkeurt, zendt zij hetzelve ter bekrachtiging aan den Koning, in dezer voege:

« De Staten-Generaal, oordeelende dat het nevensgaande voorstel » tot bevordering van 's lands belangen zoude kunnen strekken, » verzoeken eerbiedigklijk des Konings bewilliging op hetzelve.»

Zij geeft daarvan kennis aan de Tweede Kamer op deze wijze:

« De Eerste Kamer der Staten-Generaal geeft kennis aan de Tweede » Kamer, dat zij zich met haar voorstel van den . . . betrekkelijk . . . » heeft vereenigd, en hetzelve namens de Staten-Generaal aan den » Koning ter bekrachtiging heeft gezonden.»

117. In geval van afkeuring geeft zij daarvan aan de Tweede Kamer kennis in deze woorden:

« De Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft geene genoegzame « reden gevonden, om het hier nevens teruggaande voorstel den Koning » aan te bieden.»

118. Wanneer de Koning het voorstel van de Staten-Generaal aanneemt, wordt zulks in de volgende bewoordingen uitgedrukt:

« De Koning bewilligt in het voorstel.»

Zoo de Koning het niet aanneemt, wordt zulks op deze wijze te kennen gegeven:

« De Koning houdt het voorstel in overweging.»

119. Alle voorstellen van wet, door den Koning en de beide Kamers der Staten-Generaal aangenomen, verkrijgen kracht van wet, en worden door den Koning afgekondigd.

120. De wijze van afkondiging der wetten, en de tijd wanneer zij verbindende zijn, worden door de wet geregeld.

Het formulier van afkondiging is het volgende:

« Wij, enz. . . . Koning der Nederlanden, enz. . . . . allen die » deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten.

« Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat enz. (de beweegredenen der wet.)

« Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen » overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, » gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze, enz.»

(De inhoud der Wet.)

« Gegeven, » enz.

de la seconde Chambre. Elle l'examine dans la forme prescrite pour les projets de lois.

115. Si elle approuve la proposition, elle la transmet à la première Chambre, avec la formule suivante:

« La seconde Chambre des États-Généraux envoie à la première » Chambre la proposition ci-jointe, et pense qu'il y a lieu à demander » la sanction du Roi. »

116. La première Chambre, après en avoir délibéré de la manière ordinaire, l'adresse, en cas d'approbation, au Roi avec la formule qui suit:

« Les États-Généraux adressent au Roi la proposition ci-jointe qu'ils » croient avantageuse et utile à l'État. Ils supplient S. M. de vouloir y » donner la sanction Royale. »

Elle en informe la seconde Chambre dans ces termes:

« La première Chambre des États-Généraux donne connaissance à » la seconde Chambre qu'elle a adopté sa proposition du . . . . . » relative à . . . . . et qu'elle l'a adressée à S. M. pour demander sa » sanction Royale. «

117. Si la première Chambre n'approuve pas la proposition, elle en informe la seconde Chambre dans les termes suivans:

« La première Chambre des États-Généraux renvoie à la seconde » Chambre la proposition ci-jointe, à laquelle elle a cru ne pouvoir » pas donner son assentiment. »

118. Lorsque le Roi adopte une proposition des États-Généraux, il s'exprime en ces termes:

« Le Roi consent. »

S'il le rejette, en ceux-ci:

« Le Roi délibérera. »

119. Les projets de lois, adoptés par le Roi et les deux Chambres des États-Généraux, deviennent loi du Royaume et sont promulguées par le Roi.

120. La loi régle le mode de promulgation et le terme après lequel les lois deviennent obligatoires.

La formule de promulgation est conçue en ces termes:

« Nous . . . . . Roi des Pays-Bas etc. etc., à tous ceux qui les » présentes verront, Salut! Savoir faisons.

« Ayant pris en considération etc. (insérer les motifs.) A ces causes, » notre Conseil d'État entendu, et de commun accord avec les États- » Généraux, avons statué, comme nous statuons par les présentes. »

(Le texte de la loi.)

Donné, etc.

VI Afdeeling.

Van de begrooting der uitgaven van het Rijk.

121. De inwilliging der Staten-Generaal wordt vereischt op de begrooting van de uitgaven van het Rijk, welke aan de Tweede Kamer door den Koning in de gewone vergadering wordt ingezonden.

122. De gemelde begrooting wordt in twee afdeelingen gesplitst; deze splitsing zal moeten plaats hebben bij de begrooting over den jare 1820, of zoo veel vroeger als de omstandigheden het toelaten.

123. De eerste afdeeling bevat alle zoodanige gewone, zekere en steeds voordurende uitgaven, welke, uit den gewonen loop der zaken voortvloeijende, in het bijzonder tot den staat van vrede betrekking hebben.

Deze uitgaven door de Staten-Generaal goedgekeurd zijnde, zijn gedurende de tien daaropvolgende jaren aan geene jaarlijksche toestemming onderworpen.

Er kan over die uitgaven geen nadere beraadslaging vallen, ten zij de Koning in dien tusschen tijd te kennen geve, dat een gedeelte dier uitgaven veranderd is, of geheel opgehouden heeft.

124. Bij de goedkeuring van deze afdeeling worden tevens voor gelijken tijd vastgesteld de middelen, tot de vinding dier uitgaven bestemd.

Deze middelen eens bepaald zijnde, blijven vastgesteld gedurende dien tijd, ten zij de Koning, oordeelende, dat een dier middelen gewijzigd, of door een ander vervangen wierd, daaromtrent een voorstel doet.

125. Een jaar vóór den afloop van den termijn, voor welken deze vaste uitgaven geregeld zijn, wordt door den Koning de nieuwe staat voor de tien jaren, die op dien termijn volgen, voorgesteld.

126. De tweede afdeeling der begrooting bevat die buitengewone, onvoorziene en onzekere uitgaven, welke, inzonderheid in tijden van oorlog, naar voorkomende omstandigheden, moeten worden geregeld.

Deze uitgaven, en de middelen tot bestrijding derzelve, worden slechts voor een jaar vastgesteld.

127. De uitgaven voor ieder Departement van algemeen bestuur maken een afzonderlijk hoofdstuk der algemeene begrooting uit.

De penningen voor een Departement toegestaan, kunnen alleenlijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven, tot dat Departement behoorende, zoo dat geene som kan worden overgeschreven van het eene hoofdstuk van algemeen bestuur op een ander, dan met gemeen overleg der Staten-Generaal.

128. De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven van het gebruik der geldmiddelen.

Section IV.

Du Budget de l'État.

121. Le Budget des dépenses du Royaume doit avoir l'assentiment des Etats-Généraux ; il est présenté par le Roi à la seconde Chambre dans la session ordinaire.

122. Le Budget est divisé en deux parties. Cette division devra être faite pour l'an 1820, et plutôt si les circonstances le permettent.

123. La première partie contient toutes les dépenses ordinaires fixes et constantes, qui résultent du cours habituel des choses et se rapportent plus particulièrement à l'état de paix.

Ces dépenses étant approuvées par les États-Généraux, ne sont pas soumises pendant les dix premières années à un consentement ultérieur et annuel.

Elles ne deviennent, pendant ce période, le sujet d'une nouvelle délibération que lorsque le Roi fait connaître qu'un objet de dépenses a cessé ou varié.

124. En arrêtant cette partie du Budget, on détermine en même tems les moyens d'y faire face.

Ils sont également arrêtés pour dix ans ; et demeurent invariables, à moins que le Roi ne fasse connaître qu'il est nécessaire de remplacer ou de modifier un de ces moyens.

125. Un an avant l'expiration du terme pour lequel ces dépenses fixes sont arrètées, le Roi propose un nouveau budget pour les dix années qui suivent ce terme.

126. La seconde partie du budget contient les dépenses extraordinaires, imprévues et incertaines, qui surtout en tems de guerre doivent être réglées d'après les circonstances.

Ces dépenses ainsi que les moyens de les couvrir, ne sont arrêtées que pour un an.

127. Les dépenses, de chaque département d'administration générale sont l'objet d'un Chapitre séparé du budget.

Les fonds alloués pour un département doivent être exclusivement employés pour des dépenses qui lui appartiennent, de sorte qu'aucune somme ne peut être transférée d'un Chapitre d'administration générale à un autre, sans le concours des États-Généraux.

128. Le Roi fait mettre annuellement sous les yeux des États-Généraux un compte détaillé de l'emploi des deniers publics.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Staten der Provincien.

I Afdeeling.

Van de zamenstelling der Staten van de Provincien.

Art. 129. De Staten der Provincien zijn zamengesteld uit leden, gekozen door de volgende drie standen, namelijk:

Door de Edelen of Ridderschappen,
Door de Steden,
Door den Landelijken Stand.

130. Het getal van de leden der Provinciale Staten-Vergadering en de evenredigheid der verschillende standen, wordt geregeld door den Koning, die uit elke Provincie eene commissie benoemt, om Hem diensaangaande te dienen van advies.

131. In elke Provincie maken de edelen of een ligchaam van ridderschap uit of niet, naar mate zulks het voegelijkst geoordeeld wordt.

De eerste bijeenroeping der edelen of ridderschappen en de eerste admissie tot dezelven, wordt door den Koning gedaan en verleend.

Zij ontwerpen zoodanige reglementen als zij, behoudens deze Grondwet, noodig oordeelen, en zenden dezelve aan den Koning ter bekrachtiging.

132. De Stedelijke Regeringen zijn zamengesteld op zoodanige wijze als noodig wordt geoordeeld bij de reglementen, door de bestaande Regeringen of bijzondere commissien, door den Koning te benoemen, ontworpen.

De alzoo ontworpen reglementen worden aan de Provinciale Staten toegezonden, die dezelve met hunne bedenkingen aan den Koning ter bekrachtiging aanbieden.

Bij deze reglementen wordt bepaald de wijze, op welke de leden der Provinciale Staten, die ter benoeming van dien stand staan, zullen gekozen worden.

133. In alle Steden worden ingevoerd kiezers-kollegien. Zij worden eenmaal in het jaar door de Regering bijeengeroepen, alleenlijk tot het bedoelde einde, om de raadplaatsen, in dien tusschen tijd opengevallen, door bevoegde personen te vervullen.

134. De openvallende plaatsen in de kiezers-kollegien, worden vervuld bij meerderheid van stemmen der gezeten burgeren, eene zekere, in iedere Stad bij het Stedelijk reglement te bepalen som betalende in de beschreven middelen. Daarover brengt elk dier burgeren eens in het jaar zijne stem uit, bij behoorlijk geteekende en gesloten briefjes, die aan de huizen opgehaald worden van wege de Regering.

135. Tot de verkiezing door den landelijken stand der Provinciale vergadering, wordt elke Provincie verdeeld in districten.

CHAPITRE IV.

Des États Provinciaux.

Section I.

De la composition des États Provinciaux.

Art. 129. Les États des Provinces sont composés de membres élus par les trois Ordres suivans:

Les Nobles ou Corps Équestres.

Les Villes.

Les Campagnes.

130. Le nombre total des membres dont les États Provinciaux sont composés et le nombre à élire par chaque ordre, sont fixés par le Roi, d'apres l'avis d'une commission, qu'il nomme dans chaque Province.

131. Dans chaque Province, les Nobles sont réunis en Corps Équestres ou ne le sont pas, selon qu'il sera jugé convenable.

La première convocation des Nobles ou Corps Équestres et la première admissoin dans ces Corps appartiennent au Roi. — Ils soumettent leurs réglemens à l'approbation du Roi, et ne s'écartent pas dans leur rédaction des principes de la Loi fondamentale.

132. Les Régences des Villes sont organisées de la manière qui sera adoptée par les réglemens que proposent les Régences existantes, ou des commissions spéciales nommées par le Roi.

Ces réglemens sont adressés aux États Provinciaux, qui les soumettent, avec leurs observations, à l'approbation du Roi.

Ils déterminent le mode d'élection des membres des États Provinciaux, attribués à chaque ordre.

133. Chaque Ville a un Collége Électoral: il est convoqué chaque année, uniquement pour nommer aux places vacantes dans le Conseil de la Ville.

134. Les habitans de chaque Ville, habiles à voter, nomment aux places vacantes dans les Colléges Électoraux. Les nominations se font chaque année à la majorité des voix par billets cachetés et signés, qui sout recueillis à domicile par les soins de l'administration municipale.

Les réglemens de chaque Ville déterminent la quotité de l'impôt direct qu'il faut payer, et les autres qualités qu'il faut réunir, pour être habile à voter.

135. Pour l'exercice de leur droit d'élection, les Campagnes sont divisées en Districts.

136. Niemand kan te gelijk lid zijn der Staten van meer dan eene Provincie.

137. De Kon'ng stelt in alle Provincien commissarissen aan, onder zulke benaming als hij goedvindt, en op zoodanige instructien, als Hij tot de rigtige uitvoering der wetten, tot de waarneming van het belang van den Lande en v an de Provincie noodig oordeelt.

Deze commissarissen zitten vóór in de vergaderingen der Staten en in die der Gedeputeerde Staten, volgens art. 153 te benoemen.

Zij doen bij hunne aanstelling den eed van getrouwheid aan de Grondwet.

138. De leden der Provinciale Staten leggen, bij het aanvaarden hunner functien, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den volgenden eed af:

« Ik zweer (belove) dat ik de Grondwet van het Rijk zal onder-
» houden, zonder daarvan op eenigerlei wijze of onder eenig voor-
» wendsel hoe ook genaamd af te wijken: dat ik de reglementen
» dezer Provincie zal achtervolgen en nakomen, en voorts de wel-
» vaart van deze Provincie met alle mijne krachten zal bevorderen.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*»

Zij worden tot dien eed toegelaten na alvorens te hebben afgelegd den eed van zuivering en tegen verboden giften en gaven, hierboven, art. 84, voor de leden der Staten-Generaal bepaald.

139. De Staten der Provincien vergaderen ten minste eens in het jaar, en vervolgens zoo dikwijls als zij door den Koning worden bijeengeroepen.

140. De leden der Staten stemmen ieder voor zich zelven en zonder ruggespraak met de vergadering die hen benoemd heeft.

141. Tot het nemen van eenig besluit wordt de tegenwoordigheid van meer dan de helft der leden vereischt.

De besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt.

142. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping gestemd; doch bij het doen van keuze of voordragten van personen, bij besloten en ongeteekende briefjes.

II Afdeeling.

Van de magt der Staten Provinciaal.

143. De Staten dragen de kosten van hun bestuur voor aan den Koning, die dezelve, in gevalle van goedkeuring, op de begrooting der Staatsbehoeften brengt.

144. Aan de Staten der Provincien wordt opgedragen het verkiezen

136. On ne peut être en même tems membre des États de plus d'une Province.

137. Le Roi nomme dans toutes les Provinces des commissaires, sous telle dénomination qu'il juge convenable, et leur donne les instructions nécessaires pour assurer l'exécution des lois et veiller aux intérêts du Royaume et de la Province.

Il président l'assemblée des États et celle des députations à nommer d'après la disposition de l'Art. 153.

A leur nomination, ils prêtent le serment d'être fidèles à la Loi fondamentale.

138. Les membres des États Provinciaux prêtent avant d'entrer en fonctions, chacun d'apres le rit de son culte, le serment suivant :

« Je jure (promets) d'observer la Loi fondamentale du Royaume » sans m'en écarter en aucune manière, ni sous quelque prétexte que » ce soit ; — de me conformer au réglement de la Province, et de faire » tout ce qui sera en moi pour accroître sa propérité.

« Ainsi Dieu me soit en aide. »

Ils sont admis à ce serment après avoir prêté celui de n'avoir rien donné ni promis, et de ne recevoir aucuns dons ou présens prohibés, conformément à ce qui a éte prescrit pour les membres des États-Généraux, à l'Art. 84.

139. Les États des Provinces s'assemblent au moins une fois par an et chaque fois qu'ils sont convoqués par le Roi.

140. Les membres des États Provinciaux votent individuellement, sans mandat et sans en référer à l'assemblée qui les a nommés.

141. Les États Provinciaux ne peuvent prendre aucune résolution, si plus de la moitié des membres ne se trouve réunie.

Toute résolution est prise à la majorité absolue des voix.

142. Les membres des États Provinciaux votent à haute voix et par appel nominal: les élections et la présentation de candidats se font seules au scrutin secret.

Section II.

Des Attributions des États.

143. Les États soumettent les fraix de leur administration au Roi, qui, en cas d'approbation, les comprend dans le budget général des dépenses de l'État.

144. Les États des Provinces nomment dans ou hors leur sein les

van leden voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal in of buiten hun midden, en zoo veel doenlijk uit alle de oorden van hunne Provincie.

145. De Staten worden belast met de uitvoering der wetten opzigtelijk de bescherming der verschillende godsdienstige gezindheden, en derzelver inwendigen eeredienst, het openbaar onderwijs en armbestuur, de aanmoediging van den landbouw, den koophandel, de fabrijken en trafijken, en voorts omtrent alle andere zaken tot algemeene belangen betrekkelijk, welke aan hen te dien einde door den Koning worden toegezonden.

146. Aan de Staten wordt geheel en al overgelaten de beschikking en beslissing van alles wat tot de gewone inwendige politie en oeconomie behoort. Alle zoodanige reglementen en ordonnantien als zij voor het algemeen Provinciaal belang noodig oordeelen te maken, moeten, alvorens haar beslag te hebben, aan de goedkeuring van den Koning worden onderworpen

147. Zij zorgen dat de doorvoer door, de uitvoer naar, of de invoer uit eenige andere Provincien geene belemmering ondergaan, voor zoo verre bij de algemeene wetten dienaangaande geene bijzondere voorzieningen mogten zijn gemaakt.

148. Zij trachten alle verschillen tusschen plaatselijke besturen in der minne bij te leggen. Indien zij daarin niet kunnen slagen, dragen zij het geval ter beslissing voor aan den Koning.

149. De Koning heeft het vermogen de besluiten der Staten, die met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogten zijn, te schorsen en buiten effect te stellen.

150. De Staten dragen aan den Koning voor het onderhouden en aanleggen van zoodanige werken, als zij voor het belang van hunne Provincie nuttig oordeelen. Zij kunnen de middelen daarbij voordragen, om daarin geheel of ten deele ten koste der Provincie te voorzien. In geval van goedkeuring, wordt aan hen het bestuur der werken en de beheering der penningen opgedragen, onder de verpligting tot rekening en verantwoording.

151. Zij mogen de belangen van hunne Provincien en derzelver ingezetenen bij den Koning en de Staten-Generaal voorstaan.

152. De wijze waarop het gezag en de magt, aan de Provinciale Staten bij en ten gevolge van deze Grondwet gegeven, wordt geoefend, wordt geregeld bij zoodanige reglementen, als door de Staten der Provincien gemaakt en door den Koning goedgekeurd worden.

153. De Staten benoemen uit hun midden een kollegie van Gedeputeerde Staten, aan hetwelk moet worden opgedragen in het algemeen alles wat tot het dagelijksch beleid der zaken en de uitvoering der algemeene wetten betrekking heeft, en zulks het zij de Staten zijn vergaderd of niet.

In de Provincie Holland vermogen, wegens derzelver uitgestrektheid en bevolking, twee kollegien van Gedeputeerde Staten te worden aangesteld.

membres de la seconde Chambre des États-Généraux. — Ils les choisissent, autant que possible, dans les diverses parties de la Province.

145. Les Etats sont chargés de l'exécution des lois relatives à la protection des différens cultes, et à leur exercice extérieur, à l'instruction publique, aux administrations de bienfaisance, à l'encouragement de l'agriculture, du commerce et des manufactures; ainsi que de toutes autres lois, que le Roi leur adresse à cet effet.

146. Les États sont chargés de tout ce qui tient à l'administration et à l'économie intérieure de leur Province. Les ordonnances et réglemens que dans l'intérêt général de la Province ils jugent nécessaires ou utiles, doivent, avant d'être mis en exécution, avoir reçu l'approbation du Roi.

147. Ils veillent à ce qu'il ne sont mis à la libre importation, exportation et transit des denrées et marchandises, d'autres restrictions, que celles qui pourraient être établies par les lois.

148. Ils concilient les différends des autorités locales. S'ils ne peuvent y parvenir, ils les soumettent à la décision du Roi.

149. Le Roi peut suspendre ou annuller les actes des États Provinciaux qui seraient contraires aux lois ou à l'intérêt général.

150. Les États Provinciaux proposent au Roi l'entretien ou la confection des travaux ou établissemens, qu'ils croient utiles à leur Provinces Ils peuvent proposer en même tems les moyens de pourvoir à la dépense en tout ou en partie, aux frais de la Province.

En cas d'approbation, ils ont la direction des travaux et l'économie des moyens, à charge d'en rendre compte.

151. Ils peuvent appuyer les intérêts de leurs Provinces et de leurs administrés près du Roi et des États-Généraux.

152. Des réglemens faits par les Etats Provinciaux, sanctionnés par le Roi, déterminent le mode d'exercer le pouvoir qui leur est attribué par la Loi fondamentale et en conséquence d'icelle.

153. Les États nomment dans leur sein une députation chargée généralement, tant pendant la durée de leurs sessions que lorsqu'ils ne sont pas réunis, de tout ce qui appartient à l'administration journalière et à l'exécution des lois.

La Province de Hollande, à raison de son étendue et de sa population, peut avoir deux députations.

III Afdeeling.

Van de plaatselijke besturen.

154. De besturen ten platten lande, het zij van heerlijkheden, districten of dorpen, worden ingerigt op zoodanigen voet, als met de bijzondere omstandigheden van elk derzelven, met de belangen der ingezetenen en het wettig verkregen regt der belanghebbenden onderling bestaanbaar geoordeeld wordt, alles in overeenstemming met deze Grondwet, en volgens nadere reglementen op last der Staten te maken, welke dezelve met hunne consideratien aan de bekrachtiging van den Koning onderwerpen.

155. De plaatselijke besturen hebben, overeenkomstig den inhoud hunner reglementen, de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen, en maken daaromtrent de vereischte plaatselijke verordeningen, welke echter in geen geval met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogen zijn.

Zij zenden afschriften van dezelve aan de Staten der Provincien, blijvende het voorts den Koning onverlet, om ten allen tijde inzage te vorderen, en zoodanige bevelen te geven, als hij vermeent te behooren.

156. De plaatselijke besturen zijn gehouden en verpligt de begrooting hunner inkomsten en uitgaven aan de Staten over te leggen, en gedragen zich naar hetgeen dienaangaande door gemelde Staten noodig geoordeeld wordt.

157. Voor zoo verre tot goedmaking der plaatselijke uitgaven eenige belastingen mogen noodig zijn, gedragen dezelve besturen zich stiptelijk naar hetgeen deswege bij de algemeene financiële wetten, ordonnantien en bepalingen is vastgesteld.

Alvorens deze belastingen in te voeren, zenden zij de daaromtrent gemaakte ontwerpen, ter goedkeuring aan de Staten der Provincien, met overlegging tevens van eenen juisten staat hunner behoeften.

Bij het onderzoek daarvan, houden de Staten ook bijzonderlijk in het oog, dat de voorgedragene belastingen nimmer bezwaren den vrijen in- en doorvoer van producten van den grond of voortbrengsels van nijverheid van andere Provincien, Steden of Plaatsen, boven die van de plaats zelve waar de belasting gelegd wordt.

158. Geene nieuwe plaatselijke belastingen kunnen worden ingevoerd, zonder voorafgaande goedkeuring des Konings.

159. De Staten zenden aan den Koning alle de begrootingen van inkomsten en uitgaven, welke Hij vordert.

Ten aanzien van het opnemen en sluiten der plaatselijke rekeningen worden door den Koning de vereischte voorzieningen voorgeschreven.

160. De gemelde besturen mogen de belangen van hunne plaatsen en derzelver ingezetenen, bij den Koning en de Staten hunner Provincien, voorstaan.

Section III.

Des administrations locales.

154. Les administrations rurales des Seigneuries, Districts ou Villages sont organisées de la manière qui sera trouvée la plus convenable aux circonstances et aux intérêts locaux et jugée compatible avec les droits légalement acquis.

Les États Provinciaux font faire à cet égard et en se conformant à la Loi fondamentale, des réglemens, qu'ils soumettent avec leurs observations à l'approbation du Roi.

155. Les administrations locales ont la direction pleine et entière, telle qu'elle est déterminée par les réglemens, de leurs intérêts particuliers et domestiques: les ordonnances qu'elles font à ce sujet sont adressées par copie aux États de la Province, et ne peuvent être contraires aux lois ou à l'interêt général.

Le Roi a, en tout tems, le droit de requérir sur l'administration des autorités locales telles informations et de faire à cet égard telles dispositions qu'il trouvera nécessaires.

156. Les administrations locales sont tenues de soumettre aux États Provinciaux leur budget de recette et de dépense, et de se conformer à ce que les États prescrivent à cet égard.

157. Lorsque les charges communales exigent quelque imposition, les administrations locales observent scrupuleusement les dispositions des lois, ordonnances et réglemens généraux en matière de finances.

Avant que ces impositions soient perçues, elles doivent avoir l'agrément des États Provinciaux, auxquels les projets sont adressés avec un état exact des besoins de la commune.

En examinant ces projets, les États veillent à ce que l'impôt proposé ne gêne point le transit, et n'établisse pas sur l'importation des produits du sol ou de l'industrie d'autres Provinces, villes ou communes rurales des droits plus élevés que ceux perçus sur les produits du lieu même où l'impôt est établi.

158. Aucune nouvelle imposition communale ne peut être établie sans le consentement du Roi.

159. Les États adressent au Roi tous les budgets des communes dont il requiert l'envoi.

Le Roi donne les instructions nécessaires pour l'apurement des comptes à rendre par les administrations locales.

160. Les administrations locales peuvent appuyer les intérêts de leurs administrés près du Roi et des États de leur Province.

IV Afdeeling.

Algemeene beschikking.

161. Ieder Ingezeten heeft het regt om verzoeken aan de bevoegde magt schriftelijk in te dienen; mits die persoonlijk en niet uit naam van meerderen worden onderteekend, welk laatste alleen zal kunnen geschieden door of van wege ligchamen wettiglijk zamengesteld en als zoodanig erkend, en in dat geval niet anders dan over onderwerpen tot derzelver bepaalde werkzaamheden behoorende.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de Justitie.

I Afdeeling.

Algemeene beschikkingen.

Art. 162. Er wordt alomme in de Nederlanden regt gesproken in naam en van wege den Koning.

163. Er zal worden ingevoerd een algemeen wetboek van burgerlijk regt, van koophandel, van lijfstraffelijk regt, van de *zamenstelling der* regterlijke magt, en van de manier van procederen.

164. Ieder ingezeten wordt gehandhaafd bij het vreedzaam bezit en genot zijner eigendommen. Niemand kan van eenig gedeelte derzelve worden ontzet, dan ten algemeene nutte in de gevallen en op de wijze bij de wet te bepalen, en tegen behoorlijke schadeloosstelling.

165. Alle twistgedingen over eigendom of daaruit voorspruitende regten, over schuldvordering of burgerlijke regten, behooren bij uitsluiting tot de kennis van de regterlijke magt.

166. De regterlijke magt wordt alleen geoefend door regtbanken, welke bij of ten gevolge dezer Grondwet worden ingesteld.

167. Niemand kan tegen zijnen wil worden afgetrokken van den regter, dien de wet hem toekent.

168. Behalve het geval, dat iemand op heeter daad wordt betrapt, mag niemand in hechtenis worden genomen, dan op een bevel van den Regter, inhoudende de redenen der gedane aanhouding, en welk bevel bij, of onmiddelllijk na de aanhouding, moet beteekend worden aan den geen tegen wien hetzelve is gerigt.

De wet bepaalt den vorm van dit bevel en den tijd binnen welken alle aangeklaagden moeten worden verhoord,

169. Wanneer een ingezeten in buitengewone omstandigheden, door het politiek gezag mogt worden gearresteerd, is hij, op wiens bevel zoodanige arrestatie plaats heeft gehad, gehouden daarvan kennis te

Section IV.

Disposition générale.

161. Tout habitant du Royaume a le droit d'adresser des pétitions écrites aux autorités compétentes, pourvu qu'il le fasse individuellement et pas en nom collectif, ce qui n'est permis qu'aux corps légalement constitués et reconnus comme tels, seulement pour des objets qui entrent dans leurs attributions.

CHAPITRE V.

De la Justice.

Section I.

Dispositions générales.

162. La Justice est rendue dans toute l'étendue du Royaume, au nom du Roi.

163. Il y aura pour tout le Royaume un même Code Civil, Pénal, de Commerce, d'organisation du Pouvoir Judiciaire et de Procédure Civile et Criminelle.

164. La paisible possession et jouissance de ses propriétés sont garanties à chaque habitant.

Personne ne peut en être privé que pour cause d'utilité publique dans les cas et de la manière à établir par la loi et moyennant une juste indemnité.

165. Les contestations qui ont pour objet la propriété ou les droits qui en dérivent, des créances ou des droits civils, sont exclusivement du ressort des Tribunaux.

166. Le pouvoir judiciaire ne peut être exercé que par les Tribunaux établis par la loi fondamentale, ou en conséquence d'icelle.

167. Personne ne peut être distrait, contre son gré, du juge que la loi lui assigne.

168. Hors le cas de flagrant délit, nul ne peut être arrêté qu'en vertu de l'ordonnance du juge, qui doit être motivée et signifiée à la personne arrêtée, au moment de l'arrestation, ou immédiatement, après.

La loi détermine la forme de cette ordonnance, ainsi que le délai dans lequel tout prévenu doit être interrogé.

169. Si, dans des circonstances extraordinaires, l'autorité publique fait arrêter un habitant du Royaume, celui par ordre de qui l'arrestation aura été faite, sera tenu d'en donner connaissance dans les vingt-quatre

geven aan den plaatselijken regter, en hem voorts den gearresteerde binnen den tijd van drie dagen over te leveren.

De criminele regtbanken zijn verpligt, elk in haar ressort, te zorgen, dat zulks stiptelijk worde nagekomen.

170. Niemand mag in de woning van eenen ingezetenen zijns ondanks treden, dan op last van eene magt, daartoe bij de wet bevoegd verklaard, en volgens de formen daarbij bepaald.

171. Op geene misdaad mag ten straf gesteld worden, de verbeurdverklaring der goederen, den schuldigen toebehoorende.

172. In alle criminele vonnissen, ten laste van eenen beschuldigden gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt en omschreven, met aanhaling van de artikelen der wet, waarop de uitspraak is gegrond.

173. Alle civiele vonnissen moeten de gronden inhouden, waarop dezelve zijn gewezen.

174. Alle vonnissen worden met opene deuren uitgesproken.

II Afdeeling.

Van den Hoogen Raad, de Hoven en Regtbanken.

175. Er bestaat voor het geheele Rijk een Opperste Geregtshof, onder den naam van Hoogen Raad der Nederlanden.

Deszelfs leden worden zoo veel mogelijk uit alle de Provincien genomen.

176. Van eene voorgevallen vacature wordt door den Hoogen Raad aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal kennis gegeven, die, ter vervulling van dezelve, eene nominatie van drie personen aan den Koning zal aanbieden, ten einde daaruit eene keuze te doen. De Koning benoemt den President uit de leden van den Hoogen Raad, en heeft de directe aanstelling van den Prokureur-Generaal.

177. De leden van de Staten-Generaal, de hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur, de leden van den Raad van State, de Commissarissen van den Koning in de Provincien, staan te regt voor den Hoogen Raad, wegens alle misdrijven, gedurende den tijd hunner functien begaan. Wegens misdrijven in het uitoefenen van derzelver functien begaan, worden zij nimmer in regten betrokken, dan nadat door de vergadering der Staten-Generaal daartoe uitdrukkelijk verlof is verleend.

178. Bij de wet wordt nader bepaald, welke andere ambtenaren en leden van hooge kollegien, wegens misdaden door hen gedurende den tijd hunner functien begaan, voor den Hoogen Raad te regt staan.

179. De Hooge Raad oordeelt over alle actien, waarin de Koning, de leden van het Koninklijk Huis, of de Staat als gedaagden worden aangesproken, met uitzondering der reële actien, die voor den gewonen regter worden behandeld.

heures au juge du lieu, et de lui livrer au plus tard dans les trois jours, la personne arrêtée.

Les tribunaux criminels sont tenus de veiller, chacun dans leur ressort, à l'exécution de cette disposition.

170. Il n'est permis à personne d'entrer dans le domicile d'un habitant contre son gré, si ce n'est en vertu de l'ordre d'un fonctionnaire déclaré compétent à cet effet par la loi, et en observant les formes établies par elle.

171. La confiscation des biens ne peut avoir lieu pour quelque crime que ce soit.

172. Tout jugement criminel portant condamnation, doit énoncer le crime avec toutes les circonstances qui l'établissent, et contenir les articles de la loi qui prononcent la peine.

173. Les jugemens civils sont motivés.

174. Tout jugement est prononcé en audience publique.

Section II.

De la Haute Cour et des Tribunaux.

175. Il y a pour tout le Royaume un tribunal suprême qui porte le nom de Haute Cour et dont les membres sont choisis, autant que possible, dans toutes les Provinces.

176. La Haute Cour informe la seconde Chambre des États-Généraux des places qui viennent à vaquer dans son sein. Le Roi nomme à ces places sur une liste triple que cette Chambre lui présente.

Il nomme le Président de la Haute Cour parmi ses membres.

Il nomme le Procureur-Général.

177. Les membres des États-Généraux, les Chefs des départemens d'Administration Générale, les Conseillers d'État, et les Commissaires du Roi dans les Provinces, sont justiciables de la Haute Cour, pour tous délits, commis pendant la durée de leurs fonctions.

Pour délits commis dans l'exercice de leurs fonctions, ils ne peuvent être poursuivis qu'après que les États-Généraux ont autorisé la poursuite.

178. La Loi désigne les autres fonctionnaires qui sont justiciables de la Haute Cour pour tous délits commis pendant la durée de leurs fonctions.

179. Les actions dirigées contre le Roi, les membres de sa Maison et l'État, ne peuvent être intentées que devant la Haute Cour. Sont exceptées les actions réelles, qui sont portées devant les juges ordinaires.

180. De Hooge Raad heeft het toezigt op den geregelden loop en de afdoening van retgsgedingen, mitsgaders op de nakoming der wetten bij alle hoven en regtbanken, en kan derzelver handelingen, dispositien en vonnissen, daarmede strijdig, vernietigen en buiten effect stellen, volgens de bepaling door de wet daaromtrent te maken.

181. Aan den Hoogen Raad valt beroep van alle gewijsden, welke ter eerster instantie gediend hebben voor de Provinciale Hoven, naar de bepalingen hiervan bij de wet te maken.

182. In elke Provincie is een Geregtshof, ten ware bij de wet een Hof over meer dan eene Provincie mogt worden gesteld. Bij eene voorgevallene vacature wordt door de Provinciale Staten eene nominatie van drie personen, ter vervulling van dezelve, den Koning aangeboden, ten einde daaruit de keuze te doen.

De Koning benoemt de Presidenten dier Hoven uit de leden; en heeft de directe aanstelling van den Prokureur-Generaal.

183. Het beleid der criminele Justitie wordt bij uitsluiting aan de Provinciale Hoven en de Regtbanken, welker oprigting daartoe zal noodig worden bevonden, toebetrouwd.

184. De civiele Justitie wordt uitgeoefend, door de Provinciale Geregtshoven en civiele Regtbanken.

185. De zamenstelling der Provinciale Geregtshoven, der criminele en civiele Regtbanken, derzelver benaming, magt en regtsgebied, zoo wel als het gezag der Prokureurs-Generaal, Hoofdofficieren en Baljuwen worden door de wet bepaald.

186. De leden en Ministers van den Hoogen Raad, de Provinciale Geregtshoven, en criminele Regtbanken, benevens de Prokureurs-Generaal, en Hoofdofficieren bij dezelve, worden voor hun leven aangesteld.

De wet regelt den tijd der bediening van andere regters en regterlijke ambtenaren.

Geen regter mag gedurende den bepaalden tijd zijner bediening, van zijnen post worden ontslagen, dan op eigen verzoek of bij regterlijk vonnis.

187. De wet regelt de judicature wegens verschillende overtredingen op het stuk van alle belastingen zonder onderscheid.

188. Het krijgsvolk te water en te lande, wordt wegens alle delicten door hen gepleegd, te regt gesteld voor krijgsraden en een Hoog Militair Geregtshof, volgens de bepalingen bij de wet vast te stellen.

Dit Geregtshof zal uit een gelijk getal Regtsgeleerden, Zee-Officieren, en Land-officieren bestaan, die voor hun leven door den Koning worden benoemd.

De President zal altijd een regtsgeleerde zijn.

189. Het krijgsvolk te water en te lande, is, met betrekking tot alle civiele zaken, aan den burgerlijken regter onderworpen.

180. La Haute Cour surveille l'administration de la justice dans toute l'étendue du Royaume. Elle veille à ce que les Cours et Tribunaux fassent une juste application des lois : elle annulle leurs actes et jugemens qui y sont contraires, le tout en conformité des attributions qui lui sont données par le Code de procédure.

181. L'appel des causes qui, d'après les lois, sont jugées en premier ressort par les Cours Provinciales, est porté devant la Haute Cour.

182. Il y a une Cour de justice pour une ou pour plusieurs Provinces.

Le Roi nomme aux places vacantes dans les Cours, sur une liste triple qui lui sera présentée par les États Provinciaux.

Il nomme les Présidens de ces Cours parmi leurs membres.

Il nomme les Procureurs-Généraux.

183. La justice criminelle est exclusivement administrée par les Cours Provinciales et les autres tribunaux criminels, dont l'établissement sera trouvé nécessaire.

184. L'administration de la justice civile est confiée aux Cours Provinciales et aux tribunaux civils.

185. L'organisation des Cours Provinciales, des tribunaux civils et criminels, leur dénomination, leur ressort, leurs attributions, celles des Procureurs-Généraux et autres Officiers Ministériels, sont déterminés par la loi.

186. Les membres de la Haute Cour, des Cours Provinciales et des tribunaux criminels, ainsi que les Procureurs-Généraux et autres Officiers Ministériels près ces Cours et Tribunaux, sont nommés à vie.

La durée des fonctions des autres Juges et Officiers Ministériels est fixée par la loi.

Aucun Juge ne peut être privé de sa place pendant la durée légale de ses fonctions, que sur sa demande ou par un jugement.

187. La loi régle la manière de juger les contestations et les contraventions en matière d'impositions.

188. Des Conseils de guerre et une Haute Cour militaire, connaissent de tous les délits commis par des militaires de terre ou de mer.

Cette Cour sera composée d'un nombre égal de jurisconsultes, d'officiers de terre et d'officiers de marine, nommés à vie par le Roi. Elle sera toujours présidée par un jurisconsulte.

189. Les Tribunaux ordinaires connaissent des actions civiles intentées contre un militaire.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de Godsdienst.

190. De volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen wordt aan elk gewaarborgd.

191. Aan alle godsdienstige gezindheden in het Koningrijk bestaande, wordt gelijke bescherming verleend.

192. De belijders der onderscheiden Godsdiensten genieten alle dezelfde burgerlijke en politieke voorregten, en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen.

193. Geene openbare oefening van Godsdienst kan worden belemmerd, dan ingevalle dezelve de openbare orde of veiligheid zoude kunnen storen.

194. De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welken aard ook, thans door de onderscheiden godsdienstige gezindheden of derzelver leeraars genoten wordende, blijven aan dezelver gezindheden verzekerd.

Aan de leeraars, welke tot nog toe uit 's lands kas geen, of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd, of het bestaande vermeerderd worden.

195. De Koning zorgt dat de toegestane penningen, die voor den openbaren Godsdienst uit 's lands kas worden betaald, tot geene andere einden besteed worden, dan waartoe dezelve bestemd zijn.

196. De Koning zorgt dat geen Godsdienst gestoord worde in de vrijheid van uitoefening die de Grondwet waarborgt.

Hij zorgt tevens dat alle godsdienstige gezindheden zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de Financien.

197. Geene belastingen kunnen ten behoeve van 's lands kas worden geheven, dan uit krachte van eene wet.

198. Geene privilegien kunnen in het stuk van belastingen worden verleend.

199. De schuld wordt jaarlijks in overweging genomen ter bevordering der belangen van de schuldeischers van den Staat.

200. Het gewigt en gehalte der muntspeciën zoo wel als derzelver waarde, wordt door de wet geregeld.

201. Het toezigt en de zorg over de zaken van de munt met den aankleve van dien en de beslissing der questien over het allooi, essai en wat dies meer is, wordt opgedragen aan een kollegie, onder den titel van Raden en Generaal-Meesters van de Munt, achtervolgens zoodanige instructien als bij de wet zullen worden vastgesteld.

CHAPITRE VI.

Du Culte.

190. La liberté des opinions religieuses est garantie à tous.

191. Protection égale est accordée à toutes les Communions religieuses qui existent dans le Royaume.

192. Tous les sujets du Roi, sans distinction de croyance religieuse, jouissent des mêmes droits civils et politiques, et sont habiles à toutes dignités et emplois quelconques.

193. L'exercice public d'aucun culte ne peut être empêché, si ce n'est dans le cas où il pourrait troubler l'ordre et la tranquilité publique.

194. Les traitemens, pensions et autres avantages, de quelque nature que ce soit, dont jouissent actuellement les différens cultes et leurs ministres, leur sont garantis.

Il pourra être alloué un traitement aux ministres qui n'en ont point, ou un supplément à ceux dont le traitement est insuffisant.

195. Le Roi veille à ce que les sommes allouées pour les cultes, qui sont acquittées par le Trésor public ne soient pas détournées de l'emploi auquel elles sont spécialement affectées.

196. Le Roi veille a ce qu'aucun culte ne soit troublé dans la liberté d'exercice, que la Loi fondamentale lui assure.

Il veille de même a ce que tous les cultes se contiennent dans l'obéissance qu'ils doivent aux lois de l'État.

CHAPITRE VII.

Des Finances.

197. Aucune imposition ne peut être établie au profit du Trésor public, qu'en vertu d'une loi.

198. Il ne peut être accordé aucun privilège en matière de contributions.

199. Tous les ans, la dette publique est prise en considération, dans l'intérêt des créanciers de l'État.

200. La loi règle le poids et titre des monnaies; elle en détermine la valeur.

201. Un Collège sous le nom de Conseillers et Maitres généraux des monnaies, dirige et surveille tout ce qui concerne la monnaie, en se conformant aux instructions qui leur sont données par la loi.

Bij vacature zendt de Tweede Kamer van de Staten-Generaal eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit verkiezing doet.

202. Er zal eene Algemeene Rekenkamer zijn, ten einde jaarlijks de rekeningen der verschillende Departementen van algemeen bestuur op te nemen en te liquideren, mitsgaders behoorlijke rekening en verantwoording te vorderen van alle bijzondere lands comptabelen en anderen, alles achtervolgens zoodanige instructien, als bij de wet zullen worden vastgesteld.

De leden dezer Rekenkamer worden zoo veel mogelijk uit alle Provincien genomen.

Bij vacature zendt de Tweede Kamer van de Staten-Generaal eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit de verkiezing doet.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de Defensie.

203. Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied blijft, overeenkomstig 's Lands oude gewoonten, den geest van de pacificatie van Gent, en de grondbeginselen bij de Unie van Utrecht aangenomen, een der eerste pligten van alle ingezetenen van het Rijk.

204. De Koning zorgt, dat er ten allen tijde eene toereikende zee- en landmagt onderhouden worde, aangeworven uit vrijwilligers, het zij inboorlingen of vreemdelingen, om te dienen in of buiten Europa, naar de omstandigheden.

205. Vreemde troepen worden niet dan met gemeen overleg des Konings en der Staten-Generaal in dienst genomen; de capitulatien dienaangaande door den Koning gemaakt, worden aan de Staten-Generaal medegedeeld, zoodra Hij zulks geraden oordeelt.

206. Behalve de vaste zee- en landmagt, is er steeds eene Nationale Militie, waarvan in vredestijd jaarlijks een vijfde gedeelte wordt ontslagen.

207. De Militie wordt zoo veel mogelijk genomen uit vrijwilligers, op de wijze als bij de wet bepaald wordt.

Bij gebrek van genoegzame vrijwilligers, wordt de militie voltallig gemaakt bij loting uit de ingezetenen die op den 1sten Januarij van elk jaar ongehuwd zijn, hun 19de jaar ingetreden zijn en hun 23ste jaar nog niet hebben volbragt; zij, die hun ontslag bekomen hebben, kunnen onder geen voorwendsel tot eenigen anderen dienst, dan de hierna te melden Schutterijen, worden opgeroepen.

208. De Militie komt in gewone tijden jaarlijks eenmaal te zamen, om gedurende eene maand of daaromtrent in den wapenhandel te worden geoefend: blijvende het nogtans aan den Koning voorbehouden, om

Le Roi nomme aux places vacantes dans ce Collège, sur une liste triple qui lui est présentée par la seconde Chambre des États-Généraux.

202. Il y a pour tout le Royaume, une Chambre des Comptes, chargée de l'examen et de la liquidation des comptes annuels des départemens d'administration générale, de ceux de tous comptables de l'État et autres, conformément aux instructions données par la loi.

Les membres de la Chambre des Comptes sont choisis, autant que possible, dans toutes les provinces.

Le Roi nomme aux places vacantes sur une liste triple, que la seconde Chambre des États-Généraux lui présente.

CHAPITRE VIII.

De la Défense de l'État.

203. Conformément aux anciennes coutumes, à l'esprit de la Pacification de Gand, et aux principes de l'Union d'Utrecht, l'un des premiers devoirs des habitans du Royaume est de porter les armes pour le maintien de l'indépendance et la défense du territoire de l'État.

204. Le Roi veille à ce que des forces suffisantes de terre et de mer formées par enrôlement volontaire de nationaux ou d'étrangers, soient constamment entretenues pour servir soit en Europe, soit hors de l'Europe, selon que les circonstances l'exigent.

205. Des troupes étrangères ne peuvent être prises au service du Royaume que du commun accord du Roi et des États-Généraux. Le Roi communique les capitulations qu'il fait à ce sujet aux États-Généraux, aussitôt qu'il le peut convenablement.

206. Indépendamment de l'Armée permanente de terre et de mer, il y a une Milice Nationale, dont en temps de paix un cinquième est licencié tous les ans.

207. Cette Milice est formée, autant que possible, par enrôlement volontaire, de la manière déterminée par la loi : à défaut d'un nombre suffisant d'enrôlés volontaires, elle est complettée par la voie du sort. Tous les habitans non mariés au premier Janvier de chaque année, qui, à cette époque, auront atteint leur dix-neuvième année, sans avoir terminé leur vingt-troisième, concourent au tirage. Ceux qui ont reçu leur congé ne peuvent sous aucun prétexte être appellés à un autre service qu'à celui de la Garde Communale, dont il sera parlé ci-après.

208. Dans les tems ordinaires, la Milice est exercée tous les ans pendant un mois ou environ; le Roi peut néanmoins, si l'intérêt de l'État l'exige, tenir réunis un quart des miliciens.

wanneer Hij zulks voor 's Rijks belangen mogt geraden oordeelen, een vierde van het geheele getal te doen zamenblijven.

209. Indien het bij dreigend oorlogs gevaar, of andere buitengewone omstandigheden noodig mogt zijn, de geheele militie bijeen te roepen en te doen zamen blijven, zal zulks, indien de Staten-Generaal niet vergaderd zijn, gepaard gaan met eene buitengewone bijeenroeping van dezelve, ten einde van het verrigte opening te geven en de verdere daartoe betrekkelijke maatregelen met de vergadering te beramen.

210. De militie mag nimmer en in geen geval naar de Koloniën worden gezonden.

211. De militie kan nimmer zonder bijzondere toestemming der Staten-Generaal buiten de grenzen van het Rijk worden gezonden, ten zij in een oogenblikkelijk dringend gevaar, of ook wanneer bij garnizoens-veranderingen de kortste marschroute over vreemden bodem loopt. In beide deze gevallen geeft de Koning van de door hem deswegens gestelde orders, zoodra mogelijk, kennis aan de Staten-Generaal.

212. Alle de kosten voor de legers van het Rijk, worden uit 's lands kas voldaan.

De inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, de transporten en leverancien van welken aard ook, aan 's Konings legers of vestingen, kunnen niet ten laste van een of meerdere inwoners of gemeenten worden gebragt. Zoo door onvoorziene omstandigheden zoodanige transporten of leverancien van bijzondere personen of gemeenten worden gevorderd, zal het Rijk dezelve te gemoet komen en op den voet bij de reglementen bepaald, schadeloosstellen.

213. In alle gemeenten, welker bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen, 2500 zielen en daar boven bedraagt, worden als van ouds schutterijen opgerigt, tot behoud der inwendige rust. Deze schutterijen dienen in tijden van oorlog en gevaar, tegen de aanvallen van den vijand. In andere gemeenten worden in tijd van vrede, rustende schutterijen ingesteld, welke in geval van oorlog, gezamenlijk met de voorengemelde dienen als een landstorm, tot verdediging des Vaderlands.

214. De bepalingen, welke door den Koning, zoo omtrent het getal en de inrigting der militie, als opzigtelijk het geen de schutterijen en den landstorm betreft, noodig geoordeeld worden, zijn het voorwerp eener door Hem voor te dragen wet.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van den Waterstaat.

215. De Koning heeft het oppertoezigt over alles wat betreft den waterstaat van het Koningrijk, de wegen en bruggen daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald uit 's Lands kas of op eene andere wijze gevonden.

209. En cas de guerre ou dans d'autres circonstances extraordinaires, le Roi peut appeler et tenir réunie la Milice entière. Si les États-Généraux ne sont pas assemblés, il les convoque en même temps : il leur fait connaître l'état des choses et concerte avec eux les mesures ultérieures.

210. Dans aucun cas, la Milice ne peut être employée dans les Colonies.

211. La Milice ne peut dépasser les frontières du Royaume sans le consentement des États Généraux, à moins d'un péril imminent, ou qu'en changeant de garnison, la route la plus courte ne passe sur le territoire étranger. Dans ces deux cas, le Roi informe, le plutôt possible, les États-Généraux des ordres qu'il a donnés.

212. Toutes les dépenses relatives aux armées de l'État, sont supportées par le Trésor public.

Le logement et la nourriture des gens de guerre, les prestations de quelque nature qu'elles soient à faire aux troupes du Roi ou aux forteresses, ne peuvent être à la charge d'un ou de plusieurs habitans, d'une ou de plusieurs communes. Si, par des circonstances imprévues, de semblables prestations sont faites par des individus ou des communes, l'État en tient compte, et il est payé une indemnité, d'après le tarif fixé par les réglemens.

213. Dans les communes qui ont une population agglomerée de 2500 habitans, et au delà, il y a, comme par le passé, des Gardes Communales qui sont employées au maintien de la tranquilité publique : elles peuvent être employées, en cas de guerre, à repousser les attaques de l'ennemi.

Dans les autres communes, il y a des Gardes Communales qui, non-actives en tems de paix, forment en tems de guerre, avec les Gardes des autres communes, la levée en masse, pour la défense du pays.

214. Les dispositions que le Roi juge nécessaires, pour fixer l'organisation de la Milice, et le nombre des miliciens, ainsi que les Gardes Communales et la levée en masse, font l'objet d'une loi.

CHAPITRE IX.

De la direction des Eaux, Ponts et Chaussées.

215. Le Roi a la surveillance suprême des ouvrages hydrauliques, ponts et chaussées, sans distinction, si la dépense se fait par le Trésor public ou de toute autre manière.

216. De Koning doet het algemeene bestuur van den waterstaat, wegen en bruggen, uitoefenen op zoodanige wijze als hij meest geschikt zal oordeelen.

217. Het gemelde algemeen bestuur zal, behalve de uitoefening van zoodanig algemeen oppertoezigt als de Koning goedvindt aan hetzelve op te dragen over de werken die door kollegien, gemeenten of particulieren bekostigd worden, meer bepaaldelijk en achtervolgens de instructie, door den Koning te geven, belast zijn met alle zoodanige waterwerken van zeehavens, reeden, rivieren, schorren, duinen, dijken, sluizen als anderzins, mitsgaders van alle zoodanig wegen en bruggen, waarvan de kosten van aanleg en onderhoud hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, zijn tot laste van 's lands kas.

218. Voor zoo verre nogtans onder de werken, wegen en bruggen, in het slot van het voorgaande artikel vermeld, dezulke gevonden worden, waarvan de beheering, het zij uit hoofde dat dezelve niet van een zoodanig algemeen belang voor den Staat zijn, het zij om andere redenen uit het nut der zaak ontleend, beter en gevoeglijker door de Staten der Provincie, waarin zij gelegen zijn, zouden kunnen worden uitgeoefend, zal dezelve beheering aan gemelde Staten hetzij afzonderlijk, hetzij gezamenlijk met de algemeene directie worden opgedragen.

219. De Koning, na de Staten der Provincie gehoord, en het advies van den Raad van State ingenomen te hebben, bepaalt welke de werken zijn die uit hoofde van gemelde onderscheiding onder de beheering der Staten zullen worden gesteld, zoo wel als de wijze op welke in de betaling der onkosten van die werken zal worden voorzien.

220. Zoodanige zee- of rivierwater-keerende dijk- sluis- en andere waterwerken, als door kollegien, gemeenten of particulieren bekostigd en beheerd worden, staan onder het onmiddellijk toezigt van de algemeene directie van den waterstaat; welke zorgt dat bij het aanleggen of herstellen dier werken niets geschiede, hetwelk nadeel aan de algemeene belangen zoude kunnen toebrengen, en aan dezelve kollegien, gemeenten of particulieren daaromtrent de noodige voorschrifen geeft.

Het onmiddellijk toezigt over de in dit artikel vermelde werken, zal almede door den Koning aan de Staten der Provincie in welke de werken zich bevinden, kunnen worden opgedragen, voor zoo veel omtrent eenige van dezelve redenen van nuttigheid bestaan.

221. De Provinciale Staten hebben het toezigt over alle andere in het vorig artikel niet bedoelde waterwerken, mitsgaders de kanalen, vaarten, meren, plaatsen, wegen en bruggen binnen hunne Provincie, welke worden beheerd en bekostigd door kollegien, gemeenten of particulieren. Zij zorgen dat die werken behoorlijk worden gemaakt en onderhouden.

222. De Staten hebben het toezigt en gezag over alle Hooge en andere Heemraadschappen, Wateringen, Waterschappen, Dijk- en Polderbesturen en andere dergelijke kollegien, hoe ook genaamd, binnen hunne Provincien, onverminderd nogtans hetgeen in art. 220 omtrent het

216. Le Roi fait exercer la Direction Générale des Eaux, Ponts et Chaussées, de la manière qu'il croit la plus convenable.

217. Indépendamment de la surveillance que le Roi peut attribuer à la Direction Générale sur des ouvrages entretenus aux fraix de Colléges. de Communes ou de particuliers, cette Direction est chargée, d'après des instructions que le Roi lui donne, de tous travaux hydrauliques aux ports de mer, rades, rivières, schorren, dunes, digues, écluses et autres ouvrages, ainsi que de tous ponts et chaussées, dont les fraix de construction sont, en tout ou en partie, à la charge du trésor public.

218. Si parmi les ouvrages mentionnés à la fin de l'article précédent, il s'en trouve dont la direction peut être confiée aux États de la Province, soit à cause d'un intérêt moins général, soit pour raison d'utilité ou de convenance, tirée de la chose même, elle leur est attribuée, soit exclusivement, soit concurremment avec la Directien Générale.

219. Le Roi, après avoir entendu les États des Provinces, et sur l'avis du Conseil d'État, détermine quels travaux sont remis sous la direction des États et fixe en même temps le mode de pourvoir aux fraix de leur enretien.

220. Lorsque des travaux hydrauliques, digues ou écluses, destinées à contenir les eaux de la mer ou des rivières, sont entretenus aux fraix de Colléges, de Communes ou de particuliers, et dirigés par eux, la Direction Générale exerce sur ces travaux une surveillance immédiate, et veille à ce que leur construction ou réfection ne nuise pas aux intérêts généraux: elle donne à ce sujet les instructions nécessaires aux Colléges, Communes ou particuliers.

La surveillance immédiate de ces travaux peut aussi, pour des raisons d'utilité ou de convenance, être attribuée par le Roi aux États des Provinces.

221. Les États des Provinces ont la surveillance sur tous travaux hydrauliques non compris dans l'article précédent, ainsi que sur les canaux, navigations, lacs, eaux, ponts et chaussées qui sont aux fraix de Colléges, de Communes ou de Particuliers. Ils veillent à ce que ces travaux soient bien et dûment construits et entretenus.

222. Les États surveillent tous les Colléges dits Hoogheemraadschappen, Heemraadschappen, Wateringen, Waterschappen, Direction des digues ou des Polders, sous quelque dénomination qu'elles puissent exister dans leur Province: sauf ce qui a été dit à l'article 220 sur les

onmiddellijk toezigt van de algemeene directie van den waterstaat over de daarbij genoemde zee- of rivierwater-keerende werken is bepaald.

De laatstgoedgekeurde reglementen dezer kollegien maken den voet van derzelver inrigtingen uit; behoudens nogtans het regt der Staten, om daarin, onder goedkeuring van den Koning, verandering te maken, en onverminderd de bevoegdheid dier kollegien, om aan de Staten zoodanige veranderingen daaromtrent voor te stellen, als zij voor het belang der ingelanden zullen vermeenen te behooren. Wat de benoeming en het maken van nominatien voor gemelde kollegien aangaat, zal daaromtrent door de Staten der Provincien eene voordragt aan den Koning gedaan worden.

223. De Staten hebben het toezigt over alle verveeningen, ontgrondingen, indijkingen, droogmakerijen, mijnwerken en steengroeven binnen hunne Provincie.

De Koning kan, uit hoofde van het grooter en algemeen belang van zoodanige ondernemingen het onmiddellijk toezigt over dezelve aan de algemeene directie van den waterstaat, wegen en bruggen opdragen.

224. Wanneer bij vervolg eenig subsidie uit de algemeene schatkist van het Rijk wordt verleend, ter zake van eenige in dit Hoofdstuk bedoelde werken, zal tevens worden bepaald op welke wijze het beheer of het toezigt over zoodanig werk zal worden uitgeoefend.

225. De opbrengst van weg-brug- en sluisgelden is uitsluitend bestemd tot het onderhoud en de verbetering van die wegen, bruggen, vaarten, en bevaarbare rivieren, waarop dezelve betaald worden; hetgeen boven dit onderhoud mogt overschieten, wordt tot uitgaven van denzelfden aard in dezelfde Provincie besteed, met uitzondering der gelden, ontvangen op de groote communicatien van het Rijk, waarvan het overschot tot gelijke einden kan worden besteed, daar, waar de Koning zal goedvinden.

TIENDE HOOFDSTUK.

Van het Onderwijs en het Armbestuur.

226. Het openbaar onderwijs is een aanhoudend voorwerp van de zorg der Regering. De Koning doet van den staat der hooge, middelbare, en lage scholen, jaarlijks, aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven.

227. Het is aan elk geoorloofd om zijne gedachten en gevoelens door de drukpers, als een doelmatig middel tot uitbreiding van kennis en voortgang van verlichting te openbaren, zonder eenig voorafgaand verlof daartoe noodig te hebben, blijvende nogtans elk voor het geen hij schrijft, drukt, uitgeeft of verspreidt, verantwoordelijk aan de maatschappij of bijzondere personen, voor zoo verre dezer regten mogten zijn beleedigd.

228. Als eene zaak van hoog belang wordt ook het armbestuur en de opvoeding der arme kinderen aan de aanhoudende zorg der Regering bevolen. De Koning doet insgelijks, van de inrigtingen dienaangaande, jaarlijks een uitvoerig verslag aan de Staten-Generaal geven.

attributions de la Direction Générale, au sujet des travaux servant à contenir les eaux de la mer et des rivières.

Les réglemens de ces Colléges approuvés en dernier lieu servent de base à leur institution; les États des Provinces peuvent, sous l'approbation du Roi, modifier ces réglemens; les Colléges leur proposent les modifications que l'avantage des intéressés leur paraîtra exiger.

Les États soumettent de même au Roi le mode de nommer ou de proposer aux places vacantes dans ces Colléges.

223. Les États ont dans leur Province la surveillance sur l'exploitation des tourbières, carrières, houillères, autres mines et minières ainsi que sur toutes irrigations, endiguemens et desséchemens.

Le Roi peut à raison de l'utilité générale ou majeure de ces ouvrages en attribuer la surveillance à la Direction Générale des eaux, ponts et chaussées.

224. Lorsqu'à l'avenir, il sera accordé des subsides par le Trésor public pour quelques travaux compris au présent Chapitre, il sera en même tems réglé de quelle manière la direction ou la surveillance sur ces ouvrages sera exercée.

225. Les droits payés aux barrières, ponts et écluses, sont affectés à l'entretien et à l'amélioration des chaussées, ponts, canaux et rivières navigables. L'excédent, s'il y en a, demeure réservé pour des dépenses de même nature, dans la même Province; à la seule exception des droits perçus sur les grandes communications du Royaume, dont l'excédent peut être employé aux mêmes fins, là où le Roi l'ordonne.

CHAPITRE X.

De l'Instruction publique et des établissement de bienfaisance.

226. L'instruction publique est un objet constant des soins du Gouvernement. Le Roi fait rendre compte tous les ans aux États Généraux, de l'état des écoles supérieures, moyennes et inférieures.

227. La presse étant le moyen le plus propre à répandre les lumières, chacun peut s'en servir pour communiquer ses pensées, sans avoir besoin d'une permission préalable. Néanmoins tout auteur, imprimeur, éditeur ou distributeur, est responsable des écrits qui blesseraient les droits soit de la société soit d'un individu.

228. Les administrations de bienfaisance et l'éducation des pauvres sont envisagés comme un objet non moins important des soins du Gouvernement. Il en est également rendu aux États-Généraux un compte annuel.

ELFDE HOOFDTUK.

Van Veranderingen en Bijvoegselen.

229. Ingeval in het vervolg eenige verandering of bijvoeging in de Grondwet noodig mogte zijn, moet deze noodzakelijkheid bij eene wet verklaard, en de verandering of bijvoeging zelve, duidelijk aangewezen, en uitgedrukt worden.

230. Deze wet wordt aan de Staten der Provincien gezonden, welke binnen den tijd daartoe telkens bij de wet bepaald, aan de gewone leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal een gelijk getal buitengewone toevoegen, die op dezelfde wijze als de gewone benoemd worden.

231. In de gevallen, waarin, volgens art. 27, 44 en 46, de Tweede Kamer der Staten-Generaal, volgens deze Grondwet, in dubbelen getale moet bijeenkomen, wordt deze benoeming door de Staten der Provincien gedaan, op last van dengenen die het koninklijk gezag uitoefent.

232. De Tweede Kamer der Staten-Generaal, mag over geene voorstellen tot verandering of bijvoeging in de Grondwet, eenig besluit nemen, ten zij twee derde gedeelten der leden, die de vergadering uitmaken, tegenwoordig zijn.

De besluiten worden bij eene meerderheid van drie vierde gedeelten door tegenwoordige leden opgemaakt.

Voor het overige wordt in alles gevolgd hetgeen over het maken der wetten is bepaald.

233. Geene verandering in de Grondwet of in de erf-opvolging, mag gedurende een regentschap worden gemaakt.

234. De veranderingen of bijvoegselen in de Grondwet, door den Koning en de Staten-Generaal vastgesteld, worden plegtig afgekondigd, en bij de algemeene Grondwet gevoegd.

ADDITIONELE ARTIKELEN.

1. De Koning is bevoegd alle die maatregelen te nemen, welke vereischt worden, om de vorenstaande Grondwet in alle hare deelen op eene geregelde wijze, en zoo spoedig als de aard der zake zulks zal toelaten, in werking te brengen; te dien einde zal hij voor de eerste reize benoemen en aanstellen alle kollegien en ambtenaren, van welke anderzins de aanstelling of voordragt bij de Grondwet aan anderen is toegekend.

2. Alle bestaande autoriteiten blijven voortduren, en alle thans in werking zijnde wetten behouden kracht, tot dat daarin op eene andere wijze zal zijn voorzien.

3. De eerste aftreding der leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zal plaats hebben met den derden Maandag in October van het jaar 1817.

CHAPITRE XI.

Des changemens et additions.

229. Si l'expérience faisait connaître que des changemens ou des additions à la Loi fondamentale sont nécessaires, une loi les désignera avec précision, en même tems qu'elle déclarera cette nécessité.

230. Cette loi est envoyée aux États Provinciaux qui adjoignent, dans le délai qu'elle fixe, aux membres ordinaires de la seconde Chambre des États Généraux un nombre égal de membres extraordinaires, choisis de la même manière que les premiers.

231. Lorsqu'en vertu des articles 27, 44 et 46, la seconde Chambre des États Généraux doit se réunir en nombre double, la nomination est faite par les États Provinciaux, convoqués par les fonctionnaires qui exercent l'autorité Royale.

232. La seconde Chambre des États Généraux ne peut prendre une résolution sur un changement ou une addition à la Loi fondamentale, si deux tiers des membres dont se compose l'assemblée ne sont présens. Les résolutions sont prises à la majorité des trois quarts des voix. Toutes les règles prescrites pour la confection d'une loi sont exactement observées.

233. Aucun changement à la Loi fondamentale ou à l'ordre de succession ne peut être fait pendant une régence.

234. Les changemens ou additions adoptés sont joints à la Loi fondamentale et solennellemeni promulgués.

ARTICLES ADDITIONNELS.

1. Le Roi est autorisé à prendre les mesures nécessaires pour mettre en exécution, dans toutes ses parties, régulièrement et avec la célérité que l'état des choses permettra, la Loi fondamentale dont le projet précède. Il fera la première nomination de tous les Fonctionnaires et de tous les Collèges, quel que soit le mode de nomination que la Loi fondamentale adopte.

2. Toutes les autorités restent en place et toutes les lois demeurent obligatoires, jusqu'à ce qu'il y soit autrement pourvu.

3. La première sortie des membres de la seconde Chambre des États Généraux aura lieu le troisième Lundi du mois d'Octobre 1817.

III.

GRONDWET

VOOR HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN,

NAAR DE WIJZIGINGEN, IN 1840 DAARIN GEBRAGT EN MET AANDUIDING VAN DE ARTIKELEN DER IN 1815 BEKRACHTIGDE GRONDWET (1).

[De geschiedenis der herziening van 1840 is in dit werk beschreven. Men zie overigens hierachter nog eenige Slot-herinneringen.]

(Tot gemak van den gebruiker is bij elk art. der Grondwet aangewezen of het artikel nieuw of gewijzigd is, in betrekking tot de Grondwet van 1815, of, zoo het artikel gelijkluidend is gebleven, op welk artikel der vorige Grondwet zulks slaat. Alsdan beteeken *v. G.*: *vorige Grondwet* en het daar-achter staand cijfer is dat van het art. der Grondwet van 1815.)

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het Rijk en deszelfs Inwoners.

Artikel I.

Het Koningrijk der Nederlanden bestaat uit de volgende Provincien: Noord-Braband, Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, mitsgaders Het Hertogdom Limburg, behoudens de betrekkingen van dat Hertogdom, met uitzondering der vestingen Maastricht en Venlo, en van derzelver kringen tot het Duitsche Verbond (v. G. 1, *gewijzigd.*)

2. De Provincien van Noord-Braband, Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, behouden hare tegenwoordige grenzen.

Het Hertogdom Limburg bestaat uit dat gedeelte der voormalige Provincie van dien naam, hetwelk bij de traktaten van den 19 April 1839 daarvan niet is afgescheiden. (v. G. 2, *gewijzigd.*)

(1) Eene Fransche vertaling van de Grondwet, zoo als die in 1840 is gewijzigd, is bij den Uitgever dezes in 1841 uitgekomen.

3. De meer juiste bepalingen, welke nader omtrent de grensscheidingen der Provincien onderling mogten noodig en dienstig worden geoordeeld, zullen bij eene wet worden geregeld, met inachtneming, zoo wel van de belangen der ingezetenen als van het gerief der algemeene administratie. (v. G. 3.)

4. Allen, die zich op het grondgebied van het Rijk bevinden, het zij ingezetenen of vreemdelingen, hebben gelijke aanspraak op bescherming van persoon en goederen. (v. G. 4.)

5. De oefening der burgerlijke regten wordt bij de wet bepaald. (v. G. 5.)

6. De oefening van het stemregt in de steden en ten platten lande, zoo wel als de bevoegdheid om deel te nemen aan de Provinciale en Plaatselijke besturen, wordt bij de wet geregeld. (v. G. 6 *gewijzigd*.)

7. Tot leden der Staten-Generaal, hoofden of leden van Departementen van algemeen bestuur, leden van den Raad van State, Commissarissen des Konings in de Provincien, en leden van den Hoogen Raad, kunnen alleenlijk benoemd worden Nederlandsche ingezetenen, geboren binnen het Rijk of deszelfs buitenlandsche bezittingen, uit ouders aldaar gevestigd.

Die uit zoodanige ouders, ter oorzake van 's Lands dienst afwezend, of anderzins op reis zijnde, buiten het Rijk geboren zijn, worden met de vorigen gelijk gesteld. (v. G. 8.)

8. Tot alle andere bedieningen zijn alle de ingezetenen, zonder onderscheid, benoembaar, welke geboren Nederlanders zijn, of, het zij door wet-duiding, het zij door naturalisatie, daarvoor gehouden worden. (v. G. 9.)

9. Gedurende een jaar na de invoering dezer Grondwet, staat het den Koning vrij, aan personen buiten 's Lands geboren, doch binnen het Rijk gevestigd, het volle regt van inboorlingschap en de verkiesbaarheid tot alle ambten, zonder onderscheid, te vergunnen. (v. G. 10.)

10. Ieder is, zonder onderscheid van rang en geboorte, tot alle ambten en bedieningen benoembaar, behoudens hetgene betrekkelijk de zamenstelling der Provinciale Staten, bij het 4de hoofdstuk is bepaald. (v. G. 11.)

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van den Koning.

I. Afdeeling.

Van de Troonopvolging.

11. De Kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen aan Zijne Ma-

jesteit *Willem Frederik*, Prins van Oranje-Nassau, om door Hem en Zijne wettige nakomelingen te worden bezeten erfelijk, overeenkomstig de navolgende bepalingen. (v. G. 12.)

12. De wettige nakomelingen van den regerenden Koning zijn de kinderen reeds geboren, of die nog mogten geboren worden, uit Zijn tegenwoordig huwelijk, met Hare Majesteit *Frederika Louisa Wilhelmina*, Prinses van Pruissen; en voorts in het algemeen alle afstammelingen, welke geboren zullen worden uit een huwelijk door den Koning, met gemeen overleg der Staten-Generaal, aangegaan of toegestemd. (v. G. 13.)

13. De Kroon gaat over bij regt van eerstgeboorte, des dat de oudste zoon van den Koning, of wel het mannelijk oir van den oudsten zoon, bij representatie opvolgt. (v. G. 14.)

14. Bij ontstentenis van mannelijk oir uit den oudsten zoon gesproten, gaat de Kroon over aan diens broeders of hun mannelijk oir, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie. (v. G. 15.)

15. Bij geheele ontstentenis van mannelijk oir uit het Huis van Oranje-Nassau, gaat de Kroon over op de dochters van den Koning, bij regt van eerstgeboorte. (v. G. 16.)

16. Ook dochters van den Koning ontbrekende, brengt de oudste dochter van de oudste nedergaande mannelijke lijn uit den laatsten Koning, de Koninklijke waardigheid in haar Huis over, en wordt bij vóór-overlijden door hare afstammelingen gerepresenteerd. (v. G. 17.)

17. Zoo er geene mannelijke nedergaande lijn uit den laatsten Koning bestaat, erft de oudste nedergaande vrouwelijke lijn, des dat de mannelijke tak vóór den vrouwelijken tak, en de oudste vóór de jongere, en in iedere tak mannen vóór vrouwen, en ouder vóór jonger den voorrang hebben. (v. G. 18.)

18. Wanneer de Koning zonder nakomelingschap sterft, en er geen mannelijk oir uit het huis van Oranje-Nassau overig is, volgt hem zijne naaste bloedverwante, mits van den Koninklijken Huize zijnde, op, en wordt mede bij vóór-overlijden, door hare afstammelingen gerepresenteerd. (v. G. 19.)

19. Wanneer eene vrouw de Kroon in een ander Huis heeft overgebragt, treedt dit Huis in alle de regten van het oorspronkelijk Stamhuis, en de vorige artikelen zijn op hetzelve toepasselijk, met dat gevolg, dat haar mannelijk oir vóór alle vrouwen of vrouwelijke afstammelingen erft, en geene andere lijn geroepen wordt, zoo lang iemand van hare nakomelingen in leven is. (v. G. 20.)

20. Eene Prinses buiten toestemming der Staten-Generaal, een huwelijk hebbende aangegaan, heeft geen regt tot de Kroon. Eene Koningin, buiten die toestemming een huwelijk aangaande, doet afstand van de Kroon. (v. G. 21.)

21. Bij ontstentenis van nakomelingschap uit den tegenwoordigen Koning *Willem Frederik van Oranje-Nassau*, gaat de Kroon over aan deszelfs Zuster, Prinses *Frederika Louisa Wilhelmina van Oranje*,

Douairière van wijlen *Carel George August*, Erfprins van Brunswijk-Lunenburg, of hare wettige nakomelingen, uit zoodanig nader huwelijk, als door dezelve, overeenkomstig art. 12, mogt worden aangegaan. (v. G. 22.)

22. Indien ook de wettige nakomelingschap van deze Vorstin ontbreekt, gaat het erfregt over op het wettig mannelijk oir van Prinses *Carolina van Oranje*, Zuster van wijlen Prins *Willem den Vijfden*, en Gemalin van wijlen den Prins van Nassau-Weilburg, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie. (v. G. 23)

23. Wanneer bijzondere omstandigheden eenige verandering in de opvolging van den troon mogten noodzakelijk maken, is de Koning bevoegd, daaromtrent eene voordragt te doen aan de Staten-Generaal in eene vereenigde zitting van de beide Kamers. In dat geval wordt de Tweede Kamer opgeroepen in dubbelen getale. (v. G. 24.)

24. Ingeval er geen bevoegde Troonopvolger volgens deze Grondwet mogt bestaan, draagt de Koning aan de Staten-Generaal, vergaderd en zamengesteld in voege als bij het vorig artikel is aangewezen, eenen Opvolger voor. (v. G. 25.)

25. De Staten-Generaal deze voordragt hebbende goedgekeurd, brengt de Koning dien Opvolger ter kennis van den Volke, op de wijze waarop de wetten worden afgekondigd, en doet dezelven plegtiglijk uitroepen. (v. G. 26.)

26. Indien zulk een Opvolger niet mogt benoemd zijn vóór het overlijden van den Koning, zullen de Staten-Generaal, vergaderd en zamengesteld als bij art. 23, eenen Opvolger benoemen en plegtiglijk uitroepen. (v. G. 27.)

27. In de gevallen, bij art. 21, 22, 23, 24 en 26 omschreven, wordt de troonopvolging geregeld naar de bepalingen van art. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 en 19. (v. G. 28.)

28. De Koning der Nederlanden kan geene vreemde Kroon dragen. In geen geval kan de zetel van de Regering buiten het Rijk worden verplaatst. (v. G. 29.)

II Afdeeling.

Van het inkomen der Kroon.

29. De Koning geniet uit 's Lands kas een jaarlijksch inkomen van *f* 1,500,000. (v. G. 30, *gewijzigd.*)

30. Bij de wet kan worden bepaald, dat aan den tegenwoordigen Koning *Willem Frederik* van Oranje-Nassau, des verkiezende, tot gedeeltelijke voldoening van het gemelde jaarlijksch inkomen, in vollen eigendom als patrimonieel goed zullen worden overgegeven zoo veel domeinen, als een zuiver inkomen van vijf tonnen gouds opbrengen. (v. G. 31.)

31. Den Koning worden tot deszelfs gebruik zomer- en winter-

verblijven in gereedheid gebragt, voor welker onderhoud echter niet meer dan ƒ 50,000 jaarlijks, ten laste van den Lande kunnen worden gebragt. (v. G. 32, *gewijzigd.*)

32. De Koning, mitsgaders de Prinsen en Prinsessen van zijn Huis, zijn vrij van alle personele lasten en beschreven middelen, met uitzondering van de verponding. De gebouwen tot hunne woning of gebruik bestemd, zijn van de verponding ontheven.

Geen vrijdom van eenige andere belasting wordt door hen genoten. (v. G. 33.)

33. De Koning rigt zijn Huis naar eigen goedvinden in. (v. G. 34.)

34. Eene Koningin-weduwe geniet, gedurende haren weduwelijken staat, uit 's Lands kas, een jaarlijksch inkomen van ƒ 150,000. (v. G. 35.)

35. De oudste van des Konings zonen, of verdere mannelijke nakomelingen, die de vermoedelijke erfgenaam is van de Kroon, is des Konings eerste onderdaan, en voert den titel van Prins van Oranje. (v. G. 36.)

36. De Prins van Oranje geniet als zoodanig uit 's Lands kas een jaarlijksch inkomen van ƒ 100,000, te rekenen van den tijd dat hij den ouderdom van achttien jaren zal hebben vervuld; dit inkomen wordt gebragt op ƒ 200,000 na het voltrekken van een huwelijk, overeenkomstig art. 12 dezer Grondwet. (v. G. 37.)

III Afdeeling.

Van de voogdij des Konings.

37. De Koning is meerderjarig als zijn achttiende jaar vervuld is. (v. G. 38.)

38. Ingevalle van minderjarigheid staat de Koning onder de voogdij van eenige leden van het Koninklijk Huis, en eenige aanzienlijke inboorlingen van het Rijk. (v. G. 39.)

39. Deze voogdij wordt vooraf beraamd door den regerenden Koning en de Staten-Generaal, in eene vereenigde zitting der beide Kamers. (v. G. 40.)

40. Indien de schikking, betreffende de voogdij, niet mogt gemaakt zijn vóór het overlijden van den regerenden Koning, wordt daarin door de Staten-Generaal, in eene vereenigde zitting der beide Kamers, voorzien, met overleg, zoo veel mogelijk, van eenige der naaste bloedverwanten van den minderjarigen Koning. (v. G. 41.)

41. Alvorens de voogdij te aanvaarden, legt elk der voogden, in eene vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten-Generaal, in handen van den President af den volgenden eed:

« Ik zweer trouw aan den Koning, en dat ik wijders alle de pligten, » welke de voogdij mij oplegt, heiliglijk zal vervullen, en mij bijzon-

»derlijk zal toeleggen, om den Koning gehechtheid aan de Grondwet »en liefde voor zijn volk in te boezemen.

»Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!» (v. G. 42.)

IV Afdeeling.

Van het Regentschap.

42. Gedurende de minderjarigheid van den Koning, wordt het Koninklijk gezag waargenomen door eenen Regent.

Deze Regent wordt door den regerenden Koning en de Staten-Generaal in eene vereenigde zitting der beide Kamers te voren benoemd.

Op gelijke wijze kan worden vastgesteld de opvolging in het regentschap, tot des Konings meerderjarigheid toe. (v. G. 43.)

43. Wanneer bij het leven van den overleden Koning geene schikking omtrent het regentschap is gemaakt, wordt daarin door de Staten-Generaal, volgens de bepalingen in art. 23 vergaderd en zamengesteld, voorzien.

In gevalle de opvolging in het regentschap niet is geregeld, kan dezelve door den Regent en de Staten-Generaal, als voren, gezamenlijk worden beraamd. (v. G. 44.)

44. De Regent legt, in eene vereenigde zitting van de beide Kamers der Staten-Generaal, in handen van den Voorzitter, den navolgenden eed af:

« Ik zweer trouw aan den Koning; dat ik voorts in de waarneming »van het Koninklijk gezag, zoo lange de Koning minderjarig is (zoo »lange de Koning buiten staat blijft de regering waar te nemen), de »Grondwet van het Rijk steeds zal onderhouden en handhaven, en »dat ik daarvan bij geene gelegenheid, of onder geen voorwendsel hoe»genaamd, zal afwijken of gedoogen dat daarvan afgeweken worde.

« Ik zweer wijders dat ik de onafhankelijkheid van het Rijk, en de »algeheele uitgestrektheid van deszelfs grondgebied, met al mijn ver»mogen zal verdedigen en bewaren; dat ik de algemeene en bijzon»dere vrijheid, en de regten van alle des Konings onderdanen, en »van een ieder derzelve, zal beschermen, en tot instandhouding en »bevordering van de algemeene en bijzondere welvaart, alle middelen »aanwenden, welke de wetten ter mijner beschikking stellen, gelijk »een goed en getrouw Regent schuldig is en behoort te doen.

« Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!» (v. G. 45.)

45. Het Koninklijk gezag wordt mede waargenomen door een Regent, in gevalle de Koning buiten staat geraakt de regering waar te nemen.

Wanneer aan den Raad van State, zamengesteld uit de leden daarin

gewone zitting hebbende, en de hoofden der ministeriële departementen, na een naauwkeurig onderzoek, gebleken is, dat zulk een geval bestaat, roept dezelve de Staten-Generaal, en wel de Tweede Kamer in dubbelen getale, bijeen, ten einde daarin gedurende het bestaande beletsel te voorzien.

De leden der Staten-Generaal die zich, op den een-en-twintigsten dag na deze oproeping, ter plaatse bevinden waar de zetel van het Gouvernement gevestigd is, openen de vergadering. (v. G. 46.)

46. Indien er eenig toezigt op den persoon des Konings, die zich in de omstandigheden, bij het vorig artikel bedoeld, bevindt, noodig is, wordt daarin voorzien, naar de beginselen omtrent de voogdij van eenen minderjarigen Koning, bij art. 38 en 40 bepaald. (v. G. 47.)

47. Wanneer de Prins van Oranje in dat geval zijn achttiende jaar vervuld heeft, is hij van regtswege Regent. (v. G. 48).

48. Wanneer de Prins van Oranje zijn achttiende jaar niet heeft vervuld, gelijk mede in de gevallen bij art. 26 en 43 voorzien, wordt het Koninklijk gezag uitgeoefend door den Raad van State, zamengesteld op dezelfde wijze als bij art. 45, tot dat daaromtrent door de Staten-Generaal is voorzien.

De leden van dien Raad leggen in handen van den Voorzitter, en deze in tegenwoordigheid der vergadering, af den navolgenden eed:

«Ik zweer, dat ik als lid (voorzitter) van den Raad van State, de »Grondwet van het Rijk zal helpen onderhouden en handhaven, in de »waarneming van het Koninklijk gezag, tot dat daarin door de Staten-»Generaal zal zijn voorzien.

«Zoo waarlijk helpe mij God almagtig!» (v. G. 49.)

49. Bij de benoeming van den Regent wordt tevens bepaald de som, die op het jaarlijksch inkomen van de Kroon zal worden genomen, voor de kosten van het regentschap. Deze bepaling kan gedurende het regentschap niet worden veranderd. (v. G. 50.)

50. Indien de Koning aan de Staten-Generaal geen troonopvolger heeft voorgedragen (art. 24); indien gezamenlijk met dezelve geene voogdij over den minderjarigen Koning is beraamd (art. 39); indien er geen Regent is benoemd (art. 42), verklaren de Staten-Generaal plegtiglijk welk geval bestaat, en voorzien daarin vervolgens, op de gronden hier-voren gelegd bij art. 26, 40 en 43 (v. G. 51).

V Afdeeling.

Van de inhuldiging des Konings.

51. De Koning wordt bij het aanvaarden der regering plegtiglijk beëdigd en ingehuldigd binnen de stad Amsterdam, in eene openbare en

vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten-Generaal. (v. G. 52, *gewijzigd.*)

52. In deze openbare vergadering wordt aan den Koning de geheele Grondwet voorgelezen, en daarna door denzelven de volgende eed afgelegd:

« Ik zweer aan het Nederlandsche Volk, dat ik de Grondwet des » Rijks steeds zal onderhouden en handhaven, en dat ik daarvan » bij geene gelegenheid en onder geen voorwendsel hoegenaamd, » zal afwijken, of gedoogen dat daarvan afgeweken worde.»

« Ik zweer wijders dat ik de onafhankelijkheid van het Rijk en de » algeheele uitgestrektheid van deszelfs grondgebied met al mijn » vermogen zal verdedigen en bewaren; dat ik de algemeene en » bijzondere vrijheid en de regten van alle mijne onderdanen en » van ieder derzelven zal beschermen en beveiligen, en tot in» standhouding en bevordering van de algemeene en bijzondere » welvaart, alle middelen zal aanwenden, welke de wetten ter » mijner beschikking stellen, zoo als een goed Koning schuldig is » en behoort te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!* » (v. G. 53.)

53. Na het afleggen van den voormelden eed, wordt de Koning in dezelfde openbare vergadering ingehuldigd bij de Staten-Generaal; welker Voorzitter de volgende plegtige verklaring uitspreekt, die vervolgens door hem en elk der leden hoofd voor hoofd beëedigd wordt:

« Wij zweren in den naam van het Volk der Nederlanden, dat » wij, krachtens de Grondwet van dezen Staat, U als Koning » hulden en ontvangen; dat wij de regten Uwer Kroon zullen be» waren en onderhouden, U getrouw en gedienstig zullen zijn in » de bescherming van Uwen persoon en van Uwe Koninklijke » waardigheid; wij zweren voorts alles te zullen doen, wat goede » en getrouwe Staten-Generaal schuldig zijn en behooren te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig!* » (v. G. 54.)

55. Nadat deze beëediging en inhuldiging door den Koning zijn gebragt ter kennisse van de Staten der Provincien, brengen deze aan Hem hunne hulde toe, in maniere als volgt:

« Wij zweren dat wij U, den wettigen Koning der Nederlanden, » steeds gehouw en getrouw zullen zijn, in de bescherming van » Uwen persoon, en van Uwe Koninklijke waardigheid; dat wij » achtervolgens de verpligtingen ons bij de Grondwet opgelegd, » de bevelen door U, of van Uwentwege aan ons gegeven, zullen ge» hoorzamen: voorts alle uwe dienaren en raden in de nakoming van

» dezelve zullen helpen en bijstaan, en wijders alles zullen doen
» wat getrouwe onderdanen schuldig zijn en behooren te doen.»

« *Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig!* »

De Staten der Provincien brengen deze schriftelijke verklaring aan den Koning over, door eene plegtige bezending van eenige Leden uit hun midden. (v. G. 55.)

VI Afdeeling.

Van de magt des Konings.

55. De Koning heeft het bestuur der buitenlandsche betrekkingen. Hij benoemt en herroept de Gezanten en Consuls. (v. G. 56.)

56. De Koning verklaart oorlog, en maakt vrede. Hij geeft daarvan kennis aan de beide Kamers der Staten-Generaal, met bijvoeging van alle de openingen, welke Hij met het belang en de zekerheid van het Rijk bestaanbaar oordeelt. (v. G. 57.)

57. Insgelijks wordt aan den Koning opgedragen het regt om alle andere verbonden en verdragen te doen sluiten en te bekrachtigen.

Hij geeft daarvan kennis aan de beide Kamers der Staten-Generaal, zoodra Hij oordeelt dat het belang en de zekerheid van het Rijk zulks toelaten.

Ingevalle de verbonden en verdragen, in tijd van vrede gesloten, mogten inhouden eenigen afstand of ruiling van een gedeelte van het grondgebied des Rijks of van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen, worden dezelve door den Koning niet bekrachtigd, dan na dat de Staten-Generaal op dezelve hunne goedkeuring hebben gegeven. (v. G. 58.)

58. De Koning heeft het oppergezag over de vloten en legers. De Militaire Officieren worden door Hem benoemd en ontslagen, of, daartoe termen zijnde, op pensioen gesteld. (v. G. 59.)

59. De Koning heeft bij uitsluiting het opperbestuur over de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen.

Aan de Staten-Generaal zullen, in den aanvang van elke gewone zitting, worden medegedeeld de laatst ingekomene staten van ontvangsten en uitgaven van opgemelde volkplantingen en bezittingen.

Het gebruik van het batig slot, beschikbaar ten behoeve van het moederland, wordt bij de wet geregeld. (v. G. 60, *gewijzigd.*)

60. De Koning heeft het opperbestuur van de algemeene geldmiddelen. Hij regelt de bezoldiging van alle kollegien en ambtenaren, die uit 's Lands kas betaald worden, en brengt dezelve op de begrooting der staatsbehoeften.

De bezoldiging der ambtenaren van de regterlijke magt wordt door de wet geregeld. (v. G. 61.)

61. De Koning heeft het regt van de munt. Hij vermag zijne beeldtenis op de muntspecien te doen stellen. (v. G. 62.)

62. De Koning verheft in den adelstand; al wie door den Koning in den adelstand verheven wordt, brengt de brieven van adeldom ter kennis van de Staten zijner Provincie, en deelt aanstonds in alle de voorregten daaraan verbonden, bijzonderlijk in de bevoegdheid, om beschreven te worden in de ridderschap, mits voldoende aan de vereischten voor dezelve bepaald. (v. G. 63.)

63. Ridder-orden worden door eene wet, op het voorstel des Konings, ingesteld. (v. G. 64.)

64. Vreemde orden, waaraan geene verpligtingen verbonden zijn, mogen worden aangenomen door den Koning en met zijne toestemming door de Prinsen van zijn Huis.

In geen geval mogen de overige onderdanen des Konings vreemde orden aannemen, zonder deszelfs bijzonder verlof. (v. G. 65.)

65. Insgelijks wordt tot het aannemen van vreemde titels, waardigheden en charges, het bijzonder verlof van den Koning vereischt.

Het is in het vervolg geen' Nederlander geoorloofd, vreemden adeldom aan te nemen. (v. G. 66.)

66. De Koning heeft het regt van gratie, na ingenomen advies van den Hoogen Raad der Nederlanden. (v. G. 67.)

67. Behalve de gevallen waarin het regt van dispensatie aan den Koning bij de wet zelve wordt toegekend, verleent dezelve ook, wanneer de Staten-Generaal niet vergaderd zijn, en de zaken niet gevoegelijk uitstel kunnen lijden, na den Raad van State gehoord te hebben, dispensatien op bepaalde verzoeken van bijzondere personen, wier belangen, na ingenomen advies van den Hoogen Raad in materie van Justitie, en na behoorlijk onderzoek der zaken bij de overige Departementen van algemeen bestuur, welke zulks aangaat, gebleken zijn zoodanige vrijstellingen van wettelijke bepalingen in billijkheid te vereischen.

Bij de eerst volgende vergadering der Staten-Generaal, wordt door den Koning opening gegeven, van alle de dispensatien door Hem alzoo verleend. (v. G. 68.)

68. De Koning beslist alle geschillen welke tusschen twee of meer Provincien zouden mogen ontstaan, wanneer hij dezelve in der minne niet kan bijleggen. (v. G. 69.)

69. De Koning draagt aan de Staten-Generaal wetten voor, en doet zoodanige andere voorstellen, als Hij noodig oordeelt.

Hij heeft het regt om de voordragten, aan Hem door de Staten-Generaal gedaan, al of niet goed te keuren. (v. G. 70.)

VII Afdeeling.

Van den Raad van State en de ministeriële Departementen.

70. Er is een Raad van State.

De Koning benoemt deszelfs leden, ten getale van niet meer dan twaalf, zoo veel mogelijk uit de verschillende Provincien van het Rijk. Hij ontslaat dezelve naar welgevallen.

De Koning zelf is voorzitter van den Raad; zulks noodig oordeelende, stelt hij eenen Secretaris van Staat Vice-President aan. (v. G. 71, *gewijzigd.*)

71. De Prins van Oranje is van regtswege lid van den Raad van State, en neemt zitting in denzelven wanneer zijn achttiende jaar vervuld is.

Het staat aan den Koning vrij de Prinsen van den Huize, die tot meerderjarigheid gekomen zijn, zitting in den Raad van State te verleenen.

Het getal der gewone leden ondergaat daardoor geene vermindering. (v. G. 72.)

72. De Koning brengt ter overweging bij den Raad van State alle voorstellen door Hem aan de Staten-Generaal te doen, of door dezen aan Hem gedaan, alsmede alle algemeene maatregelen van inwendig bestuur van den Staat en van deszelfs bezittingen in andere werelddeelen.

Aan het hoofd der uit te vaardigen wetten en bevelen wordt melding gemaakt, dat de Raad van State deswege gehoord is.

De Koning neemt wijders de gedachten van den Raad van State in over alle zaken van algemeen of bijzonder belang, waarin hij zulks noodig oordeelt.

De Koning alleen besluit, en geeft telkens van zijn genomen besluit kennis aan den Raad. (v. G. 73.)

73. De Koning kan buitengewone Staatsraden benoemen; zij genieten geen traktement.

Hij roept dezelven in den Raad wanneer hij zulks noodig oordeelt. (v. G. 74.)

74. De Koning stelt ministeriële Departementen in, benoemt derzelver hoofden, en ontslaat die naar welgevallen.

Hij roept, zulks geraden oordeelende, een of meer derzelven, *tot* bijwoning der deliberatien, in den Raad van State. (v. G. 75.)

75. De hoofden der ministeriële departementen zijn verantwoordelijk voor alle daden, door hen als zoodanig verrigt, of tot welker daarstelling of uitvoering zij zullen hebben medegewerkt, waardoor de Grondwet of de wetten mogten geschonden of niet opgevolgd zijn. (*nieuw.*)

76. Ten einde van deze medewerking te doen blijken, zullen alle Koninklijke besluiten en beschikkingen moeten zijn van de mede-onderteekening van het hoofd van het ministerieel departement, waartoe dezelve behooren. (*nieuw.*)

77. Over de aanklagten ter zake van deze verantwoordelijkheid, oordeelt de Hooge Raad der Nederlanden, naar de voorschriften der wet. (*nieuw.*)

78. Onverminderd den verderen inhoud van den eed, welken de Koning goedvindt aan de hoofden van ministeriële Departementen en gewone of buitengewone Staatsraden voor te schrijven, wordt hun daarbij opgelegd getrouwheid aan de Grondwet te zweren. (v. G. 76.)

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Staten-Generaal.

I Afdeeling.

Van de zamenstelling der Staten-Generaal.

79. De Staten-Generaal vertegenwoordigen het geheele Nederlandsche Volk. (v. G. 77.)

80. De Staten-Generaal bestaan uit twee Kamers. (v. G. 78.)

81. Eene dier Kamers bestaat uit 58 leden, benoemd door de Staten der Provinciën, te weten: voor

Noord-Braband	7.	
Gelderland	6.	
Zuid-Holland	12.	
Noord-Holland	10.	
Zeeland	3.	
Utrecht	3.	
Vriesland	5.	
Overijssel	4.	
Groningen	4.	
Drenthe	1.	
Hertogdom Limburg	3.	
	58	leden.

(v. G. 79, *gewijzigd.*)

82. De andere Kamer, welke den naam van Eerste draagt, is zamengesteld uit niet minder dan twintig en niet meerder dan dertig leden, den vollen ouderdom van veertig jaren bereikt hebbende, welke door den Koning voor hun leven benoemd worden, en gekozen uit hen die door diensten aan den Staat bewezen, door hunne geboorte of gegoedheid onder de aanzienlijksten van den lande behooren. (v. G. 80, *gewijzigd.*)

II Afdeeling.

Van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

83. Tot leden der Tweede Kamer zijn verkiesbaar ingezetenen der Provincie, waaruit zij genoemd worden, bereikt hebbende den vollen ouderdom van dertig jaren.

De leden uit dezelfde Provincie gekozen, mogen elkander niet meer dan in den derden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaan; geene zee- of land- officieren zijn daartoe verkiesbaar, welke eenen minderen rang dan dien van hoofd-officier hebben. (v. G. 81.)

84. De leden dezer Kamer hebben zitting gedurende drie jaren.

Een derde van hen valt jaarlijks uit, volgens een daarvan te maken rooster.

De uitvallende zijn dadelijk weder verkiesbaar. (v. G. 82.)

85. De leden dezer Kamer stemmen voor zich zelven, en zonder last van, of ruggespraak met de vergadering, door welke zij benoemd zijn. (v. G. 83.)

86. Bij het aanvaarden hunner waardigheid, doen zij, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den navolgenden eed:

« Ik zweer (belove) dat ik de Grondwet der Nederlanden zal onderhouden en handhaven; dat ik, bij geene gelegenheid en onder geen voorwendsel hoe ook genaamd, daarvan zal afwijken, of toestemmen dat daarvan afgeweken worde; dat ik voorts de onafhankelijkheid van den Staat, de algemeene en bijzondere vrijheid der ingezetenen bewaren en beschermen, en het algemeen belang met al mijn vermogen bevorderen zal, zonder mij daarvan door eenige provinciale of andere bijzondere belangen te laten aftrekken. »

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.* »

Zij zullen, alvorens tot dien eed te worden toegelaten, doen den volgenden eed van zuivering:

« Ik zweer (verklare) dat ik, om tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te worden benoemd, directelijk of indirectelijk, aan geene personen, het zij in of buiten het bestuur, onder wat naam of voorwendsel ook, eenige giften of gaven beloofd of gegeven heb, nochte beloven of geven zal.

« Ik zweer (belove) dat ik, om iets hoegenaamd in deze betrekking te doen of te laten, van iemand hoegenaamd eenige beloften of geschenken aannemen zal, directelijk of indirectelijk. »

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.* »

Deze eeden worden afgelegd in handen van den Koning, ofte wel in de Vergadering der Tweede Kamer, in handen van den President, daartoe door den Koning gemagtigd. (v. G. 84.)

87. De Koning benoemt, uit eene opgave van drie leden, Hem door de Kamer aangeboden, één om het voorzitterschap gedurende den tijd van het openen tot het sluiten der zitting waar te nemen. (v. G. 85.)

88. De leden dezer Kamer genieten voor reiskosten zoodanige som als, in evenredigheid der afstanden, bij de wet zal worden geregeld.

Tot goedmaking der verblijfkosten in de plaats der bijeenkomst, wordt hun toegelegd eene som van *f* 2500 's jaars.

Deze verblijfkosten, die maandelijks betaald worden, worden in het tijdvak van de eene zitting tot de andere niet genoten, door de leden, die bij de laatste zitting niet zijn tegenwoordig geweest, ten ware zij bewezen door ziekte belet te zijn geworden. (v. G. 86.)

III Afdeeling.

Van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

89. De leden der Eerste Kamer genieten voor reis- en verblijfkosten 's jaarlijks eene som van *f* 3000. (v. G. 87.)

90. Bij het aanvaarden hunner waardigheid, leggen zij in handen van den Koning af dezelfde eeden, als voor de leden der Tweede Kamer zijn bepaald, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid. (v. G. 88.)

91. De voorzitter van de Eerste Kamer wordt door den Koning benoemd, om het voorzitterschap gedurende den tijd van het openen tot het sluiten der zitting waar te nemen. (v. G. 89.)

IV Afdeeling.

Beschikkingen aan beide Kamers gemeen.

92. Niemand kan te gelijk lid der beide Kamers zijn. (v. G. 90.)

93. De hoofden der Departementen van algemeen bestuur hebben zitting in de beide Kamers.

Zij hebben alleenlijk eene raadgevende stem, ten ware zij tot leden der Vergadering mogten benoemd zijn. (v. G. 91.)

94. De leden der Staten-Generaal kunnen niet te gelijk zijn leden van de Rekenkamer nochte eenigen aan den lande comptabelen post bekleeden. (v. G. 92.)

95. Leden van de Provinciale Staten in eene der Kamers van de Staten-Generaal zitting nemende, houden op tot de Provinciale Staten te behooren. (v. G. 93.)

96. Iedere Kamer in de hare, onderzoekt de geloofsbrieven der nieuw inkomende leden, en beslist de geschillen, welke dienaangaande mogten oprijzen. (v. G. 94.)

97. Elke Kamer benoemt haren Griffier. (v. G. 95.)

98. De beide Kamers der Staten-Generaal voeren den titel van Edel Mogende Heeren. (v. G. 96.)

99. De Staten-Generaal vergaderen ten minste eenmaal 's jaars.

Hunne gewone vergadering wordt geopend op den derden Maandag in October.

De Koning roept de buitengewone vergadering bijeen, zoo dikwijls hij zulks noodig oordeelt. (v. G. 97.)

100. De Staten-Generaal vergaderen, zonder voorafgaande oproeping, bij overlijden des Konings. De leden die zich, op den vijftienden dag, na dit overlijden, bevinden op de plaats waar de zetel van het Gouvernement gevestigd is, openen de buitengewone vergadering. (v. G. 99.)

101. De vergadering der Staten-Generaal wordt in eene vereenigde zitting der beide Kamers, door den Koning ofte wel door eene commissie van Zijnentwege geopend, en op dezelfde wijze gesloten, wanneer Hij oordeelt dat het belang van het Rijk niet vordert, de vergadering langer bijeen te houden.

De gewone jaarlijksche vergadering blijft ten minste twintig dagen bijeen. (v. G. 100.)

102. Geene der beide Kamers vermogen eenige zaak te beslissen, zoo niet meer dan de helft van hare leden tegenwoordig is. (v. G. 101.)

103. Alle besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt. (v. G. 102.)

104. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping gestemd; doch bij het doen van keuzen of voordragten van personen, bij besloten en ongeteekende briefjes. (v.G. 103.)

105. Wanneer volgens deze Grondwet, de beide Kamers eene vereenigde zitting houden, het zij de Tweede Kamer in enkelen of in dubbelen getale zij, zitten de leden zonder onderscheid, tot welke Kamer zij behooren.

De voorzitter der Eerste Kamer heeft het beleid der vergadering. (v. G. 104.)

V Afdeeling.

Van de wetgevende magt.

106. De wetgevende magt wordt gezamenlijk door den Koning en de Staten-Generaal uitgeoefend. (v. G. 105.)

107. De Koning zendt zijne voorstellen aan de Tweede Kamer, het zij bij schriftelijke boodschap, welke de redenen van het voorstel inhoudt, of door eene commissie. (v. G. 106.)

108. Over eenig ingekomen voorstel des Konings, wordt bij de volle Kamer niet geraadpleegd, dan na dat hetzelve is overwogen in de

onderscheidene afdeelingen waarin alle de leden der Kamer zich verdeelen, en welke op gezette tijden bij loting vernieuwd worden. (v. G. 107.)

109. De zittingen der Tweede Kamer van de Staten-Generaal worden in het openbaar gehouden. De Kamer raadpleegt met gesloten deuren, wanneer een tiende gedeelte der tegenwoordige leden het vordert, of de President het noodig oordeelt.

Over de punten, die in de besloten Kamer zijn behandeld, kan ook in dezelve een besluit genomen worden. (v. G. 108.)

110. Wanneer de Tweede Kamer, na geraadpleegd te hebben over het algemeen verslag, uit naam der onderscheidene afdeelingen uitgebragt, tot het aannemen van het voorstel besluit, zendt zij hetzelve aan de Eerste Kamer met het volgend formulier van goedkeuring:

« De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt aan de Eerste » Kamer het hiernevensgaande voorstel des Konings, en is van oor» deel, dat de Staten-Generaal zich met hetzelve behooren te » vereenigen.» (v. G. 109.)

111. Zoo de Tweede Kamer vermeent het gedane voorstel niet te moeten aannemen, geeft zij daarvan kennis aan den Koning, in de volgende bewoordingen:

« De Tweede Kamer van de Staten-Generaal betuigt den Koning » haren dank voor deszelfs ijver in het bevorderen van 's Rijks be» langen, en verzoekt denzelven eerbiedigl ijk het gedane voorstel in » nadere overweging te nemen.» (v. G. 110.)

112. Zoo de Eerste Kamer eenig voorstel des Konings, door de Tweede Kamer aangenomen, ontvangt, verzendt zij hetzelve naar de verschillende afdeelingen waarin zij verdeeld is.

Zoo zij, na geraadpleegd te hebben over het algemeen verslag, uit naam der onderscheiden afdeelingen uitgebragt, het voorstel aanneemt, geeft zij daarvan kennis aan den Koning in de volgende bewoordingen:

« De Staten-Generaal betuigen den Koning hunnen dank voor des» zelfs ijver in het bevorderen van 's Rijks belangen, en vereenigen » zich met het voorstel.»

mitsgaders aan de Tweede Kamer in de volgende bewoordingen:

« De Eerste Kamer der Staten-Generaal, geeft aan de Tweede » Kamer kennis, dat zij zich met het voorstel des Konings aan haar » door de Tweede Kamer op den . . . . betrekkelijk . . . . » toegezonden, heeft vereenigd.» (v. G. 111.)

113. Zoo de Eerste Kamer vermeent het voorstel niet te moeten aannemen, drukt zij zich op dezelfde wijze uit, als in art. 111.

Zij geeft daarvan kennis aan de Tweede Kamer in de volgende bewoordingen:

« De Eerste Kamer van de Staten-Generaal, geeft aan de Tweede » Kamer kennis, dat zij den Koning eerbiedigl ijk verzocht heeft, » deszelfs voorstel van den . . . . betrekkelijk . . . . in » nadere overweging te nemen.» (v. G. 112.)

114. De Staten-Generaal hebben het regt, om aan den Koning voorstellen te doen, met inachtneming der volgende voorschriften. (v. G. 113.)

115. De voordragt daartoe behoort bij uitsluiting aan de Tweede Kamer, die dezelve overweegt, op gelijke wijze als zulks ten aanzien van des Konings voorstellen is bepaald. (v. G. 114.)

116. Zoo zij het gedane voorstel goedkeurt, zendt zij hetzelve aan de Eerste Kamer, bij het volgende formulier:

« De Tweede Kamer der Staten-Generaal zendt aan de Eerste » Kamer het hierbijgaand voorstel, en is van oordeel, dat hetzelve « aan den Koning zoude behooren te worden aangeboden.» (v. G. 115.)

117. Wanneer de Eerste Kamer, na daarover op de gewone wijze geraadpleegd te hebben, het voorstel goedkeurt, zendt zij hetzelve ter bekrachtiging aan den Koning, in dezer voege:

« De Staten-Generaal, oordeelende dat het nevensgaande voorstel » tot bevordering van 's lands belangen zoude kunnen strekken, » verzoeken eerbiediglijk des Konings bewilliging op hetzelve.»

Zij geeft daarvan kennis aan de Tweede Kamer op deze wijze:

« De Eerste Kamer der Staten-Generaal geeft kennis aan de Tweede » Kamer, dat zij zich met haar voorstel van den ... betrekkelijk... » heeft vereenigd, en hetzelve namens de Staten-Generaal aan den » Koning ter bekrachtiging heeft gezonden.» (v. G. 116.)

118. In geval van afkeuring geeft zij daarvan aan de Tweede Kamer kennis in deze woorden:

« De Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft geene genoegzame » redenen gevonden, om het hier-nevens teruggaande voorstel den Koning » aan te bieden.» (v. G. 117.)

119. Wanneer de Koning het voorstel van de Staten-Generaal aanneemt, wordt zulks in de volgende bewoordingen uitgedrukt:

« De Koning bewilligt in het voorstel.»

Zoo de Koning het niet aanneemt, wordt zulks op deze wijze te kennen gegeven:

« De Koning houdt het voorstel in overweging.» (v. G. 118.)

120. Alle voorstellen van wet, door den Koning en de beide Kamers der Staten-Generaal aangenomen, verkrijgen kracht van wet, en worden door den Koning afgekondigd. (v. G. 119.)

121. De wijze van afkondiging der wetten, en de tijd wanneer zij verbindende zijn, worden door de wet geregeld.

Het formulier van afkondiging is het volgende:

« Wij, enz .... Koning der Nederlanden, enz. .... allen die » deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten.

« Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat enz. (de be- » weegredenen der wet.)

« Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen

» overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan,
» gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze,» enz.

(De inhoud der Wet.)

« Gegeven,» enz. (v. G. 120.)

VI Afdeeling.

Van de begrooting der uitgaven van het Rijk.

122. De inwilliging der Staten-Generaal wordt vereischt op de begrooting van de uitgaven van het Rijk, welke aan de Tweede Kamer door den Koning in de gewone vergadering wordt ingezonden. (v. G. 121.)

123. De gemelde begrooting wordt telkens voor den tijd van twee jaren vastgesteld, en een jaar vóór den afloop van dien termijn worden de nieuwe staats-uitgaven door den Koning voorgedragen, welke, alzoo eenmaal vastgesteld zijnde, gedurende dien tijd blijven voortduren, ten ware inmiddels in dezelve door eene nieuwe wet veranderingen gemaakt mogten worden. (v. G. 122 en 123, *gewijzigd.*)

124. De staats-inkomsten worden tevens voor gelijken tijd van twee jaren bij de wet geregeld, en blijven, eenmaal vastgesteld zijnde, gedurende dien tijd voortduren, ten ware inmiddels in dezelve door eene nieuwe wet veranderingen gemaakt mogten worden. (v. G. 124—126, *gewijzigd.*)

125. De uitgaven voor ieder Departement van algemeen bestuur maken een afzonderlijk hoofdstuk der algemeene begrooting uit.

Elk dezer hoofdstukken wordt bij eene afzonderlijke wet voorgedragen en vastgesteld.

De penningen voor een Departement toegestaan, kunnen alleenlijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven, tot dat Departement behoorende, zoo dat geene som kan worden overgeschreven van het eene hoofdstuk van algemeen bestuur op een ander, dan met gemeen overleg der Staten-Generaal. (v. G. 127, *gewijzigd.*)

126. De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven van het gebruik der geldmiddelen. De ontvangsten en uitgaven van ieder afgeloopen dienstjaar door de Algemeene Rekenkamer afgesloten zijnde, wordt de alzoo afgeslotene rekening, welke zoowel de ontvangsten als de uitgaven moet bevatten, jaarlijks aan de Staten-Generaal medegedeeld. (v. G. 128, *gewijzigd.*)

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Staten der Provincien.

I Afdeeling.

Van de zamenstelling der Staten van de Provincien.

Art. 127. De Staten der Provincien zijn zamengesteld uit leden, gekozen door de volgende drie standen, namelijk:

Door de Edelen of Ridderschappen;

Door de Steden;

Door den Landelijken Stand. (v. G. 129.)

128. Het getal van de leden der Provinciale Staten-Vergadering en de evenredigheid der verschillende standen, wordt geregeld door den Koning, die uit elke Provincie eene commissie benoemt, om Hem dienaangaande te dienen van advies. Wijzigingen of veranderingen in de eenmaal bestaande regeling worden, na ingenomen advies van de Staten der provincien, door de wet vastgesteld. (v. G. 130, *gewijzigd.*)

129. In elke Provincie maken de edelen of een ligchaam van ridderschap uit of niet, naar mate zulks het voegelijkst geoordeeld wordt.

De eerste bijeenroeping der edelen of ridderschappen en de eerste admissie tot dezelven, wordt door den Koning gedaan en verleend.

Zij ontwerpen zoodanige reglementen als zij, behoudens deze Grondwet, noodig oordeelen, en zenden dezelve aan den Koning ter bekrachtiging. (v. G. 131.)

130. De Stedelijke Regeringen zijn zamengesteld op zoodanige wijze als noodig wordt geoordeeld bij de reglementen, door de bestaande Regeringen of bijzondere commissien, door den Koning te benoemen, ontworpen.

De alzoo ontworpen reglementen worden aan de Provinciale Staten toegezonden, die dezelve met hunne bedenkingen aan den Koning ter bekrachtiging aanbieden.

Bij deze reglementen wordt bepaald de wijze, op welke de leden der Provinciale Staten, die ter benoeming van dien stand staan, zullen gekozen worden. (v. G. 132.)

131. In alle Steden worden ingevoerd kiezers-kollegien. Zij worden eenmaal in het jaar door de Regering bijeengeroepen, alleenlijk tot het bedoelde einde, om de raadplaatsen, in dien tusschentijd opengevallen, door bevoegde personen te vervullen. (v. G. 133.)

132. De openvallende plaatsen in de kiezers-kollegien, worden vervuld bij meerderheid van stemmen der gezeten burgeren, eene zekere, in iedere Stad bij de wet te bepalen, som betalende in de beschreven middelen. Daarover brengt elk dier burgeren eens in het jaar zijne stem uit, bij behoorlijk geteekende en gesloten briefjes, die aan de huizen opgehaald worden van wege de Regering. (v. G. 134, *gewijzigd.*)

133. Tot de verkiezing door den landelijken stand der Provinciale vergadering, wordt elke Provincie verdeeld in districten. (v. G. 135.)

134. Niemand kan te gelijk lid zijn der Staten van meer dan eene Provincie. (v. G. 136.)

135. De Koning stelt in alle Provincien commissarissen aan, onder zulke benaming als hij goedvindt, en op zoodanige instructien, als Hij tot de rigtige uitvoering der wetten, tot de waarneming van het belang van den Lande en van de Provincie noodig oordeelt.

Deze commissarissen zitten vóór in de vergaderingen der Staten en in die der Gedeputeerde Staten, volgens art. 151 te benoemen.

Zij doen bij hunne aanstelling den eed van getrouwheid aan de Grondwet. (v. G. 137.)

136. De leden der Provinciale Staten leggen, bij het aanvaarden hunner functien, ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den volgenden eed af:

« Ik zweer (belove) dat ik de Grondwet van het Rijk zal onder-
» houden, zonder daarvan op eenigerlei wijze of onder eenig voor-
» wendsel, hoe ook genaamd af te wijken; dat ik de reglementen
» dezer Provincie zal achtervolgen en nakomen, en voorts de wel-
» vaart van deze Provincie met alle mijne krachten zal bevorderen.»

« *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!* »

Zij worden tot dien eed toegelaten na alvorens te hebben afgelegd den eed van zuivering en tegen verboden giften en gaven, hierboven, art. 86, voor de leden der Staten-Generaal bepaald. (v. G. 138.)

137. De Staten der Provincien vergaderen ten minste eens in het jaar, en vervolgens zoo dikwijls als zij door den Koning worden bijeengeroepen. (v. G. 139.)

138. De leden der Staten stemmen ieder voor zich zelven en zonder ruggespraak met de vergadering die hen benoemd heeft. (v. G. 140.)

139. Tot het nemen van eenig besluit wordt de tegenwoordigheid van meer dan de helft der leden vereischt.

De besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt. (v. G. 141.)

140. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping gestemd; doch bij het doen van keuze of voordragten van personen, bij besloten en ongeteekende briefjes. (v. G. 142.)

II. Afdeeling.

Van de magt der Staten Provinciaal.

141. De Staten dragen de kosten van hun bestuur voor aan den Koning, die deselve, in gevalle van goedkeuring, op de begrooting der Staatsbehoeften brengt. (v. G. 143.)

142. Aan de Staten der Provinciën wordt opgedragen het verkiezen van leden voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal in of buiten hun midden, en zoo veel doenlijk uit alle de oorden van hunne Provincie. (v. G. 144.)

143. De Staten worden belast met de uitvoering der wetten opzigtelijk de bescherming der verschillende godsdienstige gezindheden, en derzelver uitwendige eeredienst, het openbaar onderwijs en armbestuur, de aanmoediging van den landbouw, den koophandel, de fabrijken en trafijken, en voorts omtrent alle andere zaken tot algemeene belangen betrekkelijk, welke aan hen te dien einde door den Koning worden toegezonden. (v. G. 145.)

144. Aan de Staten wordt geheel en al overgelaten de beschikking en beslissing van alles wat tot de gewone inwendige politie en oeconomie behoort. Alle zoodanige reglementen en ordonnantien, als zij voor het algemeen Provinciaal belang noodig oordeelen te maken, moeten, alvorens haar beslag te hebben, aan de goedkeuring van den Koning worden onderworpen. (v. G. 146.)

145. Zij zorgen dat de doorvoer door, de uitvoer naar, of de invoer uit eenige andere Provincien geene belemmering ondergaan, voor zoo verre bij de algemeene wetten dienaangaande geene bijzondere voorzieningen mogten zijn gemaakt. (v. G. 147.)

146. Zij trachten alle verschillen tusschen plaatselijke besturen in der minne bij te leggen. Indien zij daarin niet kunnen slagen, dragen zij het geval ter beslissing voor aan den Koning. (v. G. 148.)

147. De Koning heeft het vermogen de besluiten der Staten, die met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogten zijn, te schorsen en buiten effect te stellen. (v. G. 149.)

148. De Staten dragen aan den Koning voor het onderhouden en aanleggen van zoodanige werken, als zij voor het belang van hunne Provincie nuttig oordeelen. Zij kunnen de middelen daarbij voordragen, om daarin geheel of ten deele ten koste der Provincie te voorzien. In geval van goedkeuring, wordt aan hen het bestuur der werken en de beheering der penningen opgedragen, onder de verpligting tot rekening en verantwoording. (v. G. 150.)

149. Zij mogen de belangen van hunne Provincien en derzelver ingezetenen bij den Koning en de Staten-Generaal voorstaan. (v. G. 151.)

150. De wijze waarop het gezag en de magt, aan de Provinciale Staten bij en ten gevolge van deze Grondwet gegeven, wordt geoefend, wordt geregeld bij zoodanige reglementen, als door de Staten der Provincien gemaakt en door den Koning goedgekeurd worden. (v. G. 152.)

151. De Staten benoemen uit hun midden een kollegie van Gedeputeerde Staten, aan hetwelk moet worden opgedragen in het algemeen alles wat tot het dagelijksch beleid der zaken en de uitvoering der alge-

meene wetten betrekking heeft, en zulks het zij de Staten zijn vergaderd of niet. (v. G. 153, *gewijzigd.*)

III. Afdeeling.

Van de plaatselijke besturen.

152. De besturen ten platten lande, het zij van heerlijkheden, districten of dorpen, worden ingerigt op zoodanigen voet, als met de bijzondere omstandigheden van elk derzelven, met de belangen der ingezetenen en het wettig verkregen regt der belanghebbenden onderling bestaanbaar geoordeeld wordt, alles in overeenstemming met deze Grondwet, en volgens nadere reglementen op last der Staten te maken, welke dezelve met hunne consideratien aan de bekrachtiging van den Koning onderwerpen. (v. G. 154.)

153. De plaatselijke besturen hebben, overeenkomstig den inhoud hunner reglementen, de vrije beschikking over hunne huishoudelijke belangen, en maken daaromtrent de vereischte plaatselijke verordeningen, welke echter in geen geval met de algemeene wetten of het algemeen belang strijdig mogen zijn.

Zij zenden afschriften van dezelve aan de Staten der Provincien, blijvende het voorts den Koning onverlet, om ten allen tijde inzage te vorderen, en zoodanige bevelen te geven, als hij vermeent te behooren. (v. O. 155.)

154. De plaatselijke besturen zijn gehouden en verpligt de begrooting hunner inkomsten en uitgaven aan de Staten over te leggen, en gedragen zich naar hetgeen dienaangaande door gemelde Staten noodig geoordeeld wordt. (v. G. 156.)

155. Voor zoo verre tot goedmaking der plaatselijke uitgaven eenige belastingen mogten noodig zijn, gedragen dezelve besturen zich stiptelijk naar hetgeen deswege bij de algemeene financiële wetten, ordonnantien en bepalingen is vastgesteld.

Alvorens deze belastingen in te voeren, zenden zij de daaromtrent gemaakte ontwerpen, ter goedkeuring, aan de Staten der Provincien, met overlegging tevens van eenen juisten staat hunner behoeften.

Bij het onderzoek daarvan, houden de Staten ook bijzonderlijk in het oog, dat de voorgedragene belastingen nimmer bezwaren den vrijen invoer en doorvoer van producten van den grond of voortbrengsels van nijverheid van andere Provincien, Steden of Plaatsen, boven die van de plaats zelve waar de belasting gelegd wordt. (v. G. 157.)

156. Geene nieuwe plaatselijke belastingen kunnen worden ingevoerd, zonder voorafgaande goedkeuring des Konings. (v. G. 158.)

157. De Staten zenden aan den Koning alle de begrootingen van inkomsten en uitgaven, welke Hij vordert.

Ten aanzien van het opnemen en sluiten der plaatselijke rekeningen

worden door den Koning de vereischte voorzieningen voorgeschreven. (v. G. 159.)

158. De gemelde besturen mogen de belangen van hunne plaatsen en derzelver ingezetenen, bij den Koning en de Staten hunner Provincien, voorstaan. (v. G. 160.)

IV Afdeeling.

Algemeene beschikking.

159. Ieder Ingezeten heeft het regt om verzoeken aan de bevoegde magt schriftelijk in te dienen, mits die persoonlijk en niet uit naam van meerderen worden onderteekend, welk laatste alleen zal kunnen geschieden door of van wege ligchamen wettiglijk zamengesteld en als zoodanig erkend, en in dat geval niet anders dan over onderwerpen tot derzelver bepaalde werkzaamheden behoorende. (v. G. 161.)

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de Justitie.

I Afdeeling.

Algemeene beschikkingen.

160. Er wordt alomme in de Nederlanden regt gesproken in naam en van wege den Koning. (v. G. 162.)

161. Er zal worden ingevoerd een algemeen wetboek van burgerlijk regt, van koophandel, van lijfstraffelijk regt, van de zamenstelling der regterlijke magt, en van de manier van procederen. (v. G. 163.)

162. Ieder ingezeten wordt gehandhaafd bij het vreedzaam bezit en genot zijner eigendommen. Niemand kan van eenig gedeelte derzelve worden ontzet, dan ten algemeene nutte in de gevallen en op de wijze bij de wet te bepalen, en tegen behoorlijke schadeloosstelling. (v. G. 164.)

163. Alle twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende regten, over schuldvordering of burgerlijke regten, behooren bij uitsluiting tot de kennis van de regterlijke magt. (v. G. 165.)

164. De regterlijke magt wordt alleen geoefend door regtbanken, welke bij of ten gevolge dezer Grondwet worden ingesteld. (v. G. 166.)

165. Niemand kan tegen zijnen wil worden afgetrokken van den regter, dien de wet hem toekent. (v. G. 167.)

166. Behalve het geval, dat iemand op heeter daad wordt betrapt, mag niemand in hechtenis worden genomen, dan op een bevel van den regter, inhoudende de redenen der gedane aanhouding, en welk bevel bij, of onmiddellijk na de aanhouding, moet beteekend worden aan dengeen tegen wien hetzelve is gerigt.

De wet bepaalt den vorm van dit bevel en den tijd binnen welken alle aangeklaagden moeten worden verhoord. (v. G. 168.)

167. Wanneer een ingezeten, in buitengewone omstandigheden, door het politiek gezag mogt worden gearresteerd, is hij, op wiens bevel zoodanige arrestatie plaats heeft gehad, gehouden daarvan terstond kennis te geven aan den plaatselijken regter, en hem voorts den gearresteerde binnen den tijd van drie dagen over te leveren.

De criminele regtbanken zijn verpligt, elk in haar ressort, te zorgen, dat zulks stiptelijk worde nagekomen. (v. G. 169.)

168. Niemand mag in de woning van eenen ingezeten zijns ondanks treden, dan op last van eene magt, daartoe bij de wet bevoegd verklaard, en volgens de formen daarbij bepaald. (v. G. 170.)

169. Op geene misdaad mag ten straf gesteld worden de verbeurdverklaring der goederen, den schuldigen toebehoorende. (v. G. 171.)

170. In alle criminele vonnissen, ten laste van eenen beschuldigde gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt en omschreven, met aanhaling van de artikelen der wet, waarop de uitspraak is gegrond. (v. G. 172.)

171. Alle civiele vonnissen moeten de gronden inhouden, waarop dezelve zijn gewezen. (v. G. 173.)

172. Alle vonnissen worden met opene deuren uitgesproken. (v. G. 174.)

II Afdeeling.

Van den Hoogen Raad, de Hoven en Regtbanken.

173. Er bestaat voor het geheele Rijk een Opperste Geregtshof, onder den naam van Hoogen Raad der Nederlanden.

Deszelfs leden worden, zoo veel mogelijk, uit alle de Provincien genomen. (v. G. 175.)

174. Van eene voorgevallen vacature wordt door den Hoogen Raad aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal kennis gegeven, die, ter vervulling van dezelve, eene nominatie van drie personen aan den Koning zal aanbieden, ten einde daaruit eene keuze te doen. De Koning benoemt den President uit de leden van den Hoogen Raad, en heeft de directe aanstelling van den Prokureur-Generaal. (v. G. 176.)

175. De leden van de Staten-Generaal, de hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur, de leden van den Raad van State, de Commissarissen van den Koning in de Provincien, staan te regt voor den Hoogen Raad, wegens alle misdrijven, gedurende den tijd hunner functien begaan. Wegens misdrijven in het uitoefenen van derzelver functien begaan, worden zij nimmer in regten betrokken, dan nadat door de vergadering der Staten-Generaal daartoe uitdrukkelijk verlof is verleend. (v. G. 177.)

176. Bij de wet wordt nader bepaald, welke andere ambtenaren en

leden van hooge kollegien, wegens misdaden, door hen gedurende den tijd hunner functien begaan, voor den Hoogen Raad te regt staan. (v. G. 178.)

177. De Hooge Raad oordeelt over alle actien, waarin de Koning, de leden van het Koninklijk Huis, of de Staat als gedaagden worden aangesproken, met uitzondering der reële actien, die voor den gewonen regter worden behandeld. (v. G. 179.)

178. De Hooge Raad heeft het toezigt op den geregelden loop en de afdoening van regtsgedingen, mitsgaders op de nakoming der wetten bij alle hoven en regtbanken, en kan derzelver handelingen, dispositien en vonnissen, daarmede strijdig, vernietigen en buiten effect stellen, volgens de bepaling door de wet daaromtrent te maken. (v. G. 180.)

179. Aan den Hoogen Raad valt beroep van alle gewijsden, welke ter eerster instantie gediend hebben voor de Provinciale Hoven, naar de bepalingen hiervan bij de wet te maken. (v. G. 181.)

180. In elke Provincie is een Geregtshof, ten ware bij de wet een Hof over meer dan eene Provincie mogt worden gesteld. Bij eene voorgevallene vacature wordt door de Provinciale Staten eene nominatie van drie personen, ter vervulling van dezelve, den Koning aangeboden, ten einde daaruit de keuze te doen.

De Koning benoemt de Presidenten dier Hoven uit de leden, en heeft de directe aanstelling van den Prokureur-Generaal. (v. G. 182.)

181. Het beleid der criminele Justitie wordt bij uitsluiting aan de Provinciale Hoven en de Regtbanken, welker oprigting daartoe zal noodig worden bevonden, toebetrouwd. (v. G. 183.)

182. De civiele Justitie wordt uitgeoefend door de Provinciale Geregtshoven en civiele Regtbanken. (v. G. 184.)

183. De zamenstelling der Provinciale Geregtshoven, der criminele en civiele Regtbanken, derzelver benaming, magt en regtsgebied, zoo wel als het gezag der Prokureurs-Generaal, Hoofdofficieren en Baljuwen wordt door de wet bepaald. (v. G. 185.)

184. De leden en ministers van den Hoogen Raad, de Provinciale Geregtshoven, en criminele Regtbanken, benevens de prokureurs-generaal, en hoofdofficieren bij dezelve, worden voor hun leven aangesteld.

De wet regelt den tijd der bediening van andere regters en regterlijke ambtenaren.

Geen regter mag, gedurende den bepaalden tijd zijner bediening, van zijnen post worden ontslagen, dan op eigen verzoek of bij regterlijk vonnis. (v. G. 186.)

185. De wet regelt de judicature wegens verschillende overtredingen op het stuk van alle belastingen, zonder onderscheid. (v. G. 187.)

186. Het krijgsvolk te water en te lande wordt, wegens alle delicten door hen gepleegd, te regt gesteld voor krijgsraden en een Hoog Militair Geregtshof, volgens de bepalingen bij de wet vast te stellen.

Dit Geregtshof zal uit een gelijk getal regtsgeleerden, zee officieren,

en land-officieren bestaan, die voor hun leven door den Koning worden benoemd.

De President zal altijd een regtsgeleerde zijn. (v. G. 188.)

187. Het krijgsvolk te water en te lande, is, met betrekking tot alle civiele zaken, aan den burgerlijken regter onderworpen. (v. G. 189.)

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de Godsdienst.

188. De volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen wordt aan elk gewaarborgd. (v. G. 190.)

189. Aan alle godsdienstige gezindheden in het Koningrijk bestaande, wordt gelijke bescherming verleend. (v. G. 191.)

190. De belijders der onderscheiden Godsdiensten genieten allen dezelfde burgerlijke en politieke voorregten, en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen. (v. G. 192.)

191. Geene openbare oefening van Godsdienst kan worden belemmerd, dan ingevalle dezelve de openbare orde of veiligheid zoude kunnen storen. (v. G. 193.)

192. De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welken aard ook, thans door de onderscheiden godsdienstige gezindheden of derzelver leeraars genoten wordende, blijven aan dezelve gezindheden verzekerd.

Aan de leeraars, welke tot nog toe uit 's lands kas geen, of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd, of het bestaande vermeerderd worden. (v. G. 194.)

193. De Koning zorgt dat de toegestane penningen, die voor de openbare Godsdienst uit 's lands kas worden betaald, tot geene andere einden besteed worden, dan waartoe dezelve bestemd zijn. (v. G. 195.)

194. De Koning zorgt dat geen Godsdienst gestoord worde in de vrijheid van uitoefening die de Grondwet waarborgt.

Hij zorgt tevens dat alle godsdienstige gezindheden zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat. (v. G. 196.)

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de Financien.

195. Geene belastingen kunnen ten behoeve van 's lands kas worden geheven, dan uit krachte van eene wet. (v. G. 197.)

196. Geene privilegien kunnen in het stuk van belastingen worden verleend. (v. G. 198.)

197. De schuld wordt jaarlijks in overweging genomen ter bevordering der belangen van de schuldeischers van den Staat. (v. G. 199.)

198. Het gewigt en gehalte der muntspeciën, zoo wel als derzelver waarde, wordt door de wet geregeld. (v. G. 200.)

199. Het toezigt en de zorg over de zaken van de munt met den aankleve van dien en de beslissing der quaestien over het alloi, essai en wat dies meer is, wordt opgedragen aan een kollegie, onder den titel van Raden en Generaal-Meesters van de Munt, achtervolgens zoodanige instructien als bij de wet zullen worden vastgesteld.

Bij vacature zendt de Tweede Kamer van de Staten-Generaal eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit de verkiezing doet. (v. G. 201.)

200. Er zal eene Algemeene Rekenkamer zijn, ten einde jaarlijks de rekeningen van ontvangst en uitgaven der verschillende Departementen van algemeen bestuur op te nemen en te liquideren, mitsgaders behoorlijke rekening en verantwoording te vorderen van alle bijzondere lands comptabelen en andere, alles achtervolgens zoodanige instructien, als bij de wet zullen worden vastgesteld.

De leden dezer Rekenkamer, welker bezoldiging door de wet geregeld wordt, worden, zoo veel mogelijk, uit alle de Provincien genomen, en voor hun leven aangesteld.

Bij vacature zendt de Tweede Kamer der Staten-Generaal eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit de verkiezing doet. (v. G. 202, *gewijzigd.*)

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de Defensie.

201. Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied blijft, overeenkomstig 's Lands oude gewoonten, den geest van de pacificatie van Gent, en de grondbeginselen bij de Unie van Utrecht aangenomen, een der eerste pligten van alle ingezetenen van het Rijk. (v. G. 203.)

202. De Koning zorgt, dat er ten allen tijde eene toereikende zee- en landmagt onderhouden worde, aangeworven uit vrijwilligers, het zij inboorlingen of vreemdelingen, om te dienen in of buiten Europa, naar de omstandigheden. (v. G. 204.)

203. Vreemde troepen worden niet dan met gemeen overleg des Konings en der Staten-Generaal in dienst genomen; de capitulatien, dienaangaande door den Koning gemaakt, worden aan de Staten-Generaal medegedeeld, zoodra Hij zulks geraden oordeelt. (v. G. 205.)

204. Behalve de vaste zee- en landmagt, is er steeds eene Nationale Militie, waarvan in vredestijd jaarlijks een vijfde gedeelte wordt ontslagen. (v. G. 206)

205. De Militie wordt, zoo veel mogelijk, genomen uit vrijwilligers, op de wijze als bij de wet bepaald wordt.

Bij gebrek van genoegzame vrijwilligers, wordt de militie voltallig gemaakt bij loting uit de ingezetenen die op den 1sten Januarij van elk jaar ongehuwd zijn, hun 19de jaar ingetreden zijn en hun 23ste jaar nog niet hebben volbragt; zij, die hun ontslag bekomen hebben, kunnen onder geen voorwendsel tot eenige andere dienst, dan de hierna te melden Schutterijen, worden opgeroepen. (v. G. 207.)

206. De Militie komt in gewone tijden jaarlijks eenmaal te zamen, om gedurende eene maand of daaromtrent in den wapenhandel te worden geoefend; blijvende het nogtans aan den Koning voorbehouden, om, wanneer Hij zulks voor 's Rijks belangen mogt geraden oordeelen, een vierde van het geheele getal te doen zamenblijven. (v. G. 208.)

207. Indien het bij dreigend oorlogsgevaar, of andere buitengewone omstandigheden noodig mogt zijn, de geheele militie bijeen te roepen en te doen zamen blijven, zal zulks, indien de Staten-Generaal niet vergaderd zijn, gepaard gaan met eene buitengewone bijeenroeping van dezelve, ten einde van het verrigte opening te geven en de verdere daartoe betrekkelijke maatregelen met de vergadering te beramen. (v. G. 209.)

208. De militie mag nimmer en in geen geval naar de Koloniën worden gezonden. (v. G. 210.)

209. De militie kan nimmer zonder bijzondere toestemming der Staten-Generaal buiten de grenzen van het Rijk worden gezonden, ten zij in een oogenblikkelijk dringend gevaar, of ook wanneer bij garnizoens-veranderingen de kortste marschroute over vreemden bodem loopt. In beide deze gevallen geeft de Koning van de door hem deswege gestelde orders, zoodra mogelijk, kennis aan de Staten-Generaal. (v. G. 211.)

210. Alle de kosten voor de legers van het Rijk worden uit 's lands kas voldaan.

De inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, de transporten en leverancien, van welken aard ook, aan 's Konings legers of vestingen, kunnen niet ten laste van een of meerdere inwoners of gemeenten worden gebragt. Zoo door onvoorziene omstandigheden zoodanige transporten of leverancien van bijzondere personen of gemeenten worden gevorderd, zal het Rijk dezelve te gemoet komen en, op den voet bij de reglementen bepaald, schadeloos stellen. (v. G. 212.)

211. In alle gemeenten, welker bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen, 2500 zielen en daar boven bedraagt, worden als van ouds schutterijen opgerigt, tot behoud der inwendige rust. Deze schutterijen dienen, in tijden van oorlog en gevaar, tegen de aanvallen van den vijand. In andere gemeenten worden, in tijd van vrede, rustende schutterijen ingesteld, welke, in geval van oorlog, gezamenlijk met de gemelde dienen als een landstorm, tot verdediging des Vaderlands. (v. G. 213.)

212. De bepalingen, welke door den Koning, zoo omtrent het getal en de inrigting der militie, als opzigtelijk hetgeen de schutterijen en den landstorm betreft, noodig geoordeeld worden, zijn het voorwerp eener door Hem voor te dragen wet. (v. G. 214.)

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van den Waterstaat.

213. De Koning heeft het oppertoezigt over alles wat betreft den waterstaat van het Koningrijk, de wegen en bruggen daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald uit 's Lands kas of op eene andere wijze gevonden. (v. G. 215.)

214. De Koning doet het algemeene bestuur van den waterstaat, wegen en bruggen, uitoefenen op zoodanige wijze als hij meest geschikt zal oordeelen. (v. G. 216.)

215. Het gemelde algemeen bestuur zal, behalve de uitoefening van zoodanig algemeen oppertoezigt als de Koning goedvindt aan hetzelve op te dragen over de werken die door kollegien, gemeenten of particulieren bekostigd worden, meer bepaaldelijk en achtervolgens de instructie, door den Koning te geven, belast zijn met alle zoodanige waterwerken van zeehavens, reeden, rivieren, schorren, duinen, dijken, sluizen als anderzins, mitsgaders van alle zoodanige wegen en bruggen, waarvan de kosten van aanleg en onderhoud het zij geheel, het zij gedeeltelijk, zijn tot laste van 's lands kas. (v. G. 217.)

216. Voor zoo verre nogtans onder de werken, wegen en bruggen, in het slot van het voorgaande artikel vermeld, dezulke gevonden worden, waarvan de beheering, het zij uit hoofde dat dezelve niet van een zoodanig algemeen belang voor den Staat zijn, het zij om andere redenen uit het nut der zaak ontleend, beter en gevoegelijker door de Staten der Provincie, waarin zij gelegen zijn, zouden kunnen worden uitgeoefend, zal dezelve beheering aan gemelde Staten het zij afzonderlijk, het zij gezamenlijk met de algemeene directie worden opgedragen. (v. G. 218.)

217. De Koning, na de Staten der Provincie gehoord, en het advies van den Raad van State ingenomen te hebben, bepaalt welke de werken zijn die, uit hoofde van gemelde onderscheiding, onder de beheering der Staten zullen worden gesteld, zoo wel als de wijze op welke in de betaling der onkosten van die werken zal worden voorzien. (v. G. 219.)

218. Zoodanige zee- of rivierwater-keerende dijk- sluis- en andere waterwerken, als door kollegien, gemeenten of particulieren bekostigd en beheerd worden, staan onder het onmiddellijk toezigt van de algemeene directie van den waterstaat; welke zorgt dat bij het aanleggen of herstellen dier werken niets geschiede, hetwelk nadeel aan de algemeene belangen zoude kunnen toebrengen, en aan dezelve kollegien, gemeenten of particulieren daaromtrent de noodige voorschriften geeft.

Het onmiddellijk toezigt over de in dit artikel vermelde werken, zal almede door den Koning aan de Staten der Provincie, in welke de werken zich bevinden, kunnen worden opgedragen, voor zoo veel omtrent eenige van dezelve redenen van nuttigheid bestaan. (v. G. 220.)

219. De Provinciale Staten hebben het toezigt over alle andere in het vorig artikel niet bedoelde waterwerken, mitsgaders de kanalen, vaarten, meren, plassen, wegen en bruggen binnen hunne Provincie, welke worden beheerd en bekostigd door kollegien, gemeenten of particulieren. Zij zorgen dat die werken behoorlijk worden gemaakt en onderhouden. (v. G. 221.)

220. De Staten hebben het toezigt en gezag over alle Hooge en andere Heemraadschappen, Wateringen, Waterschappen, Dijk- en Polderbesturen en andere dergelijke kollegien, hoe ook genaamd, binnen hunne Provincien, onverminderd nogtans hetgeen in art. 218 omtrent het onmiddellijk toezigt van de algemeene directie van den waterstaat over de daarbij genoemde zee- of rivierwater-keerende werken is bepaald.

De laatstgoedgekeurde reglementen dezer kollegien maken den voet van derzelver inrigtingen uit; behoudens nogtans het regt der Staten, om daarin, onder goedkeuring van den Koning, verandering te maken, en onverminderd de bevoegdheid dier kollegien, om aan de Staten zoodanige veranderingen daaromtrent voor te stellen, als zij voor het belang der ingelanden zullen vermeenen te behooren. Wat de benoeming en het maken van nominatien voor gemelde kollegien aangaat, zal daaromtrent door de Staten der Provincien eene voordragt aan den Koning gedaan worden. (v. G. 222.)

221. De Staten hebben het toezigt over alle verveeningen, ontgrondingen, indijkingen, droogmakerijen, mijnwerken en steengroeven binnen hunne Provincie.

De Koning kan, uit hoofde van het grooter en algemeen belang van zoodanige ondernemingen, het onmiddellijk toezigt over dezelve aan de algemeene directie van den waterstaat, wegen en bruggen opdragen. (v. G. 223.)

222. Wanneer bij vervolg eenig subsidie uit de algemeene schatkist van het Rijk wordt verleend, ter zake van eenige in dit Hoofdstuk bedoelde werken, zal tevens worden bepaald op welke wijze het beheer of het toezigt over zoodanig werk zal worden uitgeoefend. (v. G. 224.)

223. De opbrengst van weg- brug- en sluisgelden is uitsluitend bestemd tot het onderhoud en de verbetering van die wegen, bruggen, vaarten, en bevaarbare rivieren, waarop dezelve betaald worden; hetgeen boven dit onderhoud mogt overschieten, wordt tot uitgaven van denzelfden aard in dezelfde Provincie besteed, met uitzondering der gelden, ontvangen op de groote communicatien van het Rijk, waarvan het overschot tot gelijke einden kan worden besteed, dáár, waar de Koning zal goedvinden. (v. G. 225.)

TIENDE HOOFDSTUK.

Van het Onderwijs en het Armbestuur.

224. Het openbaar onderwijs is een aanhoudend voorwerp van de

zorg der Regering. De Koning doet van den staat der hooge, middelbare, en lage scholen, jaarlijks, aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven. (v. G. 226.)

225. Het is aan elk geoorloofd om zijne gedachten en gevoelens door de drukpers, als een doelmatig middel tot uitbreiding van kennis en voortgang van verlichting, te openbaren, zonder eenig voorafgaand verlof daartoe noodig te hebben, blijvende nogtans elk voor hetgeen hij schrijft, drukt, uitgeeft of verspreidt, verantwoordelijk aan de maatschappij of bijzondere personen, voor zoo verre derzer regten mogten zijn beleedigd. (v. G. 227.)

226. Als eene zaak van hoog belang wordt ook het armbestuur en de opvoeding der arme kinderen aan de aanhoudende zorg der Regering bevolen. De Koning doet insgelijks, van de inrigtingen dienaangaande, jaarlijks een uitvoerig verslag aan de Staten-Generaal geven. (v. G. 228.)

ELFDE HOOFDSTUK.

Van Veranderingen en Bijvoegselen.

227. Ingeval in het vervolg eenige verandering of bijvoeging in de Grondwet noodig mogte zijn, moet deze noodzakelijkheid bij eene wet verklaard, en de verandering of bijvoeging zelve, duidelijk aangewezen, en uitgedrukt worden. (v. G. 229.)

228. Deze wet wordt aan de Staten der Provincien gezonden, welke binnen den tijd, daartoe telkens bij de wet bepaald, aan de gewone leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal een gelijk getal buitengewone toevoegen, die op dezelfde wijze als de gewone benoemd worden. (v. G. 230.)

229. In de gevallen, waarin, volgens art. 26, 43 en 45, de Tweede Kamer der Staten-Generaal, volgens deze Grondwet, in dubbelen getale moet bijeenkomen, wordt deze benoeming door de Staten der Provincien gedaan, op last van dengenen die het koninklijk gezag uitoefent. (v. G. 231.)

230. De Tweede Kamer der Staten-Generaal mag, over geene voorstellen tot verandering of bijvoeging in de Grondwet, eenig besluit nemen, ten zij twee derde gedeelten der leden, die de vergadering uitmaken, tegenwoordig zijn.

De besluiten worden bij eene meerderheid van drie vierde gedeelten der tegenwoordige leden opgemaakt.

Voor het overige wordt in alles gevolgd hetgeen over het maken der wetten is bepaald. (v. G. 232.)

231. Geene verandering in de Grondwet of in de erf-opvolging mag gedurende een regentschap worden gemaakt. (v. G. 233.)

232. De veranderingen of bijvoegselen in de Grondwet, door den Koning en de Staten-Generaal vastgesteld, worden plegtig afgekondigd, en bij de algemeene Grondwet gevoegd. (v. G. 234.)

ADDITIONELE ARTIKELEN.

1. De Koning is bevoegd alle die maatregelen te nemen, welke vereischt worden, om de vorenstaande Grondwet in alle hare deelen op eene geregelde wijze, en zoo spoedig als de aard der zake zulks zal toelaten, in werking te brengen; te dien einde zal hij voor de eerste reize benoemen en aanstellen alle kollegien en ambtenaren, van welke anderzins de aanstelling of voordragt bij de Grondwet aan anderen is toegekend.

2. Alle bestaande autoriteiten blijven voortduren, en alle thans in werking zijnde wetten behouden kracht, tot dat daarin op eene andere wijze zal zijn voorzien.

3. De eerste aftreding der leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zal plaats hebben met den derden Maandag in October van het jaar 1817.

SLOT-HERINNERINGEN.

Het is de taak der geschiedenis, de oorzaken en gevolgen van het Brusselsch oproer, daarna van den Belgischen opstand, te boek te stellen. Menigvuldige bouwstoffen zijn daartoe bereids voorhanden. (1).

Herinneren wij hier slechts, dat, zoodra de hagchelijke omstandigheden van 't in 1815 gesticht en in 1830 van een scheurend koningrijk, dit noodzakelijk maakten, eene buitengewone vergadering van de Staten-Generaal te 's Gravenhage werd bijeengeroepen, die in Sept. en Oct. 1830 aldaar zitting hield. Z. M. Koning Willem I opende dezelve met eene aanspraak, waarin deze woorden voorkwamen:

«Van vele zijden wordt gemeend, dat het heil van den »Staat door eene herziening der Grondwet, en zelfs door eene »scheiding van gewesten, welke door Verbonden en Grondwet vereenigd zijn, zoude bevorderd worden. Maar zulk een »vraagpunt is alleen voor overweging vatbaar langs den weg, »door diezelfde Grondwet, aan welker voorschriften wij allen »door plegtigen eed verbonden zijn, voorgeschreven. Die gewigtige vraag zal het voorname onderwerp Uwer beraadslagingen uitmaken. — Ik verlang daarover de denkwijze en »beschouwing van Uwe Vergadering te kennen, met die openheid en kalmte, welke het groot belang der zaak zoo bijzonder vordert; terwijl Ik van mijne zijde boven alles wenschende »het geluk der Nederlanders, wier belangen door de Goddelijke Voorzienigheid aan Mijne zorgen zijn toevertrouwd, te »bevorderen, volkomen bereid ben met Uwe Vergadering

(1) Men overzie slechts de lijst van geschriften, door Mr. Roorda van der Aa daartoe verzameld, en in Letterkundige Tijdschriften van het jaar 1842 aangekondigd.

» mede te werken tot maatregelen, die daartoe leiden kunnen.»

Overeenkomstig hiermede werden aan de Staten-Generaal van 's Konings wege de twee volgende vragen ter beantwoording voorgelegd:

« *Of de ondervinding de noodzakelijkheid heeft aangetoond, om de nationale instellingen te wijzigen?*

» *Of in dat geval de betrekkingen, door de traktaten en door de Grondwet, tusschen de twee groote afdeelingen van het Koningrijk gevestigd, tot bevordering van het gemeenschappelijk belang, in vorm of aard, zouden behooren te worden veranderd.* »

De Kamers verzekerden — na zeer uiteenloopende beraadslagingen deswege — in haar adres o. a. dat zij bedaard en standvastig zouden medewerken tot de maatregelen, die Z. M. mogt voordragen tot heil des Vaderlands en dat zij rondborstig verklaren zouden, in geval zij tot die meening kwamen, of de herziening der Grondwet of scheiding der Gewesten daartoe zou leiden.

Het verhandelde in die buitengewone zitting der Staten-Generaal — gedurende welke het feit des opstands zich gedurig verder uitbreidde, en het doel van de grondwettige regeling der groote belangen tusschen beide lands-indeelingen alzoo gewijzigd werd, — dat verhandelde is voor de vergetelheid bewaard door het *volledig verslag* enz., deswege bijeengebragt door Jhr. VAN LIMBURG STIRUM, destijds Commies-Griffier der Tweede Kamer. Wij bepalen ons daarnaar te verwijzen, in het algemeen slechts aanstippende, dat over de meening of eene wijziging der Grondwet het heil des lands zou kunnen bevorderen, en bij de beoordeeling van de Staatsregeling vrij wat verdeeldheid bestond. — De slotsom van het verhandelde is geweest, dat de voorgestelde vragen in de Tweede Kamer aldus beslist werden:

	EERSTE VRAAG.			TWEEDE VRAAG.		
	Ja.	*Neen.*	*Non liquet.*	*Ja.*	*Neen.*	*Non. liquet.*
Noordelijke Provinciën	3	42	5	15	33	2
Zuidelijke Provinciën	47	2	1	40	10	
	50	44	6	55	43	2
	100			100		

In de Eerste Kamer werd over beide vragen in eens gestemd; van de 38 aanwezige leden stemden

	Ja.	Neen.
Uit de Noordelijke Provinciën	10	6
de Zuidelijke Provinciën	21	1
	31	7
	38	

Bij den stroom der gebeurtenissen in Belgie, na het vertrek van schier alle Belgische leden uit den Haag, werd deze zitting gesloten; en weinige weken verliepen, of België, door groote mogendheden beschut, verklaarde zich onafhankelijk.

Alzoo werd de benoeming van eene Staats-Commissie (den 10 October ingesteld) nutteloos, die wettelijke bepalingen had moeten voordragen, ten einde veranderingen in de Grondwet en in de betrekkingen der twee groote afdeelingen des Rijks te brengen. Even spoedig werd zij ontslagen als benoemd.

Nu ook bevestigde de Koning (den 20 Oct. 1830) de feitelijke afscheiding tusschen Noord- en Zuid-Nederland, met toezegging, in zijne boodschap aan de Staten-Generaal, van alleen zijne zorgen te zullen wijden aan de Noordelijke gewesten.

Maatregelen van wapening, van geldelijke voorziening, van beveiliging der rust enz. volgden hierop.

De vraag der grondwettige regeling bleef echter zwevende; sommigen meenden, dat die terstond moest plaats hebben. De Graaf G. K. van Hogendorp was van dat gevoelen. Onder hetgeen die Staatsman ten dringendste aanbeval, was een verantwoordelijk Ministerie.

Zijn behuwdzoon, de waardige Warin, lid der Tweede Kamer, deed den 11 Nov. 1830 bereids een voorstel tot adres aan den Koning, om zulks aan te bevelen.

In en buiten de Tweede Kamer bleef het verlangen naar de regeling der zaak van de Grondwet-herziening levendig, zoodat Z. Exc. de Minister van Buitenlandsche Zaken den 21 Januarij 1831, namens den Koning, de bekende verklaring deswege aflegde. (Zie *Hand.* I, blz. 2.) Eene Commissie tot ontwerping van wetten daartoe werd, bij Koninklijk Besluit van het begin des jaars 1831, benoemd.

Die Commissie moet, naar de geruchten wilden, een verslag hebben uitgebragt; doch van welken aard dit geweest

zij, welken invloed dit gehad hebbe op de voorstellen van 1840, is niet gebleken. Hare benoeming zelfs is niet officieel kenbaar gemaakt. Verscheiden malen nogtans is van 1830-40 op haar bestaan in de Tweede Kamer gewezen.

De Grondwet-herziening bleef tien jaren achterwege. Het behoort mede aan de geschiedenis, oorzaken en gevolgen daarvan onpartijdig te toetsen. Intusschen ontbrak het nooit aan afgevaardigden, die daarop, met meer of minder klem, aandrongen. Eerst waren het weinige, daarna de meeste leden der Tweede Kamer, die de noodzakelijkheid daarvan betoogden.

Het zou eene afzonderlijke verzameling uitmaken al bijeen te brengen, wat voor en tegen dat verlangen in de bedoelde tien jaren tusschen de Regering en de Kamers is gesproken of in druk gewisseld. Herinneren wij slechts in 't algemeen dat de beraadslagingen over de adressen op de troonrede, over de begrootingswetten, over de buitengewone voorzieningen, over de wapeningen en dergelijke, meest de gelegenheden waren, waarin dit gewigtig onderwerp werd besproken. — Terwijl, aan de eene zijde, vaak met kracht, de dringende noodzakelijkheid tot spoedige herziening werd volgehouden, maakte men, aan den anderen kant, die herziening aan de regeling der buitenlandsche aangelegenheden onderworpen. Dit laatste gevoelen had de Regering omhelsd.

Intusschen had de heer Warin reeds den 6 April 1831 een bepaald voorstel gedaan tot dadelijke herziening van de nationale instellingen.

Dit voorstel werd afgeslagen; dat van November 1830, van denzelfden afgevaardigde, teruggenomen.

Den 13 November 1830 hadden ook de Heeren van Alphen, d'Escury, van Nes en Luzac een voorstel tot adres gedaan tot bepaalde verklaring van de afscheiding van België; de beraadslagingen daarover behelsden menige uiting van gevoelen voor en tegen eene spoedige hernieuwing der Staatsregeling. Den 25 Januarij 1831 gaven de genoemde heeren de redenen op waarom zij hun voorstel introkken.

In het volgende zitting-jaar, den 28 October 1831, verklaarden de Staten-Generaal in antwoord op de troonrede o. a. ten slotte het volgende:

« Gewigtige werkzaamheden zullen ons weder in deze zitting bezig houden. Wij zullen daaraan al dien ijver en aandacht wijden, welke het Nederlandsche Volk met regt van ons vorderen kan. Sire! dat Volk heeft behoefte aan de eindelijke

regeling zijner buitenlandsche betrekkingen, zoowel als aan de herziening zijner Staatkundige instellingen ten gevolge der afscheiding van België. Groot zijn de opofferingen, die de Natie met welwillendheid heeft gedaan en nog doet; zij ziet reikhalzend uit naar eene uitkomst, die haar de vruchten daarvan zal verzekeren, en verwacht die onder Gods zegen van hare Regering en allen, wier vereenigde krachten daartoe bevorderlijk kunnen zijn. Onophoudelijk wendt Uwe Majesteit tot dit einde zijne onvermoeide pogingen aan. Aan die verwachting naar ons vermogen te voldoen, zal ook onze duurste pligt wezen; daartoe ons aan Uwe Majesteit aan te sluiten, is onze eenige bedoeling, en zóó het tijdstip te zien naderen, waarop voor de toekomst zich helderder uitzigten opdoen, onze vurigste hoop.»

Z. M. antwoordde hierop o. a. «dat de regeling onzer Binnenlandsche Staats-aangelegenheden zijne aandacht niet ontglipte, maar dat de voordragten daartoe eerst dàn met vrucht zouden kunnen geschieden, wanneer de buitenlandsche zouden geregeld zijn.»

Onder verschillenden vorm werd deze verklaring sedert meermalen afgelegd.

Langzamerhand deed zich echter tegenstand tegen het door de Regering gevolgde stelsel omtrent de buitenlandsche aangelegenheden op. Naar mate die tegenstand, in en buiten de Kamers, luider klonk, naar diezelfde mate nam het verlangen naar de verwezenlijking van de beloften omtrent de Grondwetherziening in kracht toe, en werd het gevoelen, dat deze onmisbaar was geworden, nagenoeg algemeen.

Onder hetgeen inmiddels in de Tweede Kamer voorviel, en waarbij het vraagstuk der Grondwet-herziening bijzonder ter bane kwam, behoorde in 1833 een voorstel van den heer van Nes, om den Koning bij een adres te verzoeken, dat de uitgaven voor ieder Departement van algemeen bestuur, bij eene *afzonderlijke voordragt van wet* aan de Staten-Generaal zouden worden voorgeslagen. Dit voorstel werd verworpen.

Vooral ook kwam de herziening der Grondwet weder ter sprake bij gelegenheid der beraadslagingen bij de Staten-Generaal in 1835 over de herziening der wet van 1827, op *de zamenstelling der Regterlijke Magt en het beleid der Justitie* (1). Met name gaf toen het punt der Provinciale Geregtshoven daartoe aanleiding.

(1) Zie het *Verslag der Handelingen*, door Mr. E. G. Lagemans, 's Hage 1835.

Van de eene zijde achtte men die laatste herziening ondoeltreffend, eer de Staatsregeling zelve was herzien; van den anderen kant, en ook de Minister van Justitie, meende dat de bepaalde organisatie van het regtswezen daarop niet moest wachten.

De heer DE JONGE bijv. verklaarde, in eerstgemelden zin: «Maar Ed. Mog. Heeren, gesteld het ware zoo, de Grondwet schreef eene inrigting der Justitie als de voorgestelde, gebiedend voor; dan is eene dergelijke Staatsinstelling, uit een finantieel, regts- en staatkundig oogpunt beschouwd, gewigtig genoeg, om, daar zij blijvende en voor eene lange toekomst zou worden ingevoerd, de herziening der Grondwet af te wachten. Ik ontveins niet dat ik niet zonder zorg deze te gemoet zie, maar meer beperkt of uitgebreid zal toch eenmaal die herziening moeten volgen, nu door de veranderde omstandigheden onderscheidene bepalingen der Grondwet hare beduidenis en toepassing hebben verloren. Die herziening zou dan een zoo nadeelig voorschrift, indien het mogt bestaan, aan een nader onderzoek kunnen onderwerpen, en in zulk een geval zou ik op het gezond verstand der Natie genoeg durven rekenen, om de behouding niet te vreezen van instellingen, zoo weinig in evenredigheid met de uitgestrektheid, de bevolking en de hulpmiddelen van ons Vaderland.»

De heer LUZAC verklaarde: «Nimmer heb ik op eene herziening der wet van 18 April 1827, of op eene invoering derzelve na 1830 aangedrongen, zonder vooraf die der Grondwet te vragen, en heb ik steeds betreurd, dat de Grondwet, welke, wat er dan ook moge gebeuren, toch veranderd moet worden, ons op dit zoo aangelegen punt, alsmede in het toepassen van belangrijke bezuinigingen, zoo vaak en zoo bitterlijk in den weg staat.»

De heer FRETS, daarentegen, zeide: «Gesteld dat de Grondwet-verandering in eenig politiek opzigt behoefde, en ik behoef het niet geheel te ontkennen, wanneer denken UEd. Mog. dat dit zonder gevaar geschieden kan? Het is bekend, dat ik met vele andere van UEd. Mog. mij steeds tegen alle ontijdigheid in dit opzigt heb verklaard. Maar even zoo als ik mijne vrees ook bij deze gelegenheid en te goeder trouw te kennen geef, even zoo geloof ik dat een verzekerd nationaal bestaan tot alle mogelijke veranderingen en verbeteringen in de Grondwet veel meer bevorderlijk zal zijn, dan al het overige.

«Eene nationale wetgeving, eene nationale regtsoefening

is het ontbrekend gedeelte van onze herstelling in 1813. Het gevoel in die dagen, dat wij weder een volksbestaan herkregen hadden, deed aanvankelijk alle verkeerde driften zwijgen. Het opstellen en aannemen van eene Grondwet in de eerste maanden van 1814, heeft bij ons geene staatsgeschillen doen geboren worden. Maar zonder dat thans de nog overgeblevene gaping in het herstel van Nederland is aangevuld, zoude ik niet gelooven, dat, na zoo veel beroeringen, als waarmede na dien tijd wederom Europa, of althans verlichte en beschaafde landen, zoo men die noemt, ons omringen of bedreigen, de taak van eene nieuwe of verbeterde Grondwet zoo gemakkelijk zoude zijn.»

Z. Exc. de toenmalige Minister van Justitie zeide onder anderen:

«Toen in het begin van het jaar 1814 het hoofdstuk der te vervaardigen Grondwet, de Justitie betreffende, bij de met dien arbeid belaste Staats-Commissie ter sprake moest genomen worden, werd door een harer Leden het denkbeeld geopperd; dat er welligt, behoudens eenige in allen gevalle noodzakelijke veranderingen, veel partij zoude kunnen getrokken worden van de destijds hier te lande, sedert ongeveer drie jaren in volle werking zijnde Fransche inrigting der Regtertijke Magt; dit denkbeeld ontmoette nogtans niet alleen bij de overige Leden geen den allerminsten bijval, maar werd door alle met nadruk bijna eenstemmig betwist en verworpen, daar zij begrepen, dat de Geregtshoven, in welker bezit genoegzaam alle de Provinciën sedert eeuwen waren geweest, wederom moesten worden ingevoerd; dat wel is waar Zeeland in de laatste jaren zijn bijzonder Geregtshof had gehad, en dat, ter gunste daarvan, veel konde worden aangevoerd, maar dat men daarom de vroegere en aloude vereeniging van Zeeland en Holland, onder een en hetzelfde Hof van Justitie, niet behoorde onmogelijk te maken door eene stellige grondwettelijke verordening, en beter en voorzigtiger zoude handelen, indien het meer of min oirbare daarvan aan latere overweging verbleef. Alzoo werd toen het 109 art. der Grondwet van 1814 ontworpen en later vastgesteld; en het is het voorschrift van dat artikel, hetwelk naderhand in den jare 1815 in het 183 art. onzer tegenwoordige Grondwet is overgenomen; de waarachtige zin, doel en strekking van dit laatste kan derhalve niet twijfelachtig worden gemaakt door den in zoo menigvuldige opzigten onnaauw-

keurigen Franschen tekst en vertaling van dat Staatsstuk; maar kan eigenaardiglijk alleen uit de woorden van het aangehaalde 109 art. der Grondwet van 1814 met juistheid en naar waarde worden opgehelderd en toegelicht. (*Zie hiervoren bladz.* 310).

» Met dat systema van een Geregtshof in elke Provincie, kwam bij die beraadslagingen tevens in aanmerking de wenschelijkheid der vereeniging van een ander beginsel, namelijk dat van de uitsluitende opdragt van het beleid der Criminele Justitie aan de Hoven Provinciaal, zoo als zulks vroeger in vele Provinciën, ofschoon dan ook in ruimer of min ruimer mate, had plaats gehad. . . . .

» Dan genoeg hiervan Ed. Mog. Heeren! de groote en algemeene beginselen, waarop de wet van 1827 gegrond is, zijn, nu acht jaren geleden, door mij in deze Kamer overvloedig ontwikkeld, toegelicht en verdedigd, en de Leden van Uwer Ed. Mog. aanzienlijke Vergadering, die ook destijds in de Kamer zitting hadden, zullen zeker niet ongedachtig zijn aan hetgeen ik toen met al dien nadruk, waartoe ik in staat was, en met die volle overtuiging welke mij bezielde, en thans even sterk bezielt, heb aangevoerd tot betoog, dat haar hoofdbeginsel dat der Grondwet is. Ook *toen reeds* is aangevoerd, dat de verordeningen der Grondwet omtrent de Regterlijke instellingen verkeerd en nadeelig waren, en behoorden veranderd te worden; ik heb toen daarop zoodanig geantwoord als mij destijds, en onder de toenmalige omstandigheden, gepast en doeltreffend voorkwam; ik had er kunnen bijvoegen, dat beschouwingen van dien aard mogen geacht worden eene *petitio principii* te zijn; dat de individuele opinie omtrent het gebrekkige, dat men in eene of andere grondwettelijke verordening of voorschrift meent aan te treffen, niet leiden kan tot de gevolgtrekking dat daarom een voorstel van wet, op zoodanige grondwettelijke verordening of beginsel rustende, niet aannemelijk zoude zijn; dat immers daaruit een staat van weifeling, verwarring en wetteloosheid zouden geboren worden, ja baarblijkelijk inbreuk zoude plaats hebben op hetgeen de Grondwet bij art. 229 en volgende heeft voorgeschreven, en zij zoude ophouden te zijn, hetgeen zij is: het bolwerk van den Staat.

» Hooger Staatsbelangen zijn eindelijk met de spoedige voortzetting en voltooijing van den gewigtigen arbeid verbonden, welke aan ons eene eigendommelijke en van vreemden

niet ontleende wetgeving verschaffen zal; en de goedkeuring welke U Ed. Mog. aan dit ontwerp van wet zullen schenken — aan welke ik niet twijfelen mag, en zonder welke het blijde en zoo weinig verwijderde verschiet, dat zoo veel goeds belooft en zal voortbrengen, zoude worden uitgewischt, — zal tevens de vastheid, waardigheid en achtbaarheid der vaderlandsche magistratuur op hechte en onwrikbare grondslagen vestigen.»

Onder hetgeen buiten de Kamer, rakende de Grondwetherziening voorviel, stippen wij slechts aan hetgeen plaats had in de Provinciale Staten van Holland, onmiddellijk na de opening dier Staten-Vergadering op den 5 Julij 1831. Het extract uit de verhalen van het verhandelde luidt aldus:

«Onmiddellijk na de openings-rede, heeft Jonkheer J. Quarles van Ufford, benevens de Heer M. A. Wiselaerdts gedaan en ter insertie in de notulen overgelegd de hierna volgende verklaringen:

«Het zij mij vergund, alvorens deel te nemen, aan deze »onze gewone werkzaamheden, welke door de thans nog in »werking zijnde wetten en reglementen, aan de Provinciale »Staten zijn opgedragen, de navolgende verklaringen af te »leggen in H. E. G. A. vergadering; namelijk, dat ik door het »deelnemen aan dezelve niet wil geacht worden, als daardoor »stilzwijgende te hebben erkend, dat ik geene veranderingen »of wijzigingen in de Grondwet van 1815 en de daaruit en dien »ten gevolge gearresteerde reglementen, zoo wel voor onze »Vergadering, als in het algemeen, zou noodig achten of niet »verlangen. Ik heb gemeend in de nieuwe omstandigheden, »waarin het getrouwe *Nederland* zich na de afscheiding van »*België* bevindt, deze verklaring te moeten doen en verzoeke, »dat dezelve in de notulen dezer Vergadering mag geïnsereerd »worden.»

(*geteekend*) Joan Quarles van Ufford.
Lid der Staten van Holland.

»M. A. Wiselaerdts verklaart, alvorens deel te nemen aan de verschillende werkzaamheden, bij de bestaande Staatsinstellingen, aan de Vergadering der Provinciale Staten opgedragen, «door deze zijne deelneming en medewerking, geenszins het gevoelen te willen uitbrengen, dat gezegde Staats»instellingen geene verandering of wijziging zouden behoeven, »veel min te willen toegeven, dat na de scheiding der Zuide-

»lijke en Noordelijke Provinciën van het Koningrijk der »*Nederlanden*, de Grondwet van 1815, ook zonder eene »nadere herziening naar de behoeften der Natie zoude wezen »berekend, en dat alzoo uit deze zijne deelneming en mede»werking, bij de werkzaamheden, naar de thans in werking »zijnde wetten en reglementen, aan de Provinciale Staten »opgedragen, geenszins moet worden afgeleid eenige appro»batie of ratificatie voor het toekomende.»

«En verzoekt van deze verklaring insertie in de notulen.»

«Waarmede Jonkheer B. Lewe *tot Aduard* en de Heeren B. Peelen *van Honswijk*, J. Looputt, J. Gulcher, Mr. P. van Akerlaken en Mr. J. W. Blanken zich hebben vereenigd; wordende dien ten gevolge ook aanteekening der namen van H. E. G. A. gedaan, terwijl de heer R. Baron Collot d'Escury bij de resumtie verklaard heeft, zich bij de zoo even genoemde heeren ten einde voorschreven te voegen.»

In 1838—39 werd de scheiding van België ook regtens bezegeld. De Nederlandsche Regering nam het traktaat van scheiding aan.

Men dacht thans de herziening van de Grondwet spoedig, zoo niet onmiddellijk, te zien aanvangen. Tegen veler verwachting bleef die aangelegenheid nog in het onzekere.

In de aanspraak, waarmede Z. M. de Koning den 21 Oct. 1839 de gewone Vergadering der Staten-Generaal opende, kondigde Hoogstd. aan, dat van Zr. Ms. zijde alle pogingen werden aangewend om de geheele uitvoering van het traktaat met België te verzekeren en te bespoedigen; dat de voorstellen, nopens eene vergoeding in grondgebied voor het afgestane gedeelte van het Gr.-Hertogdom Luxemburg waren aangenomen en dat «hierdoor het tijdstip geboren is om over te »gaan tot de wijzigingen der Grondwet, die door de scheiding »van Nederland en België noodzakelijk zijn geworden. Eene »voordragt tot dat einde zal U Ed. Mog. worden aangebo»den.»

In het adres van antwoord der Staten-Generaal, den 30 October daarna aangeboden, las men: «Het tijdstip is nu ge»boren tot de voordragt van wijzigingen in onze Staatkun»dige instellingen *overeenkomstig de mededeelingen, bij den »aanvang van den jare* 1831, *van wege Uwe Majesteit in onze »vergadering gedaan.* Was die mededeeling destijds den Staten-»Generaal hoogst aangenaam, thans zien zij de voordragt dier »wijzigingen te gemoet.»

De onderhaalde zinsnede was in het adres gebragt, ten gevolge van levendige beraadslagingen met gesloten deuren van de Tweede Kamer, en de meerderheid had die ten slotte goedgekeurd; waarna het geheel adres met algemeene stemmen werd aangenomen.

De beraadslagingen over de finantiële aangelegenheden in het najaar van 1839 gaven den eindelijken stoot om daartoe over te gaan. Een aantal Leden verlangde eene halfjarige voorziening in de staatsbegrooting voor 1840, in afwachting van de Grondwet-herziening. De Regering meende daartoe niet te mogen overgaan. Men weet, dat de begrootings- en leeningsvoordragten verworpen werden. Men zie overigens *Handel.* I, blz. 3 en 280.

Den 31 December 1839 had de voordragt van een vijftal ontwerpen ter herziening plaats. Hoe het oordeel der Staten-Generaal daarover geweest; wat nopens de herziening der Grondwet in 1840 verder tusschen de Regering en de Kamers voorgevallen is; wat de naaste gevolgen daarvan zijn geweest, dit hebben de onderwerpen uitgemaakt van deze verzameling.

Een aantal geschriften zag ter gelegenheid van deze Grondwet-herziening het licht, en ook dagbladen en tijdschriften leverden daarover, in verschillenden zin, vele beschouwingen. (*Hierachter volgt eene lijst van de merkwaardigste geschriften enz.*)

Sedert is, bij verschillende gelegenheden, in en buiten de Kamer, de meening geuit, dat de herziening der Grondwet in 1840 niet voldoende was geweest; terwijl anderen het gevoelen voorstonden, dat men de Grondwet, haar naar waarheid en mildelijk opvattende, eerst ten volle moest uitvoeren, eer men op eene nieuwe herziening kon bedacht zijn, wanneer latere ondervinding daartoe de noodzakelijkheid aanwees.

Vooral ook bij de behandeling van de begrootingswetten in 1841 kwam dit vraagstuk te berde.

Voorname geschilpunten van Staatsregt maakten vervolgens o. a. uit de al of niet medestemming der Gouverneurs bij de verkiezingen tot leden der Tweede Kamer, vooral naar aanleiding van een door den heer Lipman ingediend adres; — de daarstelling van de Rekenkamer bij de wet; — de beteekenis van het woord *Opperbestuur*, in het art. 59 der Grondwet, omtrent de koloniën; — de regeling van het stem- en kiesregt; — het reglement van Orde der Tweede Kamer, — en

onder het afdrukken dezes, weêrgalmen nog de wanden der Vergaderzalen van de Volks-Vertegenwoordigers van de merkwaardige beraadslagingen over eene voordragt tot wijziging van art. 12 der Wet op de Regterlijke Organisatie, en levert het verband dier wijziging tot de Grondwet zoo groote verdeeldheid van beschouwing op, dat de Tweede Kamer deswege nagenoeg in twee gelijke deelen gesplitst staat, en de Eerste Kamer het dààr zoo noode gegevene zegel aan de voordragt bepaaldelijk weigert; — en wordt weder bij die gelegenheid, zoowel als in openbare geschriften, in verschillenden zin, over de wenschelijkheid en het doeltreffende van eene nieuwe Grondwet-herziening gehandeld.

De heer VAN DAM VAN ISSELT zeide te dezer gelegenheid in de Tweede Kamer:

« Wanneer ik het oog vestige op onze tegenwoordige, zoo lang gerekte beraadslaging, en op het verschil, nu onlangs weder over de opvatting van art. 57 der Grondwet ontstaan, dan moet ik wel tot het besluit komen, dat de zorgvuldigheid (waarmede de Grondwet is geschreven) niet groot is, en dat onze Grondwet, behalve zoo veel andere gebreken, die diep ingrijpen in het geheele zamenstel van den Staat en den last der Natie helpen vergrooten, ook nog eene onnaauwkeurigheid en onbestemdheid van uitdrukking bezit, die telkens tot verschillende opvattingen aanleiding geeft. En dan wordt mijn wensch te levendiger, dat eenmaal de dag moge worde geboren, waarop eene afdoende herziening der Grondwet, zoowel wat beginselen als vorm betreft, plaats hebbe, opdat degenen, die na ons komen, niet twee geheele dagen verspillen aan overwegingen over het regt verstand van een enkel artikel. »

Het zij nu vroeger of later tot zoodanige herziening wierd overgegaan, zou gewisselijk met belangstelling worden geraadpleegd wat in 1840 daaromtrent is voorgevallen.

Eene strikt-onpartijdige, zoo volledig mogelijke, beschrijving daarvan hadden zich de verzamelaars dezer voorgesteld. Met deze slot-herinneringen achten zij die taak voleind.

Bij de opname in dit werk van al hetgeen officieel omtrent de herziening van de Grondwet in 1840 is voorgevallen, hebben zij zich niet kunnen onthouden, ook op den raad van verschillende hooggeachte zijden, die aanwijzingen en mededeelingen te voegen, die in dit Aanhangsel voorkomen, of door het werk zijn henen gevlochten.

LIJST VAN WERKEN EN GESCHRIFTEN

BIJ GELEGENHEID OF TEN GEVOLGE VAN DE

HERZIENING DER GRONDWET IN 1840.

---

1. *Aanteekening op de Grondwet*, door Mr. J. R. Thorbecke, Hoogl. te Leiden. Amst. 1839, (in 1841 is eene tweede, veel uitgebreide uitgave van dit werk aangevangen.)
2. *Iets over de vroegere Staatsregelingen en de tegenwoordige Grondwet van Nederland.* Dordrecht, 1839.
3. *Iets over de Herziening der Grondwet.* Deventer, 1839.
4. *De Wenschen, Verwachtingen en Uitzigten van Nederland.* Amst. 1839, (Later is hiervan een tweede stukje uitgegeven.)
5. *Bedenkingen over eenige punten van Staatsregt*, door E. van der Goes. 's Gravenhage en Amst. 1839.
6. *Gedachten over de wijziging onzer Grondwet*, door een Lid der Staten-Generaal aan zijne Medeleden ter overdenking aangeboden. id. id.
7. *Lettres à un Jurisconsulte Hollandais sur la Réforme Constitutionelle des Pays-Bas*, par un ancien député Français. Paris, 1839. (Idem vertaald en getiteld): *Brieven aan eenen Hollandschen Regtsgeleerden over de Constitutionele Hervorming der Nederlanden*, door eenen voormaligen Franschen Gedeputeerden. Amst. 1840.
8. *Losse Gedachten over de Grondwet en derzelver Herziening.* 's Gravenhage, 1840.
9. *Bijdragen tot herziening der Grondwet*, in Nederlandschen zin, door Mr. Groen van Prinsterer. Leiden, 1840.
10. *Proeve van herziening der Grondwet*, volgens de Aanteekening van Mr. J. R. Thorbecke. Leiden, 1840.
11. *Proeve eener nieuwe Grondwet*, door M. D. Donker Curtius. Arnhem, 1840.
12. T. M. Roest van Limburg, *Ontwerp van regtstreeksche verkiezingen en zamenstelling der Staten-Generaal.* Arnhem, 1839.
13. *Iets over de verkiezingen door een Lid van de Staten-Generaal, aan zijne Ambtgenooten medegedeeld.* Tiel, 1840.
14. *Iets over de verantwoordelijkheid der Ministers, volgens de Grondwet van* 1815, door een Lid van de Staten-Generaal. Utrecht, 1840.
15. *Brief aan een Lid der Staten-Generaal over art.* 60 *en* 128 *der Grondwet*, van J. R. Thorbecke. Leiden, 1840.

16. *De noodzakelijkheid van twee Geregtshoven in Holland, aangetoond bij de herziening der Grondwet.* Amst. 1839.
17. *De noodzakelijkheid tot vermindering der Provinciale Geregtshoven, aangetoond bij de herziening der Grondwet.* Amst. 1839.
18. *Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de Herziening der Grondwet.* 's Gravenhage, 1840—1842, vier deelen.
19. *Schets van Neêrlands Staatsbestuur van de vroegste tijden af tot op het jaar* 1815. Dordrecht, 1841.
20. *Het stemregt van de Gouverneurs der Provincien*, als Voorzitters van de Provinciale en Gedeputeerde Staten bestreden door een Lid van de Balie. Amst. 1841.
21. *Het stemregt van de Gouverneurs der Provincien*, als Voorzitters van de Provinciale en Gedeputeerde Staten, verdedigd door een Lid van de Regterlijke Magt. 's Gravenhage en Amst. 1841.
22. J. R. Thorbecke, *over het Stem- en Kiesregt*, 1842.

[Van de meeste dezer werken of geschriften vindt men een breedvoerig verslag o. a. in de *Nederl. Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, 1840, n.° I, waarbij tevens gevoegd is de aanwijzing van de merkwaardigste artikelen over de Grondwet-herziening in de dagbladen verschenen, in verschillenden zin, als het *Handelsblad*, *de Arnhemsche Courant*, *den Avondbode* enz. Tevens behooren bij deze lijst nog gevoegd te worden de, in den loop van dit werk, in aanteekeningen vermelde werken, over de toelating van den Grave van Hogendorp, als Lid der Dubbele Kamer, het gevoelen van dien Graaf over de splitsing van Holland (*Hand.* IV, blz. 89—97) de Aanteekeningen op de Grondwet, door Mr. de Martini, voorkomende aan het hoofd zijner belangrijke uitgave van de Wetboeken enz., van welke Aanteekeningen thans (1842) eene nieuwe, op de Grondwet van 1840 berustende uitgave het licht ziet; — voorts kan men in *Ned. Jaarb. voor Regtsg.* enz. 1840, n.° I, naslaan eene opgave der Inwijdingsverhandelingen en Prijsschriften bij de Nederlandsche Hoogescholen, voor zoo verre zij de verklaring van de Grondwet betreffen, door Mr. C. A. den Tex. — In 1840 zag, eindelijk, te 's Hage het licht eene plaat, voorstellende de zitplaatsen enz. der leden van de verdubbelde Tweede Kamer.]

